۲۲۲
۲۲

وصلی الله علی محمد و آله

تاریخ فراغت از کتاب مشکلات العلوم روز پنجشنبه هفدهم شهر صیام از شهور سنهٔ یکهزار و سیصد و شصت و پنج هجری (بحر العلوم)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

مشکلات العلوم

هذا المجلد الأول من مشكلات القرآن

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين وعليه التكلان

احمد الله حمدا يبقى ببقائه | [illegible] | واشكره شكرا يجلب المزيد من نعمه | [illegible]

والصلاة على صاحب دعوته | والسلام على محمد سيد بريته | واشرف خليقته وعلى اهل عترته | وآله واصحابه وعترته

اما بعد فيقول العبد الاحقر [illegible] هذه رسالة مستطرفة [illegible] في مشكلات العلوم وفرائدها ومعضلات [illegible] وشوارد في الآيات

القرآنية ونكات الفرقانية [illegible] الالفاظ [illegible] العقول [illegible]

[illegible]

[illegible] فرق بين [illegible]

[illegible]

[illegible] العلوم

[illegible] المصباح [illegible]

[illegible] شجرة مباركة زيتونة لا شرقية ولا غربية يكاد زيتها يضيء ولو لم تمسسه نار نور على نور [illegible]

[illegible] عليم [illegible] مصباح [illegible]

متعددة [illegible] التشبيه [illegible]

[illegible] كيفية التشبيه [illegible]

[illegible] المصباح [illegible]

المشكاة [illegible] المصباح [illegible] الكوكب

[illegible] الشجرة [illegible] — [illegible]

التي هي [illegible] مباركة [illegible] المصباح [illegible] من شجرة الزيتون [illegible] الشجرة [illegible]

[illegible] التي بارك [illegible]

[illegible] الشجرة [illegible]

[illegible] شرقية ولا غربية [illegible] الزيتون [illegible] المشرق والمغرب [illegible]

[illegible] الشمس [illegible] الشجرة [illegible]

[illegible] الشمس [illegible] — [illegible]

[illegible] المشرق [illegible] المغرب [illegible]

[illegible] الشجرة [illegible]

[illegible] نور المصباح ونور الزجاج ونور المشكاة [illegible]

[illegible] تشبيهات متعددة [illegible] المشكاة [illegible]

في وسط [illegible] المصباح [illegible] الزجاج [illegible] المشكاة دون المصباح

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] المصباح [illegible]

[illegible]

[illegible] المصباح [illegible]

[illegible] الشجرة المباركة [illegible] الزيت [illegible]

المصباح التي لا تكون شرقية ولا غربية [illegible]

[illegible] القدسية كالزيت [illegible]

[illegible] متعددة

لعنوانها المشكوة ثم تنقش بالعلوم الفكرية بتوسط حواس الجزئيات بحيث تتمكن من تحصيل النظريات فهي كالزجاجة متلالئة [illegible]
الانوار وذلك النفس يكاد ان تصير [illegible] الشجرة المباركة ولكنه ان بالقوة [illegible] ولكن ان بقوة قدسية كما [illegible] يكاد زيتها يضيء
ولو لم تمسسه نار [illegible] الالهام [illegible] ثم [illegible] العقل بحيث [illegible]
[illegible] المصباح [illegible] **الرابع** ان المراد بالنور [illegible] الحقيقة [illegible]
[illegible] الاشراق [illegible] الانوار [illegible]
[illegible] عالم العقول والارواح [illegible] عالم الاجسام [illegible] المراد [illegible]
عالم الاجسام وبالزجاجة عالم النفوس والارواح وبالمصباح عالم العقول المجردة [illegible] الانوار [illegible]
[illegible] عالم العقول [illegible] المصباح [illegible]
[illegible] الاشراق [illegible] عالم الاجسام [illegible]
[illegible] الارواح [illegible] الانوار [illegible] العقول والارواح والاجسام [illegible] المصباح [illegible]
في [illegible] المشكوة [illegible] المصباح ثم [illegible]
[illegible] الاجسام [illegible] عالم النفوس والارواح
في [illegible] عالم العقول وعالم الاجسام [illegible]
[illegible] المصباح [illegible] الشجرة المباركة [illegible]
ليست شرقية ولا غربية [illegible] عالم العقول [illegible] عالم الاجسام [illegible]
[illegible] الشجرة [illegible] ليست شرقية ولا
غربية [illegible] شرقية ولا غربية [illegible] الشجرة [illegible]
[illegible] العالم [illegible]
[illegible] الشجرة [illegible] نور الانوار [illegible] العوالم [illegible]
انوار المشكوة [illegible] المصباح [illegible] **الخامس** ان المراد بالمشكوة بدن [illegible] العالم [illegible]
[illegible] المصباح [illegible] الشجرة [illegible]

الاجسام

الاجرام وادراك [illegible] الجميع وبالشجرة [illegible] عالم الشرق والارواح [illegible] عالم الغرب الاجسام [illegible]
مجردة [illegible] الاجزاء والمراد [illegible] **السادس** ان المراد بالمشكوة بدن
[illegible] عالم [illegible] وبالزجاجة [illegible] المصباح [illegible] وبالشجرة [illegible]
[illegible] التشبيه [illegible] الاكوان [illegible] النفس [illegible]
[illegible] النفس [illegible] القدس [illegible]
[illegible] الشمس **السابع** ان المراد بنوره القرآن
فشبه بالمصباح [illegible] بالزجاجة [illegible] المشكوة [illegible] القرآن [illegible] مصباح [illegible]
[illegible] المصباح والزجاجة [illegible] المصباح [illegible] الشجرة المباركة [illegible]
عالم الارواح [illegible] عالم الاجسام [illegible] الشجرة [illegible]
[illegible] ان يكون [illegible]
[illegible] فكيف يكون [illegible] العرش [illegible]
[illegible] الاثار [illegible] الافلاك [illegible] الانوار [illegible]
[illegible] ان يكون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الغني [illegible] ان يصل اليك النفع منك
[illegible] ان يكون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

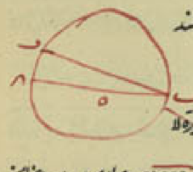
فالمراد بالعرش ما سواه سبحانه من جميع المخلوقات والمراد بالجبروت ذاته تعالى مع صفاته التي هي من شئونات ذاته ويمكن ان يكون
المراد انه تعالى تجلى على القلب التجلي التام الرحماني فظهر وغلب فيه بالرجوع على الكثرة واحاط بهم بحيث صار القلب مستويا بمعنى فانيا في ذاته
وتجليات صفاته وعلى الثاني المراد انه بعد خلق العرش على جميع ما سواه قصد انه استوى بربوبيته فوجد القلب فصار القلب بيده كما في
معانيها شاهدا لله تعالى بالعلم كما هو التفسير وعلى هذا يكون لفظة في بمعنى اللام ويمكن ان يكون الضمير في ذاته راجعا الى العرش
ثم بدا له وجهه ومرتبته والمراد انه تعالى استوى على اكمال القلب بربوبيته فصار الفاني الكلي قبل الكامل من شأنه في ذاته الجسم
او حاضر اليه بالاجمال الحضور ثم اوجده في الخارج ولا الفقرة انما انه في ولد في بعض النسخ محقق في الحق وفي بعضها فحقق
في التحقيق في الفرع على الاقتدار انك من بعض الاثار بعضها كما ترى بعينه اعمال الجبرائة الشمس واثر الشمس اثر الرزاق واثر الحكمة
باثر المنير واثر الكفر باثر الاسلام كما ان الاثر الخرج بالاثر الاوسر وهكذا وعلى انه في هذا ثبت بعض الاثار بعضها اثر
المستثنيات بالاسباب وجبت بعض الى كسب البعض من هذا وما الفقرة الاخيرة فيمكن ان يكون المراد بالاخيار اهل الكفر
والجحود وبالانوار حقيقة اهل الذين يجوزون الارض والهواء بوجودهم النور تنبيه الافلاك الكل معروف بالقدم كما هو المشهور
فالانوار على نصفه بيان انه وما كن ولمت اهل الكفر والجحود بالاشياء ووجه تشبيههم بالانوار ظاهر وبالافلاك لشدة
وكثرة آثارهم واحاطتهم بسواهم وفي انبات الزرع ونحو ذلك ليظهر ان الافلاك اولا في معنى الى الانوار في الاضافة بقرينة
الاخرى فيكون المراد ان اهل الحق فرح اهل الكفر واحاطتهم بالافلاك المحيطة الكبيرة في بعض الادعية الهي عادتك الاحسان
وعادتي الاساءة فلا تغير عادتك بتغير عادتي ارفع تغير عادتك بان ترك الاحسان وتؤذني
بالعقوبات حتى تتغير بذلك عادتي وانظر الا من اوليات انك تؤذيني بالعقوبات وتفزعني بالاسائة وانا عارف بالتقصير الكلام
لذلك فقوله تعالى لا تأخذه سنة ولا نوم اگر گفته شود که سنه عبارت است از فتوری که مقدمه نوم باشد و چگونه نيست که نفی
مستلزم نفی نوم است پس بعد از نفی او چه فايده است در نفی نوم و بعضی در جواب گفته اند که ترجيح در وجه تحقيق نوم مرتب
بر نعاس است پس تحقيق نوم بدون نعاس نفی شده اول باید نعاس تحقق شود بعد از آن نوم لهذا نفی بر نحو وجود وضوح تحقق گردد
هذا اشار بعض المفسرين حيث قال تقديم السنة على النوم لاجل ان القياس في النفي الترقي من الاعلى الى الادنى بعكس الاثبات
لتقدم السنة على النوم طبعا والمرتبت که حق تعالی در اين آيه از اول تا کیفیت نوم را در مرتبه نفی نموده اول و در نفی نفی سنه زیرا که نفی
سنه مستلزم نفی نوم است بعد از آن ان نفی مرتبه صريح از نفی نوم لیس انفی نفی صريح تا کید نفی ضمنی است و آن در عکس بعد نفی اول لازم

فوده بعض الادعية

انه حرا تيسه

نفی ضمنی و در با ستفاده ذی شده که چه القصة ان في النعت وقيل المراد بالقرار الذي هو كماله الكبرى اثر تمييز الحيوان وحصر ذلك
ان يراد بالجمع جميع النجوم والسنة الله او وجه المنعة ثم بعده اول اثر فيه عفت البلوغ وفي ذلك تقديم الكلمة على خبر بين الكسر والحاجة
في قبيل الزمان هو حاصل اثر وقت خبير بان نزلته الى ادب عدد هذا التوجيه قال سبحانه يتفيؤ ظلاله عن اليمين و
الشمائل ان قيل اثبتت اولا لفظ اليمين بصيغة الافراد ولفظ الشمائل بصيغة الجمع قلنا بيد التنبيه على ان المراد باليمين
طرف الجنوب وبالشمال طرف الشمال اذ المتبصر عند الجمهور فان الجهات يمينا وشمالا انما هو بنسبة الا المتوجه الى المشرق فلا بد
في ان المتوجه الى المشرق يكون الجنوب على يمينه والشمال على يساره انه لا ريب في ان الاظلال الواقعة في ربع المسكون اكثرها على
شمال الشمس كما لا يخفى ومنه قوله الاكثرية صارت بجمعه الا ان لفظ الشمائل بالجمع واليمين بالافراد في بعض الادعية اللهم
اللهم متعني بسمعي وبصري واجعلهما الوارثين مني لان المراد ابقى سمعي وبصري صحيحين سالمين الى
ان اموت حتى يكونا بعد موتي شيئا بمنزلة الوارث مني ويمكن ان يكون الغرض منه ارادة بقائهما وقوتهما عند الكبر والهرم
انحلال القوى وضعف الشيخوخة لان النفس من سائر القوى وتبقى بعد الوهن ما اطلب الحسن والبصر فيهما حتى لحصولهما الا انه اذ
والتمتع بهما الى الموت فيكون كالوارث اذ الوارث من ينتقل اليه شيء بعد موته وقيل ان انما سمي في الكفار والقرين الى قوله تعالى
هدايتهم في سمعهم وبصرهم في هذا العالم بعد ما ذكر منه وكثرة في المقدار الاعمى كما خبر انه عليه السلام بغض النفس بذلك وعلى
هذا فيمكن ان يكون المراد طلب في ذلك العالم في هذه الكلمة مرتبة في الغرب ايضا حيث قال تعالى بسمعي وبصري وجعلهما الوارث مني
وفي رواية وجعله والضمير عائد الى المتمتع بهما او الى التمتع الشكال هندسي قد برهن اقليدس في المقالة الثالثة من كتاب
الاصول على ان الزاوية التي تحدث من قطر الدائرة والخط المماس لها حادة في جميع الزوايا الحادة المستقيمة الخطين فلا محالة يكون
الزاوية الحادة من قطر الدائرة ومقعرها اعظم من جميع الزوايا الحادة المستقيمة الخطين لانها تمام الزاوية الاولى فرضنا ان الخط
الخارج من نقطة التماس الى مركز الدائرة وهو قطرها عمود على الخط المماس كما برهن عليه فيه في المقالة وعلم من ذلك انه اذا حرك
القطر من طرف المركز اذا حرك مع ثبات نقطة التماس يصير الزاوية الحادة التي بين القطر المتحرك ومقعر الدائرة اعظم من التي هي
غير ان يصير من القائمة لان ان قدر تحركه منه يلزم ان ينتقل الى الزاوية من عظم من الزاوية المستقيمة الخطين وهي
اعظم من الزاوية التي هي من المقعر والدائرة وخط الماس التي كانت تمام الزاوية الحادة في الدائرة والقطر الاولى فيكون مجموعهما اعظم
في قائمة فيلزم ان يصير المقدار الصغير بالحركة اعظم من المقدار الكبير من غير ان يصير مساويا له وهذا هو الشبهة مثلا زاوية

اب ا الواقعة في الدائرة وخط المماس لها احدهما من جميع الزوايا الحادة المستقيمة الخطين فيكون زاوية اب ج الحادثة من قطر الدائرة
ومحيطها اعظم الزوايا الحادة المستقيمة الخطين لانها تمام اب ا فرقانه نظرا الى ان اب ج قائمة فاذا حركت قطر اب ج من
جانب ا الى المركز مع ثبات نقطة ب المماس الى ان يتحرك حتى يصير ب ج د ب ر حينئذ لزم ان يصير زاوية اب ر اعظم
من زاوية اب ج القائمة من غير ان يصير قائمة لان زاوية ج ب ر لكونها مستقيمة الخطين يكون اعظم من زاوية اب ه
فاذا كانت زاوية اب ج ه فانه يكون اب ر اعظم من القائمة فيلزم الطفرة وهو باطل وهذا الاشكال اورده المحقق الدواني في
انموذج [illegible] والعالم البعيد الذي في احد الفضلاء [illegible] ثم اجاب عنه بانه قد تحقق عند

المحققين ان الزاوية من الكيفيات المختصة بالكميات وليست كما بالذات بل
الكم بالذات هو السطح الذي هو معروض الزاوية ولا شك ان السطح الصغير في هذه الصورة لا
يصير اعظم من الكبير الا بعد ان [illegible] ان سطح الاصغر الذي هو معروض زاوية اب ج الذي هو اعظم الحادة لا يصير اعظم من
السطح الكبير الذي هو معروض الزاوية اب ج القائمة الا بعد ان يصير مثله فلا يصير سطح اب ج الاصغر من سطح اب ج مثل سطح
اب ر الاعظم من اب ج الا بعد ان يصير مثل اب ج و لا الزاوية القائمة كيفية عرضية لا يوجد فيه الحركة [illegible]
في الحركة في بعض الكيفيات [illegible] فلا يوجد الطفرة في الحركة في الكيفية الا [illegible] والبياض في الجسم لا يوجد الحرارة
في الحركة في الكيفية [illegible] لا يلزم ان يكون المقدار الاصغر قد زاد على المقدار الاكبر في غير ان
[illegible] والمقدار هو السطح وهو لا يزيد على السطح الاعظم منه الا بعد ان [illegible] و لا الزاوية فليست بمقدار بل [illegible]
الكيفيات العارضة للسطح ولا يلزم تحقق جميع الكيفيات في جميع الحركات الكيفية [illegible]
حقيقة الزاوية هو السطح كما صرح به الشيخ في [illegible] الشفاء والمحقق الطوسي [illegible] والعلامة الشيرازي في التحفة والنهاية [illegible]
المحققين وانما تتصف [illegible] العارضة للسطح المحاط بخطين متقاطعين [illegible] بالزاوية [illegible] السطح [illegible]
[illegible] دون الطول كما قررنا [illegible] مفصلا في كتب [illegible] ان سطح اب ج المعروض
الاعظم الحادة لا يصير مثل سطح اب ج المعروض للقائمة ومع ذلك لا تعرض له الزاوية القائمة [illegible] سطح [illegible] الخطين
[illegible] لكون احدهما معروضا للزاوية القائمة دون الاخر فان قيل ان الزاوية اذا كانت من الكيفيات [illegible]
للسطح بسبب احاطة الخطين [illegible] الهيئة التي يعبر عنها بالقائمة لا يمكن ان يوجد بين الخط المستقيم والمنحني [illegible] الزاوية

الحادة

الحادة التي بين القطر والمحيط لا يصير منفرجة حين يتحرك القطر بدون ان يصير قائمة لانه لا يلزم الطفرة المحالة لان الكيفية التي يعبر عنها بالقائمة
ليست في طريق حركته حتى يلزم ان يصير اليها لما ذكر من انه لا يمكن ان يوجد بين المستقيم والمنحني شيء من هذه الهيئة وهذا كما يتحرك الجسم
الابيض من البياض الى السواد بدون ان يصير الى اللون الذي ليس في طريق حركته كالخضرة مثلا [illegible] ان الزاوية من مقولة الكيف
فهي من حيث [illegible] بل الهيئة التي يعبر عنها بالقائمة لا يمكن ان يوجد بين الخط المستقيم والمنحني مع الاعتراف بان الهيئة التي [illegible]
او المنفرجة يوجد بينهما [illegible] المنفرجة [illegible] الكم [illegible] مقولة الكيف
يكون في الكيفيات المختصة بالكميات [illegible] بالصغر والعظم والضيق والانفراج التي هي من خواص الكم [illegible]
لا يدفع الجواب المذكور [illegible] الهيئة المعبر عنها بالقائمة ونقول ان معروض الحادة [illegible] معروض القائمة
الاصغر من معروض المنفرجة [illegible] بدون ان يصير [illegible] يلزم ان يصير معروض الحادة ايضا معروضا للمنفرجة
بدون ان يصير معروض القائمة فيلزم ان يصير المقدار الصغير كبيرا بدون ان يصير المقدار الذي في البين [illegible]
ذراعين [illegible] ان يصير ذراعا ونصفا فيلزم الطفرة وبتقرير اخر نقول لا ريب في ان سطح الزاوية التي بين المحيط والقطر [illegible]
من سطح الزاوية التي بين القطر والعمود المذكور لانه جزء منه [illegible] اذا تحرك القطر الى خلاف جهة الزاوية [illegible]
ايضا [illegible] حركة [illegible] ولا بد ان يقع العمود [illegible] الدائرة [illegible] ان يقع خط مستقيم بين العمود
المفروض اولا وبين [illegible] بالبرهان المذكور [illegible] يكون سطح الزاوية القائمة التي بين هذا العمود الواقع في الدائرة وبين القطر
المتحرك اصغر من سطح الزاوية التي بين المحيط وهذا القطر لكونه جزءا منه بالبديهة فيلزم ان يصير [illegible] الذي هو سطح الزاوية التي بين
المحيط والقطر الغير المتحرك [illegible] سطح الزاوية التي بين المحيط والقطر المتحرك [illegible] سطح الزاوية التي بين
العمود والقطر [illegible] الزاوية القائمة فيلزم الطفرة [illegible] ان يكون معروض الحادة [illegible] معروض القائمة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

بعده الآخر الغبار وبيانه ان سطح الزاوية لما لم يكن له تعيين في جهة الطول بل يمكن ان يمتد ذلك السطح ما دام في جهة كان الزاوية باقية كما بالها

تتغير الزاوية بوجه بزيادة السطح ونقصانه في هذه الجهة فيمكن ان يحاط عرض الزاوية القوسية الغير متناهية القدر بشبر او ذراع مثلا لانها بين

سمي الانفراج يمكن ان يخص بخط او نقطة قدر النقطة او الزاوية لان سطحا آخر يمكن ان يخص بخط او نقطة ما دام يخص سطحا بخص الزاوية

ويحدد الاختلاف بالنهاية يظهر انه لا يمكن التفاضل بين الزاويتين بعد اعتبار الانفراج الحقيقي ثم لما كان الانفراج في الزاوية في جميع الجهات غير القدر

واحد لا يمكن ان يحاط عرض الزاوية كذلك وان لم يكن بها تعيين الا من طريق هذا ... في مقابلة القوة فانه يمكن ان السطح الذي

بمعروض الزاوية بنوع تعيين باعتبار ورضه بين الضلعين وان قطع الخط بخط فيه بالطول فلا يمكن المقايسة بين الزاويتين بعد اعتبار ذلك

كما ان يكون الانفراج بين ضلعي الاخرى بكم بينه مختلفة الاجزاء الاخرى كما كان يطول بها فالطول تقاس بين ام الثانية او يكون الانفراج بينهما

البعد الاخر لزمان ... الاولى بين او بين الضلع الا بطريق بالضرورة ... الكثير ... اوسع ... او يكون المحيط

تعلم ان الزاوية التي بين العمود والقطر اوسع من التي بين المحيط والقطر التي ... بين المحيط والقطر ... اوسع من التي ... بينهما

والمحيب من بعض الاقسام ... ان الثانية ... من الزاويتين بعد ... في انه لا يكون الانطباق بين ضلعيها

مع الانطباق ... الفرجة بينها ... يكون زاوية اعظم او صغر من الاخرى ... الا ... تطبيق احد الضلعين

من احد بهما على احد بهما من الاخرى ... ينطبق الضلع الآخر من الاول على الآخر من الاخرى او يقع خارجا عن الزاوية او داخلا فيها

الاول ... بان يكون الثانية الاعظم ... ان هذه القضية انما تصح اذا كان كل من الزاويتين مستقيمة الخطين واما اذا كانت

احد بهما مستقيمة الخطين والاخرى غير مستقيمة الخطين ... كان احد ... مستقيما ... فلا يمكن فيه ... الصورة الا ... له

الانطباق المستقيم على المنحني ... فيكون احد بهما لا اعظم ولا اصغر من الاخرى ... يتغير او ... المقايسة

بينهما انه اذا ... واحد ... الشكلين ... احد ... الاولى

وبان ... اعظم والآخر ... الاول الزاوية ... اعظم ... الاصغر ... وهذا ... لا

كل ... الزاويتين المستقيمتين الخطين ... الزاويتين ... الصغرى ... صلاح القدر ... من

المشكلين ... الزاويتين ... هذه المقايسة ... اذا ... البعد الاعظم اذا

... ذلك ... التي ... البعد ... الزاويتين ... الشكل ... مستقيم

الخطين او احد بهما غير مستقيمة الخطين ... كان احد ... ان الضرورة ... الزاوية التي بين العمود والقطر

انتزاع ... التحرك ... الا التي بين المحيط والقطر ... التحرك ... بالنسبة ... الصغرى ... الكبرى ... الصغر ... القطر

القطر فان ... ان ... الزاوية ... الجزئية ... بين الزاويتين المذكورتين ... ومستقيمة ...

كما ... ان ... الجزئية ... الكلية ... ان يكون ... السطح فان

لا حد له ... الجزئية ... وان احد بهما ... لا يكون ... السطح يكون ... القطر

... بالنسبة ... المحيط ... الزاوية ... من المحيط ... جميع ذلك ... في مقابر القطر ... الزاوية ...

اعني ... المذكورة ... الكلية الجزئية ... المذكور ... اذا ... العظيمة ... المحيط ... القطر ...

بينه وبين المركز ... الزاوية ... ان ... لا يمكن ... الزاوية ... القدر الاعظم الذي

بين المحيط والقطر ... المذكورة ... ان ... بين ... القطر ... للزاوية ... فلا يمكن ان ... الزاوية

الا ذلك القدر الذي ... المقدار ... ان ... الزاوية التي بين المحيط والخط المستقيم

الذي ... مركز القطر ... الذي ... المقدار الذي ... المحيط ... السطح ...

... القائمة ... الزاويتين ... الخط المستقيم والمنحني ... ان يكون القدر ... الا القدر

تساويا للقدر الخارج الذي ... الزاوية ... الزاوية التي بين المحيط والقطر ... التعيين ... ان يكون الزاوية

التي بين القطر ... الزاوية التي بين المحيط ... التعيين ... الزاوية التي بين ... الخطين

المستقيمين ... الزاوية ... ان يكون ... القطر ... الخط ... المستوي ... القائمة ... الزاوية التي

القدر ... القائمة ... ان ... المستقيمين ... المستقيمين ومن المستقيم والمنحني ...

ان المستقيم والمنحني ... منهما ... الحادث ... المستقيم والمنحني

وعدد ... الزاوية ... المتدرج ... العظمى ... المقدار ... الحادثة ... مقدار

القطر ... انه ... السطح الذي بين المحيط ... السطح الذي بين المحيط والقطر يكون المقدار بين الزاويتين ...

او ... ان ... الاشكال ... الزاوية ... القائمة ... يكون ... القطر فيه

... التي ... الا ... الانطباق ... التعيين ... بكونه ...

... بان ... الانطباق ... يكون ... القائمة ... ان ... الزاوية ... المقدار ...

منفرجة لكنه بحاله او المفروضة التي تكون بين المستقيمين اذا كانت على حالته او المفروضة التي كانت ايضا بين المستقيمين [illegible]
منفرجة لا اذا كانت احديهما بين مستقيمين والاخرى بين مستقيم ومنحني فيجوز ان تكون مساوية لها [illegible] ذكر [illegible]
عليه انه لا شك ان الزاوية القائمة التي بين القطر ومحيط الدائرة [illegible] الزاوية التي بين محيط الدائرة والمحيط التي
هي حادة [illegible] المستقيم والخطين والاخرى الزاوية التي بين المحيط والقطر التي [illegible] ان تفرض عند القطر زاوية [illegible]
الزاوية الاولى بان تفرض عند المحيط [illegible] الدائرة التي [illegible] القطر [illegible]
فهذه الزاوية الى الزاوية الثانية لزم ان [illegible] القائمة بين [illegible] الزاوية التي بين [illegible] الزاوية التي
بين [illegible] الزاوية التي فرضناها [illegible] الزاوية التي [illegible] الزاوية [illegible]
[illegible]
انه اذا كانت الزاوية التي [illegible]
بان القائمة المذكورة ليست [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

المتحركة بالعرض [illegible] واحد ثم [illegible] السطح المتوسط بين الخطين العرضين [illegible] والانفراج هو السطح المعروف
[illegible] القائمة [illegible] السطح في الدائرة [illegible] ولا سطح القائمة [illegible]
[illegible]
الرياضيين [illegible] الزاوية [illegible]
[illegible]
[illegible] القائمة المتوسطة بين [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

خاص مع تجرده عن الصورة الجسمية لا يكفي لمشخصه بتجرده او نوع خاص يكفي بمقدار الا الوضع كما هو لا بد للمقادير في كون حصول
هذا الوضع لما حيثما لا مرجح وذلك ان المقدار الصغير ليس بعده من عدد من المقدار الكبير وكذا العكس فيما اذ فرض مقدار صغير كالذراع
مثلا من مسافة الحركة وكان له في اثناء الحركة الا فرض انه يحاذي الذراعين فانه في هذه كيف ولم يجوز ذلك لزم ان يجوز
ان يكون حصوله في مكان بالخصوص فيه ذلك الاين الخاص بحصوله فيه اين آخر ممكن آخر بعيد عن ذلك المكان الاول
من غير ان يقطع المسافة التي بينهما والا كان في ابتدائه حيث شغله فضا يكاد حصول الجوهر الحركة الاين التي في اجزاء [illegible] في
ولا يحصل له اين في التي بين المبتدئين [illegible] فلا يجوز ذلك المعنى في القدر بين [illegible] في الحركة [illegible]
في نسبتها اذا اجزان يكون الجسم بمقدار ذراع شغله [illegible] بسبب [illegible] الحركة في قبل ان يعرض له التقادير التي فوق
الذراعين ولا يوجد له المقادير التي بين الذراع الا الذراعين فيقول الجسم اذا فرض انه يتغير في اثناء الحركة الى الذراع [illegible]
هذا الجسم [illegible] الجسم [illegible] الى فرضنا انه كان له مقدار ذراع ولا اجزاء ان يكون ذلك بعد [illegible] الحركة انه [illegible]
المقدار وكان له بعد ذلك الا فرض الذي فوق الذراعين فيجوز ان يكون الجسم الصاعد كما [illegible] واحد [illegible] القدر [illegible]
في الحركة يعرض له الذي المستقيم معا باسم عنايات يعني قطر دائره [illegible] اربع [illegible] مصحف [illegible] قران [illegible]
از دائره در اينجا نقطه دائره است [illegible] چون نسبت قطر دائره [illegible] در ميان [illegible] نسبت [illegible]
شد دائره است [illegible] چون دائره [illegible] قسمی از اجزا [illegible] قطر آن
صد است [illegible] از [illegible] اين نسبت در ميان قطر دائره [illegible] محيط دائره [illegible] است [illegible]
است [illegible] آن [illegible] است [illegible] وآن [illegible] است [illegible]
آن است [illegible] آن است [illegible] آن [illegible] است [illegible]
[illegible] بعض الاخبار ليس الذكر من اسم اللسان ولا من اسم القلب [illegible]
اول في الذكر وثان في الذاكر [illegible] حديث ان الذكر [illegible] ليس في [illegible] القلب [illegible]
ليس من [illegible] القلب [illegible] الذكر [illegible] القلب [illegible] الذاكر [illegible] الذكر
القلب [illegible] ذكر القلب [illegible] القلب [illegible] الذكر [illegible] الذكر
الذي [illegible] الذكر [illegible] على عليه السلام [illegible]

من دعاء [illegible] عليه السلام [illegible] والمراد [illegible] الرب [illegible] المجاز
[illegible] الاول ان جميع مراتب الكمالات [illegible] مرتبة [illegible]
[illegible] النبوة [illegible] النبوة [illegible]
[illegible] الاول [illegible] النبوة [illegible] والتسليم [illegible]
عليه السلام [illegible] مراتب الكمالات [illegible] النبوة [illegible]
الوجود ولا ريب في انه كان [illegible] بين الرتبتين في دعاء عرفة من الصحيفة الكاملة [illegible]
فيما اطلعت عليه [illegible] القادر على البطش لولا علمه ولا اخذ على الجرم لولا انا [illegible]
ان [illegible] الجزاء [illegible] الرقوع [illegible] الجزاء [illegible]
[illegible] الجزاء [illegible] بتقدير [illegible] القرب [illegible]
[illegible] القرب [illegible] القرب [illegible]
[illegible] القرب [illegible] بالقادر [illegible] البطش
[illegible] البطش [illegible] البطش [illegible]
[illegible] البطش [illegible] العفو المطلق [illegible] البطش [illegible]
[illegible] بالقادر على البطش [illegible]
[illegible]
[illegible] البطش [illegible]
[illegible]
[illegible] اشكال حكمي [illegible]
[illegible]
ان [illegible] المتقدم [illegible] الذات [illegible] المتقدم [illegible]
[illegible] بالذات [illegible] بالذات [illegible]

في دعاء عرفه

اشكال حكمي

[illegible]

فی الکلام

معما باسم یونس

[illegible]

وغیره قال الله سبحانه فی سورة الکهف سیقولون ثلثة رابعهم کلبهم ویقولون خمسة سادسهم کلبهم رجما بالغیب ویقولون سبعة وثامنهم کلبهم [illegible]

لعرق

لعرق الشمس [illegible]

[illegible]

[illegible] قال الله سبحانه فی سورة آل عمران قد کان لکم آیة فی فئتین التقتا فئة تقاتل فی سبیل الله واخری کافرة یرونهم مثلیهم رأی العین [illegible]

[illegible]

شعر عربی

[illegible]

میان دو خط در نسبت واحده و غیر نسبت اول شامل شش نسبت ثلث ثلث و ثلث ربع باشد که این خطوط در نسبت در وسط خط
اول و رابع متباینه شود هرگاه خط اول را دو ربع مفروض کنیم و خط دوم را سه ربع و خط سیم چهار ربع و خط چهارم را شش ربع
ربع شکی نخواهد بود در نسبت خط اول بدوم که خط دوم بسیم چنین نسبت است بسیم نسبت بچهارم چنین نسبت سیم است بچهارم
نیز واحد هر یک از نسبتها نسبت نصف است و در نسبت واحده اند در میان ۲ و ۳ و ۳ و ۴ در نسبت در وسط ۲ و ۴ اندرباب
معرفت یک نسبت بودن دو خط در میان دو خط دیگر آن است که نسبت اول بدوم چنین نسبت سیم بچهارم باشد بچهار که معنی
بودن یک خط در میان دو خط بیک نسبت در وسط آن است که بودن یک خط در میان دو خط آن است که نسبت اول بدوم چنین نسبت دوم
بسیم باشد بالجمله هرگاه دو خط بر صفت مذکوره مستخرج شود و چهار خط متناسب شود که نسبت اول بدوم چنین باشد که نسبت سیم بچهارم
باشد خط اول بود از طول ... دو خط چهارم ضعف آن باشد که مربع خط دوم با ضعف مکعب خط اول خواهد بود و خط اول با خط چهارم
ضعف مربع خط چهارم خواهد بود و مربع مکعب مربع خط اول است زیرا که بجهت مذکوره ثابت شده که نسبت اول با شش نسبت ثانی
ثلث و نسبت ثالث برابع است و نیز در مقاله پنجم اصول نسبت اول برابع چنین نسبت اول و دوم باشد مثنی بالتکرار و نیز هرگاه
نسبت اتفاق در نسبت مربع بعنوان اضافه ذکر شود نسبت اول بچهارم چنان شود که گفته مذکوره هرگاه نسبت دو مثل
تضعیف نسبت مربع نسبت ... تضعیف تضعیف نسبت ... شود و نسبت ... ثابت در مقاله ... از اصول
اصول نسبت مکعب ... نسبت مثلث ... بمقدار ... نسبت خط اول ... مثنی بالتکرار ...
نسبت اول است برابع ... مذکور ... تحقیق شده ... مکعب خط اول ... نسبت مکعب خط اول
... مکعب ... خط اول است بچهارم ... خط اول مثنی بالتکرار پس چون
... مکعب خط اول ... مربع خط ... خط اول ... معلوم شده ...
معلوم ... خط اول ... نسبت اول ... مثنی بالتکرار مساوی است با نسبت خط اول بچهارم
و مساوی است با نسبت مکعب خط اول ... خط اول بچهارم ... نسبت ... مربع خط
اول با مکعب مربع خط ... پس هرگاه خط اول ... خط چهارم ... مکعب ... مربع ... باشد خط
اول ... مکعب مربع خط ... خط اول باشد ... هرگاه آن نسبت ... مثنی
بالتکرار ... ضعف ... هرگاه ... خط اول ... ضعف ... هرگاه ... نیز نسبت ... قوم

باول مثلث بالتکرار یعنی مکعب مضعف شود بمقدار نسبت اول بچهارم شود و معلوم است که این نسبت دو بکمال مربوط است پس شامل مربعه است
شد از فرض کردن خط اول دو ربع و دوم سه ربع و چهارم شش ربع از سه دو ربع و دو اضعف ... زیرا که در شکل مذکور خط اول
خط چهارم است ضعف داریم که آن شکل مجسم است که بعد مساوی خطوط کعب و سطح آن در خط اول ... مساوی است نسبت اول
مثلث بالتکرار نسبت اول بچهارم بود و بعد آن ... منتهی ... بمقدار ... مذکور ... مکعب ...
... در نهایت صعوبت است ... تعلیم ... شده ... استخراج خطین میان دو خط در نسبت واحده ...
... طرق متعدده است ... از ایشان ... استخراج ... خطاب ...
فرض کنیم ... خط اب ... مضعف آن فرض کنیم ... دایره ... شود پس ... خط اب ... مکعب ...
... باشد ... در مقاله اول اصول ... تنصیف ... کنیم ... خط ... ب
... کنیم ... خطین ... بنقطه ... نقطه ...
... نقطه ... خطین ... بر ... ...
... فرض کنیم ... خطین ... ثابت ... اب ... ج
... خط ... نسبت واحده ... اب ... نسبت ... خط ... رج ... خط ...
... میان خطین ... در نسبت واحده ... نقطه ... کنیم ... نقطه ... ط ...
زیرا که اگر نقطه ط ... نقطه ... فرض کنیم ... نقطه ... خط ...
... در مقاله اول اصول ... خط ...
... خط ... مساوی ... نقطه ... مکعب ...
... مربع ... مساوی ... خط ...
... خط ... مساوی ... مقاله اول اصول ... هرگاه ...
... نقطه ... کنیم ... نقطه ک ... مساوی ...
... در مقاله ... اگر ...
خط ... مساوی ... مقاله اول ... مساوی ... باشد

دسیم دو ربع

وایضا معلوم است زیرا که لازم میاید [illegible] باشد [illegible] و حال آنکه مفروض [illegible]

[illegible] پس [illegible] ملاقات خواهد کرد پس

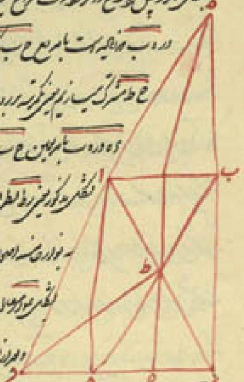
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

است و [illegible] بسته مکعب [illegible] خط اول [illegible]

[illegible] خط اول [illegible]

[illegible]

[illegible] خط اول [illegible]

[illegible]

[illegible] مضعف شود معلوم است که این نسبه [illegible] في بعض الاخبار [illegible] في القرآن [illegible]

[illegible]

[illegible] قال رسول الله صلى الله عليه وآله اعطيت السور الطوال مكان التوراة واعطيت المئين مكان الانجيل

واعطيت المثاني مكان الزبور وفضلت بالمفصل [illegible] سورة وهو مهيمن على سائر الكتب فالتوراة لموسى والانجيل لعيسى والزبور لداود

اقول المراد بالسور الطوال [illegible] السبع الاول [illegible] الانفال والبراءة واحدة [illegible]

[illegible]

[illegible]

القرآن [illegible]

[illegible] القصص [illegible] والانفال ومريم والروم ويس والفرقان والحجر والرعد وسبا [illegible] وابراهيم وص ومحمد ولقمان

[illegible] والزخرف والمؤمن والسجدة والاحقاف والجاثية والدخان والاحزاب قال ابن الاثير في نهايته [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

مروان بن محمد [illegible] اقول

المراد مروان بن محمد [illegible]

القبر [illegible]

ايضا لما كان عند التعبير عنه [illegible] لانه لم يكن في عدد او احد [illegible] هذا الكلام قال الرجل الذي مع [illegible] ان هذا
اتى من صاحب التعبير لا كرم عمر فقال الرضا [illegible] ان هذا الرجل الذي مع قد عبر لا كرم عمر في موضع [illegible] وكان [illegible]
ما به [illegible] عن هذه القضية لم يكن عنده [illegible] ان [illegible] في [illegible] كلاما [illegible] مع [illegible]
من اهل العلم بالاشياء فهذا الرجل قد [illegible] في بعض الاولاد [illegible] بطون من [illegible] عن [illegible]
ولا [illegible] احد [illegible] او ليا بالك **اقول** بيان [illegible] الفقرة [illegible] في بعض [illegible] ان [illegible]
[illegible] في [illegible] مقامات [illegible] واصحاب [illegible] من اهل [illegible]
وفي [illegible] السنين وصار من اهل السعادة [illegible] من اهل السعادة [illegible] وذلك [illegible]
[illegible] ان [illegible] من اهل [illegible] ان [illegible] غيره [illegible]
بذلك ولا [illegible] واحد [illegible] ان [illegible] من اهل [illegible]
[illegible] الامام [illegible]
ان بعض [illegible] من اهل [illegible]
بعض [illegible] **اقول** وذلك لان [illegible] ان كان
[illegible] وان كان [illegible]
[illegible]
[illegible] عدم [illegible]
[illegible] في [illegible] سليمان
[illegible] سليمان [illegible]
داود وقال سليمان [illegible] داود وقالت [illegible] حروف [illegible] فقال سليمان [illegible]
[illegible] داود [illegible] سليمان [illegible] **اقول** [illegible]
[illegible] داود [illegible]
[illegible] سليمان [illegible]

[illegible] ذلك بان [illegible]
ايضا [illegible] **الثاني** ان [illegible] داود [illegible]
[illegible] **الثالث** ان [illegible] سليم [illegible]
[illegible] سليم [illegible] سليمان [illegible]
[illegible] حروف [illegible]
[illegible] **الرابع** [illegible]
الباب [illegible] حروف [illegible] سليمان [illegible] داود [illegible]
[illegible] داود [illegible]
[illegible] حروف [illegible]
سليمان [illegible] حروف [illegible] حروف [illegible]
[illegible]
[illegible] سليمان [illegible]
[illegible] داود [illegible] سليمان [illegible]
[illegible]
[illegible] **اقول** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] انواع [illegible] انواع [illegible] انواع [illegible] انواع [illegible]
وانواع [illegible]
[illegible]
[illegible]

اصول من احوالهم الجمادية والنباتية ويكون حينئذ تعقيب بها فوقه مدركة [illegible] الحيوانية والانسانية وانشعب الادراكات [illegible]

النفس الى الحقيقة الانسانية ولا مدرك الجزئيات [illegible] الحيوانية والانسانية [illegible]

الكلي واحد [illegible] في الكافي [illegible]

[illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

[illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

فی السرقة والمنطقة الحیة والربا والغصب ودعاء المریض المصلی فقد کتب باید بعض [illegible] الفهم [illegible] ذلک [illegible]
حرر الحق [illegible] الاستفسار فی فلک نشر کرت ما اقول و تیز سؤال امر ان [illegible] اخوان [illegible] رجبا [illegible] زوجینا وابنائنا زوجینا
جواب ان امرأتین ولدت کل منهما ابنا فزوجت کل واحدة منهما ابن صاحبتها فهما ابناهما زوجاهما وابناء زوجیهما سؤال
داشت یک مرد و زن و پسر هر دو [illegible] پسر زن را [illegible] از زن آن [illegible] گشت [illegible] آن زن [illegible]
حرام [illegible] جواب [illegible] طفل صغیر گشت از آن پس آن زن مرد کبیر مرد از آن زن یکی زوجه داشت
و آن زن [illegible] جوان [illegible] شیر گشت بر آن مرد [illegible] حرام [illegible] طفل صغیر [illegible] بعض [illegible] قال [illegible]
فی النهار ثلثة ولم یستتر فی ذلک الیوم عامدا وکنت [illegible] المسافر [illegible] فی الجامع مسجد
فی اول البیت [illegible] المقدم [illegible] وذلک انه [illegible] البعید [illegible]
[illegible] المغرب [illegible] ثم الظهر [illegible] فی المسجد [illegible]
[illegible] فی النهار ثلثة ولم یستتر فی ذلک الیوم عامدا [illegible] فی المسجد [illegible] منطقته [illegible] الممکن
العام [illegible] الممکن بالامکان الخاص [illegible] بالامکان الخاص [illegible] الواجب [illegible] بیان الصغری ان نسبة
بین الممکن بالامکان العام والممکن بالامکان الخاص [illegible] مطلقا [illegible] الممکن بالامکان العام [illegible] مطلقا [illegible] الممکن بالامکان الخاص [illegible]
[illegible] وذلک [illegible] القرینة [illegible] احدهما [illegible] الطرف [illegible] الخاص [illegible]
[illegible] المنطق [illegible] مطلقا [illegible] العینین [illegible] مطلقا [illegible]
فاذا کان الممکن بالامکان العام اعم مطلقا من الممکن بالامکان الخاص [illegible] الممکن بالامکان الخاص [illegible]
[illegible] الممکن بالامکان العام [illegible] الممکن بالامکان الخاص [illegible] صدق الصغری [illegible] الکبری [illegible]
طرف الوجود [illegible] الوجوب [illegible] طرف العدم [illegible] الممکن بالامکان الخاص [illegible] الواجب [illegible] صدق الکبری [illegible]
وقال [illegible] الممکن بالامکان العام [illegible] الواجب [illegible] الممکن بالامکان الخاص [illegible] الممکن بالامکان العام [illegible] الواجب [illegible] الممتنع [illegible]
ان [illegible] الممکن بالامکان العام [illegible] الجواب [illegible] الکبری [illegible] الممکن بالامکان الخاص [illegible] بالامکان
العام [illegible] الصغری [illegible] بالامکان العام [illegible] الواجب [illegible] الممتنع [illegible] بالامکان الخاص
[illegible] الممکن بالامکان العام [illegible] الممکن بالامکان العام [illegible] فاذا کان [illegible]

[illegible]

بالامکان الخاص [illegible] بالامکان العام [illegible] الصدق الکبری [illegible] الصدق الکبری [illegible] بالامکان [illegible]
[illegible] الواجب [illegible] الممتنع [illegible] الصدق [illegible] الواجب [illegible]
الصدق الصغری [illegible] الصدق [illegible] الکبری [illegible] الکبری [illegible]
[illegible] الکبری [illegible] ان بعض [illegible] بالامکان الخاص [illegible]
[illegible] الکبری [illegible] الصدق [illegible]
[illegible] التقسیم [illegible] کلام [illegible] [illegible]
[illegible] بیان [illegible] نسبت [illegible]
دیگر از [illegible] بیان نسبت [illegible] که آن را نسبت تألیفیه [illegible] گویند زیرا که این نسبت [illegible]
[illegible] تألیف [illegible] نسبت تألیفیه [illegible] عدد [illegible]
[illegible] نسبت تألیفیه [illegible] نسبت [illegible] عدد اعظم [illegible] عدد [illegible] نسبت طرف اعظم [illegible]
[illegible] نسبت [illegible] الاعظمین [illegible] العددین الاصغرین [illegible] نسبت طرف اعظم [illegible] طرف [illegible]
[illegible] عدد اعظم و عدد اوسط [illegible] اصغرین عدد اوسط و عدد اصغر [illegible]
[illegible] این نسبت [illegible] زیرا که [illegible] اعظم شش [illegible] اوسط چهار [illegible] اصغر
[illegible] نسبت [illegible] طرف اعظم [illegible] چهار [illegible] طرف اصغر [illegible]
[illegible] نسبت [illegible] اصغرین چهار [illegible] این نسبت [illegible]
[illegible] اوسط [illegible] طرف [illegible] شش [illegible]
[illegible] چهار [illegible] شش [illegible] طرف [illegible]
[illegible] شش [illegible] این نسبت [illegible] اوسط [illegible] اعظم [illegible] اصغر [illegible]
[illegible] اوسط [illegible] اعظم [illegible] اوسط [illegible]
[illegible] اعظم [illegible] اوسط [illegible]
[illegible] اعظم [illegible] اوسط [illegible] اعظم

او را با اوسط که پنجاه است قسمت کردیم شش شد و هو المطلوب و بوجه دیگر تفاضل میانه اوسط و اعظم را که پنج بود در اوسط ضرب کنیم و حاصل را از مجذور اعظم
و اعظم قسمت کنیم و خارج قسمت را از اوسط نقصان کنیم پس آنچه باقی ماند مطلوب است و اگر مجهول عدد اوسط باشد سطح اصغر در اعظم را که نود
آن را بنصف مجموع اعظم و اصغر قسمت کنیم تا اوسط حاصل شود مثلا شش و ده را داشتیم و اوسط مجهول بود و شصت حاصل ضرب این عدد را
عدد ولیت هشتاد و هشت تقسیم بر پنج و نیم قسمت کردیم خارج قسمت شانزده باشد و هو المطلوب و بوجه دیگر تفاوت میانه اصغر و اعظم را که چهار بود آن را
در اصغر ضرب کنیم و حاصل را بر مجموع اصغر و اعظم قسمت کنیم و خارج قسمت را بر اصغر بیفزاییم تا مطلوب حاصل شود مثلا در مثال مذکور چهار که
تفاوت میانه شش و ده است گرفتیم و آن را در ده ضرب کردیم چهل شد پس آن را بر مجموع اعظم و اصغر که شانزده است قسمت کردیم یک و نیم شد
پس آن را بر اصغر افزودیم هفت و نیم شد چهار و چهار شد و هو المطلوب و اگر مجهول عدد اعظم باشد سطح اصغر در اوسط را بر اصغر الا تفاضل
اوسط بر آن قسمت کنیم تا اعظم حاصل شود مثلا شش و هشت داشتیم و اعظم مجهول بود سطح ایشان را که چهل و هشت است بر چهار که تفاوت است
قسمت کنیم خارج قسمت آن چهار و نیم باشد و هو المطلوب و بوجه دیگر تفاضل اوسط و اصغر را در اوسط ضرب کنیم و حاصل را بر تفاضل اصغر و تفاوت که
قسمت میکنیم و خارج قسمت را بر اوسط افزاییم تا مطلوب حاصل شود پس در مثال پنج و تفاضل که او داشت پنج و نیم است
چهار است آن را بر اوسط که هشت است ضرب کردیم سی و شش شد آن را بر یک و تفاضل اصغر است بر تفاضل مذکور قسمت کردیم خارج قسمت شش
شد آن را بر اوسط که هشت است زیاد کردیم چهارده و نیم شد و هو المطلوب و تفسیر اصغر استخراج هر یک را از اعظم و اصغر و اوسط بطریق و وجه
آخر مذکور است معظم از عدد و هر یک از نسبت تالیفی از جهت اعداد اولیه عرضه داریم شرح آن را صفحات بر تحریر تمام نسبت تقدیره
اعظم و الفضل را اصغر زیادت است چون نسبت اعظم با اصغر دانسته شد هم چون المجهول از این چند عدد تا که یکی باز گوییم شرح
استخراج آن را یک یک تمام تفاضل اوسط را بر اصغر اندر اوسط ضرب کن حاصل را بر اصغر و اعظم قسمت کن هر دو خارج قسمت بر اوسط افزا
حاصل جواب اعظم معین کرده است و هر دو هم تفاضل اعظم را بر اوسط اکثر باید نمود حاصل را بر تفاضل اعظم چه باید پس خارج قسمت
بر اوسط کر چند از آن زیادت باقی آن جواب اصغر بود الا آنکه تفاضل اعظم و اصغر هم در اصغر ضرب کن مقسوم بر جمع بر هر جواب کن
ایجام خارج قسمت بر اصغر کن زیادت تا شود اوسط اعداد لطیف است و روشن و استقامت و معلوم است که تا سیار هر یک از اصغر و اوسط و اعظم
بطریق جبر و مقابله بر این طریق نیز ثابت شده و اداره رسته برآنکه مجهول اصغر باشد و هر شیء آن را شی فرض کنیم و میگوییم
نسبت آن شی الی سته مثل نسبت اربعه الی ثمانیه است با تعیین پس حاصل ضرب اربعه بشیاء و از سته در هشت و چهار باشد مساوی
هشت شی است پس قسمت کنیم بیست و چهار را بر هشت خارج قسمت سه است و هو المطلوب و اگر مجهول اوسط باشد و چهار است میگوییم النسبه

رسالتی

سته شش متناسب است با شش نیست شش ضرب میکنیم شیء را الا ثمنه و او در شش حاصل شود شش شیء الا ثمانیه عشر و ضرب میکنیم سته شش شیء را در عشر
میشود بسی سه و کسر پس شیء معادل شش شیء الا ثمانیه عشر پس بی شش معادل شیء است قسمت میکنیم اول را بر دوم خارج قسمت چهار است
و هو المطلوب و اگر مجهول اعظم باشد و شش نیست میگوییم نسبت سته الی شیء مثل نسبته اربعه الی شیء الا اربعه و حاصل ضرب طرفین سته شیء
الا اربعه عشر و حاصل ضرب وسطین شیء است پس شیء واحد معادل سته شیء الا اربعه عشر و بعد از جبر سته شیء معادل الشیء و اربعه عشر خواهد بود
از مقابله پنج شیء معادل اربعه عشر خواهد بود پس قسمت میکنیم بار تنقیه تا اول اخراج قسمت است و هر فته و خمس و این تصحیح نسبت مولفه و آن
استخراج معلوم است در بیان دقایق مقرره مذکوره میکنیم هر چه نسبت نوع در اوسط و اصغر معلوم است ثالث اعظم باشد لاطرفین مذکور است تجدید
کمی نسبتیم و آن هیچکی است معلوم شد چون جز چهار پس کمال عدد را از واحد داری گیریم و آن هشتاد است زیرا که کمال عدد در مفهوم عبارت است
از مجموع احد الوی و مجاری شی از جمع و آن کمال شعر در آن عدد نیز خوانده و آن عدد تا آن عدد و از آن عدد تا واحد که شش است که
از یک تا نه جمع شود مجموع چهل و پنج بهست شود آنکه از نه هم و هم نیز نه و از نه تا واحد که نه و هم نیز نه شش است و مجموع هشتاد و یک
و عبارت از کمال عدد در هر عدد که آن کمال شعر نیز خوانده بعبارت است از جمع آن عدد کمال عدد در هر عدد عبارت است از مجموع اعداد
مبتدا از واحد تا آن عدد و نظم منتظم تفاضل شعر هشتاد و دیگر بدل اعظم در پنج بهست میگیریم احدی و تفاضل شعر فاطمه که اسم فاطمه
و هو المطلوب معنا بازپس نظم دست الکلام شرف المعانی مذکور شکر الآخر در عدد از کمال شش نه عدد که بیان دو نوع از کمال خوش
مراد از دو نوع از کمال کمال شعر و آن را هر دو نیز خوانده یک کمال ظهوری است و دیگری کمال شعری نسبت کمال اعظم در آن یک
از واحد تا نه عدد است و چون نه که شد باشد حیه که شعر نیز و تمام شد بیان نمادهم قطعه حاصل شد و هو المطلوب معنا با اسم و نی
از کلمه تفسیر عدد تا در نسبت مولفه چون سی و دو شد از اصغر بجز پس از مقدم بر اوسط تا عدد که شعر زمان حاصل شد تا نسبت و شش در واحد نمود
عمش حاصل این مسئله بعد از اوسط تا نچه مذکور شد در بیان نسبت مولفه سی و دو بجز از عدد تا بیشتر طرف اصغر آن را ارخواهید و چون
را بطرف اعظم اول باشد مقدم داریم بسیه و حاصل شود کیفیت استخراج طرف اصغر و مجهول است کلا نسبت در مقابل آن
نیز یکی از دو جهت مذکوره باید استخراج نمود در مقابله و وجه مذکوره آنست هر زیاده طرف اعظم بر اوسط و طرف اوسط ضرب شود
و حاصل ضرب بر مجموع زیاده طرف اعظم بر طرف اوسط و طرف اعظم قسمت شود و خارج قسمت از طرف اوسط کم شود آنچه باقی ماند طرف
اصغر باشد پس هر یک را فرض میکنیم طرف اعظم بیست و طرف اوسط ده است و زیاده بیست بر ده هم ده است و حاصل ضرب ده در ده
و آن صد است و خارج قسمت صد بر مجموع زیاده که ده است و بیست که سی است و چون چهار از ده کم شود طرف اصغر شش باشد

و آن مطلوب است که طرف اصغر باشد و جمیع شش ضرب [illegible] مطلوب [illegible] **سؤال**
اگر پرسند که شش کس [illegible] **جواب** [illegible]
[illegible]

[illegible] و منها کان [illegible]
[illegible] **تنبیه**
[illegible]

عبارة الجعبري في التفخيم وانها تمنع من امالة الالف وانها حسن في الكتابة وانها تمنع المد وبعد **مطلب من فروع الشيخ** عن عبد الله بن سنان عن ابي عبد الله ثم

قال اكثر ما يكون الحيض ثمان وادنى ما يكون ثلثة **اقول** اعلم ان المراد من عادات ... ان الحيض ثمانية نقص ان الطلب في

اكثر ... ان عادتهم في الحيض ثمانية واكثر عادتهن ثلثة ... ثم ان اكثر ايام الحيض ثمانية واقلها ثلثة كما هو مذهب الشيخ وذلك

ازيد ... وجعلت العصابة ... ثم القرآن ترك ... وقوله تعالى باعتبار الثاني **تنبيه لغوي** يقرأ ان المشهور ...

... والصواب انها ... [illegible]

... فان التجار ... [illegible]

... حركة الواو ... **تنبيه آخر لغوي** ما في الاصل ... [illegible]

المراد منه ... [illegible]

... [illegible]

امير المؤمنين ... ما اشبه ... ولا ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **قوله تعالى** ولا نكتم شهادة الله انا اذا لمن الآثمين

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] **معانا**

باسم ... ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **قوله تعالى** حتى اذا اتيا اهل قرية استطعما اهلها

ان ... [illegible]

ان ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

شهيدين من رجالكم فان لم يكونا رجلين فرجل وامرأتان ممن ترضون من الشهداء ان تضل احديهما فتذكر

احديهما الاخرى ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

ان ... [illegible]

[illegible] (right page, 23 lines of shikasta text; marginal notes: مقول — جواب — سؤال جواب — جواب)

[illegible] (left page, 23 lines of shikasta text)

الرجال با بن بویه لشهید ان ادا کثر و اکثر لم یوجد فیهم اثنان من الرجال فالله اعلم حتی ان کثیر لا یجد امرا بین [illegible]

و یکی بر عدد بین [illegible] اصحاب الاطراف [illegible] اصحاب [illegible] ان وجد بامار عدد [illegible]

[illegible]

سؤال [illegible]

جواب [illegible]

سؤال ثانی [illegible]

جواب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ۵۶ ۲ در هم [illegible] و هر دو [illegible] ۵۶ [illegible] الا یکی [illegible] ۵۵ ۲ [illegible] در تضعیف مجموع خانهای [illegible]
را بدانیم که آن عدد جمیع حبات [illegible] و در وجه [illegible] که [illegible] فرض شده آن را [illegible] معلوم [illegible]
اول [illegible] عدد [illegible] و شصت و چهار است [illegible] عدد تضعیفات آن [illegible] واحد [illegible]
چند مرتبه تضعیف شود عدد مذکور [illegible] عدد [illegible] تضعیفات مربع [illegible] مربع [illegible]
[illegible] مربع کنیم [illegible] آن عدد [illegible] بعد از آن [illegible] مربع [illegible] نقصان کنیم [illegible]
عدد تضعیفات شصت و چهار [illegible] زیرا که تضعیف واحد [illegible] تضعیف [illegible] و چهار است [illegible]
هشت [illegible] و تضعیف [illegible] شصت و چهار است [illegible] تضعیف [illegible]
[illegible] مربع [illegible] مربع اول [illegible] و مربع [illegible] و مربع سیم ۶ ۵ ۲ و مربع چهارم ۵۵۳۶ و مربع
۱۸۴۴۶۷۴۴۰۷۳۷۰۹۵۵۱۶۱۶ و مربع ششم ۳۴۰۲۸۲۳۶۶۹۲۰۹۳۸۴۶۳ [illegible] از این مربع [illegible] مربع ششم [illegible]
نقصان کنیم [illegible] مجموع واحد [illegible] تضعیفات شصت [illegible] پس اگر [illegible] خانه [illegible] حبات فرض شود [illegible]
خانه [illegible] خانه سیم چهار [illegible] خانه چهارم هشت [illegible] خانه شصت و چهارم [illegible] خانه شصت و چهارم عدد مجموع [illegible]
[illegible] حبات [illegible] مجموع [illegible] شصت و چهار [illegible] فرض شده [illegible] مربع ششم است **طریق دیگر** [illegible]
[illegible] در این [illegible] تضعیف [illegible] در جمع [illegible]
[illegible] در این [illegible] ۵۶ ۲ [illegible] عدد [illegible] مذکور شده [illegible]
[illegible] خانه [illegible] خانه [illegible] ۵۶ ۲ [illegible]
[illegible] عدد دیگر [illegible] نسبت [illegible] نسبت [illegible]
[illegible] عدد [illegible] نسبت [illegible] عدد [illegible]
[illegible] خانه [illegible] عدد [illegible] عدد [illegible]
خانه [illegible] مربع [illegible] مربع [illegible] نسبت [illegible] مربع [illegible]
نسبت مربع اول [illegible] عدد [illegible] خانه [illegible] خانه [illegible]
[illegible] عدد خانه [illegible] عدد [illegible] مربع [illegible]

مربع کنیم [illegible] عدد [illegible] مربع [illegible] خانه [illegible] خانه اول است [illegible]
خانه [illegible] عدد [illegible] عدد [illegible]
[illegible] عدد خانه [illegible]
و چهارم [illegible] عدد خانه [illegible] عدد [illegible]
[illegible] واحد [illegible] مجموع [illegible]
[illegible] عدد [illegible] نقصان [illegible] مجموع [illegible] عدد [illegible]
شصت و چهارم [illegible] نقصان کنیم [illegible] مجموع [illegible] شصت و چهار [illegible] **قال الله تعالی** [illegible]
[illegible] **قال فی موضع** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مسئله [illegible]
[illegible]
[illegible] **الجواب** [illegible]
[illegible]
[illegible] **سؤال** [illegible]
[illegible]
[illegible] **شعر** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **معرفت** [illegible]
[illegible]

وعدم ... [illegible] ... فلا يلزم ... [illegible]

الاستلزام ... [illegible]

الاستلزام ... [illegible]

[illegible]

... الاستدلال ... [illegible]

في الكتب ... [illegible] ... ان الكلام ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بجميع الاجزاء ... [illegible] ... وذلك لان ... [illegible]

... جميع المفروضات ... [illegible]

... جميع المفروضات ... [illegible]

... [illegible] ... وذلك ... [illegible]

... **فائدة حكمية** ... [illegible]

... **اقول** ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

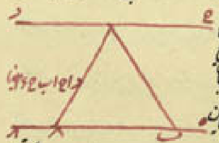
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فائدة حكمية

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **معما باسم** [illegible] معما باسم

[illegible]

[illegible]

معما باسم [illegible] معما باسم

[illegible]

[illegible]

[illegible] **معما باسم** [illegible] معما باسم

[illegible]

[illegible] **سؤال امتحاني** [illegible] سؤال امتحاني

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **سؤال آخر امتحاني** [illegible] سؤال آخر امتحاني

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **سؤال آخر امتحاني** [illegible] سؤال آخر امتحاني

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

هو الارض واحدة فى الارض بعيدة عنها بمائة جزء ... ثم ... المحترقات الزرقة

الرابع محاذ الارض على الزاوية فى محاذ الارض ... بحيث ... فاذا تحركت بهذه الزاوية جزء تحركت ... الرابع ...

ايضا جنبه فيقطع جزء من محاذ الارض ... طرف الوتر ... ايضا ... بطرف الضلع الرابع

محاذ ... ايضا جزء ... واحدا او اكثر ... والاول ... الزاوية ... الضلعين ... لانه ... الزاوية

الزاوية محاذ الارض جنبه ... جزء من الضلع الرابع ... جنبه ... الارض ... الضلع ... محاذ الارض

ايضا طرف الوتر ... فاذا تحركت الزاوية ... جزء ... الضلع الرابع ... محاذ الارض ...

خط ... الارض ... جزء ... الارض ... الرابع

الضلعين ... الوتر ... المثلث ... الضلعين ... المثلث

من ضلع ... مع انه ... يكون الوتر اطول من الضلعين ... المثلث ...

غير جزء ... بان يقطع طرف الوتر ... فى مدة يقطع الزاوية من الارض جزء ... او اكثر

اكثر مع ... ان كان ... او اكثر ... فى ... من ضلع ... الجزء

[illegible]

ثم ... الارض ... المثلث ... يقطع محاذ الارض جزء ... جزءا

فاذا قطع عشرة ... المثلث ... عشرين ... الضلعين ... مثلث ... اضلاع

وهو ... المطلوب ... ان يقول ... الوتر ... الضلع ... يقطع ... الجزء

جنبه من الارض ... الزاوية ... جزء من الارض فى قطع

طرف الوتر ... الارض ... الارض ... المعلوم

... الوتر ... الضلعين ... الضلعين ... فانه ... الجزء

وبطلانه ... تقسيم ... الضلع ... الضلعين ... الجواب ان طرف الوتر ... الضلع

يقطع ... الزاوية ... الارض ... ايضا ان ... جنبه ... اكثر

من الاجزاء المقطوعة من الارض فى ... سؤال آخر ... يكون ... او يكون ...

... كيف ... جوابه ان ... دائرة مركبة من اجزاء ... خطين ... المركز ... واحد ...

الدائرة ... المركز ... الذى ... ان يكون ... الاستدارة ... فاما ان يكون ...

الجزء او اكثر والاول ... والثانى ... سؤال آخر ... الجزء الذى ... ان ... البعد ... من

... كيف ... جوابه ان ... ثلث ... بين ... من

... ان يكون ... قاعدة ... طرفها والثانى الذى ... المثلث ...

... ايضا ... الكل واحد ... اثنان ... اربع

... بين ... الاولين ... فكل ... المذكور ... يكون ... بين ...

الاولين ... ان يكون ... فى جزء ...

الجزء سؤال آخر ... قاعدة قطعة الدائرة ... كيف ... جوابه ... دائرة ... من

... القطر ... ثمانية ... القطر ... ثمانية ... الوترين ...

... الاوتار الثمانية ... القطر ... قاعدة القوس ... مركبة من اجزاء

ثمانية ... القطر ... فى الدائرة ... القطر ... قاعدة القطعة ... حديث مشكل

روى الشيخ فى التهذيب عن محمد بن عجلان ... محمد بن ... عن ابى عبد الله عليه السلام ...

... بعض ... ان ... النفس ... الطلوع الفجر ...

من الانف ... الشق ... ثم ... النهار ...

ان ... اول اليوم ... الشق ... الانف ... الشق ... فى هذه الوقت ... النفس من الشق

الايمن الى ... المعصوم ... التجربة ... النفس ... بعد ... الكائنة ...

النفس ... التفاوت ... ثم ... القطع النفس ... الكائنة ...

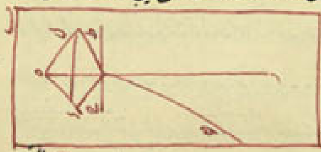
... التفاوت ... المتقارب ... الحديث ... وكان ... اليوم ... الكائن ...

الشق الايمن من الانف وكان ... الثانية ... الشق ... النفس ...

... ذلك ... الحديث ... حكم النفس ...

زرقها تا سوی ... في مرتبة حيث ثقف ويعرف نقش النفس بالقيافات ومن خطوط الفجر يكون في الشق الايمن من الافق
ثم بعد ساعة يكون في الشق الايسر فيظهر ما بين الفلك وغيره ثم يحجب ثم يوجد بحجاب ذلك ودلالة الفجر في الحقيقة
النفس قبله وفي بعضه يحجب بانه الا الامام **شعر عربي** لا يكون الفجر عين الا يكون الفجر من غير الصبح الصادق
وقوله الفجر في الصبح الثاني تاكيد لقوله لا يكون في الصبح الاول وقوله الفجر مبتدا خبره **شعر آخر** مركبا للنقض على كوكب
عفريت جن في الذي الاجدل قوله كوكب مرفوع على انه فاعل النقض وقوله عفريت مجرور بقوله على وهذا اشبه على جوار العقد
بين الكبار ... وقوله الاجدل مرفوع على انه فاعل ... من الاجدل كانقضاض كوكب على عفريت جن في الذي ...
ان ... الاجدل كان ... الثعلب على ... في ... **شعر آخر** ... في ... ما ... العقبة
... يوم العين ... قوله ... الفرقة ... الابل ... في ... القرب ...
المراد ان ... التي ... الناقة ... وقوله ان ... المخالفة ... سبب ... الى ...
في ... فانسجم ما ... **شعر آخر** رات ... ذكرت ... بالقمرين كلانا ...
ولكنى رايت بعينها ورات ... المضارع ... الاول ... في الموضع الرابع ... رات القمر الذي ... بعينها اخر
القمر الحقيقي وهو رات القمر الذي راته غيره وهو القمر المجازي ... انه على الرابع ... ان رات القمر الحقيقي وانه ...
القمر المجازي ... الا انها ... القمر الحقيقي ... القمر المجازي ... الى ... رات القمر
بعينها الا ان ... والا القمر الحقيقي في ... الامر وهي ذات القمر ... الا القمر المجازي في نفس الامر
شعر آخر ما ... والا الذي ... وقوله لا ... لقوله ... وقوله ... لقوله ... ما ... في ...
ما ... الذي ... **شعر آخر** ... قولنا ... الذهبيات ... قوله ... القرآن المجيد ...
جمع ... من ... الله ... كان ... الاعلى ... المفعول ...
ودار ... الاسلم ... المقدمة ... والمعقول الاول ... قولنا ...
والذهبيات ... الذهبيات ... هذا القرآن ... قولنا ... الرجحات ...
اولا ... تفكر ... هذه الرجحات ... قولنا ... الا ...
... قولنا ... الذهب ... قولنا ... بعض الكفار ...

لانسان من اصحاب الكلام اقول ان ... لا مخاطب ليس بامام ان ... انه لام ... التشبيه ...
خبره ان ... لقوله لام ... ليس بامام ... انه لام لكن ... انه ...
بهرام ... في ... انه لام لكن ... الا ... ان يكون المراد انه لا ... انه لام في ... الوقت
في حضور ... وقت عندك انه لام لكن ... الواجب الذي ... **معما باسم نعمه** ...
دل ... شد ... زيرا كه دل ... دال ولام ...
... ميان ... شده ...
...
... شده ...
... **مسئلة هندسية** ان ...
في ان الخط المستقيم اذا قام ... على سطح ... الخط ... في ... السطح ... الخط ... السطح ...
اذا ... الخط ... من السطح ... الزوايا ... الخط ...
الخط ... سطحين ... خطين ... قائمتين ... زاوية ...
... المنفرجات ... قائمتين ...
... المنفرجات ...
... المنفرجات ... المنفرجة ...
على ذلك ان نفرض السطح اب والخط ... على نقطة ... في السطح ...

يكون نقطة ... على السطح ... في السطح ...
... السطح ...
... قائمة ...

وهذا ... السطح ... قائمة ... ان ...

وفي عمود عمود ذلك الفضاء يكون عمودا على المثلث أيضا لكن لمخص الذي كرره ما ذكره في حجته ومتى انه قد بان انه إذا قام سطح
سطح على سطح فكل عمود على فصلهما المشترك في أحد السطحين فهو عمود على الآخر فيكون خط ... الزاوية في سطح المثلث ... على ...
محيطا بقائمتين لانه إذا كان سطح مثلث ... عمودا على ... الذي هو الفضاء لكن ... في ضلعيه الزاويتين المتقابلتين ... منهما
على العمود ... فيكون زاويتا ... قائمتين وثبت الحكم في المثلث ثم يخرج ... في السطح غير قائم ... على
... اذا كانت قائمتين ... في ... ان ... على العمود ... قائمتين ...
السابعة في الرابع في المقالة المذكورة ... خطين ... في ... فصلهما المشترك ... قائمتين ثم
نفرض ... زاوية ... والفضاء ... الزاوية ...
المول ... في الربع ... الزاوية ... المثلث ... الضلع ... على ... لاشتراك ...
وتساوي ضلعي ... وكون ... المول ... زاوية ... آخر ... زاوية ...
في هذه الحجة ايضا ... في ... او له ... اذ ... كانت ... المول كانت ...
اعظم ... بين ... زاوية ... الواقعة في ... البعد ... زاوية ...
المفروضات وبذلك ثبت المطلوب فوله تعالى وبكلم الناس في المهد وكهلا ان قيد ... في ... الكهولة ...
عجيب ... بأن الاخبار ... ان ... في وقتين ... واحدة ... وهو ...
المتقدم في المعجزة ... الطهارة ... ثم في ... بالنسبة ... وقالت طائفة من أهل الكتاب
آمنوا بالذي أنزل على الذين آمنوا وجه النهار واكفروا آخره لعلهم يرجعون ولا تؤمنوا إلا لمن تبع دينكم قل إن
الهدى هدى الله أن يؤتى أحد مثل ما أوتيتم أو يحاجوكم عند ربكم قل إن الفضل بيد الله يؤتيه من يشاء والله واسع عليم
حكيم ... الآية ... وجه النهار ...
واكفروا آخره وقولوا ...
... ولا تؤمنوا ... الأولى
ان قوله ولا تؤمنوا ... ان يؤتى ...
... ولا تظهروا ايمانكم ... لقصد تصديقكم بأن يؤتى أحد مثل ما أوتيتم ...

تصديقكم

لقصد تصديقكم بأن المسلمين ... وذلك ... ولا تظهروه للمسلمين لئلا يزيدهم تصديقهم
بذلك ثباتا وللمشركين لئلا يدعوهم ذلك الى الاسلام ... لا تظهروا التصديق ان يؤتى أحد مثل ما أوتيتم أو ... عطف على
ان يؤتى والضمير في يحاجوكم ... ان المسلمين يحاجوكم يوم القيامة بالحق ويغالبونكم عند ربكم
... المسلمين والمشركين ... ولا ...
كفروا ... قوله قل ان الهدى هدى الله ... بمعناه ...
ان ... الاسلام ... قوله ان الفضل بيد الله ...
عند قوله الا لمن تبع دينكم ... وجه النهار ... عند ربكم لان ... كان
عند ربكم ... ان يؤتى ... لان يؤتى أحد مثل ما أوتيتم
... في فضل العلم والكتاب ... وقوله أو يحاجوكم عطف على ان يؤتى
... ان يؤتى أحد مثل ما أوتيتم ... عند ربكم ... يوم القيامة ... العدل
...
الاشياء ... قوله ان الهدى هدى الله ... قراءة ابن كثير آن يؤتى أحد
همزة الاستفهام ... ان يؤتى ... ان الهدى ... ان يؤتى أحد ...
ان يؤتى أحد مثل ما أوتيتم او يحاجوكم عند ربكم ... ان يؤتى ...
تؤمنوا الا لمن تبع دينكم ... ان الهدى هدى الله ... ان يؤتى أحد مثل ما أوتيتم ... ولا تؤمنوا
أحد مثل ما أوتيتم الثالث ان يكون ... ان يؤتى ... ان الهدى
... لان يؤتى أحد مثل ما أوتيتم ... الرابع ان ... الكلام ... ولا تؤمنوا
المؤمنون الا لمن تبع دينكم ... الاسلام ... بان يؤتى أحد مثل ما أوتيتم في الدين ...
... يوم القيامة ... عند ربكم ... ان الهدى هدى الله ...
... قوله سبحانه ...
...

التحيّر ارتفاع استبصار الحس ... قوله سبحانه ما من نجوى ثلاثة الا هو رابعهم ان قيل ... [illegible]

ثم الفرق مع ان الامر كذلك ... ان يكون النكتة فيه ... الابتداء ... [illegible]

... فان ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] في معاني التشابه والمناسبة

... [illegible]

... [illegible]

والقول ... [illegible]

وفى كل من الفصلين يكون الحكم فى تقية حسن بعكس ذلك فهذه اقسام اربعة لا يستفاد من الفقرة الاولى منها بكلا قيديه نفيه ووجوده
انما يتحقق لا بدان يكون [illegible] واحد منها فى الآخرة فهو يقينى اذ فى وقت [illegible] يتحقق احد الامرين منها فى الآخرة فى تقية وجوده
بعد ما يتحقق احد احدهما فى الآخرة فهو مع القيد الثانى يكون يستفاد منها بمجرد الحكمين الاولين ولا يستفاد منها الحكم الآخر
من عكس الحكمين الاولين فى ذلك الوقت بعينه فى تقية حين الموت بقوله [illegible] القيد فى انها [illegible] النهار فى القيد الآخر
القيد فى النهار فى وقت التقية [illegible] اذا كان الحشر وبعد النهار فى القيد وقت [illegible] التقية ايضا فان اريد [illegible]
الحكمين الاولين فى [illegible] الثانية لا فائدة الحكمين [illegible] وارد [illegible] الحكمين [illegible] الثانية
الحكمين الاولين [illegible] ان يراد من الاخرة الا ان ذلك لكان [illegible] استبعاد [illegible] به الامام ورد [illegible]
بعكسها فالحكمين حسن بعكس الاولين فى التقية حذف [illegible] قال [illegible] تم [illegible] لا اله الا الله عند
الموت [illegible] اذ [illegible] فى [illegible] الشيطان [illegible] الصلوة والسلام
[illegible] ان [illegible] الولاية عند حضوره [illegible] الحسين [illegible]
لان [illegible] الرسالة [illegible] اقراره [illegible] الرسالة [illegible] التصديق
[illegible] التوحيد والولاية [illegible] الولاية [illegible] الشيطان [illegible]
[illegible] الكفار [illegible] لا اله الا الله عند ظهور امارات الموت [illegible]
لما ذكرنا [illegible] الاستفهام فى الحكم [illegible] الاستفهام [illegible] الخبر والمراد ان [illegible] الخواص [illegible]
العوام يحتاج الى تلقين الرسالة [illegible] الشيطان [illegible] التوحيد والرسالة والامامة [illegible]
تلقنون [illegible] لا اله الا الله [illegible] محمد رسول الله [illegible] الرسالة [illegible]
[illegible] الشيطان [illegible]
[illegible] الان [illegible] التلقين [illegible]
[illegible] لا اله الا الله [illegible] الحجة [illegible]
[illegible] الايمان [illegible] الحجة [illegible]
[illegible] لا اله الا الله [illegible] التلقين [illegible] الائمة عليهم السلام واحدا بعد واحد

[illegible] ان [illegible] المفسرين [illegible] الخبر [illegible] لا اله الا الله [illegible]
فتلقين [illegible] محمد رسول الله [illegible] التوحيد [illegible] الاسلام [illegible]
بعض [illegible] الخواص [illegible] الشيطان [illegible] اثبات النبوة فان العلم [illegible]
الاسلام [illegible] التلقين [illegible]
التوحيد [illegible] التلقين [illegible] الخواص [illegible] تلقين التوحيد [illegible]
[illegible] الرسالة [illegible] التوحيد [illegible] الخواص [illegible]
الرسالة [illegible] الشيطان [illegible] العوام [illegible] الطريق [illegible]
[illegible] العوام [illegible] التوحيد [illegible] السكرات [illegible]
[illegible] الرسالة [illegible] الطريق [illegible] الامام
[illegible] الخبر [illegible] لا اله الا الله [illegible]
[illegible] اثبات النبوة [illegible] التلقين لا اله الا الله [illegible]
[illegible] اثبات النبوة [illegible] المعجزة [illegible]
[illegible] العقل [illegible]
[illegible] العلماء [illegible] العرب [illegible]
[illegible] التوحيد [illegible] العلماء [illegible] النبوة [illegible]
[illegible] الموت [illegible]
[illegible] شهادة ان لا اله الا الله [illegible]
[illegible] الخواص [illegible]
[illegible] التوحيد [illegible] العوام [illegible] الولاية [illegible]
وان [illegible] الكتاب [illegible]
[illegible] الشيطان [illegible] العلوم [illegible]

[illegible]

قوله ضالا [illegible]

[illegible] **قوله ضالا** [illegible]

[illegible]

[illegible] **قوله ضالا** [illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر عربي منه**

ابهام لغوي واعجبا من عجب العجاب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر عربي** ليت وهل ينفع شيئا ليت ليت شبابا بوع فاشتريت [illegible]

[illegible]

[illegible] **حكاية** [illegible]

[illegible]

شعر فارسي للاهوري [illegible]

[illegible]

... دریافت و در آن ... [illegible] **شعر آخر للخاقانی** ... [illegible]

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ... **شعر آخر للخاقانی**

... [illegible] ...

... [illegible] ...

مسئلة مرضية قال الفرّاء ... [illegible] تصغير الجمع ... [illegible]

... [illegible] جمع قلة ... [illegible] ...

... [illegible] جمع كثرة ... [illegible] ...

... [illegible] فعول ... [illegible] ...

... [illegible] المفرد ... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ... **وعن الصادق** ... [illegible]

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ...

شعر فارسی [illegible] چهار مادر [illegible] است [illegible] آدمی [illegible] معروف گشته [illegible]

امیر المؤمنین است [illegible] آن باشد که [illegible]

علویات [illegible] اربع [illegible] امهات [illegible]

[illegible] امهات اربع [illegible]

نیز [illegible]

دختر [illegible] چهار مادر [illegible]

[illegible]

مملکت را سلطان [illegible]

شعر آخر [illegible]

[illegible] واجب بالذات [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] مسئله بیانیه ان قوله [illegible] استعارة [illegible] تشبیه [illegible]

اقوال [illegible] الاول ان فیه استعارة مکنیة تخییلیة ووجه الشبه ان [illegible]

ان تشبیه [illegible] الاستعارة [illegible] ووجه الشبه [illegible]

ان [illegible]

[illegible] التشبیه [illegible]

العاشق [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

وجها بعیدا ولکونه استعارة مکنیة تخییلیة [illegible]

ان اللام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] استعارة [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شعر فارسی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] واجب بالذات [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] واجب بالذات [illegible]

[illegible]

[illegible] از جانب بدایه و نهایه غیر متناهی است و چون ازل [illegible]

[illegible] ازل [illegible]

از جانب نهایت [illegible] از جانب بدایه [illegible]

[illegible] آن از جانب نهایت [illegible]

ابدیت [illegible] مسئلة مستغنية عن معرفة

[illegible] رأس المنارة [illegible]

[illegible] مركز العالم [illegible]

[illegible] مركز العالم [illegible]

[illegible]

[illegible] مركز العالم [illegible]

[illegible] الدائرة [illegible]

[illegible] مركز العالم [illegible]

[illegible] رأس المنارة [illegible]

[illegible] مركز العالم [illegible]

[illegible] الكرة [illegible] سطح دائرة رأس الاماة [illegible]

[illegible] سطح [illegible]

[illegible] رأس المنارة [illegible]

[illegible] مركز العالم [illegible] رأس المنارة [illegible]

[illegible] مركز العالم [illegible]

[illegible]

[illegible] رأس المنارة [illegible]

[illegible] رأس المنارة [illegible] قطعة من دائرة صغيرة

[illegible] سطح دائرة رأس الاماة [illegible]

[illegible] رأس المنارة [illegible] سطح دائرة [illegible]

سطح دائرة رأس الاماة [illegible] رأس المنارة [illegible]

[illegible] رأس [illegible]

[illegible]

[illegible] رأس المنارة [illegible] سطح دائرة رأس الاماة [illegible]

[illegible]

[illegible]

كرة الارض [illegible] رأس المنارة [illegible]

مركز العالم [illegible] رأس المنارة [illegible]

[illegible]

قطر دائرة [illegible]

[illegible] المنارة [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الكرة [illegible]

[illegible] الكرة [illegible]

[illegible]

المنارة [illegible]

[illegible] الدائرة [illegible]

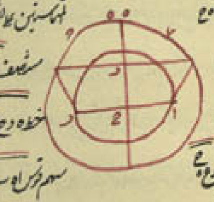
قطعة العظمى صغرى من النصف ويمكن ان يبين ذلك بوجوه الاول ان نرسم الدائرتين بحيث تتماسان ثم نخرج على نقطة التماس الخطين

المتقاطعين ونرسم عليهما دائرة اوب ح و ح فنقسم بين على نقطة ه بنصفين وتر اوب ح و ح يكون متساويين

فى الدائرة ثم ننصف وترى اب و ح فنقاطعين يين نصفى اب و ح و نقطة التماس مركز العظمى

خطين قاطعين لوترى ع ح لا محاله على نقطة د فيكون نقطة د و ح عمودا على وترى اب و ح و ما ز على مركز

الدائرتين كما ثبت فى ثالثة الاصول فيكون مجموع ح ح سهم قوس اوب وه ز سهم قوس قطعة الدائرة العظمى

من النصف لما بين نقطة الالى فى الوتر ... وهذا البرهان آنه اذا فرضت دائرتان مختلفتان فى العقدار متماستين فى نقطة

بعدها قطرا يمكن ... يكون ... تلك الدائرتين بحيث يقع يقعان على ذلك القطر على قوام في قوس الدائرة العظمى من

نصفها قرب النقطة الماس فى قوس الدائرة الصغرى ... ذلك ان يكون سهم قوس الدائرة الصغرى

قوس الدائرة العظمى ... قوس اوب ... الدائرتين مختلفتين على وتر اب ... قوس اوب فى الدائرة العظمى

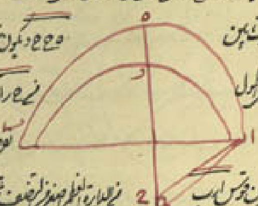
صغرى من النصف ثم نخرج من نصف اب ... عمودا ... على اب ... مركز الدائرتين ...

لكون عمود ... خط اح ... القطع ... نقطة ... مركز دائرة اوب الصغرى

خطاح ... زاوية اح ... نقطة ح ... العظمى ... ح

ح اح ... المركز ... خط ح اح ... النصف قطر الدائرة الصغرى ...

قوة ح الطول ... خط ح ... ح ... ح و ح ويكون ... ح الذى هو سهم قوس

اوب ... فى محيط الدائرتين ... الصغرى الطول ... الذى هو سهم قوس اوب

فى قطعة ... محيط الدائرة العظمى ... قوس ... اوب ... قوس

اوب على ... ح مختلفتين على وتر اب ... قوس اب ... فى الدائرة العظمى صغرى من النصف ثم نخرج من نصف الوتر

عمود ح ... ذلك الوتر ... النقطة ... خارجة ... دائرة اب ح العظمى لانهما ان ... خارجة عنها فاما ان يقع

... الدائرتين ... نقطتين ... الاصول ... ان يقع على القطر ... قوس الدائرة

قطع اب ... دائرة اوب ... قطر الدائرة العظمى الذى ... وتر اب ...

ل ح ... نقطتين ... فى الدائرة العظمى ... الكبرى ... الصغرى ...

على نقطتين ... فى ... ان يقع نقطة ه خارجة عن الدائرة العظمى فيكون ه ح الذى هو سهم القوس اوب الذى فى قطعة

الدائرة الصغرى اطول من ح ... الذى هو سهم قوس اب الذى فى قطعة العظمى وهو المقصود **سؤال الطبيعى** ان قيل ... بالتواتر ...

ان ... الذهب والفضة ... والحرق ... وذلك ان ...

... المتلبد ... فيها ... الزمان ...

شعر عربى لا ... كان ... فقالت ... فيها ... ان ...

مع ... فان ... القادرية ... اربع ...

... بالحاح وقوله ... وجب ... بان ذلك ... حيث قالوا ان

... كان ... او ... قادر ...

... وحذف ... ابو ...

فى هذا الشعر ... الرشيد ... فقال ان ... الرشيد ...

العرب ... فى الارادات ... فيق ... وان ...

... قول ... بن منصور ... كانه ...

... الارادات ... وصول ... الكلى ...

العامة ... فى ...

... صوت ...

... حضرت امير المومنين صلوات الله ...

... حضرت ...

... نسبت ...

... نسبت ...

... نسبت ...

واده زیرا که کسور مذکوره مستغرق سبعه میشد چه بر کدام از سبعه واحد شود مجموع آنها کمتر از سبعه میشود و مع ذلک کسر هم

میرسید پس در سؤال ایشان که باید بطریق قسمت شود بدون کسر قرینه موجود است که از آن استغنا شود و ظاهر سؤال آنچه

بنظر میرسد مخرج کسور مذکوره از سبعه مراد ایشان نه مجموع که مراد ایشان مجموع باید با کسر سبعه منقسم میان ایشان منقسم شود یکی از سبعه

ثلث و ربع و نصف عدد بر باشد و یکبار ثلث و یکبار نصف و یکبار ربع به او و چیزی از آن نمیرسید چو اینها جهت کثیر از اخبار خود

و بعضی نقل کرده که در سؤال آخر چو از این چه شمار باشد جواب ثلث و عدد که حساب شود و عدد اشیا اوج بعضیا کسور مذکوره

آن عدد بجهة تحو و آن کسور از آن عدد جهت تحو مثلا اگر سؤال شود پنجاه و یک که نصف میان ده کس قسمت کنیم ثلث

رسد و چهار خمس و یک سبع و باید که قسمت شود جواب ثلث و عدد و پنجاه و یک کسور مذکوره آن بشند صد و پنج است آنرا

باید ثلث آن سی و پنج بشد بعد جواب ثلث داد و خمس آن بیست و یک بشد بعد جواب خمس داد و سبع آن پانزده بشند

سبع داد مجموع پنجاه و یک است بطریق مذکور قسمت شده **سؤال** نه نفر شده و وارث او منحصر در شوهر و برادر

و مادر و سه کدام از ایشان چیزی عارت کرده چون حاکم شرع اینها را طلبیده مراد شرع بر ایشان قسمت کند شوهر گفت

تو نصف آنچه ما داده بس و پدر گفت تو ثلث آنچه بدادی بس ده و مادر گفت تو سدس آنچه برده بس و چون داد بجا

آن ده ایست قسمت مساوی کرد هر کدام از حصه داد با آنچه پیش ایشان بود نصیب ایشان شد آیا در صورت مجموع ترکه چند شود که

چه قدر غارت برده بودند و بعد از تقسیم حصه مذکور هر یک چه قدر رسید جواب در صورت مذکوره مجموع ترکه ۱۳۸۲

و آنچه شوهر غارت برده ۹۸۰ است و آنچه پدر برده است ۳۸۰ است و آنچه مادر برده است ۲۲ است و مجموع این بسته ۱۳۸۲

و مجموع ترکه است و نصف آنچه شوهر برداشته ۴۹۰ است و ثلث آنچه پدر برداشته ۱۲۶ است و سدس آنچه مادر برداشته است

و مجموع این نصف و ثلث و سدس ۶۲۰ است و چیزی از آن نماند و در نوبت حصه ۲۰۶ شود و چیزی آن تمام شود با آنچه در نزد شوهر ماند

مانده ۴۹۰ بشد ۶۹۶ است ... نصف مجموع ترکه است که آن از جهت حصه شوهر است و چیزی اضافه شود با آنچه در نزد مادر است

تمام میشود مجموع ترکه است و حصه ارثیه مادر است **سؤال** اگر بپرسد که از یک عدد طرح شود تقسیم شود ...

... نسبت ... باز در طرح سه ... و جهت ... که ... است ...

و ... جمعست ... **سؤال** ... رجال ...

دغا ... تاریخ ... الفرس ... لیکون سبع ما ثمن شمن الفرس ... الثالث الخمس الخمس ...

قوله صد و پنج است زیرا که کسور ثلث و خمس و سبع با یکدیگر متباینند و باید در همدیگر ضرب شوند تا حاصل از آنها در اینجا کسور مذکوره است
$2 \times 5 \times 7 = 105$
[illegible]

لیکون سبع ما ثمن ثمن الفرس فوال الثالث الرابع خمس خمس ما معک لیکون سبع ما ثمن ثمن الفرس فوال الخامس للاول اعطنی

سدس ما معک لیکون سبع ما ثمن ثمن الفرس ثمن الفرس ۳ قدر ما یکون لکل منهم جواب ثمن الفرس ۳۲۲۴ و ما للثانی ۱۹۷۴ و ما للخامس ۲۵۵

و ما للکبیر ۴۵۴۵ و ما للثانی له ۳۵۸۵ و ما للبیه ۳۳۴۴ **قوله** ... متعول ... و ... الاله ... جزء ... الذکر ...

قبله ... المفعول المطلق ... قوله مر کثیرا ... الا ان ... کثیرا ...

والعامل فیه ما قبله کذا ذکره الزمخشری فی الکشاف عند قوله تعالی قلیلا ما تشکرون **قوله** ... کثیر ...

... فی الحدیث ...

فیه ...

ما فی الکتاب ... لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله

اعوذ بعظمة الله و اعوذ بعزة الله و اعوذ بقدرة الله و اعوذ بجلال الله و اعوذ بسلطان الله ان الله علی کل شیء قدیر و اعوذ بعفو الله

و اعوذ بغفران الله و اعوذ برحمة الله من شر الشیاطین ...

...

قال ... المبارک ... عند ذکر النبی المبارک ...

...

... المبارک ...

...

...

...

...

...

...

...

ثم بيّن تمثيله الآن بغير هذا التأويل فقد بيّنا انه قلت له هذا البيت انشأه في معنى لطيف كان فما تأويل البيت الاول فقال المعنى
كلمة فيه قلت وكيف ذلك قال ان تشبيهات غير كليس هذا مثله بيانه تشبيه بعبارة الفرضين اي تشبيه المشبه به بعد ارجه
اقسام الاول الملفوف وهو ان يؤتى بمشبه ومشبه به ثم بآخر وآخر كقول ... او غيره المشبهات اولا ثم المشبه
بها كقول امرئ القيس كان قلوب الطير رطبا ويابسا لدى وكرها العناب والحشف البالي الثاني المفروق وهو ان يؤتى بمشبه ومشبه به
ثم بآخر وآخر كقول المرقش النشر مسك والوجوه دنانير واطراف الاكف عنم الثالث التسوية وهو ان يتعدد
المشبه دون المشبه به كقول الشاعر صدغ الحبيب وحالي كلاهما كالليالي وثغره في صفاء وادمعي كاللآلي الرابع الجمع وهو ان يتعدد المشبه
به دون المشبه كقول البحتري بات نديما لي حتى الصباح اغيد مجدول مكان الوشاح كأنما يبسم عن لؤلؤ منضد او برد او اقاح وتشبيه ...
هذا البيت انه تشبيه ... بعد ... كما ... غير ... او برد ... اقاح ...
وغير ... حديث مشكل ... في ... عن ... الصادق ... في ... قال ...
... خلق ... منها ... اول ...
الارض ... الجنة ...
... الاستدارة اقوال الاول ان المراد ... الانسان
وانها ...
... فان البدن ...
غير ... الحال ... عالم البرزخ ... الاستدارة ... الدوران ...
...
حال ... الاستدارة ...
للبسيط ... النطفة ... المتحركات ...
بالجنة ... الانسان ...
... آدم وزوجته ... المسيح ...
في بعض الاخبار وان ... في ... خلق ...

وخلقه الا ان المقصود ... فالمراد ان اجزاء الفضلية والاصلية تتفرق وتنتشر بالموت البدن ... تكون
تلك الاجزاء ... النطفة ... ليكون كالمادة ... خلق منها اول مرة ... تلك الاجزاء ...
... منها ... الارض ...
... الارض اربعين صباحا ... الاجزاء ...
... الكرة ... الاستدارة ...
... في ... الرحم ... الكرة ...
كان قريبا من حيث ... النطفة ... في رحم المرأة وخلق منها الجنين ...
... في الرحم ... النطفة ... الاستدارة في البدن الذي يكون ...
... الثالث ان المراد بها التراب الذي يذر في النطفة كما يظهر من بعض الآيات والروايات وان ...
كقوله تعالى ومنها خلقناكم وفيها نعيدكم ومنها نخرجكم تارة اخرى وقول ... محمد بن مسلم ...
... وقول الصادق ... في رواية ... ان النطفة اذا وقعت في الرحم بعث الله ملكا فاخذ من التربة ...
فلا يزال ... الاستدارة ...
...
ان ... حيث ...
... الرابع ان المراد بها ... الذرات ... الازل ...
... خلق الارواح ... الذرات ...
... مستديرة في ... الروايات ...
... السؤال ...
... الذرة ... الروح ... الجواب ... السؤال ...
في ان الذرة ... في هذه ...
... الارواح ... البدن ...

وهو الذرة فسيها ازلیا وبحر الکلاث في اجزائها العنصرية [illegible] لا بالطبع ووجه لبقائها مستديرة لان الذرة
وهي صغار النمل [illegible] كما هو المعروف [illegible] الان [illegible] الاستدارة [illegible] من اشتعالها [illegible] الاحساس مع بقائها كما سبق
ولا فاسا فلان تلك الذرات المسئولة في الازل [illegible] الخطاب الكائنات في تلك الذرة [illegible] الشاسية كما سبقه
[illegible] وان لم [illegible] بالکلاث [illegible] مع انه لا وجه [illegible] مع بقائها [illegible]
للخطاب والسؤال والجواب [illegible] لا بالادراك [illegible] الانسان [illegible] مع الحس [illegible]
فلان تلك الذرات [illegible] في الحقائق الواحدة [illegible] لانه [illegible]
[illegible] اذ كان [illegible] العقلا [illegible] لا يذكر شيئا [illegible]
منهم وطول العهد لا يوجب النسيان [illegible] من احوال الدنيا [illegible] اهل الجنة [illegible]
[illegible] لو اعتبر ان [illegible] ذلك [illegible] قد تخلف الحكم [illegible] الاقرب والعقاب
وقد [illegible] ذلك [illegible] مذهب التناسخية [illegible] ان النفس المتعلقة بهذا
البدن لو كانت متعلقة [illegible] ان يتذكر شيئا من احوال ذلك البدن [illegible] العلم [illegible]
النفس [illegible] مع [illegible] الصوفية [illegible] الخطاب [illegible] صاحب العرائس [illegible]
[illegible] الخطاب [illegible] ذلك في كونهم [illegible]
الاحوال والاثر [illegible] العهد القديم [illegible] عند اهل الاديان [illegible]
[illegible] الرحمن [illegible] في خيام الجنة [illegible] المعارف [illegible]
[illegible] فلان [illegible] الانسان [illegible] نطفة
[illegible] ولقد خلقنا الانسان من سلالة من طين ثم جعلناه نطفة في قرار مكين وقوله
تعالى فلينظر الانسان مم خلق خلق من ماء دافق وقوله اولم ير الانسان انا خلقناه من نطفة فاذا هو خصيم مبين
ولا [illegible] ان النفس الا بعد [illegible] بالقوة [illegible] ثم [illegible] بالقوة المولدة مادة المني
[illegible] مستعدة لقبول [illegible] المادة [illegible] القوة [illegible] صورة حافظة
المزاج [illegible] الصورة المعدنية ثم [illegible] بحسب استعدادات [illegible] الى ان [illegible] مستعدة لقبول النفس [illegible]

[illegible]

[illegible] مع حفظ المادة [illegible] النباتية [illegible] الغذاء [illegible] المادة [illegible] الصورة
[illegible] الا [illegible] وهكذا الى ان تصير مستعدة لقبول النفس [illegible] الحيوانية [illegible] البدن [illegible]
الى ان تصير مستعدة لقبول النفس الناطقة [illegible] البدن هو النطفة [illegible]
هو الذرة [illegible] ولا فاسا فلان تلك الذرات المسئولة غير [illegible] والسؤال لم [illegible] في الازل
[illegible] ادم [illegible] منها [illegible] ذريتهم [illegible]
[illegible] في الاخبار المذكورة [illegible] فما ذكره صاحب [illegible] ان [illegible] الذرة المسئولة في الازل [illegible] السؤال [illegible]
[illegible] الازل [illegible] الخامس ان [illegible]
[illegible] الصورة [illegible] النفس [illegible] الجواب [illegible]
[illegible] المذكورة [illegible] البدن [illegible]
[illegible] الحيوان [illegible]
[illegible] المركب [illegible]
[illegible] الارضي
[illegible] ان [illegible] الاصلية [illegible]
[illegible] التراب [illegible] الاستدارة [illegible]
[illegible] العالم [illegible] الاجزاء الاصلية
[illegible] **تنبيه** [illegible] ان المعاد [illegible] الاجزاء الاصلية [illegible]
[illegible] الشبهة المشهورة [illegible] المعاد [illegible] الاجزاء [illegible]
[illegible] ان الانسان [illegible]
[illegible]
[illegible] الاجزاء الاصلية [illegible] الاجزاء [illegible]
[illegible] ان الماكول [illegible] البدن [illegible] الاجزاء الاصلية [illegible]

نعم لو كان نفس أجزاء الأغذية [illegible] فيه ذلك فلا وجه لتخصيص أجزاء الإنسان بأن المأكول يصير جزءاً للإنسان الآكل
لا للمأكول منه ويمكن [illegible] فلا يمنع الحشر [illegible] بعدم انقلاب الأجزاء مطلقاً حتى كانت أجزاء فضلية [illegible] بعينها
منها لما خلق أول مرة كما في القول بالمعاد الجسماني والرد على الشبهة كلام بعض الفضلاء حيث قال إن الظاهر أن أمثال هذه الأخبار وردت
لدفع شبهة اللاحقة وتقرير المعاد الجسماني الوارد في الكتاب والسنة المتواترة بحيث صار من الضروريات الدينية التي يكفر منكرها إجماعاً
وتحقيق دفعها وتشبيههم أن النفس إذا صار رميماً أو صار جزءاً من بدن إنسان آخر أو حيوان فلا يمكن بعثه في البدنين وأن الإنسان
الفاعل نظيره [illegible] يصير بدل ما يتحلل منه [illegible] بعينه كان في السنة الشريفة [illegible]
أن التربة والنطفة المخلوق منها لا تصير جزءاً من الحيوان الآخر ويحفظها [illegible] خبر الصادق عليه السلام [illegible]
الله قادر على أن يحفظ كل جزء [illegible] مع الأجزاء الذاتية [illegible] أن النطفة في الأعضاء [illegible]
أخذ من التربة أو النطفة أو النفس الناطقة أو غير ذلك [illegible] تعاد بعينها [illegible]
وإن لم تعد سائر الأجزاء الفضلية والأصلية ويمكن أن الشبهة لو قررت على الوجه المذكور فلا ريب في اندفاعها بما ذكر
ولكن يمكن أن يقرر بوجه لا يندفع بهذه الوجوه بأن يقال [illegible] التربة [illegible]
وزوال سائر أجزائه فلا ريب في أن هذه التربة [illegible] فإذا فرض أن هذه التربة صارت غذاء
الغذاء صارت النطفة تولد منها شخص آخر فلا ريب أن هذه التربة صارت جزءاً أصلياً لبدن هذا الشخص الآخر أيضاً [illegible] فإذا
مات هذا الشخص الثاني [illegible] هذه التربة [illegible] منها [illegible] هذه التربة كانت [illegible]
أصلاً لبدن الشخص الأول [illegible] لبدن الشخص الثاني أيضاً [illegible] الشبهة [illegible]
أو [illegible] ولكن هذه التربة جزء أصلي [illegible] والجواب [illegible] **تتميم**
اعلم أن الحكم المذكور في هذه الأخبار [illegible] مختص بغير التربة المقدسة [illegible] عليهم الصلاة والسلام وقد ورد في أخبار كثيرة
عديدة [illegible] الطاهرة [illegible] الصادق عليه السلام [illegible] أن الله [illegible]
ولو [illegible] الطين [illegible] قول النبي [illegible]
قال [illegible]
[illegible] الله [illegible] رسول الله [illegible]

حرم لحومنا على الأرض أن يطعم منها شيئاً وشبهه ورد في حديث [illegible] الصدوق في الفقيه [illegible]
الأخبار [illegible] إلى الأرض [illegible] اختصاص [illegible] عدم
بلا الجسد وتغيره [illegible] سائر الأشياء [illegible] **حديث**
والكافي عن أبي علي بن راشد عن أبي عبد الله عليه السلام قال كان أمير المؤمنين عليه الصلاة والسلام [illegible] أن يقطع الخبز با
لسكين وفيه عن السياري عن الصادق عليه السلام [illegible] قطع الخبز بالسكين **أقول** الإدام بالكسر والأدم
بالضم ما يؤتدم مع الخبز [illegible] في النهاية الأثيرية [illegible] الخبز [illegible] بالسكين [illegible]
[illegible] مع إدام [illegible]
[illegible] مع الإدام [illegible]
أن [illegible] ذلك [illegible]
[illegible] السكين [illegible] الأدم
[illegible] السكين [illegible]
[illegible] مع الخبز [illegible] بالإدام [illegible]
[illegible]
[illegible] السكين [illegible] بالإدام [illegible]
الكسر باليد [illegible] الحديث [illegible] بالسكين [illegible]
والكافي عن [illegible] الصادق [illegible] رسول الله [illegible] الخبز بالسكين ولكن اكسروه باليد [illegible]
الخبز [illegible] الكسر باليد [illegible] القطع [illegible]
[illegible] والإدام [illegible]
الإكرام [illegible] الخبز [illegible] السكين [illegible]
[illegible] بالسكين [illegible]
[illegible] الخبز [illegible] بالسكين [illegible] باليد [illegible]

ليسهل شأن التضعيف غير الأدوام او تقليلها كانوا يجدون في المقطوع لذة لا يجدونها في المكسور وهذه رخصة خصت بالتغيرات
وتقدان الأدوام والورود عليه بان بخصيصه باليابس مع عمومه خلاف الظاهر الظاهر قوله كان اذا لم يكن ادوام تقطع انه
كان جديدا البتة لا يحتاج الى التليين الذي يحتاج اليه اليابس فمن زعم وجه عدم وجه في عمومه وايضا المتعارف بين الناس في
الخبز اليابس انهم يكسرونه باليد او بالاداة [illegible] او لمبالغة في كثيرة وتقيته الاحسن لكي كسره باليد
في الصلابة او لاشتراطه في مراتب التكسير الا غاية الحسن كسره باليد على شبه بالماء او [illegible] كانه التسويق فيفيد
بذلك فائدة الادوام في سهولة التناول لا انهم يقطعونه بالسكين الى ذلك الحد المتعذر كسره باليد فان
ذلك بخلاف المفهوم منهم وايضا التخصيص بوجدان اللذة في المقطوع بالسيف ليشبه اليهم تمام الايناب [illegible]
القطع خبر [illegible] ان قطع الخبز بالسكين يفيد فائدة الادوام مطلقا في اي مكان او زمان كان وبالنسبة الى اي شخص
او مزاج كان مع انه لا يظهر فرق [illegible] بالمقطوع من المكسور **حديث آخر** وهو ما رواه الصدوق في التوحيد عن
الصادق [illegible] من قال لا اله الا الله مائة مرة كان افضل الناس في ذلك اليوم عملا الا من زاد **اقول** [illegible]
هذا الحديث [illegible] وهو انه يجب ترجيح احد المتساويين [illegible] لان [illegible] الزائد [illegible] والمساوي [illegible]
الاخيرة [illegible] احد المتساويين على الآخر [illegible] الكلام [illegible] الا من الناس الا من زاد عليها [illegible]
ان المساوي [illegible] فلا يزم [illegible] مائة مرة [illegible] **والجواب** [illegible]
[illegible] الواحد والمتعدد [illegible] مائة مرة [illegible] بهذا العدد سواء كان [illegible]
متعددا [illegible] مائة مرة [illegible] او متعددا [illegible] الزائد [illegible]
[illegible] **حديث آخر** وهو ما رواه ابن الاثير في نهايته حيث قال في حديث ابي ذر
قال له ابن شقيق لو كنت رأيت رسول الله [illegible] فقال ابو ذر قد سألته فقال نور اني اراه [illegible]
اراه **اقول** لهذا الخبر توجيهات ظاهرة [illegible] العارفين والعقلاء الاول ان [illegible]
[illegible] ان [illegible] اراه ويراه بالرؤية [illegible] بالبصر [illegible] وادرك الحقيقة ويراه [illegible]
الوجود [illegible] القائم [illegible] العارفين [illegible] الوجود [illegible] رؤيته بالبصر [illegible]
ولا ادراك حقيقته [illegible] الوجوه [illegible] الاذهان [illegible] الحقيقة [illegible]

[illegible]

نور [illegible] وقد اتفق في ذلك جميع العارفين وفرق الموحدين **الثاني** ان يقرأ نوراني [illegible] بالنور [illegible]
[illegible] الوجه ولكن تخصيص الرؤية [illegible] الرؤية بالبصر [illegible] **الثالث** ان يقرأ نوراني [illegible]
الابصار بالبصر [illegible] القائم المجرد [illegible] فان اطلاق النور على المجرد
شايع عند اكثر الفرق [illegible] الانوار اي المجردات [illegible] الانوار [illegible] والقاهرة [illegible]
[illegible] العقول الطولية والانوار [illegible] العقول [illegible] وارباب الانواع [illegible]
وفي الاخبار ايضا اطلق الانوار على الذوات المجردة ومن ذلك قولهم [illegible] نور [illegible]
[illegible] اول ما خلق الله نوري وفي رواية [illegible] ان [illegible] بالنور في الرواية الاولى
هو [illegible] المجرد القائم [illegible] بالروح [illegible] كنت انا وعلي من نور بين يدي الله قبل ان يخلق آدم
باربعة عشر الف عام [illegible] قال الله تبارك وتعالى يا محمد اني خلقتك وخلقت عليا نورا [illegible]
[illegible] السموات والارض [illegible] في كتاب [illegible]
[illegible] الصادق [illegible] المجرد
كان نورا [illegible] جميع الانوار [illegible] المجرد [illegible] اراه [illegible]
[illegible] المجرد [illegible] بالبصر [illegible]
[illegible] **الرابع** ان [illegible] النظر
[illegible]
[illegible] الرؤية
[illegible] الرؤية [illegible]
[illegible] الانوار [illegible] الرؤية [illegible] اراه [illegible]
[illegible] رايته [illegible] بالقلب [illegible] الرؤية [illegible]
[illegible] الرؤية
[illegible] امير المؤمنين [illegible] الرؤية [illegible]

حين يسند غير الزهر وهو يريد المؤمنين يوم القيامة نعم وليسره رآه فهو يوم القيامة فهو [illegible] حين قال ابن [illegible]
قالوا بلى ثم سكت ساعة ثم قال فان المؤمنين يرونه في الدنيا فهو يوم القيامة الست تراه في وقتك هذا فهو ما حدث بعد ذلك
فقال لا فانه اذا حدث به فائدة يسكر عنه ما ينبغي بالقول ثم قد ان هذا شبيه كفر في ابعض العلماء انما [illegible]
والمرحدين [illegible] وفي الاكابر [illegible] القاهر في اطلاقات النور على ما ذكره من ان النور [illegible] الاجسام [illegible]
الحجر بالعيد فقال النور جسم [illegible] عن البارى [illegible] ليس بجسم ولا عرض فالمراد في الخبر ان حجابه النور [illegible]
النور اى ان النور [illegible] والحجر [illegible] في الكثيف واللطيف اذ لا بد فيه [illegible] المضاف [illegible]
عدم دلالة الكلام عليه على انه لا حجاب [illegible] في اعلام [illegible] في اوائل [illegible] [illegible]
وحجابه ليس من النور الذى هو جسم [illegible] انه حجب [illegible] فان [illegible] اذا جاوز حده انعكس ضده وهذا [illegible] فيكون [illegible]
محجب غير المعقول [illegible] الابصار وذلك لا يتعقل هذه الاعمى [illegible] البصير [illegible] فان لم يبصر ولن [illegible] الا كان [illegible]
جهة [illegible] ثم الخبر ان هذه الحكاية [illegible] ان رؤيته [illegible] بالبصر [illegible] بالذات [illegible] الا [illegible]
[illegible] الى كونه [illegible] من المجسمة والمشبهة والاشاعرة [illegible] [illegible]
[illegible] هذا الحديث والكفرة [illegible] في صحة [illegible] [illegible]
[illegible] في صحة هذا الخبر [illegible] **حديث آخر** قال الوالد [illegible] **اقول**
[illegible] في النفس [illegible] لانه [illegible] في النفس [illegible] كذا في [illegible] النهاية الاثيرية [illegible]
وفي [illegible] [illegible] وقد [illegible] [illegible]
السرور [illegible] في هذا الخبر [illegible] الاولين مع [illegible]
المضاف [illegible] ان الولد [illegible] [illegible]
ان الولد [illegible] [illegible] الثلاثة [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]

اذ ان [illegible] الولد [illegible] عند [illegible] المذكورة يقتضى ان يكون المراد [illegible] اولاد الولد
في [illegible] الشيء [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] كان [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] التعريف على الاستغراق [illegible]
المراد ان [illegible] الولد [illegible]
والذى [illegible] الولد [illegible] وثمرة الفؤاد [illegible] [illegible]
واحد [illegible] في الخبر [illegible] ان يكون المراد بالاب [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] الاسباب [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] الصفات [illegible] قول [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
العموم والاستغراق [illegible] [illegible]

في الرابع فان بعضها اشبه بالآباء وبعضها بالامهات وبعضها بالاخوال الى غير ذلك والغرض من نقل ما امير المؤمنين عليه السلام
ومن ثم عمران يتوهم ان الولد اذا لم يشبه اباه المنسوب اليه فهو ليس بولده مع انه ولده لغيره الشبه بكل من اقربائه ولذا
قال في الشبه فالظاهر ان مخارج الشبه في غير ضعفه فغرضه ان الشبه بالاب ليس كلياً بل قد يكون مشابهاً للاب
وقد يكون مشابهاً بالام وقد يكون مشابهاً بالعم والخال الى غير ذلك واما خص الشبه بالخال بالذكر في باب التعبير والولد
انه يكثر ان يصير مشابهاً ومماثلاً له في الخلق والخلق الصفرة والعقول والعمل والعقل كلاً او بعضاً ولذا لم يصنف التفاصيل واما
هذا القدر ولم يفصل تحقيقاً اذ بهذا القدر يندفع الوسواس المذكور فما لا تفصيل الاحتياج اليه مع ان وقوع هذا القسم
وتحققه في الخارج غالب فخصه بالذكر ويدل على التفصيل الذي ذكرنا ما روي عن الحسن بن علي بن ابي طالب في جواب
الخضر والحديث طويل ومن جملته انه سأله عن الرجل كيف يشبه الاعمام والاخوال قال في جوابه بعد جواب مسئلتين
اخريين واما ما ذكرت من امر المولود الذي يشبه اعمامه واخواله فان الرجل اذا اتى اهله في جماع بقلب ساكن وعروق هادئة
غير مضطرب واسكنت تلك النطفة في جوف الرحم خرج الرجل يشبه اباه وامه وان اتاها بقلب غير ساكن وعروق غير هادئة
اضطربت النطفة فوقعت في حال اضطرابها على بعض العروق فان وقعت على عرق من عروق الاعمام اشبه الولد اعمامه وان وقعت
على عرق من عروق الاخوال اشبه الولد اخواله الحديث وقد يظهر منه تشبه الولد بابيه وامه وبالجنس وكونه اشبه
باحدهما من الآخر وكونه غير شبيه بواحد منهما وشبيهاً بالاعمام او الاخوال وكونه غير شبيه بواحد منهم او استناد ذلك الى
نفس الابوين بسبب تشبه الولد بهما وذلك لطائف في قواعد الطبيعة ايضاً ان مع ملاحظة النطفة وعدم اضطرابها في احوال
النطفة منهما مستقرة في الرحم بينهما اي تعتدل منها وحد الكل والمقدار والكيفية اي قابلها الاحيان فيقبل على شبه التي
كانت له لتلبسه الاستقرار على الوالدين فاذا اعتدلت قدرات ضعيفة في تفصيل الشبه غير مشابهة بالوالدين
لم يكن لبعضها فضيلة وحصول اضطراب تغيير احوال بحيث تغيرت النطفة تغييراً في حالها الطبيعي في الكل والمقدار والكيفية
في سقوطها ضعيف او يزول المناسبة ضعيف ويرتفع تشابهه لكان الغالب في تشابهه بالابوين وحصل شبيهاً بحيث تغيير النطفة
كان ذلك في البعض كان تشابهه ضعيف واذا اوقعت الطبيعة بالكلية اتفقت تشابهه ايضاً بالكلية ومع هذا فان
ملاحظة منها في غاية الخفاء كانت تشابهه لها كما ذكر وعلى ان له صورة ترتبط بها صورتها المطبوعة فيها ... ...
نقوش ترتبط بينهما وان كانت الطبيعة التامة لاحدهما دون الآخر كانت تشابهه التامة ايضاً له وان كان غالبية لاحدهما

غير تام بل يترتب اثره غاية النقصان كانت تشابهه ايضاً كذلك ولو كان لها غالبية في الجملة بحيث لم يبلغ تشابهه الى حد التشابه التام
بل يصير التشابه بهما كان ذلك في الجملة تشابهه غير بين بها كان الاعمام والاخوال اذ القوم تشابهه ما بالمعنى لا يكون
تشابه ولو كان لاحدها غالبية في الجملة من الآخر كان الولد تشابهه بالقوم او الاخوال من الآخر وبهذا ظهر قوله عليه السلام فان وقعت على عرق
من عروق الاعمام او الاخوال فيرجع الى انه او الكل غالبية تامة ووقعت النطفة اضطرابها فان لم يبلغ اضطرابها حداً يوجب وقوع
بالكلية بل او بعد غالبية تجب بالاب يشابهها بالابوين يبلغ ذلك الشبه تشابه القوم او الاخوال كان الولد شبيهاً بها ولو وقع
على عرق القوم او الخال كما ان غير كونها غالبية والاضطراب تجب بالقصر يتشبه لها بالابوين وقد ظهر مما ذكر ان لها علاقة
شبه الولد بالوالدين او احدهما او بالجنس وكذا الاحدهما او عدم شبهه بما جمعهم من رجوع الغالبية وعدمها وزيادتها ونقصانها
واستقرار النطفة وعدم اضطرابها والتحقيق انه يكون الاثر بالامر كان منهما ونقصانه وزيادته شيء كان منهما واستناده عند الانزال ونقصانها
مدخل في ذلك ايضاً لان الاختلاف في المشابهة يتفرع على الجميع والقرآن تشبه الولد بالام وفي تقريب منها من الاخوال لو كانت
اكثر من تشبهه بالاب وفي تقريب منها بالاعمام والعمات لانا اذا وقفنا ان منى الذكر لا يصير جزءاً من الجنين فيكون بدن الجنين كله
بالكلية من منى الام ودم الطمث وان قلنا انه يصير جزءاً منه فلا ريب ان كان الاكثر من الام كالتين فيكون منه الام اكثر مع ان
المكون اعني يكون ويغتذي بالدم الذي يتغذى في الام فمع جميع التقادير الاكثر الاجزاء من غيرها كون الجنين منعقداً من الام ولكن
يقتضي ان يكون شبه الولد بالام اكثر من تشبهه بالاب ولذا وقع عند تحرير المطلق فان الولد يشبه في الاكثر بالخال ولا يحتاج ان
يجاب في ذلك بمثل المذهب اليه المرتضى من ان الولد يستند اذا كانت الام سيدة بها التم ما ذكرنا من كون تقرير الولد كلام شبه
بالاب قضية مهملة في قوة الجزئية ينبغي ان يجاب انه يعرف وروده وغير ذلك وبهذا اشد تقرر ان كل قيد زايد في الكلام ان الغالب فان الكلام فيه
راجع الى هذا القيد وبه قد حكم بكون الولد شبيهاً بالاب شفقة الكبرى حلالاً فقد يقتضي كون كثير من الولد حلالاً شبيهاً به والا فغير القيد
وعبارة اخرى تقول لو كان الولد الحلال من حيث هو حلال كما يشير يتعلق الحكم على الوصف لتعريفا لعلية تشابهه بالحلال كان الولد الحلال
لكونه حلالاً مشابهاً به اجتماع تخلف المعلول عن العلة ويفهم منه ان الولد اذا لم يكن شبيهاً به لم يكن حلالاً لانه حوزه مشابهة ولم يكن
حلالاً ثم لو اعتبر مفهوم المخالفة يلزم ان يكون الولد الحرام مشابهاً به وكان ذلك مخالفاً للواقع لما اذا الولد الحلال قد لا يشبه الكل
الولد الحرام قد يشبه به لوجوه من اسباب وتقتضي غير كثرة في مني الام وهو وجه الاندفاع انه مع كون القضية مهملة يكون الحلال منه
سلطة فان بعض الولد الحلال لا يشبه بالنحو الذي لا يبلغ قوله قال عليه السلام في البعض الذي لا يشبه ان يكون حراماً وبعضها ان بعض الولد الحرام

بالجانب فلا يبعد ان يكون يعتريه دوام حر شبيه به **في بعض الاخبار** ان الرؤيا الصالحة جزء من ستة واربعين جزءا من النبوة

اقول اشتهر في ذلك ان سن النبي كان ثلثة وستين سنة ولم يبعث الى الدعوة الا بعد اربعين سنة اذ قال الله لجبرئيل [illegible]

ان يقول للناس انه رسول الله اليكم كان له اربعون سنة وعاش بعد ذلك ثلثة وعشرين سنة فيكون هذه المدة اعني ثلثة وعشرين

مدة نبوته وفي ستة شهور من هذه المدة كان مبادي امره [illegible] ما يرى في المنام ولم يكن يوحى اليه بالكلام في ستة شهور في اول الثلثة

اعني ثلثة وعشرين بل كان يرى في المنام ما يرى من الامور والاحكام ويوصلها الى الانام ثم اوحى اليه بنزول جبرئيل وساير الملائكة ويلقون

اليه الكلام ويوصلها الى الناس وحاصله ان الرؤيا الصالحة [illegible] ستة شهور من ستة واربعين لان ستة شهور جزء من ستة واربعين

جزءا من ثلثة وعشرين سنة هذا وقد ورد في الشهاب عن النبي [illegible] التؤدة والرفق والاقتصاد [illegible] جزء من ستة وعشرين

جزءا من النبوة قال القطب الراوندي في شرح الشهاب فان قيل [illegible] جزء من ستة وعشرين وعند ذلك [illegible]

منها فقد روى ابن بابويه في كتاب النبوة ان النبي [illegible] جبرئيل وامره ان يقول للناس انه رسول الله اليكم كان له اربعون سنة

وعاش بعد ذلك ثلثة وعشرين سنة [illegible] يوحى اليه بالكلام الذي يحتاج اليه الناس [illegible]

شافهه بالنسبة الى جميع الناس [illegible] كان في ثلث سنين يوحى اليه بالالهام لخاصة نفسه [illegible] ذلك [illegible] في مدة ستة

ثمانين كان يحدث بالكلام [illegible] يحتاج اليه [illegible] غير ان يوحى اليه [illegible] في القلب وتقرع السمع [illegible] فيكون مدة نبوته

المدة التي يوحى اليه [illegible] جميع الناس او لخاصة نفسه ستة وعشرين سنة فاشار بهذا الحديث الى عظم هذه الخصال الاربع

مرتبة ما يوحى اليه [illegible] ستة وعشرين سنة [illegible] ولم يرو الله في تلك [illegible] هذه الخصال

كلها [illegible] ستة وعشرين [illegible] تعلم ان [illegible] ذكرناه في شرح الحديث الاول [illegible]

نبوته ستة وعشرون [illegible] ذكرناه انها ثلثة وعشرون ووجه التوفيق ان ما ذكرناه [illegible] ان ثلث سنين [illegible]

في الخفية لانه [illegible] نبوته الحقيقية هي المدة التي يوحى اليه بالكلام [illegible]

الصدور [illegible] المذكور [illegible]

[illegible]

لا [illegible] ولو كان [illegible] **اقول** [illegible]

[illegible] في ذكر الاذقان

ربع الجبين [illegible] ورد ذكر الذقن لانه اول ما يقع على الارض [illegible] وفيه ان اول ما يقع على الارض [illegible]

الجبهة او الانف لا الذقن نعم اول [illegible] الخرور فاقرب الاشياء [illegible] الى الارض حين ابتداء الخرور هو الذقن [illegible]

الوصول والسجود فاقرب [illegible] الوجه الى الارض هو الجبهة والانف [illegible] هو الذقن [illegible] فالتحقيق ان

في ذكر الذقن هو ارادة المبالغة في الخشوع [illegible] على التراب والخرور للاذقان كناية [illegible]

سجدا في خرورهم على الذقن [illegible] المبالغة في [illegible] الى الارض

فقد اوصل [illegible] الى الارض مع كونه ابعد اجزاء الوجه الى الارض [illegible] والغرض ان الذقن [illegible] الارض

في حالة السجود وكان القصد الى وصول الاذقان الى الارض [illegible] في التخشع [illegible] الجبهة اليها [illegible]

لا مجرد وصول الاذقان الى الارض لان الانحطاط مع وصولها الى الارض [illegible] مع وصول الجبهة اليها [illegible]

في الخرور [illegible] بالارض [illegible] ثم اللام في قوله للاذقان [illegible] التوجيه [illegible]

لا مجرد وصول الاذقان الى الارض [illegible] الوصول [illegible] سائر التوجيهات يكون اللام [illegible]

للاذقان [illegible] **مسئلة نحوية** ان [illegible] الانشائية [illegible] فقد اختلف علماء العربية

في ذلك فذهب كثير منهم الى عدم الجواز [illegible] منهم ابن الانباري [illegible] زيد اضربه [illegible]

عليه تارة بان الخبر هو الذي يحتمل الصدق والكذب والانشاء ليس كذلك [illegible]

في نفسه [illegible] ان الخبر الذي يحتمل الصدق والكذب هو الخبر الذي [illegible] الانشاء [illegible] المبتدا [illegible]

[illegible] احتمال الصدق والكذب انما هو في [illegible] الكلام الذي هو مركب [illegible]

[illegible]

والتنبيه [illegible] الاخبار الواردة [illegible]

[illegible] زيد اضربه [illegible]

في ذلك ان المبتدا [illegible]

زيد [illegible]

ان زيدا [illegible]

رد والثانی جنداً او لا عجز ذلك مجرورا بان يجر به او بان يطلق به يتعلق الا اذ زيد كان [illegible] ابتداء او [illegible] بخبر انه
ان لو بمعنيه يخبر [illegible] اسناده اليه ويكون حالا من احواله وعلى هذا القول يخبر الجملة الانشائية طلبا كان او غيره وان كان
حاصلا في نفسه لكنه قائم بالمتكلم ومنشيء وليس ثابتا بالنسبة الى الخبر كون حالا من احواله وحكما في الكلام فاذا قلت زيد اضربه فطلب الضرب
صفة قائمة بالمتكلم وليس حالا من احوال زيد الا باعتبار تعلقه به او كونه متعلقا في حقه او مستحقا ان يطلب فيه فلا بد ان يقدر في
خبر امثال هذه الجملة الانشائية فيقال معنى زيد اضربه زيد مطلوب ضربه او مقول في حقه ذلك ومستفاد من ذلك لفظ اضرب [illegible]
بالنسبة الى مخبر عنه ليصح الاخبار في قولك اضرب زيدا وهو تقدير احد الامور المذكورة وما شابهه من احتمال الصدق والكذب
المعنى الاخبار لا ينافي [illegible] كتاب [illegible] قال الله تعالى في سورة النحل أفمن يخلق كمن لا يخلق أفلا تذكرون وإن
تعدوا نعمة الله لا تحصوها ان الله لغفور رحيم والله يعلم ما تسرون وما تعلنون والذين يدعون من
دون الله لا يخلقون شيئا وهم يخلقون اموات غير احياء وما يشعرون ايان يبعثون اقول في هذه
الآيات اسئلة الاول ان في [illegible] مع ان المراد بها الاصنام وهي جمادات
غير عالمة ولا عاقلة [illegible] الثاني ان هذا الزام لعبدة الاصنام الذين سموا الاصنام
آلهة تشبيها بالله [illegible] الثالث
ان هذه [illegible]
والاقتصار [illegible] الرابع [illegible]
[illegible] الخامس [illegible] في وصف الاصنام غير احياء بعد قوله اموات [illegible]
[illegible]
كلام [illegible]
قول [illegible]
واجوبة [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ان المراد غير الاصنام [illegible]
وعن الثاني انهم [illegible] الاصنام [illegible]
[illegible]
[illegible]
ان [illegible]
[illegible]
[illegible] وعن الرابع [illegible]
[illegible]
[illegible] وعن الخامس ان الفائدة [illegible]
[illegible]
[illegible]
في الحال [illegible] قوله تعالى في سورة ابراهيم وآتاكم من كل ما سألتموه
وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها ان الانسان لظلوم كفار اقول في هذه الآية سؤال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

والحكمة فالظاهر ان تقدير واحد وجه هو الاصح والانفع له وجه حسن انّما قوله سبحانه في سورة النحل ويعبدون
من دون الله ما لا يملك لهم رزقا من السماء والارض شيئا ولا يستطيعون وفيه سؤال ان لفظة ما
ان الضمير في يملك واحد وفي قوله لا يستطيعون يرجع الى لفظة ما مع ان الاول مفرد والثاني جمع وجوابه ان الاول
بنظر الى لفظة ما والجمع يرجع بالنظر الى معناها ونظيره قوله وجعل لكم من الفلك والانعام ما تركبون لتستووا على
ظهوره فالضمير في ظهوره بنظر الى لفظة ما وجمع بنظر الى المعنى وثانيهما ما فائدة نفي الاستطاعة عن الرزق بعد
نفي الملكية عنها مع ان الرزق اذ الطرف الرزق مع انه بعد لفظ ملكه شيئا ونفي الملكية الرزق يغني عن ذكر
نفي الاستطاعة وجوابه انه ليس يستطيعون ضمير مفعول به الرزق بل الاستطاعة منفية عنها مطلقا والمعنى انها لا يمكن
ان يرزقوا ولا استطاعة لها اصلا في رزق او غيره لانها جمادات غير شاعرة ثم لو قدر ضمير مفعول يرجع الى الرزق كما يستطيعون
يكن تأكيدا مفيدا للفائدة وذلك بان يكون الرزق ما يعين به لا غير قوله شيئا او يكن يستطيعون تحصيل الرزق
ما يرزق به ولا يستطيع ان يملكه ايضا فان الانسان قد لا يملك شيئا ولكن يستطيع ان يملكه بوجه الاتية ومستعد على
تحصيل ملكيته وهؤلاء الاصنام لا يملكون ولا يستطيعون ان يملكوه ونظير هذه الاية في توهم عدم الفائدة قوله تعالى قل ادعوا
الذين زعمتم من دونه لا يملكون كشف الضر عنكم ولا تحويلا فانه يرد عليه سؤال بانهم اذا لم يستطيعوا كشف
الضر لا يستطيعون تحويله بطريق اولى لان كشف الضر مجرد ازالته وتحويله ازالته ونقله الى غيره واثباته في محل آخر
كالمرض والحماء الى غيره والافتراس في المرض والحماء حتى ان الاقتدار على الازالة وحدها ادنى من الاقتدار على الازالة مع الاثبات فلا ينبغي
ذكر التحويل بعد ذكر الكشف وجوابه ان التحويل معنيان احدهما ما ذكروا والثاني التبديل من غير ان يحصل في مكان آخر
فلما اريد ههنا التبديل المعبر عنه بالتحويل كان الكشف في الاية تبديلا فان المرض تبدل بالصحة والفقر
تبدل بالغنى والقحط بالخصب وكذا جميع الاضداد فالمقصود التبديل واريد بالكشف ازالته
عن الضر او ازالة المرض بالصحة والقحط واذا اريد ما يعني الكشف معنى التحويل مطلق الكشف الذي هو الازالة
عن الامور المذكورة فلا يلزم التكرار فالمعنى لا يستطيعون ازالة الضر والمرض والقحط عنكم كذلك لا يستطيعون ازالته بالكلية
ازالة الامور المذكورة ولهذا لم يعتبر التحويل مع التغيير وفي الصحيفة السجادية وصلّ على التابعين من يومنا
هذا الى يوم الدين وفيه سؤال وهو انه ما معنى الواو ههنا وما فائدتها وجوابه انه ما سمى اخوان نجابه

هذا الزمان فقط لا يختص بزمان او الكلام بدون الواو يحتمل معنيين احدهما ان يراد الصلاة على التابعين من يومنا هذا الى يوم الدين في
التغيير والتبديل فيختص الى بعض التابعين في هذا اليوم مع تكرار تعميم الى يوم الدين وثانيهما ان يراد الصلاة على التابعين في هذا الزمان
وعلى التابعين الى يوم الدين فيحتمل الاول لا يتم التابعين لا يتم التابعين بغير ذلك الزمان بل يختص بتابعي هذا الزمان والآن مع الواو فلا
سنة الا التابعين اذ المعنى صلّ على التابعين في هذا الزمان والتابعين الى يوم الدين فلا ابان بالواو ليكون الصلاة في التعميم
ظاهرة في قسم الثاني التعريف ثم التقدير بالتعميم والتخصيص مع تقدير وجه الواو وجهه انما هو ما فرض تعلق المجرور بالتابعين
تعلقه بالصلاة فلا يظهر اثر بهذا التقدير قوله تعالى في سورة النحل ولو يؤاخذ الله الناس بظلمهم ما
ترك عليها من دابة ولكن يؤخرهم الى اجل مسمى فاذا جاء اجلهم لا يستأخرون ساعة ولا يستقدمون **اقول**
وفيه سؤال احدها انه يفيد انه تعالى لو اخذ الظالمين بظلمهم لاهلك غيرهم من الناس والدواب وظاهر ان هذا ليس يلائم
غيره بناء على العدل والحكمة وقد قال سبحانه ولا تزر وازرة وزر اخرى وثانيها انه اذا جاء اجلهم لا يتصور التقديم عليه بداهة
فاي فائدة في قوله ولا يستقدمون والجواب عن الاول بوجوه الاول ان المراد بالظلم ههنا وبالدابة الدابة الظالمة اعني الكافر فالكافر
لو يؤاخذ الله الناس بظلمهم لاهلك الكفار بالكلية كما فسره بعض المفسرين وغيره وهذا التفسير مروي عن ابن عباس الثاني انه لو اهلك الكفار
او الكفار باسرهم لم يبق الدنيا اذ الدنيا لا يكون باقية الا بالقلوب الصافية والنفوس الشريفة الثالث ان نسبة الهلاك
بان العذاب اذا نزل بالمعصية قوم عم الصغير والكبير كما في قوم نوح وغيره من الامم فانه اهلك شؤم ظلم قومهم جميع دواب الارض
وقد قال سبحانه واتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة وادّعى في ذلك المبالغة في اعدام الظلم وتقرير انه يهلك من
بعد ذلك في بقية الناس ظلم يوجب هلاك الكل انه شر شديد يتوقف عليه الخير الكثير او لان غير الظالمين ايضا لا يخلون عن ظلم ما
كتركهم الامر بالمعروف والنهي عن المنكر او لقائهم او رضاهم وعدم حزنهم في ارضهم او لائمهم على الفساد او اخفاء ذلك
نظرا الى ان اقتضاء الحكمة والمصلحة في خلقه تعالى في الآخرة ما هو خير وابقى الرابع انه ما في المكلفين معصوم الا وله ذنب ظلم كبير
او صغير ولو عاقبهم على ما اخذ الناس بظلمهم لاهلك نوع الانسان باسره بحيث لم يبق منه فرد ولم يبق لانه دابة في الارض اذ
الدواب باسرها مخلوقة لمنفعة الانسان فاذا عدم نوع الانسان عدم لاجله ايضا الدواب والصحيح كون خلق الكل لاجل
الانسان الخامس انه الخلق لاجله او ان اهلاك الدواب تبع لاهلاك الانسان وبقية المراد في اهلاك الدواب
اكثرها او لعل المراد انه لو اخذ الناس بظلمهم بمنع المطر الذي خلق لنفع الانسان فيهلك النبات ثم الدواب باسرها من الحيوان

هذا واما الجواب عن الثاني فيمكن بوجهين احدهما [illegible] المبالغة في عدم [illegible]

[illegible] الاستفهام [illegible]

[illegible] (في بعض النسخ)

[illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الاستفهام [illegible]

[illegible]

[illegible] ابن مالك [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الاستفهام **قال الله تعالى في سورة المؤمن قالوا ربنا امتنا اثنتين واحييتنا اثنتين فاعترفنا**

بذنوبنا فهل الى خروج من سبيل **اقول** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **اقول** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **قال**

الله تعالى قل يا ايها الكافرون لا اعبد ما تعبدون ولا انتم عابدون ما اعبد ولا انا عابد ما

عبدتم ولا انتم عابدون ما اعبد لكم دينكم ولي دين **اقول** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الاستقبال [illegible]

[illegible]

[illegible] الاستقبال [illegible]

[illegible] الاستقبال [illegible]

[illegible] الاستقبال [illegible]

نفي العبادة في الاستقبال [illegible] ولا أنا عابد ما عبدتم [illegible]

[illegible] ولا أنتم عابدون ما أعبد [illegible]

[illegible] ولا أنتم عابدون ما أعبد [illegible] في الاستقبال [illegible]

[illegible] العبادات [illegible]

[illegible]

فرغ من [illegible] بتوفيق الحكيم العليم [illegible]

والسلام على رسوله الكريم وآله وصحبه

الفقير [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

قال رسول الله [illegible] أقول [illegible]

[illegible] الموت [illegible] قطع اللذات [illegible]

[illegible] خروج الدجال [illegible]

[illegible] قال رسول الله [illegible]

[illegible] أقول [illegible]

[illegible]

الا ما علم بالضرورة انه خبر لا نفع له بسبب الدخول وهو الموت ثم نبههم بانهم انما هو الموت لو كان ما ثبتوا وانفس فلا نفع

اصلا بهذا ومنها تأكيد المدح بما يشبه الذم وهو تأكيد الذم بما يشبه المدح كقول الشاعر ولا عيب فيهم سوى ان نزيلهم

لعاذل [illegible] قال الله تعالى لقد سمع الله قول الذين قالوا ان الله فقير ونحن اغنياء سنكتب ما قالوا

وقتلهم الانبياء بغير حق ونقول ذوقوا عذاب الحريق اقول فيه سؤالان احدهما ان الذين قالوا ان الله فقير ونحن اغنياء

كانوا في عصر النبي [illegible] قالوا ذلك لما سمعوا قوله تعالى من ذا الذي يقرض الله قرضا حسنا وهم لم يقتلوا الانبياء فكيف عطف عليه

قالوا وقتلهم الانبياء واسند قتلهم اليهم وثانيهما ان قتلهم الانبياء لا يكون الا بغير حق فما وجه التقييد بقوله بغير حق وكذا قوله

تعالى ويقتلون النبيين بغير حق والجواب عن الاول انهم لما رضوا بفعل اسلافهم الانبياء [illegible] نزلوا منزلة [illegible]

عبارة [illegible] ان [illegible] خاصة [illegible] ذلك اليهم [illegible]

ذلك [illegible] الجنس [illegible] اليهم [illegible] واذ نجيناكم من آل فرعون يسومونكم سوء العذاب الآية

وان [illegible] الآية [illegible] ان فائدة قوله بغير حق [illegible] القبيح [illegible]

في [illegible] رب احكم بالحق [illegible] وان كان [illegible] لا [illegible] فائدة التقييد ان [illegible]

فقد يكون بحق [illegible] ان [illegible] في قوله بغير حق متعلق بالانبياء [illegible]

في قتلهم او في اعتقادهم [illegible] قتلهم الانبياء بغير حق في اعتقادهم [illegible] انهم [illegible] ولذلك [illegible]

بذلك [illegible] الانبياء [illegible] اعتقادهم [illegible]

انهم كانوا [illegible] مع اعتقادهم [illegible] قتلهم [illegible] كان [illegible] اعتقادهم

بانهم انبياء [illegible] الذكر [illegible] في اعتقادهم [illegible] ان [illegible]

المقدر [illegible] في اعتقادهم [illegible] بغير حق [illegible] قتلهم الانبياء بغير حق [illegible] اعتقادهم [illegible]

قتلهم [illegible] ان [illegible] الآية [illegible] الكلام [illegible]

كتب [illegible] العباد [illegible] الكتاب [illegible]

فكتب [illegible] الآية [illegible]

غير [illegible] الكناية [illegible] الدال [illegible]

لن يقوما ابدا باثباته [illegible] لن يقوما بالقول مرة بعد مرة [illegible] ان الكناية [illegible] الجمع [illegible] الكتب [illegible]

كتب [illegible] بين [illegible] ويدها [illegible] في [illegible] وتكرار [illegible] بين [illegible]

[illegible] الاول [illegible] ونظر الا ان [illegible] رسوله اليه [illegible] ان ما قالوا انا كان [illegible]

القران — محمد [illegible] مرا گر [illegible] نوشته آمد [illegible] خورشید نهاده دل [illegible] حرف از ان مراد [illegible]

[illegible] که [illegible] باشد زیرا که [illegible] شود مراد [illegible] حرف [illegible] مراد از آن [illegible]

اطلاق [illegible] باشد [illegible] شود [illegible] مراد از ابدال [illegible] لفظ ابدال [illegible]

شود [illegible] خورشید [illegible] دل [illegible] میم [illegible] باشد [illegible]

در پیش [illegible] حرف [illegible] پس [illegible] در پیش [illegible] میم [illegible] نوشته شود و در پیش دال [illegible] نوشته شود محمد [illegible]

پیش واو در پیش نون [illegible] نوشته شود [illegible] شود [illegible] چشم [illegible]

که در پیش الف [illegible] نوشته شود مراد [illegible] در پیش الف [illegible]

[illegible] پس [illegible] محمد [illegible] شود — [illegible]

هرگاه الف [illegible] حرف [illegible] مراد از [illegible] نقطه [illegible] مراد از [illegible]

حرف [illegible] هرگاه [illegible] عبارت از [illegible] نقطه است [illegible] کاف [illegible]

نقطه در حکم [illegible] حرف [illegible] از آن قطره [illegible] مبدل [illegible]

مبدل [illegible] نقطه و آن [illegible] نقطه [illegible] نقطه [illegible]

[illegible] مبدل [illegible] کاف مبدل [illegible]

مبدل [illegible] صورت [illegible] حرف [illegible] — [illegible]

آن [illegible] مبدل [illegible] شود و مراد [illegible] نقطه است و هرگاه نقطه [illegible] حرف [illegible]

[illegible] پس [illegible] آن [illegible] لفظ [illegible] دیگر و آن [illegible] مراد [illegible] الف [illegible]

[illegible] و [illegible] هرگاه [illegible] الف [illegible] عبارت [illegible] باشد [illegible]

[illegible] حاصل شود — [illegible] هرگاه [illegible] آن [illegible] حرف [illegible]

باو یا و لام است و مراد از ازدواج در اینجا ضرب است و آنچه صفر دارد از جمله این سه حرف در یا است و عبارتست از ده و لام را ...
از سی است هر گاه صفر را برسه ضرب کنیم حاصل یا بر عدد است بگذاریم چنین یا به حساب ابجد ده است را بس یا شود و ده یکی شود
الف است و چون سی را که لام است هم صفر ضرب کنیم حاصل بگذاریم سی را بسه شود و عبارت از لام را ده معلوم است و سی را سه ...
سه شود جیم است پس این عمل را بر عدد در سه برابر بسه ال شود و با الف شد و لام جیم شد و مقصود حاصل شد

تو بودی و محبت کنی که از آنها چه قدر روزهای که از نظرات بنهایت مراد آنست هرگاه نقطه خطی چند در ترتیب به یک ...
مطلوب است چه بسا حاصل شود و کیفیت آن این است که در نقطه خطی به نهایت شود یعنی در آن شود خطی شود و چنین خط به نهایت شود نقطه
در نهایت خطوط است از آن سطح شود خط شود و چنین خط به نهایت یعنی در آن شود خط جسم فتح ... شود و چنین حرف حاصل شد الف
بنهایت آن شود جسم شود و چنین یا بر دیگر به عبارت از آن شود به نهایت آن شود جسم حاصل شود ...

روی عن رسول الله صلى الله عليه وآله انه قال من عرف الحق لم يعبد الحق ... توجيه هذا الحديث بوجوه ... ان يكون العبادة بمعنى الكفار ...
فانه احد معانيها اللغوية وعليه ورد قوله سبحانه قل ان كان للرحمن ولد فانا اول العابدين اي المنكرين والمعنى ان من عرف الحق معرفة
صحيحة لم ينكره بعد ذلك ... لم يكن معرفة صحيحة كما ذهب اليه علم الهدى
في رسالته ... الكفر بعد الايمان الصحيح والمعرفة اليقينية ... الكفر بعد ايمانه ... في الآخرة والحاصل ...
الاحباب ... ان يكون العبادة بمعنى المذكور ولكن ... لم يعبد الحق الا ... بمعنى الاستثنائية ...
بهما ... كقوله صلى الله عليه وآله ... في الاسلام ... من عرف الله ... ان لا يكون ... المعرفة ... ان يكون المراد بالعبادة
معناه المتعارف ... بالمعرفة المعرفة التامة الكاملة ... ان من عرف الله حق المعرفة ... معرفة الا غاية ...
ان لا يصل اليه لم يعبده حق عبادته ... في ... جاه الاقرار بالتقصير في عبادته ... ان يكون المعرفة ...
خبر يكون المراد كما ... في ... انه ان لم يعبده حق العبادة ... العام ... الخواص والعوام
ان يراد بالمعرفة اقوى المعرفة ... الرجحان ... المعرفة ... النفس عن البدن ... الحياة ...
لا في الدنيا او اقوى المعارف المقتضية للقاء العبد ربه انما هو في الآخرة ... ان يكون المعنى من عرف الحق معرفة ... القضاء
والاستغراق لم يعبد الحق لكن ... المعرفة في الآخرة ... سقوط التكليف فيها ... ان يكون لم يعبد ... بعد ... ارتفاع ...
طريق ... ان يكون ... لا ... بمعنى ... يكون المراد بالحق ... سبحانه ... من عرف الله لم ... ذلك ... الا ...

في ترك التعظيم ... في اداء ... وغير ذلك ... يوجب القصور ... سواء الحقوق
ان يكون لم يعبد بمعنى ذكر و يراد بالحق في الموضعين ... الثابت في الواقع ...
... ان يكون لم يعبد بمعنى ذكر و يراد بالحق ...
في الموضعين ... في التكاليف الشرعية ... ذلك الوجوب ... في اداء ... وعدم القيام ...
ان يكون لم يعبد بمعنى ذكر و يراد بالحق ... والمراد ان من عرف ... ان ... لم ...
... في الموضعين ... ان يكون لم يعبد ...
... ان يكون المراد بالحق الاول ... والحق ...
... ان يكون لم يعبد ... والحاصل ...
الا ان يكون لم يعبد ... ان يكون ... المراد بالحق في الموضعين ...
الا ... معروف ... عرف الله ... لم يعبده ... كقول ... ابن ...
لم ... العبد ... في ... الى ان ... العباد ... معرفة ... خارج عن المعرفة ... لم ...
العلم ... معرفة ... الاعتبار ... لا ...
... ان ... الا ... كان ... فان المراد ... انه لا يقول ...
كان ... الى ... ان يكون ... العبادة
عن الوجه ... ان يكون المراد بالحق الاول ... حقيقة ... ان ... عرف ... فانه ...
حقائق الاشياء ... عن غيره ... لا ... الخالق ...
غيره ... ان ... اي ...
الطريق العارف ... لا ... في ... الحقيقة ... ان ... عرف ...
العارف بطريق الا ... ان يكون ... لم يعبد ... الحق ...
الا ... في ... ان ... فان ...
... ان ... عرف ... حقائق الاشياء ... لم يعبد الحق ... المراد انه لم يعبد ...

ان يكون من شر لهبه والحق الاول عبارة عن وجوب تعالى والثاني بمعنى تقابل الباطل ويكفي في ايمانه التصديق بالجميع
الامر في الحق الثالث كما في سابقه ونعني ان من عرف الحق الى الوجب تعالى باسمه لم يجد ذلك العارف في اعتقاده احد يتخذ من دون الله
بالحق اشياع كونه تعالى ربا والعادة الوثنا وعابد اوثمو وافكون من كانعطيلون قول الله ان يكفر المراد من الحق
الامور الثابتة في نفس الامر فالثاني الوجب سبحانه ويكفي ان يجد بمعنى انه معروف ويكفي من استعمالاته الامكان معترفا بكون المراد من الحق
عرف الموجودات واطلع على احوالها ولم يعرف الوجب تعالى ومعنا ان تكون من عرف الاشياء والموجودات عرف ايضا ان الحقائق
موجب تحقيقها هو لهذه الاشياء … ان يكفر الامر لله كما ذكر الا ان يكفر في مورد ووجه لم يجد استعمال المجاز في كون المراد من الحق
من حقائق الاشياء واطلع على احوال الموجودات انها ثابتة في الواقع لهن عارفا بالوجب تعالى وكونه … موجد العالم
وان يراد من الحق في الموضعين الوجب تعالى ويكفي لم يجد بما به القيد ويكون المجاز استعمال المجاز ويكفي في مورد وجه يكون المعنى
من عرف الوجب سبحانه لهن يعبده … ان يكفر المراد من معرفة الحق اعتقاد معرفة كنهه حتى يكون المعنى ان من يعتقد انه
عرف الوجب بكنهه كان لمجرد ادعائه والعيان لا لظنه انه لم يجد الحق … ان يكفر الامر كما له ويكفي يكون المعنى من عرف المعنى
يعتقد انه عرف الحق بكنهه او عرف كما هو عليه في ذاته وهو خبر الحق سبحانه وهو ما عليه بعض الجهال قوله …
عذابا يوم القيمة بما يعهدون … ان يكفر الامر كما له ويكفي … بمعنى من يعتقد انه عرف الحق بكنهه ليس من … تعالى
ان يكفر الامر كما له ويعتقد بحاله بمعنى ان من زعم انه عرف الله بالكنه ليس يشكر الا المحامد الاثاه الا …
ان يكفر الامر كما ذكر ويكفي … في الاستفهام الانكار بمعنى ان من شخص زعم انه عرف الله تعالى بالكنه لم يكن جاهلا
او منكرا الاثاه والواجب انه تقدم تحقيقه … ان يكفر … ويكفي المراد من الحق الاشياء الامور الثابتة في الواقع ومن
الحق الثاني الوجب تعالى وعلى انه لم يجد بالنسبة مراده … بمعنى ان من عرف الاشياء الثابتة واطلع على احوال الموجودات
وكيفية نسبة بعضها الى بعض بالعلية والمعلولية … بمعنى ان لم يكن الحق الاول تعالى … ان يكفر المراد من الحق
الاول الاشياء الثابتة ومن الحق الثاني الحق الذي هو الازم عليه وسيلة تحقيقه … بمعنى ان من عرف الموجودات ونسبة
بعضها الى بعض بالعلية والمعلولية لم يدر ان الحق الذي هو الوجب تعالى … الابد … لم يدر انه لم يقر
الحق الاخر ولم يطلع على نسبة الموجودات الى غير الله والحق الاول المستقل … ان يكفر الامر كما به يكون
الحقيقة بمعنى الاشياء ونحو ذلك … الا الخامس والاربعين ان يكفر المراد من الحق الاول القران فانه احد اسمائه

وفي قوله

وقد عرف في مواضع كقوله والذين امنوا بما نزل على محمد وهو الحق من ربهم وقوله ويرى الذين اوتوا العلم الذي انزل اليك من ربك
هو الحق ومن الحق الثاني احد الامور الستة ما الوجب تعالى والحق الشرعي والخبر والحظ كان ولم يجب الحق الرزق لمعلوم القدر لمعا عرفته
في السماء رزقكم وما توعدون الموعود وانه لحق مثل ما انكم تنطقون والموت والقيامة وعده ثابتا كما عرفته وفي قوله تعالى
وعد الله حق وقوله … انه الحق … ويكفي في مورده ويكون لم يجد بمعنى لم يكن ويكفي المحبة حجة بالمعنى
من عرف الحق القرآن واسراره وتفكر في اياته ووقف على مقاصده ومعانيه الظاهرة والباطنة لم ينكر الوجب بما لمعانيه من الاثار
الدالة على ربوبيته ولما فيه من الفصاحة والبلاغة وعلو بعض الدالة على ان … من كلام البشر فهو انه من لدن رب حكيم عليم
والحق الشرعي والحق الخبري … لما فيه من الايات الامرة بما ادا الواجبات الشرعية والعبادات … والامتناع
… ولما فيه من الاوامر والزواجر في ترك الواجبات والحقوق الشرعية وتضييع حق الغير … حق الله …
ينكر المذنب الحق … الاخرة والقاهرة لما فيه من الايات … لم يكن ان … بانيه …
حيث لا يكتسب لما فيه من الايات الدالة على ذلك او لم ينكر الموت لما فيه من الايات الدالة على … ووقوعه … ويكون المعنى
والقيامة والموت … ان الوجه … او لم ينكر … الدالة على الايات
الكثيرة على ثبوتها او لم ينكر القرآن … لدلالة الايات الكثيرة على انه … وانزل …
اختلافا كثيرا او قوله وانزل به الروح الامين وغير ذلك في الايات … الى الرابع والخمسين ان يكفر الحكم في الجمع على حاله
ولكن كان المجاز … الى الثالث والخمسين
ان يكفر الحكم في الجمع كما له ولكن كان من باب استعمال المجاز … الجمع فيكون بالمعنى …
الى الثاني والخمسين ان يكفر … في السورة الاولى … في الموضعين …
الحقه الثابتة في نفس الامر او المذنب الحق القران او الحق الشرعي بمعنى ان … عرف الحق … معرفة تامة …
الحق معرفة تامة وعلانية … ان يكفر في مورده ويكفي المراد من الحق الاول القران ومن الثاني الحق الشرعي
او الحق كان ولم يجد بمعنى … ويكون المعنى ان من عرف اسرار القران … لم … الحق الشرعي او الحق كان …
… بمعنى ان لا … ومنه …
رنج … سيا به … چشم … دهد …

درج باید ... [illegible]

و هر گاه ... [illegible]

اگر آن ... [illegible]

مارا دل ... [illegible]

فعلی کان الافصح ان ... [illegible]

والاشتباه ... الاول ... [illegible]

الاشتباه ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

گیران اثری خاص [illegible] رفیقا چون بابا دل بهست آر لفظه در رفیقا حرف آه [illegible] شده و مراد آنست [illegible]
ما بین [illegible] واقع شود [illegible] چون [illegible] و طرف [illegible] واقع شود [illegible] آن [illegible]
که [illegible] ازان [illegible] لفظ دل [illegible] آورده شود [illegible] شود [illegible] دل [illegible] شنیدن [illegible]
[illegible] لفظ کشیدن [illegible] ازان [illegible] که مراد ازان [illegible] لفظ باشد [illegible] لفظ
[illegible] بلفظ واقع شود [illegible] واقع شود [illegible] لفظ [illegible] باشد [illegible]
شود [illegible] کند [illegible] حروف [illegible] آن [illegible] حروف [illegible]
[illegible] حبیب [illegible] طرف آب [illegible]
در طرف آب واقع شود [illegible] آب واقع شده [illegible] حبیب شود [illegible]
لم [illegible] التشبیه [illegible] التشبیه [illegible]
وادوات [illegible] التشبیه [illegible] التشبیه [illegible]
[illegible] الحدیث [illegible] القول بالتشبیه [illegible]
[illegible] المتعارف [illegible] الباب [illegible] الحدیث [illegible]
باب فی ان [illegible] المتعارف [illegible] المتعارف [illegible] اللفظان [illegible]
بین [illegible] المتعارف [illegible] الذکر [illegible]
[illegible] الحدیث [illegible] قد کثر فی کتب الفقهاء [illegible] العطف [illegible] سواء [illegible]
[illegible] الشیئین [illegible] الاشیاء [illegible]
العطف بام [illegible] سواء علیهم استغفرت لهم ام لم تستغفر لهم [illegible]
علیهم أأنذرتهم ام لم تنذرهم [illegible] سواء [illegible]
لا [illegible] الشیئین [illegible]
کذا [illegible] العطف فی الاول [illegible] الصحاح [illegible]
[illegible] الصحاح [illegible]

[illegible] الشیخ [illegible] الفارسی [illegible] احد الشیئین [illegible]
الشیئین [illegible] احد الشیئین او الاشیاء [illegible] سواء [illegible] ام قمت سواء [illegible]
[illegible] سواء [illegible]
محذوف [illegible] سواء [illegible] قمت او قعدت [illegible] جواب الشرط [illegible]
[illegible] الشیخ [illegible]
[illegible] همزة التسویة بعد سواء [illegible] الالف [illegible]
[illegible] سواء علی اقمت ام قعدت [illegible] سواء [illegible]
سواء علی اقمت او قعدت [illegible] المسئلة [illegible] الاول [illegible] المسئلة [illegible]
الاقوال احدها جواز العطف بعد سواء بام [illegible] الثالث [illegible] والرابع [illegible]
[illegible] المبتدا محذوف [illegible]
[illegible] احد الشیئین او الاشیاء [illegible] التسویة [illegible] الشیئین او الاشیاء [illegible] العطف [illegible]
[illegible] سواء [illegible]
[illegible] سواء علیهم استغفرت لهم ام لم تستغفر لهم [illegible] سواء [illegible] المبتدا المحذوف [illegible]
[illegible] المبتدا المحذوف [illegible] سواء [illegible]
[illegible] ام [illegible]
[illegible] الشیئین او الاشیاء [illegible]
[illegible] العطف بعد سواء [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

كونها ازيد او ادون منه لكون الزوجية المجوزة عليها محل القطع والبديهية مظنونة او مشكوكة فيها ايضا وان ارجعت عن المجوز الغير رجع الفعلية
الاولى فان الاربعة زوج بالزوجية الفعلية فلا كثير صادقة على الاطلاق ولا كاذبة كذلك بل ان كانت الاربعة مقصودة بعنوان الابهام
حضورها او في ضمن القضية الكلية لكون الاربعة قطعية ومع كون الزوجية المجوزة عليها ايضا قطعية فتكون القضية صادقة اذ الاربعة
ان المقصودة للعقل وصف الاربعة حضورها او عموما لكم عليها العقل بالزوجية الفعلية واما ان لم يقصد بعنوان الاربعة بل تصورت بعنوان
آخر كما تقدم في كونها في مسيرها فان القضية ح لا تكون صادقة لان الاربعة وان كانت اربعة في نفسه ولكن ان تصور بعنوان
الاربعة محل القطع والبداهة فكيف يحكم عليها بالزوجية الفعلية بل الزوجية المجوزة عليها عنده العقل غير مجوز وان الاربعة فان كانت الاربعة
الاربعة مظنونة عنده العقل لكون الزوجية المجوزة عليها ايضا مظنونة وان كانت مشكوكة فيها لكون الزوجية المجوزة ايضا مشكوكة واذا عرفت ذلك
فنقول اذا صدقت قولنا كل نجس يجب ازالته عن الثوب والبدن بالاجماع وان كان قولنا بالاجماع جهة للقضية فقط مراد بالنجس
المراد به الضرورة بمقابلة الامكان او الامتناع فالمراد به ان معناه الحكم بان النجس كل ما فيه بان كل نجس يجب ازالته ولا فرق في القطع
لكون المراد ان كل نجس يجب ازالته قطعا بهذا العنوان فان التصور الثابتة بالقطع لكم بالطبيعة وجوب ازالته قطعا وان تصورت
بعنوان اللثة لكم بالشركة وجوب ازالته قطعا وان كان ان قيد بالاجماع سواء اريد به حسابه الحكم او لا فان الذي هو القطع اذ وجه
القضية لكثير العقلية صادقة سواء التصورت الثابتة بعنوان كونها بالنجس محل القطع والظن والشك واما اذا جعلنا جهة المحمول في
ارید بالنجس النجس المعلوم نجاسته بالقطع بنجاسته بان يتصور النجس بعنوان حيث انه ما العنوان حيث انه نجس الى القطع بنجاسته
نجاسة ظنية او مشكوكة فيها بل يرجع القضية الا ان كان النجس ذهن وان كان نجاسته عند العقل ظنية او مشكوكة فيها قطعي وجوب ازالته
فضد فهاتم اذ النجس الذي لا يقطع العقل بنجاسته كيف يحكم على وجوب ازالته ووجوبه قطعا ومع ما تقدم مفصلا وان ارید بالنجس
القطعي بالتصور بالذات على القطع حتى كون الزوم القضية ان كل نجس قطعي حكم عليه الا به ان حصل القطع في ضمن قضية كل نجس يجب ازالته
فصدقت هذه القضية في الكبرى مسلم لكن نعرف انه ارید في الصغرى ح في قولنا المسكر نجس يجب ازالته بالاجماع فان ارید بها ان المسكر
نجاسته قطعية بالاجماع على وجوب ازالته فصدقها مسلم لكن ح ينتج عدم بحث والاوسط اذ وجه القياس ح ان كل مسكر
حضورها لم يكن بالاجماع على وجوب ازالته وظاهر ان الشهادة بالاجماع الحكم حسب اتفاق من رجع جهة العموم بان يفيد الاجماع على ثبوت الحكم
فيندرج تحتها هذا الجنس في الحكم بجاز بحصول الاجماع على حكم جنسه بخصوصه ح لا يفيد الاوسط ولا ينتج القياس اذ عدم حصول الاجماع
على وجوب ازالته فقال كل مسكر بخصوصه لا يستلزم عدم حصول الاجماع عليه في ضمن قضية كل نجس يجب ازالته فقال المسكر الى نسبة تحقيقه الاجماع

على وجوب ازالته ح لا يلزم في القياسين عدم كون المسكر نجسا وان ارید بالصغرى ان المسكر لم يحصل الاجماع على وجوب ازالته مطلقا
سواء كان بخصوصه او في ضمن قضية كل نجس حكم عليه الا به ان حصل القطع بانه يجب ازالته فصدقها ممنوع اذ لعله بنجاسته حكم عليه في ضمن قضية
المذكورة وجب الا ازالته فان قيل انه اذا انعقد الاجماع على ان كل نجس يجب ازالته لزم ان كل نجس وجوب ازالته كل نجس قطعيا بالاجماع
المعتقد بالامكان والامتناع ايضا وعنده هذا لعني الشبهة قلنا ح وان صدق الكبرى كل نجس قطعي وجوب ازالته اذ لعله كان يجب
في الواقع وكان وجوب ازالته عنده ايضا وبهذا ظاهر ويندفع هذه الشبهة يمكن ان يورد موارد كثيرة مثلا نقول الكلام بالسبب كان سببه
الحسن سيد بعد الحدوث كان شئ حادث بالبديهة فينتج الكلام بالسبب قديم والجواب كما عرفت مفصلا وقد يجب على امثال هذه الشبهة
آخر وهو انا لا نسلم ان كل نجس يجب ازالته عن الثوب والبدن بالاجماع مقيدة وانما يجب ازالة ما يجب مع العلم بنجاسته وهو لم يعلم نجاسته موردا
في الواقع في النجاسات فلا يجب ازالته ومع نقول المسكر ايضا اذا علم نجاسته كان يجب ازالته قطعا ولم يقع ما ان المسكر يجب ازالته
وعدم وجوب ازالته للنجس بما لم يعلم النجس انه لا يقع في الواقع الحكم الاول لان هذا انما يرجع الى وجوب المعلوم الاول برابر الوجوب
الواقعي كما في جميع الاحكام في مذكرات الفقهاء على طريق المخالفة مثل قول الفقيه سورة وجوبه في الصلوة الحمد كل ما ان الوجوب مرتبة ذلك ونقيد
بالعلم بكونها سورة وكذا الحكم بان البول يجب ازالته لا تقييد فيه بعلمه كما ظهر ان هذا الجواب تمام في هذه الشبهة الوجوب ان تقرر
الا في قضية معلومة وتكمه الذي يريد الفقهاء المخالفة فيما يكون فيه الوجوب الذي يرجع الى وجوب المعلوم كما هو هنا في الصور ويكون
ما في الجواب والايراد عليه الا ان ما بعثه فادة ويكون على الجواب بانه لا يلزم ان يجمع عليه انما هو وجوب ازالة كل نجس معلوم نجاسته
لا ما يعلم نجاسته ولكن نقول مع هذا التقييد يمكن ذلك على في الفقهاء لكون الكل لا واحد اذ حصل التقييدين ح ان كل مسكر
معلوم الكفار لا يجب ازالته بالاجماع وكل نجس معلوم النجاسة يجب ازالته بالاجماع فينتج ان المسكر المعلوم ليس بنجس معلوم النجاسة
مما ذكر فان المسكر ايضا اذا علم نجاسته كان يجب ازالته بالاجماع لا يدري انه نجاسته لنفي المقام وما الايراد المذكور ففيه انه لا يجب
في ان الحكم الذي يثبت لموضوع يتوقف على ثبوت هذا الموضوع والعقد فيه بعنوان الموضوعية وذلك فيمنع ان يتصور الحاكم هذا الموضوع
بوصف الموضوعية خصوصها او في ضمن قضية كلية ثم يحكم عليه بالحكم واذا لم يكن متصورا له بهذا العنوان او بعنوان الموضوعية اصلا كان
متصورا له بعنوان آخر فكيف يحكم لان الحكم عليه الحكم المختص بالموضوع الخاص الذي لم يتصوره اصلا فاذا وقف الفقيه السورة وجوبه
في الصلوة او البول يجب ازالته والبدن عنده اذا الكبرى حكمه بوجوب ازالته ما لم يتصوره بسورة الخصوص او العموم وجوب ازالته ما
لم لا لكنه في الحكم انما هو على ما علمه او قبل لا يجد الوجهين اذا لم يتصور سورة خصوصها او عموما ولا يعتقد كونه سورة كيف يحكم عليه بوجوب

كونه سوره بالوجوب وكذا الحال في البول فانه لو كان بولا في الواقع ومعتقده نفيه ما الحكم عليه بوجوب الازالة [illegible]

اسم البول عليه فوجوب الازالة شرعا بالبول الذي لا يعلم كونه بولا في الواقع [illegible] في حكم النجاسة انما هو [illegible]

لا يتحقق الا ما عليه [illegible] وبالوجوب [illegible] كونه [illegible] وبحقيقة عدم [illegible] في حكم النجاسة الكلية بوجوب الازالة [illegible]

بل تنحيه الازالة وقد ظهر [illegible] في بيان اجتماع النقيضين ويمكن ان يقرر ذلك بوجه

تحرير [illegible] بين [illegible] النقيضين تحقق [illegible]

النقيضين بتحقق [illegible] اجتماع النقيضين [illegible]

الامر قد يجتمع فيه النقيضان [illegible] الامر قد يجتمع فيه النقيضان [illegible]

فيلزم [illegible] زيد بالامر والامر فيلزم اجتماع النقيضين فيه [illegible]

ما هو النقيضين [illegible] احد النقيضين [illegible]

[illegible] كانت [illegible] زوجا كانت عددا [illegible] كانت [illegible] زوجا كانت فردا [illegible]

[illegible] كان [illegible] عددا زوجا كان فردا [illegible]

قد يقع الخلاف بين النحاة في تعيين [illegible] شعر زيد [illegible]

[illegible] فان [illegible] الا [illegible]

[illegible] زيد [illegible] حقيقة [illegible]

في حال [illegible] ان [illegible] فان [illegible] كان [illegible]

[illegible] الا [illegible] ولذلك [illegible]

الحقيقة [illegible]

[illegible] في الحقيقة [illegible] في الحقيقة [illegible]

[illegible] في الحقيقة [illegible]

الحقيقة اصلاح ذات البين [illegible] ذات [illegible] ان لفظ ذات [illegible]

في اصلاح ذات البين [illegible] الفراق [illegible] اصلاح الفراق [illegible] الفراق والبين [illegible] التقيض

فالمراد من العبارة اصلاح نفس الوصل فلو اصلحوا ذات بينكم اي اصلحوا نفس وصلكم فان [illegible] والوصل [illegible]

[illegible] ويمكن ان يكون المراد من اصلاح ذات البين اصلاح حقيقة الفراق [illegible] بالنفي والاشياء [illegible]

ذات البين كناية عن الحال والبين عبارة عن [illegible] الالف واللام [illegible]

فالمراد من العبارة اصلاح الحالة [illegible] وقولوا اصلحوا ذات بينكم [illegible]

والمراد ان البين عبارة عن الفراق ولفظ ذات كناية عن الحالة [illegible] الذات الى البين [illegible]

العبارة اصلاح الحال [illegible] الفراق [illegible] اصلحوا ذات بينكم [illegible] التشبيه الملفوف

[illegible] المشبهات [illegible] المشبهات [illegible]

[illegible] كقول امرئ القيس كان قلوب الطير رطبا ويابسا لدى وكرها العناب والحشف البالي [illegible]

[illegible] لدى وكرها [illegible] وبعضها يابس [illegible]

[illegible] فالتشبيه الملفوف مفردات [illegible] مفردات

[illegible] تشبيه مركب [illegible] تشبيه مركب [illegible]

[illegible] امور [illegible] عدة امور [illegible]

[illegible] كقول [illegible] وكان [illegible] النجوم [illegible]

[illegible] في التشبيه الملفوف [illegible]

[illegible] تشبيهها

ولذلك [illegible] في اسرار البلاغة ان التشبيه الملفوف [illegible] المشبهات [illegible]

[illegible] فائدة في [illegible] التشبيه [illegible]

[illegible] در ميان [illegible] در ميان [illegible]

در اين مجلس [illegible] در اين [illegible]

[illegible] بود [illegible] بود [illegible] بود [illegible]

[illegible] اول [illegible] بود [illegible] كه [illegible]

عن الحالة اي حين البين [illegible]
[illegible]

شعر نیست و الفاظ او نیز شعر نیست زیرا که نون بنجاه و واو شش و دال چهار است و آخر آن مرکاف شبیه بیت است

لا ادری کجاست بر روی الفرو لمه بپندا و چیزی گویک دیده بر شاه نشست بر خود فصیح و ظریف میده تا الا بیند اعلم و تم

شاعر بود در چشم سیه بند و از دو چشم او الکفا کرده و در بهلو روی مک می نشاند هر کو بیت نظم نبز نهند و ظرافت ریز تیر

بهمه اگر برسند شاعر چند قسم است گوئیم مجموع شعر بر شش قسم است قصیده و قطعه و غزل و ترجیع و مثنوی و رباعی و هر یکی جدا باشند

در قصیده بیت نخستین مصرع و سپس ابیات آن را بر یک قافیه گفته و تا دو آخر از بیست و بنجم بیت در مطلع متعارف است

از شعر و مطلع و اشته باشد و او بیت کمتر باشد و قطعه در آخر او بیت است و در مطلع با بیت از شعر مشتمل بر التماسات و اقوال

متعرق و مطلع نداشته باشد و اگر داشته باشد و در دو بیت بیشتر باشد و غزل را از متعارف گرفته اند و متعارف شعر زمان آن

و در مطلع جمله بیت از شعر و مطلع داشته باشد و باید که دوازده بیت بیشتر و از پنج بیت کمتر نباشد و ترجیع دو لته کردانیدن

آورده است و در مطلع گفت و تا بیست بعد بیت یا یازده بیت بر وزن و قافیه بدیع و بعد از آن بیتی

نه بر آن قافیه و در ردیف بیاورد و همچنین آن ابیات را خانه و آن بیت یکی را بند خوانند و آن بیت یک نکاه باشد و کجید

بعینه و کاه باشد مختلف باشند تا در قافیه و در ردیف متفق باشند و کاه باشد که در قافیه یا در ردیف یا هر دو ردیف یا هر دو مختلف

باشند و این قسم از شعر را بسبب آن ترجیع خوانند که در هر خانه ترجیع گویند و مثنوی آنست که هر مصرع او را قافیه باشد و در جمله

انست که در هر شعری قافیه دیگر باشد و رباعی در دو بیت و مطلع مشهور است و آنچه مذکور شد در تعریف این شش قسم مذکور است که

ارباب عروض آن را معتبر گرفته اند و مشهور تر از این که بیان نموده نیز نیست و در این باب بیشتر اختلافات است و اول باید از آن که شعر مطلع داشته

باشد به یک ردیف و قافیه و بیت بیت باشند و هر بیتی که ردیف نداشته باشد لا حرم آنکه زاید نبود و بیاید و بیت و کمتر از آن

بیت در غزل موافق متعارف اکثر است زیرا که در کلام اکابر شعرا غزل یازده بیت و پنج بیت بسیار است مگر اکثر کتب معاصرین

ست الغزل و المعارف و اعتبار نیز باز آن کردن و حدیث با ایشان کردن و در مطلع کلام منظوم و مخمسات ابیات و اقل عدد سه بیت

و جمله و تحقیق کلام و در انقسام و اقسام که ذکر کرده شد بعضی نظر را هم از آن سبب بسته که مطلع داشته باشد یا یکی جز دیگر از شعر دو

عروض تفریح کرده اند تا بیت شش است و قطعه و مطلع نداشته باشد و در هر کلام نظر نیست و در غزل شعر و مثنوی شعر باشد و رباعی

عشق و عاشق و معشوق و وصف حسن و جمال و خط و زلف و خال و بیان هجران و وصال زیرا که متعارف اعتبار نیست و چنین که در این کتاب

بیت و چون بگوییم که بیت و ابیات مصرع و مصراع است و در شعر قسم مذکور هست بر آن ترجیع و مثنوی و رباعی که داخل در اقسام دیگر است

دو بیت پانزدهم

و اشتباه در شعر و در میان آن سه قسم است و عبارت از قصیده و قطعه و غزل باشد آنچه می گوییم اگر در قطعه شعر و بیت مطلع

نداشته باشد و در غزل شعر باشد و مثنوی را بر مذکور و بیت میان این سه قسم هم بر سبیل قطع نظر از تفاوت عدد ابیات

و الا لا بد باید که بسیار بسبب تفاوت عدد ابیات باشد و در میان این سه قسم مذکور شد غزل پنج بیت و هفت و نه

بیت هم چنانچه آمده اند در میان استادان می گوییم که باید غزل از پنج کمتر نباشد و از یازده بیشتر نباشد و قصیده باید از بیست

یا بیست و یک کمتر نباشد و قطعه باید از دو بیت بیشتر باشد   باب هم الفرق القصیده و التقطیع جدا و تحقیق الف و لام در الف و لام

قطعه و چه جنس القطعه مذکور شد تا در الف باشد و تغییر آن الف بدل کرده شود و تکرار آن و تکرار شعر شود

باب هم این است بسیار مراد است در الفاظ آت شبیه شود و حرکت آن شبه تغییر حرکت باید درست مدل الفاظ آت شود و چه

در دو حال یا بیت شد و آت شود پس اینکه یا اراده ام شود و از یاد و دیگر اراده شعر یا شود و از یاد و دیگر اراده حرکت زیرا که در شعر

حرکت باشد و در حرکت نون اراده شود و مجموع ام و یا و نون امین شود   که از حضرت امیر المؤمنین پرسیده اند

قرآن مجید که یک نوع از آیات بر بیان است حضرت فرموده در آیه دعا فی داعیه الا بعد آن که حمد شود و در آن جمع و در قسم

الطلب و تعیین بر قرینه آن زیرا که الفاظ هر چه حرکت کند و آن که دال شده بعد شود   و در قسم المنادی

المستثنی و هو المنادی الذی یدخله لام الاستغاثه و تحقیق هذا الکلام ان الکلام لم یذکر و جهت الاستغاثه و هی لام الجمیع و وجه الفتح

و لا لا بد عن التخصیص و نحن نمثله بالدقه و الطرد بالقوم المظلوم و مثله الزید المسکین فان قولنا القوم و الزید منادی مستغاث و الخطاب عن الکلام

لما ذکر و قولنا المظلوم و المسکین مستغاث له و المقصود ادعوا القوم او زید المظلوم و المسکین او تخصیص معنی له اراده و المستغاث به الکلام

لئلا یلتبس المستغاث بالمستغاث له و حذف المستغاث نحو یا للمظلوم فانه لو لم یفتح لام المستغاث لم یعلم ان المظلوم فی هذا المقام مستغاث او

له و لم یلتبس الا ان المنادی مستغاث و فتح من کاف الضمیر فتح لام الاجر مع کاف لک المستغاث له لعدم و فی هذا بر وقوع

الضمیر فان عطف المستغاث بغیره نحو یا لزید و للعمرو و کسرت لام المعطوف الیها نحو یا لزید و للعمرو و اما مثله المنادی بعد قول

لام الاستغاثه لان مبناه کاف شبیه بحرف و لام الجر فرع اوس الاسم فیجوز ان یضعف شبیه الحروف فان وجب

فیه وقد تقع الواو بین المستغاث و هو مستغاث له فقال او نحو قوله فی خطبه الشقشقیه فیا الله و للشوری و ثم المنادی المتعجب منه و هو منادی فی قلیل مع کثیر

لام التعجب و تحقیق نحو یا للماء و یا للدواهی عند بعضهم فی سبب المنادی مستغاث فلام التعجب بعد لام الاستغاثه فالمقام فی یا للماء لام التحقیق

او جهت علیه الالف التخصیص بالنداء و التعجب و کان التعجب به بعد الدواهی مستغاث فی التعجب منه و هو المنادی التعجب فیکون التعجب و تحقیق فیه

حیز التعجب و ذهب جماعة منهم ابن الحاجب فی شرح المفصل الی ان [illegible]

[illegible]

[illegible]

ربما لا ان له حد [illegible] مشهور في بعض النسخ [illegible] ليكن عجب خواجه زادان [illegible]

[illegible] شعر [illegible] درو [illegible] از [illegible] دانا [illegible] كه [illegible]

[illegible] كه [illegible] از [illegible] عجب [illegible] خواجه [illegible]

دستار [illegible] كه [illegible] في سورة التوبة [illegible] والمنافقات بعضهم من بعض

بالمنكر وينهون عن المعروف ويقبضون ايديهم نسوا الله فنسيهم ان المنافقين هم الفاسقون [illegible] والمؤمنون والمؤمنات بعضهم اولياء

بعض يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر ويقيمون الصلوة ويؤتون الزكوة ويطيعون الله ورسوله اولئك سيرحمهم الله ان الله عزيز حكيم

[illegible] بين المنافقين [illegible] بعضهم من بعض [illegible] المؤمنين والمؤمنات

بان بعضهم اولياء بعض [illegible] الى الله سبحانه [illegible] في قوله [illegible]

مع ان [illegible] الصفات المذكورة [illegible] الآية [illegible] ان يقول ان الله

غفور رحيم [illegible] الجواب عن الاول [illegible] المنافقين [illegible] المذكورة [illegible]

[illegible] المنكر [illegible] بعضهم لبعض [illegible]

الا [illegible] مختلفة [illegible] النفاق [illegible]

في النفاق [illegible] النفاق [illegible] المنافقين [illegible]

فانه [illegible] المؤمنين [illegible]

غير [illegible] المؤمنين [illegible]

في [illegible] بعضهم لبعض [illegible]

الرحمة [illegible] الرحمة [illegible] الآية [illegible]

في [illegible] المقام [illegible] الكلام [illegible] الرحمة [illegible] الحكمة [illegible]

فهم الرحمة [illegible] الرحمة [illegible]

لا [illegible] حكمة [illegible]

ان [illegible]

تقييد [illegible] الارض [illegible]

واحد [illegible] الارض [illegible] الارض [illegible]

الا [illegible] كان [illegible] كان [illegible]

[illegible] الارض [illegible] الشمس [illegible] القمر [illegible] الشمس

[illegible] الخسوف [illegible] الخسوف [illegible]

[illegible] القمر [illegible] الارض [illegible] ان كان [illegible]

[illegible] الكلام [illegible]

[illegible] الثانية [illegible] الجزائية [illegible]

[illegible] زيد [illegible] الشرط [illegible]

[illegible] الجزائية [illegible] ان قام زيد قام عمرو [illegible]

[illegible] زيد [illegible] زيد قائم [illegible]

[illegible] ان زيدا قائم [illegible] زيد [illegible] الشاعر [illegible]

[illegible] زيد [illegible] الشرط [illegible] الجواب [illegible] اذا قام عمرو [illegible]

ان [illegible] الشرط [illegible] الجواب [illegible]

[illegible]

القول [illegible] الشرط [illegible]

وفي الشرط [illegible] الجواب [illegible]

[illegible] التعليق [illegible] التعليق [illegible]

الاسم [illegible]

والا [illegible] التعليق [illegible] في وسط الكلام [illegible]

زيد [illegible] قائم [illegible] الشرط [illegible] زيد [illegible]

تا مالیت رنجی نباشد و هر گاه واضح سخن مقدم نشده الفاظ را حاجت نیست [illegible] چنانچه [illegible] [illegible] بایستی [illegible]

مقدم نشده [illegible] باشد از الفاظ [illegible] اول [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] التشبیه الا ادب که این تقدیر است [illegible] التشبیه الا ادب [illegible] اجتماع الشیئین فی مکان

واحد [illegible] فی زمان واحد [illegible] اجتماع الشیئین فی مکان واحد [illegible] مع وحدة الزمان [illegible]

جائز [illegible] فی الزمان [illegible] فی زمان واحد مع وحدة المکان [illegible] [illegible] المکان [illegible]

المکان والزمان [illegible] اجتماع الشیئین [illegible] مع [illegible] [illegible] مع وحدة [illegible] ان اجتماع الشیئین فی مکان واحد

[illegible] وحدة المکان فی ذاته [illegible] الزمان [illegible] مع تعدد الزمان [illegible]

مع تعدد الزمان [illegible] عدم اجتماع فی مکان واحد [illegible] [illegible]

الشیئین فی مکان واحد [illegible] [illegible] اجتماع الشیئین فی مکان واحد [illegible]

[illegible] فی نفسه [illegible] الاجتماع فی زمان واحد [illegible] وحدة الزمان [illegible]

الاجتماع فی مکان واحد [illegible] تعدد الزمان [illegible] اجتماع فی مکان واحد [illegible]

فی مکان واحد [illegible] الاجتماع فی مکان واحد [illegible]

فی زمان واحد [illegible] الاجتماع فی مکان [illegible] بالذات [illegible]

[illegible] [illegible] که [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

باید [illegible] خواند [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] بر [illegible] [illegible] در کلام [illegible]

[illegible] تقدم رجلا و تؤخر اخری [illegible] مشهور [illegible] المتردد [illegible] تقدم رجلا و تؤخر [illegible]

[illegible] رجلا اخری [illegible] خطوة [illegible] الخلف [illegible] [illegible]

[illegible] المتردد [illegible] خطوة الی [illegible]

[illegible] المتردد [illegible] الوضع [illegible] [illegible]

[illegible] المتردد [illegible] خطوة الاقدام ثم رجع الی الموضع [illegible]

فان الموضع [illegible] ان نقول ان [illegible] الاقدام [illegible]

[illegible] المتردد [illegible] التفتازانی [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] التقدیم [illegible] [illegible]

[illegible] التقدیم [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] شارح التفتازانی [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] التفتازانی [illegible]

فی سورة [illegible] [illegible]

صدق [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

الواقع [illegible] [illegible]

[illegible]

فاته اذا كان

[illegible]

الظلم نظرا الى الكثرة المظلومين فيصح الآن بصيغة المبالغة الدالة على كثرة نفسه اذ الظلم نظرا الى الكثرة في افراد المظلومين في قوله [illegible]
كثيرة فان كان الظلم القليل [illegible] باسم الظلام [illegible] الظالم فان [illegible] فالاولى [illegible] الظلام [illegible]
الظلم منه لكان ظلوما [illegible] وقد [illegible] المبالغة [illegible] قوله تعالى عالم الغيب [illegible]
[illegible] صيغة المبالغة هنا لكثرة [illegible] لا لتكرار الفعل [illegible] قوله تعالى
[illegible] فان التشديد هنا لكثرة الفاعلين لا لتكرار الفعل [illegible] ان العذاب [illegible] عظيم القدر كثير العدل [illegible]
[illegible] عظيم القدر كثير العدل [illegible] اسم الظلام [illegible] الفعل [illegible]
اسم المبالغة هنا [illegible] ان الظلم [illegible] ظالم [illegible]
زيادة [illegible] اسم الظلام [illegible]
[illegible] قوله [illegible] المبالغة [illegible]
الظلم [illegible] عظيم [illegible]
مقام [illegible] وهو قوله [illegible] ان [illegible]
[illegible]
فاذا [illegible] فان [illegible] العقد [illegible] ان [illegible]
ان [illegible] العقد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] في سورة الاسرى وما منعنا ان نرسل بالآيات الا ان كذب بها الاولون
واتينا ثمود الناقة مبصرة فظلموا بها وما نرسل بالآيات الا تخويفا [illegible] كيف [illegible] تكذيب [illegible]
[illegible] الآيات [illegible] فان [illegible] وكان عدم [illegible]
الا [illegible] التكذيب وجوابه [illegible] ان [illegible] فاذا كان [illegible] الآيات [illegible]

عدم التكذيب

عدم التكذيب فان [illegible] ان [illegible]
[illegible] ان الآيات [illegible] وجوابه ان [illegible]
الا [illegible] الآيات [illegible]
[illegible] فرعون [illegible] الآن [illegible]
الآيات [illegible] الكتاب [illegible]
[illegible] الآيات [illegible] وجوابه ان [illegible] الآيات [illegible]
[illegible] الآيات الاولين [illegible]
[illegible]
[illegible] بالآيات [illegible]
ان [illegible] ان نرسل بالآيات المقترحة [illegible] الا ان كذب بها الاولون [illegible]
المقترحة [illegible]
قوله [illegible] ثمود الناقة [illegible] ان الاولين كذبوا بالآيات المقترحة [illegible]
[illegible] الناقة [illegible]
[illegible]
[illegible]
والظاهر [illegible]
قال [illegible] وجوابه ان [illegible]
[illegible] الكفر [illegible]
[illegible] وما نرسل بالآيات الا تخويفا [illegible] وجوابه ان [illegible] بالآيات [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

از ماكان [illegible]

[illegible]

[illegible] قال الله تعالى والذين يؤتون ما اتوا وقلوبهم وجلة [illegible]

[illegible]

فائدة [illegible]

[illegible]

قال الله تعالى [illegible]

[illegible]

[illegible]

قال الله سبحانه وتعالى [illegible]

[illegible]

قال الله تعالى [illegible]

[illegible]

طبيعي [illegible]

[illegible]

مع ان لا الكسر ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **فائدة نحوية** اذن [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **فائدة أخرى** [illegible]

[illegible]

[illegible] **فائدة أخرى** [illegible]

[illegible] **فائدة أخرى** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **قال الله تعالى في سورة النور** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **قال الله تعالى في سورة النور** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] قال الله سبحانه وتعالى [illegible]

[illegible]

[illegible] سؤال حكمي [illegible]

[illegible]

[illegible] سؤال منطقي [illegible]

[illegible]

[illegible] شعر عربي [illegible]

[illegible]

[illegible] سؤال حكمي [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فرع عليه بسهوه كافر والظان عنده تمسك بالباطل ... فانه خرج قطعا ان كان ... الباري ... [illegible]

فرع عليه لفظ ... ان كان ... [illegible] ... الذي هو الذات ... [illegible]

[illegible] ... ان من عرف الله ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فان خطا فهو الخطأ الثاني ثم اضرب المفروض الاول في الخطأ الثاني ويسمى المحفوظ الاول والمفروض الثاني في الخطأ الاول ويسمى المحفوظ الثاني

فان كان الخطآن زائدين او ناقصين فاقسم الفضل بين المحفوظين على الفضل بين الخطائين وان اختلفا فمجموع المحفوظين على مجموع الخطائين

يخرج المجهول مثاله قيل اي عدد اذا زيد عليه ثلثاه ودرهم حصل عشرة فان فرضته تسعة فالخطأ الاول ستة زائدة وان فرضته ستة فالخطأ

الثاني واحد زائدة فالمحفوظ الاول تسعة حاصلة من ضرب المفروض الاول وهو تسعة في الخطأ الثاني وهو واحد والمحفوظ الثاني

ستة وثلثون حاصلة من ضرب المفروض الثاني وهو ستة ايضا ويكون الخطآن زائدين فاقسم الفضل بين المحفوظين وهو سبعة وعشرون

على الفضل بين الخطائين وهو خمسة يكون الخارج من القسمة خمسة وخمسين وقيل اي عدد زيد عليه ربعه ودرهمان [illegible]

في المجموع [illegible] عاد الاول [illegible] فرضته اربعة فخطاؤه [illegible] زائدة ويكون

[illegible] فاقسم مجموع المحفوظين [illegible] على مجموع الخطائين [illegible] يكون الخارج ستة [illegible]

والعكس [illegible] فان اضعف [illegible] او نقص او ضرب او قسم [illegible]

في اخر السؤال [illegible] الجواب مثاله قيل اي عدد [illegible] في نفسه [illegible]

المجموع [illegible] عشرة [illegible] عشرون [illegible]

لاثنين [illegible] اثنين [illegible] جواب وقيل اي عدد زيد عليه [illegible]

[illegible] ستة [illegible] المزيد [illegible]

[illegible] المزيد [illegible] كان ربع المجموع [illegible] المزيد [illegible] ستة [illegible]

[illegible] عشرة [illegible] اربعة [illegible] الجبر والمقابلة [illegible]

مقدمات [illegible] في باب الجبر والمقابلة [illegible] كعب [illegible] مال [illegible]

كعب [illegible] كعب كعب [illegible] الى غير النهاية [illegible] الكعب [illegible]

الكعب [illegible] مال [illegible] الكعب [illegible] نسبة [illegible] المال الى الكعب [illegible]

والمال الى الشيء والشيء الى الواحد والواحد الى جزء الشيء وجزء الشيء الى جزء المال وجزء المال الى جزء الكعب وجزء الكعب الى جزء مال المال

[illegible] مرتبة [illegible] نسبة الى الواحد [illegible] نسبة الواحد الى تلك المرتبة [illegible]

[illegible] نسبة الواحد الى [illegible] جزء المال [illegible] نسبة الى الواحد

الواحد الى ثمانية

الواحد الى الثمانية [illegible] جزء الكعب [illegible] نسبة الى الواحد كنسبة الواحد الى الثمانية [illegible] جزء الكعب وهكذا [illegible]

جزء الشيء [illegible] الى الواحد كنسبة الواحد الى الشيء وجزء المال [illegible] نسبة الى جزء الشيء [illegible] النسبة [illegible] جزء الكعب [illegible]

جزء المال [illegible] وهكذا الى غير النهاية [illegible]

[illegible] واحد [illegible] ضرب [illegible] الكعب في مال الكعب الاول [illegible]

[illegible] الكعب [illegible] جزء الكعب الاول [illegible]

[illegible] الفضل [illegible] المال [illegible] الكعب [illegible]

الكعب في مال الكعب [illegible] المال وان [illegible] ستة [illegible]

[illegible] كان المقسوم [illegible] واحد [illegible] فان كان الفضل المقسوم [illegible] الخارج في مرتبة [illegible]

الفضل في هذا الطرف [illegible] وان كان الفضل المقسوم عليه كان الخارج في مرتبة [illegible] الفضل في الطرف [illegible]

مال كعب [illegible] مقسوم في المرتبة [illegible] من الفضل [illegible] المقسوم في المرتبة [illegible] والفضل [illegible]

المقسوم [illegible] الخارج في المرتبة [illegible] الكعب [illegible] الفضل المقسوم عليه [illegible] الخارج [illegible] المرتبة [illegible]

[illegible] طرف [illegible] مال الكعب [illegible] المقسوم في المرتبة [illegible] المقسوم عليه في [illegible]

والفضل المقسوم [illegible] الخارج [illegible] في المرتبة [illegible] الطرف [illegible] طرف [illegible] الفضل

المقسوم عليه كان الخارج [illegible] اذا كان المقسوم والمقسوم عليه [illegible] في طرف [illegible] وان كان [illegible] في طرف النزول [illegible]

[illegible] مال الكعب [illegible] جزء الكعب والمقسوم في المرتبة [illegible] النزول والمقسوم عليه في [illegible] والفضل اثنان [illegible] المقسوم [illegible]

[illegible] المرتبة [illegible] الطرف [illegible] طرف النزول [illegible] المال [illegible] جزء الكعب [illegible] مال الكعب [illegible] الفضل

المقسوم عليه كان الخارج في المرتبة الثانية [illegible] الطرف [illegible] طرف [illegible] كان المقسوم والمقسوم عليه [illegible]

مراتبهما وكان الخارج في مرتبة ذلك العدد [illegible] طرف المقسوم [illegible] مال الكعب [illegible] الكعب [illegible]

[illegible] الخارج [illegible] تلك المرتبة [illegible] المقسوم [illegible] كعب كعب [illegible]

مال الكعب [illegible] جزء الكعب [illegible] الخارج [illegible] الكعب [illegible] الخارج جزء [illegible] كعب [illegible] وان لم [illegible] الخارج [illegible]

الواحد [illegible] الخارج [illegible] في صورة [illegible] المقسوم [illegible] .

والتسمية وكونها كما سنة ثم اولى كثر من مضروب المضروب فيه والمقسوم والمقسوم عليه فيه الباب امر في اصطلاح الجبر والمقابلة [illegible]

في جانب المقسوم والكسور في جانب النزول على النسبة التي بينها كان المخارج والمخارج على حقيقية [illegible] في المضروب

النسبة وكان المخارج والمخارج [illegible] في اصطلاح الجبر والمقابلة [illegible] ان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ان [illegible] المجهول [illegible] اشياء [illegible] الاموال [illegible] المعادلة [illegible]

[illegible] الجبر [illegible] المقابلة [illegible]

ان [illegible] الجبر والمقابلة [illegible] الاعداد والاشياء والاموال [illegible]

[illegible] المعادلة [illegible] الاعداد والاشياء [illegible] الاموال [illegible]

[illegible] المعادلة [illegible] العدد [illegible] الاشياء [illegible] العدد والاموال [illegible]

وبين العدد والاشياء [illegible] المفردات [illegible] المعادلة

[illegible]

المتوالية في الواحد اليه اكثر من عدد الدنانير فانها اكثر من عدد الدنانير بكثير مثلا اذا فرض ان عدد الدنانير خمسة [illegible]

عشرة فلا ريب في ان مضروب الواحد مع عشرة في نصف عشرة [illegible] مجموع الاعداد المتوالية في الواحد الى عشرة

وهو خمسة وخمسون وهو عدد الدنانير وليس مضروب الواحد مع عدد الدنانير خمسة وخمسين في نصف خمسة وخمسين [illegible]

خمسين اكثر من عدد الدنانير [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شعر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فالحظ الطالب [illegible]

[illegible]

[illegible]

دو ده را ... [illegible] ... آن ... است و ... [illegible] ... سؤال ...
بقاعده ... [illegible] ... مشترک ... [illegible] ... سؤال ... [illegible] ... مذکور ... [illegible] ... چنین
بعضی سؤال ... [illegible] ... است ... [illegible]
... [illegible] ... خارج قسمت ... [illegible] ... آن ... [illegible] ... مطلوب ... [illegible]
... [illegible] ... آن ... [illegible] ... بیان ... [illegible]
... [illegible] و آن چهار است ... [illegible] ... آن ... [illegible]
... [illegible] ... مجموع ... [illegible] ... آن ... [illegible] ... مجموع ... [illegible]
... [illegible] ... نصف آن ... [illegible] ... مجموع ... [illegible] ... آن ... [illegible]
شده ... [illegible] و آن چهار است ... [illegible] ... چنین
... [illegible] ... نصف ... [illegible] ... ربع ... [illegible]
همچنین ... [illegible] ... ربع
... [illegible] ... آن ... [illegible] ... همچنین ... [illegible] ... قاعده ... [illegible] ... چنین
سؤال ... [illegible] ... عدد ... [illegible] ... آن ... [illegible] ... قاعده ... [illegible]
... [illegible] ... نصف ... [illegible] ... ربع ... [illegible]
ربع است ... [illegible] ... نصف آن ... [illegible]
... [illegible] کدام عدد است ... [illegible] ... آن ... [illegible] ربع ... [illegible]
... [illegible] ... تضعیف ... [illegible] ... تضعیف ... [illegible]
... [illegible] ... خارج قسمت ... [illegible] ... جواب آن ... [illegible] ... عدد ... [illegible]
عدد ... [illegible] ... نصف ربع آن عدد ... [illegible] ... ربع ... [illegible]
... [illegible] ... ربع ... [illegible] ... آن عدد ... [illegible] ... بنظر
بقاعده ... [illegible] ... آن ... تضعیف ... [illegible] ... عدد ... [illegible]

... [illegible] ... آن ... [illegible] ... تضعیف ... [illegible] ... است ... [illegible] ... چهار ...
... [illegible] ... نصف و چهار ربع ... [illegible] ... عدد مطلوب است ... [illegible] ... مطلوب ... [illegible]
آن ... [illegible] ... عدد مطلوب است اگر پرسند ... [illegible] کدام عدد است ... [illegible]
... [illegible] ... اگر ... [illegible] ... آن ... [illegible] ... است
... [illegible] ... برابر ... [illegible] ... است ... [illegible] ... اول ... [illegible]
... [illegible] ... است ... [illegible]
... [illegible] ... است ... [illegible]
... [illegible] ... خارج قسمت ... [illegible] ... و آن عدد ... [illegible] ... مطلوب است
... [illegible] ... عدد ... [illegible]
... [illegible] ... اگر پرسند ... [illegible] ... آن ... [illegible]
... [illegible] ... و ... [illegible]
... [illegible] ... ربع اول است ... [illegible] ... ربع ... [illegible]
ربع ... [illegible] ... ربع اول ... [illegible] ... ربع ... [illegible]
اول است ... [illegible] ... ربع ... [illegible] ... مجموع ... [illegible] ... ربع ... [illegible]
... [illegible] ... مجموع ... [illegible] ربع اول ... [illegible] ... مجموع ... [illegible]
... [illegible] ... ربع ... [illegible] ... همچنین اگر پرسند ... [illegible]
... [illegible] ... همچنین ... مجموع ... [illegible]
... [illegible] ... عدد ... [illegible] ... بقاعده ... [illegible] ... عدد ... [illegible] ... مجموع ... [illegible]
... [illegible] ... عدد ... [illegible] ... آن ... [illegible] ... عدد ... [illegible]
... [illegible] ... مجموع ... [illegible] ... آن ... [illegible] ... نصف ... [illegible]
... [illegible] ... مجموع ... [illegible] ... مطلوب است ... [illegible]

حاجت باشد و چنین از روی حساب [illegible] تا نوزده بر نظم طبیعی جمع کنیم عدد نود شود و آن عدد [illegible] است و [illegible] مطلوب
بقاعده تحلیل استخراج شود و بیان آن آنست که چون شخص اول یکی از انار چیده و دوم دو دانه انار چیده باشد و سوم سه
چیده باشد و [illegible] نوزده [illegible] پس قسمت مجموع بر [illegible] شخص [illegible] ده دانه [illegible] باشد پس
شخص [illegible] چیده او [illegible] بیشتر از [illegible] ده [illegible] باشد و [illegible] بیان [illegible] باشد [illegible]
[illegible] چنین از آن [illegible] جمع شود [illegible] هر مرتبه [illegible] کمتر از [illegible] مرتبه فوق باشد [illegible] شخص [illegible]
باشد و چیده شخص اول یکی [illegible] باشد و [illegible] ده [illegible] بیان آن [illegible] باشد نوزده [illegible]
[illegible] آن [illegible] نوزده باشد و چنین از روی حساب [illegible] نوزده بر نظم طبیعی جمع
[illegible] شود و آن عدد [illegible] است   مسئله [illegible] گوشواره [illegible]
[illegible] مثقال وزن آن مرصع گوشواره قیمتش [illegible] لعل [illegible] مثقال [illegible]
و بیست دینار [illegible] ماند [illegible] دینار [illegible] یک [illegible]
وزن [illegible] بقاعده خطاءین
[illegible] آن [illegible] طریق استخراج کنیم [illegible]   [illegible] بقاعده [illegible] مثقال فرض
کنیم وزن لعل را نیم مثقال فرض کنیم [illegible] وزن لؤلؤ [illegible] مثقال خواهد بود و قیمت [illegible] دینار
و نیم خواهد شد پس خطا ناقص باشد [illegible] دینار و نیم الحاصل وزن لعل را [illegible] مثقال فرض کنیم [illegible] دینار
برابر وزن لؤلؤ ربع مثقال خواهد بود و قیمت [illegible] دینار و نیم خواهد بود پس خطا زاید باشد [illegible] دینار [illegible]
اول [illegible] در خطا ثانی [illegible] مضروب اول [illegible] خطا اول [illegible]
کنیم مضروب ثانی [illegible] مجموع خطاءین [illegible] باشد [illegible] خطاءین که ده است قسمت کنیم خارج
[illegible] ربع [illegible] باشد [illegible] وزن لعل [illegible] مثقال [illegible] و وزن [illegible] ربع
مثقال خواهد بود پس وزن لؤلؤ [illegible] مثقال خواهد بود [illegible] جواب [illegible]
[illegible] در بیان [illegible] وزن آن [illegible]
قیمت [illegible] مثقال تمام [illegible] باشد [illegible]

قیمتش [illegible] آن [illegible] مثقال تمام قیمت آن [illegible]
[illegible] دینار و وزن [illegible] مثقال [illegible] قیمت آن [illegible] دینار [illegible]
[illegible] بقاعده خطاءین [illegible] وزن [illegible] مثقال [illegible] وزن لعل را
[illegible] مثقال فرض کنیم پس وزن لؤلؤ [illegible] مثقال [illegible] باشد و قیمت مجموع [illegible] دینار [illegible] خطا ناقص باشد
[illegible] وزن لعل را [illegible] مثقال [illegible] فرض کنیم [illegible] وزن [illegible] پس وزن لؤلؤ [illegible]
باشد و قیمت مجموع [illegible] دینار [illegible] دینار باشد پس خطا زاید باشد [illegible] مضروب اول [illegible]
[illegible] مضروب [illegible] اول [illegible] مضروب [illegible]
[illegible] مجموع مضروبین [illegible] پس وزن لعل [illegible]
[illegible] و قیمت آن [illegible] دینار [illegible] دینار [illegible] وزن لؤلؤ [illegible]
قیمتش [illegible] دینار بود   [illegible] وزن [illegible] مثقال [illegible] وزن لعل [illegible] فرض کنیم [illegible]
[illegible] باشد [illegible] قیمت مجموع [illegible] دینار [illegible] پس وزن لؤلؤ [illegible] مثقال [illegible] باشد و قیمت مجموع
[illegible] دینار [illegible] پس خطا زاید باشد [illegible] دینار [illegible] وزن لعل را [illegible] فرض کنیم [illegible] وزن [illegible]
[illegible] باشد پس وزن لؤلؤ [illegible] باشد و قیمت مجموع نوزده دینار [illegible] پس خطا ناقص باشد [illegible] مجموع
[illegible] مجموع خطاءین [illegible] قسمت کنیم خارج [illegible] ربع [illegible] باشد [illegible] وزن
لعل [illegible] قیمت آن [illegible] ربع [illegible] مثقال [illegible] دینار پس وزن لؤلؤ [illegible] ربع
ربع [illegible] باشد [illegible] دینار و نیم باشد   [illegible] بقاعده [illegible] دینار [illegible] وزن [illegible] سبع مثقال [illegible] وزن
[illegible] سبع [illegible] فرض کنیم پس وزن لؤلؤ [illegible] سبع باشد و قیمت مجموع [illegible] دینار [illegible] سبع دینار [illegible] پس خطا زاید باشد [illegible]
سبع [illegible] وزن لعل [illegible] سبع دینار [illegible] فرض کنیم [illegible] وزن [illegible] پس وزن لؤلؤ [illegible] سبع باشد و قیمت مجموع [illegible]
دینار و [illegible] سبع دینار باشد پس خطا ناقص باشد [illegible] سبع [illegible] مضروب اول [illegible] جزو واحد است
[illegible] مضروب ثانی [illegible] جزو [illegible] واحد است و مجموع خطاءین [illegible] سبع [illegible] مجموع مضروبین [illegible] جزو [illegible]
[illegible] جزو واحد است [illegible] بر مجموع خطاءین [illegible] قسمت کنیم خارج قسمت [illegible] وزن لعل است [illegible] دینار است [illegible] وزن

[illegible] سبع [illegible] و خمس چهار سبع دینار است پس وزن لولو ثلث مثقال و چهار سبع [illegible] باشد و خمس [illegible] دینار [illegible]

و قیمت الماس [illegible] باشد [illegible] و مجموع ده دینار و قیمت الماس است و چهار سبع دینار و قیمت زر [illegible] و نه دینار [illegible]

که قیمت الماس است و چهار سبع دینار و قیمت زر است و نه دینار و [illegible] سبع دینار و قیمت لولو است [illegible] دینار [illegible]

[illegible] وجوه دیگر [illegible] استخراج نمود [illegible] استخراج [illegible]

[illegible] در علم حساب [illegible] مسئله [illegible]

[illegible] جواب این مسئله [illegible] قطب الدین [illegible] آورده تم

وبه نستعين

بسم الله الرحمن الرحيم

قد تحقق في بحث قوله لم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] وهو قوله عليه السلم نعم العبد صهيب لو لم يخف الله لم يعصه [illegible]

[illegible] الشرط [illegible] الجزاء [illegible]

[illegible]

[illegible] لو [illegible]

[illegible]

[illegible] الشرط [illegible] الجزاء [illegible]

[illegible]

[illegible] الجزاء [illegible]

[illegible] الشرط [illegible]

[illegible] الشرط [illegible]

[illegible] الشرط [illegible] الجزاء [illegible]

[illegible]

[illegible] الشرط [illegible] الجزاء [illegible]

[illegible] الشرط [illegible] الجزاء [illegible]

[illegible] الشرط [illegible] الجزاء [illegible]

[illegible] الجزاء [illegible] الشرط [illegible]

[illegible] ما ذكره بعضهم [illegible]

[illegible] الجزاء [illegible] الشرط [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الخوف [illegible]

[illegible] الشيخ [illegible]

[illegible] الخوف [illegible]

[illegible] الخوف [illegible]

[illegible] المعصية [illegible]

[illegible]

بين الشرط والجزاء [illegible] انتهى لفظه [illegible] ان ما ذكره بعضهم وهو ان لو [illegible]

لو لم يخف الله لم يعصه ما ذكره بعض المحققين من ان لو في الخبر والآية مستعملة في مقام الاستدلال على انتفاء الجزاء لانتفاء الشرط
وبيانه ان الجزاء ههنا هو عدم العصيان المرتب على عدم الخوف مثلا فيجوز ان يكون ثبوته لامر آخر عدم العصيان المرتب على عدم الخوف مثلا ويلزم
العصيان المرتب على الخوف ثبوتا وكذا في قوله لو ابتليت ثبت عليه فيجوز ان يكون ثبوته لشيء آخر مع انتفاء المرتب الا انه نظرا
ان الثابت هو انتفاء المرتب بالاكرام ويرد عليه بعد التوجيه ان الارتباط بالشرط غير معتبر في مفهوم الجزاء فان النقيض
كثر ان يكون الاكرام مرتبطا بالمجيء ويخرج عن قطعا ان المعتبر في قولنا ان جئتني اكرمتك هو جنس الاكرام لا الاكرام
المرتبط بالمجيء وليس كذلك بل هو في لزوم شيء لشيء اخر يترتب المجيء ان يكون المعتبر في الحكم وبعد ذلك شيء آخر ثم
ان الارتباط اذا لم يعتبر في مفهوم الجزاء يجب ان يعتبر في الجزاء المقصود من الجزاء المقيد بالارتباط بالشرط ولم يجز
مستعملة في معنى ما لا يراد بالحقيقة فيصح بهذه الاعتبار مع القرائن المعنى الا انه غير ممكن فلا يلزم من ذلك في القضايا الا بعد المجاز
كما في الوجوه السابقة وههنا وان كان بعد الوجه الاول الذي يرجع اليه اكثر الوجوه الا ان الامر عند ان لو لما قدمتم مجرد الجزم
الربط بين الشيئين لكن يستحسن لقطع الربط كما في قولنا لو لم يجئ زيد ما اكرم جاء الا القول بعيد ان لم يجئ زيد لم يكرم فانه
لما جاز عدم الاكرام مرتبا على عدم المجيء واوقع الارتباط بينهما فرضيا فيقطع هذا الارتباط في زيد بانه لو لم يجئ ما اكرم ايضا
شيء آخر مثلا او سيما وغير ذلك في صفة الفاعل ولكن الحال في الخبر والآية فانه لما كان معروفا الغالب عند ان
ان يرتبط عدم عصيانه بخوف الله قطع ربط الله ذلك في صهيب فانه ما لو لم يخف الله لم يعصه ايضا وكذلك لما كان
معه الارتباط ان الاشجار كلها اقلاما والبحر مدادا فانه من كتب بها تنفد فقطع الربط ذلك الربط في كون ما
وكتبت بها لم تنفد والجمل ان نحو كلمة سابقا وجملة على ذلك جملة لحالة ... لو لم يخف الله لم يعصه فيكون بحسب الحالة وكان في
صورة جاز تخلف اذا كان انشاؤه وجماز ان يكون فيه على ما في الشقاوة في الجزاء الى الربط بالحكم المراد البعيد مطلقا
ذلك الملك في صورة جاز فيه بالنظر الى ما معناه ان المراد البعيد ما لم يكن مطلقا فيكون الملك في صورة جاز والامر كذلك
والثاني قولهم انه لو علم الله فيهم خيرا لاسمعهم ولو اسمعهم لتولوا فان الفقرة الاولى لفظها ونحوها على اصلها والثانية فالقصد منها الحكم بعدم
لو لم يخف الله لم يعصه يجب ان يوجد بما وجه به الا انه يرد ههنا ان كل من تحت وهو ان مجموع الفقرتين كما هو كلام حسب الظاهر
الجزاء بالارتباط وليست الثانية كذلك وعلى هذا الحكم في الآية على صورة قياس اقترانية مع ان نتيجته الفقرة الاولى انه يجب انه نتيجه لو
علم الله فيهم خيرا لتولوا وهو باطل لانه على تقدير ان يعلم فيهم خيرا لا يكون منهم التولي بل يكون منهم الانقياد واجاب بعضهم بان

بتعقيبين بمعنى ان الحد الوسط في هذه القضية لا يتكرر لان المقدم الاول يجب ان يكون مقدمة في الثانية وهو غير متكرر ههنا كما
في هذه الآية فانه لو علم الله فيهم خيرا مع ان المقدمتين فيهم خيرا لا يتعلق ولا خيرا فيهم لا يكون فيها جاز ان يستلزم المحال هنا وهذا
الجواب في ان القياس لم يستعمل في صحيح الكلام في القياس الا قدر ما يستعمل في القياس الا في النادر فقد اشترط في بعض الانتاج الكلي
الانتاج الشرطي في الانتاج وغيره وكيف يجوز ان يعتقد في كلام الحكيم انه قياس ذو نتيجة فيه شرائط الانتاج واي فساد يكون
في ذلك مع ان تركيب القياس كثير في الكلام لتوجيه واجاب بعض المحققين بان المقدمتين ليستا كلتين واحدا منهما
جزئية فالاولى قوله لو علم الله فيهم خيرا لاسمعهم واردة على قاعدة الجزم غيران السبب عدم الاسماع عدم علم الخير فيهم
خبر قوله ولو اسمعهم لتولوا كلام حسب استعمالا بعد تمام الاول وهو على تقدير لو لم يخف الله لم يعصه بمعنى ان التولي لازم على تقدير
الاسماع وغيره والامر وجوبا ويجوز ان يكون التولي مستقرا بسبب انتفاء الاسماع كما هو مقتضى القاعدة ولو كان التولي لازما على التقديرين
وعدم الانقياد لا ينافي تقدير عدم الاسماع ذلك شيء من جهة ينافي التولي ولا الاسماع في ضمنه ولم يتم فيه تحقيق الالتفات وله
لا يجوز انتفاء التولي بعد ذكر ان الخير فيهم لا يفيد اذ لو تم ان انتفاء التولي لسبب عدم الاسماع غير داخل كما يجوز ان يكون لو كان
لهم بان استقر اشياء ثم انتفاء القاعدة الى ما هو مقتضى وهذا الكلام في خبر فلان لو كان بمحض انتقاد الملتمسين فان عدم قبوله
المستمعين مما يجب عدم قبوله وقد شرحه الملتمس خيرا لا يكون على هذا التوجيه بان كلا سابق كلا انه مع عدم انتقاد الخير
حق حقيقته انه غير مرتبط بالاول وحقيقة متعلقة بين الشرطين لا يمكن استلزام علم الله الخير فيهم للاسماع واستلزام الاسماع للتولي لا يمكن نظرا
فيلزم منهما قياس نتيجته ان علم الله فيهم خيرا لاسمعهم وان اسمعهم لتولوا وانتجه ان علم الله فيهم خيرا لتولوا فيلزم المحال ومن
كذب احدى المقدمتين وهي ان الاسماع مأخوذ في المقدمة الاولى وهو الاسماع مع علم الخير فيهم والماخوذ في الثانية هو الاسماع
مع ان علم الخير فيهم فالاوسط فيهما مختلف فلا يتكرر فلذا التوجيه مما لا يعبر به ولكن ان يوجه بوجه حسب ما قد لا يرد عليه البحث وهو ان ما
لو اخبر ان الكلام جزء ما هو يرد عند البرهان ... لو ان الاولى في قوله ولو علم الله فيهم مستعملة على ما هو المشهور ان المعنى
من الآية لو علم الله امر اهم في شيء منهم انتفاء لهم خيرا لاسمعهم ذلك الخير ولكن لا يعلم فيهم فلا يسمعهم لعدم تحقق الخير فيهم
لانه التعبير في حقهم لتولوا فلا يمكن ان يقع منهم في هذا الشيء في منه غير مرتبط لكن الجواب في بيان حيث على ما ذكرنا نقول المراد في نفي
فجزاء الصحيح لكن ان يعلم الله امر خيرا لهم لتولوا عنه وهذا صحيح لا يرد ذلك لسبب مشكل وقد وجه الآية توجيه آخر حسن لولا ان ما يعتبر
ان علم الله فيهم خيرا لاسمعهم بسماع ما فيه لو اسمعهم سماعا غير نافع لتولوا ولما فيهم ان المقصد من المقدمة الثانية ولو اسمعهم

تقدير عدم الخير فيهم لتولوا وثانيها ان المعنى ولو علم الله فيهم خيرا وقتا ما لاسمعهم ولو اسمعهم وقتا ما لتولوا ابدا بعد ذلك [illegible]
ان التقدير لو علم الله فيهم خيرا لما كان الا سماع [illegible] ولو اسمعهم لتولوا [illegible] والجواب ان معنى الاول [illegible]
الوسط والخير [illegible] وضعف الملازمة [illegible] ان يرجع بعضها الى بعض الوجوه السابقة كما [illegible]
في قولنا ان حدثت المراة حدثتني فان لم تقم فاربع وقد [illegible] في معنى قوله فاربع [illegible] اربع مرات اي ان لم تقم [illegible]
فكرره اربع مرات [illegible] كيف اي ان لم تقم [illegible] وبالحكم [illegible] اي [illegible] المرتبة اي ان لم تقم
فاضربها [illegible] اليه [illegible] بعضهم [illegible] حدثت [illegible] المراة فان ابت فاربعة وهذا الايجاب [illegible]
[illegible] الجمع [illegible] مشهورة لا تحصر في الان [illegible]
ربما يشير اليه [illegible] عليها الفرق بين الجمع واسم الجمع ان الجمع هو الموضوع للآحاد المجتمعة دالا عليها دلالة
تكرار الواحد بالعطف [illegible] كان لفظ [illegible] كرجال [illegible] اسم الجمع هو الموضوع لمجموع الآحاد
دالا عليها دلالة المفرد على جملة اجزاء مسماه [illegible] لفظه كركب [illegible] بحقيقة الفرق
هذا ان دلالة اسم الجمع على الآحاد [illegible] الجمع [illegible] الجمع [illegible] الجمع باعتبار
وعلى الآحاد [illegible] الجمع على الآحاد [illegible] استغراق الافراد [illegible] دلالة عليها [illegible] الجمع
[illegible] الجمع [illegible] زيد [illegible] الاسم [illegible]
[illegible] الجمع الذي [illegible] الفرق [illegible] ان يعرف بالفرق بين الجمع واسم الجمع
[illegible] الفرق [illegible] الموضوع للجملة [illegible]
الفردية وان [illegible] الجمع اذ اسم الجمع [illegible] الفردية [illegible] النكرة [illegible]
[illegible] الفرق [illegible]
نسبة الامر [illegible] قولنا فاطمة خير نساء الامة ومريم [illegible] الاسلام [illegible] ان [illegible]
فان لفظ الامة [illegible] في كلام العرب [illegible] وغيره [illegible]
[illegible] الكلام [illegible] فاطمة خير نساء [illegible] مريم [illegible]
مريم [illegible] الكلام [illegible]

في امر سائر الانبياء [illegible] عبارة عن امراة [illegible] الكلام [illegible] خيرا [illegible]
[illegible] فاطمة خير [illegible] الامراة ولد [illegible] مريم [illegible] ان [illegible]
[illegible] ومع التقدير كون الكلام في باب التعليق [illegible] امراة [illegible] الاسم [illegible]
والتلف في الصحيفة السجادية يا من يكشف المضطر في الدين [illegible] اجابتهم [illegible] الذين [illegible]
عنهم [illegible] اجابة المضطر [illegible] في قوله امن يجيب المضطر اذا دعاه ويكشف السوء فان [illegible]
في الاية الايجاب [illegible] اجابة المضطر وكشف السوء [illegible] الايجاب [illegible]
المضطر [illegible] السوء [illegible]
[illegible] الكلام [illegible] اجابتهم [illegible]
[illegible] الاية جواب الشرط [illegible]
بالايجاب [illegible] المضطر [illegible]
[illegible] الكلام [illegible] الايجاب [illegible] الكلام [illegible]
[illegible] في قوله يكشف السوء [illegible] منسوب الى امير المؤمنين عليه السلام [illegible]
في بعض [illegible] الدنيا [illegible]
[illegible]
[illegible] الذوات [illegible] الذوات والذات في الذوات [illegible]
ما ذكره عليه السلام في [illegible]
[illegible] في الدنيا [illegible]
[illegible] الكلام [illegible] الروح والبدن فان الروح [illegible]
[illegible] بالبدن [illegible]
والحق [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

الا ان يختلف اللفظ والكلمات في صحة الإخبار عنها بالذي وعدمه وفي كيفيته سيتبين ذلك امتحانا فنحن نشير ههنا الى ما لا يصح الإخبار عنه
بالذي والكلمات لا التركيب ليسهل الفهم في الجواب غير ... هذا المقام ... الى ... بعض التراكيب ... فنقول
لا يصح الإخبار بالذي عنها الا ... غير ... وهو ممتنع لوجوب ... فيمتنع تقديرها بالذي وكذا ...
غير ... في قولنا كم عندك درهما فلا يصح الإخبار عنها ... غير ...
[illegible]

[illegible]

او ثنين بالقيام بان يقال الشي هما انا اثنان ووجه الاستحسان فيه عدم الفائدة بخلاف ما لو قلت انا ضارب ثنين او ثنيت
غير ثنين وقت الضاربها انا اثنان ومدارب فيه انه لا فرق بين انا ثاني ثنين وبين هذا ثاني لا منه فجوزه فيه ايضا مع الاستحسان
ان يقال الشي هو ثنيته وانت نعم بانه لا فرق بين انا ثاني اثنين وبين انا ضارب اثنين فهما مشتركان في الاستحسان او
او ضرب الضاربها انا اثنان واتى الذي انا ضاربها اثنان وليس الاول غير قولنا الشي هما انا اثنان وهاذكر نظيره ان الشي ان يجاب
بالقيام بخصيص بالجملة الفعلية مما كان الخبر فيه مشتبها في الامثلة المذكورة والاعتبار فيها جميعا نزول وهي فرق بين رابع ثلثة وثالث
ثلثة يجوز ان يرجع الضمير ويجوز ان يرجع مع الباقي الى الذي مع الثلاثة ويجوز ان يرجع مع الرابع انه غير ثلثة ولا لاحد الخمس يجوز
انا ثاني اثنين بين ان يخبر بالقيام غير الا ثاني اثنين انا لانه في معنى الذي ثنى الاثنين انا وبذلك يظهر ان الكلام في الامثلة
المذكورة كالكلام في المضاف اليه فيها وما يقع عنه اثنينا في لفظه هذا وانا او هو او غير ذلك لا يجوز بالقيام مع ثبوت غيرها هما
ما بالجملة الفعلية مما كان او يجوز مع عدمه وكفاية الاعتبار اليها **الخامس** غير المصدر العامل وغير المصدر نحو ضرب زيد عمرو فانه
لا يجوز ان يخبر بالذي عن ضرب زيد وعن عمرو وفي قولك الذي المخبر هو عمرو ضرب زيد لانه لم يبق الا ان يعمل الضمير الذي هو المصدر في
ضرب زيد عمرو او عامله الضمير ممتنع ولا الاخبار عن المصدر مع معموله فجائز فيجوز ان يقال الذي الخبر ضرب زيد عمرو **السادس**
غير الاسم الذي يعارضه العامل وهما عمله كاسم الفاعل والمفعول والصفة المشبهة بها وكان يخبر عنه هذا الاسم مع معموله او بعده
ففي قولك زيد ضارب عمرو لا يجوز ان يخبر بالذي عن ضارب وحده لانه غير ضارب عمرو فيقال الذي زيد هو ضارب او ضارب عمرو الا انه يخبر
الضمير عنه كالضمير في الحكايات والكنايات والدلالة على الزمان الماضي والمستقبل ووقوعه مرتبة فلا يصح الاخبار فيه كالاب المصدر
العامل نحو عجبت من ضرب زيد عمرا فانه يجوز ان يخبر عنه مع معموله بان يقال الذي عجبت منه ضرب زيد عمرا [illegible]
فقد جوزه بانه يجيء الاخبار عن المتعلق في زيد منطلق بان يقال الذي زيد هو منطلق مع ان منطلق اسم فاعل [illegible]
وهو فاعل له وجهه بان شرط المتعلق الضارب والمضروب بغير ذلك في المشتقات فلا يقع خبرا [illegible]
وهو الذات الموصوفة بالانطلاق فالمخبر عنه في الحقيقة هو الموصوف الذي هو ذات الا ان الصفة لاحقة [illegible]
المذكور الذي زيد هو الذات الموصوفة بالانطلاق ولو كان المخبر عنه مجرد الصفة كانت نكرة ولزم وقوع الخبر مع
النكرة وهو غير جائز وفيه انه هذا سلم انه ان هذا الجواب جار في اسم الفاعل العامل في الظاهر ايضا كما في الاخبار عن ضارب عمرا
في قولنا زيد ضارب عمرا الذي هو ذات ضارب **السابع** غير الاسم الظاهر منه نحو ذات يوم والصفة نحو [illegible]

وسحر بكرة وسبحان الله ومعاذ الله فانه يمتنع الاخبار عنها او عنها على الحقيقة فلا يجوز ان يقال في سيرت عليه ذات يوم او سحر لتكبرتك
او سبحان الله او معاذ الله الذي سيرت فيه ذات يوم او الذي سيرت عليه سحر او سبحان الله او معاذ الله لان هذه الاسماء
لا يجوز ان تقع خبرا الا منصوبة لوجوب النصب فيها لفظا لعدم التمكن او على الظرفية ويجوز الاخبار عن الظرف نحو ذلك في
ما يلزم الظرفية والنصب فيجوز ان يخبر بالذي عن اليوم في قولنا صمت اليوم بان يقال الذي صمت فيه اليوم ومنهم من لم يجوز رفع
وانما في خبر او اذا خبرت عن الظرف لتعذر اظهار لفظة في بان يقال الذي صمت فيه اليوم وكذا اشترط اظهار في
المفعول له اذا اخبرت عنه بالذي فاذا اخبرت عنه بالذي ضربته زيدا ادبا في قولنا ضربت زيدا ادبا قلت الذي ضربت زيدا له ادب
وجب اظهار اللام مع انه لم يكن اللام في المخبر عنه لان شرط النصب في المفعول له ان يكون مصدرا ولفظ الذي ليس بمصدر فجاز ان
يضيف اليه اظهار اللام بخلاف ما اذا وقع مرفوعا فانه ليس بمصدر فيجب اظهار اللام وانت تعلم ان هذا الكلام يوجب ان يقع الخبر
مرفوعا النكرة وكذا **الثامن** غير المصدر الذي هو نفس المصدر نحو ضربت ضربا زيدا فانه لا يجوز الاخبار عنه بالذي لان هذا
المفعول المطلق وقع تشبيها عنه واما المصدر الذي ليس هو نفس المصدر نحو الذي حسن الذي ضرب ضربا حسنا فيجوز الاخبار عنه لعدم
التكرار ويصح الاخبار عن المصدر الذي يجيء للتاكيد نحو ضربت ضربا فانه يصح الاخبار عنه بان يقال الذي ضربته ضرب بسبب عدم
فيه بخلاف ما اذا وصف وقيل ضربته ضربا شديدا فانه يجوز الاخبار عنه بذكر نحو بان يقال الذي ضربته ضرب بسبب ما شديد
التاسع غير الضمير المستحق لغيره الذي لا يستتبع عائدا الذي لا يستلزم ذلك مع الضمير الموافق في ذلك الضمير الخبر بجامع
الضمير الذي يستحق الضمير اما مبتدأ المجرور وفي ضربته ادبا او موصوف نحو جاء رجل ضربته او موصول نحو الذي ضربته زيد فان المستحق عنه الضمير
الموصول المذكور اذا اخبرت عن الذي يخبر به في الجملة سبع الا عن غير الضمير الذي رجع الضمير الا ما يخبر به في قولك الذي ان زيدا ضاربه
وان يخبر به **العاشر** غير الاسم المشتمل على الضمير المستحق لغير الذي نحو قولك زيد ضربت غلامه فلا يصح الاخبار عن غلامه بان يقال
الذي زيد ضربته غلامه لانك اذا جعلت الضمير عائدا الى الموصول بقي المبتدأ بلا عائد ولكن يمنع منه **الحادي عشر** غير الموصول
صفة شيء الذي قام زيد فانه لا يكون الاخبار عن الذي وحده بان يقال الذي هو قام زيد لان الضمير لا يقع موصولا ولا يجوز
في الموصول ان يكون غير الصفة وايضا الموصول وغير الصفة بمنزلة حرف الكلمة ولا يقع الضمير موقع حرف الكلمة هذا اذا اخبر
الموصول وغير الصفة واما الموصول مع صلته فلا يمنع الاخبار عنه كما لا يمنع من الاخبار عن الموصوف مع صفته وعن المضاف مع
المضاف اليه ثم الاخبار عن الموصول مع صلته جائز سواء كان ذلك الموصول موصولا او موصوفا حسنا او غير موصول او غير سواء كان صلته صفة

من حيث الاول غير متعدد به ثم الموصول الثاني الذي يعبر به الموصول الاول محتاج الا انه مبتدا فيحتاج الى الخبر ومحتاج الى
صلة والموصول مع صلته خبره وجملته يقع صلة للموصول الاول فلا بد فيه من ضمير يرجع الى الموصول الثاني وضمير يرجع الى الموصول الاول لان
كان بعد الموصول الاول موصولين او موصولات ثلثة او اربعة او خمسة او ما بلغ فالحكم ما ذكر من فقدان كل جملة الى الصلة
وخبر اذ كل موصول بعد ذلك فلا بد له من صلة وخبر لتتم الموصول الا في الصلة للموصول السابق وفي كل ضمير يعود الى
غير الصلة وهي الذي قمر اللذان قمر ابوهما ابوهما اخوك خمسة زيد وبانه كما ذكرنا ان الموصول الاخير الرابع
لا بد له من صلة وعايد وخبر فهذا الموصول الاخير هو الرابع وهو اللذان مبتدا فلا بد له من صلة وعايد وخبر فصلته قولنا ابوهما ابوهما
مبتدا وابوهما خبره والضمير في ابوهما يرجع الى هذا الموصول هو اللذان والضمير في ابوهما الى الموصول الثالث الذي الله
في المبتدا والخبر هو ابوهما ابوهما صلته الذي خبره والعايد هو الضمير في ابوهما وهذا الموصول الذي هو قمر مع صلته مبتدا خبره هو
اخوهما والضمير في اخوهما يرجع الى الموصول الثاني هو القمر الاول فالقمر ابوهما ابوهما اخوهما موصول تمت صلته فهو مبتدا وخبره لتتم صلة الموصول الاول
ستعده وهي القمر فالقمر مبتدا وهو اللذان اللذان مع جملته القمر مع جملة التذكرة خبر الموصول الاخير مع صلته وخبره مبتدا وخبره
قولنا اخوك وعايد الضمير المجرور في ابوهما واللذان مع خبره صلة نانية ليتم صلة الموصول الاول ستعده وهي القمر فالقمر مبتدا تمت صلته
موصول وخبره خمسة والضمير في خمسة يرجع الى الموصول الاول هو الذي وهذا المبتدا مع الخبر هو اللذان اللذان خمسة خبره
يتم صلة الموصول الاول هو الذي والذي تمت صلته وعايده هو المحمود والضمير في خمسة والذي مع صلته هو القمر الاول اللذان خمسة
مبتدا وخبره قولنا زيد والتحقيق ان في هذا الحكم ان يقام مقام كل موصول الصلة اسم مفرد فيقام مقامها مقام ابوهما
ابوهما لان المراة لها ابوان ابو شخصين آخرين كقولنا هذه المراة اخت ابن اخي التصحيح فيصير الكلام هكذا الذي القمر اللذان اخوهما اخوهما
اخوك خمسة زيد ثم يقام مقام اخوهما اخوة اللذان اخوهما لان الذي اخوهما اخت امراة يكون ان اخوهما فيصير الكلام هكذا
الذي القمر اخوهما اخوك خمسة زيد ثم يقام اخوك مقام القمر لصيرورتها اخوهما اخوك فيصير الكلام هكذا الذي اخوك
خمسة زيد فيرد الى سبيل الكلام وهو الذي لا اختلاف فيه واوضح جملته كما في تركيب هذه المسئلة فاعلم انه يجوز الاخبار بالذي عن
الموصول الاول مع صلته وقد عرفت انه لا يجوز الاخبار عن الموصول فيرجع العقد مطلقا فان اردت الاخبار عن الموصول الاول
مع صلته وهي قولنا القمر اللذان الى قولنا زيد او خمسة صلته وهو خمسة فيحتاج الموصول الاخير مع صلته العقد عن زيد ويقدم
فقد وضع ضمير موضع الموصول الاخير عقدها عن زيد فيعاقب الذي هو زيد الذي القمر اللذان القمر ابوهما ابوهما اخوهما اخوك خمسة وان ازدت

الاخبار عن الموصول

باخوك
الاخبار عن الموصول الثاني فنقول مع صلته القمر اخوهما اخوك خمسة القمر مع صلته هو اللذان القمر ابوهما ابوهما اخوهما
والتقديم بعينه الذي خمسة زيد فقد وضع ضمير مرفوع القمر كما في الاخبار عن الموصول عن القمر كما في التقديم بعينه القمر لا يحتاج الى
الضمير في العودات الاخبار بالذي انما هو فيما يلي التعليق فيعاقب القمر الذي هو خمسة زيد القمر اللذان القمر ابوهما ابوهما اخوهما اخوك و
هذا الاخبار صحيح كما فيه الضمير المستحق للضمير حين يمتنع عن الاخبار عنه وكذا الاخبار في المسئلة المذكورة عن الموصول الاول ايضا
اخبر زيد فيعاقب في الاخبار عنه الذي القمر اللذان القمر ابوهما ابوهما اخوهما اخوك خمسة هو زيد وكذا فيه ايضا وتقديم ضمير فيها هو
والا ما في الامور المذكورة وكان المسئلة غير سائر ما في موضع الموصول الاول في الموصولات مع صلتها وخبرها فلا يجوز الاخبار عنها
بالذي لان الضمير الموصول الثالث هو اخوك والضمير متصل بعد الخبر عن الاخبار في اخوك وبيان ذلك ان الموصول الثالث
وهو اللذان مع صلته القمر خمسة لا يجوز لانه لا يصح الاخبار عنه لانه مستقر عليه الضمير المستحق لغيره وهو المضاف اليه في اخوهما فانه
مستحق للموصول اللذان فهو عن القمر فلا يصح الاخبار عنه وكذا لا يصح الاخبار عن الموصول الرابع مع صلته عن القمر ابوهما ابوهما لانه ايضا
عليه الضمير المستحق لغيره وهو مضاف في ابوهما عن المضاف والضمير المضاف اليه ولا في ابوهما عن المضاف ولا في المضاف اليه ولا عن اخوهما لا عن
المضاف ولا عن المضاف اليه ولا عن المضاف ولا عن المضاف اليه وهو الاشتراع فيها كان مضافا الى شيء من
لا يصح الاخبار عن المضاف ولا عن المضاف اليه لانه لو اخبر عنه لزم اضافته والضمير يمتنع ان تكون مضافا الى شيء ولا المضاف
اليه في ابوهما او ابوهما واخوهما وخمسة فضمير الاشتراع في الاخبار عنه هو ان المضاف اليه فيها كان اسما ظاهرا يستحقه غيره بالعايد به الى الموصول
حال الاخبار وان كان الاخبار يستحقه غير الموصول الثالث وهو اخوك في المضاف والمضاف اليه فلانه غير مستقر عليه ضمير مستحق لغيره
ولا مانع من هذه الا انه فقد فيصح الاخبار عنه فتقول في الاخبار عن اخوك اللذان الذي القمر اللذان ابوهما ابوهما اخوهما خمسة زيد
اخوك واخوك حين يا صدر الى تحقيقه عن اللذان حال الاخبار ولا مانع غير ايضا وهذا مسئلة ايضا كما اشير اليه الاخبار عن الضمير المتصل
من الموصول الثالث عن المضاف في اخوك فتقول في الاخبار عنه الذي القمر اللذان ابوهما ابوهما اخوهما اخوه خمسة زيد انت ولا
في شيء من الخبر او هذه الجملة هو الاخبر وحده ولا عن شيء من الموضع قبل ان يجوز فيها الاخبار بالذي فاعلم ان مسائل الواقع في الكلام التي يجوز
فيها الاخبار بالذي وكان في بعضها نوع خفاء الا في الاشارة الى كيفية فيها فنشير اليها لئلا يقع الاشتباه في العقلاء فنقول
المقام منها الاخبار عن العطف في المعطوف عليه او احدهما فتقول في قولنا ضرب زيد وعمرو بكرا في الاخبار عن زيد وعمرو اعني
اللذان ضربا بكرا زيد وعمرو وفي الاخبار عن زيد فقط الذي ضرب هو وعمرو بكرا زيد وفي الاخبار عن عمرو فقط الذي ضرب زيد وهو بكرا عمرو

مع ورك[illegible] لو كان ما سعوها من [illegible] ضربت زيدا وعمرا او لو كان المعطوف والمعطوف عليه حيث لا ملابسة بينهما [illegible]

في شيء منهما [illegible] الاسمين اللذين [illegible] ضرب زيد واكرم عمرو [illegible] ان عطف احدهما [illegible]

يصح الاخبار [illegible] في الجملتين [illegible] الاسمين اللذين فيهما اذ لو اخبرت عن زيد [illegible] الذي اكرم [illegible]

الى [illegible] ولو اخبرت عن خالد لزم خلو الصلة [illegible] عن العائد [illegible] في الجملتين [illegible]

واما اذا كان بينهما ملابسة [illegible] العطف [illegible] ضرب زيد واكرم غلامه او ضرب زيد واكرم عمرو [illegible]

اذ لا يلزم ح خلو الصلة عن العائد [illegible] وصفا الاخبار عن البدل دون المبدل [illegible] انه جايز لعدم المانع [illegible]

عن زيد قلت الذي [illegible] زيد [illegible] الاخبار عن الموصوف [illegible] عن الصفة [illegible]

[illegible] وصفا الاخبار عن البدل [illegible]

[illegible] لو اخبرت [illegible] الذي [illegible]

[illegible] وصفا الاخبار عن خبر كان [illegible] المبتدا [illegible] فاذا اخبرت عن قائما في قولك [illegible]

كنت [illegible] قائما [illegible] اذا اخبرت عن خبر المبتدا [illegible] زيد قائم [illegible] الذي [illegible] وصفا [illegible]

بالفعلية [illegible] ضربت زيدا [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] زيد [illegible] عمرو [illegible]

[illegible] زيد [illegible] عمرو [illegible]

[illegible] الذي [illegible] المفعول [illegible]

المفعول [illegible] الذي [illegible] زيد [illegible] عمرو [illegible]

[illegible] الذي [illegible] زيد [illegible] المفعول [illegible]

[illegible] الذي [illegible] عمرو [illegible]

الذي [illegible] زيد [illegible] عمرو [illegible] المفعول [illegible]

زيد [illegible] الذي [illegible]

[illegible] المفعول [illegible] الذي [illegible] زيد [illegible] عمرو [illegible]

[illegible] الذي [illegible] زيد [illegible] عمرو [illegible]

[illegible] المذكورة [illegible]

ابهام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شعر عمر [illegible]

[illegible]

ابو صالح [illegible] ابو [illegible] ابو حیان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شعر الاخوی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] اشکال فی القرائة [illegible]

الالف فی الم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] هذه مسئلة امتحانیة [illegible]

[illegible] نصف النهار [illegible]

[illegible] دائرة [illegible]

[illegible] دائرة نصف النهار [illegible] نقطة البروج

[illegible] فی جانب [illegible] نصف النهار [illegible] دائرة [illegible]

[illegible] بین الافق [illegible] فی جانب [illegible] نصف النهار [illegible]

[illegible]

[illegible] دائرة [illegible]

[illegible] نصف النهار [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] نقطة البروج [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] نصف النهار [illegible]

[illegible]

غیر مسامت الرأس مساویا له بعد الانحراف عنه فما بین ذی المقنطرة الاولی فی ارض الاستواء ان کان مسامتین زاویتان منها حادة و ان لم یکن
قائمتان و ضلع ما بین الزاویتین من احدیهما مساو لنظیره من الآخر فالاضلاع الباقیة مثل و ضلعی متساویة
زاویتان قائمتان او تقاطع و مساویا الزاویة مع نقطة ... زاویتا ... الحادة مساویتان
فزاویة اکبر و تساوی ... زاویتان ... زاویتا ... المذکورة
... مشترکة ... زاویة ... اعنی ... ارتفاع ... الفضل
ع مساویا للقوس ... ارتفاع ... ذکران ... هذه المسئلة ... ان
کان ... النظر دائرة نصف النهار ... بین ... المذکور ... ارتفاع
... ارتفاع ... القادرة ... ارتفاع
... ان ... ارتفاع ... دائرة نصف النهار ... الرأس ... دائرة
الارتفاع ذلک ... دائرة نصف ... واحد ...
نصف النهار ... فی ... ارتفاع ...
ظاهر ... فی ارتفاعها **سؤال مغلوط یعلم الجیبة** اگر پرسند ... نصف قطر
... درجه و دقیقه است ... نصف قطر ... درجه است ...
نصف قطر ... درجه ... دقیقه است ... نصف قطر ... درجه است ...
... نصف قطر ... عبارت ...
... عبارت ... نصف قطر ...
مذکور ... **وجواب** این سؤال آنست ...
... نصف قطر ... دایره ...
... دایره ... نصف ...
... درجه ... نصف قطر ...
... **فائده** ...

والمعانی ...

... مثقال ... صیرفی ... درهم ... درهم ... مثقال صیرفی ...
مثقال ... درهم ... مثقال ... مثقال ... درهم ...
... مثقال ...
... مثقال ... صیرفی ...
... مثقال صیرفی ... استعمال کنند
... مثقال ... استعمال کنند ... مثقال ...
کنند ... مثقال ... **مسئلة طبیة** اگر پرسند ...
... جواب گوییم ...
...
... عدد ...
... عدد ...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

قسمت و دویست جزو از نود و هفت جزو از نود حصه شد پس گوییم این مجموع حار است در درجه ثالثه و اگر فرض کنیم سیم و دوم
اول و دوم این مجموع را طبیعت در درجه اولی و سیم یابس است در درجه ثانیه و چهارم یابس است در درجه ثالثه و پنجم یابس است
در درجه رابعه پس مجموع عدد اول و دوم [illegible] گرفته در درجه اولی مضعف عدد سیم [illegible]
شد عدد چهارم [illegible] چهار و چهار است چهار شد عدد پنجم [illegible]
تا هر یک عدد [illegible] اول [illegible] عدد موجبات [illegible]
قسمت کنیم خارج یک و پنجاه و دویست جزو از نود و هفت جزو از واحد است لهذا این مجموع مذکور یابس است در اول درجه ثانیه
و [illegible] هرگاه [illegible] باشند یا همه [illegible] باشند یا همه [illegible]
این مجموع [illegible] و وزن [illegible] بقدر [illegible] باشد و وزن دوم بقدر [illegible] و وزن سیم
بقدر نیم درمست باشد و وزن سیم بقدر نیم درمست باشد و وزن چهارم بقدر چهار درمست و وزن پنجم بقدر [illegible] درمست باشد
همه [illegible] و نیم [illegible] مقدار ادویه [illegible] است بر آن قسمت کنیم خارج قسمت [illegible]
[illegible] و احدیت مطلوب باشد پس گوییم [illegible] این مجموع [illegible] باشد [illegible]
[illegible] فقد [illegible] تا [illegible] اگر [illegible] ادویه [illegible]
[illegible] در [illegible] ادویه [illegible] در یک درجه و در مرتبه [illegible]
[illegible] در درجه و در مرتبه [illegible] درجات [illegible] در درجه اول [illegible]
[illegible] عدد موجبات آن [illegible] در درجه [illegible] هرگاه عدد موجبات آن [illegible] عدد موجبات
[illegible] در [illegible] عدد موجبات [illegible] در درجه [illegible]
ضعف عدد موجبات [illegible] در مرتبه اول [illegible] در درجه [illegible] آن [illegible]
حرارت [illegible] در درجه سیم [illegible] حرارت [illegible] در مرتبه چهارم [illegible]
چهار [illegible] در درجه [illegible] عدد موجبات [illegible] در مرتبه [illegible] سیم
و چهارم است [illegible] مذکوره [illegible] و چهار و [illegible]
اول حرارت [illegible] عدد [illegible] موجبات ادویه [illegible]

[illegible] درجات آنها در [illegible] مذکوره [illegible]
[illegible] پس [illegible] آنچه [illegible] درجات [illegible]
عدد درجات [illegible] درجات [illegible] باشد [illegible] عدد درجات [illegible] لهذا [illegible]
[illegible] قسمت کنیم [illegible] عدد [illegible]
[illegible] زیرا که [illegible] خارج قسمت [illegible] لهذا [illegible]
[illegible] خارج قسمت [illegible] واحد [illegible] لهذا [illegible]
[illegible] عدد موجبات آن [illegible] و درجات [illegible]
[illegible] عدد موجبات آن [illegible] مجموع عدد [illegible]
آن [illegible] در [illegible]
عدد [illegible] و نیم [illegible] باشد [illegible]
[illegible] و نیم قسمت کنیم [illegible] زیرا که [illegible] خارج
قسمت [illegible] باید خارج قسمت [illegible] باشد
[illegible] باید [illegible] **قوله تعالی** [illegible]
[illegible] الواو [illegible]
[illegible] **قال الله سبحانه**
فی [illegible] و حیث ما کنتم [illegible] شطره [illegible]
قول و جهک شطر المسجد الحرام و حیث ما کنتم فولوا وجوهکم شطره لئلا یکون للناس علیکم حجة [illegible]
[illegible] و جهک [illegible]
و جهک شطر المسجد الحرام و حیث ما کنتم فولوا وجوهکم شطره [illegible]
[illegible] الکعبة [illegible]
[illegible] و جهک فی

فی اسمار [illegible] قبلة [illegible] فهذا [illegible] علی ان [illegible] کان فی تحدید القبلة قریب علیه قوله فول وجهک [illegible] وقال
وکلام [illegible] قبلة قریب [illegible] فی حیث خرجت فول وجهک [illegible]
[illegible] الناس علیکم حجة [illegible] الی الکعبة [illegible]
[illegible] الکعبة [illegible] ابراهیم [illegible]
ان القبلة [illegible] والنسخ [illegible] **قال الله سبحانه**
[illegible] الی اللیل ولا تباشروهن وانتم عاکفون فی المساجد تلک حدود
الله فلا تقربوها [illegible] تلک حدود الله [illegible] تلک حدود الله [illegible]
[illegible] الحق [illegible] الباطل [illegible]
ان یقع [illegible] تلک حدود الله [illegible] فی عدم [illegible]
[illegible] الاحکام المذکورة [illegible] حرام [illegible] واجب [illegible]
مع ان الواجب [illegible] تلک حدود الله [illegible] الاحکام [illegible]
فلا تقربوها [illegible] القرآن [illegible]
[illegible] الاحکام [illegible]
[illegible] **شعر عربی** [illegible]
[illegible] الصبح [illegible] الصبح [illegible]
[illegible] الصبح [illegible]
[illegible] الحسن [illegible]
[illegible] **فائدة حسابیة** [illegible] زوج
زوج گویند [illegible] عدد زوج [illegible] زوج [illegible] اثنین است [illegible] زوج [illegible]
الزوج و زوج الفرد و زوج الزوج [illegible] واحد [illegible]
آنرا عد کند [illegible]

[illegible]

تا شهور شود [illegible] زوج الفرد [illegible] عدد [illegible] زوج الزوج باشد [illegible]
غیر واحد [illegible] مانند [illegible] واحد [illegible]
ان [illegible] باشد [illegible] عدد فرد یا اول [illegible] واحد عدد [illegible]
تا [illegible] و فرد اول است [illegible] واحد عدد کند [illegible]
[illegible] عدد [illegible] اقسام [illegible] اقسام مشهوره عدد تام است [illegible]
زاید و از جمله اقسام مشهوره عدد [illegible] اقسام مشهوره عدد [illegible] و عدد تام [illegible]
[illegible] عدد [illegible] عدد [illegible]
چون [illegible] عدد تام [illegible] زوج الزوج [illegible] فرد اول باشد [illegible]
[illegible] عدد [illegible] زوج الزوج [illegible] عدد [illegible] فرد اول [illegible]
[illegible] زوج الزوج [illegible] عدد [illegible]
است [illegible] عدد تام [illegible]
[illegible] ربع آن [illegible] و سبع آن [illegible]
[illegible] زوج الزوج [illegible]
[illegible] فرد اول است [illegible] زوج الزوج [illegible] فرد اول [illegible]
تام است [illegible] زوج الزوج [illegible] فرد اول [illegible]
[illegible] عدد تام است [illegible] زوج الزوج است [illegible]
[illegible] عدد تام است [illegible]
[illegible] فرد اول [illegible] زوج الزوج [illegible]
ناقص [illegible] عدد [illegible] عدد زوج [illegible]
[illegible] فرد اول باشند [illegible] عدد زوج [illegible]
[illegible] فرد اول [illegible]

ثلث ... دو را دیگر مرتبه ... و نوزده قسمت کردیم و حاصل ضرب [illegible] ... دیگر بخانه ... است و دیگر مرتبه دیگر پنج ...
کردیم ... ضرب ... هشتاد و پنج است پس ... حاصل ضرب ... بخانه ... است و دیگر مرتبه ... هشتاد و پنج
... زیرا که ... هر کدام ... جمع ... است باعتبار اینکه بخانه ... نوزده است و نوزده ...
است ... یکی ان ... مجموع ... است و هشتاد و پنج ... عدد است ... یکی آن ...
هشتاد و پنج یکی آن ... مجموع ... است **و القاعدة الاخفتانا** ... عدد ... دیگر ...
دیگر ... و ... عدد ... بسیار است ... که ... زوج الزوج ... کنیم ...
نصف ... اثنین باشد ... دیگر مرتبه ... و ... نصف ضرب کنیم ... حاصل ... یکی کنیم باقی ...
اول ... دیگر زوج الزوج ... جمع کنیم ... زوج الزوج ... اضعاف ...
دیگر ... آن ... زوج الزوج ... نصف ... حاصل ... کنیم ... اول ... پس ...
تقدیر ضرب کنیم ... اولین ... حاصل ... المجموع ... اول باشد ...
الزوج ... ثالثه عبارت ... ضرب ... اولین ... اول ... تام ... است ... ضرب آن
زوج الزوج ... مجموع ... اگر عدد ... است ... چهار ... ضرب کردیم ... باشد ...
ضرب کردیم ... باشد ... هر کدام ... پنج ... فرد اول ... پنج ضرب کردیم ...
پنج باشد ... مجموع ... فرد اول ... باشد ... فرد ... ضرب ... است ... باشد
و آن ... عدد ... است ... زوج الزوج ... مجموع ... ضرب کردیم ... هشتاد و ...
شد ... عدد ... مطلوب ... است ... هشتاد و چهار ... اجزاء ...
مساوی ... زیرا که ... اجزاء ... است ... باشد ... پنج باشد ...
... چهار ... باشد ... باشد ... یازده ... است ... باشد ... باشد ...
... باشد ... چهار ... پنج باشد ... است ... باشد ... باشد ...
... باشد ... مجموع ... هشتاد و چهار است ... عدد ... است ... عکس ... المجموع ...
ثالثه فرد اول ... که ... مطلوب ... زوج الزوج ... **شعر فارسی للخاقانی** ...

... صاحب ... شده ... تسبیح ... هرچند ...
... زیرا که ... گنند ... است ... جمع
... شده است ... صاحب ... شده است زیرا که ...
... صاحب ... زیرا که صاحب ...
است ... ـــــــــ ... شد که ... باشد که ...
... صاحب ... شده ...
... شده اند **قال الشیخ**
فی قواعد ... شهر رمضان ... شوال ... رجب ... شهر
شوال ... رمضان ... شوال ... رمضان ... شوال ... شهر
رمضان ... شعبان ... رجب ... شعبان ... رجب ...
شهر رمضان ... شهر شعبان ... رجب ... شهر رمضان ...
... شعبان ... رجب ...
... شوال ... شهر ... رمضان
فالجواب ... شوال ... رمضان ... شهر ...
... رجب ... شعبان ... رمضان ... شهر
... رمضان فالجواب ... رمضان ... شوال ... رمضان ...
... رمضان ... شهر ... رمضان ... فالجواب ... رمضان
... شهر ... رمضان فالجواب ... رمضان
... رمضان ... شوال ... القعدة ... شوال ... رمضان ... شهر ...
... رمضان ... شهر ... رمضان فالجواب ... رجب ...
... شهر ... رمضان فالجواب ... رمضان ... شهر ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

قوله تعالی [illegible]

[illegible]

[illegible]

عبارة مشکلة لبعض المحققین [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

اقول [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

٣ قولان ج

١٧ و صیام ج

[illegible]

[illegible] شعر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شعر

آخر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] سؤال [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

پس شش را از مخرج کم کنیم چهار ماند و همین مقدار است چه وضوح این چنین شد مثال دیگر اگر کسی پرسد مثلاً که
نه یا ربع مال تو قیمت فلان اسب است و عمرو دو ربع یک و مال نه عشر مال تو قیمت آن اسب است هر کدام چه مبلغ داشته باشند
و قیمت اسب چه مبلغ باشد جواب گوئیم از مخرج یعنی عدد مذکور چنین چهار را در ده ضرب کنیم چهل شود و مخرج کسر اول سه باشد
از آن کم کنیم سی ماند و همچنین سه و چهار باشد از آن کم کنیم بیست و شش ماند و همچنین مبلغ کل ربع که عشر است از آن
کم کنیم سی و نه ماند و بنا بر این بیت مال زید سی باشد و مال عمرو بیست و شش و قیمت اسب سی و نه لکن چون باید آنچه از مخرج
مشترک اقل شود از مجموع عدد او بر نسبت مذکوره اقل از عدد او چه باشد و در آن نسبت باشد در هر گاه عدد از ضرب اعداد مخارج
دیگری و اقل کسری و مبلغ مذکور اعداد او چه سه و هر یک از آن اعداد او باشد بر بیان نسبت عشر بر نسبت آنچه مخرج
مشترک اسقاط مخرج کسری از کسری و اسقاط مبلغ مذکور در این صورت باید آن اعداد را در کسر اعداد او چهار و این اعداد او
چه در بیست آن اعداد او چه گفته است همچنین که در آن باب چهره و عدد از اسقاط کسری و مبلغ از مخرج مشترک سی و شش و بیست و
ماند و در این مجموع مشترک شده چهار باشد عدد اقل از مجموع اعداد مذکوره بهم برسد و همچنین بر نسبت اعداد مذکوره
است و در آن ده و دوازده و سیزده باشد لهذا باید که آن اعداد را تا مجموع اعداد اقل شود و گفته شود که مال زید ده است و مال عمرو
دوازده و قیمت اسب سیزده است و اگر پرسند که مال زید با ربع مال عمرو سی و در صد دینار است و مال عمرو و همچنین مال زید سی
صد دینار است هر کدام چه مبلغ داشته باشند در این صورت در استخراج جواب مجهول بطریق مذکوره کافی نیست بلکه باید که
بالتمام قاعده از اربعه متناسبه استخراج نمود لهذا جواب گفته شد که از اعداد مذکوره سابقه چهار را در ضرب کنیم در ربع و چهار که
از ده حاصل سقاط کنیم پانزده باقی ماند و ربع آن را نیز اسقاط کنیم شانزده باقی ماند اکنون از آن اسقاط کنیم نوزده باقی ماند پس نوزده
از عدد مذکور به نسبت گوئیم که نسبت پانزده به نوزده مثل نسبت مال زید است و نسبت شانزده به نوزده مثل نسبت مال عمرو است
پس مال زید هشتاد و هشت دینار است و همچنین از نوزده جزء از یکصد و بیست دینار مال عمرو هشتاد و چهار دینار و چهار جزء
از نوزده جزء یک دینار شعر الخاقانی که صبح رواق از ازل بشب دیبای شب سنجاب گلاب طربی از لطف آمیخته اند رواق
خام فیروزه و گرد رونق سپید آب کلی کرده و با عصفر آمیخته اند همه ما در دو سه مهر خیار شب سپید الصبح از نور گل در آمیخته اند همه
رواق در آن همه مبر خالص است و در عرف شعرای رواق گشته و خاص سپید از گریه گشته و ظرفی در شب آن که از زمرد بر آن
دنبال ریزند که از رفتار گذشته بر آن طرف ریزند جمع خوشه در دو برداشته کند زرد آنچه خواهی خطوط فرو آید و از گرد که

۱۷۴

بر طرح و جوهر پس بکتاب منافی تصنیف کرده و گلاب طربی گلاب است و در زمان شود و آن سپید مختار شد و بطرز خوش تمام است
سبب و جوه اسود نور رسم سود و خمار مختار است و عدد از سی و تا تمام کیفیت رسم رسید و شب و در آن سر چه شده ها باشد
چند خاصه میان سحر و شب باریک شده باشد بر خاصه میان طرفین طول گشته رنج خمار باید شود و شب سپید و خمار شده و الا
از رنگ اسب بطرز تیرگی آن در ماه در رمضان سپس در شب سپید خمار و رسم ایشان نظر الطیب سپید از رنگ اسب رنج و ابیات از رنج
سایر ایام است به اعتبار قلت ایام فاصله و بحسب منع انتشار که چه هر روز شان میرود و در اول شب صاف که و صبح از رنج سپید
آن را الحلاب طربی آمیخته و در تصفیه آن بعضی منع نموده و آن را بطرف سپید مذکور صاف کرده که گلاب کار را از عصفر و مشک
رنگ است آمیخته اند و همه جوهر و وجوه از مراتب عدد از رنج خمار شب سپید در صبح فرق در صبح شب سپید عنوان ماده عبور از طرف
و نسبت طرت کوشیده اند عبارة شعبية قال العلامة فی القواعد فی مسئلة الیقین بالطهارة و الحدث و الشک
فی السابق فهو علی ضد ما تیقنه سابقاً فان لم یعلم حاله قبل زمانهما تطهر اقول المراد بما یظهر اراد بالطهارة
و الحدث ما یستویا فی العدد و تبعاقبا ان یرد کان سوء تعقبه حتیما الاقتضیه شرط فی اولها و بانه فی بعض العبارة انه لو کان الطهارة
و الحدث متفقا و بعضه فی العدد و تعقب احدهما الاخر فان لم یعلم کان له السابقة علیها تطهر و ان علمها استصحب الاول انه سابقة
و المشهور ان هذا الحکم مخالف لما هو المحقق المشهور و الحاصل انه مع عدم کونه السابقة و کونها متحدین فی الشک متساوین بالحدث
السابقة و المشهور ان مع تیقن بهما و الشک فی المتاخر تطهر مطلقا و فی هذه المسئلة قول احسنه اعتبار المحقق فی المعتبر
لضد الحالة السابقة و مع عدم ذکرها و شرط الاتحاد و التعاقب لضد الاخذ بالحالة السابقة الا ان ذلک فارغ عن محل النزاع
و تفریع المسئلة و تفصیلها فی ذلک مذکور فی کتب الفقهیة و لیس المقصود هنا بیان ذلک و انما الغرض هنا الاشارة الی
بطلان ما یرد علی هذه العبارة و وجه و هو انه لا ریب فی ان الحالة السابقة قد ارتفعت بورود الضد الاخر علیها فیجب التطهر
و الحدث و لا ریب فی ارتفاع حالة السابقة بالحدث الطاری ان کانت طهارة و بالطهارة الطاریة ان کانت حدثاً و لکن
تعدد الاخر المستمر منها او الاستصحاب بعدها الشیئ حینئذ کان علیه و الشک الذی حصل فیه الا الاستصحاب هنا هو حکم
السابقة و هی متیقنة فکان نفس ما ذکره العلامة من استصحاب الحالة السابقة و قد قیل ان الظاهر بحسب الاعتبار و وجه الایراد
علی ظاهر العبارة و اراد به المصنف العلامة و قد اجابه بجواب المقصود کون السابق المراد من الاستصحاب انه علی البناء
علی النظیر السابق من بیانه و التحقیق الا انه صح فعلی اوجه انتهی المراد اشعار الخاقانی فی قصیدته البائیة المشهورة

چشمهٔ خضر ساز لب جام ... [illegible] ... اسکندر ... [illegible] ... شراب ... [illegible]
شراب ... چشمه ... حیات ... [illegible] ... شراب ... [illegible]
... [illegible] ... آینه اسکندر ... [illegible] ... اسکندر ... [illegible]
... اسکندریه نام نهاده ... [illegible] ... آن شهر ... [illegible] ... اسکندر ... [illegible]
... [illegible] ... آن طرف ... [illegible]
... [illegible] ... آن ... [illegible] ... آینه ... [illegible]
... [illegible] ... آینه ... [illegible] ... دریا ... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب ... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... آن ... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
جان ... جام ... [illegible] ... شراب ... [illegible]
... جام ... [illegible] ... جام ... [illegible] ... معروف ... [illegible]
... کیمیا ... [illegible]
... [illegible] ... جام ... [illegible] ... کیمیا ... [illegible]
... جام ... [illegible] ... شراب ... [illegible]

جان جام ...

جان جام ... [illegible] ... آن جام ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... انگور ... [illegible]
... [illegible] ... شراب ... [illegible]
... انگور ... [illegible] ... آن ... [illegible]
... [illegible] ... آن ... [illegible]
... [illegible] ... شراب ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... آن ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب ... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب ... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب ... [illegible]
چشم ... [illegible] ... آن ... [illegible]

نیز ایست و همچنین ... [illegible] ... حقیقی و عبارت از قطب است ... [illegible]
... [illegible] ... آفتاب باشد ... [illegible]
است ... میان آتش ... [illegible]
... [illegible] ... و عبارت از ... [illegible]
باشد ... [illegible]
... [illegible]
مجلس ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
این دنیا ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

چه ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
و این ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

اعدای ممدوح با الف و [illegible] خزینه لشکر او [illegible] مخالف [illegible] در [illegible] کار [illegible] بود [illegible] خواهد [illegible]

[illegible] شیخ [illegible] عظیم [illegible] کار [illegible] ممدوح [illegible]

[illegible] ولایت [illegible] ممدوح همان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ملک [illegible] شرق [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

قال الله تعالى يوصيكم الله في اولادكم للذكر مثل حظ الانثيين فان كن نساء فوق اثنتين فلهن ثلثا ما ترك وان كانت واحدة فلها النصف اقول في هذه الآية سؤالات احدها انه [illegible] في قوله كن وثانيها انه ما الحكمة في تخصيص الذكر بالتنصيص على حظه وعدم التعرض لحظ الانثى وثالثها انه سبحانه بين فرض الاكثر من اثنتين وفرض الواحدة ولم يبين [illegible] السكوت عن بيان فرضهما [illegible] فرض الواحدة ورابعها انه ما الفائدة في هذا الشرط [illegible] الواحدة [illegible] الوارث [illegible] والجواب عن الاول ان الضمير في قوله كن راجع الى الاولاد [illegible] اثنتين [illegible] الاولاد بالمولودات وعن الثاني ان تخصيص الذكر بالتنصيص على حظه [illegible] ان المقصود [illegible]

حظ الأنثى أيضا وعن الثالث أنه لما ذكر [illegible] أن حكم البنتين [illegible] في الآية [illegible] وذلك لأنه لما بين أن حظ الذكر

مثل حظ الأنثيين إذا كان معه أنثى وهو الثلثان [illegible] فرض الأنثيين [illegible] الثلثان ثم لما أوهم ذلك أن يزاد النصيب بزيادة العدد

رد ذلك بقوله فإن كن نساء فوق اثنتين [illegible] الثلثان ثم ضعف قول ابن عباس

[illegible] أن حكمهما حكم الواحدة لأنه جعل الثلثين لما فوقهما [illegible] لو كان [illegible] حكمهما [illegible]

فلا [illegible] بين حكمهما وسكت عن حكمهما وبان البنت الواحدة لما استحقت الثلث مع أخيها فبالحرى أن تستحقه مع أخت مثلها

البنتين [illegible] الأختين [illegible] الثلثان [illegible] فيجب أن يكون فرض البنتين [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] للذكر مثل حظ الأنثيين [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] للذكر مثل حظ الأنثيين [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

والأناث أربعا

والإناث [illegible] كان حظ الذكر [illegible] وهكذا [illegible] الإجماع [illegible]

الذكر مثل حظ الأنثيين إذا اجتمع مع أنثى واحدة [illegible] في المطلوب [illegible] حظ ذكر واحد [illegible] أنثى واحدة

الوارث [illegible] الذكور والإناث [illegible] المطلوب [illegible] الآية في حكم الأنثيين

[illegible] الثلثان [illegible] في الآية في الذكر الواحد [illegible]

مع أنثى واحدة [illegible] الأنثيين [illegible] الثلثان [illegible]

[illegible] حظ الذكر [illegible] مع أنثى واحدة [illegible] الآية [illegible]

حظ الميراث [illegible]

[illegible] الأنثيين [illegible]

الواحدة [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] البنتين [illegible]

[illegible] البنتين [illegible] **قوله تعالى** وإذا رأوا

تجارة أو لهوا انفضوا إليها وتركوك قائما قل ما عند الله خير من اللهو ومن التجارة والله خير الرازقين

[illegible] التجارة [illegible]

[illegible] التجارة واللهو [illegible]

[illegible]

[illegible] التجارة [illegible]

[illegible] خير الرازقين

[illegible]

سعوا اليها بالتشبيه [illegible] ونظيره هذه الآية قوله تعالى والذين يكنزون الذهب والفضة ولا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب اليم فان المذكور شيئان هما الذهب والفضة [illegible] الضمير الى واحد منهما [illegible] انه عايد الى الفضة [illegible]

[illegible] الدراهم والدنانير [illegible]

في اعادة الضمير في الآية الى التجارة دون اللهو [illegible]

[illegible]

شعر للخاقاني [illegible]

[illegible]

شعر آخر له [illegible]

[illegible]

شعر آخر له [illegible]

[illegible]

حساب [illegible]

[illegible]

سؤال المهندس [illegible]

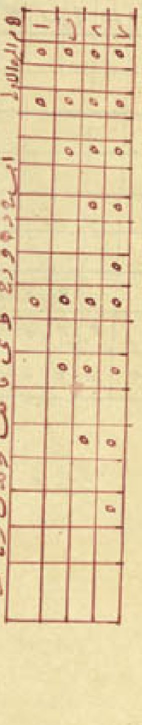
[illegible]

باوراك حرم مسه عشر يوما طاهرة فلولا اعتبار تنطيل فيه القضاء اليضا امكن وهو رعاية الاحتياط لا بد ان يكون القضاء اعاده وجب الا اليقطع
بعد ان الذمة مكيفيه القضاء الرجيه للقطع سبراة الذمة احد طرفين **الاولى** ان يضيف القضاء يوم الى اليوم الاول جملة
عشر الثاني وثاني عشر الاول لا البات وقوع صيم مشاع الصحيح في الحيض او بعد ادنات لتطهر لان الحيض ان ابتدا الطهر الثاني
يتطهر في الحادي عشر فيصح الثاني عشر او بالثاني فيصح الاول وان تهرف الاول وابتدا في الثاني عشر فيصح الثاني ان تهرف الثاني
في الثاني عشر صح الحادي عشر وبهذا الطريق يخرج في قضاء يوم الى ستة ايام يخرج ان يقضي بها ستة فما دونها وبهاية عشر
اذا ارادت قضاء صوم يوم او يومين الى الستة صيامات يقضي في السعة او ما دونها في الاعداد لو مرتين وكيف صومها يكون
مع كسر المقضي اكثر في يوم ولا اولا اول المرة الاولى لما تعينه باختيارها واول الثانية ثاني عشر اول الاولى والصوم ترتيب
بين المرتين اما متواليين متصلين بالمرتين كالحادي عشر والثاني عشر اذا كان المقضي تسعة او ما دونها كالثاني والثالث والحادي عشر
او منفصلين عنها كالثالث او السادس في صورة المقضي تسعة لكن لا يقع لها ما بعد المرتين كما قيل لا قضاء صحيح والمنفصل والا
اقتضاء احدهما بعد هما من الخمس في كلام القائل خلاف الظاهر وبالجملة بهذا الطريق يصح القضاء ويستبرأ ذمتها
لعدم امكان اجتماع المرتين اليومين المتوسطين في الحيض فيها فسد في ايام احدهما صح بدله في ايام الخمس ان الاخر
سطين وكاكثر المرتان معا ولا امكان ان يقطع الحيض في نصف اليوم الاخير في المرة الاولى ويعيد في نظيره في الثانية في
نصف المرتان كما اوجب اعادة المرة بنظيره وبيناه كالخامس عشر بالنسبة الى الخامس والرابع عشر بالنسبة الى الرابع وهكذا
الا مار وقع بازائه في الثانية كالسادس عشر بالنسبة الى الخامس والثاني عشر بالنسبة الى الاول وهكذا ان يسع الصوم في الشهر بهذا
المقضي يسع احد المرتين كما يظهر مما سبق بالتجربة يسع امكان القطع وهو المذكور في باتيم القضاء مثلا اذا كان عدد المقضي عشرة
والقطع في الخامس عشر فيه يوم من جميع المرتين او عدد ثلاثة من الثاني عشر والثالث عشر والرابع عشر فلا بد في المتوسطين من جميع
بها وملاحظة هذا الجدول يبين على ذلك صار ذكره سابقا مثلا ان المقضي اذا كان يوما الصوم يوما هو المرة الاولى وثاني عشر المرة
الثانية ويومين متوسطين بها الثالث والرابع واذا كان يومين لصوم يومين بها المرة الاولى والثاني عشر والثالث عشر بها الثانية
وتوسطين بها الرابع والخامس وهكذا حتى اذا كان المقضي تسعة الصوم تسعة هي المرة الاولى والثاني عشر الى العشرين المرة الثانية ويومين متوسطين
بها الحادي عشر والعاشر وهذا الجدول المخصوص بصورة كون الزوجين المتوسطين متواليين متصلين بغير المرتين كما اذا كان المقضي
تسعة فما دونها او منفصلين عنها كما اذا كان تسعة او خمسة بها كما اذا كان ثمانية وخمس فحسب جدول يأتي بعد وعلى هذا الطريق

اقل ايام تتم بها قضاء ما فات من رمضان عشر ايام ستة عشر وثلثون يوما او يتم قضاء ستة منها في عشرين يوما بصوم في خمسها
وقضاء الاثنين الباقيين بعد ثمانية عشر يوما بالصوم ستة منها وقضاء خمسة منها **الثانية** ان يصوم الاول في

الايام / الادوار	ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	ي	يا	يب	يج	يد	يه	يو	يز	يح	يط	ك
ا	٥		٥	٥							ايام	٥								
ب	٥	٥		٥	٥							٥	٥							
ج	٥	٥	٥		٥	٥					طهر	٥	٥	٥						
د	٥	٥	٥	٥		٥	٥					٥	٥	٥	٥					
ه	٥	٥	٥	٥	٥		٥	٥				٥	٥	٥	٥	٥				
و	٥	٥	٥	٥	٥	٥		٥	٥			٥	٥	٥	٥	٥	٥			
ز	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥		٥	٥		٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥		
ح	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥		٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	
ط	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥		٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥	٥

وثاني عشرة والصوم مع بدل الثاني والحادي في الطهر بقية الاولى يوما او جسد اما الثاني وقبل الثاني عشر وقع لم يكن اجتماع الحيض
في الحيض لانه ان ابتدا الطهر في الاول وهو شطر في الحادي عشر فيصح الثاني عشر وان ابتدا في الثاني وهو بالثاني عشر فيصح الاول
وان تهر بالاول وابتدا في الحادي عشر او الثاني عشر صح المتوسط او لا او حاله بعد الثاني عشر لم في الصورة الاخيرة اجتماع
الحيض في الاول وهذا الطهر بقية ايام كيف في الاول مع ما كنا ان نقضيها منها لانها ان يكون في قضاء اربعة ايام فما دونها وباكثر
فيما زاد عنها بخلاف الاول لجريانها في قضاء تسعة فما دونها عشرة وبهاية عنها ان تعقب الا ان ارادت قضاء يوم فيها
الا اربعة صامت تقضي في اليوم او ما فوقه الى الاربعة مرتين تريد عليها او تنقص يوما واحدا في الاول مع الزائد العشر في
في عشرة ايام لا يجب ان يلي يومين ولا يجب الجميع في الزائد عشرة ثم الصوم المرة الثانية تتفرق في غيره بقية يوم ثاني
في ان لم يكن في اليوم الزائد بعد الثاني عشر وهو ابتداء الثمانية لانها تبدا فيها في ثاني عشر اليوم الاتي او في عشر ثاني الاول
تاما باعتبار الصوم لا باعتبار اليوم لانها باعتبار اليوم ثاني عشر ثامنة عشر ما هو الموضوع في الجدول الا فالمراد شبيه الا
اليوم الذي صامته بعد انقضاء ما كان فيه ومن الاول يوم واحد او زيد وكذا يحكم كل يوم في ايام المرة الثانية في
عشر نظيره في المرة الاولى او ما شئت من النظير لا زيد والمراد بالنظير هنا وفيما يأتي بعد ذلك ما يقع في احد المرتين بازائه

الاولى كما في الاولى الاول الثانية وبالكسر [illegible] كما في الطريقة الاولى وان لم يتحقق الزوال في [illegible] ان يقطع

الحكم في آخر [illegible] الاولى ويعود في حادي عشر فيعيد الجميع او الاكثر [illegible] كما في القصر وجهه [illegible] ان [illegible]

[illegible] في الثاني عشر فيعيد الايام الثلثة وان لم [illegible] بين الزوالين [illegible] ان [illegible] العدد [illegible]

[illegible] الزمان [illegible] الثلثة [illegible] وان [illegible] ان [illegible]

[illegible] الاقاويل [illegible] بخلاف [illegible] عشر [illegible] باعتبار العدد كما في [illegible] الحكم في

[illegible] حادي عشر [illegible] الثلثة [illegible] القصر وجهه [illegible] بين الاقاويل والرابع [illegible]

الاولى والرابع [illegible] عشر الرابع الذي [illegible] باعتبار العدد في الثانية [illegible] الحكم في الرابع [illegible]

حادي عشر [illegible] الرابع [illegible] الثلثة وان لم [illegible] الرابعة لان [illegible] الايام [illegible]

[illegible] الرابع [illegible] القصر [illegible] [illegible] ان [illegible]

[illegible] الاحد [illegible] القصر [illegible] الحكم [illegible] الرابعين [illegible]

[illegible] الايام [illegible] الثلثة [illegible] باقيه [illegible]

[illegible] الرابع في عبارات بعض المجتهدين الافعال ستة ثلثة منها مشتركات وثلثة منها مختصات

المختصات كالمشتركات الثالث كالثاني والثاني كالاول اقول المراد بالثلثة المشتركة [illegible] الزوال [illegible]

[illegible] والاوقات [illegible] والمختصات [illegible] الاستحاضة [illegible] المختصات [illegible]

المشتركات [illegible] بخلاف [illegible] النفاس والاستحاضة [illegible]

قد يكون ان [illegible] ان [illegible] الاولاد [illegible] النفاس [illegible]

[illegible] الاستحاضة [illegible] كثيرة [illegible] النفاس كما [illegible]

امر الاستحاضة في عدم الوجوب في بعض الاوقات وذلك اذا كانت الاستحاضة قليلة والنفاس لم [illegible] الاستحاضة

[illegible] الكثيرة والمتوسطة كالاولى [illegible] الحيض في وجوب [illegible] الاحكام [illegible]

المختصات والمشتركات [illegible] الاستحاضة والنفاس [illegible] ثلثة [illegible]

كما في [illegible] كالاستحاضة في عدم وجوب [illegible] اذا كانت الاستحاضة قليلة والنفاس [illegible] شعر للماتن

[illegible] بسم [illegible]

[illegible]

[illegible] دو [illegible] اول [illegible] آن [illegible] كه درانجا [illegible]

خورشيد [illegible] كه [illegible] آنكه [illegible]

[illegible] آفتاب [illegible]

حضرت [illegible] امير المؤمنين [illegible]

حضرت [illegible] وفي العيون في باب [illegible] الرضا [illegible] باسناده [illegible]

[illegible] الصادق [illegible] الحسن [illegible]

[illegible] الحسن ان الامامات [illegible] اقول المراد [illegible]

[illegible] الحسن [illegible] الحسين [illegible]

[illegible]

بالقتل والقاهر [illegible] في الكافي في باب [illegible]

[illegible] العبد [illegible] اقول المراد [illegible] العبد [illegible]

[illegible] السارق [illegible] قطع يده [illegible]

[illegible] الجواب [illegible] الذي [illegible]

[illegible] قطعت في ربع دينار [illegible]

[illegible] ان [illegible] السارق [illegible]

[illegible] دينار روى [illegible] شرك [illegible]

[illegible] اقول [illegible] الشرك [illegible]

[illegible] الشرك [illegible] الموضع الذي [illegible]

ولقوله لما رأى المشركين [illegible] ... [illegible]

[illegible]

[illegible] في التهذيب

[illegible]

[illegible] اقول [illegible]

[illegible]

بالكلية [illegible] اقول [illegible] استعاره مسئلهٔ حسابیه

اگر پرسند که چوبی بر دیواری تکیه داشته شد که ارتفاع آن دیوار معلوم است و نیزه در زمین [illegible] و طول آن نیزه [illegible]

و از آن [illegible] بر زمین [illegible] در این صورت [illegible] آن دیوار [illegible] جواب

معلوم باشد جواب این سؤال آنکه [illegible] آن [illegible] قاعده که در [illegible] مبین شده و آن قاعده این است که هرگاه مثلثی [illegible] باشد

که یک زاویه آن قائمه باشد و [illegible] ضلع آن [illegible] باشد و [illegible] آن مقدار [illegible]

و ضلع معلوم باشد و ضلع ثالث مقدار آن معلوم باشد [illegible] ضلع معلوم باشد [illegible]

[illegible] ضلع مجهول باشد [illegible] ضلع معلوم باشد [illegible] آن [illegible]

[illegible]

[illegible] ضلعی [illegible] از آن واقع شود [illegible] مقدار [illegible] از آن خط معلوم باشد [illegible] مقدار زاویه [illegible] میان [illegible] ضلع

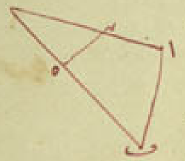
معلوم و میان ضلع مجهول [illegible] معلوم باشد در این صورت [illegible] ضلع ثالث [illegible]

[illegible] مقدار [illegible] آن [illegible] ضلع [illegible] مقدار [illegible] ضلع معلوم [illegible]

[illegible] مقدار [illegible] مقدار ضلع مجهول [illegible]

[illegible] ضلع معلوم [illegible] مقدار [illegible]

معلوم [illegible] مقدار [illegible] مقدار ضلع مجهول [illegible]

[illegible]

اب در قطع ا ح [illegible] ضلع ج [illegible] زاویه [illegible] قائمه باشد [illegible]
که در [illegible] ضلع ب ج [illegible] ضلع اب [illegible]
هر چند ضلع اب [illegible] ضلع ب ج [illegible]
هر گاه ضلع اب [illegible] ضلع ب ج [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
قال الله تعالى [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] في قرب الاسناد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اقول [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] روي [illegible]
[illegible]
[illegible] اقول [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
روي [illegible]
[illegible]
[illegible] اقول [illegible]
[illegible]

عند رفع رأسه من السجود الاول ... ثم رفعها بالتكبير والمراد ان يرفع رأسه من السجدة ... ثم رفعها بالتكبير

ولا يضر ... رفعها على الارض وبالتكبير ... الصدوق في الفقيه بقوله اذا رفع رأسه من السجدة الاولى

قبض ... فاذا تمكن في الجلوس رفعها بالتكبير ثم قوله ... الا قوله ولا تجلدها ... [illegible]

في فقه الصادق ... [illegible] ... الاصابع ... جبال وجه ... [illegible]

احدهما في ... [illegible] ... اليدين ... وقد وقع ... [illegible]

على التخيير ... [illegible] ... الركبتين ... [illegible]

والوجه فيه ان المراد ... اليدين ... القدام ... اليمين ... [illegible]

في المواجهة الحقيقية ... [illegible] ... في الاول ... [illegible]

في الثاني ... [illegible] ... بالمواجهة الحقيقية ... [illegible]

عن الجانب اليمين ... [illegible] **قال الله تعالى** ... [illegible]

في كلام العرب ... [illegible] ... فقال في الدار ... [illegible]

واحد وقال ... [illegible]

... انه لا فرق بينهما ... [illegible] ... قوله تعالى ... [illegible]

الى المدينة **شعر الاخوي** ... [illegible]

... [illegible]

نام ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] ... تاریخ ... [illegible]

شد ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] **معما باسم جلال** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **شعر الاخوي** ... [illegible]

... [illegible]

شنیدن ... [illegible]

... [illegible]

... **شعر آخر له** ... [illegible]

نهان ... [illegible]

... نهان شدن ... [illegible]

... نهان شدن ... [illegible]

... **شعر آخر له** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

تا نه وصف است از نجوم الناس و بیا در لفظ سرپای سبز و زنده مکسور باشد و قیاس اندیشه ساکن باشد و معنی شعر بنابر یکی بودن
با آنکه کوه گیا یا لاله مرصع است یعنی پر است از هیچ و از ده سبز سرتاپای کوه از صحبت نه لاله است و همه نه لاله سرتاپا کرد
کنایه از آنست که از سبزی سبزه کوه پوشیده است و همه را فرو گرفته است یعنی سبزه و سبزه تمام کوه را فرو گرفته است که کوه
از آن پر است و بنابر سبب کی لفظ یا خبر معنی این شعر آنکه کوه پر است از سبزه و از هیچ و صف داد و سبزه آن سبزه از سر تا پا پر کرد
نه لاله است کوه را همین تمام آن از زمین پر و فرش یاد داده است و ممکن است که مصرع ثانی از ابطال تعریف گفته شود و صف باشد و معنی
آن باشد که کوه از سبزه پر است باوجود آنکه از همه جا بر کوه سبزه سر زده یا باد چو آنکه هنوز تمام او در رشته **شعر آخر گه**
کر باره گشته از حرص و عشق [illegible] خارج از تیر و خطای حد شان را در پرده زده لشکر عدوش [illegible] خود اخبار از تیر [illegible]
حد شان با لقب جاه را اعلام است و فتح دال [illegible] بالفتح و ضم جا [illegible] دال است اصلا و فتح او [illegible]
و مراد از آن حادثات جهان است و این در تمام بهتر است و مراد از تیر زدن صف کشیدن است و مراد از [illegible]
و مراد از ردیف سرطان [illegible] هشتم برج آنست [illegible]
ردیف آن گویند و این [illegible] دیوان انوری است [illegible] لفظ [illegible]
از لفظ خبر ظاهر [illegible] اندیشه او حصار [illegible] عالم [illegible] حادثات را راه نباشد مگر در خارج آن حصار [illegible]
داخل شود و از لفظ [illegible] خلاف [illegible] حادثات را راه نباشد مگر در خارج آن حصار در داخل [illegible]
بجهت اینکه مفهوم از شعر [illegible] حادثات را در خارج [illegible] و لفظ تیر دلالت میکند بر اینکه [illegible]
بالفعل [illegible] دارد و همچنین [illegible] از لفظ [illegible]
سرطان را [illegible] در فلک [illegible] برج باشد [illegible]
در داخل [illegible] در خارج آن [illegible] از لفظ [illegible]
در خارج [illegible]
[illegible]
[illegible]
حصاری باشد [illegible] خارج آن حصار [illegible] حادثات [illegible]

[illegible]

محالات است چه حصاری [illegible] شعر ثانی این شعر [illegible]
چه حصاری [illegible] که در [illegible] آن [illegible]
واقع شده [illegible] یعنی [illegible]
صادر شده [illegible]
حصاری [illegible]
و ممکن است [illegible] لفظ تیر [illegible]
درمان [illegible] **شعر آخر گه** [illegible]
و بران [illegible]
و مراد از [illegible] برج [illegible] عقرب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **شعر آخر گه** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
واضح است **شعر آخر گه** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **شعر آخر گه** [illegible]
[illegible]

دگر انعم کاف فارسی پهلوان و دلیر مجاهد سفر لشکر [illegible] خصم [illegible]

باشد [illegible] **شعر آخر گوید** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر آخر گوید** [illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر آخر گوید** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر آخر گوید** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر آخر گوید** [illegible]

[illegible]

[illegible] **عبارة شیخ** [illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر آخر** [illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر آخر گوید** [illegible]

[illegible]

[illegible] ... اشعار آخر ... [illegible]

[illegible] ... شعر آخر که ... [illegible]

[illegible] ... شعر آخر که ... [illegible]

[illegible] ... اول ... [illegible]

[illegible] ... دوم ... [illegible]

[illegible] ... سوم ... [illegible]

[illegible] ... چهارم ... [illegible]

[illegible] ... پنجم ... [illegible]

[illegible] ... ششم ... [illegible]

در وقتی یا ماه باید دید بنا شد … [illegible]

… [illegible]

… [illegible]

باشد هشتم … [illegible]

… [illegible] هشتم … [illegible]

… [illegible]

… شعر آخر … [illegible]

… شعر آخر … [illegible]

… [illegible]

… [illegible]

… [illegible] اقول

… [illegible]

… حدیث آخر … [illegible]

… اقول … [illegible]

… [illegible]

[illegible]

شعر عربی

[illegible]

روی عن امیر المؤمنین

[illegible]

شعر منسوب الی امیر المؤمنین

[illegible]

اقول

[illegible]

دخولهم في طاعة الله بما نزل على نبيهم ... [illegible] والله اعلم انه لولا [illegible]

وبه [illegible] ان المراد [illegible] والقائلين [illegible]

[illegible] الا [illegible] وكان [illegible] طاعة الله وكان [illegible]

[illegible] عدم كونه [illegible] الا [illegible] ذلك ما ذكره [illegible]

[illegible] العبادة [illegible]

[illegible] ان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر فارسی** [illegible] هزار [illegible]

هزار [illegible] هزار [illegible]

[illegible] **جواب** [illegible] هزار [illegible]

هزار [illegible] هزار [illegible]

[illegible] هزار [illegible]

[illegible] هزار [illegible]

هزار [illegible] **وفي بعض الاخبار** [illegible]

[illegible]

[illegible] **شعر فارسی** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

قال الله تعالى قل ادعوا الذين زعمتم من دونه فلا يملكون كشف الضر عنكم [illegible]

[illegible] كشف الضر [illegible]

[illegible] التحويل [illegible]

[illegible] **قال الله تعالى** [illegible] لها ما كسبت وعليها ما اكتسبت [illegible]

ان [illegible] بالله [illegible]

[illegible]

[illegible] النفع [illegible]

[illegible] النفع [illegible]

[illegible]

اقول [illegible]

[illegible] النفع والضر [illegible]

[illegible] فلان [illegible] عليك [illegible]

[illegible] فلان [illegible] عليك [illegible]

[illegible] **شعر** [illegible]

شعر [illegible]

آخر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

نزد کسی ترویج و رونق [illegible] شده [illegible] نماند [illegible] رواج و رونق [illegible] است [illegible] جواب شبهه [illegible]

پس هرگاه آن [illegible] باشد [illegible] خواهد شد و اگر [illegible] رواج [illegible] صحیح است [illegible]

[illegible] شعر آخر که [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شعر آخر که [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شعر

آخر که [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شعر آخر که [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

نشانه

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شعر آخر که [illegible]

[illegible] شعر

آخر که [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شعر آخر که

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شعر آخر که [illegible]

[illegible]

[illegible]

و صحیح از اینجا طلوع کند [illegible] افلاطون [illegible] در عالم [illegible]
[illegible] آن [illegible]
[illegible] عالم [illegible]
اول [illegible] **اشعار آخر که** [illegible]
[illegible]
[illegible] جواب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] سؤال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **شعر آخر که** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **شعر عربی** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **سؤال** [illegible]

[illegible] السؤال [illegible]
[illegible] **والجواب** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **سؤال** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **والجواب** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **حکایة** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

در اشعار عرب غالب است غیر عربی در آن که است العزیز الکریم مع آنکه [illegible] وقال الحکایة عن موسی [illegible]

الحکمة الذی [illegible] علیه [illegible] لم یرد فی الاله فی الحقیقة الذی هو [illegible] ومعانی [illegible] الوالد فی [illegible]

برد [illegible] فیه [illegible] است [illegible] کالخبر لا العذار و [illegible] مختار [illegible] التقیید [illegible]

ذلک غیر [illegible] شجرة الزقوم فکذا [illegible] الاشعار [illegible] بالحقیقة [illegible]

نعتقد [illegible] **شعر فیه ایهام** [illegible]

در جواب فی القرآن [illegible] و [illegible] عین و عین [illegible] فی [illegible] شعر

[illegible] ان [illegible] و [illegible] حروف [illegible] دوات والحوت [illegible]

دارد [illegible] شعر [illegible] باشد [illegible] در [illegible] شعر [illegible]

در [illegible] هم [illegible] شدن [illegible]

چنانکه [illegible] عین [illegible] قافیه [illegible] عین قافیه [illegible]

[illegible] و [illegible] قافیه [illegible] واقع [illegible] ایهام در [illegible] شعر [illegible]

[illegible] جواب [illegible] اول [illegible] مطلع [illegible]

[illegible] قافیه [illegible] و آن حرف [illegible] عین [illegible] باشد [illegible]

دوات [illegible] لام [illegible] عین [illegible] قافیه [illegible] واقع [illegible]

دوات [illegible] شعر [illegible] قافیه [illegible] واقع [illegible] شدن [illegible]

ظاهر [illegible] دوات [illegible] بیت [illegible] القرآن [illegible]

[illegible] قافیه [illegible] واقع [illegible] ظاهر [illegible] عین [illegible]

کرده [illegible] **حدیث** [illegible] الخلفاء الاربعة [illegible]

المراد بالخلفاء [illegible] القرآن الکریم [illegible] خلیفة [illegible]

[illegible] آدم [illegible] انی جاعل فی الارض خلیفة [illegible] یا داود انا جعلناک خلیفة فی الارض فاحکم بین الناس

بالحق [illegible] الخلفاء **حدیث** [illegible]

[illegible]

[illegible] فی النار [illegible] قال [illegible] اللهم [illegible] و [illegible] اذ [illegible]

[illegible] النار [illegible] النار [illegible]

فی النار [illegible] قال النبی [illegible] الا رب النار [illegible] ای لا [illegible]

قال [illegible] **حدیث** [illegible] قال [illegible]

[illegible] سؤال [illegible] الجواب [illegible] قال [illegible]

[illegible] جواب [illegible] ان هذا الخبر [illegible] ان [illegible]

[illegible] الاول [illegible]

[illegible] والنفع [illegible]

[illegible] ان [illegible]

[illegible] ذلک [illegible]

[illegible] **حدیث** [illegible] **اقول** [illegible]

[illegible] الاذن [illegible] قال [illegible]

[illegible] **فائدة** [illegible] الرجال [illegible]

[illegible] ذلک ان [illegible]

[illegible] الرجال [illegible]

[illegible] الرجال [illegible]

فی الضعیف [illegible]

[illegible] **فائدة** [illegible]

[illegible] اول [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] حدیث ان [illegible]

[illegible] والقول [illegible]

[illegible] من الناس [illegible] فلان [illegible]

[illegible] الکلام شعر عربی شهدت بان [illegible]

فی هذا المقال [illegible]

[illegible]

[illegible] کلام [illegible]

[illegible]

[illegible] شعر [illegible]

[illegible] فائده [illegible]

نکاح [illegible] حرام [illegible] حلال شد [illegible]

غروب آفتاب حرام [illegible] حلال شد [illegible]

ظهر حلال گشت [illegible] جواب [illegible]

روز [illegible]

[illegible]

سؤالان الاول [illegible]

[illegible] حدیث [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

سؤال شخصی

سؤال شخصی را [illegible] نماز [illegible] روزه [illegible]

[illegible] روزه [illegible] جواب [illegible]

[illegible]

[illegible] روزه [illegible] شعر عربی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] تتمه [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فلت احاديث عشرة ... الله عزوجل يقول من جاء بالحسنة فله عشر امثالها ومن جاء بالسيئة فلا يجزى
الا مثلها فالحسنة الواحدة اذا عملها كتبت له عشرا والسيئة الواحدة اذا عملها كتبت له واحدة فنعوذ بالله ممن يركب في يوم
واحد عشر سيئات ولا يكون له حسنة واحدة فيغلب سيئاته حسناته عبارة [illegible] فقذفت خشبة في نغبغة [illegible]
نغبغة فقذفت في جب [illegible] **حديث** [illegible]
في كتاب معاني الاخبار عن [illegible] قال حدثني [illegible] عن جعفر بن محمد عن ابيه عن آبائه عن علي ابن ابي طالب ع قال لعن رسول الله
النامصة والمنتمصة والواشرة والموتشرة والواصلة والمستوصلة والواشمة والموتشمة [illegible] النامصة التي تنتف الشعر من الوجه والمنتمصة
التي يفعل ذلك بها والواشرة التي تشر اسنان المرأة وتفلجها وتحددها والموتشرة التي يفعل ذلك بها والواصلة التي
تصل شعر المرأة بشعر امرأة غيرها والمستوصلة التي يفعل ذلك بها والواشمة التي تشم وشما في يد المرأة او في شيء من بدنها وهو ان تغرز
[illegible] او شيئا من بدنها بابرة حتى تؤثر فيه ثم تحشوه بالكحل او بالنورة فيخضر والموتشمة التي يفعل ذلك بها [illegible]
آخر [illegible] روي عن [illegible] قال سألت ابا عبد الله ع عن [illegible] لعن رسول الله [illegible]
الموصولة [illegible] **فائدة** تسمية الحسن والحسين عليهما السلام شبر وشبير [illegible]
[illegible] الحسن والحسين عليهما السلام [illegible] في معاني الاخبار عن جابر [illegible] فاطمة [illegible] الحسن
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الحسن [illegible] الحسين [illegible]
[illegible]
[illegible] الحسين [illegible]
[illegible]
[illegible] **حديث** في معاني الاخبار للصدوق عن ابي بصير قال سألت الصادق [illegible] قال ولد الزنا [illegible]

[illegible]

[illegible] **اقول** [illegible] والله اعلم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **حديث** [illegible] انه قال انا [illegible] رواه الصدوق في معاني الاخبار [illegible]
[illegible] عن الصادق جعفر بن محمد عن ابيه عن جده [illegible] قال ان [illegible] رسول الله [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **حديث** [illegible] الصدوق [illegible] في معاني الاخبار عن ابي جعفر [illegible]
انه قال [illegible] بالانواء [illegible]
بالانواء [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] النجوم [illegible]
[illegible]
[illegible] النجم [illegible] الثريا والدبران والسماك [illegible]
حديث [illegible] الصدوق [illegible]
[illegible]

وانجبر ان مفهوم الحديث ان [illegible] سيد غير العربي انه ليس بصحيح وكذا ينبغي قول [illegible] يوم الغدير الا من كنت مولاه فهذا علي مولاه
ويمكن [illegible] ان كل ما [illegible] السيد [illegible] الفاطمية [illegible] الاشراف [illegible]
اولا [illegible] الفاطمية فلا [illegible] اذ لا يجتمع في [illegible] او لا [illegible]
الا اذا انتسب النبي او الامام [illegible]
هذا السيد العربي [illegible] الفاطمية الا [illegible]
قبر ابيهم الامام [illegible]
[illegible]
[illegible] **حديث** روى الصدوق في كتاب [illegible]
[illegible]
وفي ذلك [illegible] ثواب الصوم [illegible]
[illegible] ثواب الصوم [illegible]
هذا [illegible]
[illegible] **في الزيارة** [illegible] الدنيا والآخرة [illegible]
وفيه ان ذكر [illegible] الدنيا والآخرة [illegible] الوجه الاول ان [illegible]
تاكيد الدنيا والآخرة ان المراد بالآخرة [illegible] الاول [illegible]
[illegible] في جميع الامم [illegible] الآخرة [illegible]
[illegible] في عالم [illegible] الدنيا والآخرة [illegible]
[illegible] عالم [illegible]
بامر الدنيا الذين يطلبون الدنيا [illegible] الآخرة [illegible] الثواب [illegible]
[illegible] عالم الآخرة [illegible]
ومن [illegible]

[illegible] الدنيا الموجودون في هذا العالم [illegible] في هذا العالم [illegible] الدنيا
[illegible] الآخرة الذين [illegible] في عالم الآخرة [illegible]
[illegible] في هذا العالم [illegible]
الآخرة [illegible] في عالم الملكوت [illegible]
[illegible] الآخرة [illegible]
[illegible] **حديث** روى الصدوق [illegible]
[illegible]
[illegible]
ان [illegible]
[illegible]
[illegible] **حديث**
روى [illegible] الصادق [illegible]
[illegible] الذنوب [illegible]
[illegible] الذنوب [illegible]
[illegible] الذنوب [illegible]
[illegible] الذنوب [illegible]
[illegible]
فان [illegible] الرزق [illegible]
[illegible]
[illegible] الزيارة [illegible]
[illegible]

الزيارة وقالوا لم يكن احد به قريبا ولم يكن يرى شيئا الا ايام الزيارة فلا يزيد في عمره ورايتها انه لا يكتب بهذه الايام في يوم القيمة
عند محاسبة ايام العمر [illegible] في عمره فيها [illegible] بها [illegible] الاطيبين الطاهرين
[illegible] في طريق الزيارة [illegible] مشهده [illegible] الواقع [illegible]
من وجوه الاول ان يكون السبب زيادة العمر كثيرة [illegible] الزيارة والحج والصدقة وصلة الرحم وغيره ذلك [illegible]
[illegible] مع قول [illegible] في بعض [illegible] العمر [illegible]
[illegible] على السبب [illegible] ان [illegible] كثيرة [illegible]
والثالث ان ثواب الزيارة كثيرة [illegible] الاخير [illegible]
[illegible] الثواب [illegible]
[illegible]
[illegible] قبل الموت [illegible] الى الدنيا [illegible]
[illegible]
قبل الرجوع في الزيارة كان [illegible] حديث [illegible] شهر رمضان [illegible]
[illegible] القران والاحاديث المتواترة والاجماع [illegible]
ان القول بان شهر رمضان [illegible]
حديث [illegible]
[illegible] شهر رمضان [illegible]
ان [illegible] شهر رمضان [illegible]
التخصيص [illegible] الروايات [illegible] شهر رمضان [illegible]
في التمام وان [illegible] شهر رمضان [illegible] انه لم [illegible]
الا على التمام [illegible] الرابع ان [illegible]

في الزيارة في اخر الشهر فانه يجب الحكم بالاتمام ومحصله انه لا ينقص ابدا مع عدم الزيارة الخامس ان [illegible]
انه لا يمضي سنة من السنين [illegible] الزيارة [illegible] شهر شعبان [illegible]
شهر رمضان [illegible] شهر رجب [illegible] شهر رمضان
[illegible] القضاء [illegible] الزيارة [illegible]
[illegible] الزيارة [illegible] السادس ان يكون المراد انه لا ينقص [illegible] شهر [illegible]
[illegible] شهر رمضان [illegible] شعبان [illegible] الزيارة السابع ان يكون المراد انه [illegible]
[illegible] الشهر [illegible] رمضان [illegible]
[illegible] رمضان [illegible] ان يكون المراد انه لا ينقص [illegible]
[illegible] الزيارة [illegible] العدم الواقع [illegible] قضاء [illegible]
[illegible] التاسع ان يكون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
والعاشر ان يكون المراد ان شهر رمضان لا ينقص [illegible]
[illegible] الزيارة [illegible] قضاء [illegible]
[illegible] ان يكون المراد انه لا ينقص [illegible]
[illegible] القضاء [illegible]
[illegible]
وكان [illegible] حديث مشكل [illegible]
[illegible]
المراد ان [illegible]

وجوب الركوع مقدما على وجوب التسبيحة والتحريمة والقراءة والقيام وان كان متأخرا عنها في العمل الى ان كان بعد الثاني
ان اول ما يحاسب به صلوة المسلم وغير المصلي غير المسلم هو الركوع فقد تعارضه لم يذكر وجه ابدا في بعض العلماء سابقه والرابع
كما نقله الطبرسي في مجمع البيان ان الصلوة لهم ليس فيها ركوع والثالث ان لفظ المرء ان اول ما يحاسب به
به المصلي غير الركوع لان النية امر قلبي لا يطلع عليها احد وباقي الاركان المتقدمة على الركوع امر كان يجز في الصلوة
والرابع ان لفظ المرء ان اول ما يحاسب فائت الصلاة الذي علم في الشرائع الاشارة الى الاستمام به وترجيحه وتفضيله على
غيره والحكم بانه اوجب في الصلاة هو الركوع والخامس ان لفظ المرء ان اول ما يحاسب انه به الصلوة مرات بالنسبة الى الاوان
الاقامة الركوع كما انه اقام الصلاة والسنة وان كان خلاف الاولى انه يجوز توجيه الحديث بارجاعه الى الحال والسادس ان لفظ
المرء ان اتى فيما يدرك المصلي فضيلة الجماعة به ويحتسب له الذكر فيها الركوع والسابع ان لفظ به اول اثر كما يحتاج
او سهوا او زاده كذلك بطلت صلوته وهو الركوع كما انه هو قوام الصلوة لانه اعظم الاركان لفظا هيئة والثامن ان يكون المراد
ان اعاد الصلوة امرا دخل فيه المصلي التيمم ثم وجد الماء لا يقطع الا بعد الركوع وهذه مسألة ايضا خلافية والتاسع
ان لفظ الركوع عبارة عن الخشوع والانابة بالقلب الى الصلوة والانقياد والتسليم والتذلل كما في قوله
بشاهد وهين الى عقبه ان تركع ويأتي والذي قد فيه وهذا معنى ركوع القلب وهو ركوع القلب وقد اراد
بعض المفسرين ان المراد بقوله ان اعانه على ان يعلم الايمان به قبل الذكر فخالف الصلاة هو خشوع القلب والتدبر فانه يرتفع
بعقب من عدد الجبابرة ويشتد امره والعاشر ان لفظ الامام المراد به الخضار فان الامام مقدم على غيره تقدما حسيا
كما ان الاخضار متقدم على المخضار تقدما معنويا ولهذا ذكروا التوجيه للحديث وجها حسنا تركنا ذكرها لبعدها حديث
مشهور فقد روى العامة والخاصة عن النبي انه قال الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر وقد طفح الحديث بطرق
كثيرة في المؤمنين احوالهم في الدنيا في نهاية الاستقامة ظاهرا وباطنا وكثير من الكفار في ضيق عظيم وفقر وجرح
ومرض فالدنيا سجن لهم وجوابه يمكن من وجوه كثيرة احسنها سبعة الاول ان المؤمن وان كان في الدنيا في نعيم حسن حال
فانها بالنسبة الى حاله في الجنة في ضيق وضيق وحال الكافر وان كان في الدنيا في ضيق وجحال فانه
بالنسبة الى حاله في النار في جنة ونعيم فيكون الحكمان الدنيا بالنسبة الى الاخرة وشاهد هذا التوجيه مروي عن
الحسن والثاني انه محمول على الاغلب والثالث ان المؤمن وان كان في نعمة وتنعم فانه في سجن لانه مكلف ممنوعا

وبهمك

وبهمكه في اللذات الدنيوية ودخوله فيها بل يكتفي بقدر من حشمة على ما يعلم الذي يقرب الى مولاه ويكون في خوف وخشية ابدا لما يكون
في حضرة المولى بالطاعات واجتناب المحرمات وحفظه اوقات الطاعات وتحصيل اليقين وكسب الاخلاق وطلب العلم والايمان
بالواجبات والمندوبات وترك المحرمات والمكروهات وارتكاب المشاق وغيره ذلك مما يكون في تعب ومشقة عليه اكثر منها ما دوامه
يكون في التلذذ باللذات الدنيوية فانه ترك اللذات امر لهم المجاهد انما والكفر بالوصول الى الله بخلاف ذلك فانه تركها مع حجوده بكثيرها
وصعوبة ذلك مما لا يخفى وكذا استغراق تزكية النفس امر من الجهاد الاكبر وتشديد ذلك عند الكافر مطلق فيرى ذلك الحبس بنسبة وعدم
في قضاء الشهوات المقيدة بالقيد عليه والرابع ان المؤمن وان كان متاع الدنيا حاصلا له بحيث يحصل عنده فهو لا يخفى ليس احد
عنده كالعدم بجنب نعم الدنيا والمرجع الى المرتبة العليا والدار الاخرة فهذه الدار الا لا دار الكافر متعة القرب الحقيقية
بعد الخبث وكان عنده مشتغلا بالشكر عند النعمة وصبر بالرضا عند النقم وجوانب النعم لم يرد ليس شبه بالدار الاخرة اعلى وعليه
الى عالم القدس وان كان جسمه في هذا العالم تشتاق الى حضرت الرب جل وعلا يسبح الحياة بالحق والجنين وسيلا ما هو الحادث وحفظه
العالمين شوقه الا الخروج من الدنيا كشوق المسجون الى الخروج من السجن والخامس ان المسجون ترى الشيء الضيق وقد جعل فيه على سعته
والدنيا ضيقة بالنسبة الى ما اعد للمؤمن في الجنة وسعة بالنسبة الى ما اعد للكافر في النار وقد لمس ان يكون فيها سجنا وفيه
مشقة وان حصل له اللذات فهي جنة في حقه فيكون جنة بشأن الدنيا والسادس انه يمكن ان يكون الكافر في الدنيا على ذي نعمه
المؤمن ان يجد الدنيا بالنسبة الى نفسه كالسجن لكان يكره مقرونا على اسباب الخروج وهذا التوجيه في حقيقة الحديث غير ممكن الا لطف بان
بن اهل الكفر بالتنعم في الدنيا وجعله جنة له وعلى وجه التعبد خير تكون انما المؤمن وارد انما هو سيد الحقيقة والامر الخالق كما سبد
الحاز حديث مروي في باب النذر من التهذيب مسندا مرفوعا الى الامام عن رسالة عن رجل جعل عليه ايمانا ان يمشي الى الكعبة او صدقة
او نذرا او هديا ان كلم اباه او امه او اخاه او ذا رحم او قطع قرابة او مأثما يقيم عليه او امرا لا يصلح فعله فقال لا يمين في معصية
الحديث والاشكال فيه انما حصل من الجمع من قوله ان كلم اباه الى قوله او ذا رحم وقوله او قطع قرابة الى قوله لا يصلح فعله
كما لا يخفى وتحقيق حله بوجوه احدها ان المعنى ان في قوله ان كلم منفية وقطع على الحقيقة في قوله او ماثما ونسائه يكون العبادة
المقرون بعدم معلق الزموعلي نفسه بالايمان ان لم اقل الايمان من الى الكعبة او صدقة او نذرا او هديا من حجة اليه او امه او اخاه
او قطع قرابة او اثم او فعل على المأثم فقال لا يمين في معصية الله والثاني ان كلمة ان مكررة ومشيرة الى المعنى كما الجزاء مع المعهود
انه لو اقسم باليمين احد الاشياء المذكورة معلقا على ترك كلامه او غيره او قطع قرابة او فعل مأثم او كان كالنسبة الا لزام

علی حصول ذلک وکفی بهذه الکمال عنده فمن فاجاب ثم ما حاصله انه لا ینعقد الشان ان یکفر الکبیرة شرابه ولکم فی الکتم عن اقرباء قطع

علی الصدقة وکان معطوفا علی محذوف فیدل الی ما بین الکلام فیکون نظیره فی عطف الجبر او الصدقة وغیرها ان حکم الزکاة او غیرها فی انه

عقوقا او قطع قرابة او ما شابه او کان ذلک علی حصول العقوق او قطع القرابة او غیرهما فیکفی الیمین بما ذکر ثم سبب الکبائر الاربع ان

ان یکفر بترکه کلهم بقطع فقطع العنیة الاخری وکفی من سؤال تجوز کان متعلق الیمین شیئا ابعضها معصیة وبعضها غیر معصیة فوجوده

الجواب بالتفصیل بان ما کان کلیة لم ینعقد **حدیث** دری فی الکافی عن ابی جعفر قال بنیت الاسلام علی خمس الصلوة والزکاة

والحج والصوم والولایة قال قلت وای شیء فیهن افضل قال الولایة لانها مفتاحهن والوالی هو الدلیل علیهن قلت ثم الذی یلی ذلک

الفضل فقال الصلوة ان رسول الله قال الصلوة عماد دینکم قال قلت ثم الذی یلیها فی الفضل فقال الزکاة لانه قرنها بها

وبدا بالصلوة قبلها قال قلت ثم الزکوة تذهب بالذنوب قلت والذی یلیه ذلک فی الفضل فقال الحج قال الله ولله علی

الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا ومن کفر فان الله غنی عن العالمین قلت ثم ما ذا یتبعه قال الصوم قلت وما بال الصوم صار

ذلک اجمع قال قال رسول الله الصوم جنة من النار قال ثم قال ان افضل الاشیاء ما اذا انت فاتک لم یکن منه توبة دون ان

ترجع الیه فتؤدیه بعینه ان الصلوة والزکوة والحج والولایة لیس یقع شیء مکانها دون ادائها وان الصوم اذا فاتک او قصرت

او سافرت فیه ادیت مکانه ایاما غیرها وجزیت ذلک الذنب بصدقة ولا قضاء علیک ولیس من تلک الاربعة شیء یجزیک مکانه

اقول فی هذا الحدیث مواضع مشکلة احدها قوله فی وقت رسول الله الصوم جنة من النار فی جواب ما بال الصوم صار فان

التعلیل لا یشبهها وما بالحدیث لا یفهم منه وجه کون الصوم متاخرا عن الاربعة فی الفضیلة والجواب لا یطابق السؤال فی هذا

وثانیها ما ذکره ثم فی بیان النسبة بین الصوم والاربعة فی ان الاربعة اذا فاتت الاربعة لا توبة فیها الا بحسب ادائها بعینها بخلاف الصوم

فانه لا قضاء علیک فیها فانه لا فرق فی هذه النسبة بین الصوم والاربعة وثالثها قوله ثم لا قضاء علیک فانه ینافی قوله فی حقه

ثم ادیت مکانه ایاما غیرها والجواب اما عن الاول فهو ان قوله السائل ما بال الصوم منه ذلک اجمع یحتمل معنیین احدهما

اظهرهما ان یکون مراده ان ما وجه کون الصوم متاخرا فی الفضل عن الاربعة وعما کان لا جسد منها افضل منه ووجه تطبیق الکلام

علی السؤال علی هذا المعنی ان یقال ان مراده ثم ان ما قال رسول الله فی مدح الصوم هو ما ورد فی هذا الحدیث للصوم والمدح فی

بالنسبة الی المدح الاربعة بما تقدم بیان ذلک ان ما مدح به الولایة هو ما یشتاج غیره فی العبادات المذکورة الی غیرها الصوم والامر الی

هو الوالی والدلیل علیهن فاذا کان الصوم یشتاج العلم غیره والوالی هو الدلیل علیه وغیره فکیف یکون کاملا للصوم فی المدح ما

ذلک غیره مما هو یشتاج له والولایة والدلیل علیه وما مدح به الصلوة هو انها عماد الدین وکونه اول علیه الفضیلة فی مدح الصوم

فی وجهین احدهما ان الدین مرکب من امور منها الصلوة ومنها الصوم ومنها غیرهما واذا کان الصلوة هو العماد لتلک الامور

فلا محالة یکون افضلها فان عمود الشیء افضل من سائر اجزائه فان به قوام غیره وثانیهما انه علیه السلام ان النجاة من النار لا

تتحقق بعد ترک الصلوة بخلاف قوله الصوم جنة من النار فان النجاة من النار موقوف علی وجود الغیر ووجود الدین موقوف

علی الصلوة لتوقف وجود الشیء وقوامه علی العماد فالنجاة من النار موقوف علی الصلوة ولا کذلک الصوم جنة من النار لاجل

توقف النجاة منها علیه لعدم حصرها الجنة بالصوم وما مدح به الزکاة هو انها تذهب الذنوب ویذهب بالذنوب تلوث

سبب وفی مدح الصوم ان لم یمنع النار منه فانه لا بد من النار فی لا ذنب له ففی الاثار منها ما یدل علی مدح الصلوة عن ان

وصفه الذی ازید فی وصف الصوم الا ان یهدف الذنوب یحق الدخول فی النار والبرزخ والمحشر بخلاف کونه جنة من النار فانه

لا یغیر الا الم النار فهذا ان یکفی الام فی حسنه فی الم البرزخ واهوال الموقف وغیرها وما مدح به الحج فهو ما ذکر فی الآیة ووجه

ازیده فی وصف الصوم من وجهین احدهما انه یفهم منها ان الحج علی الناس لله وهذا الوصف یزید علی وصف الصوم لان الحج عبادة

مخصوصة بکونها للمعبود فی غیر حاجة نسبتها الی وجوب خصلتها الی ان به لا یحصل النجاة من النار بدوام الصوم الا لجنة او غلطها

وثانیهما ان الآیة تدل علی کفر تارک الحج وذلک ان هذا یزید علی جمیع الاوصاف والثانی فحاصله ان یکفی فی القرآن

ان یکفی مراده فی قوله ما بال الصوم اخر ذلک اجمع انه لم یتعقب هذه الاربعة به ولم صار الصوم ملحقا بها ما بعده ووجه ما مع انه اکثر

وتعلیقه ضعیف بالنسبة الی الاربعة وغیرها فانه بمجرد ترک الاکل والشرب بالنهار یستغنی بها بالتلبیة والربا علیها بالکتفی بها

فی حقه بان علیه السلام مع انه سبب النظر بها ولا نسبة له الی الاربعة فان الصلوة تکلیف شاق یشتمل الالفاظ والطهر ووجه

علی وجه الان ولا ینبغی علی حضور القلب والتوجه التام الذی یصلح له فی جمیع اجزائها فی جمیع مع تکرارها فی یوم وفرائضها

معدودة وتوقفها علی تطهیر النفس وتوقفها قبولها علی تطهیر القلب والبدن وعلی متعلقات کثیرة اخری تشتمل علیها علی الاحکام

کثیرة وکون الزکاة مشتقة علی بذل المال الذی هو احب الاشیاء عند اکثر الناس بل هو النفس ان یستبیح کثیر العقلاء بذل

الارواح دونه وکون الحج موجبا لمشقة شدیدة وارتکاب المخاطر العظیمة وترک الاوطان والاهل والاحباب والاسباب فیه بذل الارواح

ویحتاج الی صرف الاموال بغیر حساب مع ما فیه من الکلام فی ترک بذل الاغیر ذلک وکفی فی الولایة انه ولایة جهود وتحمید

ما الا یستسار ومع ذلک شیئا علی فرض الثقة والاستقرار علیها الجهاد لهم لیتبین الغیر عن المعرفة والقبض الجواب علی اول ما لا اعنی

ظاهر فانه اجاب ثم بان العموم ايضا عظيم الشان والمرادة شرعا فان الجرح قال في حاشيته وتعلموا ان تجاوز النار وجب
والكبير الا العبادة عظيمة وجهادا وزاد به دخلها العجين لذلك كانه في الحكم وان قصر عنها في الفضيلة والجواب عن الثاني الثالث
فحاصل المعنى الا انا نقول لسنا نسلم ذلك بوجوه الاول وهو الظاهر ان تكثير المراد من الجواب ان الاشياء اذا كانت فيها بين قسم
اذا تركه المكلف لم يعاقب عليه فتركه في الشي من افرادها الا ان الجواب يأتي به وتعيينه بعينه وقسم اذا تركه المكلف لم
قضاءه في جميع افرادها بل وجب القضاء في بعضها وكان بغير القضاء الخبر بانه في بعض الاخر فلا محالة تكثير العقيد الاول
افضل من الثاني والارتبة من القسم الاول والصوم من الثاني فان كل واحد من الارتبة لا بد من قضائه والتيان بعينه ولا يجزي عنه
ان يتصدق بدله الصدقة بخلاف الصوم فانه في عدة صور يجزي الصدقة عنه كالعتق في محله وعلى هذا قالوا في قوله
وجزيت ذلك الذنب بصدقة تصغير او تكثير الكلام ان العتق والزكاة والحج والولاية ليس شي منها ينفع [illegible] ان اوما
اداؤه يخشى من فواتها والصوم ما دام اذا فات [illegible] فيه يكون [illegible] اما ادب [illegible] الا بالخير [illegible]
مع عليك القضاء وهذا في اكثر افراده او جزيت ذلك الذنب بصدقة ولا قضاء عليك وهذا في بعض افراده والجواب
الفرق بين الارتبة والصوم انما لا بد من قضائها وهو شرط في التوبة منها واما الصوم فتارة يجب قضاؤه وتارة لا يجب بل يجزي
الصدقة عنه كما تقرر شرعا فاشار الى الضم الا تاري بقوله ادب [illegible] الا بالخير والى الثاني بقوله وجزيت الى قوله ولا قضاء
عليك والثاني ان تكثير المراد ان كلا من الولاية والحج والعتق والزكاة وما في معناها لا يسقط بل وجب فيه اداؤها فان
كان فيها تركت ايضا والوقت ليس بحيث الشي منها [illegible] شرط لها كما في العتق والحج اذ ليس شرطا لها كما في الولاية
والزكاة وشرطية في العتق والحج ايضا بخلاف [illegible] فانه تركت اشيا المخصوصة في وقت مخصوص الا
انه لم يزل معتقدا به فاذا فات احد من الارتبة وخرج وقتها وجب الاتيان به بعد خروج الوقت وهو بمعنى القضاء بخلاف
الصوم فانه اذا افطره ثم اراد ان يأتي في وقت اخر لم يكن قضاء حقيقة حيث ان الركن الاعظم فيه هو الوقت وهو قد فات [illegible]
فما افاده وكون قوله ادب ملكا به الا بالخير اشاره الى ذلك وقوله ترجع اليه مخرجه بعينه ولكن قوله ادب ملكا به او لا
مع في التاييد لذلك التوجيه والثالث ان تكثير المراد ان العموم في الحقيقة هو تحرام ايام هذا الشهر وترك المفطرات ولا فات
وحرم الايام الاخر غيرها لم يكن قضاء حقيقة بل هو عوض عنها بخلاف الرتبة ولكن التقاطع ذلك في شهر رمضان اخر [illegible]
عمره بخلاف الارتبة فان بعض القضاء منها حاصل وهو قريب من الاول ومما يلائم الثاني القول بان تكثير [illegible]

جوابا لقول ان قد يورد بان تكثير الحديث لبيان فضيلة الصوم او بيانا لتعلقه بفضيلته وتكثير ما تجده بيانا لتعلقه بالفضيلة مكون المراد
ان الصوم وان قصر فيه عن الارتبة الاخرى في الثاني ولكن في فضله اكثر شبه ااه والجواب عن الاشكال الثاني سيم تجاوز
الجواب عن الثاني حديث مروي في الكافي والتهذيب والاستبصار عن حماد بن عيسى عن بعض اصحابنا عن ابي عبد الله عليه السلام
عن التيمم فقطع هذا الاية وامسح من قوله فاغسلوا ايديكم الى المرافق قال امسح كفيك
من حيث موضع القطع وقال وما كان ربك نسيا اقول في هذا الحديث كلام في وجوه الاول ان سؤال وقع عن
التيمم في سؤال عنه لا تكثير عن الكيفية او الكمية او الوقت والعدد المسوغ له او ما يتيمم به او ما ينقضه او ما يبيحه او نحو ذلك ومن
شبابه من المذكورات والثاني انه ما وجه تلاوته الايتين مع انه لا تظهر لها دلالة على الحكم المذكور الواقع لها اشتبه ما كان تبا
بعيدا منها ولا دلالة على ما يقتضيه الكلام والثالث ان المقرر عند الشيعة في القطع هو قطع الاصابع الاربع وترك الابهام والكف
وهذا الحديث في التيمم لا يكون عندهم ولا اعتبار بخبر مخبر بخبر ضعيف قوله من حيث موضع القطع على التقية والرابع ان في الحديث
في الحديث تشويشا من حيث ان الاية ان تعبير [illegible] الى الامام وضمير لفظة قال الا الى الاول الى الاية والثاني الى الامام
الا انه وهذا يوجب [illegible] الكلام وانعكاس ان قوله وما كان ربك نسيا الا لا يظهر له مناسبة الحكم ولا للاستشهاد وجه ذكر
والجواب عن الاول فهو ان الجواب يقتضي بيان بعض الكيفية وهو مسح الكفين وذلك كاف وشاهد للامام
فيمن سأل عن تيمم بين انه كذلك نظر في كتاب الاعتبار في الجواب عليه كما في قولنا مسألة عن الاية وذكر مسح
مسحه له ما دام يعقلون وان عن الثاني في جهين احدهما ان الغرض من ذكر الايتين هو الرد على العامة حيث يقولون بوجوب
استيعاب اليدين الى المرفقين في التيمم ووجه الرد انه ادعوا انه لا قيد في اية الوضوء الا بغير بقوله الى المرافق وليس اية
من الاية قيد فهم ان التقييد محتاج اليه ولا لكان ذكره في الاية والبعث في غيبة عنه ارادة ما دون المرفق فبطلت السنة ويدل عليه
اية السرقة حيث انه اطلق فيها اليد وارادة بعينه ما دون المرفق اجماعا كما هنا فلما ان اية التيمم مطلقة كما اية السرقة وليست كما اية
الوضوء مقيدة علم ان قيد لها حاجة الا بدل عليه ولما رد تقييدها في الوضوء الا يجب تعيينها في التيمم ووجه ثانيهما ان الغرض ذكر الاية
الشبيه والاستشهاد على ورد على الامام مطلقة اطلاقات متعددة وقد ذكر في الوضوء والسرقة وغيرها فكان من الظاهر انه لا تعيد لعدم ما
كما اية الوضوء لا يجوز العدول عنه ما لم يكن كما اية السرقة واية التيمم فلا بد من استدلال بما في جملة السنة وان عن الرابع
فانه يمكن حمله على التقية في تعيين موضع القطع فان مذهب بعض العامة في القطع انه من مفصل الزند ويمكن ان يكون تكثير المقام تقتضيها

للتقييد في هذا الحكم ولكن يعرض هنا تفقّه في وجوب استيعاب اليد الى المرفق وقال في الرابع فبانه يجوز ان يكون الغاية لطهارة في
الى اللام غاية ان يكون في القرآن الاولى وانه اذ يجري ذلك او تشديد او يكون بها بعيدا انه في حيرة في بقاء الغاية عالما هو يرقه كهذه في قوله
امسحوا برؤسكم [illegible] وغير ذلك وقال في الخامس فوجهين احدهما ان مرادهم ان سبحانه
ما يجب مسحه في اليد في التيمم ولم يبين حاله ولم يترك شيئا بغير حكم والحكم بغير دليل وثانيهما انه لم يظهر في تقييد الايدي في آية
الوضوء بالمرافق ان فيكون موضع كون الحكم مستوعبا لليد الى المرافق يجب التقييد بالمرافق فيكون الامر كما تقول له القاضي
في وجوب المسح الى المرافق لزم ان يكون الله سبحانه في [illegible] وما كان ربك نسيا **معما باسم جمال** عكس
نقيض [illegible] طرف عين [illegible] نقيض [illegible] عكس [illegible] جشم است
دارد و طرف ان [illegible] آخر [illegible] جيم و ميم است [illegible] جيم و ميم [illegible] مطلوب **معما**
باسم شمس نام آن [illegible] قلب [illegible] و در بيان [illegible] قمر است [illegible] عدد
[illegible] بحساب [illegible] ميم [illegible] مطلوب
معما باسم عثمان [illegible] عدد [illegible]
از ضرب آن عدد [illegible] و ضرب آن [illegible] است [illegible] از ضرب [illegible]
[illegible] است [illegible] زيرا كه [illegible] عدد [illegible]
[illegible] چهار است [illegible] هزار است [illegible]
[illegible] ثمان است [illegible] عين [illegible]
عثمان [illegible] مطلوب **حكاية** روى [illegible] في خلاف [illegible] الدلج [illegible]
القدر [illegible] الاول ان [illegible] ايام شبابه [illegible]
شعره [illegible] بالدلج فانه لم يخج [illegible] القوم [illegible]
الشيب [illegible] ايام شبابه [illegible] سراج الوراق [illegible] سراج [illegible] الشيب
فرع [illegible] في سراج في [illegible]
الثاني [illegible] الدلاج [illegible] الثالث

ان مراده من الادلاج [illegible] في الشباب [illegible] فان [illegible] الاسير الا انه فتر [illegible] بالشيب [illegible]
في خلاف من العقاب [illegible] في ظلمات [illegible] فان [illegible] بالشيب [illegible] ان يكون مراده ان [illegible] في
اذا [illegible] التقصير [illegible] فيه [illegible] بالشيب [illegible] فان [illegible]
في الشباب [illegible] **من امثال العرب** [illegible] الحجاج [illegible] ان [illegible]
وتخفيف [illegible] الحجاج [illegible] قال [illegible]
هذه الاكثة فقال الحجاج [illegible] فقالت العرب [illegible] الحجاج **في معنى**
الكتب [illegible] الى امير المؤمنين [illegible] السلام وكان [illegible]
ثلاث [illegible]
الاثنان [illegible] امير المؤمنين [illegible]
اقول والسبب في ذلك ان [illegible]
الثلث [illegible]
[illegible] ثلث [illegible]
[illegible] **من الوقايع** [illegible] حسن الصباح والوزير نظام الملك ان السلطان ملكشاه [illegible]
[illegible] اصفهان [illegible]
وكان [illegible]
[illegible] الوزير نظام الملك [illegible]
[illegible] الصباح [illegible] السلطان [illegible]
هذه [illegible] الف [illegible] دينار [illegible]
[illegible] الف [illegible]
[illegible] الاربع [illegible]
[illegible] الاربع [illegible] الالف [illegible] **فائدة** اعلم ان الالف [illegible]

بين الحروف وقطعها اما تشبيهها بالعيون لان بعض الشبيه مادته وما يكون وجوده مدورها بل يزيد وجه علو كوره مرتبها
في شبر آخر والالف كذلك بالنسبة الى الحروف فان كل واحد منها مركب منها ... وجه مدورها وذلك في مثال الباء
والتاء والدال فانها مركبة من شبر الجيم والعين ... وجه على الياء ... ومركب منها ... الالف
واما تشبيهها بالقطب فلان قطب شبر وسط والالف وسط جميع الحروف ... كالقاف والكاف والشين والواو والياء
غيرها كالجيم والعين فان وسطها الياء ووسط الياء الالف وقد يطلق القطب على الالف ... في عدد ... فان ... مائة
واحد ... فائدة اعلم ان البعض ... رسم ... ان يضع ... جميع ... من وكتب
بهذه الطريق ... في ... بعض الكلمات ... ان ... الارقام الهندسية ...
في العدد ... ان ... الى ... ما ان ...
فله ... واحد وهو ... ٢٨٢٣ ...
٣٣٣٨٣ ... ٣٢١٦٥٢٤١٢ ... ٥ ١١١ ... اعلم ان ...
عشر نارا ... ٣ نار ...
كانوا ...
... ٣ نار ...
فاذا ... ٤ نار ...
فلان ٥ ...
العدد ... ٧ نار ... ٨ نار ... ٩ نار ...
كانوا ... ١٠ نار ... ١١ ...
... ١٢ نار ... ١٣ نار ...
... ١٤ ... ١٥ نار ... قاعدة ... لطيفة اذا اردت ان ...
...
لفظ الالف ... ٩٨٧٦٥
٤٣٢١ ...

وهو الارقام التسعة من جميع صنوف ... ٩٨ ... لفظ الالف ...
ثلث مرات ... الثلاثات ... سابقة ... المراتب ... ٥٠٧٦٥ ... لفظ الالف مرة
والمراتب ... الالف ... فالعدد المذكور ثمانية وتسعون الف الف ... واربعمائة واثنان وثلثون الفا ومائة ٢ اذا اردت
جمع الاعداد المتوالية المبتداة من الواحد ... الاخير ... وتضرب ... في ...
العدد الاخير ... في العدد الاخير ... ان يجمع من الواحد الى ...
والضعف في العشرة ... العشرة ... في العشرة ... ٣ اذا اردت
جمع الاعداد المتوالية المبتداة من الاثنين ... تضرب ... المجموع ...
... المجموع ... الثلاثة ... العشرة ...
سبعة ... في العشرة ٤ اذا اردت جمع ... المتوالية من الواحد ...
وعبارة ... الاخير ... الى ... المجموع
المتوالية المبتداة من الواحد ... ٥ اذا اردت جمع الازواج المتوالية مبتداة
من ... الزوج الاخير ... جميع الازواج ...
العشرة في ... ٦ اذا اردت جمع ... الواحد ...
... اذا اردنا ان نجمع من الواحد الى ... مائة وثمانية ...
... ٧ اذا اردت جمع مضروبات الاعداد المتوالية المبتداة من الواحد ...
في ... والاثنين في الثلاثة والثلاثة في الاربعة ...
... ٨ اذا اردت جمع مربعات الاعداد المتوالية المبتداة من الواحد ...
... ٩ اذا اردت جمع مكعبات الاعداد المتوالية المبتداة من الواحد ...
...
فائدة ... العدد ... ١١ ...
... نفر ... نشسته ... پانزده نفر ... مسلمان ... پانزده نفر ... كافر ...

کوچکا همراه مجموع در دفعات آن شده و در میان مسلمانان حکم بود داشت در این کشتی کوچک [illegible] خواهد شد و ماهی [illegible]
بعضی را در دریا انداخت پس [illegible] داخل شد و هر که می آید از مسلمان با کافر در جای [illegible] نشاند [illegible]
در هر [illegible] در دریا انداخت [illegible] پانزده نفر کافر در دریا انداخت [illegible]
پس مجموع کفار در دریا انداخت و طریق نشانیدن را نظم در آورده اند و آن بیت نظم [illegible]
[illegible]
[illegible] طریق نشانیدن [illegible] مسلمان [illegible] کافر [illegible]
یک کافر [illegible] مسلمان [illegible] کافر [illegible] مسلمان [illegible] کافر [illegible] مسلمان [illegible]
آن [illegible] کافر [illegible] مسلمان [illegible] کافر [illegible] طریق نشانیده [illegible]
[illegible] در دریا انداخت [illegible] مجموع کفار [illegible] در دریا [illegible] **قال الله سبحانه** ویخرون للاذقان یبکون ویزیدهم
خشوعا قال فی الکشاف معنی الخرور للذقن السقوط علی الوجه وانما ذکر الذقن وهو مجمع اللحیین لان الساجد اول ما یلقی به الارض
من وجهه الذقن [illegible] والالف لا الذقن واجاب عنه فی الکشف بانه اذا ابتدأ
الخرور فاقرب [illegible] من وجه الی الارض هو الذقن [illegible] علی الارض [illegible]
[illegible] فی وجه ذکر الذقن [illegible] فی الخشوع [illegible]
[illegible] انه لما کان الذقن [illegible] من الوجه الی الارض [illegible]
[illegible] الاذقان الی الارض [illegible] الاذقان [illegible]
فی الخرور [illegible] بالارض [illegible] **فائدة** اعلم ان کلمة العوالم التی یستعملها اهل العرفان اربعة
عالم الجبروت وعالم الملکوت وعالم الغیب وعالم الشهادة اما عالم الجبروت فهو [illegible] الذات المقدسة [illegible]
[illegible]
[illegible] عالم الملکوت [illegible]
الا [illegible] بالمخلوقات [illegible] الصفات [illegible] والملکوت [illegible] الصفات [illegible]
[illegible]

وعالم الغیب فهو ما کان من المخلوقات غائبا عن الحس وعالم الشهادة ما کان محسوسا **قیل** ان مروان الحمار
آخر خلفاء بنی امیة انما لقب بالحمار لان العرب تسمی کل مائة سنة حمارا [illegible] مائة سنة فلما [illegible]
لقبوا مروان بالحمار [illegible] **فائدة** قد ذکر [illegible] فی سبب استحقاق اسم الوزارة وجوها منها انه ماخوذ
من الوزر الذی هو الملجأ ومنه قوله تعالی کلا لا وزر الی ربک یومئذ المستقر ومنها انه من الوزر الذی هو الاثم [illegible]
[illegible] **حکایة** روی [illegible] لا ابن الذبیحین والوجه انه [illegible] ولد اسماعیل وهو احد الذبیحین
[illegible] عبد الله فان عبد المطلب [illegible] عشرة [illegible]
[illegible] عشرة [illegible] عبد الله [illegible] عبد المطلب [illegible]
[illegible] عشرة [illegible] القداح [illegible]
[illegible] عشرة [illegible] عبد الله [illegible]
[illegible] القدح علی الابل **شعر لابی تمام** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **فائدة** انما سمیت الجمعة جمعة لان الله تعالی فرغ فیه من خلق الاشیاء فاجتمع المخلوقات فیه [illegible]
[illegible] الناس فیه للصلوة [illegible] المدینة [illegible]
قالوا ان للیهود یوما یجتمعون فیه کل سبعة ایام [illegible] یجتمع فیه [illegible]
[illegible] یوم الجمعة [illegible] یوم [illegible]
الجمعة [illegible] **فوائد** [illegible]
[illegible]
[illegible] **فائدة** [illegible]
[illegible]

ومنها انه من الوزر [illegible]
ومنها انه [illegible]
[illegible]

کافر ومتاجا بمعنی قبل والعامة تکسره الکتان والقار والدجاجة والدجاج وفص الخاتم ومتاجا بکسره والعامة تفتحه الظهر [illegible]

والضفدع ومتاجا بکسرها والعامة تفتحه [illegible] طلاوة وثیاب جدد [illegible] قال [illegible]

بیض [illegible] ومتاجا بکسرها والعامة تفتحه الاثنی [illegible] والبعوض ومتاجا بکسرها والعامة تکسره

المصران جمع مصیر [illegible] جمع حبیب **من کلمات العرب** اذا ظهر [illegible] بدون [illegible]

[illegible] **قال رسول الله صلی الله علیه وسلم**

بعثت الی الاسود والاحمر ای الی العرب والعجم لان الغالب علی الوان العرب الادمة والسمرة والغالب علی الوان العجم البیاض

والحمرة [illegible]

فائدة [illegible] فی تسمیة الایام [illegible] العرب [illegible]

[illegible]

[illegible]

ثم [illegible] **قد کتب** بعض [illegible] الصحابة

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **فائدة** اعلم ان [illegible]

الخصب [illegible]

الی العرب والعجم

[illegible] **شعر لابی نواس**

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فائدة [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **فائدة** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **فی الحدیث** [illegible]

[illegible]

[illegible] **معما باسم مسافر** [illegible]

[illegible]

[illegible] **معما باسم [illegible]** [illegible]

[illegible] **معما باسم [illegible]**

دوبیت [illegible]

[illegible] **معما باسم [illegible]**

[illegible]

[illegible] حديث روى الصدوق في معاني [illegible]
باسناده عن [illegible] عند ابي الحسن [illegible] فقال [illegible] ان [illegible]
[illegible] ستة اشهر فقد فرغ الله من خلقه [illegible] ابي الحسن ادع [illegible]
ما يخرج الولد فان الله [illegible] قوله ادع [illegible] قول الناس [illegible]
مضي ستة اشهر فان المفهوم منه ان [illegible] تسعة اشهر [illegible] الولد [illegible]
من خلقه [illegible] الولد [illegible]
انه [illegible] ان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
وان [illegible] فائدة قد اشتهر في [illegible]
[illegible] حديث روى في الكافي عن ابي عبد الله عليه السلام قال خالطوا الناس [illegible] ان [illegible]
[illegible] الناس [illegible] حديث [illegible]
خالطوا [illegible] فان [illegible]
[illegible] الناس [illegible]
ان [illegible]
[illegible] ان [illegible]
[illegible]
الذين [illegible] حديث روى عن امير المؤمنين [illegible]
[illegible] فان [illegible]
[illegible] عن ابي عبد الله عليه السلام قال خالطوا الناس [illegible]

قال [illegible] الاخبار [illegible]
[illegible] حديث روي في الكافي عن ابي جعفر عليه السلام قال [illegible]
[illegible] الناس [illegible]
[illegible] احوال الناس [illegible]
[illegible] لان [illegible]
[illegible] حديث روي في الكافي باسناده عن امير المؤمنين [illegible]
انه [illegible] الكذب فان كل راج طالب [illegible] عن [illegible]
فان كل راج طالب [illegible] الرجاء والخوف [illegible] وذلك
لان كل راج طالب [illegible]
[illegible] الكذب [illegible] الصدق [illegible]
الكذب [illegible] الايمان وذلك لان [illegible]
[illegible] العقاب [illegible] الخوف والرجاء [illegible]
ودلت عليه الروايات سؤال ان قيل هل يمكن رجلان يكون كل واحد منهما خال الآخر جواب قلنا نعم وذلك فيما اذا
تزوج كل واحد من الرجلين بنت الآخر فرزق كل واحد منهما ابنا فالابنان كل واحد منهما خال الآخر سؤال ان قيل هل
يمكن رجلان يكون كل واحد منهما ابن خال الآخر جواب قلنا نعم وذلك فيما اذا تزوج كل واحد من الرجلين اخت الآخر فرزق
[illegible] كل واحدة منهما ابنا فالابنان كل واحد منهما ابن خال الآخر سؤال ان قيل هل يمكن رجلان يكون كل واحد منهما عم الآخر
جواب قلنا نعم وذلك فيما اذا تزوج كل واحد منهما بام الآخر فرزق كل واحد منهما ابنا فالابنان كل واحد منهما عم الآخر
سؤال ان قيل هل يمكن رجلان يكون كل واحد منهما عم ام الآخر جواب قلنا نعم وذلك فيما اذا تزوج كل واحد من الرجلين
بنت ابن الآخر فولدت كل واحدة منهما ابنا فالابنان كل واحد منهما عم ام الآخر سؤال ان قيل هل يمكن رجلان يكون كل واحد
منهما خال ام الآخر جواب قلنا نعم وذلك فيما اذا تزوج كل واحد من الرجلين بنت بنت الآخر فرزق كل واحدة منهما ابنا
فالابنان كل واحد منهما خال ام الآخر سؤال ان قيل هل يمكن رجلان يكون كل واحد منهما خال اب الآخر جواب قلنا نعم

[illegible]

وذلك فيما اذا تزوج رجلان كل واحد منهما بام الآخر فولدت لكل واحدة منهما ابنا فالابنان كل واحد

منهما خال اب الآخر تم المجلد الثالث

الثالث من مشكلات العلوم لطفيه ابراهيم

وحفظه الجسيم في يوم الاربعا

من شهر جمادى الآخر

سنة ١٢٦٤

[illegible]

هو الله تعالی

کتاب

التدوین فی احوال
جبال شروین

از مؤلفات جلیله جناب
جلالتمآب اجل اکرم آقای اعتماد السلطنه
محمد حسن خان وزیر انطباعات و دار الترجمه
همایون مترجم مخصوص حضور باهر
النور اقدس ذات
افاضت

فی یونت ئیل ۱۳۱۱
هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

تدوین کتاب معرفت و تألیف دفتر دانش و دانایی آنگاه رسد که در فاتحه فکرت و خاتمه سخن از ثنا و حمد صانع مدرک با طول و عرض برتر زند و نقد ستایش و پرستش آفریننده جان و خرد را عیار و معیار درستی افکار و صحت نمای اخبار و بهترین محک و وسیله انتقاد و واسطه تکمیل فهم و استعداد داند مگر تواند از بر آوردگان حضرت عزت جل شأنه و تقدست اسمائه و بعضی از سکنه معضول امکنه و اقطار این جرم ثابت نمای سیار که برخی زمینش خوانند و قومی انسفل ادوار و نوین آسمان فرا شد حرفی نزدیک بصواب زند یا بتحقیقی بالنسبه نیکو کند اگر بحر اخضر معلق و اگر دریای خروشان عرضه کم پهنای ما کشف مجهولات هر یک بهمه معلومات اقدس باری کاری محال است و داستان ره نوردی ابله لنگ در خیال و سعادت آنست که او را فیح ابداع شرایف را ضمیمه توانایی و بقدر مقدور تاریخ و جغرافیای ممالک و ممالک مالک الملک علی الاطلاق بخوانی تا از روی بصیرت دانی که هر جا سوادکوه و خضرتی و دره با شکوه و الوان اشجار و اثمار است همه از خم صنع بیچون رنگ گرفته و در هر نقطه از اقالیم با قصه جلالش قدم گذاری صد هزار مار اندران خفته و هفت دیوان هر معنی و دیو بندان در هر صورت بسته آن بند و دو دران کشند

درین هفتخوان رستمی بند کیست — بلندی همه در سرافکندگی است

تو کوتهی کمر در کرده و سطبر — ندیدستی ای مور چنگال ببر

و درود شایان بی حد و پایان بر روان روشن و نزدیکان آن زلحت تدبیر و خطه تقدیس عز علاه پاکان و پیمبران راهنما فرستادگان باکرامت و صفا از آدم صفی تا حضرت مقدس خاتم انبیا و کریم دیهیم کشور اصطفا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم و جانشینان اکرم آن بزرگوار که آموزگاران دانایی و بزرگیکان درگاه سبحانی و آیات بینات هدی و رایات غالبات اصطفا [illegible]

تا از زمین نشان است تا از زمان حکایت — گر قصه از بدایت گر غصه و نهایت

و بعد تاریخ سوادکوه و جغرافیای آن و توضیح در بیاض معرفت ثبت شود و از فرط استواری پهلو بفیروزکوه زند که زاد و مجد اشرف افخم شخص شاخص معظم حضرت رفیع صدر اعظم ادام الله اقباله العالی آنرا بخود منتسب نماید و فرماید که اینجا بمنزله خانه من است تا در فرخنده قرار و سکون و مسکن

شک نیست که این کتاب مختصر آن دستگاه با زیب و فر را در خور نباشد تا آنجا که بزرگان را پسند آید در هر دیده پسندیده نماید مگر بنظر لطف پاکان بنگرند و ما الحظات صوری لا یعنی و هر نقطه را که ملاذ زمان حضرت صدارت بخود منسوب نمایند شاد و الیه و معتنابه فرمایند

در سنه ماضیه تنگوزئیل یکهزار و سیصد و یازده هجری موکب فرخنده کوکب اعلیحضرت اقدس شاهنشاه جمجاه خسرو صاحبقران ناصر الدین شاه خلد الله ملکه و سلطانه حدود سوادکوه و فیروزکوه را بخیام با احتشام و ورود اقامت کرده و زمقام مقدس مشرف ساختند و جماد و نبات و جاندار این حدود را بعواطف ملوکانه نواختند و از عنایت کند بین سفر خیر اثر مورد و وارد و مقبل و قابل را شامل میشد ملازمت وجود با فیض وجود شخص اکمل اعلم صدر اعظم میرزا علی اصغر خان امین السلطان متظله العالی بود که در رکاب اعلی و ادر هر ناحیه مجلس بیت و جغرافیا [illegible] شروق خورشید میداد و فروغ ناهید چون بسوادکوه رسیدیم در آنجا روزی در محضر معالی اثر آن بزرگوار کرم استفاده گشته شنیدم که میگفتند سوادکوه در حکم خانه من است گفتم پس بنده باید از طرز زندگان این عمارت و نظارگان این بهجت و خضارت باشم تاریخ و جغرافیای آنرا بنویسم و خاک آکنام اشرف عالی بر تو افکن این ساحت آنرا بدرستی تا می تمام این انتساب و اصالت بر آنم داشت که از تمام ماندگان و سکنه قدیم و جدید آن سخن گویم تا این محوطه جای خود را چنانکه بخاطر گیرد نماید و صدق و سبق که دارد بدرستی مکشوف گردد

پس از شناسایی و معرفت فلان محل مسلم است که سوانح و وقایع آن سرزمین با امکنه مجاوره پیوستگی دارد و طبیعت که صلح و جنگ همسایه با همسایه متواتر میباشد و با ولایات بعیده و مردم دور دست سر و کار امری نادر است پس نگارش تاریخ و جغرافیای سوادکوه اگر نگارنده از کلیه مازندران و طبرستان سخن نراند متعذر است و شرح منظور برطبق مرام بدون این حواشی غیر مقدور

ابتدا است که کاردانان آن حوزه جلیله رفیعه این سطور ناچیز را بدیده ملاطفت بینند و در مطاوی این اوراق [illegible] بصیرت بدست آورده کلها که چیزی یادگار خلوص ارادت بنده احقر محمد حسن ملقب باعتماد السلطنه دانند

از جمله مطالب مهمه که بعد از استقصای کامل مکشوف و معلوم شده این است که عرب ناحیه سوادکوه و کوه تا بی آنرا جبال شروین مینامیده اند و ما را در این باب از کتب قوم و تواریخ و مسالک و ممالک و غیرها که در صدر سلف و قرون اولیه اسلام بزبان عربی تصنیف و جمع شده شواهد ظاهره و دلایل باهره بدست است و بتوانیم از اوراق مصنفات معتبره نظر عنایت انتشار از ملک و صناعات را یافت و آگاهی رسانیم و بنمایانیم که مصنفین عرب در همه جا بجای لفظ سوادکوه جبال شروین نوشته اند و شک نیست که طالبان علم و خبر و فضلای معرفت نمای کشور که بشعر و کهنه [illegible] آیات خود را بمطالعه دفاتر و رسائل و مسطورات اواخر و اوائل مصروف میدارند با این نکته برخورده و خود این مطلب برای العین [illegible]

بطون صحف و متون مؤلفات علمای عرب دیده و ملتفت شده اند که مقصود از جبال شروین کدام ناحیه و ایالت و سرزمینی است بلی حرف دراین است که شروین چه معنی دارد که جبال سوادکوه را اعراب مضاف و منسوب بآن نموده اند از اعلام شخصیه است یا عنوانی خاص آنچه مسلم و معتبر است این است که یکی از ولاة و حکمرانان سوادکوه را در صدر اسلام شروین میخوانده اند و ظن نزدیک بیقین اینکه ولایت سوادکوه را که اعراب مشتی کوه دیده اند باسم والی و حکمران آن زمان جبال شروین خوانده اند یعنی ناحیه و کوهستانی که شروین در آن حکومت میکند

اما شروین اعلم المورخین حمزهٔ اصفهانی در تاریخ خود در آنجا که سلطنت ساسانیان را شرح میدهد مطلبی میگوید که حاصل آن این است قیصر روم از یزدجرد پادشاه ساسانی خواهش کرد که یکی از دانشمندان با فرهنگ ایران برای آموزگاری و اتابکی ولیعهد قیصر بدربار دولت روم فرستد تا لجافشین امپراطور روم بسن الکبری برسد … آداب متأدب کرده و از عادات و رسوم ملل خاصه ملت با فضل و تربیت ایران بهره‌ور باشد قبول درخواست قیصر روم را یزدجرد پادشاه ایران شروین دشتبی را مأمور روم کرد که آنجا بتعلیم و تربیت امپراطور بترتیب ولیعهد قیصر بپردازد و حسن کفایت و درایت خود را ظاهر سازد و این معنی موجب مزید [?] و اتحاد دولتین روم و ایران که در آن وقت فی الحقیقه اعظم و اشهر دول روی زمین بودند گردد انتهی

(دشتبی مخفف دشت آبی است و مقصود از دشت آبی زمینهائی است که با میاه انهار و قنوات زراعت و سیراب شود و دیم نباشد و دشتبی مخصوصاً از اعمال قزوین است و اعراب آنرا معرب کرده و دستبی نوشته اند)

از سطورات فوق مستفاد میشود که شروین اسم شخص نیست بلکه عنوانی عام است مثل والی فارس حکمران خراسان صاحب آذربایجان و محتمل که ساتراپ قدما محرف شروین باشد چه آنهم همین معنی را دارد و حاصل آنکه شروین فلان محل یعنی حاکم و صاحب اختیار آنجا نهایت آنکه عرب ملتفت این نکته نشده و گمان کرده شروین اسم شخصی است و این ملک او و راست و لا ناحیه را باسم شروین نمینامیدند نتیجه آنکه در قدیم ایام عرب معروف بجبال ناحیه سوادکوه هم رسانیده که حکمران آنرا شروین میگفته اند لهذا آنقوم این کوهستان را منسوب و مضاف باین اسم کرده و جبال شروین در کتب خود ضبط کرده اند و بنام آن بعض مصنفین عرب که در آن وقت مصادر علوم و اعلام در رایت بوده اقتدا نموده کتاب تاریخ و جغرافیای سوادکوه را موسوم به (کتاب التبیان فی احوال جبال شروین) نمودیم اینک بعد از مقدمه مختصر میپردازیم بنگارش جغرافیای سوادکوه و شرح این اسم و تحقیق …

مقدمه

این مختصر مقدمه را برای ازدیاد توضیح و تبیین نگاشته گوید شک نیست که زمام تمام مهام و امور دولت علیه ممالک محروسه ایران صانها الله تعالی عن الحدثان در کف کفایت و قبضه اختیار کاشتکاران و ملاذ زمان حضرت اشرف افخم اعظم و حضرت والا امجد اکافی صدر اعظم مد ظله العالی میباشد اما چون فوج سوادکوه مکرر قراول خاص و مخصوص حراست وجود مقدس همایون اعلیحضرت قوی شوکت ظل اللهی روحنا فداه میباشد با کلیه اعمال آن ولایت مستقیماً و بلا واسطه در تحت اوامر و نواهی بندگان حضرت مستطاب معظم است محض این اختصاص آن ناحیه کوچک را از انتساب بخود بزرگ نموده و فرموده اند سوادکوه بمنزله خانه من است و الحق آن سرزمین را از این نسبت و اضافت شأن و شرافت کامل حاصل شده و عزت و علاء بی شایان …

لا تدعنی الا بیا عبده   فانه اشرف اسمائی

پس نامی این نگارش جغرافیای مختصر آن فرمان منیف است و از آنجا که در زمانهای بسیار قدیم سوادکوه چنانکه در فوق نگاشته شد باسم جبال شروین موسوم بوده و بعدها چون از آن … و آن نیز باعتبارات تغییر نموده این دو مطلب را بر آن … کرد هر محلی بمناسبت از کلیه مازندران بحیز اسم و اطلاعات مفیده از قرون سالفه در باب این مملکت با سعی و استقصای موفور تحصیل نموده در این صفحات نمائیم تا ابتکار بالنسبه اهمیتی بهم رسانده و در خور امداد حضور و موهبت ظهور ملاذ زمان حضرت اشرف صدارت عظمی دامت عنایته گردد و هم که دیدن اوراق بنظر عنایت ببینند تا که از تصفح و تتبع و استقراء کتب قدیم و جدیده کوتاهی نکرده و بعد از مطالعه دفاتر عدیده از مؤلفات داخله و خارجه این کتاب تالیف شده جامع مطالب مفیده و حاوی فوائد و عوائد لطیفه امید که بحلیه قبول محلی شود و در حضرت معلی مقبول گردد

جغرافیای سوادکوه

پوشیده نباشد که الکای سوادکوه باسم یکی از جبال مشهوره آنجا موسوم شده و آن کوه در جنوب شرقی قصبه زیرآب محال ولوپی که یکی از دو محال سوادکوه میباشد واقع شده و اهالی محل آن کوه را سوات میگویند با تای منقوطه و در سوابق ایام نیز آن ولایت را سوادکوه با تاء میگفتند و مینوشتند چنانکه محمد بن اسفندیار معاصر رستم بن اردشیر که در سنه … در مملکت طبرستان تاریخ تصنیف نموده و آن تاریخ در وثاقت و اعتبار با تاریخ طبری همسری میتواند کرد در شرح رفتار اسپهبد فخرالدوله بن اسپهبد شاهنشاه … (مثال اسپهبد که … بحضرت آید جواب نوشته که من این ساعت عزم … مشغول و لشکر برگرفتم بجالوس شد و از جمله معارف و ارباب آن نواحی … همه مطیع او باشد … برگشت منهم که … با خادمی خاص پیش او فرستادند … از این آگاه شده که بطبرستان … خویش جمع کرد … روزبهان و ابراهیم بن ابله را … استقبال کرد و فرمود که براه سوادکوه و … و کنده آب بر سر راه و سنگ … آنجا که بر آب … شکست …) شاهد بر کلمه سوادکوه است و در املاء این کتاب …

اما اشتقاق و ریشه این اسم … بسیط استعمال شود چنانکه در نام کوه … گفته میشود خواه با لفظ کوه ترکیب شود چنانکه در اسم الکای مزبور که موضوع این رساله است استعمال میشود

سوادکوه با سین منقوطه و با سوادکوه بدال … و با سوادکوه با اضافه … چنانکه … این املاآت نظر رسید گفته شود علی جمیع التقادیر مخفف است از فرشواد و لفظ فرشواد قدیم این اسمی است که از لغات اصلی این مملکت باقی مانده و آنهم جزو سکوکات ملوک مجوس آنجا و بعضی از تواریخ عتیقه آنها در جائی دیده و شنیده نمیشود و بالفعل از سکوکاتی که بلفظ فرشواد و یا فرشواد مشتمل است و بخط و قلم پهلوی و زبان بومزادی اهالی ضرب شده معدودی نزد نگارنده حاضر است

واما آنچه در کتب باستانی مجوس و تواریخ اسلامیه که محتوی بر اخبار و اسامی ممالک و سلاطین … فرشواد را یا … در مقام … نقل … که هم بر اشتقاق اسم سوادکوه اقامه شهادت باشد و هم نسبت … این نواحی … کرده

عبدالله ابن المقفع که اصلاً از مشاهیر کتّاب زردشتی بوده و غالب عمر بر کیش آتش پرستی گذرانیده و در لغت عرب و فن
انشاء رسائل و اصول دیانات اسلامیه سر ضرب المثل است و کتاب کلیله و دمنه را او از پهلوی بعربی نقل کرده و ترجمه احوال
و کلمات حکیمانه و تفصیل کشته شدن او بدست عیسی ابن علی عباسی در اکثر کتب رجال و سیر مسطور است رساله بلغت عربی نوشته
که بعضی از اوضاع و احوال ممالک طبرستان در قرون قدیمه از آن رساله منکشف میشود و موضوع آن رساله ترجمه جواب
نامه جسنفشاه پادشاه ممالک فرشوادگر است که معاصر اردشیر ابن بابک مؤسس سلطنت ساسانیه بوده و بزرگتر خدمه
بیوت النیران که هربد هرابده باشد نوشته و آن نامه مشتمل بوده است بر سؤالات چند و بعضی از انتقادات در قوانینی که
اردشیر ایجاد کرده و استشاره در تبعیت اردشیر و مبادرت بحضور او و هربد هرابده جوابی مشروح و مبسوط بپادشاه مشار الیه
نگاشته و چون بلغت پهلوی بوده است ابن المقفع آنرا معرب کرده و نسخه تعریب ابن المقفع را فاضل متبحر محمد اسفندیاری در خوارزم
پیدا کرده و در مبادی تاریخ طبرستان که تا سال هفتصد و پنجاه هجری است عبارت ابن مقفع را بفارسی ترجمه کرده است محل
حاجت ما از آن رساله بر وجه التلخیص این است

(چنین گوید ابن المقفع از بهرام ابن خورزاد از پدر خویش منوچهر موبد خراسان که چون اسکندر در ناحیت مغرب دیار روم
خروج کرد قبط و بربر و عبرانیون مسخر او شدند از آنجا لشکر بپارس کشید و با دارا مصاف داد و چون ملک ایران بگرفت ایرانشهر
بر ابناء ملوک ایشان قسمت کرد و ملوک طوایف نام نهاد بعد از طول مدتی اردشیر بابک از ساسان خروج کرد و پادشاه زمین
عراقین و ماهات ماه نهاوند و ماه بسطام و ماه سپدان اردوان بود و از ملوک طوایف بزرگتر و مطاع ترین او بود اردشیر
او را با نود دیگر که از ابناء نشاندگان اسکندر بودند بگرفت و بعضی را بشمشیر و بعضی را بحبس بکشت و گذشته از اردوان
در آن عهد عظیم قدر تا مرتبه جسنفشاه فرشوادگر و طبرستان بود بحکم آنکه اجداد جسنفشاه از زمان اسکندر بقهر و غلبه
زمین فرشوادگر باز ستده بود و بر سنت ملوک فارس تولا کرده ما اردشیر را او مدارا میکرد چون بر ملک جسنفشاه روشن شد
که از اطاعت او چاره نخواهد بود نامه نوشت و پیش هربد هرابده اردشیر ابن بابک تنسر بهرام خورزاد فرستاد او را تنسر برای
آن گفتندی که بجمله اعضای او موی چنان رسته بود و فرو گذاشته و هم تن او چون سر اسب بود چون تنسر نامه شاه طبرستان
بخواند جواب نوشت بر این جمله که از جسنفشاه زاده طبرستان و فرشوادگر و جیلان و دیلمان و رویان و دماوند نامه بتنسر
هربد هرابده رسید خواند سجود میکند الی آخر رساله که چهل و چهار صفحه از نسخه من است

مورخ متبحر مشار الیه بعد از ختم ترجمه میگوید اما در کتب چنین خواندم که چون جسنفشاه طبرستان نوشته تنسر بخواند
بخدمت اردشیر ابن بابک شد و تخت و تاج تسلیم کرد اردشیر در تقریب و ترحیب او مبالغه فرمود و بعد مدتی که عزیمت
روم مصمم کرد او را باز گردانید و طبرستان و سایر بلاد فرشوادگر را بدو ارزانی داشت الخ

هم در اول باب سوم تاریخ محمد اسفندیاری مسطور است که حد فرشوادگر آذربایجان و طبرستان و گیل و دیلم و ری و قومس
و دامغان و گرگان باشد و اول کسیکه این حد پدید کرد منوچهر شاه بود و معنی فرشوادگر آمده است (پاش خور) ای عش الماء
صالحا و بعضی از اهل طبرستان گویند که   فرشوادجر را معنی آنست که فرش هامون را گویند و واد کوهستان را و گر بمعنی
جر دریا یعنی پادشاه کوه و دشت و دریا و این معنی محدث است و متقدمان گفته اند جر بلغت قدیم کوهستان باشد که برو کشت

توان کرد و درختان و بیشه باشد و سوخرایان در قدیم لقب جرشاه بوده یعنی ملک الجبال و مازندران محدث است بحکم آنکه
مازندران بحد مغرب است و بمازندران پادشاهی بود چون رستم زال آنجا شد و او را بکشت جنوب این ولایت را موز اندرون
گفتندی بسبب آنکه موز نام کوهی است از حد گیلان کشیده تا بلار و قصران که موزه کوه گویند همچنین تا بجاجرم یعنی این ولایت
درون کوه موز است و هم مورخ مذکور در وسعت قلمرو شهنشاه عضد الدوله فنا خسرو دیلمی از آل بویه میگوید چهل و دو سال
ببغداد نشست جمله حجاز و یمن و شام و مصر و عراقین و طبرستان و سایر بلاد فرشوادجر بحکم او بود انتهی

و همچنین سید ظهیر الدین ابن سید نصیر الدین که از سلسله ملوک مازندران است در تاریخ جلیل خود که اکثر مطالب آنرا از روی
تاریخ مولانا اولیاء الله آملی و تاریخ علی ابن جمال الدین رویانی اقتباس فرموده اسم فرشواد را مکرر ذکر کرده است از جمله
در آخر فصل عمارت رویان میگوید چون منوچهر شاه دوازده سال در مقابل افراسیاب بود عمارت رویان و آن نواحی که
آمده در طبرستان مقام ساخت و حدود آن معین کرد از طرف شرقی تا بناره و غربی تا بملاط که آن قریه شهر هوسم است که اکنون
بفرضه رودسر اشتهار دارد و جنوبی قله هر کوهی که آبش ببحیره آبسکون باشد و شمالی ببحیره آبسکون

حدود اصل طبرستان چنانکه در تواریخ مسطور است همین است که نوشته شد و طبرستان داخل فرشوادگر است و فرشوادگر
آذربایجان و گیلان و طبرستان و ری و قومس میباشد و گفته اند که معنی فرشوادگر (عش الماء) میباشد یعنی عش که [illegible]
و نیز میگویند بلغت طبری فرش هامون و صحرا باشد و واد کوهستان و گر دریا پس فرشوادگر صحرا و کوهستان و دریا معنی
دارد و از متقدمان مرویست که جر بلغت قدیم کوهستانی موضعی را گویند که در آن کشت توان کرد و بیشه و درخت بسیار داشته
باشد و از این سبب سوخرایان را که ملک الجبال بودند جرشاه میگفتند انتهی

و هم در عنوان فصل ابتداء حکومت ملوک رستمدار و انقراض اولاد جسنفشاه میگوید - جسنفشاه و اولاد او تا عهد
قباد ابن پیروز حاکم طبرستان بودند و سلطنت تمامی ممالک فرشوادگر از عهد ذو القرنین تا عهد قباد در حیطه تصرف ایشان
بود اگر احیانا بعضی از اوقات باستیلاء و غلبه غیری از ایشان مسلوب میگشت طبرستان از اهل بیت حکام و اولوا الامر بودند الخ
و هم در اول فصل ذکر اولاد جاماسب فی سلطنت جیل ابن جیلانشاه در ممالک طبرستان و گیلان بخصوص در رویان میگوید
کارگاو باره بلاد ما زعمت سمت رفعت پذیرفت و ممالک طبرستان بتصرف او در آمد و رسولی با تحف و هدایا بالایق آن
حضرت شناخت ترتیب کرده بدرگاه کسری فرستاد کسری گاوباره را بانواع احترام و مزید احتشام مخصوص و خلعت داد
فرمود و فرشوادجرشاه در لقب او بیفزود و این سال سی و پنجم بود از تاریخ عجم که بنو نهاده بودند و طبرستان را در قدیم الایام
فرشوادجر لقب بود چنانکه ذکر شده است   انتهی

الغرض لفظ فرشوادجر بمرور زمان و استعمال اجنبیان هم تحریف یافته و هم تخفیف پذیرفته سواد شده است چه در تعریب
تبدیل شین معجمه بمهمله شایع و مطرد است مثل بنفسج در بنفشه و سوسن در شوشن و امثال آنها که شاید تا یکصد شاهد میتوان
آورد و کسر بعضی از حروف و نقصان لفظ نیز در تعریب بسیار است چنانکه ضد آن که اضافه و ازدیاد بعضی از حروف باشد نیز
بسیار است قسم اول لاسجرد که معرب ولاشگرد است اول کلمه را در تعریب انداخته اند و قسم دوم مثل ابوزرجمهر که معرب
بزرگمهر است و حروف اول را در تعریب افزوده اند و هرکس در تبدیلات و تصحیفات و انواع تعبیرات که از نقصان حروف

لغت هر قوم با مخارج ملل دیگر هم میرسد دقت کرده و تتبع نموده باشد اکثر اسامی محرفه را میتواند باصل خود برگرداند
و عوارضی را که از استعمالات اجانب و اغلاط و اغیار در آنها هم رسیده است رفع کرده تصحیح نماید ابو منصور جوالیقی را تصنیفی
در موضوع معربات و کلمات اجنبیه لغت عرب و این علت تعریب و تصحیف نه اختصاص بزبان عرب و لغت فرس دارد بلکه
در جمیع السنه و ازمنه جاری و ساری بوده است و جهت آنکه هر ملتی را مخارج و اصواتی است مخصوص که ملت دیگر از ادای
آن عاجز است و چون بر حسب تقاضای اختلاط و ارتباط با آن مخارج و اصوات دوچار شوند ناچار با قرب مخارج و اشبه
اصوات تلفظ کنند مثل پا پارسی که چون لغت عرب فاقد آنست در حین ابتلاء عرب بتکلم آن بحرف فا تبدیل میکنند زیرا که
هر دو شفوی است مانند سپاهان که اصفهان شده و هکذا فاذهر در پادزهر و فیل در پیل و فارس در پارس و شواهد کثیره
دیگر و گاه میشود که تخالف محض میکنند و عوض حرفی مستدل حرفی میآورند که مخرجا اصلا تقارب ندارند و صوتا هیچ جهه
مشابهت ندارند مثل تبدیل شایعی که اهل فرانسه در تعریف قاف و کاف به سین دارند چون سزار در کزار که معرب آنست
قیصر است و سیسیل در سکلیه که معرب آن صقلیه است و فنیسی در فنیقی که مملکت معروفی است در تواریخ عتیقه
بالجمله اسم سوادکوه از نام قدیم این ولایات مشتق و مأخوذ است بدون هیچ شبهه و هیچ ریبه و از تاریخ میرظهیر معلوم
میگردد که اسم قدیم ولایت سوادکوه (کلاری) است چنانکه در ذکر وضع مازندران بعهد سلطان سنجر میگوید بعد از
سلطان محمد سلطان سنجر بر تخت نشست و محمود پسر سلطان محمد در اصفهان قایم و اصفهبد علاءالدوله را بخواند و تحف
داد و گفت پدرم با تو بد کرده من با تو نیکی میکنم و عمه را بعقد او داد و اجازت فرمود که بخانه خود رود و اصفهبد رو بطبرستان
نهاد و فرامرز این مرداویز را لشکر و دیوان سلطان در بند داشت و زمام باز گرفت و با خود آورد و چون بخوار رسید دو هزار
مرد طبرستان بدو پیوستند و فرامرز برادرزاده او که از بهرام گریخته بسمنان بدو پیوست و او را مثل فرزند خود نوازش
نمود از آنجا بو جعله سلوک و فرامرز لشکر مهدی را تشریف داده بر لشکر و در فرستاد بهرام لشکر جمع کرد اصفهبد بقلعه کوزا که در
هزار جریب است رفت تا قلعه را داشتند بهرام با شاه ابو جعفر را بفرستاد تا سردار قلعه را بفریبد و قلعه را نگذاشت بیرون
امیر اسحق ابو ورا چون معلوم شد پیش اصفهبد فرستاد که دو هزار مرد جمع کردیم و سرجهرود و پی شکسته بدینجانب بیاید
تا آنچه باید کرد بکنیم اصفهبد رو بدو نهاد و بر کلاری که بسوادکوه مشهور است رسید انتهی
واما وجه تسمیه طبرستان آنچه در افواه مشهور است و نویسنده های اسلام هم بدان تصریح کرده اند آن است که چون
حربه و سلاح این مملکت بواسطه اشتمال بر جنگل که باید درختها می انداخت و جاها می ساخت و بواسطه کثرت اختلاف
و مشاجرات ملوک که هیچ وقت این ناحیه عظیم خالی از آن نبوده و اهالی از حمل اسلحه و ادوات مدافعه ضرورت داشته همیشه
تبر بوده و هست و غالبا مردم آنجا با این آلت مسلح میباشند و هیچ وقت بدون این حربه بیرون نمی آیند لهذا آن مملکت بنام
طبرستان مشهور شده است و در تعریب تاء منقوطه را بتاء مثناة تبدیل کرده اند چنانکه در اسم طهران نیز چنین شده
زیرا که طهران هم اصلا بتاء منقوطه است علی التحقیق چنانکه زکریا ابن محمود قزوینی در آثار البلاد و اخبار العباد لغت طهران
و ترجمه آنرا در ردیف تاء منقوطه مرقوم نموده است یاقوت حموی در معجم البلدان بعد از نقل افسانه در وجه تسمیه طبرستان
میگوید (والذی یظهر لی وهو الحق و یعضده ما شاهدناه منهم ان تلک الجبال واهلها کثیر الحروب و اکثر اسلحتهم بل کلها

الاطبار حتی انک قل ان تری صعلوکا او غنیا الا وبیده الطبر صغیرهم وکبیرهم انتهی
این بود آنچه در السنه و افواه مردم مشرق است تا حقیقت مسئله یعنی وجه تسمیه طبرستان را در جای خود با تحقیقات
انیقه چنانکه در کتب مصنفین قدیم روم و یونان هم تأیید نماید ذکر خواهیم نمود و شرح خواهیم داد اینک میپردازیم بایراد
بعضی مطالب صحیحه کلیه مازندران و طبرستان و مضافات و دریای خزر و بیان اصل و نسب طوایف و اقوام ساکنه
در آنحدود و عوایدشان بنا بر این گوئیم ناحیه یا ایالت سوادکوه از طرف جنوب بییلاقهای مازندران محدود بوده یعنی
حد جنوبی آن دریای خزر بوده افتاده اند و این دریا در هر دوره از ادوار موسوم باسمی شده در زمان کیخسرو که پانصد
سی سال قبل از میلاد مسیح باشد و در عهد دارای اول کیانی که سی سال بعد از سنه مذکوره بسلطنت رسیده دریای
مازندران را منسوب به هیرکان نموده و دریای هیرکانی میگفته اند و هیرکان محرف ویرکانا میباشد و ویرکانا در لغت
فرس قدیم بمعنی گرگ است و شهر و ولایت گرگان که هم اکنون معروف باشد هیچ مناسبت باین اسم یافته و بعد اعراب آنرا
معرب کرده جرجان گفته اند اما وجه تسمیه دریای مازندران بدریای گرگان آنکه بعد از سلطنت سلاطین کیان اهالی
هیرکانی یا گرگان چون تابع و مطیع سلطنت با استقلال کیان بوده اند و ولات مازندران که آن تبعیت و اطاعت را نداشته
تمکین نمینمودند بنا بر این ولات معزز بوده و تبعه آنها که مازندرانیها باشند اهالی هیرکانی یا گرگان گفته و این اختصاص
بود مثل اینکه بفلان قوم میگویند اینها وحشیانند یا بفلان شخص میگویند رند و وسیع است لیکن دریائی که اهالی این ناحیه بر
کناره آن زندگانی میکردند مشهور بدریای گرگان شد بعبارة اخری مازندرانیها ویرکانا گفتند و یونانیها آنرا هیرکانی گفتند
شهاب الدین یاقوت حموی در کتاب معجم البلدان نقل از کتاب آثار الباقیه ابو ریحان بیرونی نموده که گوید در زمان اسکندر کبیر
فیلقوس مقدونیه دریای مازندران را دریای ارقانیا میگفتند چه ارسطوی حکیم معلم اسکندر اینطور ضبط کرده و آنها که
ملتفت تفاوت تلفظ ملل و امم میباشند میدانند که ارقانیا همان هیرکانیا است پس در عهد اسکندر کبیر هم دریای مازندران
بنام دریای هیرکانی معروف بوده لکن باید دانست که قبل از اسکندر این دریا را دریای ساکازنه گفته اند و ساکازنه از کثرت استعمال
کاسپین شده این است که فرنگیها هنوز هم دریای کاسپین میگویند توضیح آنکه قبل از عهد و زمان اسکندر مقدونی جماعتی از
تجار یونان از سمت قراد نکز بسواحل دریای مازندران آمد نمد یعنی از طرف یونانی از رود خانه ریون که آنوقت فازیس
میگفتند بگرجستان و ارمن و شهروان حالیه رخت کشیده در اراضی و نواحی واقعه مابین دو دریا که آنوقت معروف بکرمنی
بود و رود ارس که آنرا اکثر نام داشت قومی را از طایفه تورانی ساکن دیدند که ایرانیها و یونانیهای قدیم آن قوم را ساک و کاشت
و سیت یا سکیتی میگفتند تجار یونان آن اراضی و نواحی را ساکازنه گفتند یعنی مسکن ساکها یا اسکیتها یا سیتها یا سکزیها
و دریای مازندران را نیز باسم نواحی یا سکنه دریای ساکازنه نامیدند از این رو چنانکه گفتیم ساکازنه رفته رفته کاسپین شد
و رومیها هم در سلطنت اگوست (سی و یک سال قبل از میلاد) و در سلطنت طراژان قیصرهای رومیة الکبری (صد و شانزده
سال بعد از میلاد) دریائی را که ما بحر خزر میگوئیم دریای کاسپین میگفته اند
در بوندهشت کتاب زردشت در سفر تکوین باسم دریای خزر را گامرود نگاشته و باز در جائی از همین کتاب گوید فراده کرد
در شمال ایران در طبرستان است و فراده در لغت زند بمعنی آب شور و دریا میباشد و فراه فراخ رود یعنی دریای محیط

نیز در زند اوستا و در برهان کتاب بوندهشت در جغرافی اسم این دریا را زره واوجستان نوشته و گوید دو دریای بزرگ در برابر بند
بنا بر مسطورات حمزه اصفهانی از مشاهیر مصنفین و مورخین در زمان سلاطین ساسانی دریای مازندران را اکفوده دریاه
پادرا اکفوده مینامیده اند در پادریاه در هر صورت همان دریاست و اکفوده شک نیست که باد کوبه میباشد که مشاهیر
علمای جغرافیا باکو ضبط کرده اند در بعضی از نسخه ها اکفوده دریاق هم نوشته اند اما ظاهرا این تحریف راجع بکتاب است
و محققا این کلمه یعنی دریاق پادرا پادریاه جزء دریا منظور نیست و چون در برهان قاطع بلغت اکفوده رجوع شود آنچه که گفتیم
ثابت خواهد شد و خواهیم دانست که اکفوده دریاه پادراق پادرا اکفوده دریای مازندرانست و در عهد ساسانیان بحر
خزر با آن اسم موسوم بوده و اکفوده با تحریف یا بی تحریف اسم قدیم باد کوبه میباشد

بعد از شروع نشر یا فروغ اسلام و اول دولت آن که دولت اموی باشد دریای مازندران معروف بدریای جرجان و دریای
طبرستان بوده صاحب معجم البلدان میگوید دریای مازندران را بحر جیلی یا الدوارة خراسانیه نام داده اند
سیصد سال بعد از هجرت که مقارن سلطنت سلاطین سامانی است این دریا خزر نام داشته و در دوران غزنویها دریای آبسکون
اما سلاجقه با عهد سامانیها موافقت کرده خزر گفته و گویند که بنام دریای باد کوبه و حاجی طرخان و از آن پس که روسها بعضی
از نقاط حوالی و اطراف آن آمد و شد کردند باصطلاح یونانیها و رومیها یا عموم فرنگیها آنرا دریای کاسپین نامیدند و در
میان ما اهالی ایران همان دریای خزر و مازندران است

چون این دریا با سایر دریاهای روی زمین وصل نمیشود و از تمام دریاچه های شور آب آسیا بزرگتر میباشد و رودخانه‌های
بزرگ دامنه جبال قفقاز و کوه اورال باین دریا میریزد باید آنرا دریاچه بزرگ گفت نه دریا
وجه تسمیه این دریا بخزر این است که طایفه از طوایف ترکستانی موسوم بخزر در کنار این دریا سکنی گرفته زندگانی میکردند
بنا بر این دریا را هم باسم آن طایفه خزر گفته اند و طوایف دیگر که اغلب آنها نیز ترک بوده در سواحل این دریا توطن نموده میکنند
از عهد کیخسرو که دو هزار و چهارصد سال قبل باشد اسامی طوایف ساکنه در حوالی بحر خزر را چنین ضبط کرده اند
طایفه ماساژت که همان ماگوگ مزبور در تورات و ماجوج مسطور در قرآن باشد طایفه فینوا طایفه البانی
طایفه گادوزی طایفه آماردی طایفه آلن طایفه غز طایفه ترکمان طایفه اوز طایفه پولوست طایفه
اوزبک طایفه قبچاق و داغستانی و چچن و لگزی و قالموق و غیرها اما طوایفی که در حدود دریای مازندران در اراضی
خاک ایران ساکن بوده چهار طایفه شمار آمده اند اول ماردها مارد که از ساحل غربی رودخانه ارس یعنی از آمل بطرف
مغرب سکنی داشتند و اشتقاق اسم مازندران از نام همین طایفه است چنانکه در فارسی معنی شیب عظیم و فت را دارد مثل
اینکه بگویند جبال اندرانی خانه منزل مارد بوده و اندران محقق اندران است پس مازندران یعنی مملکتی که طایفه مارد یا ماردا اندران
ساکن میباشند و مازندرانی یا ماردا اندران در استعمال مازندران شده و اینکه گفته اند ماز بمعنی ابر است و چون در
مازندران ابر زیاد میشود آنرا مازندران گفته اند وهم است دوم طایفه طاپوری که در ناحیه شمال شرقی یعنی از کنار رود
اترک تا ساحل رودخانه آراسپی از برای اقامت و بودن اختیار کرده بودند و طبرستان از اسم این طایفه مشتق شده ابتدا
طاپورستان گفته اند یعنی ولایتی که طایفه طاپور در آن مقیم اند بعد طاپورستان طبرستان گردید در مسکوکات سلاطین مستقل

مازندران که تا خلافت ولیه بنی عباس هیچ سلطنتی اطاعت و تمکین نکرده و خود سکه میزدند (پادشاه طاپورستان) نقش است
و خوانده میشود سیم طایفه جل یا گل که از رودخانه قزل اوزن تا سفید رود تا البرز بوده اند و گیلان باسم آنها موسوم گشته
و گیلانیان از این طایفه اند چهارم طایفه کادوسی بوده که از البرز تا لنگران را معمور نموده و حالا طوالش در جای آنها سکنی دارند
این چهار طایفه معتبر اصلا تورانی بوده اند نه ایرانی و از سه هزار سال قبل از کنار رود اترک را که در سمت شرقی مایل شمال باشد تا
لنگران که در طرف مغرب مایل بجنوب است مسکون نموده و تمام مردم مازندران نسل و نژاد و اعقاب اخلاف این چهار طایفه بزرگ
میباشند و هر یک خود در ادوار مختلفه یا رئیس مستقل یا پادشاه مستقل داشته و هیچیک از طبقات سلاطین ارکانیان و خلفای
اسکندر و اشکانیان و ساسانیان بلکه پادشاهان مسلمان نیز تبعیت و تمکین نداشته تا عهد صفویه که ناچار اطاعت این سلسله نموده
و قبول سلطنت و حکومت آنها را نمودند و جهت این تسلیم و انقیاد آنکه شاه عباس اول با سادات مرعشی نسبتی داشته یعنی مادر شاه
عباس سیده مرعشی بوده و سادات مشارالیهم در سمت آمل و ساری و حکمرانی مازندران سالها دارای تسلط و نفوذ معنوی بوده
بنا بر این مازندرانیها را بر تبعیت شاه عباس وادار نمودند علت دیگر منقاد شدن مازندرانیها به دولت صفویه آنکه شاه اسمعیل
مؤسس اساس سلطنت صفوی و اجداد او در تمام ولایت گیلان مرید زیادی داشته مریدها از ارادت بشاه اسمعیل گرویدند
و باقی گیلانیها متابعت مرشدهای خود و مازندرانیها هم بجهت اتحاد جنسیت و مجاورت با گیلانیها و علت مسطور در فوق
و اگر این اسباب فراهم نیامده بود با نظر استبداد تورانی که داشت مردم مازندران و گرگان و گیلان و مضافات تن
بتمکین در ندهند

چون از چهار طایفه معتبر تورانی که سواحل دریای خزر و امکنه متعلقه بدولت ایران را مسکون و معمور نموده سخن راندیم
اولی آنکه استقصائی در این مطلب نمائیم چه محققین از مصنفین قدیم یونان و غیره در موضوع شرحها نگاشته و آنها که در علم
انساب و معرفت اصل و نسب طوایف و قبایل اهل عالم نظری دارند دانسته اند که تحقیق نژاد هر قوم و دانستن عادات و رسوم و
آداب و اخلاق آنها خالی از اهمیتی نیست بنا بر این اظهار و بیان دارد که چهار طایفه مزبوره چنانکه در فوق اشاره نمودیم از وقت
مهاجرت از توران و آمدن بحدود مازندران که تقریبا سه هزار سال پیش باشد تا زمان سلطنت سلاطین صفویه مستقیما پادشاهان
ایران اطاعتی نداشته و تنها بعضی اوقات مختصر باجی بآنها میداده یا در اوان قشون کشی و جنگ با خارجه سلاطین ایران مبلغی
برای ولایات مازندران و گرگان میفرستاده و آنها لشکری چریک مانند که در انداختن قلاخن و تیر و کمان مهارت داشته باید
ایران تجهیز داده و فرستاده و تا جنگ در کار بوده آنها از بیعت مأمور جدال و قتال ذکر اهمیت نموده پس از اتمام جنگ بوطن
خود معاودت میکرده اند و گاه اتفاق افتاده که طرف مقابل یعنی معاند و دشمن پادشاه ایران هم از این طوایف اجیر کرده و هر دو
اردو از چریک مازندرانی با خود همجنس داشته و با یکدیگر مصاف داده اند اینک میپردازیم بنقل قول مصنفین قدیم یونان
و غیره در بیان احوال و عادات طوایف قدیمه مازندرانی

در عهد داریوش اول که بنا بعقیده هم از کتب تاریخی است کلیه ممالک ایران به بیست ساتراپی یعنی بیست ایالت منقسم
بوده و طوایف سواحل جنوبی بحر خزر که هرودوت ابوالمورخین آنها را باسم کاسپین نام برده سکنه ایالت یازدهم شمرده شده مالیات
آنها را دویست تالان گفته اند و تالان دو قسم بوده تالان طلا و تالان نقره تالان طلا معادل بوده با هشت هزار و چهارصد

هفتاد و پنج تومان حالیه و تا الان نقره باشد فی شصت تومان و ظن غالب این است که تا الآن طوایف عرب بوده که بذاریوش
سپرده اند بویت تا الان نقره بوده نه تا الان طلا

وقتیکه اکزرسس پادشاه کیانی لشکر بیونان کشید همراه این بقدر وسعت و تمکن خود قشون چریک همراه این پادشاه کردند از جمله
طوایف کاسپین هم جماعتی از فرستاده بودند چنانکه هرودوت تصریح کرده و بعد از آنها طایفه ماردها و ماردها و آماردها نام برده
میشود البته آنها در آنوقت کلیجه کوتاهی بود که خودشان آنرا سبز رنگ میکنند و اسلحه آنها کمانی بود از یک قسم چوب خیزران
که در مملکت خودشان میروئید و خود از آن کمان میساختند و شمشیر هم داشتند و بعد از آن طوایف شخصی بود آریوماردوس نام
و آریوماردوس بعقیده ما مرکب از دو لغت است آریو و ماردوس و سپس آخر ماردوس همان سینی است که یونانیها در آخر اعلام
حسب الرسم میبت نوشته اند و آنرا میخوانند جز کلمه‌ئیکه بین ماردوس همان مارد است و آریو اگر لغت زندی باشد بمعنی
آرزوه است یعنی آزاد و نجیب مرد و اگر پهلوی است محرف آزرا است که بمعنی بهتر میباشد

هرودوت در جای دیگر میگوید یکقسمت از طایفه مارد در حوالی مملکت فارس ساکن میباشند و در آن وقت که کیخسرو کبیر میخواست
بر آستیاژ پادشاه پیشدادی مدی شورد چند طایفه از طوایف ساکنه در حوالی فارس را با خود متحد ساخت و از آن جمله یکی
طایفه مارد بود و این طایفه همان شعبه است که اجداد الوار و اکراد بوده اند

یکی از مورخین میگوید طایفه مارد از طوایف رشید جنگجوی سیت یاساک یا سگرتی یا توزانی است و این طایفه در سواحل
دریای خزر سکنی داشتند و چادرنشین بوده و در بعضی از امکنه دیگر ایران هم این طایفه جای داشتند بلکه در ارمن هم از
این قوم بوده چنانکه هرودوت اشاره نموده است آرین و کنت کورس که هر دو از مشاهیر مورخین اند میگویند شعبه از
طایفه مارد در کوهستان فاصل ما بین عراق و عجم میزیستند اینها باید اجداد بختیاریها باشند بعقیده پلین مورخ مسکن
اصلی طایفه مارد باختر بوده اما معتبرترین و قویترین این طایفه باید آن شعبه از آنست که در کوهستان مازندران
و طبرستان و گرگان و گیلان سکنی داشته اند و غالبا در جلگه و کنار دریا قتل و غارت مینموده فرهاد اول پادشاه اشکانی سالها
با این طایفه جنگید آخر الامر یکدسته مختصر از این طایفه را که در سمت طبرستان بودند غارت نمود و مطیع ساخت و آنها را
کوچانده و در شهری متصل به پیل کاسپین که سرحد خوار حالیه باشد سکنی داد و چندی فایو نمود و آن شهر معروف به کاراکس
بود و آنرا کاراکس ام میگفتند و بنابر تحقیقاتی که ما بعمل آورده ایم کاراکس در جائی بود که حالا ایوان کیف است و باید دانست
که پیل در زبان یونانی بمعنی دروازه است پس پیل کاسپین یعنی دروازه کاسپین اتفاقا جنگ فرهاد اشکانی با طایفه
مارد و مقهور شدن شعبه از آنها از وقایع سنه یکصد و هفتاد و هشت قبل از میلاد است تا سال صد و هفتاد

وقتیکه کوربلون سردار رومی قیصر روم در سنه پنجاه و هشت بعد از میلاد برای گرفتن ارمنستان آمد استمداد از طایفه مارد بطور
چریک کمک خواسته بودند و صد نفر پیاده از این طایفه بعساکر سردار روم وارد آمد

کیپر از مصنفین بزرگ در کتاب جغرافیای قدیم خود مینویسد طوایف ژل و طاپور و گادوزی تماما شعبه های طایفه مارد
یا ماردها بوده اند و بعقیده ما این رای صحیح و متین است همه مارد بوده اند منتها این است که هر شعبه هم اسم خاصی داشته و
هر نقطه از نقاط ساحل جنوبی بحر خزر رفته و سکنی کرده اسم خاص خود را بآن نقطه داده اند و از اینجاست که کوه مازندران

از آذربایجان یعنی نزدیکی اردبیل شروع میشود و منتهی به گرگان میگردد و در قسمت سمت جنوب اسامی مختلف دارد و اما در قسمت
سمت شمال همه جا معروف بکوه مازندران میباشد و از اینجا بدرستی معلوم میشود که چون این طایفه بزرگ مارد یا مازد یا شعبه‌ها
خود در دامنه های جنوبی و شمالی این کوه سکنی داشتند آن حدود را مازندران گفتند یعنی مسکن طایفه مازد که همان مارد مورخین یونانی باشد

اکتزیاس طبیب مورخ که سالها در خدمت اردشیر دراز دست کتابی معروف به پرشن بود تاریخ و جغرافیای ایران نوشته اما
افسوس که آن مفقود شده و از میان رفته جز یک از آن مانده مجمله مختصری از تاریخ است در آن صفحات میگوید طایفه
گادوزیها خیلی پیش از استیلای اسکندر کبیر در گیلان و مازندران سکنی داشته نیز مینویسد یکی از امرای دربار آرتکسرکزیس که همان
آستیاژ هرودوت باشد از این پادشاه رنجید و بطایفه گادوزی پناه برد امیر رنجیده پارسا نام داشت گادوزیها او را کمک کرده
و سواره و پیاده زیادی باو دادند پارسا بجنگ پادشاه آمده و در مصاف اول شصت هزار نفر از قشون پادشاه را کشت
گادوزیها امیر مشار الیه را بر خود پادشاه نمودند او مدتها عمر با سلاطین پیشدادی در زد و خورد بود و بیشتر از بلاد ایشان
قتل و غارت مینمود (پوشیده نباشد که آستیاژ افراسیاب است و پارسا پسر زادکه پیران ویسه باشد و اگرچه او قتی موافق
نوشتن تاریخ پیشدادیان شدیم این مطالب را توضیح خواهیم نمود)

بنابر مسطورات اکثر مورخین و مصنفین طایفه مارد یا مازد که همان گادوزیها یا گلها یا طاپورها باشد ششصد سال قبل
از میلاد در بلاد و امکنه خود مسلط و با قوت بوده اند و باج به سلاطین ایران نمیدادند کیخسرو کبیر کیانی فقط چیزی که از این قوم
طلب مینمود در وقت لزوم قشون چریک بود چنانکه در محاصره بابل کیخسرو بیست هزار پیاده و چهار هزار سوار از این طایفه
در معسکر خود داشت و جزو سایر طوایف که قشون کیخسرو را تشکیل میدادند بودند پس از آن چون یکی را بدا اطاعت تمکین
سلاطین کیان نمیکردند اردشیر دراز دست با سیصد هزار پیاده و ده هزار سوار بطرف مازندران و گیلان راند که طوایف
مازد را مطیع و منقاد نماید اهالی جلگه بکوهستان پناه بردند و هر چه شهر و آبادی داشتند قبل از ورود پادشاه ایران آن را
ویران ساختند از این رو قشون اردشیر بی زاد و قوت ماندند و طوری کار بر آنها سخت شد که مالهای سواری و بنه خود را
میکشتند و میخوردند و کله خری را بشصت درهم خرید و فروش میکردند که بپزند و بخورند آخر الامر از سرداران اردشیر شخصی
مدبر موسوم به تیری باز (یعنی تیر انداز) بتطمیع یکی از رؤسای طایفه مازد پرداخت و میان آن رئیس و باقی سران جدائی
انداخت خلاف و اختلاف رؤسا و نفاق آنها با یکدیگر سبب شد که با پادشاه ایران صلح کردند

شاپور اول پادشاه ساسانی با رئیس طایفه مازد که بالبرهس یا بلیتوس نام داشت عقد معاهده نمود و در آنوقت که با والرین
قیصر روم که ایران مسخر ساخته بود جنگید چندین هزار پیاده و سواره مازد نیز در اردوی بلیتوس بنا بمعاهده در رکاب شاپور بودند
یکی از مورخین مینویسد اسلحه طوایف مازد از قدیم عبارت بوده از سپر و نیزه کوچکی که دارای نوک باشد و حربه برنده داشته اند
که مانند قمه بوده با بندی مثل بند شمشیر که آنرا حمایل مینداختند و در دست چپ سه چوبه تیر میگرفتند و کمانی در کتف قرار میدادند
که چوبهای تیر را در موقع بکار ببرند

از بعضی مسطورات مورخین چنین استنباط میشود که از طایفه گادوزی یا کادوس که در گیلان سکنی داشته دسته
ساحل رود قزل اوزن را گرفته بسمت جنوب و جنوب غربی رفته بوده بحوالی سرچشمه این رود که در نزدیکی کردستان است رسید

سلطنت سلاطین ایران قرار گرفت یعنی پادشاه مزبور انارالله برهانه شد بایرانیکار پرداخت و اول تدبیری که نمود این بود که بعضی
از طوایف جنگجو را که عالم بفنون نظامی بودند از گرجستان و خراسان و لرستان و ترکستان کوچ داده در گیلان و مازندران سکنا
نمود از جمله بواسطه شرارت امرای گنگر طایفه طالش را که اصلا ترک میباشند کوچانیده در محلی که حالا معروف بطوالش است متوطن ساخت
یکی از مورخین گوید طوالش که یکی از طوایف ترک میباشند ابتدا با قشون چنگیزخان بایران آمده بلکه یکی از اولاد امیر چوپان
طالش نام داشته و شاه عباس برای کسر سورت امرای گنگر از این طایفه تقویت نموده است

الکلام یجر الکلام تدریجا از مقصد اصلی دور افتادیم قصد ما بیان حال طوایف و قبایل مختلفه بود که در عهد قدیم و سوالف
ایام در سواحل دریای خزر سکونت داشته و مردم زمان حال مازندران و گیلان و استرآباد نسب خود را بآنها میرسانند و اگر کلام
در این موضوع طولانی شده و ذیل سخن وسیع گشته باکی نیست چه قبایل و طوایف مزبوره بواسطه شجاعت و جلادت و بیباکی
خطر بکید داشته اند چون اقدام بکارهای خطیر کرده و فی الحقیقه سر سلاطین بزرگ دنیا گذاشته و سلیمی حال تامی عالم را مشغول
نموده و برنج و مرارت انداخته اند و در دایره و حوزه وسیعه تاریخ خاصه تواریخ مشرق زمین و مملکت ایران دارای مقامی
معلوم گشته و مصنفین بزرگ اروپا و آسیا که مقید باستقصای مطالب و استکمال مقاصد و توفیه مرام بوده در مصنفات جلیله
خود از آن اقوام و قبایل با جرأت و اقدام شرحها نگاشته و داستانها نوشته و دانستن آن جمله یک نقطه از نقاط تاریخ ما را صحیح
و روشن بل مدلل و مبرهن میسازد و از پرتو این معلومات بسا مطالب نفیسه مهمه دیگر مکشوف و دانسته میشود و اینجاست که
میتوان گفت اختصار و ایجاز جایز نیست و موقع اطناب است چه خواندن سطری چند نقلی ندارد اما دانستن شطری از احوال
و اوضاع قدیم مملکت و وطن امری نهایت مستحسن میباشد بنابراین ما باز عطف عنان نموده بشرح بقیه احوال قبایل قدیمه
مازندران میپردازیم آنوقت میرویم بر سر سایر مطالب متعلقه بسوادکوه و مضافات بعون الله تعالی و حسن توفیقه

امم متمدنه عالم دانسته که طوایف وحشی عاطل از حلیه ادبیات میباشند اما همان قوت ناشی از وحشیگری آنها در زمانی
در عصری از اعصار این جهان اسباب کارهای بزرگ از قبیل نظر داوینک قلیلا شده که دانستن تاریخ آن طوایف اهمیت دارد لکن
چون خود ادبیات نداشته سرگذشت و شرح اوضاع زندگانی خویش را در دفاتر خلود مقید و مؤبد نساخته اند و باید بتاریخ
و زحمات زمان تواریخ متمدنین که با آنها سروکار یا زد و خورد داشته احوال آنها را استخراج کرد

زمانی که ماردها یا مازدها در قطعه از این صفحات سکنا اختیار کرده و قبلها را ذلیل نموده نسبت مردم این سرزمین با آنها نسبت
تخته سنگی بزرگ بوده و آنها حکم ریگی داشتند که در دامنه کوهی از اسباب استواری و برقراری آن تخته سنگ عظیم شده و مانع
از لغزش و غلطیدن آن گردیده حاصل آنکه ریگی در زمانی در دامنه کوهی تخته سنگ بزرگی را مانع سرازیری شده گشته است

نتیجه مقدمات این است که طایفه ماردها یا مازدها که سکنه حقیقی کوهستان ایران بودند و از طرفی از کوه زاگروس که باطراف
کرمانشاهان باشد تا جبال کردین یعنی کردستان و از طرف دیگر تا دامنه کوه قفقاز و سمت جنوبی بحر خزر را مسکون نموده بلکه
شعبه از آنها در سواحل فراهنگر جای گرفته و قسمتی از مملکت ارمن خاصه کوهستانهای آن ملک را آباد کرده قومی بوده اند جنگی
که سکنه مید یعنی عراق عجم را و مردم فارس را و پارتها را که اشکانیان از ایشان بوجود آمده حتی یونانیها و رومیها را آسوده نمیگذاشتند
موسی خورنی مورخ ارمنی که در مائه پنجم میلادی میزیسته و تاریخ و جغرافیای ارمنستان را نوشته گوید یکی از ایالات ارمن مردفی

و مرداغی چنین بنظر میاید که مارد داغی باشد یعنی کوه ماردها و این تصور وقتی است که ما داغ را ترکی و همانکه حالا عثمانیها
طاق مینویسند دانیم و به کوه ترجمه کنیم و گرنه شاید بزبان ارامنه آنوقت بمعنی یورت و مسکن بوده و از آنجا که در زبان
ارمنیهای قدیم دیغ بمعنی ناحیه است میتوانیم بگوییم مرداغی در اصل ماردیغی بوده یعنی ناحیه ماردنشین و ماردیغی
از کثرت استعمال مرداغی شده و این نظر ارجح است در هر حال چون موسی خورنی در نشر تألیفات خود از مصنفات بطلیوس و
پولیبیوس اقتباس نموده یعنی مطالب جغرافیا را از کتب این دو مصنف اخذ کرده یقین است که اسم مرداغی یا ماردداغی از اسمهای
کهنه است قبل از موسی خورنی وضع شده و برای آن ناحیه علم گشته

بعضی از علمای جغرافی قدیم و جدید بر این عقیده اند که مرداغی جزیره خالیه است بنابراین عقیده طایفه رشید مارد یا مازد زیاده
از دو هزار و پانصد سال از طوایف نامی بوده اند و در مدت مزبوره هیچ طبقه از سلاطین چه کیان چه اشکانیان و رومیان
و یونانیان و خلفای عرب تمکین و تبعیت ننموده در کوهستانها و جنگلها خوب سرجای داشته تا بعدها با سایر قبایل اهل عالم
مخلوط شدند و اسم خود را از دست دادند

این جمله بمنزله مقدمه بود اینک میرویم بر سر اصل مطلب یکشعبه از طایفه مارد یا مازد که احوال گذشته آنها را ببیان شرح دادیم
در مائه هفتم میلادی مهاجرت کرده بطرف جبل لبنان رفتند و مورخین آن عصر و زمان اماکن این طایفه را در کوه مزبور
مردائیت نامیدند و این دفعه اسباب سهو و اشتباه فضلا و نویسندگان تاریخ شده گمان کردند که مردائیتها همان مارونیها هستند
لکن ما با دله قاطعه واضح و مبرهن میسازیم که مردائیتها ماردها یا مازدها بوده و هیچ نسبتی بمارونیها نداشته اند بنابراین گوییم
اول مصنفی که از مردائیتهای جبل لبنان سخن گفته و از آنها نام برده تئوفان نام عالم یونانی است این مصنف میگوید در این سال
که سنه ششصد و هفتاد و ششم میلادی است طایفه مارد بکوه لبنان آمده و این کوهستان را بقهر و جبر متصرف نموده و قطعات نواحی
متصرفی خود را از کوه موروس که نزدیک انطاکیه شام است تا حوالی بیت المقدس قرار دادند و بسیاری از غلامان اسیر جبل لبنان
منزل کرده و جمعی از راهزنان و شرطلبان و غلامان فراری از شهرها و آبادانیهای شام با آنها ملحق شده بر عدد و عدت آنها
افزودند و زمانی نگذشت که جمعیت آنها بچندین هزار نفر رسیده سقناق و معقل آن قوم ملاذ هر جنس و نوع از مردم طاغی
مزبوره یاغی گردید و این در زمانی بود که معویة ابن ابی سفیان در دمشق خود را خلیفه اسلام خوانده سلطنت میکرد و از آنجا که طایفه
بشرارت و جلادت معروف بودند چون معویه شنید شعبه از این قوم بجبل لبنان آمده و در قلعه های مرتفع آنجا جای گرفته اند
زاید الوصف مشوش شد چه او را تحقیق و معلوم گردیده بود که ماردها بمیل و اراده خود باین سرزمین نیامده اند بلکه امپراطور
قسطنطین ملقب به پوگونات امپراطور قسطنطنیه آنها را باین حرکت محرک گشته تا معویه را دوچار مشکلات و گرفتار کارهای
دشوار صعب نماید لهذا چندی از افراد و فضلا و کاردانان عرب را بسفارت مأمور قسطنطنیه و دربار قسطنطین نمود سفرای
معویه چون بپای تخت امپراطور رسیدند آن پادشاه ایشان را با کمال مهر و محبت پذیرفت آنها آنچه را معاویه پیغام و دستور العمل
داده بود ابلاغ نموده بعرض امپراطور رسانیدند قسطنطین جواب مطالب سفرا را بخود آنها نداده گفت من سفیری با شما بدربار
معویه میفرستم و او جواب را بخلیفه تبلیغ مینماید
فرستاده امپراطور قسطنطنیه بطریقی بود مسن و معتبر آزموده و سنجیده دانا و کاردیده موسوم به یحیی نام داشت چون

با امپراطور بن معویه از قسطنطنیه بدمشق آمد ابن ابی سفیان در حال امرای عرب خاصه وجوه و اعیان قریش را احضار کرده چند
مجلس نموده بمذاکره و محاوره پرداختند و آخر الامر حاصل گفتگو انعقاد عهدی شد فیما بین معویه و امپراطور قسطنطین و خلاصه
مطالب معاهده اینکه سلطنت عرب و خلفا چه در زمان معویه و چه در عصر اخلاف و جانشینهای او هر سال سیصد و شصت و پنج هزار
دینار طلا نقد و پنجاه نفر غلام و پنجاه راس اسب تازی بدربار قسطنطنیه بفرستند بعد از انعقاد این معاهده مابین امپراطور
و معویة بن ابی سفیان قدرت و اقتداری که اعراب در مغرب زمین و خاک فرنگ بهم رسانیده بودند رو بانحطاط و تنزل نهاد بلکه
رعب و سطوتی که از آنها در آن سامان در دلها جای گرفته بود یکباره زایل گردید و از آن طرف قوت و اقتدار امپراطورهای قسطنطنیه
رو به ارتقا و اعتلا گذاشت خاقان تاتار ایضاً آبار یا آوار که اجداد بلغارهای حالیه باشند و خراج گذار و تابع امپراطوری
قسطنطنیه گشته بود اعتنا به متبوع خود نمینمود و خراج معمول خود را نمیداد بعد از آن معاهده باز بسر اعتنا آمده مبلغی را
که متقبل بود هر ساله مرتب و بموقع بدربار امپراطور فرستاد همچنین بعضی قبایل و طوایف ترک و یونانی که در قسمت غربی
ممالک امپراطوری سکنی داشتند و در مساکن خود صاحب سلطه شده وقعی بقدرت مرکزیه نمیگذاشتند چون امپراطور را از نو با
اقتدار کامل دیدند هدایا و پیشکشی بقسطنطنیه فرستادند و فی الحقیقه عذر گذشته را خواسته باز راه اطاعت و انقیاد پیمودند
در سال شانزدهم سلطنت قسطنطین در رومیة الصغری طاعون شدیدی در دمشق و سایر اقطار مملکت رو به بروز گذارد و اتفاق
بعد از فوت معاویه بود بعقیده مورخین فرنگ یزید ابن معویه و مروان در قلیل فاصله هم و از مرض طاعون درگذشتند و عبد الملک
ابن مروان زمام امر خلافت و اختیار آنرا بدست گرفت و ابتدا معاهده معویه و امپراطور را تجدید و تصدیق نمود بلکه بجای
پنجاه غلام و پنجاه اسب قرار داد سالی سیصد و شصت و پنج غلام و سیصد و شصت و پنج راس اسب بدربار قسطنطنیه فرستند
و این تمکین عبد الملک بلکه معویه هم از بابت وجود طایفه مارد بود که در ظل جبال لبنان که بر قوت و شوکت امپراطورهای
افزوده و از نخوت و غرور اعراب کاسته و العجب که اتفاق افتاد با آنکه از جانب امپراطور مساعدتی نمیکردند و هیچ جیره از دربار
قسطنطنیه وظیفه نداشتند همین راضی بودند که دهات و آبادیهای اطراف کوه لبنان را که در تصرف خلفای اموی بود بچاپند
و اموال رعایای آنجا را بغارت برند بلکه گاهی تا زیر دیوار دمشق آمده مال التجاره بازرگانان را بتاراج میبردند عبد الملک
با آنکه زیر بار خفت و مذلت باجگذاری با امپراطور رفته و سه مرتبه بقسطنطنیه نامه نوشت و از امپراطور خواهش کرد که در
دفع شر ماردها با خلیفه همراهی کند یعنی از طرفی عساکر عرب و از جهتی قشون امپراطور بآن طایفه حمله برند و بنیاد آنها را
براندازند و طرفین آسوده شوند از آنجا که پلتیک امپراطورهای قسطنطنیه همیشه بر این بود که سلطنت اسلام را ضعیف نمایند
و اگر کلیة این مقصود آنها حاصل نشود اقلاً بواسطه بعضی اعمال که موجب فتنه و فساد است حواس خلفای اموی را مغشوش نمایند
تا فرصت و فراغت دست اندازی بممالکات امپراطور قسطنطنیه نداشته باشند خواهش عبد الملک قبول نشد سهل است
بیشتر از پیشتر بتقویت ماردهائی که در جبل لبنان بودند پرداختند لکن باید دانست که طایفه مارد با وجود تجویز که از
امپراطور بر آنها میرسید باز هم دلبستگی و احساساتی او را منظور نداشته بنا بر طبیعت و فطرت غارتگری خود هم در
خاک عرب قتل و نهب مینمودند هم در متصرفات رومیها و ابقا بهیچ طرف نمینمودند
در سال ششصد و هفتاد و پنج میلادی مطابق سنه پنجاه و شش هجری قسطنطین پوگونات قیصر قسطنطنیه مرده و پسرش

ژوستینین که شانزده ساله بود و ملقب به رینوتمت یعنی دماغ بریده بجای پدر بر اریکه امپراطوری جلوس کرد و در سنه
ششصد و هفتاد و هشت مطابق سال پنجاه و نه هجری عبد الملک که در سلطنت خود دارای قوت و اقتداری گردیده بود چند
نفر از بزرگان عرب را بسفارت مامور قسطنطنیه نمود و بآنها دستور العمل داد که ضمناً از امپراطور دفع شر ماردها را درخواست
کنند و اظهار دارند که اگر قیصر این خواهش عبد الملک را بجای آرد علاوه بر آنچه هر ساله از دمشق بقسطنطنیه فرستاده میشود
نصف مالیات جزیره قبرس و ارمنستان و بلاد ایبریه را که آنوقت در تصرف عرب بود نیز در هر سنه بکارگذاران امپراطور ایصال
میدارند امپراطور پولی نام را که یکی از وضعاء قسطنطنیه و از معاریف رجال امپراطوری بود بشام فرستاد و پولی در دربار
عبد الملک با امنای خلیفه اموی عهدی بشرایط مذکوره در فوق بست و نتیجه معاهده این شد که امپراطور حکم کرد دوازده
هزار نفر ماردها که در جبل لبنان می نشستند از آنجا برخیزند و به اوطان خود باز گردند فی الحقیقه ژوستینین امپراطور که
جوانی مغرور بود و هیچ تجربه نداشت و بصیرتی در امور ملکی نداشت و با کاملین رجال دولت خود نیز مشورت ننمود فریب
عبد الملک خورده و آن سد سدید و دیوار حدید را که قسطنطین پدرش در جلو تعدی و تجاوز اعراب کشیده بود از میان برداشت
بلکه خود از قسطنطنیه بارمن آمده بعضی از ماردین طایفه مارد را که چندان تمکین سلطنت امپراطور نمینمودند گوشمالی سخت
داده و آخر الامر در سال ششم سلطنت امپراطوری ژوستینین در سر ضرب سکه نقاری فیما بین عبد الملک و آن امپراطور درگرفت
و این مسئله بهانه بدست خلیفه اموی داده بنابر المثلی که از تجربه فی اکراه امپراطور در جدد و لبنان حاصل کرده بود و پیچیده
و تطمیع دفع شر ماردها را نموده بود مجبور است آن باج و خراجی که هر ساله از دمشق بقسطنطنیه فرستاده میشد منقطع نماید
خصومت را با امپراطور ژوستینین گذاشت و ما شرح ماجرای جنگ را که اسباب نقار و خصومت عبد الملک و ژوستینین شد
در ذیل خواهیم نگاشت ولکن تحقیقاً بکر در باب ماردها میپردازیم بعد بآن داستان میپردازیم
بعضی از مورخین قدیم را عقیده این است که ماردهای زمان عبد الملک و ژوستینین یا عصر معویه و قسطنطین اجداد همین
مارونیهائی که حالا در جبل لبنان سکنی دارند بوده اند و این خطای عظیم است مارونیهای حالیه اصلاً از قریه مارونیه شمالی
و آنجا قریه بوده است در پانزده فرسخی انطاکیه شام ابتدا از آنجا کوچیده بجبل لبنان آمده اند مذهب مارونیها اگر چه
عیسوی است اما طریقه مخصوصی دارند و مقلد سنت مارون که یکی از ائمه عیسوی بوده میباشند اگر چه بعضی از علمای
خالیه اما و ... اسم طایفه را از مرد سوریه با مارادی عبری یا مارد عربی که هر سه بمعنی طاغی و سرکش است گرفته اند اما
این ضعیف است و از آنجا که مقصود ما در این محل فقط اثبات مهاجرت یک شعبه از شعب طایفه مارد یا ماردها بکوه لبنان است
متعرض آن مسئله نشویم و دنباله مقصود را میرسانیم
از سطور فوق ضمناً محقق و معلوم شد که قصد عمده امپراطور روم الصغری از اغوا و تحریک طایفه مارد برای آمدن
بجبل لبنان و آنها را سرحدداری متصرفات اعراب کاشتن عداوت بین این طایفه با کلیه اعراب و مسلمانان بوده و آشکار است
که این تخم از کجا تولید شد بعد از آنکه اعراب حمله و هجوم بمملکت ایران آورده و تا لا الاخر آنرا تصرف نمودند و اساس
سلطنت ساسانیان را بهم زدند و اهالی را مجبور کردند که دست از دین آبا و اجدادی خود بکشند بدیهی است و شک نیست که
در نتیجه این اعمال اسباب کینه و خصومت اهالی مملکت میشود بنابر این امپراطور قسطنطین که ماردها را برای اضرار و آزار

عرب اختیار کرده بود درست اندیشیده وخیال انجمن نموده واگرچه انتشار او وترویجش ان غیر محترم نمیبود هر که غیر عبدالملک
نمیتوانست اورا راضی به اجرا کردن مادرها نماید وابن قوت بما میرزا یکان بدست آورده خود را از دست دهد تا باید
دانست که معاویة بن ابی سفیان تنها از ترس مادرها بنای سازش را با قسطنطین نگذاشت وهمین ملت واملا وزرا بر معاهده
با امپراطور رومیة الصغری وخراج دادن بوی وا نداشت بلکه مطالب اصلی اورا باین خفت وخضوع راضی نمود وآن عقده
وداستان جنگ صفین بود ابن ابی سفیان مترصد بود امپراطور قسطنطین خلاف حضرت امیرالمؤمنین علی ابن ابی طالب علیه السلام را
تصدیق نماید وبا آن حضرت بنای مکاتبه وارسال ومرسول را گذارد وبعد از آنکه لشکر شام با او بطرف صفین حرکت کنند
ومملکت شام خالی از عسکر واسباب دفاع ماند قسطنطین باشاره امیر مومنان قشونی بفرستد ومملکت شام را مورد کسیل
کند یا بدون اشاره حضرت ولایت پناه ان طایفه مادرها سهمکی بر آغراز دهند که دمشق را غارت نمایند این بود که
برای همانی فی زمین خود سرجیوس ابن منصور رومی که از بطارقه رومی وفاضل واز دانشمندان آن زمان شمار میآمد اول عهد
که پیش ذکر نمودیم با قسطنطین امپراطور بست تا اورا از خیال مواخذت وارتباط با حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بیندازد وازین
رهگذر خیالش آسوده باشد

سرجیوس ابن منصور وزیر معویه را نام سرژیوس بوده اعراب آنرا سرجیوس نموده اند واو بعد از معویه وزارت یزید پلید را نیز
کرده وبطوری که معلوم نیست از کدام شهر روم است رتبه پاتریکی یعنی کشیشی داشته ویا تولیت را اعراب معرب وتطریق
کرده اند قبل از آنکه بلاد سوریه مفتوح عساکر اسلام شود اهالی آن مسیحی مذهب بوده اند وامپراطورهای قسطنطنیه را تا
دین عیسوی مشرقی زمین را داشتند چنانکه امپراطورهای روم حالا را است دین ارتدکس را دارند بطریقهای عیسوی سوریه
که اصلا از اعراب شام بوده اند تحصیل علوم دینی را در بیت المقدس یا در قسطنطنیه مینمودند بعد برای پیشوائی ومقتدائی
وهدایت مامور بلاد شام میشدند سرژیوس که یکی از آن بطارقه است اگرچه بظاهر قبول دین مبین اسلام نموده اما در باطن
عیسوی وشیعه بمذهب اولی خود در اعلی درجه تعصب بوده وهیچ وقت صلاح وصرفه امپراطورهای قسطنطنیه را از دست
نمیداده وبقدر امکان جهد میکرده که فتنه در اسلام برپا نماید وشریعت حضرت سید المرسلین صلی الله علیه وآله را ضعیف
کند وتسلط امپراطورها را در ممالک از دست رفته آنها اعاده دهد چنانکه معویه در ابتدای خلافت حضرت امیر مومنان
علیه السلام خیال طغیان وعصیان انداخت وسوسه سرژیوس اورا بر این کار واداشت حتی عقیده بعضی از مورخین مسلمان این است
که بعد از فوت معویه چون وزارت یزید پلید نیز سرژیوس را بود اورا بقتل وواقعه جانسوز کربلا وغارت مدینه
الرسول ومحاصره خانه خدا تحریک واغوا نمود واز این جمله مقصود سرژیوس وهن وسستی اسلام وانقلابات داخله در ممالک محروسه
مسلمین بود ونتیجه است بلکه از این راه بلادی که اعراب از رومیان منتزع ساخته دوباره بتصرف آنها دهد مروان ابن حکم
وپسرش عبدالملک چون از خیالات سرجیوس ابن منصور آگاهی حاصل نمودند وزارت را از او گرفتند وعزلش کردند ومروان
قعقاع ابن عیسی را بوزارت نصب وتعیین نمود وتا زمان عبدالملک هم او وزیر بود وبعد پسری عبدالملک ژوستینین دوم فریب
داد وطایفه مادرها را از لبنان خارج ساخت

اما تفاریق که بر سر ضرب سکه میان عبدالملک اموی وامپراطور ژوستینین دوم گرفت شرح آن از قرار ذیل است

اول کسیکه در اسلام بر دنانیر ودراهم سکه زد عبدالملک ابن مروان در سنه هفتاد وشش هجری بود پیش از او معاملات
اسلامیه با دنانیری بود که نقش دنانیر فرنک بود ودراهمی که نقش ایران بود وتفصیل این واقعه شرحی که خود در کتاب المحاسن
والمساوی تصنیف امام ابراهیم ابن محمد بیهقی در بیست امام وشیخ کمال الدین دمیری نیز در حیوة الحیوان کبری در ذیل خلافت
عبدالملک اموی ضرب بدین شرح نگاشته اند (بیهقی او است که کتابی که یکی از علمای بزرگ ومعروف بیهقی است ودر شرح
دراز تبویه متعلق نگارنده است) گفت روزی در بر خلیفه هرون الرشید شدم ومن دست او درهمی دیدم درخشان که
پیوسته در آن نظر میکرد پس گفت میدانی این نقش ذهب وفضه را که در اسلام کدام خلیفه ایجاد کرد گفتم یا سیدی عبدالملک ابن
مروان بود گفت سبب این کار را میدانی چه بود گفتم نمیدانم گفت من میدانم وبتو خبر میدهم بدانکه کاغذهای رومی اسمعیکه
نشان آنها است در مصر ساخته میشد واکثر اهالی مصر نصرانی بودند بر دین پادشاه روم وعبارتی که بر آن کاغذها نقش
میکردند ترجمه (اب ابن روح) بود ودر صدر اسلام حال بدین منوال بود تا آنکه خلافت بعبدالملک رسید واو مردی
با فطانت وکیاست بود یک روز کاغذی باو دادند نقش آن کاغذ را که دید گفت این چیست که بر این کاغذ نقش کرده اند ترجمه
آنرا بعربی بخبر کرد عبدالملک چون دید که نشان آن کاغذها اب وابن وروح است واین عبارت در ممالک اسلامیه
رایج است این معنی را سخت انکار کرد وگفت در دین اسلام این امری بس موهن وشنیع است که نشان ونقش کاغذهای رومی
ظروف وپارچه ها مشتمل بر عقیده نصرانیت وبر ضد اسلام باشد پس فرمانی بعبدالعزیز ابن مروان برادر خویش که والی
مصر بود صادر کرد وتاکید بلیغ نمود که این نشان وهرچیزی که این نقش بر روی آنست باطل نماید وعمله ابکار را امر
دارد که بجای این نقش واین نشان سوره توحید وعبارت مبارکه (شهد الله انه لا اله الا هو) را مکتوب ومعمول دارند
بلکه چنان این حکم مجری شد وبعمال آفاق نیز فرمان داد که هرچیز از امتعه واشیائی که از ممالک خارجه وارد بلاد آنها میشود
وبدین نشان مخصوص که از روم حمل میشد هست مشتمل باشد نقش ونشان آنرا باطل کنند (مقصود از نشان رومی پارچه های که تا
الآن بربر که چیت وغیره میخوانند واز فرنک میآورند) این خبر که تند جابجا باز فرا صدر قسطنطنیه رسید قیصر ازو
شنید این خبر در خشم شد پس بعبدالملک نامه نوشت که صنعت ساختن کاغذ مشتمل بر نشان امتعه واشیاء همیشه از روی
بود اینک تو تغییر داده ومخالفت خلفای سلف وپیشینیان خود کرده اگر تو درست رفته آنها بخطا رفته اند وچنانچه آنها
درست رفته اند تو بخطا رفته از این دو حال هر کدام را که میخواهی اختیار نمای هدیتی لایق بحضور تو اهدا نمودیم امید آنکه
بپذیری ونگار وطراز این امتعه واشیاء را بر حال نخستین باز گردانی عبدالملک چون نامه قیصر را قرائت کرد بار سول گفت
این مکتوب را جوابی نیست وهدایا را نیز باز گردانید باآنکه بانی خطیر بود دیگر قیصر روم هدایا را مضاعف ساخته دیگر باره با همان
رسول نزد عبدالملک فرستاد ونوشت که گویا تو هدیه مرا حقیر شمردی که نه آنرا قبول ونه نامه مرا اجابت فرمودی عبدالملک
باز جوابی ننوشت وهدایا را رد نمود قیصر دیگر باره کس فرستاد وپیغام داد که تو هدیه ونامه مرا استخفاف کرده بحال نخست
مسیح سوکند میخورم که اگر مقصود ومسئول مرا اجابت نکنی فرمان میدهم تا در کد دراهم ودنانیر وقراطیس همه
ناسزا وسب پیغمبر ترا نقش نمایند عبدالملک چون این مکتوب بدید کار بر او تنگ شد وگفت گمان میکنم من شوم ترین
مولودی در اسلام باشم که اسباب اذیت وجنایت بر رسول خدا می شدم وآثار این عار در صفحه روزگار بنام من

مخلد خواهد ماند. روح بن زنباع گفت یا امیرالمؤمنین تو را استخلاص از این تنگنا امیدی نیست و در ترک آن تمامی کنی
عبدالملک گفت و بحث آن راه چیست ابن زنباع گفت بر تو باد بحضرت باقر علیه السلام از اهل بیت نبی صلی الله علیه و آله و سلم
عبدالملک چون این بشنید فی الفور گفت و گفت ای و الله راست گفتی رای بر من مشکل افتاده بود و از راه صواب غفلت
داشتم پس در حال بعامل خود در مدینه نامه نوشت که حضرت باقر را با توقیر و احترام تمام روانه شام کن و یکصد هزار درهم
(قریب پانزده هزار تومان پول حالیه ایران) برای تجهیز سفر ایشان تقدیم نمای و سیصد هزار درهم دیگر (معادل چهل و
پنج هزار تومان) برای نفقه و مخارج عیال آن بزرگوار بپرداز کن و بگذار تا اسباب مسافرت آنحضرت و کسانی که از اصحاب شرف
ملازمت رکاب ایشان خواهند داشت وسعت بده و همه را راحت کن پس فرستاده قیصر قسطنطنیه را در نزد خود نگاه داشت
تا حضرت باقر رسید چون آن بزرگوار بدمشق تشریف قدوم ارزانی فرمود عبدالملک ماجری را از بدایت تا نهایت بدان حضرت
عرضه داشت حضرت باقر علیه السلام فرمود این کاری سهل است بر خاطر تو دشوار ننماید و سهولت آن از دو راه است یکی آنکه
خدای عز و جل راه نخواهد داد که قیصر بسبب تغییر این مسکوکات و قراطیس بکار رود و راه دیگر برای تخلص از این اشکال این است
که بدین همین باعث ضرابان و عمله این صنعت را احضار فرمائی و فرمان کنی تا در حضور تو دراهم و دنانیر سکه اسلامی ضرب کنند
و نقش آن را از یک روی سوره مبارکه توحید و بر روی دیگر شهادت حضرت رسالت پناه مقرر داری و بر دور دراهم و دنانیر نام
دارالضرب و سال ضرب را نیز بنگاری و چون در این وقت دنانیر و دراهم بر سه گونه است و شبه وزن مختلف تو میفرمائی تا از
هر گونه ده درهم با هم مخلوط میکنند که جماعی درهم میشود از دراهم مختلفة الوزن و از آن مجموع ثلث بگیر پس آن ثلث را ده
درهم بپنداری و اصناف ثلثه دراهم از این قرار است یک صنف درهم رایج است که ده عدد از آن ده مثقال است صنف دیگر
ده عدد از آن شش مثقال و صنف دیگر از دراهم را بجهت ده عدد پنج مثقال است چون این سه ده درهم از این سه قسم بر روی هم
وزن شود بیست و یک مثقال وزن هم خواهد بود و چون بیست و یک را بر سه قسمت کنی هر قسمت هفت مثقال خواهد
و باید مقرر داری تا قالب ضرب بریزند که نه زیاده حجیم و ضخیم خواهد بود و نه تنگ پس دراهم را بر وزن ده مثقال و دنانیر را بوزن
هفت مثقال بریزی پس عبدالملک از همین قرار که حضرت باقر علیه السلام تقریر فرمود فرمان داد تا عمله ضرب مسکوکات حاضر کردند
و دراهم و دنانیر از این تاریخ در اسلام ضرب شد و هم حضرت باقر علیه السلام او را اشاره کرد تا در جمیع بلاد اسلام فرمان دهد
که حکام و ولاة مقرر دارند که اهالی جز با این مسکوکات اسلامیه معامله نکنند و هر کس مالک نقدی بغیر سکه اسلامیه باشد
بسکه اسلامیه تبدیل نماید بعد از اجرای همه این امور رسول قیصر را باز گردانید

و اینکه سوره توحید تماما در سکه نوشته نشده است بلکه از (الله احد) شروع شده و (قل هو) حذف شده است چنانکه
در کتاب تقی الدین مقریزی مصری دیدیم این تغییر بامر حضرت باقر علیه السلام بوده است چه جمعی از مخالفین که در حضور عبدالملک
بودند بمنزلت و مکانت امام و فرمایشات و دستور العمل واجب الاطاعه ایشان رشک برده خواستند ایرادی گرفته گفتند
نقش سوره توحید در مسکوکات دور از صواب و مغایر با حرمت قرآن است چه در معامله بدست کفار و مشرکین میافتد که نجس العین
هستند یا اشخاص بی تقوی و طهارت که در حالت جنابت یا بی وضو هستند مس مینمایند و این بر خلاف آیه کریمه (لا یمسه
الا المطهرون) است این بود که حضرت امام محمد باقر علیه السلام در جواب فرمود چون از یک سوره قرآن یک آیه و کلمه ساقط شود

آن سوره از صدق قرآن بودن خارج میشود پس در سنه هفتاد و شش هجری مطابق سال ششصد و نود و پنج مسیحی اول
سکه در اسلام زده شد همین سال بود نیز که حجاج بن یوسف ثقفی بصالح ابن مسرح خارجی غلبه کرد و ابان بن عثمان در مدینه
حکومت یافت و مروان بن محمد بن مروان که معروف بمروان حمار و آخر خلفای بنی امیه است متولد شد و هم در این سال لئون دوم
امپراطور قسطنطنیه را اهالی قسطنطنیه خلع کرده و خواستند او را بقتل رسانند فرار و پناه بطایفه بلغار برد. انتهی
در بیان حال طوایف ساکنه در مازندران تحقیقی بنوعی بکر باقی ماند و آن این است که این طوایف چون اصلا ترک و جنگجو بوده از آن
نوعی از خشونت بوده مردم عراقی و سایر ممالک ایران آنها را وحشی دانسته و دیو خوانده و مقصود از این دیو مردم بد است
نه آنچه عوام فرض کرده و هیکلی عجیب در عالم خیال برای آن درست نموده و فردوسی علیه الرحمة اشاره باین مطلب مینماید و میفرماید

تو مر دیو را مردم بد شناس　　کسی کو ندارد ز یزدان سپاس
هر آنکو گذشت از ره مردمی　　ز دیوان شمر مشمر از آدمی

و در اینجا تحقیقی است که از آن صرف نظر نتوانیم نمود پوشیده نباشد که قوم بزرگ آرین در چند هزار سال قبل که بدرستی
معلوم نیست بدو شعبه عظیم منشعب و منقسم شدند شعبه از کوههای هندوکش بطرف هندوستان رفته آن سامان را موطن
مسکون و معمور نمودند شعبه دیگر از رود جیحون گذشته بلاد و ممالک ایران و ارمنستان و آناطولی و عراق عرب را آباد و دار
سکنه و جمعیت کردند و این دو شعبه هر دو ابتدا پیرو یک دین و دارای یک آیین بودند و ارباب انواع را پرستش مینمودند یکی
بود بعد از آنکه از هم جدا شدند بمرور زمان رقابت فیما بین آنها حاصل آمد و بنای عام ایرانی و هندوستانی فیما بین یکدیگر گذاردند
هندیها همان کیش خویش را که از پیش داشتند از دست نداده در عبادت راه قدیم را می سپردند بر خلاف ایرانیها که تغییر مذهب
و طریقه داده بنای خلاف و اختلاف از هر جهت فیما بین ایرانی و هندوستانی در گرفت و تباین و تناقض بکمال رسید برهمنها که
علمای دینی هندیها بودند ایرانیها را تکفیر نمودند و ارباب انواع را که این شعبه تازه اختیار کرده در نزد خود رجس و محقر داشتند
و باید دانست که قوم آرین قبل از انشعاب و تفریق کلیه بلغت سانسکریت تکلم میکردند و در این زبان دوا و دیو بمعنی
مستشعع و خدا و پادشاه و امیر بود و دیوی بمعنی نادر و ملکه و شاهزاده خانم و رب النوعی که از جنس اناث باشد و مادر بود
مردم لاتین از لغت سانسکریت گرفته دیوس یا دئوس کردند و فرانسه ها دیو گفتند که هم اکنون دیو بمعنی خدا و الله معمول
آنها میباشد و حاصل آنکه دیو یکی از ارباب انواع بود که تمام قوم آرین آنرا میپرستیدند و هم اکنون هندوها معتقد
برب النوعی هستند که آنرا در آسمان میدانند و خدای اکبر میخوانند و نام آن معبود خیالی دیوانا است و رب النوع دیگر
از جنس اناث دارند مسماة بدروی و آنرا زیاده از حد محترم میشمارند و دیو همین تلفظ مادر نیز در برهمنهای هند اسم رب النوع
عقل و رب النوع رحمت است بالجمله شعبه ایرانی برقابت شعبه هندوستانی و برای مخالفت با آنها اول کاری که کردند
این بود که بتوهین و ذم دیو و دیوا پرداختند یعنی به پتیاره و اهریمن دیو گفتند و آنرا مالک دوزخ و جن و مایه و مادة تمام
بدبختیها و مرضها و شدتها قلم دادند و اینها آن آریانها بودند که از سمت بلخ و هرات و خراسان بدامنه های دماوند و در
بجنوب کوه البرز آمدند و در این حدود سکنی گرفتند اما آنها که از طرف خوارزم و دشت ترکمان و گرگان بمازندران قدم نهادند
مخالفت خود را با شعبه هندوستانی چندان آشکار نکرده از پرستش دیو و همان ارباب انواع را که پیش از مهاجرت می پرستیدند بعد هم

پرستش میکردند و بعد از خدا ارباب الانواع میدانستند و بعد از سلاطین و بزرگان و حکام خود را بو نام دادند بلکه مردان پیر و شجاعان و کدخدایان را بو میخواندند پس مازندرانیها کرد بو میگفتند در مقام مدح و ستایش بود و اهالی سایر ممالک ایران از این کلمه قصد نکوهش داشتند چنانکه پیش گفته شد و این رسم و اصطلاح تا در بعضی از مردم مازندران و گرگان و گیلان فی الحقیقه تا سی و چند سال قبل تا سلطنت جانشینان مرحوم ممالک صفویه و شجاعت ایشان بکرمان اهالی سایر ممالک و بلاد ایران ارتباط و اختلاط درستی نداشتند بلکه فیما بین آنها عداوت و مغایرت سختی بود در عهد صفویه تبرچی که گذشت امتزاج و الفت حاصل شد و همچنین در باب دیو بلکه رای صاحب این عقیده شد و مؤید مطالب مسطوره در فقرات چند فقره در کتب زردشت دیده میشود که نقل آن در اینجا خالی از فایده نیست

در کتاب وندیداد ساده یعنی کتاب دعای زردشت است که از آسمان با وعده و نوید داده شده که دیوهائی که از سمت شمال آمدند و در همه جای ایران متفرق شدند تو آنها را معدوم خواهی کرد

در بوندهشن کتاب دیگر زردشت در سفری که نگوید که اسم طوایف و اسم را سید میگوید مازندران اسم شخصی بود که نژاد او در مملکت بنج آشور و در ممالک و بیرون که در دامنه البرج یعنی البرز بود در ناحیه تورو در ناحیه داهو که دهستان باشد سکنی داشتند

باز در جای دیگر از همین کتاب میگوید کیومرث دیو مازندران را بعد از خلقت مثل شب تاریک دید و زمین را سیاه مثل اینکه سوخته شده باشد و آفتاب در آسمان در چرخ میزد مثل این بود که دیوان مازندران با کواکب در جنگ هستند

باز در کتاب دیگر زردشت است که میگوید از نژاد هوشنگ بزرگترند کسانی را که دیوان را از زمان مازندران خارج کردند انتهی

از برای توضیح را گوییم در زبان باختری که زند و اوستا با آن زبان گفته و نوشته شده آهورا یعنی خداوند قادر است و در زبان سانسکریت در کتاب ویدا که کتاب آسمانی هنود است اسورا خداوند قادر باشد پس در هر دو کلمه آهورا و اسورا بوسط کلمه آزو ردا با اختلاف صورت اسباب اختلاف معنی شده است از برای قیاس میتوان کرد و میتوان گفت دیوا در زبان زند و اوستا همان دیو است که معنی اهریمن و شیطان را دارد و دیوا در زبان سانسکریت و در کتاب ویدا یعنی خداست پس معلوم میشود یک لفظ بود که هر دو هم و تغییرات بیش و کم در زبان پیدا شده و فرقی که در قوم داده شد بعد از منشعب شدن قوم آرین و بعدی و حصول نفاق فیما بین خدای هنود شیطان ایرانی و خدای ایرانی اهریمن هنود گردیده است و آنها که در کتب اخبار قدیمه نظر دارند دانسته اند که اصل تمام ادیان منشعب شعب عدیده شده و از همان شعب پیداست که راجع بکجاست چنانکه بخوبی معلوم میشود که مذهب هنود و مذهب زردشتی در اصل یکی بوده و بعضی اغراض آن دو را از هم جدا نموده مثلاً آریانهائی که بطرف هندستان کوچ کرده و تا بسر رود گنگ رفته و اجداد هنودها میباشند کم کم منکر معجزه و خوارق عادات گشته دهری مسلک شدند و نیز از هوای مخدره هندوستان قوت نمو نباتات و اشجار است که آنها را متوجه طبیعت کرده برخلاف مذاکره یا ترک و یا ایرانی که لابد از تمدن دور است سخن از کرامات و معجزه بیشتر باشد و خدا پرستی در کار باشد و هندوهای دهری باز چیزی از خداپرستی قدیم خود نگاه داشتند و به آریانهای ایرانی و غیره نسبت اهانت نمی بستند و ظاهر میشود که فرع بیک اصل اند چنانکه آریانهای ایرانی هم دیوها را یعنی هندوها یعنی شیاطین نامیدند و چون بزند و اوستا و کتاب ویدا رجوع کنیم بینیم در هر دو کتاب حرمت عناصر و طبیعت قرار داشته چنانکه گفتیم هنود با وجود توجه بطبیعت و دهری بودن باز معتقد بخداوندی بودند و رحمت و غضب هر دو را

از آن

از آن خداوند میدانستند بر اینها برای تغییر طریقت رحمت و غضب را از هم جدا کرده برای هر یک مبدئی قائل شده و یزدان و اهرمن گفتند و یزدان همان اورمزد است و عقیده آنها همیشه اهرمن مشهور بهرمز شده و داستان اختلاف مذاهب دراز است و مسلم آنکه فروع همیشه از یک اصل منشعب گشته و از اینجاست که غالب پیغمبران و آنها که صفتی قوانین جدیده شده خود را ناسخ دین و قوانین پیش نگفته بلکه مصلح و تعدیل کننده آن خوانده اند و این رسم از رسوم دیرینه عالم است چنانکه شاعر موبد بوده و چنگیزه بدعوت برخاست گفت من برای اصلاح و تعدیل دین آمده ام و هیچ نگفت من ناسخ دین سابقم و خود دین تازه آورده ام و در اینکه ادیان هر چند گاه محتاج بتعدیل کننده شده بوده حرفی نیست چه متقلبین بقول حکیم سنائی رحمة الله علیه برگ و سازها بدین میجیدند

باری گفتگو بر سر کلمه دیو بود که در جائی معنی خوب بآن داده و در سرزمینی بد و اصل اشتقاق همان است که شرحاً گفته شده از برای باشد که در زند و اوستا طایفه دیو و فتنه های آنها میدهد از جمله میگوید دیوها طایفه کارها با و گاو زا بلخ و متعدی و آنها نزاع اند چوپان و زمین و آفتاب آنها را لعنت میکنند آن طایفه گاو را مانع هستند که از کوهستان به دشت آمده چرا نمایند شک نیست که مقصود زند و اوستا از دیوها غارت کننده زارعین و شبانان همان مردم مازندران است و گاو هم اسم قدیم مازندران است که بمرور زمان گاو پاره شده و اینکه سید ظهیر الدین صاحب تاریخ مازندران میگوید فلان شخص گاو باره … و … ند و آمد بعدها اسم طایفه آن شخص گاو باره شد بی اصل است چنانکه زند و اوستا گفته ها بیدکفت گاو که بمرور گاو باره شده شرکاء و متحدین دیوها بوده که بزارعین و گله داران اذیت مینموده و گاو را با تمکین است هم طایفه باشد که در گاو سکنی داشته و آخر الامر از اینجا که گفته شده است ممالک گاوباره با ممالک دیوها همسایه و نزدیک است و مسلم است که گاو باره عبارت از گیلو و تنکابن قدیم میباشد میتوانیم بگوییم مقصود زند و اوستا از مملکت دیوها سوادکوه بوده است

چون از زند و اوستا ذکر و سخنی رفت بی مناسبت نیست که معنی این کلمه مرکب را بتحقیق محققین بازنمائیم لهذا گوییم مسیو هارلز فرانسوی مترجم زند و اوستا گفته اوپیستا … لوون یعنی در … جامع آن شهر در سنه هزار و هشتصد و هفتاد و هفت مسیحی که تقریباً هجده سال قبل باشد تدریس مینموده میگوید زند یعنی ترجمه با تفسیر است و اوستا یعنی قانون یا علم مذهب زردشت را مازدیسنی یعنی مذهب آهورا مازدا و آهورا بمعنی سرور است یعنی آقا و مازدا بمعنی امینی سپانتا است یعنی علام و حاصل معنی شریعت الهی میشود و مازدیسنی در اصل مازدیسنی میباشد و اشتقاق آن از مازد بوده که بمعنی اورمزد است و مازدیسنی پرستش یعنی اورمزد پرست

اما زبان اهالی سوادکوه در ازمنه سالفه و عهد قدیم پهلوی بوده یعنی تمام سکنه قسمت جنوبی سواحل بحر خزر و جبال طبرستان باین زبان تکلم مینموده اند و حالا هم در اکثر بوره سواکنین در لغات و کلمات خود پهلوی بسیار دارند بلکه میتوان گفت بیشتر از تمام کلمات و لغات آنها پهلوی است و نیم دیگر فارسی حالیه و برای اینکه مطلب بدلیل منکشف و معلوم گردد ناچار به تحقیق مختصر آن پرداخته گوییم بنا بر مسطورات علمائی که در السنه قدیم تحقیقات انیقه نموده اند زبان و خط زندی که زند و اوستا با آن خط و زبان نوشته شده قبل از تولد زردشت در قسمت غربی بحر خزر معمول و متداول بوده چنانکه هردوت مورخ که در مائه چهارم قبل از میلاد مسیح میزیسته چند لغت و کلمه از زبان اهالی مدی در کتاب خود

ضبط

ضبط کرده بود او آشکار است که آن لغات و کلمات زندی است از اینقرار در گرجستان و ارمنستان و آذربایجان و قسمت
عمدهٔ شمالی مدیکه جبال یا عراق عجم باشد در آن عصر و زمان بزبان زندی حرف میزده اند و در سایر نواحی و سواحل دریای
خزر بپهلوی تکلم مینموده اند همچنین در تمام خراسان و ترکستان و یک قسمت عمده از عراق عجم که طرف جنوب آن باشد در
ممالک دیلم و مازندران و طبرستان و امّا فارسی قدیم منحصر بوده است بر ایالت فارس و تمام سواحل خلیج این مملکت و کرمان
و اصفهان

خوزستانیها زبانی داشته اند که در آن لغات و کلمات کلدانی بوده و بعدها یعنی تقریباً در دو هزار سال قبل بعضی کلمات و لغات
عبری و پهلوی نیز در آن داخل شده است امّا طایفهٔ مدیکه قبل از تسلط و استیلای کیخسرو ملتی جداگانه بوده و در مغرب
ایران سکنی داشته و سلاطین پیشدادی از این ملت میباشند بزبانی تکلم مینموده مرکب از السنهٔ زندی و پهلوی و کلدانی
و الواح بیستون برای اثبات این مطلب برهانی قاطع و دلیلی روشن است

در حدود گیلان بواسطهٔ قرب جوار آذربایجان زبانی داشته اند مرکب از لغات زندی و کلمات پهلوی امّا مردم مازندران و
طبرستان خاصه کوهستان این مملکت که حدود سوادکوه و نواحی مجاورهٔ آن باشد چنانکه گفتیم بپهلوی صرف سخن میگفته اند
اینک چند کلمه از ریشهٔ السنهٔ مزبوره بزبان آوریم و گوئیم جماعتی از اهل فضل و دانش گمان کرده اند زبان پهلوی و زبان
زند از زبان کلدانی مشتق شده و بعضی دلیلها اقامه کرده اند از جمله گفته اند زبان کلدانی و عبری در کتابت از راست بچپ نوشته
میشده و چون زندی را هم همینطور مینوشته اند پس باید این زبان از دو زبان مذکور اشتقاق یافته باشد و این ضعیف است
چه زبان یونانی هم مدتی در نگارش از راست بچپ نوشته میشده و هیچ دخلی بزبان کلدانی و عبری نداشته است و ادلهٔ دیگر
که ضعف آنها نیز معلوم است و آنها که در فن علم زبان و ریشهٔ آن تکاثر دارند دانند که محققاً و مسلماً زبان زند از زبان سانسکریت
مشتق شده و آن تنهای قدیم که اصل طوایف و قبایل هندی و ایرانی و گرجستانی و غیرها هستند باین زبان تکلم مینموده
بعد زبان سانسکریت را تحریف کرده زبان زندی وجود یافت پس از آن بواسطهٔ مراودهٔ ایرانیهای زندی زبان با پهلوی
زبان یا فارسی زبان یعنی فرس قدیم با کلدانیها و عبریها و آخر الامر با عربها لغات کلدانی و عبرانی و عربی در این زبان داخل
و اختلاطی از این جمله حاصل آمد

نتیجه این مقدمات آن است که طوایف آرین بزبان سانسکریت سخن میگفتند چون آنرا تحریف کردند زبان زند وجود یافت و
از عهد پیشدادیان تا اواسط سلطنت سلاطین کیانی زبان زندی معمول و متداول بود علماء دین و دانشوران باین لسان
حرف میزدند و نوشتجات دولتی و رسمی و مراسلات سلاطین همه بخط و زبان زندی بود و در گرجستان و ارمنستان و
آذربایجان و قسمت عمدهٔ شمالی جبال بلکه اغلب بلاد ایران باین زبان تکلم مینموده اند بعد از آن زندی پهلوی شد و پهلوی
فرس قدیم

بنابر مسطورات اکثر مصنفین اول تحریکی که در زبان زند شده در سمت مازندران و گیلان بوده یعنی آن صلب و بطن زبانی
تولید نموده معروف و موسوم بزبان هُزوارش که معنی آن زبان مردم رشید و قوی میباشد و هزوارش تغییر کرده و زبان
پهلوی وجود یافته یعنی زبانیکه بعد پهله که کوهستان یا جبال باشد تکلم مینموده اند و هزوارش بعقیدهٔ ما مرکب از دو لغت

زندی است یکی هز یعنی که معنی لسان است دیگر وارشتیه یعنی شهر یا مرکب از دو لغت پهلوی است یکی هزوا یعنی لسان
دیگر وار که معنی شهر دارد و ممکن است بگوئیم مرکب است از هزوینه زندی و وارشتوی از همین زبان و معنی دو کلمهٔ
آن یا زبان شهری میشود یا لسان اهالی بلاد بعیده و در هر صورت دخلی بزبان مردم رشید و قوی یا پهلوان ندارد

اهل خبر دانند که فتوحات سلاطین اولی ایران در نواحی شرقی زبان پهلوی را در آن بلاد متداول و منتشر ساخت بعقیدهٔ
بعضی در سمت مشرق ایران صرف بفارسی سخن میگفتند و در زمان لهراسب در بلخ بپهلوی تکلم مینمودند چون زبان پهلوی
در طرف فارس و سواحل عمان تداول یافت از جهت نزدیکی با قبایل عرب لغات عربی در آن داخل شد و تا عهد سلطنت بهمن
ابن اسفندیار پهلوی زبان رسمی بود این پادشاه که تقریباً چهارصد سال قبل از میلاد سلطنت مینمود زبان پهلوی را
منسوخ کرد و زبان پارسی محرف بدری را زبان رسمی دولتی قرار داد و تا دوران پادشاهی بهرام گور نیز در بعضی نقاط
بپهلوی صرف حرف میزدند از آن وقت فارسی صرف با کلمات عرب بنای اختلاط را گذاشت و زبان پهلوی و خط پهلوی
از عصر بهمن ابن اسفندیار و بعدها زبان دینیات و علوم عجم گردید از استیلای عرب بر عجم زبان پارسی صرف که بهرام گور
معمول و متداول کرده بود و بخط پهلوی نوشته میشد مخلوط بزبان زند و پهلوی شد تا ارشد و آن حالا بزبان گبری
معروف است و هم اکنون در فارس و کرمان و در سواحل بحر خزر و در بعضی دهات قزوین و حدود سمنان و دامغان بلکه
در بعضی از بلاد خراسان معمول میباشد امّا زبان فارسی که در سمت مشرق ایران متداول گشت زبان هروی و سگزی و بلخی و غیرها
و سغدی از آن مشتق شد یعنی از تحریف و شکستن آن السنهٔ مزبوره وجود یافت و ما برای اینکه مشهود خاطرها نمائیم که السنهٔ
مذکوره در فوق چنانکه گفتیم از یکدیگر اشتقاق یافته چند جدولی در ذیل رسم کرده کلماتی را که از یکدیگر گرفته مختصراً مینگاریم

جدول کلمات و لغات فارسی حالیه و پهلوی و زند

فارسی حالیه	پهلوی	زند
تو	تو	تیه
ترسید	ترسنه	ترستی
هست	وست	آستیه
هشت	آشت	آنشتیه
خوردن	خورن	خری
مشت	مست شت	مرشتی
ستاره‌ها	ستاران	ستارانم
برف	وافر	وفره
سرود	سرفد	سرارد
سپهر	سپنز	اسپیرنه
	شاد	

شاد	شادة	شیرانو
هفت	هفت	هبتی
فربه	فربت	فربش
گاو	گاو	گوه
چند	چند	چینی
مگس	ماقاس	ماخشی
چهار	چهار	چتوری

جدول کلمات متفقات اللغات فارسیه حالیه و سانسکریت و هندی

فارسیه حالیه	سانسکریت	هندی
هست	هی	هی
بهار	بهار	بهار
درخشید	درگیتی	درگیتی
گاو	گابی	گابی
ماده	مادین	ماده
مرد	مرد	مرد
مشت	موکا (موشتی)	مشت
باران	برسات	برسات
دندان	دانت	دانت
در	در	دو
ستاره	تارا	تارا
چهار	چارها	چار

اما جبال مازندران

یک سلسله کوه از کوه قفقاز منشعب شده یعنی از دامنه کوه قفقاز از سمت مغرب شروع کرده در هر جا اسم مخصوص گرفته و در تمام سواحل جنوبی دریای خزر امتداد یافته با استرآباد میرسد و از آنجا بطرف مشرق مایل گشته به بسطام و بعد بتمام ایالت خراسان شمالی و مرغاب و افغانستان و قندز رسیده از آن حدود بکوه هندوکش منتهی میشود ما را با تمام این کوه کار نیست آنچه از آن منظور نظر ماست آن قدر نیست که از آستارا تا استراباد کشیده شده علمای جغرافی یونان از قبیل استرابن وغیره این سلسله کوه را کاسپین نامیده اند و در همه جا جزو سمت سر که فیما بین مازندران و گیلان است

این کوه خیلی نزدیک بدریا میباشد یعنی در تحت سرد ماغه پیدا میکند از این محل گذشته در سایر امکنه از یک فرسخ الی بیست و پنج فرسخ از دریا دور است بلاد و قرا و دشتهای گرمسیری و قشلاقی گیلان و مازندران و استراباد فیما بین جلگه و اراضی فاصله مابین دریا و دامنه کوه واقع شده بعضی از علما جغرافی قدیم عجم و عرب باصطلاح حالیه اهالی دامنه رود شمالی این کوه را کوه مارد ضبط کرده اند قلل این سلسله جبال بیشتر از اوقات سال مستور در برف میباشد اما کوه دماوند که یکی از قلههای نامی این کوه است همیشه برف دارد با آنکه نهایت یک درجه گرمی هوا نباتات و اشجار را در این قسمت کوه تا طوری پرقوت میکند که شباهت به نباتات و اشجار بلاد واقعه در تحت خط استوا هم میرساند تا قلل این سلسله کوه که بطرف جنوب کشیده شده یکمرتبه تغییر وضع حاصل مینماید چنانکه دامنه کوههای جنوب و نیز جلگه جنوبی این کوه را با ایالات خلخال و خمسه و قزوین و طهران و سمنان و دامغان و بسطام باشد اشجار کاشته نمیشود مگر باستظهار میاه و قنوات یا در سواحل بعضی رودخانههای کوچک و همینطور است حال سبزه و سایر روئیدنیها و غالب صحاری و اودیه و دامنه کوهها خشک است بعضی از محققین امتداد و طول این کوه را از آستارا تا استراباد تقریبا صد و نه فرسخ با پیچها و سی و هشت میل انگلیسی نوشته اند نتیجه که متعلق باستراباد است سیزده فرسخ و آنچه تعلق بمازندران دارد پنجاه و هشت فرسخ و از گیلان سی و هفت فرسخ و یک فرسخ هم از آذربایجان است تمام سکنه این قسمت ایران حالا چنین بنظر میآید که یک جنس اند و از یک نسل و نژاد و جزئی تفاوتی که در طوایف مشاهده میشود بقدر تفاوت اکراد و الوار است تمام رودخانههائی که بدریای خزر میریزد از دامنههای شمالی سلسله کوه کاسپی یا کاسپین یا مازند جاری شده جز سفید رود که سرچشمه آن نزدیک بیگر و بین است و از قسمتی از خاک آذربایجان عبور کرده از دامنه قافلان کوه گذشته کوههای مرز زنک خلخال را دست چپ گذاشته نزدیک پل منجیل و رودخانه شاهرود در آن ادغام و تغییر اسم داده معروف بسفید رود میگردد و داخل بحر خزر میشود

نیز باید دانست که رودخانه سفید رود یا قزل اوزن را در قدیم رودخانه آماردی میگفته اند

این سلسله کوه کاسپی یا کاسپین قدیم یا مازند یا البرز یک دو راه عراده رو تا کنار دریا دارد که عراده در آن بطور سهولت حرکت میکند و آن گردنه قوزلوق استراباد است از بس که گردنه گذشته یکی از جاهای دیگر عبور دادن توپ و عراده ممکن نیست یکی از مطالب عمده استعداد کلی مملکت مازندران است که بر صاحبان اطلاع و آگاهی پوشیده نیست و بعضی از سیاحان خارجه در این مورد طوری سخن رانده که حمل بر مبالغه و اغراق شده است یکی از فضلای دانشمند که از دیر گاهی در صحبت نگارنده است و راستی و درستی قولش مثل آفتاب روشن گویند روزی در محضر مرحوم خلد مکان شاهزاده علیقلی میرزای اعتضاد السلطنه وزیر علوم طیب الله مضجعه بودم آن ملکزاده فاضل خبیر بمناسبت ذکر ثروت استعداد مازندران با من سخن میگفت از جمله در مطاوی کلمات خود فرمود در فلان سال سیاحی از فرنگ بمازندران سفر کرده تمام نواحی این مملکت را با استقصای کامل سیاحت و بازدید نمود پس از آن بدار الخلافه طهران آمد و حسب المناسبه با من ملاقات کرد و از مازندران

و تمول طبیعی آن که عمده حالا بالقوه است و بعد باید بصورت فعلیت حاصل نماید چیزها گفت آنچه از گفت
از این منظر فرباد و گزاف می‌آمد من از اظهار آن ابا داشتم اما از آنجا که لازم بود از سیاح مشار الیه و
عقیده و رأی او در باب مازندران با امنای دولت علیه گفتگوئی نمایم و اینها را از ملاقات و مقالات
مسطوره در فوق مستحضر سازم و جالب نظر دقت و توجه آنها باین ساحت پر خیر و برکت گردم با خود گفتم
اگر بگویم بزعم این مسافر میتوان سالی فلان مبلغ از مملکت مازندران دخل برداشت لا سیاح را تنبیه
میکنند بعد مرا ملامت که چرا تفوه بچنین کلامی مینمایم و از آنجا که انکار را هم میخواستم متوجه استعلام
این سرزمین منفعت خیز نمایم بکلی سکوت را جایز نمیدانستم با خود گفتم مبلغ را ده یک گفته مسافر مینمایم
و ده یک میگویم چنین کردم و چنین گفتم و باز نتیجه همان شد که می‌اندیشیدم کسی قبول نکرد سیاح را
سفیه خواندند و مرا ساده لوح انتهی

نگارنده را با صحت و سقم اقوال و افکار سیاح اروپائی در باب استعداد مازندران کاری نیست اما در این
مورد باید اظهار کند که آنچه مازندران در قوه دارد اگر بفعلیت رسد البته منافع کلی از آن دولت و رعیت
عاید میگردد و آنها که برأی العین اقطار و نواحی این مملکت را دیده و خبرت و بصیرتی داشته مطلوب یقین این
مطالب تصدیق مینمایند بلکه از فرط ظهور و وضوح باید گفت این رأی خاصان و معدودی از دانشمندان
نیست قولی است که جملگی بر آنند

حالت حالیه سوادکوه

ولایت یا ناحیه سوادکوه امروز عبارت است از دو بلوک که مشتمل بر یکصد پارچه ده میباشد و آن دو بلوک ولوپی
و راستپی نام دارد و معنی ولوپی آب دنبال چپ است یعنی بلوک آب طرف دست چپ و راستپی یعنی آب دنبال راست
یعنی بلوک آب طرف دست راست و بلوک ولوپی را آب چپ هم میگویند چون مسافر بطرف دریا رود بلوک
راستپی در طرف دست راست او یعنی در سمت مشرق واقع میشود و بلوک ولوپی در طرف مغرب
فی الحقیقه ولایت سوادکوه از جانب جنوب محدود بسلسله جبالی است که در نقطه موسوم باسیچ شده جائی آن را
شلفین میگویند در موضعی موسوم بگچی جال در ناحیه فیروزکاه در محلی بنام گریوه در نقاط دیگر شازاق و گدوک شاهرود
حدود سوادکوه همان شلفین معروف میباشد
کوه شلفین را در ازمنه سالفه شروین مینامیده اند چنانکه سید ظهیرالدین صاحب تاریخ مازندران با همین لفظ ضبط
کرده معلوم میشود در استعمال اهم ورود الالام شده بلوک فیروزکوه در طرف کوه شلفین واقع شده یعنی این کوه حائل
و فاصل ما بین سوادکوه و فیروزکوه است آبهائیکه از دامنه رو بجنوب کوه شلفین جاری میشود بلوک فیروزکوه را

سیراب کرده فاضل آن بطرف بلوک خوار میرود و آبهائی که در دامنه رو بشمال کوه مزبور چشمه دارند بدریای خزر میریزد
از طرف مشرق سوادکوه محدود به هزارجریب است و از طرف مغرب به بندپی و حد جنوبی آن را معین نمودیم ولی باید دانست
که این حد مکرر اختلاف بهم رسانیده گاهی بواسطه قدرت و استیلای ولاة بومی آنجا اراضی منبسطه تا کنار دریا جزو
سوادکوه شده پس آن وقت حد جنوبی آن دریای خزر بوده است و بعضی اوقات که قوت ولاة بسبب ضعف مبدل میشده
شهرها و آبادیهای قشلاقی کنار دریا از قبیل بارفروش و ساری جزو سایر ممالک و متصرفات آنها خارج و از سوادکوه مفروق
و موضوع میگشته حد شمالی سوادکوه حالا زیرآب است و در زیرآب رودخانه راستپی و ولوپی یکی میشود
در سفرنامه مازندران که بدستخط همایون اعلیحضرت شاهنشاهی نگاشته شده در سنه هزار و دویست و هشتاد و دو
حد سوادکوه و مازندران را پل کسلیان تعیین فرموده اند
اما حد طبیعی سوادکوه در معنی بلاد و قرا و آبادیهائی است که در میانه رود بجن و رود بابل واقع شده بنابراین میتوان
گفت حد حقیقی سوادکوه از جانب جنوب دریای خزر است و کوه شلفین (شروین) و از طرف مغرب رود بابل و از سمت
مشرق رود بجن در این صورت رودخانه تالار در وسط این ناحیه یا ولایت است نیز باید بگوییم کوه شلفین از حد جنوبی
که امتداد مییابد تا پل کسلیان عبارت از یک سلسله کوه کوچک است که دو دره تشکیل میدهد و سرچشمه های آب و رودها
تالار در دو سمت این سلسله کوه میباشد و آبهای این دو سرچشمه که از دره راستپی و ولوپی جاری است در میان دو کوه
بیکدیگر پیوسته رودخانه تالار را تشکیل داده است
از گردنه شلفین بطرف شمال تمام کوهها در جنگل مستور است و جنگلها تا کنار دریای خزر بیکدیگر متصل میباشد غالب
نقاط سلسله کوه شلفین را در اغلب از ایام سال برف پوشیده دارد و در آن حدود مراتع و چراگاههای خوب پیدا میشود
فی الحقیقه ناحیه بسیار مصفا و پاکیزه است و بیشتر اوقات مه در آنجا تا گردنه شلفین میآید و هوا و زمین را تر میکند
راه معروف براه شاه عباسی که بسرکاری میرزا تقی وزیر مازندران و مهندسی هلاندیها ساخته شده و از اصفهان تا
فرح آباد امتداد داشته از بلوک راستپی سوادکوه میگذشته و ماده تاریخ بنای این راه (امر خیر) میباشد بنابراین
راه مزبور در سال هزار و پنجاه و یک هجری که سال آخر سلطنت شاه صفی یا سال جلوس شاه عباس ثانی شد ساخته یا تمام شده
اما اسامی قرای بلوک راستپی از قرار ذیل است

قرای بلوک سرخه رباط

عباس آباد سامان ولایت فیروزکوه فرزه وندچال مالکیه دره بیم دره انارکله

بلوک دو آب بالا

فرزه اودیم کرزالدین خیل (گوودین الدین خیل) سنگ سرک عرفده (آربیده) شورکچال ملرد

بلوک خانقاه [illegible]

کرمان بابع کلا برنت کرما سیاب آریم فلورد کم رود سامان شهریاد اندرود

بلوک خانقاه رجه غاصه کوه اصطبل ده میان انادرم

بلوک راستاب پی کوچک

ظالع (ظاله) شورمست نی آرکلا آزان رود کرد رود

اسامی قراء ولوپی

قراء بلوک چراث

قریهٔ چراث (فقط همین قریه است)

بلوک آند جزو زیراب که ییلاق اهالی زیراب است

قریهٔ آند وسپه کش دوزاه اسطله واله شش رودبار کاکران پالند بیم دره

بلوک الاشت

قریهٔ الاشت سوادرودبار سنگرخ لرزنه لبند سرین قریهٔ کلستان

بلوک کارمزد

قریهٔ کارمزد ممشی عسل شیرکلا

بلوک کلاریجان و کمند

قریهٔ کلاریجان موجی خیل قریهٔ کمند زنگیان آبرات بن اوات شلم

بلوک زیراب

شیرده دیولیلم (تقاطع آب ولوپی و راستابی) خورشید چال نرگس جار خلیل کلا غالب کلا
خواجه کلا کلیج کلا کرد آباد قریهٔ کلا جنگلا چارسون نج کلا قریهٔ سرخه کلا

بلوک کسلیان

قریهٔ بهستان پاساکلا مته کلا سنگدشت بریغیم لولاک سی پی آطو امیرکلا کجید
ولوکش ابخنا امیرکلا سوته سر لوبور

قوت غالب در سوادکوه برنج است و مردم این ناحیه مثل اهالی سایر نواحی مازندران بخوردن نان گندم مایل نیستند مگر در کوهستان آنها عدهٔ نفوس اهالی سوادکوه چون علم استاتستیک و عمل کادستر در این مملکت معلوم و معمول نشده نمیتوان بتحقیق آنرا معین کرد مگر بعضی قراء این شمارهٔ تقریبی و تخمینی آنرا با نها نیم از جمله کونیم فعلا وجا الانوع اعلی یک فوج هشتصد نفری سرباز از سوادکوه دارد ولکن ناحیه را استعداد آنست که یک فوج دیگر نیز بعد ازین میتوان میزانی بدست آورد

اهالی سوادکوه در تابستان در ییلاقات یعنی در دامنهٔ کوه شلفین جریده و در زمستان در قشلاقها و کنار دریا زندگانی مینمایند و اکثر کسی است که ییلاق و قشلاق نکند و آنها که در زمستان و تابستان اجبارا در کنار رود نیز یکی در با میمانند بیشتر از سی سال عمر نمیکنند چه هوای کنار دریا غیر سالم و موجب هر گونه تب و اسهال و نفخ طحال و ورم است از گردنهٔ شلفین بآنطرف چه در ییلاق و چه در قشلاق وضع و سبک بیوتات کلیه همان وضع و سبک خانه های مازندران

بعنی اغلب خانه‌ها دو مرتبه و پوششها شیروانی مانند است بدون اینکه مثل خانه‌های عراق پشت بام مسطح داشته باشند در سمت ییلاقات پوشش شیروانی با تخته‌های کاغذ نجاری نشده و نتراشیده شده که قطعاتی غیر متساوی و خالی از تناسب است میباشند و غالبا سنگهای بزرگ برای مزید استحکام روی تخته‌ها میگذارند در امکنهٔ قشلاقی و نزدیک بدریا آنرا با سفال میپوشانند چه بواسطهٔ بارانهای زیاد جز این قسم پوشش غیر حافظ و بی ثمر است در بعضی از قراء هم که بی بضاعت باشند اغلب خانه‌های خود را با علف خشک و گلش پوشانده اند زراعت عمدهٔ اهالی سوادکوه در ییلاقات گندم و جو و ارزن است و بواسطهٔ رطوبت هوا هیچیک از این اجناس را نمائی ندارد در حدود قشلاقی برنج کاری مینمایند صنعت معتبر مردم این نواحی ظروفی است که از چوب میسازند و از منسوجات جوخا و جاجیم و چادر شبی است که از کج میبافند با بعضی پارچه‌های کتانی

اهالی سوادکوه خلقتاً با سایر سکنهٔ مازندران تباین کلی دارند اغلب بلند قد و صبیح و خوش بنیه میباشند با موهای مجعد و ابروهای پیوسته و گردنهای کوتاه و در معدودی از آنها آدمهای کبود چشم مو زرد سفید پوست دیده میشود زنهای سوادکوه از حیثیت صورت و اندام خوشگل و متناسب تر از مردها میباشند ابروهای پیوسته و موهای سرشان زیاد و سیاه رنگ است و چشمها بادامی نه تنها کار خانه بلکه عمل زراعت خاصه جمع آوری غله با زنهاست البته سوادکوهیها شاید همان باشند که سه هزار سال قبل و اوایل مهاجرت خود از توران میپوشیده اند و اگر تفاوتی کرده قلیل است بیشتر از مردم سوادکوه مثل طایفهٔ مازندرانیها در تیراندازی یعنی انداختن تفنگ خیلی زبردست و ماهر اند و در شکار با جرئت و جلادت میباشند حتی از صید سباع آنها را پروائی نیست و داستان سرکشی مازندرانیها را همه کس شنیده است

محض تکمیل اجرام و معرفت تام بجغرافیای خالیهٔ سوادکوه این فصل را موشح مینمائیم شرحی که در سفرنامهٔ مبارکهٔ مازندران بندگان اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی دام ملکه بدستخط همایون نگاشته شده در سنهٔ هزار و دویست و هشتاد و دو که موکب مقدس خسروانی از راه قدیم شاه عباسی از فیروزکوه بطرف مازندران تشریف فرما میشدند از خاک سوادکوه بگذشته و تا پل کسلیان رانده تفصیل ذیل را مرقوم داشته اند

در اصل تالار گردنه که راه شاه عباسی از آن میگذرد و سمت جنوبش بلوک فیروزکوه و سمت شمالش سوادکوه است گاردوان سرای بزرگی از شاه عباس میباشد از گردنه که بطرف سوادکوه پائین میآیند در طرف دست چپ در سر کوه قلعه دیده میشود که آنرا قلعهٔ اولاد دیو مینامند و بر سر کوههای سمت دست راست هم قلاع محکم خراب زیاد هست سدی نیز در تنگهٔ این دره ساخته بوده اند تا آبی که بالای گردنه میآید آنجا جمع گشته کسی نتواند عبور نماید لکن سد بکلی منهدم بوده و از آثار معلوم میشود که بنای محکمی بوده و آن آب هرچه از گردنه سرازیر میشود رو بپائین میگذارد همین آبست که رودخانهٔ تالار نامیده میشود و مصب این رودخانه دریای خزر است از گردنه منزل اول که سرخ رباط است از تنگهٔ معروف بجهل زیاد عبور کرده از سرخ رباط منزل دیگر که بخواهند بروند بخاک سوادکوه وارد شده و جادهٔ شاه عباسی راه میشود. میروند به پل سفید و راه پنج فرسخ است و معبر در کنار رودخانهٔ تالار و از جنگل عبور میشود پل سفید از بناهای شاه عباس است و سرچشمه ارد منزل دیگر سرخه کلا است و آن قریه ایست در بالای کوه واقع و در بین راه رودخانه از سمت دیولیلم از طرف دست چپ

راه برود خانه تالار میرسد و خود دیو لیلم نیز در سمت دست چپ راه واقع شده است اعتقاد عوام این است که مجلس کیکاوس در دیو لیلم بوده است اما امامزاده عبدالحق طرف دست چپ آن سمت رودخانه واقع است از پل سفید تا سرخ کلا دو فرسخ است و دهاتیکه در این مسافت در دو طرف راه واقع شده عبارتست از نجی کلا و کریا آباد و خواجه کلا و ترک کلا و بیج کلا اما این قرا غالبا در بالای کوهها و در میان جنگل است و دیده نمیشود از سرخ کلا که مسافر بطرف شیرگاه حرکت میکند اول آبادیکه می‌بیند سرکلا و بین کلا است و تا پل کسلیان بلوک دارد و داست این پل سرحد سوادکوه و شیرگاه است و رودخانه از سمت کسلیان جاری و داخل تالار میشود پلی مرتفع طولانی دارد و معروف به پل دختر است و اگر این پل نباشد راه عبور و مرور سوادکوه و مازندران مقطوع میشود بر اندک مسافتی آن سمت پل دشت شیرگاه پیداست و کوهها بلند تخت میشوند و خاک جلگه پیدا میکند فی الحقیقه از شیرگاه بآن طرف سرحد مازندرانست و از خاک سوادکوه خارج میشوند از شیرگاه مکه بطرف علی آباد میروند اول از رودخانه اوقی جان میگذرند این رودخانه هم داخل تالار میشود و بعد از رودخانه دیگر میگذرند که پل یکچشمه دارد و از بناهای شاه عباس است این پل معروف به پل قزل میباشد دهات دشت شیرگاه است سروکلا و سن کلا و هیوکلا است و جزو بلوک علی آباد انتهی

این بود حالت حالیه سوادکوه اما از اوضاع قرنهای آخری این ناحیه هم کسب اطلاع خالی از فایده نخواهد بود شیخ علی گیلانی از مصنفین که در عهد شاه عباس بزرگ زندگانی نموده تاریخ مختصری از طبرستان و مازندران برای حاجی محمد علی اشرفی نوشته بعضی اطلاعات معتبره از جغرافیا و تاریخ این مملکت خاصه از ولایت سوادکوه در آن کتاب هست و ما آنرا در اینجا نقل مینمائیم مصنف مشار الیه در وجه تسمیه مازندران باین اسم میگوید محمد بن حسن اسفندیار کاتب رجانی از مورخین مازندران میگوید که مازندران در اصل موزاندران بوده و موز اسم کوهی است که از جیلان تا لار قصبه امتداد یافته است و حاصل معنی اینکه آن مملکت سرزمینی است که کوه موز اندران میباشد و آخر الامر از کثرت استعمال موزاندران مازندران شده هم و کوهیکه و صحرا و دریای ولایت طبرستان و مازندران را فرشوادگر گفته اند و این نام را منوچهر بابن باب ایست بزرگ داده و فرش بمعنی هامون است و واد کوهستانی که در آن زراعت کنند و گر دریا باشد باز همان مورخ در آخر کتاب خود در باب حدود مازندران گوید اهلم و ستاق از دهات آمل و رکاوارش رود واقع است و او شیر رود حد غربی مازندران و شرقی رستمدار باشد و حد شرقی مازندران رودخانه گرهند کلباد است و بعقیده بعضی طبرستان باین نام عقیده او این است که این ولایت چون منبت طبر سپید بوده است که عوام آنرا بید معلق گویند موسوم باین اسم شده یعنی ولایتی که در آن طبر سپید بوده مترجم بیدوا مثال و نظایر آن در فارسی بسیار است از قبیل گلستان و بنفشه ستان و خرماستان و غیرها

مشهور و معین است که آب و هوای مازندران و گیلان و مضافات از دیرگاهی استعداد عمل آوردن ابریشم داشته و اهالی ملتفت شده و از این حاصل بهره منسلک شده اند چنانکه شیخ علی گیلانی در کتاب خود اشاره باین مطلب نموده میگوید در سلطنت امیر حسینعلی آق قوینلو سید زین العابدین ابن سید کمال الدین که در آمل و ساری حکومت داشت تا ابتداء آنجا را از دیوان امیر حسن بیگ بهر کس داده و بیست خروار ابریشم اجاره کرده بود نیز میگوید و چنین یزید ابن مهلب از جانب سلیمان ابن عبدالملک

اموی با اصفهبد (حکمران مازندران) مصالحه کرد از جمله هدایا که اصفهبد برای سردار خلیفه اهل الدار سال داشت مقداری ابریشم بود معلوم میشود که زیاده از هزار سال است که مردم مازندران و طبرستان در کار عمل آوردن ابریشم میباشند باز از افادات کتاب مزبور آنکه اهالی سوادکوه بلکه کافه مردم طبرستان از آمل و ساری و غیرها شیعه بوده‌اند و اول کسی که این مذهب را در این ولایت دیده شد در سال دویست و شصت هجری بود یعنی در سنه مزبوره یعقوب ابن لیث صفاری بقصد دفع داعی کبیر باین حدود آمد و با خود برای حمل احمال و اثقال شتر داشت

اما در باب اینکه اسم مازندران از چه وقت شیوع یافته و ثبت دفاتر گردیده صاحب تاریخ طبری محمد جریر در شرح حال حضرت موسی علی نبینا و علیه السلام بمناسبت این آیه شریفه را مینویسد (وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ) در سلطنت ابو صالح منصور ابن نوح ابو علی محمد ابن محمد البلعمی وزیر تاریخ طبری را بفارسی ترجمه کرده و در تفسیر این آیه که در اوایل جلد دویم کتاب مینویسد (فرعون بنی اسرائیل را آن بیخی که در مصر بودند آخر میراث خوار فرعون شدند و از خاک مصر تا آنجا که زمین شام بود و تا حد مغرب که اندلس باشد و جمله در پادشاهی مصر بود خدا آنها را داد) اما تاریخ طبری بفرانسه هم ترجمه شده و در آنجا میگوید اولاد اسرائیل تمام این ناحیه را یعنی مصر را متصرف بودند تا مغرب همچنین مازندران و اسپانیا را و مقصود از اسپانیا اندلس است غرض آنکه در چند نسخه تاریخ طبری از چاپ هند و هیچ جا اسم مازندران ذکر نشده ولی در کتابیکه مترجم فرانسوی داشته این اسم مذکور است پس اگر شاید اشتباه نکرده باشد و کلمه دیگر را مازندران نخوانده این نام از خیلی وقت بآن مملکت داده شده است

فواکه و اشجار و طیور و وحوش سوادکوه

جنگلهای سوادکوه از دامنه رو بشمال کوه سلطین تا کناره دریا منبسط میباشد یعنی تمام آن دشت و کوهستان را جنگل مستور داشته و اقسام درختان زیبا بلند تا اشجار مثمر و غیر مثمر و غیره هم از قبیل ازگیل و انار و گردو و سیب و آلوچه و هلو و بادام و توت و سنجد و پسته و سیو و کیلاس و تمشک و زرد آلو و بلوط و زیتون و سرو در جنگلها بهم بدارد و سطح اراضی جنگل حکاک وحشی و بنفشه در فصل خود فراوان است شمشاد و یاسمین و اقسام عشقه که در فارسی آنرا لبلاب میگویند در جنگلهای نزدیک دریا یافت میشود و بهترین اشجار آن جنگلها درخت آزاد است و اگر در سرحد فلان قریه سوادکوه زیتون بکارند چنانکه در بلوک رودبار گیلان کاشته اند در کمال خوبی بعمل می‌آید در سواحل دریا انواع مرکبات از قبیل نارنج و لیمو و بادرنگ و ترنج و نارنگی و پرتقال و لیموی ترش و شیرین و بالنک و ترنج توی سبز و توی سرخ تر شیئا بر زیاده باشد از قرار معروف تخم پرتقال را از شهر ازمیر بمازندران آورده اند ظن غالب این است که پرتقالیها در اوایل که در سواحل دریای فارس تجارت کلی و آمد و شد داشتند تخم این میوه را از مملکت خود بآن حدود آورده در کرمسیرات فارس کشته و عمل آمده است از آنجا مردم آنرا پرتقال گفته اند و بعدها از فارس بمازندران برده بعقیده بعضی از محققین علوم طبیعی و نباتات درخت پرتقال را اول دفعه تجار پرتقالی از چین بفرنگ برده‌اند و از آنجا بایطالیا و اسپانیا و سایر بلاد گرمسیر اروپا و سواحل دریای سفید حمل کرده در همه جا کاشته‌اند و هنوز هم در ایطالیا این

میوه‌زار پرتوغالی میباشد تورن فورت معلم علم نباتات که در سنهٔ ۱۷۰۰ بحکم لوی چهاردهم امپراطور فرانسه بطرف مشرق سفر
کرده و از یونان گذشته اشجار و نباتات آن حدود را که در کتاب خود نام میبرد از درخت پرتوغال ذکری نمیکند معلوم میشود
آنوقت در یونان پرتوغال نبوده نگارنده از پدرم که ناظر شهریار مبرور مرحوم محمد شاه طاب ثراه بوده شنیدم که میگفت تا
اواسط سلطنت آن شهریار در مازندران و سواحل بحر خزر هیچ جا درخت پرتوغال نبود منوچهرخان معتمدالدوله در اوان حکومت
کرمانشاهان و لرستان و عربستان از طرف بنادر و بغداد این میوه را بطور تحفه و تقدیم برای محمد شاه فرستاد چون طعم
عطر آن در حضرت سلطنت نهایت مطبوع افتاد فرمان صادر شد که منوچهرخان نهال بسیار از پرتوغال از عراق عرب حمل این
صفحات نماید چون نهالها را آوردند بمناسبت آب و هوا بمازندران و گیلان بردند و ظاهراً این فقره خالی از صحت نباشد
چه در بدو این عصرها بود که تقریباً چهل و هفت سال قبل باشد بنده خود بخاطر دارم که نقلهٔ پرتوغال بدیه میبردند و بطور
هدیه و ارمغان برای امرا و بزرگان میآوردند کم کم زیاد شد و فراوان شد حالا آنقدر زیاد شده که هر سال چندین هزار بار
از آن بعراق عجم حمل مینمایند و مبلغی خطیر بدست میرسد و اسباب تجارت عمده برای اهالی مازندران و گیلان شده
اما در بین سوادکوه که معروف بمرغابی پر است اقسام میوه‌های نسیبی از قبیل هندوانه و خربزه و خیار و انواع
بقولات مثل کدو و بادنجان و غیرها بعمل میآید

وحوش سوادکوه

خرس و گراز و پلنگ در کوهستان و ارغالی و شغال و بز کوهی در جنگلهای جلگه و سگ آبی در دهنهٔ رودخانه‌هائی که بدریا
میریزد و ببر زیاد در جنگلها یافت میشود دارد و ببرهای این صفحات از حیثیت جثه شباهت کلی بببرهای هندوستان دارند
در اینجا حکایتی بنظر آمد اگرچه داخل در خرافات و ترهات است اما ذکر آن بیجا نیست در یکی از سفرهای همایونی بناحیه
کلاردشت رعایای آنجا ببری شکار کرده بودند نگاهبانی پیره ببر را بیکارها چاپلوس کشته و پوست آنرا پر از کاه کرده برای
تماشا بحضور مبارک اعلیحضرت شاهنشاه جمجاه دام ملکه آوردند قبل از آنکه موقع بردن حضور در رسد پوست ببر را در
انبار خانهٔ مبارکه روی زمین گذاشته بودند نگارنده در چاپار مرحوم خلد مکان امین السلطان طیب الله مضجعه بود جمیع
دیگر نیز حضور داشتند از جمله پیرزنکی نشسته و بمناسبت سخن درپیوسته میگفت تا زمان شاه شهید سعید آقا محمد
شاه سقی الله ثراه در جنگلهای مازندران ببر نبود آن شهریار تاجدار پلنگی مانوس و رام داشت وقتی بجنگل مازندران فرار
کرده در آنجا با شیری جفت شد از این ازدواج ببر بعمل آمد و از آن وقت ببعد در جنگلهای مازندران و استراباد ببر پیدا
میشود شک نیست که این حرف مضحک نتیجهٔ بی اطلاعی است چه اولاً مورخین یونان که از ولایات مازندران و گیلان
و استراباد سخن گفته اظهار داشته اند که زیاده از سه هزار سال پیش ببر در حدود هرکانیه بوده ثانیاً شیر در مازندران وجود
ندارد ثالثاً پلنگ و شیر با هم جفت نمیشوند رابعاً ببر زیاد در جنگلهای مازندران معروفست و بعضی از ترکمنها که در چمن
کالپوش باردوی معلی آمده بودند میگفتند در نواحی جرغاب هزاره و افغانستان و قندهار ببر زیاد پیدا میشود و از قراریکه
معلوم شد ابتدا از جنگلهای هندوستان ببر بمازندران آمده است
در جلگه و کوهستان سوادکوه گراز بسیار است خاصه در وقت شلتوک کاری که در جلگه بقدری این جانوران پیدا میشوند که رشت

اهالی را فرا میگیرد در حقیقت یکنوع بلا و آفت عظیم است که زارعین دوچار آن میباشند در بعضی جاهای سوادکوه
قندز و سمور و روباه و کفتار و گربه وجود دارد

طیور سوادکوه

در سوادکوه لوه و بلدرچین و پارت و قرقاول و کبک و کراک و کبک دری و تیهو و سار و جغد و در جلگه اکثر
و اقسام مرغابیها از قبیل قو و غاز و قره غاز بسیار است و یکنوع فاخته در این ناحیه وجود دارد که از جنس فاخته‌های
جاهای دیگر نیست
این بود حیوانات قدیم و جدید سوادکوه و اطلاعات مفیده در باب کلیهٔ مازندران و عموماً اهالی و آخر الامر باید دانست
که مازندرانیها و گیلانیها با آنکه در عالم اسلامیت و دیانت خود سخت متعصب و پایدار هستند هنوز بعضی عقاید قدیمه
خود را که متعلق بدین زردشت است از دست نداده‌اند از جمله خروس سفید را محترم میدانند و احترام میکنند و صدای
آنرا دافع شر دیو و جن میدانند و در بعضی از لیالی مخصوصه سال آتش روشن مینمایند و در اوقات خسوف و کسوف طشت
و طشت میزنند
از وقایع بسیار مهم که راجع بسوادکوه میباشد عبور اسکندر کبیر از این ناحیه است و قبل از آنکه ما شروع بتاریخ این ناحیه
نمائیم اولی آنست که بشرح آن واقعهٔ مهمه بپردازیم چه کمتر کسی ملتفت و متوجه این مطلب شده و در کتب ما آنرا ننوشته‌اند
تا کسی مطلع شود
آرین از مورخین معروف اسکندر که در قرن دویم میلادی میزیسته و احوال او را از ارباب خبر معتبر و مستند اقتباس نموده در
فصل هفتم از جلد اول کتاب تاریخ خود میگوید چون اسکندر شنید داریوش بمیدی یعنی عراق عجم فرار کرده چنان بسرعت
دنبال او را گرفت و وی را تعاقب نمود که گوئی پرواز میکند چنین معلوم میشود که داریوش یقین کرده بود اسکندر برای تعقیب
خود و لشکرهای چند که همراه دارد تا بابل یا بدرشوش توقف مینماید بنا براین پادشاه کیانی برای علاج و چارهٔ بدبختی خود
و تدبیر کار روزی فرصتی است و ممکن است در اوان اقامت شوش یا بابل در میان سرداران قهرمان معتدبه نفاقی رخ کرده
و کار بجائی بطغیان کرد و رشتهٔ اتفاق آنها گسسته شود و بتواند داریوش را عقب کند و فرضاً اگر چنین امری هم رخ ننمود میتواند
از میدیه بمملکت پارت و هیرکانی که مامن و سنگر معتبری است پناه برد و از آنجا آسوده بطرف باختر راند و در طی این
مسافت بلاد و قراء و مزارع و آبادیها بکلی را که سر راه است تمام را خراب و ویران سازد تا قشون اسکندر اگر بخواهد او را
دنبال کند نبودن آذوقه و سیورسات آنها را مانع آید بجای خود بمانند و داریوش آسودگی خود را بباختر و بلخ رساند
با الجمله دارا اهالی حرمخانهٔ خود را با خزاین و نفایس سلطنتی به پیل کاسپین که سرحد خوار باشد فرستاد و خود در اکباتان
(همدان) بماند و قشون زبده او با وی بودند اما اسکندر که از اصطخر حرکت کرده شتابان رو بدارا میآمد بناحیه پارتاکنا
طوایف پارتاک یا پارتک رسید آن سرزمین را بنیر مسخر و پارتاکها را مقهور کرد و از قرینه معلوم میشود که طایفه پارتک
اجداد الوار حالیه بوده اند در هر حال چون آنها مطیع شدند اسکندر یکی از صنادید عجم را که اکسار نام داشت و چندی
در شوش حکمرانی کرده بحکومت طوایف پارتاک منصوب نمود و پس از نظم و انتظام آنحدود راه خود را پیش گرفت چند

میدان مانده شنید دارا لشکری مستعد از طایفه سکزی و قوم کادوسی جمع کرده و مهیای جنگ شده است و امید وار که در این
مصاف فتح و غلبه او را باشد اسکندر از اثقال و بارهای سنگین آنچه داشت با مرضای قشون جای گذاشت و خود با زبده
قشون که اغلب سواره بودند بسمت همدان راند سه منزل بهمدان مانده منتظر بود که با عساکر دارا تلاقی و جنگ کند در اینجا
بیستان پسر اکوس که از شاهزادگان ایران بود وی را استقبال نمود و گفت دارا ناتوان شده از همدان بماند لهذا بطرف بلخ گذاشته
فرار کرد و بهمین جهت از قشون مستخدم یونانی و عساکر قبایل مختلفه ایران نه هزار نفر با او همراه اند و هفت هزار تالان طلا که
معادل صد و سی کرور و سی و سه صد پنجاه هزار تومان حالیه ایران میباشد از خزینه همدان نقود با خود برده است اسکندر بعد از استماع
تقریر شاهزاده ایرانی با خاطری آسوده پیش راند و وارد همدان شد و در آنجا جمعی از سواران یونانی را که چندان معتمد علیه وی
نبودند مرخص کرد که بیونان مراجعت کنند و در هنگام حرکت آنها مبلغی گزاف از نقود نقره خزانه همدان که دارا نتوانسته بود
حمل نماید برخصت یافتگان داد تا دلخوش به اوطان خود روند از آن پس بقیه قشون را در میدانی جمع نمود و خطبه مشتمل بر فقرات
و عبارات مهر انگیز خوانده گفت اگر چه تا اکنون فتوحات بزرگ ما را نصیب شده اما زحمت و مشقت اصلی ما از پی است باید
دارا را تعاقب کنیم و کار او را یکسره نمائیم آنوقت آسوده شویم ضمنا بشما میگویم اگر چه این شخص یعنی دارا دارای جلال ظاهر و شکوه
و حشمت بکمال است اما در واقع او را اقتداری نیست چیزیکه هست این است که ما باید از راههای صعب یعنی از جبال شامخه و
بیابانهای قفر که آب و علف ندارد و از دره های عمیق او را تعاقب کنیم چون براو دست یافتیم و ظفر حاصل شد آنوقت میتوانیم
از فتوحات خود در ایران اطمینان بهم رسانیم حالا هر کس از شما حاضر بتحمل این متاعب و همراهی من است قدم در راه گذارد و آنها
که خسته شده و میل مراجعت بوطن خود دارند اظهار کنند تمام زیادی هر یک سبب هم که سالها خود را بمسقط الراس و اقارب
خویش برسانند تمام قشون از سرکرده و تابین در جواب گفتند جان هیچیک از ما از جان اسکندر عزیزتر نیست چون همیشه در
شدائد و محن دیده ایم پادشاه وجود خود را بر ما مرتبتی ننهاده ما را این معنی بخصوص بر التزام رکاب اسکندر مجبور مینماید و باقلبی
قوی تکیه بر بخت پادشاه خود نموده میآئیم و هر چه پیش آمد باید

اسکندر بعد از اطمینان از عساکر خود پارمنیس سردار خویش را حکومت همدان داد و تمام خزاین دارا را که در قلعه همدان بود
با وسپرد و شش هزار نفر از قشون مقدونیه را ساخلو این قلعه قرار داد که پارمنیس گفت هارپوس را باید نایب الحکومه خود کند
و با شش هزار سوار از راهی که بساحل دریای خزر میرود و از ولایت کادوسیها عبور میکند راه پیموده در کنار دریا بمن ملحق
شوی و باید دانست راهی که پارمنیس میبایست از آن داخل مازندران شود از کنار سفید رود بوده زیرا که یورت و مسکن
طایفه کادوسی چنانکه اشاره نمودیم در سمت گیلان و طرف جنوب غربی مازندران بوده پس از آن تکلیف پارمنیس آنکه
طرف مشرق کنار دریا را بگیرد و بجانب گرگان برود چه اسکندر هم از طرف گرگان وارد مازندران میشد و رو بمغرب حرکت میکرد
و این دو اردو مقرر بود در یکی از نقاط مازندران بهم ملحق شوند

نیز در همدان فرمان داد حکمی باسم کلیتوس سردار دو سرکرده قراول خاصه که بواسطه عروض مرضی در شهر شوش مانده بود صادر
نمودند مضمون اینکه عاجلا از شوش حرکت کند و در بین راه هر چه قشون یونانی بیند با خود برداشته و در مملکت پارت خود را باردوی اسکندر رساند
بعد از دیدن تهیه و تدارک و صدور احکام اسکندر با سواره زبده و خاصه و دو دسته فالانژ از همدان شتابان بری آمد و در سه

فالانژ پیاده کافی بودند که سپرهای بسیار بلند استوانه شکل داشتند و آن سپرها تمام بدن سرباز را میپوشانید حراست
مینمود و وقتیکه در مقابل دشمن می ایستادند مثل این بود که دیواری از سنگ در برابر خصم کشیده و ساخته شده و در پس سپرها
قشون فالانژ سوراخها قرار داده بودند که نیزه های بلند از آن سوراخها بیرون مینمودند و در مقابل سواره دشمن پیاده
و پیشتر میرفتند … قشون معلومه در ایران و مصر بواسطه همین قشون فالانژ بود

اسکندر در ری هیچ توقف ننموده روز دوم ورود بری به پیل کاسپین رسید اما دارا چند روز پیش از آنجا گذشته و رفته بود
الا اینکه بعضی از عقب مانده های لشکر او که در پیل کاسپین بودند چون طلیعه رایات اسکندری را دیده باردوی … مقدونی
آمده امان خواستند و سوگند یاد نمودند که بصداقت در خدمت اسکندر باشند مسئول آنها قرین قبول و حصول آمد اما اسکندر
از آنجا که از رسیدن بدارا مایوس شد پنج روز در پیل کاسپین بماند و اردو زد و راحت و آسایشی بسواره و پیاده قشون خود
داد و یکی از شاهزادگان ایرانی را که دارا در شوش در بند داشت و اسکندر از حبس بیرون آورده فرمانفرمای تمام مملکت مدی
نمود و بعد از پنج روز توقف در پیل کاسپین به مملکت پارت رفت دو منزل از پیل کاسپین که دور شد شنید و دانست که باید
از صحرائی عبور کند که چند سال است در آن هیچگونه زراعت نشده و آذوقه و علوفه برای قشون طلبا نیافت میشود کوئنیس
نام را که یکی از سردارهای او بود برای جمع آوری سیورسات از اطراف زمین فرستاد هم در این منزل باغستان که یکی از نجبای
بابل بشمار میآمد و شخص دیگر از امرای یونانی که هر دو در خدمت دارا بودند و بکلی او را مشاهده نموده باردوی اسکندر
پیوستند و باو خبر دادند که بیوس والی باختر و برازاحکمران … دارا را گرفته حبس کرده اند اسکندر از … و بعد از
شنیدن این خبر قشون سنگین خود را از راه راست فرستاد و خود با جمعیتی قلیل از سواره که هر یک پیاده در ترک خود داشتند
حرکت نموده بسمت دارا روان شد و آذوقه دو روزه با خود داشت چون براه افتاد تمام شب را راند و تا ظهر روز دیگر در هیچ جا
توقف ننمود در بنوقف یعنی در ظهر دو سه ساعت قشون و همراهان خود را آسودگی داده باز روانه شد و هیچ جا نماند تا طلوع فجر
بسپیده دم رسید بجائی که اردوی دارا در آنجا بوده و همان شب حرکت کرده و رفته بودند آنجا با اسکندر گفتند امرای باختری دارا را
با زنجیر بسته و بر عراده نشانده بسمت باختر میبرند و قشون یونانی که در خدمت دارا بودند و آرتاباز سردار آنها پیاده
چون این خیانت را از امرای باختری دیدند بیکی از کوههای نزدیک پناه بردند و انتظار وصول اسکندر را دارند که با اردوی
او ملحق شوند نیز با اسکندر گفتند قصد امرای باختری این است که اگر آمدن اسکندر را از عقب آنها یقین شد دارا را تسلیم
او بنمایند و خدمت نمایانی بوی کرده باشند بلکه اسکندر بپاداش این خدمت مملکت باختر را باین دو امیر واگذار کند و از آنجا
که بیوس ابن عم دارا و شاهزاده کیانی بود میخواست در این ضمن امیر دیگر را مغبون نماید و خود مستقلا و منفردا پادشاه ایران شود
شنیدن این خبرها بر قوت قلب اسکندر افزوده رو براه نهاد و تمام شب را باز با همان شتاب راه پیمود و برای اینکه اسبها
نمانند در بین راه سوارها پیاده هائی را که در ترک خود داشتند جای گذاشتند و رفتند اول طلوع آفتاب بعقب مانده های
قشون بیوس رسیدند آنها چون ملتفت شدند که اسکندر است متفرق گشتند بیوس را دو نفر نوکر مخصوص بود باختری
یکی را نام ساطی بارزان دیگری موسوم به بارزا آنست شاهزاده کیانی یعنی ابن عم دارا با این دو نفر ملازم خود حکم کرد که دارا را
کشتند اسکندر و همراهان بشاهزاده دارا رسید که هنوز … آن پادشاه سرد نشده بود و خون از عروقش جریان داشت او در بدین حال

و کشتند شاهنشاه کابی منافق شد و جسد دارا را با شرایط اعزاز و تشریفات سلطنتی باصطخر که دخمه پدرانش در آنجا بود
فرستاد که در آن دخمه مدفون شود

اسکندر در همین نقطه آمینتاس نام پارسی را حاکم گرگان و پارت نمود و بقدری بتحمل توقف کرد که عقب ماندگان قشون
رسیدند آنگاه از راه کوهستان وارد هیرکانی که مملکت گرگان باشد شد مملکت هیرکانی در طرف یسار راه با خزر واقع
کوههای جنگلهای بلند آنرا از مملکت پارت جدا میکند و آن کوهها دارای جنگلهای انبوه است و آنطرف کوه که بدریای کاسپین
یعنی بحر خزر است در درختهای جنگل پوشیده میباشد

مقصود اسکندر از رفتن بهیرکانی آنکه طوایف وحشی آنطرف کوه را مطیع و منقاد نماید و از آنجا که در این راه جماعت طاپور
میرسیدند و طاپورها قوم وحشی و جنگجو بودند اسکندر کراتر را که بهترین سردارهای او بود از راه طاپورستان بمملکت
طاپورها فرستاد بالجمله اسکندر راه را از گردنه‌ها که فاصل ما بین جلگه سمت راست و جنگل طرف چپ سواحل کاسپین
بود گذشت و پیش تر در نقاط نزدیک بهم معطل و چند اردوی دسته‌های قشون گذاشت که مبادا وحشیهای کوهستان از عقب
بیاکرده حمله نمایند بعد از چهار روز توقف در نقطه کوه اسکندر وارد هیرکانی شد و شهر زادرا کارتا را تسلیماً و بدون جنگ
متصرف شد کراتر هم که از راه دیگر مأمور آمدن باین حدود بود در شهر مزبور باردوی اسکندر ملحق شد در شهر زادرا کارتا
اسکندر شنید طایفه مارد با مازدکه بزرگترین طوایف معتبر این نواحی بودند حبل الاطاعت و تمکین از او را ندارند لهذا
مصمم شد بزور اسلحه آنها را مطیع و منقاد نماید تیراندازهای هیرکانی را که تابع و تسلیم او شده بودند با خود برداشت و بر سر
آنقوم تاخت و جنگهای خیلی سخت با آنها کرد

آرین مورخ مینویسد قبل از اسکندر هیچ سلطان و قهرمانی قدم در خاک ماردها نگذاشته بود لکن نباید دانست که اسکندر
با ماردها چه کرد و تا چه اندازه پیشرفت حاصل نمود

آرین هیچ نمینویسد که اسکندر مملکت ماردها را بگرفت یا آنها را بکلی مقهور کرد همینقدر از مطاوی کلمات این مورخ معلوم
و مستفاد میشود که طایفه مارد بجنگلها و قلعه‌های خود اطمینان داشته گمان نمیکردند اسکندر بسر آنها آید چون اسکندر حمله
بخاک آنها ورود نمود و بر آنها حمله کرد راه فرار را پیش گرفتند و بکوهستان میان جنگل پناهیدند اسکندر بعد از چندی
توقف در اماکنه ماردها همین قدر راضی شد که جمعی از رؤسا و ریش سفیدان این طایفه بحضور او آیند و اظهار تبعیت و اطاعت
کنند چنین کردند و کار گذشت و از آنجا که فراداد (فرهاد) رئیس طایفه طاپورها و قشون کراترو را پذیرفته و با او از در صلح
در آمده بود اسکندر او را ایل بیگی طایفه مارد نمود بعد هم مردمان دیر و جنگجویان عشیره طاپوری ماردها را مجبور
بتمکین کرده و از ظلم و آنها بشهر زادرا کارتا بازگشت و پانزده روز در آنجا بماند در روزهای قبایل پارت بحضور او آمده
تحفه‌ها و سوارهای نامی این قوم در محضر قهرمان مقدونیه انواع بازیها از قبیل گوی بازی و اسب تازی و غیرها نمودند
آنگاه موکب اسکندر راه هرات پیش گرفت انتهی

مقصود از این شرح آنست که اسکندر کبیر در این مسافرت و سفر جنگی خود از ناحیه سوادکوه گذشته است
در موقع شهر زادرا کارتا اختلاف است بعضی همین استراباد حالیه را دانسته‌اند بعضی شهرساری را عبور کرده‌اند

سردار اسکندر از مملکت طاپوری از راه و گردنه شاهمیرزاد بود از این گردنه پائین آمده از دره واسپی سوادکوه
عبور کرده در ساری یا استراباد ملحق باردوی اسکندر شده بود

گفتار دوم تاریخ سوادکوه

در این قسمت تاریخ ولایت سوادکوه و سوانحی که در آنجا اتفاق شده و لشکرهائی که از آن سرزمین یعنی جبال شروین عبور
نموده نگاشته میشود و از مشاهیر ملوک و حکام آن که در این ناحیه فرمانروا بوده از عهد قدیم تا عصر جدید بعضی را
اما در ضمن تاریخ کلیه ولایت مازندران و طبرستان و گیلان و اگر تاریخ جبال شروین را از تواریخ آن نواحی جدا کرده
و تفکیک آن نیز رخنه از جهت پیوستگی و ارتباط کاملی است که جمله را بسبب محالی ورث حاصل شده و گاه میشود که فهم شرحی
معلق و منوط بدانستن شرح دیگر میشود بعلاوه دانستن تاریخ تمام آنحدود بر خالی از اهمیت نیست هم توضیح مرام ما
هم خودشان و مزیتی بیشتر در فایده جداگانه ندارد و اگر در تفصیل تاریخ بعضی دقایق و نکات جغرافی ذکر شود برای ایضاح مطالب
تاریخی در حکم تعلیق است که مطالب سابقه و مسطورات فصل بعد را تفسیر مینماید یا تکمیل آن بر آرا قبل این نکات
بر افزاید و در هر خطره و نقطه اتکال بر خدای متعال است انه قادر و علی کل حال

پوشیده نباشد که اهالی سوادکوه قبل از عهد و زمان فریدون فرخ از سلاطین معروف بپیشدادی در عالم تاریخ را
و بالاختصاص جا و مقامی نداشته و ذکری از آن نشده بلکه تاریخ این قطعه اخبار و احوال کلیه مملکت طبرستان داخل
مازندران و حدود کشور فرشوادگر مندرج بلکه مستهلک بوده

میر ظهیرالدین صاحب تاریخ مازندران گوید قدیم تر طرفی از اطراف طبرستان لارجان است که فریدون در ده ورک
که قصبه آن ناحیه است بوجود آمده تبیین آنکه چون ضحاک تازی جمشید را پاره پاره کرد جمشیدیان از وی بیزار شدند
و دوری اختیار کردند و در ذکر ایشان میان عالمیان فوری پدید آمد و از آنجمله مادر فریدون با متعلقان خود بپای
کوه دماوند در قریه که مذکور شد پناه یافت و چون فریدون بامر آمر کن فیکون از مشیمه او قدم بعرصه عالم نهاد برای
آنکه جبال آن وادی مزروع و صحاری غیر مزروع بود از آن محل بقریه بیلاب واقع در حدود سوادکوه نقل مکان نمودند
در آنجا چراگاههای خوب یافته چه مقیمان و سکنه آن سرزمین را معیشت و معاش از منافع باج و خراج گاو حاصل میشد
پیش از این گفتیم در کتب سلاطین از حضرات قدیم و تواریخ سلف هرجا ذکر ولایت شروین و جبال شروین شده همانا مقصود
همین سوادکوه بوده است بدلیل آنکه این ولایت بهزار جریب اتصال دارد و هزار جریب علی التحقیق همان کوه و جبال
ونداد هرمز است که نوشته‌اند ونداد هرمز بولایت شروین میرفت و شهاب الدین یاقوت حموی گوید ونداد هرمز ملوکی
در کوهستان طبرستان مقابل خراسان و مجاور جبال شروین و ونداد هرمز اسم عربی بوده که در این کوهسار سکنی نموده
و بر خلفاء عاصی شد وقتیکه هرون الرشید خلیفه عباسی بری آمد وی را زنهار و اطمینان داد و نزد خود طلبید بعد
از درک حضور خلیفه و نوازش و استمالت اسپهبد خراسان را با و مسئول داشته و قلمرو ونداد هرمز را یکی از عمال العرب
واگذار نمود و یحیی بن یاقوت در نگارش و شرح طبرستان مینویسد و میگوید در کوهستان طبرستان چون از طرف خراسان

بنای شهری است که آنرا اُمار میگویند چون از حدود آن شهر عبور نمائی بجبال ونداد هرمز رسی چون از این کوه ها گذشتی وارد جبال شروین که مملکت ابن قارن است شوی انتهی

در کتاب مسالک الممالک معروف که قطعهٔ از آن در مملکت قفقاز بطبع رسیده و از حیثیت لفظ و معنی در نهایت استحکام پرداخته شده در تعیین حدود طبرستان میگوید (و شرقی کوههای رویبت و بادوسپان و کوههای قارن) یعنی حد شرقی طبرستان کوههای رویبت و بادوسپان و کوههای قارن میباشد) در موضع دیگر مینویسد رویبت و کوههای قارن جاهای استوار و دشوار است و در هر کوهی رئیسی باشد و درختان بلند و بیشه های پر نعمت و آبهای روان دارد و کوههای قارن روستاست و آنجا هیچ شهری نیست الا شهمار و از فریم تا ساری یک مرحله دارند و قرارگاه قارن که پادشاه ایشان بود این جایگاه است و دار الملک ایشان است و خزینه ها آنجا دارند

یاقوت حموی نیز همین عبارت را از اصطخری نقل مینماید و میگوید قال الاصطخری و اما جبال القارن فانها قری لامدینة بها الا شهمار (شهماد) و فریم علی مرحلة من ساریة و مستقر ملکهم قارن فی مدینة فریم و هو موضع احصنهم و ذخائرهم و مکان ملکهم یتوارثونه من ایام الاکاسرة انتهی از این تطابق عبارت مسالک الممالک چاپ قفقاز و اصطخری ظن غالب حاصل میشود که آن کتاب ترجمهٔ قدیمه ایست از مسالک الممالک اصطخری

هم در مسالک الممالک بتقریب دیگر مسطور است که فریم از جملهٔ قارن کوه است

در غالب تواریخ یاوند بیه که از جملهٔ ملوک مازندران بوده اند و مخصوصاً آنهارا ملک الجبال مینامیده اند مینویسند سرخاب نیز یاوند در فریم جلوس کرد و بالای تالبو که دهی است در پایان قلعهٔ کوزا از برای سرخاب قصر و گرمابه ساختند و هنوز اثر آن در میان بیشه پیداست و میر ظهیر الدین مخصوصاً تصریح میکند که قلعهٔ کوزا در هزارجریب است مقصود آنکه از این کلمات صریحاً مشخص و معین میشود که قلعهٔ کوزا در هزارجریب بوده پس قصبهٔ فریم هم در آنجا خواهد بود تحقیقاً نه حدساً بنا بر شهادت شرح جلوس سرخاب و تعیین نقطهٔ تختگاه او و در کتب جغرافیای عرب هم که صریح نوشته اند فریم قصبه ایست از جبال ونداد هرمز پس از این جمله ثابت میکند که جبال ونداد هرمز همان هزارجریب حالیه است و چون باز در کلمات علما و مصنفین مسالک ممالک و ارباب تواریخ و سیر تصریح شده که جبال ونداد هرمز بجبال شروین متصل است و فعلاً از جبال و کوهسار یکه اتصال بهزارجریب دارد و مسافرکه از سمت خراسان می آید بعد از عبور کردن از هزارجریب بآن کوهسار میرسد همان سوادکوه است پس محقق میشود که مصداق جبال شروین سوادکوه است و لا غیر علی الخصوص حفظاً اینکه الان گردنه باسم شلفین مشهور میباشد که از آن گردنه شروع بولایت سوادکوه میشود و چه بسا شلفین در بادی نظر شلفین و شروین یک لفظ میباشد یکی اصل است و دیگری محرف آن و اگر شلفین را اصل حساب کنیم و شروین را محرف آن با قواعد علمیه سازگارتر است چه اهالی آنرا شلفین تلفظ مینمایند و علما شروین بلکه بعضی اوقات شربین مینویسند و نام اصلی بر زبان اهالی صحیح تر میماند ولی نظر مصنفین بر لهجه و محاورهٔ عرب است که تحریف از کلمهٔ اصلی یعنی شلفین شده و جبال قارن هم ظاهراً از بعض شعب این کوهسار و کوهستان لاریجان تشکیل میافته و قارن کوه تاکنون در آنحدود موجود است نتیجهٔ این مقدمات که اثبات تطابق ونداد هرمز با هزارجریب باشد در مقصد ما نتیجه محقق شد این مطلب که ونداد هرمز

همین هزارجریب حالیه است و اثبات توافق شروین با سوادکوه در مستی بعد باز یکی بودن آن و تعیین محل جبال قارن و قلمرو ابن قارن تشخیص صفحهٔ سوادکوه و جبال و ولایات مجاورهٔ آن است و از مقدمات مزبوره و نتیجهٔ مسطوره معلوم میشود که علمای سلف سوادکوه و نواحی متصله بآنرا بچه نام نامیده و در کتب خود چه ضبط کرده و عرف عام آن امکنه را چه میگفته و چون این جمله دانستیم هر جا در کتب مصنفین قدیم اسلام تاریخی و شرحی راجع باین صقع و ناحیه ببینیم از وضوح بیشتر فهم و التقاط نمائیم و تغییر اسامی اسباب اشتباه و التباس نگردد

اینک میرویم بر سر اصل تاریخ بر صاحبان خبر و نظر پوشیده نیست که از صدر اسلام تاکنون چندین طبقه از ملوک و حکمرانان مستقل و غیر مستقل در تمام مهام حکمرانی مازندران و مضافات را که سوادکوه نیز از آن جمله است بدست گرفته مثل ملوک باوند که ایشان را اسفهبد (اسپهبد) و ملک الجبال میگفته اند و مثل ملوک آل قارن که جرشاه و اصفهبد لقب داشته اند و ملوک گاوباره که دو سلسله میشوند آل دابویه و آل بادوسپان و ملوک آل افراسیاب و سادات حسنی و حسینی و داعیان و مرعشیان و غیرهم و هر طبقه از این طبقات را بنحوی و اندازه بسوادکوه اختصاص است و باندازهٔ آن اختصاص ما تاریخ و ذکر آن طبقه را مقدم میداریم طی و فصل بیش از هر چیز ذکر میکنیم اول ظهور دین مبین اسلام را در ولایات سوادکوه و هزارجریب بعد دوم احوال داعیان و سبب آمدن و شدن سادات را بطبرستان و شرح تسلط و استیلای ایشان را در آن اصقاع و ارباع و پیداست که تقدیم هر یک از این دو فصل بر سایر فصول از جهت اختصاص و اهمیتی است که چندان بر دانشمندان و دقیقه یابان مخفی و پوشیده نیست

فصل اول در ظهور اسلام در ولایات سوادکوه و هزارجریب و بندپی در ضمن سایر بلاد طبرستان و مازندران از آن جمله کوهستان نواحی آمل

بنا بر مسطورات اهل خبر و اخبار مذکوره اول کسیکه در اسلام و بعد از شروق این نیر تابان فروغ بطبرستان آمد حضرت امام همام حسن بن علی ابن ابیطالب علیهما السلام بود که در خلافت خلیفهٔ ثانی عمر ابن الخطاب آن بزرگوار مأمور این نواحی و افطار گردید و در این سفر عبدالله ابن عمر و مالک ابن الحارث الاشتر و قثم بن العباس در خدمت آنجناب سلام الله علیه بوده اند گویند مسجد جامع عتیق آمل را که مسجد طشته زنان مینامند مالک اشتر بنا نموده است اما این سخن صحیح نیست آنچه صحیح و مقرون براستی است این است که شخصی مالکی مذهب آن مسجد را ساخته و نبیره های مالک آن بنا تا دیر زمانی کلانتر و قضاوت شهر آمل را داشتند و هرسال که به آمل سفر کرده هر گونه مرمت و عمارتی که مسجد را لازم بوده مینموده اند و مشهد یکه معروف به الدر بن حسن شده مقبره ایست که آن طایفه مشایخ و سادات و بزرگان خود بوده اند آن نیز بجا میماند و مردم آمل که ابتدا قبول دین مبین اسلام کرده اند و خود را با این شرافت فخر و مشرف ساختند مالکی مذهب شدند تا در عهد داعی کبیر که ترجمهٔ حالش بیاید تغییر طریقت داده اند یعنی داعی کبیر آنهارا شیعهٔ اثنا عشریه ساخت

پس مسجد طشته زنان که مالکیه عمارت مینموده اند منسوب بشخص مالکی مذهب بوده بعد از طول زمان که بعضی اسباب انطماس آثار و التباس اخبار است اما مسئلهٔ کلمهٔ مالک با مالکی مشتبه و ذهنها نیز مسبوق باینکه مالک اشتر باین حدود آمده گفته اند باید این مسجد را او بنا نهاده باشد نیز در همانجا موضعی است معروف به مالک دشت جاهلی گمان کرده اند آنجا محل نزول مالک اشتر است اینهم سهو است چه آن موضع جایگاه نزول عبدالله ابن مالک میباشد

در اوان خلافت حضرت یعسوب الدین و امام المتقین امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام قومی مشهور به بنو ناجیه در طبرستان براه ارتداد رفتند و نصرانیها پیوسته ترسا شدند حضرت اسد الله الغالب مصقلة بن هبیرة شیبانی را بسر ایشان فرستاده او و لشکر اسلام بنو ناجیه را تاراج و تالان کردند و زنان و فرزندان آنها را اسیر نمودند اما بعد از آن مصقله جماعت اسرا را از عساکر اسلام خرید و آزاد کرد لکن بعضی از قیمت آنها را بداد و مبلغی را کارسازی نکرده بگریخت حضرت امیر المؤمنین آن مبلغ را از خواهر مصقله دریافت نموده بلشکریان اسلام ایصال داشتند و در حق او فرمودند (قبح الله مصقلة لانه فعل فعل السادة و فر فرار العبید) و این مصقله از فراریکه مشهور است در خلافت معویة بن ابی سفیان گفت اگر چهار هزار مرد بمن بدهی طبرستان را مسخر میسازم معویه لشکری که مصقله خواسته بود بدو داد و وی را بدینجا فرستاد چون بطبرستان آمد با فرخان بنای جدال و قتال را گذاشت و این مجادله و مقاتله مدت دو سال طول کشید آخر الامر در ولایت کجور کشته شد و در قریه چهار سو مدفون گشت و مردم بعد از آن آنجا را کیا مسغله خوانند

چون کار مصقله بنحو مسطور باختتام رسید قطری الفجاءة که از جمله خوارج بود بطبرستان آمد و پس از آن سلیمان بن عبد الله اموی یزید بن المهلب را مامور این ولایت کرد و تفاصیل احوال او نیز مشهور و در اکثر کتب تواریخ اسلامی مذکور است بعد از آن منصور دوانقی خلیفه عباسی پسر خود مهدی را بری فرستاد و ابو الخصیب و عمرو بن علا را نیز با مهدی همراه کرده مهدی این هر دو نفر را بطبرستان روانه نمود و لشکر اسلام در سال صد و چهل و هفت شهر آمل را بگرفتند اما استیلای ترتیبی باز مسلمانان را درین نواحی نبود تا در سنه صد و چهل و چهار اصفهبد خورشید در غلام رود بار انگور خود را بکشت و این فقره مدد قوت مسلمین بداد و ابو الخصیب بعد از آن والی و حکمران طبرستان بود و از کارها که درین مملکت نمود بنای مسجد جامع شهر ساری است که بحکم او ساخته شد و مردم ساری بعد از قبول دین مبین اسلام طریقه شیعه امامیه را اختیار کردند پس از آن ابو الخصیب خزیمه بساری آمد و بسیاری از اعیان و بزرگان و مازدین گرگان را بکشت و او دو سال در طبرستان بود بعد از آن معزول شد و ابو العباس را بجای وی منصوب نمودند ابو العباس نیز چون یکسال در طبرستان بماند رقم عزل او را فرستادند و روح ابن حاتم قبیصه را بجای او مامور کردند روح ابن حاتم اهالی طبرستان را زیاده از حد آزار کرد و ظلم بسیار در این مملکت نمود لهذا او را طلبیده و خالد بن برمک را باین ولایت روانه ساختند و خالد در آمل در موضعی که بعدها بجا الدهر مشهور شد قصری بساخت و چهار سال آنجا بود تا خلیفه او را طلب نمود و عمرو ابن العلا را بجای او فرستاد و این جمله در خلافت منصور دوانقی صورت وقوع یافت چون منصور درگذشت و پسرش مهدی بجای او بر کرسی خلافت نشست باز عزم کرد عمرو بن العلا در طبرستان دختر مهر و پسر را بجانه خود برده مهدی از این فقره در غضب شد عمرو بن العلا را معزول نمود و عمرو از جمله کریمان روزگار بشمار آمده است باری پس از عمرو بن العلا سعید بن دعلج را بحکمرانی طبرستان فرستادند و او مدت سه سال در این ناحیت بود و سعید آباد رویان را او بنا نهاد اما تمام نکرده بود که مجددا بدربار خلیفه احضار شد و باز عمرو بن العلا را بجای او بطبرستان فرستادند و در ولایت ابو کلو قریه عمرو کلاته ساخته اوست و در آن قریه قصری و بازاری بنا کرد و بساخت و از آنجا برویان آمد و سعید آباد را تمام نمود بعد از آن ونداد هرمز بخروج را مهیا شد و توفیق یافت لشکر اسلام را از طبرستان بیرون کرد اما عمرو بن العلا بیرون

نرفت و بدو پیوست و در آن سرزمین بود تا راه سرای دیگر گرفت و در تاریخ خواجه مکرم خواجه علی رویانی مسطور است که مزار سعید آباد از عمرو بن العلا میباشد و در آنجا مدفون شده است و نبشته که در پای گنبد آن مقبره است موضع قبر او است اما بر صندوق آن قبر نوشته اند (هذا القبر لعبد الله بن العمرو بن العلاء بن عبد المطلب) و العلم فی کل الامور المبهمة عند الله تعالی بعد از آن عبد الحمید مضروب را بطبرستان فرستادند و او مردی سخت ظالم بود و مید است ونداد هرمز او و همراهانش را از طبرستان بیرون نخواهد نمود چنانکه نمود بالجمله در سال دویست و بیست و چهار تا یا ظالم را بکشتند و باز نواب خلفا در طبرستان استیلا یافتند و احوال نواب آن زمان در طی تاریخ آل قارن نوشته خواهد شد آنچه در اینجا نگاشتنی است این است که در آن اوان کوهستان این ناحیت را به بنداد ناجی مفوض داشتند و طبرستان را حسن بن حسین بن مصعب در تحت حکمرانی داشت و او عم عبد الله بن طاهر معروف والی خراسان است بعد از او طاهر بن عبد الله ابن طاهر دو سال ولایت طبرستان داشت پس از او محمد بن عبد الله برادر طاهر هفت سال درین خطه حکومت کرد و بعد از او سلیمان ابن عبد الله سیزده سال متوالیه حکمرانی طبرستان را بدست گرفت پس از او محمد اوس حاکم گشت و ظلم بسیار کرد چنانکه تمامی مردم طبرستان از دست بیداد او بفریاد آمدند و در سنه دویست و پنجاه هجری با داعی کبیر بیعت مقصود آنکه دین حنیف اسلام و شرع شریف حضرت خیر الانام صلی الله علیه و آله و سلم بواسطه ورود اشخاص مسطوره در خوف و حکمرانی آنها در طبرستان در این حدود و نواحی رواج و ظهور یافت

فصل دویم در ذکر احوال اعیان و سبب آمد شد سادات بطبرستان و اصقاع و اطراف آن و تسلط ایشان بر آن ممالک

چون مامون خلیفه بر کرسی خلافت نشست بنای رعایت و تربیت سادات را گذاشت و پدر خود هرون الرشید مدتی بمکر و کید چرا از پی مذاهب و حلول حضرت امام همام موسی بن جعفر علیه السلام برنجید و آن بزرگوار را شهید کرد و چون برائت ساحت خود گفت تا نعش مبارک او را در میان بازار نهادند و مردم را گفت بیایید و ببینید که من او را نکشتم بکشتند و باجل موعود بدار البقا رفته است و از علما و فقها و اکابر کاغذ گرفت که شهادت باین مضمون دادند مگر احمد بن حنبل که هر چه او را زجر کردند گفت تو هم این مطلب را بنویس ابا نمود و نیز بار نرفت و شهادت خود را ننوشت و آن بازار یکه نعش مبارک حضرت را در آن گذاشته بودند سوق الریاحین نام نهادند و برای موضع نعش در بین ساختند تا مردم بدانجا قدم ننهند و دست بآنجا رسانند و زیارت کنند و مولانا اولیاء الله صاحب تاریخ مازندران در کتاب خود مینویسد که من بارها بآنجا رسیدم و آن موضع را بوسیدم غرض مامون بالخود را ملائمتها کرد و بعد بفرستاد و حضرت علی بن موسی الرضا علیه آلاف التحیة و الثنا را طلب نمود و چون حضرت با مامون ملاقات فرمودندی با آن بزرگوار بیعت کرد آورده اند که چون غیاث الدین و شهاب الدین از سلاطین غور بخراسان آمدند و نیشابور را بگرفتند و بزیارت حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام حاضر شدند فخر الدین رازی که استاد فضلا و دانشمندان جهان بود با تمام علمای غور و غزنین و حکمرانان آن زمان در آن مشهد مبارک جمع آمدند و در آنجا مکتوبی یافتند که حضرت امام همام وقتیکه مامون با آن بزرگوار بیعت کرده بود مرقوم فرموده که یکی از عبارات آن این است (فقبلت ولایة

عهده ان یقبت بعده و ان یکون هذا ماید لان الجامع و الجفر یضد ذلک) چون آن مکتوب را بخواندند از امام فخر
رازی سؤال کردند که جامع و جفر چیست گفت من نمیدانم اما در این شهر عالم فاضلی است که او را نصیر الدین حمزه میخوانند
و از علمای شیعه میباشد از وی سؤال کنید دانشمند مشار الیه را طلبیده مطلب را از وی پرسیدند وی برای آنها شرح داد
و معلوم شد که جفر و جامع چیست غرض چون سادات شنیدند مامون حضرت رضا سلام الله علیه را ولیعهد خود نموده
و عهدنامه بدین باب با آن بزرگوار داده از هر جا روی بدان طرف نهادند و آنحضرت را بیست و یک برادر دیگر بود جمله برادران
با جماعتی از بنو اعمام از سادات حسنی و حسینی بولایت ری و عراق رسیدند بعد از آن که خبر نا دیده بصیرت مامون را
ببت و عشق و میل مال و مملکت پرده بر روی حسن انصاف او کشید و خیالات تغییر یافت و پشیمان شد و کینه حضرت
رضا را در دل گرفت و روی دولت خود را سیاه گردانید و دین و دنیای او تباه شد و مراتب نپسندیده که در ذات از
دستش بر نتابد ابلیس لعین او را بر آن وا داشت که کدست غیر پسندیده بد خود در وفا نماید و بخلاف آن عهدی که نموده بود
قیام و اقدام کند بالجمله مامون بتسویلات نفسانی و خیالات شیطانی با حضرت امامت غدر کرد و زهر در انگور تعبیه
نموده بحضرت مقدس امام بخورانید و تا انقراض عالم خود را هدف سهام ملامت قرار داد و رسوای خاص و عام گردید
و کدام ساعت و کدام روز است که زمان تا امروز بحضرت رضا علیه السلام صدهزار دعا و ثنا نکنند و سلام و صلوات نفرستند
و از کشنده آن بزرگوار ابدها بر زبان نیاورند و سیف الدوله ابو فراس را قصیده ایست در مدح آل رسول علیه و علیهم
صلوات الله و سلامه در آن قصیده از آل عباس بد میگوید و بعضی از ابیات و افراد آن این است

باؤوا بقتل الرضا من بعد بیعته   وابصروا بعض یوم رشدهم وعموا
لا یطغین بنی العباس ملکهم   بنو علی موالیهم وان زعموا
لا بیعة ردعتهم عن دماءهم   ولا یمین ولا قربی ولا ذمم
لبئس ما لقیت منهم وان بلیت   بجانب الطف تلک الاعظم الرمم
کم غدرة لکم فی الدین واضحة   وکم دم لرسول الله عندکم
اتا علی غضة حقت قرابتکم   عند الولایة ان لم تکفر النعم
هل جاحد یا بنی العباس نعمته   ابو کرام عبید الله او قثم

بالجمله چون سادات خبر غدر مامون را با حضرت رضا سلام الله علیه شنیدند بکوهستان دیلمستان و طبرستان پناه بردند
و بعضی بدانجا شهید گشتند و مزار و مرقد ایشان معروف و مشهور است و برخی در همان حدود توطن اختیار نمودند و رحل
اقامت انداختند و اولاد و احفاد و اتباع ایشان در آن سرزمین زندگانی کردند و چون اصفهبدان مازندران کم کم
کار اسلام قبول کردند شیعه بودند و نسبت باولاد حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله حسن اعتقاد داشتند و احترام
و اعزاز آنها را بدرستی مرعی و منظور میداشتند قرار و رونق کار سادات و مقام آنها در آن مملکت آسان بود و چون
متوکل خلیفه از دنیا برفت فرزندان ایشان بهم بر آمدند و تفرقه در میان ایشان ظاهر گشت و سادات از اطراف خروج
کردند و از آنجمله در کوفه سیدی بود نامش یحیی بن عمر بن یحیی بن الحسین بن زید بن زین العابدین علی بن الحسین بن علی بن
ابی طالب علیه و علیهم السلام سید مذکور خروج کرده و در طریقه و مذهب زید شهید دعوی امامت نمود و در کار این یحیی علیه السلام
او را بیجا آمده اند و او مردی فاضل و شجاع و بزرگوار و عالم و متورع و محبوب مردم عراق بود و گفتند سبب خروج او آن که
ذلت و مال و منابر زندگانی و معاش از نظام دنیا و نقد و جنس آن چندانکه بایست جمع کرده بخدمت حضرت متوکل تقدیم

نمایم سید سوگند یاد کرد که خروج من جز برای رضای خدای تعالی نیست چه میبینم دین مخیف و ضعیف گشته و شرع
شریف منیف منسوخ میشود و از میان میرود غرض که منتصر خلیفه عباسی محمد بن عبدالله طاهر را بحرب وی فرستاد
چون محمد مذکور بنزدیک او رسید ترک تکین نام را برای مقابله و مقاتله سید معین و روانه کرد و با سید مصاف داد
و بعد از قتال و جدال او را بگرفتند و بکشتند و سر مبارکش را برداشته نزد محمد بن عبدالله آوردند و مردم بعد از تهنیت
آن فتح رفتند از جمله سیدی نزد منتصر خلیفه رفته گفت تهنیت میگویم ترا بقتل کسیکه اگر حضرت رسول صلی الله علیه
و آله زنده بودی او را بدان تعزیت میگفتند و در عرب برای یحیی علیه السلام شعرای نامی مرثیه های بسیار گفته اند و مضامین
دلسوز در آن درج نموده اند و در آن عصر از سادات احدی نبود که قدر و مرتبت و بزرگی و جلالت یحیی را داشته باشد و
از میان مراثی که برای آن بزرگوار ساخته و پرداخته شده بهتر و لطیف تر قصیده ایست که مطلعش این بیت است

امامک فانظر ای نهجیک تنهج   طریقان شتی مستقیم و اعوج

و در این قصیده هجو آل طاهر و ذم بنی عباس کرده است خلاصه سادات بعد از آن در طبرستان و دیلمستان و نواحی و کوهستان
عراق نهادند و وراء جبال الطبرستان و دیلمستان گرفتند و در آن امکنه و مواضع زندگی تمام بسر بردند چه بنی عباس و
بنی امیه تا آن وقت بود و بیست سال تمام بود که بلا فاصله تسلط و حکمرانی کرده و در قلع و قمع سادات جد و جهد تمام نموده و
چند نفری از ایشان مثل منصور دوانیقی و حجاج ثقفی و متوکل عباسی عهد کرده و بر خود محتم نموده بودند که هر کجا سیدی
بدست آرند بیجا با خون او را بریزند و قبر او دیگر را تا اثر کنند تا دیگر احدی از سادات نماند و نسل آنها منقطع شود اما
خدای تعالی جل شانه ذکره نسل و اولاد و احفاد حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله را برکت و کثرتی بفضل و فیض بدیع
خود عطا فرمود که روز بروز فزون بر اعدای گذاشتند و از آن طرف دشمنان و بدخواهان آنها بلا عقب ماندند و با وجود
آن همه تسلط و استیلا که بنی امیه و بنی عباس در ربع عالم رسانیدند و آن بسط ملک و دولت امروز از اخلاف و دودمان
ایشان در این جهان نام و نشانی نیست و اگر ذکری از آنها باشد بدی است و داستان ظلم و ستم آنها بر اولاد و اطفال
رسول خدا اکرم صلی الله علیه و آله و سلم چون مثل سائر بر زبانها است خوب رفتند و بدنامیها بماند و کان لم تغن بالامس
صفت خلف ایشان گشت و جای آن دارد که صاحبنظران در این معنی غور و تامل نمایند و اگر انکار کرده شود نعوذ
کردند که جمع مظلوم با آنکه چندصد سال در قید ظلم بودند و غالبا هر جا آنها را میدیدند مقتول مینمودند امروز از حیث
عدد از اکثر طوایف و قبایل اهل عالم بیشترند و بسیاری از آنها مقدم و پیشوا و محترم و صاحب ترفع شان و لوا میباشند
بر خلاف ظالمین که ناسپاسی ورزیدند و نسل ایشان منقرض شد و آنها را مرتبه و مقامی و البته جای آن دارد که اولاد رسول الله صلی الله
علیه و آله در دنیا دین و آخرت با دیجاه و رفعت باشند و معاندین چنین که هستند خاک قدم آنان بوسه گاه سرکشان جهان
و اکابر علما در دوران و رجال ابناء زمان خود چون ذکر ابنا سبیل و مسکینان این است خواسته کرم کار رو مد بر لیل و نهار
(یرید الجاحدون لیطفئوها و یابی الله الا ان یتمه) چراغی را که ایزد برفروزد هر آنکس پف کند ریشش بسوزد
مختصر چون ظلم محمد اوس در طبرستان از حد گذشت مردم پناه بعلی سادات بردند و با ایشان بیعت کردند که آسوده شوند
و در تحت ولایت آنها روی ایمنی و فراغ ببینند و اول سیدی که در طبرستان خروج کرد داعی کبیر حسن بن زید الحسنی بود

ذکر خروج داعی کبیر

چون مردم از جور و ستم محمد بن اوس بستوه آمدند بنای تظلم را گذاشته بخدمت سادات میرفتند و عرض حال با فریاد میکردند
که ما را از دست این ظالم خلاصی بباید کرد در آن اوان در بقعه مبارکه کجور سیدی بود معروف و موسوم به محمد بن ابراهیم بن
علی بن عبد الرحمن بن القاسم بن الحسن بن زید بن الحسن بن علی المرتضی علیه و علیهم صلوات الله و او مردی زاهد و زاید الوصف
متورع و با دیانت بود مردم آنجا و دو ولایات با هم سخن کردند و گفتند با اتفاق نمود و نزد سید محمد مشار الیه رفته و
تظلم کردند که ما از ظلم و جور جماعت و سختی بجان آمده ایم و بیش از این توان نداریم مقتدا و مرجع اهل اسلام همیشه شما و آبا و اجداد
شما بوده اند ما را قصد و میل این است که سیدی عالی نسب را از آل محمد صلی الله علیه و آله بر خود حاکم کنیم تا در زمان طوایف و
اقوام بعدالت سلوک و رفتار نماید و بر سنت سنیه و طریقه حسنه خانواده طیبه و آل طاهرین حضرت خیر الانام قیام و
اقدام کند چه باشد که با تو بیعت کنیم و ببرکت وجود مبارک تو ظلم و آزار محمد بن اوس را دفع کرده سید محمد فرمود مرا اطاقت
اینکار نیست شما را با دیری نام دروی که خواهر من در حباله زوجیت اوست مردی شجاع و کافی در جنگ دیده میباشد و وقایع
و سوانح بسیار از سرد و گرم و درشت و نرم روزگار مشاهده نموده تا مجرب و مهذب گردیده اگر راست میگوئید کس بفرستیم و او را طلب
نمائیم و او بمدد قوت شما کار ری پیش گیرد تا مقصود شما حاصل آید و باید دانست که مزار متبرک و روضه مبارک سید محمد در
بقعه فرح بخش صالحان کجور میباشد و مشهور بزیارت سید محمد کیا دبیر صالح الخالق است اما مردم آن ولایت اکثر او را سلطان کیا دبیر
میخوانند تا بعضی مردم که بجان رسیده بودند از گفته سید محمد کیا دبیر نهاده از جمله مبوز گشتند و نامه نوشته برای داعی الکبیر
الحسن بن زید بن اسمعیل حالب الحجارة بن الحسن بن زید بن حسن بن علی بن ابی طالب علیه السلم فرستادند و داعی مردی بود با انواع
فضائل و کمالات آراسته در علم بنظر طیبه رسول صلی الله علیه و آله منسوب شده و در شجاعت و اصالت رای و تدبیر ملک
و آداب حکمرانی و سیاست مثل و مانند نداشت و بزرگی و کرمش تا آن درجه که روزی در آمل قصد کرده بود ابو عمر و شاعر در آنجا
و این دو شعر به حسب الفصدی که کرده بود برخواند و این است ابیات

اذا کتبت ید الحجام سطرا | اتاک به الامان من السقام
لحصلت فی عجب باحتجام | کحصلت تمام ملکک بالحسام

داعی فی الحال بفرمود تا ده هزار درهم بصله این دو بیت بر ابو عمر و شاعر عطا کردند الغرض چون نوشته سید محمد کیا دبیر
بری بداعی رسید و نامه را برخواند بر خروج آماده و مصمم بلکه شایق و حریص گشت و در حال جواب نامه را نوشت و
قاصد را تشریف بخشیده باز گردانید چون قاصد برویان آمد طولی نکشید که این حدیث فاش شد و مقدم و سرخیل آنجماعت
که بطلب سید حسن داعی فرستاده بودند عبد الله وندا امید بود مردم با یکدیگر گفتگو میکردند و از قدوم و خروج سید
حسن سخن میرفت تا بسمع محمد اوس رسید و شنید که مردم آماده شورش و طغیان شده اند و عنقریب کاری خواهند کرد
محمد نزد عبد الله بن سعید و محمد بن عبد الکریم که از مشاهیر و معتبرین آنجا بودند فرستاد و آنها را طلبید و احضار نمود تا
معلوم کند مطلب چیست و داستان از چه قرار است عبد الله بن سعید بن سبب خانه خود را گذاشت و برفت و پنهان
شد در همان زمان قاصد سید حسن بن زید داعی برسید و نوشته او رسانید با این مضمون که بسعید آباد فرود آمده
باید که اشراف آن ولایت بیدرنگ و مماطله بمن بپیوندند عبد الله بن سعید و عبد الکریم با رویانی قلعه کلار

وکلارستاق روز سه شنبه بیست و پنجم ماه رمضان سنه دویست و پنجاه هجری بسعید آباد دعوت سید حسن بپیوسته
با او بیعت کردند علی اقامة کتاب الله و سنة رسوله و الامر بالمعروف و النهی عن المنکر و به اهل جالوس و نیروس نامه نوشتند
و خبر دادند و داعیان فرستادند و آنشب سید نزد عبد الله ابن سعید بود و فردا نهضت کرده بساحل بحر بکورشید رستاق
نقل فرمود و مردم از اطراف و جوانب رو بدو نهادند چون این خبر بعلاوه بر سید تعجیل خود را محمد اوس رسانید از آنطرف
سید حسن ابن زید داعی بصوب کجور خرامید سید محمد کیا دبیر با مردم آن ولایت باستقبال وی بیرون رفته سید حسن را
روز پنجشنبه بیست و هفتم رمضان المبارک با اعزاز و احترام تمام بکجور فرود آوردند و روز عید رمضان چون بعید رسید
بمصلی رفتند و نماز عید بگذاردند و خطبه بلیغ خواندند و مردم را ترغیب بوعده و ترهیب بوعید نمودند بعد از آن سید
حسن محمد ابن العباس و علی ابن نصر و عقیل ابن مرورد را بجالوس فرستاد تا حسین محمد الحنفی را دعوت کنند چون آنها آنجا
رفتند و مشار الیه را بر کتاب خدا و سنت رسول الله صلی الله علیه و آله دعوت نمودند اجابت فرمود و بمسجد جامع
شد و از مردم آن دیار بیعت گرفتند چون کاشتگان محمد اوس این صورت معلوم نمودند فرار اختیار کردند و نزد جعفر ابن
شهریار ابن قارن که از آل باوند بود رفتند سید حسن از کجور حرکت کرده راه ناتل را پیش گرفت و پس از وصول بآن ناحیه
از مردم آنجا بیعت بستاند و پای دشت که در آن زمان شهری معمور بود خرامید مقدمه لشکر محمد ابن رستم ابن وندا امید با
بود و او از ملوک کلارستاق و مردی با شهامت و جلادت بشمار میآمد چنانکه بر مقدمه محمد اوس زد و لشکریان او را
شکستی فاحش داد و محمد اخشید که سپهسالار مقدمه لشکر محمد ابن اوس بود از اسب فرود آورده و سرش را از بدن جدا کرده برای
سید حسن داعی فرستاد و بتعجیل با لشکر تا لبکا فرستادند و از آنجا تا آمل بتاخت و داعی در پای دشت اقامت نمود و محمد ابن حمزه را
بدیلمان فرستاد و بتوسط او از بزرگان آن ناحیه طلب مدد نمود ایشان دعوت داعی را اجابت نموده بعد از چند روز اسپهبدان
لشکرستان و ویهان ابن سهل و فاکریان و فضل رفیقی با ششصد نفر مرد دلیر بخدمت داعی رسیدند و در همان روز اصفهبدان
طبرستان از قبیل بادوسپان و مصمغان و ونهن و خورشید ابن جعفر ابن وندا امید و خشان ابن رستم و بادوسپان ابن گردزاد
لیور مکاتیب برای داعی فرستادند و اظهار مخالصت و موافقت نمودند سید حسن داعی بهمراهی آنها مستظهر شده قوت قلبی
زاید الوصف حاصل نمود و محمد ابن حمزه و او حسین ابن حمزه را با بیست نفر سوار و دویست مرد پیاده بر مقدمه قرار داده راه
آمل را پیش گرفت محمد ابن اوس که اسباب دفع داعی را فراهم آورده و مهیای کارزار شده بود در بیرون شهر با خواص و غلامان
خود بر مقدمه لشکر داعی حمله نمود و داعی و همراهانش پا افشرده و ثبات قدم بکار برده محمد اوس و غلامانش را منهزم و
متفرق ساختند و آنها را غارت کردند و غنیمت بسیاری از آنها بدست آمد و روز دوشنبه بیست و سیم ماه شوال داعی
وارد شهر آمل شد و چند نفر از بزرگان آمل را که بمخالفت برخاسته بودند بقتل رسانید و صبح روز دیگر بمصلی رفته بدعوت
خلق پرداخت مردم آمل به اتفاق با او بیعت کردند روزی هفت روز در آنجا رحل اقامت انداخت و محمد ابن عبد العزیز را
بعاملی رویان فرستاد و جعفر ابن رستم را در کلار منصوب نمود و محمد ابن ابی العباس را حاکم جالوس کرد و اهل آمل گفتند
ما میخواهیم سید محمد ابن ابراهیم حکمران ما باشد داعی قاصدی برویان فرستاده سید محمد را از آنجا طلبید و به آمل آورد و سید را
و خود بجانب چمنو رفت و توجه بقلعه از ولایت ساری بود بعد از آن از توجه حرکت کرده به چمنو نزول فرمود و چمنو هم قریه از

قرای ساری باشد و مشهد و مزار یحیی در آنجاست که مدفون در آن یکی از سادات جلیل القدر عظام بوده و مردم آن حوالی
زیارت آن مقبرهٔ شریفه را فوزی عظیم میشمارند بالجمله در آن وقت که سید حسن داعی در چنو بود نامه از اصفهبد قارن بن
شهریار که از آل باوند ملک الجبال بود باو رسید و در آن نامه اعلام مصافات و موالات نموده و اظهار داشته که لشکری
بمدد و معاونت ملازمان جناب داعی خواهم فرستاد داعی در جواب نوشت که اگر اظهارات اصفهبد مبنی بر حقیقت و از شوائب
خالص است باید بدون تعلل و درنگ بما بپیوندد اصفهبد در جواب نوشت اولی آنست که جناب داعی بما بپیوندند سید دانست آنچه
اصفهبد میگوید دروغ است و مکری اندیشیده میخواهد سید را دستگیر نماید بهم در آن اوان سلیمان بن عبدالله طاهر حاکم
ساری است چندان را که سپهسالار او بود با دسته لشکری بتوجی فرستاد که با داعی مقابله و مقاتله پردازد داعی تدبیر بکار برده
توجی را بگذاشت و برفت و چنان وانمود نمود که فرار کرده است خبر بسلیمان بن عبدالله دادند که سید از توجی گریخت سلیمان
آسوده و بخیال در ساری نشسته بود که سید از راه دیگر بر سر او آمد و صبحگاهی لشکریان داعی صداها را بسلام و صلوات و تکبیر
بلند کرده بر مردم زمان شهر ساری حمله نمودند سلیمان که عساکر خود را بجنگ سید فرستاده و اسباب دفاعی با خود نداشت
چاره جز فرار ندیده ناچار راه گریز پیش گرفت سید حسن داعی وارد شهر شدند و هر کرا یافتند کشتند و سرای سلیمان را آتش
زدند و در همین روز خبر آوردند که برادر سید حسن بن زید که بزعم بعضی داعی صغیر حسینی اوست بر شلمبه نماوند رسیده
و اصفهبد بادوسپان با وی پیوسته است خلاصه چون سلیمان بن عبدالله بگریخت از ساری یکسر باسترآباد رفت و در هیچ جا
نتوانست اقامت نماید در این حال داعی خواست به آمل رود و از آنجا که مردم دیلم را غنیمت بسیار حاصل شده بود هر یک جهة
حفظ و حراست آن بطرفی رفتند که اندوخته خود را بمامنی رسانند اصفهبد بداعی گفت صلاح آنست که سید چندان در
چنو اقامت نماید که خبر سلیمان بن عبدالله برسد و معلوم شود که در چه حال و کار میباشد داعی قبول کرده در همانجا توقف
نمود سلیمان بن عبدالله لشکر اسنی با خود برداشته متوجه آنطرف شده در چنو با داعی روبرو گشته مصاف داد لشکریان
داعی تاب مقاومت نیاورده فرار اختیار نمودند داعی خود شخصاً آنقدر بر سر پل چنو بایستاد که کشتگان و زخمیان
عساکر او را از پل گذرانیدند بعد از آن وی نیز بگذشت و گریزی هنگام کرد و پسر محمد بن اوس از عقب که بهنگان اسب
میتاخت و آنها را تعاقب مینمود اصحاب داعی بر وی بیرون آمده زدند و با زخم و ضربت جان بداد و آن فتح بر سلیمان منغص
گشت و بسیاری از مردم کلار در این واقعه بدست محمد بن اوس کشته شدند آخر الامر آنشب داعی با هزیمتیان تمام بآمل آمده
شب را در آنجا بسر برد اما چون صلاح ندید که در آن شهر توقف نماید وقت صبح سوار شده باشتاب راند و شب هنگام در
چالوس فرود آمد و مردم از اهالی چالوس بگرفت و بملازمان خود قسمت و بخش نمود و اصفهبد ملک الجبال قارن بن
شهریار با سلیمان بن عبدالله اتفاق کرده بر آمل آمدند بعد از چند روز از دیلمان و کیلان جمعی بمدد داعی در رسیدند و او
از چالوس سوار شده بنواحی رفت و در آنجا نزول نمود و سلیمان بن عبدالله با اصفهبد ملک الجبال بپای دشت آمدند
داعی لاوجه رود را معسکر و اقامتگاه خود قرار داد و بعضی از سادات را با نفری چند فرستاد تا بر سفلای لشکر دشمن شبیخون
زنند آنها خصم را منهزم ساختند و بسیاری از اموال آنها را تاراج کردند و اصفهبد جعفر بن شهریار را با سی تن از معاریف
بقتل رسانیدند و مخالفان را مجبور بانصراف کردند چون چنین فتحی میسر شد داعی نهضت نموده بآمل آمد و پانزده روز در

آنجا بماند و اصفهبد بادوسپان را امیر لشکر گردانید و بسر اصفهبد ملک الجبال قارن فرستاد و اصفهبد بادوسپان
و عساکرش جلو ولایت اصفهبد قارن را آتش زدند و غارت کردند و چون سلیمان بن عبدالله این خبر شنید لشکری از خراسان
جمع و تجهیز نموده بکمک ملک الجبال آمد و در این وقت داعی که بیشتر لشکریان خود را مرخص کرده آنچه اهل دیلم بودند بدیلم رفته
و کیلانیها نیز راه گیلان پیش گرفته بودند و داعی خود با معدودی چند در آمل نشسته که ناگاه از توجه سلیمان بن عبدالله خبر یافت
و اقامت را در آمل درست ندانسته از آنجا کوچ کرده بچالوس آمد چون بار ثانی حسب خبر یافت و هو دانجا که دیلمان
بشنید و پس از اندک زمانی چهار هزار نفر از دیلمان بمدد وی پیوستند لهذا داعی بار دیگر دل گذاشته سوار شد و متوجه مازندران
گشت چون از راه ساحل دریا بچنو رسید سلیمان بن عبدالله را آنجا یافته با او مصاف داد سلیمان شکست خورده و منهزم شد
و داعی بساری رفت زن و فرزند و اموال و دختر ابن سلیمان را غارت و اسیر کرد چون سلیمان با کمال پریشانی به استرآباد
رفت از آنجا مکتوبی بالتماس بنام محمد العلوی نوشت که زن و فرزند سلیمان را رد خواست نماید و برای او فرستند چون
مکتوب سلیمان بداعی رسید التماس او را بالقبول تلقی و خواسته وی را امضا داشت و فرزندان سلیمان را با تشریف نزد او فرستاد
و در این وقت اصفهبد قارن ملک الجبال بتوسط و شفاعت اصفهبد بادوسپان با داعی صلح کرده و پسران خود سرخاب و مازیار را
بخدمت داعی فرستاد و این قضیه از وقایع سال دویست و پنجاه و هجری بود پس از آن داعی در آمل توقف کرده باطراف جرجان
و دیلمان و گیلان مثالها نوشت با این مضمون که قد رأینا ان نأخذ اهل عملک بالعمل بکتاب الله و سنة رسوله و ما صح عن امیر
المؤمنین و امام المتقین علی بن ابیطالب علیه السلام فی اصول الدین و فروعه و باظهار تفضیله علی جمیع الامة و نهاهم اشد النهی
عن القول بالجبر و التشبیه و مکابرة الموحدین القائلین بالعدل و التوحید و نأمرهم بالجهر فی قراءة بسم الله الرحمن الرحیم و بالقنوت
فی صلوة الفجر و خمس تکبیرة علی المیت و ترک المسح علی الخفین و بالحاق حی علی خیر العمل فی الاذان و الاقامة و من خالف امرنا
فلیس منا و قد عذرنا من انذرنا

و در یکی از آن ایام ابو مقاتل ضریر شاعر قصیده برای داعی خواند که مطلعش این است (الله فردٌ و ابن زید فردٌ) .
داعی بانک بر شاعر زده گفت بفیک التراب هلا قلت (الله فردٌ و ابن زید عبدٌ) و در حال خود را از کرسی بر
زمین افکنده سر خود را برهنه نموده روی بخاک میمالید و مکرر میگفت (الله فردٌ و ابن زید عبدٌ) و بفرمود
شاعر را بضرب سیلی بیرون کردند بعد از چند روز شاعر باز آمد و این ابیات برخواند

انا من عصاه لسانه فی شعره ولرب ما عثرت اللبیب لسانه هبنی کفرت بما رأیتم کافراً فنجاه من طغیانه ایمانه

باز خاطر داعی که از وی خورسند نگردید و التفاتی باو نفرموده تا روز مهرجان که روز بیست و ششم اسفندارمذ ماه قدیم بود دیگر
شاعر آمده قصیده گفته بود که مطلعش این است (لا تقل بشری و لکن بشریان غرة الداعی و یوم المهرجان
داعی بر او اعتراض کرده گفت چرا نگفتی غرة الداعی و یوم المهرجان لا تقل بشری و لکن بشریان تا ابتدای سخن بلا نفی
نباشد شاعر گفت ایها السید افضل الذکر لا اله الا الله و اوله حرف النفی داعی فرمود احسنت احسنت ایها الشاعر
آخر الامر سید حسن بن زید داعی الکبیر در روز دوشنبه سیم ماه رجب سال دویست و هفتاد هجری داعی حق را لبیک اجابت
گفت و جهان را بجاودانی رخت کشید و برادرش محمد بن زید ظهور کرده و بعضی را عقیده این است که برادر داعی صغیر اوست

لکن صحیح این است که داعی صغیر لقب حسن بن قاسم حسنی است و محمد بن زید را داعی صغیر نمیگفته اند و بعد از محمد بن زید الداعی الی الحق ناصر الحق ابو محمد حسن بن علی از اولاد عمر اشرف بن امام همام امام زین العابدین علیه السلام خروج کرد تا بعد از ظهور الثائر بالله جعفر بن محمد بن حسین المحدث از اولاد عمر اشرف دولت سادات عظام سپری شد و نوبت این سلسله بآخر رسید و ملکداری و حکمرانی دعاة الی الله دستخوش انقراض و زوال گردید این بود تاریخ ظهور و طغیان و آمد و شد سادات عالی درجات بنواحی طبرستان و مازندران و مضافات آن که میر ظهیر بر سر نگارش سیر ملوک این ممالک بنو فرو پاری مالک الملک علیم انه علیم حکیم

فصل سیم در ذکر احوال ملوک باوند

ارباب خبر و اصحاب روایت و نظر دانند که اختصاص ملوک باوند بولایت سوادکوه یا جبال شروین بیش از سایر طبقات حکام طبرستان است و جبال شروین داخل در کوهستانهائی است که بواسطه حکمرانی در آن کوهستانها این طبقه را ملک الجبال نامیده اند و اسپهبد شروین که سوادکوه بنام او مشهور شده از این ملوک بوده قدمت این خانواده و اصالت این دودمان مورد اجماع مورخین و مصنفین اسلام و جاهلیت است باو که بمنزله ابو البشر و اول شخص این سلسله بوده از شاهزادهای ساسانیان است و لفظ وند آنچه از موارد استعمال آن مستفاد و معین میشود و مبرهن میگردد در لغت اهالی بوم و بر ایران عموماً با زبان مردم کوهستانات آن مملکت خصوصاً کلمه نسبت است چنانکه در اسامی جبال و اعلام رجال ظاهر بوده در مقام نسبت یافت میشود مثل الوند و نهاوند و دماوند و آموند و مثل گوند و بیرانوند و دیرکوند و خواجه وند و غیرها و حال وند هم اصلاً با این اشتقاق مطابق است و از این بیان محقق میشود که ضبط صحیح در لفظ باوند بفتح باء و واو است نه بتخفیف و بتخفیف خواندن تصحیف است زیرا که باو اسم باو و مشتمل بر واو و سیاه هم کلمه نسبت کوند بوده باشد

خلاصه احوال ملوک باوند از ابتدای حکمرانی آنها و آمدن باو بمملکت طبرستان و منتخب شدن او بسلطنت این سامان و اجمالی از اخبار و احوال اولاد و احفاد او در سوادکوه و سایر امکنه از ولایات طبرستان بموجب نگارش میر ظهیر الدین تاریخ برهانی که بقریحه ملوکانه تصحیح و ضبط آن وقایع و سوانح نموده ما نزار است که در ذیل مسطور میشود

میر مشار الیه میفرماید که ذکر باب آل باوند و ابتدای حکومت ایشان و جهت اینکه آنها را ملک الجبال میگفته اند در تاریخ کار سلف چنین مسطور است و بتخصیص این حکایت از تالیف مولانا اولیاء الله آملی المرحوم نقل شده که پادشاه طبرستان اسپهبد قباد بن فیروز که پدر انوشیروان است در خاندان جستنفشاه مانده بود چنانکه شمه از آن قبل از این نگاشته آمد و چون چنانکه عادت تصاریف زمان و گردش دوران است اسباب انقراض و زوال ملک آن طایفه فراهم آمد قباد را از این وضع و حال آگاهی حاصل شد بزرگترین پسر خود کیوس را با بالات و ولایت طبرستان فرستاد و کیوس مردی شجاع و با هیبت بود بعد از آنکه اهل طبرستان را با او انسی پدید آمد و دست بکار زد کیوس عظامت گردان و دلیران طبرستان همه خوش شد او ترکان خالی ساخت تا اتفاق افتاد که در عهد قباد مزدک بنای دعوت نبوت را گذاشت و مانند ابلیس چندان وسوسه و تلبیس بکار برد که قباد از سر جهل و نادانی بدو گروید و مزدک در باب اباحت اموال و ازواج فتوی داد و استحلال الفروج خلایق نمود اندران سعی و کوشش میکرد و با استظهار قباد مقاصد ناپسند و خیالات فاسد خود را مجری میداشت و کار را از پیش میبرد

انوشیروان که پسر کهتر قباد بود در اطفای نایره فتنه و فساد مزدک جد و جهد بکمال میفرمود و بتدبیر و رای صائب تایید باری عز اسمه کار را بجائی رسانید که مزدک با کارگزاران و اصحاب و اتباع در شب هنجار و امنای دعوت ورا هلاک و نابود ساخت و بعد از بوار روزگار آن فرقه و این اول عدل و کار بزرگ و پسندیده بود که از انوشیروان ظاهر شد و مردم دیدند و بر کت آن صیت جمیل آوازه عدل و داد او در السنه و افواه افتاد

از جابر بن عبدالله انصاری علیه الرحمه روایت کرده اند که گفت از حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله پرسیدم یا رسول الله ما ذا فعل الله بکسری یعنی خدای تعالی با کسری چه کرد جواب فرمود که یا جابر سئلتنی عما سئلت عنه اخی جبرئیل فقال همت ان اسئل الله عز و جل عن ذلک فاذا النداء من تحت العرش ما کنت اعذب بالنار ملوکا عمروا بلادی و نعشوا عبادی یعنی ای جابر از من سؤال کردی از آنچه من از جبرئیل سؤال کردم جبرئیل گفت من قصد کردم که از خدای تعالی همین سؤال کنم ناگاه ندا آمد که من نخواهم با آتش دوزخ بسوزانم کسانی که عمارت بلاد و رعایت عباد من کرده باشند چون خبر وفات قباد بخاقان ترک رسید رایت جلادت برافراشت و سپاهی وافر بکنار رود جیحون آورد انوشیروان نامه ببرادر خود کیوس نوشت و او را از ماجرا آگاه نمود و اظهار داشت که من لشکر عرب و عجم جمع کرده ام تو هم باید آماده باشی که چون بخراسان رسم بمن پیوندی و متفقا خاقان را بجای خود بنشانیم کیوس امتثال حکم و اشارت برادر کرده در زمان خود چنانکه سزا بود کیوس مردم طبرستان را جمع کرده با لشکری گران بخراسان رفت از اهالی خراسان نیز مردان جنگی گرد آورده بر لشکر طبرستانی افزود و رو بخاقان ترک نهاد و بر طرف ایشان مدتی و زمانی کم او را منهزم کرد و تا سبجا از آب بگذرانید و خزاین و غنایم او را متصرف در آورد و از خویشان خود یکنفر هوشنگ نام را نیابت خود بخوارزم فرستاد و لشکر تعاقب ایشان بردند تا بفرغانه و نواب و عمال نصب نمود و خراج ترکستان و هندوستان را گرفته با فتح و نصرت بطبرستان باز آمد و یکی را با هدایا و تحف نزد برادر خود شاه انوشیروان فرستاد و پیغام داد که تو پیش از من بسال از من مهتری و من بی همه معاونت تو خاقان را شکست دادم و خراج از هندوستان و ترکستان گرفتم درین صورت روا باشد که تو تاج را بمن فرستی که تخت و تاج و خزاین بمن سپاری چه سزاوار ملک کسی باشد که در جنگ تمام خوشتر آید باطاع بر تو نامه چون بانوشیروان رسید مکتوب را بخواند و گفت تا در جواب برادر نوشتند که ای برادر بدانکه پادشاهی و سروری بتقدیر ایزدی و خواست خداوندی است نه بمهتری سال و کهتری ملک و پادشاهی همانطور که محبوب آن برادر است نزد تمام خلق خدا مطلوب و مرغوب است و لیکن یزدان کیوس را از انوشیروان بهتر شناخت جهان خدا براست هر که بخواهد بدهد فقد قال اللهم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء و تنزع الملک ممن تشاء برادر باید وسواس و خیالات را از خود دور کند و بخاطر آرد که پدر بوقت وفات موبدان را بخواند و شورت ملک را با خدای بزرگ کرد و بعد از استخاره و استشاره تاج و تخت را بمن حواله نمود و چه عجب باشد که کهتر بر مهتر شاه گردد کیوس چون جواب انوشیروان شنید لشکرها آراست و از طبرستان روی بمداین نهاد و با برادر مصاف داد و از قضای ربانی بحکم قضا بدست انوشیروان گرفتار گشت و بند بر نهادند بعد از چند روز انوشیروان نزد او فرستاد و پیغام داد که فردا باید در دیوان حاضر شوی و در حضور موبدان بگناه خود معترف گردی تا حکم کنم که بند از تو بردارند که گناه تو را بخشیم و ملک را باز بتو گذارم و گرچه تو داده ام ثانی باید سپارم کیوس در جواب گفت مرد را صد بار از مرگ بهتر

تن بدینکار ندادند هم چون بدین معنی رضا ندادند انوشیروان حکم المنت عقیم خرکشتن او و جاودان بهمان سبب امر نمود که همه
هلاک نمودند و بعد از آن فرزند او شاپور زاده مدتی در آن نواحی متوکاه بود و طبرستان را باولاد سوخرا داد و هر ملکی را
کیکوس متصرف بود چنانکه در تبری سپرد و حال بر این منوال میگذشت تا کسری انوشیروان بدار بقا شتافت و فرزند
او هرمز بجای او بر اریکه سلطنت و حکمرانی قرار گرفت و مدت دوازده سال زمام مهام امور جمهور اهالی ممالک ایران و
مضافات در کف کفایت این پادشاه ساسانی بود و در اوان سلطنت او شاپور پسر کیوس وفات نمود و از وی پسری باقی ماند
باو نام داد این پسر در خدمت پرویز بسر میبرد چنانکه با او بمملکت روم رفته و در جنگ و هنگامه بهرام چوبینه مصدر و
منشاء هنرهای نمایان گردید بعد از آنکه نوبت پادشاهی و حکمرانی دار برد سرای خسرو پرویز زند این شهریار خدمتهای
باو پسر شاپور پسر کیوس و لیاقت و قابلیت او را منظور داشته ممالک و ولایات اصطخر و آذربایجان و عراق عجم و طبرستان را
باو مسلم داشت و او بوضع لایق و مناسب حکومت میکرد تا آنوقت که شیرویه بنات عار پدر کشی را بر خود هموار نمود
پدر خود خسرو پرویز را بقتل رسانید با رعایت سلطنت خانواده سرای آن پادشاه زاده مدتی خراب کرده و اموال و اسباب او نقار
واخاهی چه خسرو که هنوز مشهور آفاق است بدست تاراج داد و چیزی نگذشت که شیرویه هم مکافات خود را دید و
روزگار نگذاشت پس از آن عمل شنیع کامروا باشد و کامرانی کند و بعد از آنکه باو برسید آنچه رسید بزرگان دولت و
سران کشور اتفاق کرده آزرمیدخت دختر پرویز را بر تخت سلطنت ساسانی جلوس دادند و آزرمیدخت همان ملکه ایست که مخبر اعلام
حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم در حق او میفرماید و بال لامة ملکها النسا . بالجمله بزرگان و اعیان دولت آزرمیدخت را
بر آن داشتند که باو را بحضور خود دعوت نموده بخدمت احضار کند و سپاه را به سپارد بعبارة اخری سپهسالاری لشکر را به باو
واگذارد مثالی باسم او صادر کرده فرستادند که بدیوان اعلی حاضر شود باو چون از مضمون مثال اخبار رسید در جواب گفت
جز مردم بی ثبات مخدوعه سعورات راضی نشوند و تن در نمیدهند در این شیمت و صفت ثبت نیز از این کهنه دست از حکمرانی
و کشورداری کشیده باتشکده رفت و در آنجا مشغول عبادت شد و پرستش پرداخت و کار دیگر شغل و کار ترجیح داد و بعبارت
دیگر آن پرستش میکرد تا زمان سلطنت آزرمیدخت بسر رسید و نوبت شهریاری یزدجرد آمد و پادشاهی او را مسلم
گشت باو بخدمت یزدجرد شتافت فرمان او را گردن نهاده با مجاهدت و جانفشانی کار میکرد و در برقیت را به دولت اسلام
شبانروز ها اعلای ... حاصل کرد و بدیده و در کار متصرف ممالک و اقطار عالم بودند از جمله برای تسخیر ایران و منهدم
نمودن پادشاهان عجم کوشش و بذل همت مینمودند بنا بر این عساکر اسلام در قادسیه با یزدجرد مصاف دادند و رستم فرخ زاد
که سردار لشکریان عجم بود شکست خورد یزدجرد بعد از این واقعه بناچار راه فرار پیش گرفته متوجه ری شد باو که تا این وقت پیش
در خدمت یزدجرد بود چون وضع را مغشوش و بخت پادشاه ساسانی را تیره دید بعد از خدمت شهریار بر گشتن روزگار
اجازت خواست که بطبرستان رود و آتشکده پدر خود را زیارت نماید یزدجرد درخواست او را قبول کرده اذن داد که قصد
خود را انجام دهد باو چون بطبرستان رسید خبر واقعه غدر ماهوی سوری که نسبت بیزدجرد کرد و او را هلاک نمود چنانکه
اغلب مورخین شرح داده اند شنید و آن داستان در همه جا شایع گشت باو از این سانحه دلتنگ
متأثر و متألم ساخته اعراض از دنیا را مناسب دیده سر خود را تراشید و در آتشکده که در کوهستان بنا شده بود رفت و در

آنجا بعبادت مشغول گردید در اینحال ترکان از طرف خراسان دست تعدی و تطاول دراز کردند و از جانب عراق عرب هم
که عساکر اسلام متصل حمله مینمودند هر روز تاخت و تاز دیگر بود اهل طبرستان از این وضع و حال بتنگ آمدند و ملوک
گاوباره نیز هر یک در قسمتی از طبرستان حکومت میکردند بزرگان طبرستان و عقلای آن سامان اتفاق کرده گفتند که ما را
پادشاهی با اصل و نسب و کرامت و حسب باید که از تبعیت و اطاعت و عار نداشته باشیم و گرد بیرق او بپاییم این چنین کسی
کجا باشد هر چه در اینباب غور و خیال کردند جز باو کسی دیگر نیافتند جمله نزد او بر فتند و ماجرا عرضه کردند و میلی باینکار
نداشت و انکار مینمود زیاده از حد الحاح نمودند آخر الامر راضی شد و قبول کرد بشرط اینکه تمام اهالی طبرستان از مرد و زن
ببندگی و پرستاری او خط دهند و حکم او را بر اموال و دماء خود نافذ و واجب الاطاعه دانند مجموع مردم طبرستان باو خط
و عبودیت او خط دادند و مطیع و فرمانبردار او شدند باو از آتشکده بیرون آمد سلاح پوشید و سوار شد و در زمانی قلیل
ولایت طبرستان را از مفسدان پاک کرده ملک منتظم شد و اهل مملکت آسوده گشتند بعد از آنکه پانزده سال از پادشاهی باو در
طبرستان گذشت ولاش نامی در مضبه شاه مام با چارمان که در آن وقت معروف بشارمان بود دختری بر بیست او زد و بعد
وفات او نیز بهی او را هلاک نمود و از خاص و عام اهالی طبرستان برای خود بغلبه بیعت گرفت و بحکمرانی پرداخت و هشت
سال حکومت و ولایت او در طبرستان طول کشید و از باو کودکی مانده بود سرخاب نام او و مادرش در روذبار و امثال آن کشته
و در خانه باغبانی پنهان شده بودند هر و ولایت خواهی نخواهی ولاش را اطاعت مینمودند که مردم کوله دوزی بر حسب
اتفاق یکی از آن مردم که خرداد خسرو نام داشت سرخاب را در خانه باغبان دید بفراست دریافت که بزرگزاده ایست چند
بیچاره او و شاهزاده یکی دید میبیند از نسبش پرسید سرخاب از اظهار مضایقه داشت خرداد زیاده از حد الحاح کرد تا سرخاب
از روی کار پرده برداشت و خرداد او را بشناخت و چون یقین کرد که شاهزاده و پسر باو ست با مادرش برداشته
بکوه لار برد و مردم آن نواحی دور سرخاب جمع شدند و اهالی کوه قارن نیز با آنها پیوستند و ناگاه بطور شبیخون بر سر ولاش
تاختند و او را گرفته دو نیم کردند و سرخاب را به قریه برده پادشاهی نشاندند و بالاخره ناب ولکه قریه ایست زیبا بار قلعه
کوزابیجه او قصر و گرمابه و میدان ساختند و آثار آن ابنیه هنوز در میان بیشه پیدا و نمودار است خلاصه از آن تاریخ تا
قتل ملک فخر الدوله این طایفه که آل باو و اولاد سرخاب باشند در آنجا حکمرانی داشتند و اگر چه خصومتها در میان
آمد هیچوقت حکومت بکلی از این خانواده بیرون نرفت و منتزع نشد و همیشه والی کوهستان و سوادکوه و غیرها بودند
اگر جا نداشت مازندران از آن ایشان نبود اما جبال را که سوادکوه هم جزو آن است در تمام ایام در تصرف داشتند و
همین جهت است که آنها را ملک الجبال گفته اند و گاه میشد که سادات و گاوباره و قارنوندان و دیالمه و آل بویه و آل زیار که
بر آنها چیره میگشتند و خلفای بنی عباس لشکر بولایت آنها میفرستادند و خرابیها میکردند اما عاقبت غلبه با ایشان بوده
در روزگار پادشاهی روزگار دراز ملک الجبال اصفهبد شروین بن سرخاب که کوهستان سوادکوه و مضافات
آن باسم او موسوم گشته و جبال شروین نامیده شده در این عهد وندادهرمز با ملک الجبال اصفهبد محمد ... و تمام
امرای عرب را از بزرگان ... جنگ از ولایت طبرستان بیرون کردند و آن اقطار برای اصفهبد شروین مصفا شد و او بر
اریکه سلطنت و پادشاهی جلوس کرد و وندادهرمز به صاحب الجیش معروف بود و قارن بن اصفهبد شروین که ولایت

داشت قبل از پدر درگذشت و پسر قارن اصفهبد شهریار و لیعهد یافت و بعد از اصفهبد شروین سلطنت آفتامان و
ملک الجبالی او را شد و بعد از وی جعفر ابن شهریار ابن قارن بپادشاهی رسید و دوازده سال نوبت دولت بر در سرای جعفر
او زدند و داعی کبیر در زمان او خروج کرد و بعد از جعفر ابن شهریار برادرش اصفهبد قارن ابن شهریار بجای او بگرفت و این
ملک الجبال اول کسی است که در آن قبیله اسلام اختیار نمود و باین شرف مشرف گردید و قارن را از میان بگسیخت و در روزگار
معتصم خلیفه عباسی بود در سال دویست و بیست و هفت هجری داعی کبیر اسپهبد مازیار دو سپاه را با پسر او فرستاد تا جملهٔ ولایت
او را بتاخت و بسوخت و بتاراج داد و بعد از آن اصفهبد قارن با داعی صلح کرد و فرزندان خود سرخاب و مازیار را بحجت
داعی بنوا یعنی گروگان فرستاد و سرخاب از پیش داعی بگریخت لهذا داعی متوجه کوهستان شده با اصفهبد قارن مصاف داده
این بار ملک او را بکلی خراب نمود و بعد از اصفهبد قارن تملک اصفهبد رستم ابن سرخاب ابن قارن را شد

گویند چون داعی یکمرتبه از دهانه را بسبب به سرخی کرد اشتند دست و پا بریده و بینداخت بقیه ایشان خوف کرده و از داعی
رمیده بگریختند و با اصفهبد رستم پناه بردند و او با داعی بخلاف برخاسته بقومس رفت و سید قاسم نایب داعی را گرفته بند
هزار جریب فرستاد و در آنجا موقوف و محبوس داشت و قومس را در تحت تصرف خود در آورد و اعتبار تمام پیدا کرد و از آنجا
که بپیداعی کبیر را با او دشمنی و عناد است خود را با امیر خراسان که در آنوقت رافع ابن هرثمه بود رسانید و بوی پیوست رافع
بدفع داعی بحر بحر نموده بمازندران آورد و تمامی مازندران و رویان را باز بالستان بدست بیاریکی و خراب کرد و داعی در
دیلمان ملتجی شد تا رافع ابن هرثمه بخراسان باز رفت و با عمرو لیث بنای خصومت و جنگ گذاشت تا قوت و اقتدار عمرو
بیشتر بود رافع تاب مقاومت با او نداشت ناچار بگرگان گریخت و با داعی صلح کرد و عهد مودت بستند پس از آن یکی را نزد
اصفهبد رستم فرستاد و پیغام داد که من با داعی صلح کردم اما این مصالحه از روی صفا و مخالصت نبود مصلحت را بتکار بردیم
بیا تا با یکدیگر بپیوندیم و بقوت یکدیگر و اتفاق بر خصم فایق آئیم اصفهبد رستم چون این پیغام شنید رافع باسترآباد در وقت در آنجا
دروقتیکه بر سر خوان نشسته با هم غذا میخوردند رافع اصفهبد را گرفته بند نهاد و حبس کرده بکوهستان تاخت و جمله
اموال و خزاین او را بغارت برد و اصفهبد رستم در ماه رمضان سال دویست و هشتاد و دو هجری در حبس و بند درگذشت
و بعد از وی پسرش اصفهبد شروین بجای او بگرفت و ملک الجبال گشت و او معاونت تمامان با سید ناصر کبیر علیه الرحمه
در محاربه که بعدها بغرضه تمکن اشتهار یافت و در آمل چهل شبانه روز جنگ کرد و عاقبت سید ناصر مظفر و منصور گشت
و بعد از مدتی اصفهبد شروین با سید ناصر کبیر صلح نمود و در وقت خروج ماکان کاکی اصفهبد شروین با او همراه بود و بعد
اصفهبد شروین پسرش اصفهبد شهریار ملک الجبال گشت و بحکمرانی پرداخت و در آنوقت که حسن بویه با وشمگیر مصاف
میداد اصفهبد شهریار نزد حسن بویه رفته بدو پیوست و بعد از اصفهبد شهریار مذکور اصفهبد دارا ابن رستم ملک الجبال
شد و قلیل مدتی حکومت کرد و بعد از او اصفهبد شهریار دیگر ملک الجبال گشت و مدت هجده سال که قابوس وشمگیر بخراسان
اقامت داشت این ملک الجبال بمصاحبت و خدمت وی مشغول بود و در اواخر قابوس شهریار را بنواحی ری فرستاد که با رستم ابن
مرزبان خال مجد الدوله ابن فخر الدوله دیلمی والی آن ولایت مصاف دهد شهریار استکار را شکسته گریخت و رستم را شکست داد
و نواحی ری را مستخلص کرده بنید و فرمود تا خطبه بنام قابوس خواندند و بعد قابوس باصفهبد شهریار نوشت که با فی ابن سعید

پیوندد

پیوندد و بمازندران رود اصفهبد بحکم فرمان اطاعت کرد و باتفاق ابن سعید با فرهادان ابن حسن جنگ کردند و او را منهزم
و منهزم ساختند و ابو الفضل در سوانح سنه سبعین هشتاد و هفت بود و بعد از آن اصفهبد شهریار با نصر ابن حسن فیروزان
جنگها کرده و بر او غالب آمد و حسن فیروزان بکرد آخر الامر پسر ازدیری با قابوس مخالف برخاست و در جنگ گرفتار و محبوس
شد و بقتل رسید از آنوقت بعد بسبب استیلای قابوس و اولاد و خال آل باوند در ضعف و فتور بود و قدرتی و استیلا نداشتند
تا سلاطین سلجوقی آل وشمگیر را استیصال نمودند و از پا در انداختند آنگاه اصفهبد شهریار ابن قارن باز رونق کار آمد صاحب اقتدار شد

فصل چهارم در استیلای آل باوند بدفعهٔ دوم

پس از آنکه دست تسلط آل وشمگیر از طبرستان کوتاه شد بار حکومت غالبا بن تملک بحسام الدوله اصفهبد شهریار ابن قارن
از آل باوند مخصوص گردید و اصفهبد حسام الدوله مردی عاقل و کامل و مدبر بود و اعمال و افعال او بزرگی و شهامت و کفایت
وی را از بدو امر ظاهر مینمود در آنوقت که این اصفهبد میخواست زمام مهام ولایت طبرستان را بدست گیرد بکلای افتاده
کیکاوس ضعیف گشته و استیصال آل وشمگیر ظاهر شده و ترکمانان غارتگر سلجوقی سر برآورده و دست تعدی و ظلم دراز
کرده هر روز در طبرستان بزرگان بزرگ میبرد اختند و اموال طبرستانیها را عرضهٔ نهب و یغما میساختند پس اصفهبد حسام الدوله
بضبط ولایت همت گماشته و تمامی قلاع کوهستان را در تحت تصرف خود در آورده و بزرگان و ارباب اهالی طبرستان را
بعنایت و بذل رحمت امیدوار و مستظهر ساخته و بعبور و مرور و عنا کرد و هرجا گردنکشی میدید و میتوانست بر مخالفان
و سرکشان میتاخت و آنها را از پا میانداخت و آنچه داشتند بغنیمت میگرفت و غنایم حاصله را بار کار دولت مختص و قسمت
مینمود تا از این راه قلوب را مستمال او گردید و جمیع مردم آن نواحی بدل مطیع و منقاد او گشتند و معنی او را قوتی حاصل آمد
و مقارن اینحال یعنی در ماه جمادی الاولی از سال چهار صد و هشتاد و هفت سلطان ملکشاه سلجوقی وفات یافت و پسرش
سلطان برکیارق بجای پدر بر سریر سلطنت جلوس کرد و میان محمد ابن ملکشاه و برادرش سلطان برکیارق خلاف و نزاع
درگرفت و دو برادر با یکدیگر مصافها دادند و زد و خوردها کردند و آخر الامر بحکم قضا و قدر طومار قدرت و اقتدار
سلطان برکیارق پیچیده شد و سلطنت خاص سلطان محمد گردید و سلطان سنجر ابن ملکشاه با سلطان محمد از یک مادر بودند
بالجمله سلطان محمد فرستاده نزد اصفهبد حسام الدوله شهریار فرستاد و پیغام داد که میباید بخدمت و حضور حضرت
سلطنت آئی و بدینجانب گرائی و اگر تقاعد کنی و خلاف نمائی یقین است که سزای آن را خواهی دید اصفهبد در جواب سلطان محمد
نفرستاده گفت چون بنوز بخدمت در درگاه پادشاهی همچنین بجا می نمایند برده و لابد سر جای خود است هر که را سلطان خواهد
بدینجا فرستد چون فرستاده بحضرت سلطنت رسید و جواب حسام الدوله را ابلاغ نمود سلطان محمد سلجوقی در سال پانصد
از هجرت امیری را که سنقر بخاری نام داشت با پنجهزار سوار بمازندران مامور نمود و بلاد لارجان و رویان را نیز بوی سپرد
و فرمان صادر نمود که لشکریان آن ولایت و نواحی نیز با سنقر همراه شوند و امیر سنقر مامور از راه لارجان بر آمل آمد و حمله
مردم تنکاله سر و پا برهنه نزد سنقر رفته گفتند که ما بیاری شما آمده ایم تا خصم را از میان براندازیم و خواستند از راه ساحل دریا
بساری آیند اصفهبد را سیر و مکتوب که کفار نوشته بود با جمله معارف شهریار کوه بر آرم جمع شده و اتفاق کرده که بساری روند

ومنشا

ومصاف دهند ومهیای حرکت گشته همچنان باتفاق بساری رفتند وامیر سنقر بموضعی که آنرا اثرابن میخوانند نزول آمد اصفهبد
حسام الدوله پس از وقوف واطلاع از ماجری کلاهی سیاه بر سر نهاد وبرد بدروازهٔ ساری بایستاد وگفت ایها الناس
بدانید وآگاه باشید که این شهر از آن پسر است که امروز بمردی حمله بر این لشکر نماید وآنها را شکست دهد مقصود حسام الدوله
اصفهبد از پسر یکی از پسران خود او بود چنانکه در جواب پرکینه فرزندش نجم الدوله قارن گفت آنکس منم این بگفت ودر حال
دروازه را باز کرده بیرون رفت بعد از آن پسر دیگرش فخر الدوله رستم بیرون رفت بعد از آن فرامرز ابن شهرزاد با تمامی لشکر
خارج شدند واصفهبد حسام الدوله با گروهی از امراء سنقر ساخته بود واورا راضی کرده که چون روز مصاف در رسید
نوبت قتال بنای اشتغال گذارد بگروهی از لشکریان سنقر برگردد وجدا شود وبملازمان اصفهبد حسام الدوله بپیوندد تا
کسر بودت امیر سنقر زاید وجانب برای العین مشاهده کنند واین معنی موجب ضعف سنقر وقوت حسام الدوله باشد چون
فی الحقیقه نوبت کرهنا رو بپیکار رسید سواران بمیدان آمدند وبنای زد وخورد گذاشتند گروهی بموجب مواضعهٔ مزبوره
با تبعه خود از همراهان امیر سنقر جدا شده بخدمت اصفهبد حسام الدوله آمدند واین نفر بر شوکت وصولت اصفهبد افزود و
از حشمت امیر سنقر کاست مردان کارزار مشغول کار گشتند نجم الدوله بسنقر حمله کرد وبنیزهٔ آبدار ونیزهٔ خارا گذار دمار
از روزگار لشکریان او بر آورد وجمعی از طرفین کشته شدند مقارن اینحال در پیش رزمگاه آبدانی بود که مرغابیهای بسیار
وکلنگهای بیشمار بروی آب آبدان نشسته بودند از فریاد وغوغای مجاهدان ومبارزان مرغان از آنجا پرواز کردند وآواز
بر کشیدند لشکر امیر سنقر چنین تصور نمودند که قشون دیگر است وعده دشمن بیاید خوف بر ایشان غالب آمد راه فرار
پیش گرفتند نجم الدوله ایشانرا تعاقب کرده اکثر ایشانرا دستگیر نمود وبسیاری را نیز بکشت وجمله کلاه آملی را لشکریان
اصفهبد حسام الدوله بگرفتند ورویهای آنهارا سیاه کرده بهر کدام گریبانی بستند بعد از آن داغ محمدیه وعلی را بر پیشانی آنها
نهادند وامیر سنقر پس از آن هزیمت فرار در درگاه سلطان محمد ابن ملکشاه سلجوقی قرار گرفته باصفهان رفت

گسسته عنان وشکسته کمر منکوب ومنهزم وبی پا وبی سر

وچون بحضرت سلطان محمد مقام یافت گفت ما با اصفهبد حسام الدوله وکسان او از بهر ذاه بر نتوانیم آمد وچاره کار آنها
منحصر است باظهار لطف ومرحمت سلطان محمد دانست که راست میگوید یکی را نزد اصفهبد حسام الدوله فرستاده تا دلجویی
کند که سلطان با امیر سنقر چنین دستور العمل نداده ونگفته بود که با شما مجادله ومحاربه نماید اینک کار رفته وگذشته
ما هم از گذشته گذشتیم وآنرا در دل نگرفتیم اما اگر اصفهبد هم رضای خاطر ما را جوید باید یکی از فرزندان خود را نزد ما فرستد
تا با ما همراه ودر حضرت باشد واین نفر واسباب وثوق اعیان وارکان دولت بر اصفهبد حسام الدوله گردد اصفهبد بجواب
گفت من چگونه توانم فرزندان بحضرت سلطنت فرستادن که خو کنند باد نماید که باو عنایت ومرحمت رفتار نماید وخوشدلی کند
سلطان محمد بهمین طور عهد کرد وسوگند خورد که جز بلطف ونلطف کاری نکند چون باصفهبد حسام الدوله از جانب سلطان
اطمینان حاصل نمود با فرزندان بمشورت پرداخت وگفت کدام یک از شما اراده رفتن دارید نجم الدوله قارن گفت چون
لشکر سلطان را من شکسته ام بر عهد او نتوانم اعتماد نمود وممکن است ببیند مرا نفرین با یاد او آرد ومخشم آید علاء الدوله
علی قبول کرد وگفت من میروم حسام الدوله اورا با گروهی از سوار وپیاده مهیای حرکت نمود واز راه سمنان روانه

ساخت واو باصفهان رفت سلطان محمد امرا واکابر ومعاریف رجال دولت خود را باستقبال علاء الدوله فرستاد و
نزدیک خود فرود آورد وبلطف ونوازش پیشتر نمود ودر میدان چوگان وگوی وشکارگاه بامتحان وتجربت پرداخت واورا
مرد کار ومرد رای ومرد شایسته یافت وهمه فضایل واحوال اورا پسندیده کرد ودر نشست وبرخاست وتوقیر واحتشام با علو
ومرتبه مشار الیه فرمود ودر وقت صید انداز بگفت مثل آن ندارم که بوی بیم وعادت ولایت خود زوبین بیندازی علاء الدوله
امتثال امر کرد زوبینی بینداخت ودیگران هم تیرها انداختند همان قدر که تیر ایشان برفت زوبین علاء الدوله هم رفت بعد از آنکه
سلطان محمد خصال واعمال وعادات وحرکات علاء الدوله را در کمال امتیاز وبرتری دید یکی از خواص ونزدیکان خود را نزد
او فرستاد وگفت مقصود ومراد تو چیست تا برآورم وحاجتی که داری بمن واسازم علاء الدوله گفت جمله خیال ومراد من خدمت
خدام حضرت سلطنت است وفرمانبرداری وخشنودی ایشان از من که نشسته آرزوی دیگر ندارم خواص وامنای درگاه پادشاه
گفتند خوبست از آستان شهریاری ملتمس ومستدعی خویشی ووصلت گردی علاء الدوله دانست که میل سلطان محمد باینکار است
گفت چون سلطان عنایت ومکرمت میفرماید همان بهتر که این شفقت را در حق برادر من نجم الدوله قارن نماید که مهتر وخلف
من او است ومن فرمانبردار او هستم سلطان محمد این سخن بپسندید بر آمدن خواهر خود را بنجم الدوله قارن داد و
اصفهبد علاء الدوله را با برادر دیگران نواخته با نوازش بسیار نزد پدرش اصفهبد حسام الدوله فرستاد چون علاء الدوله
بساری رسید وبحضور پدر مشرف ونایل گردید حسام الدوله اورا گفت نزد برادر رو وخلعت بجا آور وادای تمکین وقول بکن
بر درسرای برادر آمد اورا بار ندادند اصفهبد علاء الدوله گفت برادرم نجم الدوله قارن بگوئید من محض رضای خاطر تو به
پیش تو آمدم چون بار نمیدهی بر میگردم وبعد از این هم نخواهم آمد این پیغام بداد وباز گشت وچون ماجرا معلوم حسام الدوله
گردید نجم الدوله قارن را طلب نمود وملامت بسیار نمود هما نا سودی نبخشید وقارن بدخوی خود را با برادر ظاهر ساخت
واز پدر رنجیده بی آنکه خواسته بغداد نزد سلطان محمد رفت سلطان اورا استقبال فرمود واحترام تمام نهاد وسران وبزرگان
عرب وعجم بدیدن او آمدند وبعد از مدتی که با جلال وتجمل تمام در بغداد بسر برد در خدمت سلطان محمد باصفهان رفت واز
آنجا سلطان با نیت لایق خواهر را بدو سپرد وبا نعمت وثروت شایان وی را بطبرستان فرستاد علاء الدوله که حشمت و
عظمت ودستگاه نجم الدوله قارن را بدید بنزد پدر خود حسام الدوله آمده گفت برادر من مرد بی رحم وتندخوی است
مرا طاقت عتاب وخطاب او ندارم وازین اوامر نیستم چون او بطبرستان آمده مرا دستوری ده تا در گوشه رفته کناره گرفته
بنشینم ودر کنج انزوا با خیال آسوده روزگار گذرانم حسام الدوله گفت چون من از تو راضی وخشنودم مخالفت وعناد برادر
برای تو ضرری نخواهد داشت وآنرا اعتباری نخواهد بود بالجمله چون نجم الدوله قارن بسمنان رسید حسام الدوله اورا
تا بسمنان استقبال نمود وبرای پدر از اسب فرود آمد واورا در کنار گرفت وزیاده از حد ملاطفت ونیازمندی او کرده
قلعه کوزا را بدو داد چون علاء الدوله این خبر شنید وبدانست که وی را نزدیک فرستاده عرض کرد که تا آخر قلعه کوزا را بمن داده
بودی اکنون به نجم الدوله بخشیدی نقلی نیست مبارک است حسام الدوله امیر هلالی را نزد او گسیل داشته گفت که وی را نصیحت
کند وبعضی مطالب گوشزد او نماید علاء الدوله وقعی بآن سخنان ننهاده دنبال کار وخیال خود را گرفته از راه لنکبر
رفت وبخاک کلپایگان در قریه موسوم بمیرهفتاباد که ملک مادری او بود مقام ساخت وجای گرفت نجم الدوله قارن بجو

شنید برادرش علاء الدوله از طبرستان بیرون رفته وضع حرکت او با پدرش حسام الدوله تغییر یافت و طریق تحکم و
تسلط را پیش گرفت و هر ناجوانمردی و سوء سلوک که ممکن بود با ملازمان و خدمتکاران پدر میکرد و باصرار هر چه تمامتر
میگفت تا باید خطبه و سکه باسم من شود پدرش باین معنی راضی نشد و در این وقت سال عمر حسام الدوله شهریار هشتاد و پنج رسیده
بود پسر هر روز بر مبحث خود می افزود تا پدر ترک پادشاهی نمود و بعزم دیلمان بر آمل رفت نجم الدوله قارن از عقب وی رفته
در پیش روی او زمین بوسیده و در پای حسام الدوله افتاده و زاری و التماس کرده و او را بسیاری باز آورد اما عجب
آنکه باز همان افعال ناپسند از او ظهور رسید و از پسر دست کر گفته اند

خوی بد در طبیعتی که نشست نرود تا بوقت مرگ از دست

باز حسام الدوله بتنگ آمده بهوسم رفت و به آباد نمودن آن قصبه پرداخت و مردم دیلم و گیل دور او جمع شدند بعد از
مدتی حسام الدوله شهریار بیمار شد نجم الدوله قارن این خبر استماع نموده نزد قاضی آمل و سید ناصر کبیر علیه الرحمه
رفت و از آنها خواهش نمود که بخدمت حسام الدوله شتابند و اظهار کنند که آب و هوای هوسم سازگار نیست و همان
علت ناخوشی شده بخلاف آب و هوای آمل که سازگار است بنابراین درخواست آنکه حسام الدوله باین شهر معاودت فرمایند
قاضی و سید ناصر بهوسم رفته و حسام الدوله را راضی کرده بار دیگر به آمل آوردند نجم الدوله قارن جریده بخدمت
پدر شتافته در پای وی افتاده و پوزش بعمل آورده حسام الدوله را راضی بسازی آورد

در این تاریخ سلطان محمد را پسری بود بس کوچکی موسوم به سلطان احمد وی را بشخصی معروف به سپهسالار سنقر کوچک سپرد
و وی را فرستاد و حکمرانی ولایات ری و طبرستان و مضافات را بر عهده کفایت او واگذاشت تا هر نایب الحکومه را که
سلطان محمد به آمل میفرستاد نجم الدوله قارن نمیگذاشت در آنجا بماند و کاری بکند سپهسالار سنقر کوچک دانست حال او هم
مثل نایب الحکومه سابق خواهد شد فتح این مهم در تدبیر را صواب آن دید که یکی را نزد علاء الدوله فرستاده و پیغام دهد
که اگر نزد پسر سلطان آیی هر چه مراد و مقصود تو باشد حاصل خواهد شد و ولایت آمل و طبرستان را بتو خواهند داد چنین کرد
و علاء الدوله نزد پسر سلطان رفت و پسر سلطان چاولی را که برادر کوچک سنقر بود همراه علاء الدوله کرده و لشکری جرار
با او بفرستاد که با نجم الدوله قارن مصاف دهند و او را از میان بردارند این خبر بحسام الدوله شهریار رسید قشون جمع
کرده براه آمل آمد و آن کس که بعد آنها معروف بکرد و کلا شد آمد و برای علاء الدوله پیغام داد که در حیات من بجنگ برادر
آمده من هنوز زنده ام و ولایت از آن من است اگر مصاف میخواهی حاضرم اینک آمده ام بیا بمیدان علاء الدوله در جواب
پدر گفت باو عرض کنید من بنده توام و از حکم تو تخلف نمینمایم اگر میفرمائی برگردم برمیگردم حسام الدوله گفت بلی باید
برگردی تا من هستم با برادر جنگ نکنی الجدال الجدال چون من زنده نباشم خود میدانید هر چه میخواهید باهم بکنید
علاء الدوله فرمان پدر را امتثال نموده در حال باز گشت و در آن اوان و هنگام نیز سلطان احمد پسر سلطان محمد وفات
نمود و نجم الدوله قارن عریضه بحضرت سلطان محمد نوشت و از برادر خود علاء الدوله شکایت کرد سلطان یکی از امرا را
فرستاد تا دو برادر را باهم صلح دهد علاء الدوله چون خبردار شد گذاشت و راه خراسان پیش گرفت و بسلطان سنجر پیوست
و خدمت او را درخواست و قبول کرد سلطان سنجر را بدالوصف بخوبیت علاء الدوله پرداخت و تربیت او را در مد نظر گرفت

و در آن وقت محمد خان ترک برای تعدی و دست اندازی به ممالک سنجری بکنار رود جیحون آمده بود سلطان سنجر
لشکری مجهز نموده بمحاربه محمد خان رفت علاء الدوله موافقت کرده در خدمت سلطان سنجر رو براه نهاده رفتند
و آن کار مهم را انجام دادند بعد از آن موکب سلطان سنجر با اصفهبد علاء الدوله بمرو آمدند

در آن اوان نجم الدوله قارن با لشکری آراسته در عتبه اقامت داشت و حسام الدوله شهریار نیز با فرزند خود همراه
بود اتفاقاً در همانجا بیمار شده داعی حق را لبیک اجابت گفت نجم الدوله بعد از وفات پدر مراسم عزاداری او را
بجا آورده خاصگان پدر و مقربان او را فتاد و آخر الامر همه را بکشت و از این جهت ولایت هزار گری ویران و بنای و برانی
خرابی را گذاشت تا چیزی نگذشت که نجم الدوله هم در همان سرزمین بیمار گشت و از حال خود دریافت نمود که از این
مرض جان بدر نخواهد برد و عود صحت متعسر یا متعذر است پسر خود رستم را بخواند و گفت بدان و آگاه باش که اگر زاده
من علاء الدوله علی در خراسان بود که بی یا تو کاری نداشت و مانع حکمرانی تو نمیشد اما حالا کار بقدری مشکل است
من میدانم مردم بهوای علاء الدوله دست از تو میکشند و معنی بوی میپیوندند بهتر آنست که تا او در شهریار کوه نرسیده
و از حال آگاه نشده تو از این مردم بیعت ستانی رستم چنان کرد و تمام مردم شهریار کوه را طلبید و تا پدرش در حال حیات
بود از آنها بیعت گرفت چون نجم الدوله قارن درگذشت و علاء الدوله از فوت برادر خبردار شد از سلطان سنجر اجازه
خواست که بطبرستان آید و آن ولایت را متصرف نماید سلطان سنجر نیز در آن وقت چون بیمار بود او را اجازه داد علاء الدوله
حرکت کرده تا از استرآباد اصفهبد رستم با لشکری به قصبه زابوی رفت و در عضه رود بنکار رحل اقامت انداخت و آن
ولایت را ضبط نمود و اصفهبد فرور زاد ابن لیث بنای با عسکری را گذاشت و بر اصفهبد رستم عاصی شد و اصفهبد یزدگرد
برادر کوچک علاء الدوله و نجم الدوله و اصفهبد بهرام ابن شهریار نیز رایت خود سری و طغیان برافراشتند اصفهبد رستم
بر امیر باکالیجار کولا لشکر داد و سیاوش ابن کاوس و پسر بهرام را با او بدفع طاغیان فرستاد بعد خود با قشون
سرپا بو آمد ابو کر بجهه نزد علاء الدوله رفت و علاء الدوله تنها آمد اصفهبد رستم رسولی نزد عم خود فرستاده
پیغام داد که ملک و ولایت از پدر من بود و من ولیعهد او میباشم در این صورت حکمرانی از مرا میرسد رسولی با تحف و هدایا
باصفهان بدربار سلطان محمد گسیل نمود و از عم خود شکایت کرده گفت بر آنست که حق مرا غصب نماید سلطان محمد
یکی را نزد علاء الدوله فرستاده امر فرمود که بدرگاه رود تا میان وی و برادرزاده اش اصفهبد رستم ولایت را قسمت کنند
علاء الدوله امتثال الحکم را بحضرت رفت سلطان محمد یکی را نزد اصفهبد رستم روانه ساخته گفت تو هم بخدمت شتاب
تا میان تو و عم تو براستی و درستی حکم شود رستم نرفت و سر پیچید و چون سلطان این خبر بشنید منکوبرس و برغش ارغو را
بر وی فرستاد تا اصفهبد رستم را از شهریار کوه بیرون آرند اصفهبد رستم بتنگنه کلیس شد و بنای دفع الوقت را
گذاشت سلطان محمد علاء الدوله را بخواند و خاتم ملک را بدو داد و خلعت بخشید و روانه اش نمود چون به رسید
اصفهبد رستم از آنحال خبر یافت و بخبر خود را بلشکرگاه سلطان رسانید و به امرا و امنای حضرت گفت من بی علاء الدوله
بدیوان حاضر نمیشوم علاء الدوله را باز احضار کردند از قضا در آن ایام اصفهبد رستم بیمار شده درگذشت و بعضی
در سبب وفات او گفته اند خواهر سلطان محمد که منکوحه پدر او بود میل و رغبت نمود که در حباله نکاح علاء الدوله در آید

لهذا اصفهبد رستم را زهر داد و هلاک کرد والعلم عند الله در همه حال حبد اصفهبد رستم را در اصفهان بخاک سپردند
و چون او در گذشت خود را فیر رسانید لشکر بخدمت علاء الدوله پیوستند و پس از اجرای سوم عزاداری اصفهبد رستم سلطان
محمد چند نفر کماشت و گفت نگذارند بی اجازت حضرت سلطنت او بیرون رود علاء الدوله این خبر بشنید و بغیر سپید و رود
آرمانی را بیهانه شکار سوار شد رجال و وکلا به عرض سلطان محمد رسانیدند سلطان فرمود او را باز گردانند و بند و هلیز
سرای فرستادند فی الحقیقه بند نمایند تا مقارن آنحال سلطان زاد درد قولنج گرفت و جهت را احل کرد پس علاء الدوله که
گفت او را رها کردند و رخصت دادند که در حرکت و سکون خود مختار باشد هنوز علاء الدوله آسوده و آزاد نشد تیج چند
که پیش هم با او بد بها کرده بودند بعرض سلطان رسانیدند که جمله شهریار کوه مدت نا پیدا شده اگر لشکر فرستی تا بتوانیم
همه را استخلاص کرده بتصرف کماشتگان حضرت سلطنت دهیم سلطان محمد دستخط فوقها با چند تن سردار قابل همراهی آنها
مأمور نمود

چون خبر وفات اصفهبد رستم بشهریار کوه رسید اصفهبد بهرام که نبیره دار مکلانه بود خروج نمود و شتابان تبادری
رفته در آنجا بشاهی نشست و فرامرز را بن رستم بخلاف او برخاسته کوهستان را بتصرف خود در آورده و در میان آنها زد و خوردها
شد و بهرام دعوی کرد که من پیشکار برادرم علاء الدوله ام آنچه میکنم برضای اوست آخر الامر فرامرز بن رستم مغلوب اصفهبد
بهرام و منهزم شد چون علاء الدوله از این واقعه خبر یافت کسی نزد فرستاد و گفت من بهرام را ندیده ام و با او هیچ یگانگی ندارم وی
منافق است بهتر سم اسباب خرابی کار را فراهم آورد و بعضی از معتمدان خود را باسم جلوگیری بشهریار کوه نزد بهرام هم یکی را
بیمان نزد امرای سلطان محمد روانه کرده گفت برادرم بمن پیغام داد تا بیاید نزد شما بیا یم و قلاع و حصون را حفظ و حراست نمائیم
امرای سلطان چون این حرف شنیدند گفتند راست میگوید و خود را از راه هزار جریب بساری رفتند و برای حصول سلطان
فتحنامه نوشتند که ما قلعه کیت خواران را استخلاص نمودیم اگر سلطان ولایت طبرستان بما بسپارد فرض است که علاء الدوله
بند نماید سلطان هم نگفته آنها وی را حبس نمود و برادرش کرازو یزدجرد نیز نزد محبس با او همراه بود علاء الدوله گفت حرا
غم خود نیست اندوه برادرم بهرام دارد محبت و رنج زاید چه او را جرم و گناهی نیست تا از آنجا که روزگار حوادث و سوانح عجیبه
متوالی است بر عکس آنکه سلطان محمد مأمور مان ندان کرد همان روز در در عمر خود بی نا خوش خاطر گشت و چند
ایام فراغت نداده بمرد و سلطان خود نیز بعد از چند روز بدیار آخرت شتافت و راه جهان را یکرنگی بود بلی

هیچ نا بکردا ابتغا نکشتری جهان را دگرگون شود مشتری

لشکر که در زمان ندان بودند ناچار کوچ کرده به تنکه کولا رسیدند شهر آشوب سوته کلا که مردی زیرک و دلیر و بیگانه
بود با مرمان کارپی و اتباع کار دان خود بیامد و تنکه کولا را بگرفت و در کمین لشکریان سلطان که با بر غش عمار ندان
آمده بودند نشست آنها چون به تنکه مزبوره رسیدند با یاران خود بر سر آنها تاخت و آنچه جمع کرده و کرده بودند از ایشان
باز پس گرفت تا بعد از آن آنها را راه داده تا بر فتند

مقارن اینحال یعنی بعد از سوانح مذکوره سلطان سنجر بجای سلطان محمد ملک شد و تاج سلطنت گشت و محمود پسر
سلطان محمد در اصفهان دارای نام مملکت گرانی گردید اصفهبد علاء الدوله نجوانید بهرام کاملا بیاخته چنانکه

شاید الحقوقی را دو گفت پدرم با تو خوب نکرد بلکه بد کرد من با تو نیکی کنم و دختر او را با تو فی تمام و عمه خود را بزنی باو
داد و این وصلت را شادی سلطان اجازت فرمود که بجانب خود رود اصفهبد علاء الدوله روی بطبرستان نهاد و فرامرز
مرزبان لشکر وی را که سلطان در بند داشت زحبس خلاص کرده ملتزم رکاب نمود و با خود حرکت داد چون بلوک خوار
ری رسید و هزار مرد طبرستانی بدو پیوستند و فرامرز برادر زاده او که از بیمان کرخته نیز بدو ملحق گشت و اصفهبد علاء الدوله
او را مثل فرزند خود عزیز داشت و نوازش نمود آنگاه از آنجا نهضت کرده به رویه آمد و فرامرز لشکر وی را خلعت داده
به لشکرود فرستاد

مقارن اینحال اصفهبد بهرام لشکری جمع کرده که با اصفهبد علاء الدوله برابری و مقاومت نماید اصفهبد علاء الدوله
متوجه قلعه کوزا که در هزار جریب است شد تا آن حصن را مسخر نماید اصفهبد بهرام یکی را نزد سردار قلعه فرستاد و او را
اغوا کرده بر آن داشت که قلعه را بدست ندهد و تسلیم نشود در اینحال امیر اسحق لیوری را اینحال معلوم شد یکی را پیش اصفهبد
علاء الدوله گسیل ساخت که من دو هزار مرد جمع کرده ام و در سرخه رود بی تشنه با ید بجانب تشریف فرما کردید تا
آنچه باید کرد با دستور العمل اصفهبد کرده شود اصفهبد علاء الدوله متوجه آن سامت شد و به کلاری که بلوکی
مشهور است رسید امیر اسحق بخدمت رسید و فیض سرسبد و این بگرا و گفتیم در برها که روز نوروز باشد بود در پا
پانصد و دوازده هجری اصفهبد علاء الدوله نزد مرزبان لارجان یکی فرستاد و او را از توجه خود بدین جوانب خبر داد
و مرزبان مزبور ابو الحسام نام داشت وی پسر خویش شهرزاد نام را با لشکر بخدمت جناب اصفهبد مأمور نمود امیر بکر
با پانصد نفر جنگجو یکی از صنقع دیگر آمدند اصفهبد کیخسرو که در آمل بود با امیر سپهسالار که قلعه دار از داشت بخدمت
رسید اصفهبد شهریار که عمزاده اصفهبد علاء الدوله باشد نیز با جمعی بخدمت رسیدند و پسر اصفهبد زیار لیور
علی نما و نیز با این سعادت مستسعد گردید مختصر همه سران و بزرگان و آنها یکه نام اصفهبدی داشتند و در صقعی از
اصقاع ولایت طبرستان ایشان را نفوذ امری و اختیاری و حکومتی بود پیوستن برکاب اصفهبد علاء الدوله را فوز عظیم
شمرده و از سعادتهای بزرگ خوانده سر قدم ساخته برکاب او ملحق شدند و مباهات نمودند و بعنایت و آثار خوشی را دین الحاق تبعیت

هر کرا کرد کار خواست عزیز نتواند کسی که خوار کند

بعد از آن قاصد رسید و خبر داد که فرامرز با بهرام اتفاق کرده چون کار آمل و رویان بپرداختند بپای قلعه کلیان رفتند
و منجنیقها ساختند و دو ماه آنجا نشستند آخر الامر بهرام از برادر خود اصفهبد علاء الدوله زنهار خواست و امان
طلبید و گفت سرداری بفرستند تا قلعه را با و تسلیم نماید اصفهبد شهر عکوت نام را بکوتوالی قلعه فرستاد و از پای قلعه برخاست
چون شهر عکوت بقلعه رسید بهرام او را بگرفت و بکشت همینکه این خبر به اصفهبد علاء الدوله رسید زیاده از حد دلتنگ
دلتنگ و متأسف گشت چه شهر عکوت از ابتدای کار در خدمت اصفهبد بود و نیکو خدمتی نمود و بخلاف علاء الدوله
سوگند یاد کرد که بهرام را بقصاص و تلافی شهر عکوت بکشد و گفت جز این چاره نیست و پسر اصفهبد کرشاه غازی نام داشت
در بنوقت نه روز کوچک بود با کالنجار بن جعفر کولا و مهجوالی قلعه کلیان رفتند و چنان اسباب محاصره را فراهم آوردند
در راه آمد و شد را بر قلعگیان بستند که موریا مجال آنکه در برون نبود بهرام خواهر خود را پیش اصفهبد فرستاد و التماس

و در خواست عفو و بخشش نمود و استدعا کرد که لشکر از در قلعه برخیزند چون خواهر آمد بپای اسپهبد علاء الدوله
افتاد و تضرع او از حد تقریر و بیان درگذشت اسپهبد ملتمس او را مبذول داشت و امر فرمود تا از پای قلعه برخیزند
چون برخاستند قلعه‌بانان قلعه را سپرده راه رودبار کار مرزد را پیش گرفتند بطرف دماوند رفتند و از آنجا بجانب ری شتافتند
و در شهر ری بسلطان محمود پیوستند و در این وقت میان سلطان محمود و سلطان سنجر خلاف و مخالفت مرکار بود سلطان
سنجر خود با لشکر خراسان روی بعراق نهاد و یکی را نزد اسپهبد علاء الدوله فرستاد و انها نمود که با ما باید متفق و متحد
باشی و بحضرت شتابی چون اسپهبد با سلطان محمود عهد مودت و اتحاد بسته داشت بمسامحه و تکاسل گذرانید و بمدد
سلطان سنجر مبادرت نکرد سلطان سنجر با همان عساکر و مردان جنگی خراسان در همدان با سلطان محمود مصاف
داد و او را بشکست آنگاه آهنگ رفتن مرو و ورود نمود از میان راه یکی را نزد اسپهبد علاء الدوله فرستاد و پیام داد که
در عراق بمعسکر ما نیامدی و در آن جنگ همراهی و موافقت نکردی اینک تکلیف تو این است که بخراسان آیی و تخلف را جایز
نشماری اسپهبد در جواب گفت من پیر و بیمارم و علت نقرس دارم فرزندم رستم را که ولیعهد من است بحضرت و عتبهٔ سنیهٔ سلطنت
میفرستم و فی الحقیقه فرمود اسباب سفر فرزندش را فراهم آوردند و روانه‌اش نمود رستم در نظام بسلطان سنجر رسید
و چهار ماه در خدمت او بماندند و سلطان سنجر با رستم خاطر خوش نکرد و طرف التفات سلطان نشد و هر روز شکایت میکرد
تا آخر الامر سلطان سنجر رستم را باکراه از خدمت او رخصت معاودت داد و فرمود که در هر حال خود اسپهبد علاء الدوله باید
بدرگاه آید اسپهبد گفت اگر سلطان مرا میخواهد باید بهرام را نزد من فرستد سلطان سنجر را این سخن خوش نیامد و خشم
و کینهٔ او زیاد شد و فرمود منشور حکمرانی ولایت را باسم بهرام نوشتند و او را با بیست هزار مرد بگرگان فرستاد اسپهبد
علاء الدوله خواست لشکر جمع کند و بدفع بهرام برد از مردم ولایت تمکین نکردند و بمخالفت برخاستند و گفتند بهرام
برادر مهتر است و سلطان سنجر منشور حکمرانی ولایت را باو داده بنابراین ما نمیتوانیم با تو موافقت کنیم بعد از این گفته
تمامی لشکریان نزد بهرام رفتند مگر مردم پاولکار و نواحی آمل که با اسپهبد علاء الدوله همراهی کردند و محمد جشی
از امرای کار بهرام با لشکری آهنگ حرب اسپهبد نمود چون اسپهبد طاقت مقاومت در خود ندید روی به بیشه نهاد لشکر
دشمن متعاقب او شتافتند رسیدند اسپهبد به آرم رفت در این وقت رستم پسر را برادرزادهٔ اسپهبد در تمیشه اقامت داشت
بهرام با عساکر خود بجنگ رستم رفت و مدت یکماه شب و روز مشغول زد و خورد بودند چون بهرام دید از
عهدهٔ کار رستم بر نمی‌آید و ممکن نیست که او را مقهور و مغلوب نماید ناچار بنواحی تمیشه را آتش زد و چنان سوخت که در آن سرزمین
تقریباً یک خلال چوب نماند رستم نیز بگذاشت و براه سی دستان بدر رفت و برادر او فرهمن نام در استرکت باری بود
چون بکوهستان رسید دست بخانه‌های مردم ناوندی که با بهرام بودند نهاد و بجزایی مشغول گشت و ولایت سی دستان
و آنجا را متصرف شد و لشکر جمع کرد و از راه برزگان رسید و دگر باره بید جمله اموالی را که آنها غارت کرده بودند باز
گرفت و برادر خود فرهمن را بکوهستان فرستاد و سپهسالار بهرام را گرفته کشت و علی ابن لیث که از دامغان بمدد بهرام
لشکر آورده بود با او مصاف داد و فرهمن بر علی ابن لیث غالب آمد و علی شکست یافت اسپهبد علاء الدوله چون از ماجرا
خبردار گردید چند تن از امور اطراف و نواحی گرد کرد که در همه جا ملازمان و عمال بهرام را دستگیر کنند بعد

لشکری از سپاهیان طبرستان و گرگان و لارجان و رویان گرد آورد و بتمیشه آمد و محمد جشی و بهرام را از آن حال
خبردار کردند ایشان با افواج بمقابلت و مقاتلت آمدند اسپهبد علاء الدوله چون دید بهرام و محمد جشی را کار برجال و سعة
قتال و جدال لعب باشند پسر خود شاه غازی رستم را با فوجی به مقاتله فرستاد و شاه غازی چون شیر شرزه با ابطال و
دلاوران برفت تو گفتی از غایت هیبت شمشیرش لشکر کشتی بحر وسیع میرود

چو مرد بر هنر خویش ایمنی دارد	رود بدیدهٔ دشمن بچشمش پیکار

و در آن وقت که شاه غازی رستم در میدان مصاف جولان میداد پدرش علاء الدوله اسپهبد از دنبال لشکر روان شد اما
تا رسیدن علاء الدوله رستم آنچه رستمی بایدش کرده بود و اکثر دشمنان و مخالفان را با شمشیر آبدار آتشبار بخاک هلاک
و بوار افکنده و بعضی را نیز دستگیر نموده و آخر سخن آنکه محمد جشی و بهرام راه هزیمت پیش گرفته بسرعت برق و باد بگرگان
رفتند بعد از آن اسپهبد علاء الدوله یکی را نزد محمد جشی فرستاد و پیغام داد که باید بهرام را بمن سپاری و گرنه باز آمادهٔ
جنگ باشی چون این پیغام بمحمد جشی رسید خود سپاهی فراهم نموده آهنگ جنگ اسپهبد علاء الدوله کرد اسپهبد نیز
انتهاض نموده تا بگرگان کشید و تا دروازهٔ شهر راند و بعد از آن روی برگشتند و بنای ستیز و آویز را گذاشتند محمد جشی
چون آن استعداد نداشت که از عهدهٔ مقاومت بر آید بالاخره ناچار فرار بر قرار اختیار نمود لشکر اسپهبد دنبال فراریان را
گرفتند و عدهٔ کثیری از آنها بکشتند و محمد جشی از ناچاری بخراسان رفت بعد از آن تمام نواحی و اکناف ولایت طبرستان
بلامنازع اسپهبد علاء الدوله را شد و او مستقلاً در کلیهٔ ممالک مرقوم حکومت میکرد و از هر جهت خاطر آسوده
داشت تا باز موکب سلطان سنجر متوجه عراق گردید و از میان راه یکی را نزد اسپهبد فرستاد و پیغام داد که باید با موکب
اسپهبد تا نهضت حرکت نماید سلطان سنجر از سمنان گذشته بود اسپهبد از راه و همه عازم شد لکن در این وقت باز خبر رسید
که برادرزادهٔ سلطان سنجر در ری بدرگاه اعلی آمد و غبار کدورت و نقار در میان رفع گشت و فتنه نشست اسپهبد علاء الدوله
عطف عنان کرده بسوی ساری معاودت نمود
باید دانست که شاه غازی رستم را پسری بود موسوم و معروف به اسپهبد علاء الدوله حسن در این اوان نزد پدر آمد
و گفت من تو بگزیده‌ام و خیال تنسک و تقوی دارم چنانکه در کار علم فقه و آداب دین بیاموزم قلعهٔ دارا را بمن سپار
که تا زنده‌ام عمر خود در آن بگذرانم ابتدا شاه غازی متغیر شده با پسر موافقت نمیکرد آخر الامر خواهی نخواهی قلعهٔ
مزبور را بدو واگذاشت نیز کوتوالی که مناسب بود مصلحت دانست بقلعهٔ دارا فرستاد
هم در آن روزگار خوارزمشاه بولایت گرگان تاخت و از شاه هم آن زمان رستم کبود جامه را بگرفت و در گرگان حبس و توقیف
نمود رستم کبود جامه و بسبب تعجیل رباعی بر صفحهٔ کاغذی نوشته برای شاه غازی رستم فرستاد فی الحقیقه برای استخلاص
بدو متوسل گردید و آن رباعی از قرار ذیل است

بی هیچ خیانتی و بی هیچ گناه	خوارزمشهم بند نموده است ای شاه
در تاب مرا و گرنه یابی ناگاه	گویی که دریغ رستم است الله

چون این رباعی بشاه غازی رسید و بخواند بی اجازت و اطلاع بدو سوار اسبی با یک نفر از آرم به استرآباد رفت

و روز بعد خود را بگرگان رسانید و چند نفر از معتمدان خویش را نزد کبود جامه فرستاد تا با او باشند آنگاه غفلة او را

سراپرده خوارزمشاه شد و سلام کرد خوارزمشاه فرمود تا او را فرود آوردند و شربت برای وی مهیا کنند شاه غازی گفت

فرود نمی آیم و شربت نمی خورم تا و ثیقه کند رستم کبود جامه را خلاص کنی و بمن ببخشی خوارزمشاه گفت من او را کشته ام شاه

غازی گفت من فرستادم او را دیدند که زنده است و موکلان من نزد او میباشند خوارزمشاه گفت چون خاطر تو چنین میخواهد

و میل بخلاصی رستم کبود جامه داری خون و جان او را بتو بخشیدم و فرمود تا بند از کبود جامه برداشتند و با صفهبد

سپردند شاه غازی رستم یکی از ملازمان خود گفت رستم کبود جامه را سوار کن و بر غاشیه برو آنجا فرود شد آورد و بعد از آنکه

اصفهبد رستم را با ملازم خود روانه غاشیه ساخت خود از اسب فرود آمد و در پیشگاه خوارزمشاه شربت خورد و دست

خوارزمشاه را ببوسید بعد از این اثنا نوکرهای شاه غازی هم از عقب رسیدند وی نیز پیاده برابر بدنه را جا بر بند داشتند و مراسم

وداع با خوارزمشاه را بعمل آورده پس از طی مراسم ادب و آداب و رسوم در بار پادشاهی بر اسب خود سوار شده و با ملازمان

و همراهان مراجعت نموده بر غاشیه آمد چون پدرش اصفهبد علاء الدوله این داستان شنید او را ملامت کرد و گفت این

حرکت دور از مآل اندیشی و احتیاط است و ممکن است در امثال این موارد خطری پیش آید شاه غازی گفت سبب

علاء الدوله قسم که من از غاشیه تا محضر خوارزمشاه در گرگان همه جا تنها و یکسواره بودم و برای خلاصی کبود جامه بمجلس

و همراه رفتم و بخوبی نمودم بالجمله از اعمال و افعال و اطوار و اخلاق شاه غازی رشد و جلادت و عزم و شوکت او بر همه کس معلوم

و مبرهن گردید برادرش مرداویج ملقب بتاج الملوک دانست که با وجود شاه غازی در زمان زندگانی کاری از پیش او نخواهد

رفت لهذا بدون اطلاع پدر و حصول اجازت او نزد سلطان سنجر رفت و در خدمت او مقامی محمود و مرتبتی بلند او را حاصل

شد چنانکه سلطان سنجر بلک خطاب او نمی نشست و در مجالس شراب و عیش و اوان سواری و شکار حتماً بایستی تاج الملوک

حاضر باشد و با سلطان مصاحبت نماید و او را مشغول دارد چه اصفهبدزاده لطف طبعی بکمال داشت و در محاوره و مجلس

آرائی و نادره گوئی در آن عصر و زمان نظیر نداشت و از جمله حرفهای مشهور او این است که و قتی دو بیت سطور در ذیل را

نوشت و برای برادر خود شاه غازی فرستاد بدین صورت

پیوسته برادرم مرا دوست خواهد | همواره بدیدن زکشور خواهد

هنگام صبوح هر هوا ابر کرد و زن | بی آن نبود صبا کرد او نخواهد

شاه غازی چون این رباعی بخواند خشم وی زیاده شد و بر سنجر را بیشتر شعار خود ساخت و در زمان حیات پدرش اصفهبد

علاء الدوله بیست و چهار سال حکومت طبرستان داشت چون اصفهبد علاء الدوله عمرش بسر رسید و از زندگانی مأیوس

گشت و دانست وقت رحیل است و دیگر مجال درنگ نیست پسر خود شاه غازی را بخواند و گفت گاه رحلت من است

بمثل تو چون فرزندی حاجت بوصیت کردن نیست چه تو از پی وعظ و اعظ مستغنی میبینم و پی سفارش و راهنمائی نیست

و منقطع ملک طبرستان را برای تو از معاندان پاک کردم و اینک آنرا برای تو میگذارم اگر چه گذشتن از جهانداری و

گذاشتن ملک کاری عظیم و بی اندازه سخت و دشوار است اما آنکه چون تو خلفی دارد همواره زنده خواهد بود و بغیرت کرده او باقی

و جاوید خواهد ماند و من بیم آن دارم که تو از برادرت مرداویج رنجیده و آزرده خاطر گردی درباره او وصیتی بتو کنم فایده ندارد

اما فارزندی اگر برادر کهتر نیست بتو می سپارم و بدانکه ابو الفضل و دیگر من بر من مبارک بود بر تو هم مبارک خواهد

بود او را از وزارت معزول مساز و مشاور این شغل خطیر را که از وجودش برکات غایب حال تو گردد دیگر وصیتی ندارم که

بتو نمایم بعد از ختم این کلام اصفهبد علاء الدوله نزد کیخسرو نشست و انتظار پیک اجل را میکشید تا وعده خویش رسید و

دعوت ایزدی را لبیک اجابت گفت و بجهان دیگر رفت و جسد او را از غاشیه بساری حمل کردند و در آنجا بخاک سپردند و

تبر ابطحر او اریه را تاختند پس از آنکه آن رسوم کاملاً بعمل آمد شاه غازی بکار سلطنت پرداخت و مصالح ملک را رتق و

فتق نمود و سطوت و رعب و چنان در دل اهالی طبرستان جای گرفته بود که احدی جرأت نداشت قدمی از جاده اطاعت و

فرمانبرداری او بیرون نهد و بر خلاف میل و خیال اندیشه اما طرف داران دانستند که آنچه در زمان پدر او پیش میرفت

در عهد او نخواهد رفت پنهانی آدم نزد تاج الملوک فرستادند و گفتند تا تو را بنده و فرمانبر داریم لکن طاقت صعوبت و

تحمل سختیهای برادرت را نداریم قدم رنجه فرما که منتظریم و مشتاق وصول این خبر تاج الملوک و اقعه را بعرض سلطان سنجر

رسانید و پیغام داد که من برای چنین روزی با شما خدمت میکردم و همه امیدم این بود که مرا مالک ملک موروثی و

مخانه پدری فرستی این است وقت آن اهل مملکت مرا میطلبند و از دست برادرم شاکی میباشند اگر عنایت فرمائی کار

بر آید و این بنده نوازی هم ضمیمه سایر بنده نوازیها خواهد شد سلطان سنجر بعراقی فرمود باید مملکت را میان تاج الملوک

و برادرش قسمت کنیم برای انجام این امر و اجرای این قصد امیر قشتم نام را با ده هزار مرد مأمور و روانه کردند و رسولی با

او همراه نمودند که او اول شاه غازی را از جهت عرک بدین تعزیت گوید بعد از آن صلح کردن او را با برادرش تاج الملوک

اظهار کند مأمورین روانه شدند همینکه تاج الملوک مرداویج با امیر قشتم به غاشیه رسیدند جمله مردم آنجا در از بیرون تا

باستقبال او شتافتند و هواداری او برخاستند و قلعه جهینه را متصرف شدند و مادر فخر الدوله که نایب او بمحوات

چون رسول سنجر پیغام سلطان را بشاه غازی ابلاغ نمود و وی در جواب گفت اگر مرداویج برادر من بود میبایستی توقع بخشش

از من داشته باشد و بمن خدمت کند چون بخدمت سلطان پرداخته باید توقع بخشش هم از آن حضرت نماید رسول

از خدمت شاه غازی مراجعت کرده بر غاشیه آمد و آنچه شنیده بود برای تاج الملوک و امیر قشتم گفت ایشان چون دیدند

شاه غازی سر ملایمت و موافقت ندارد و بنا بدآنها بزور سلاح و پیکار مقصود خود را حاصل نمایند برای استندار رومیان و مرزبان

لارجان نامه نوشتند و از آنها مدد و کمک خواستند استندار و مرزبان و جمع دیگر بخدمت تاج الملوک آمدند و اظهار

عبودیت و هواخواهی کردند و گفتند ما از جان تا اول دم در راه تو میباشیم شاه غازی از این داستان مطلع گشته از آمل بشهر کا

رفت چون دید اقامت در آن محل نیز مناسب نیست از شهر کا هم کوچ کرده بسر کوهها آباد نقل مکان نمود مردم آنجا و تاج

الملوک را با لشکر حرکت داده بر سر او بردند اصفهبد شاه غازی از آن هجوم بی خبر بکوهها بر رفته بود تا گاه با و خبر دادند که

نشسته که تاج الملوک با لشکر رسیدند شاه غازی بتعجیل از کوهها بیرون آمده سوار شد و راه ساری را پیش گرفت و

بر منزل آباد رفت و از آنجا به جریر آمد و در حصار ارکان نیز غاینده خود را بقریه دونکا رسانید در آنجا ابو الفضل

را بوزارت گفت برو برای مصلحت ترک را ببین (مقصود از ترک امیر قشتم سردار سلطان سنجر است) ابو الفضل رسم بدین

مهای آورده برفت و شاه غازی متوجه مرزبان آبادکرده و خود را بقلعه دارا افکند استندار و مرزبان لارجان

باتفاق تاج الملوک بپای قلعه دارا آمدند و حصن را گرفتند و اصفهبد رستم را که سپهسالار آمل بود لشکر داده بپای قلعه سوادکوه فرستادند چون بدانجا رسید اهل قلعه تسلیم شدند و سوادکوه متصرف اصفهبد رستم درآمد در همین وقت علاء الدوله حسن پسر شاه غازی با خواهر خود در قلعه ابلال بود امیر قشتم با فتحیه از عساکر بپای ابلال رفت علاء الدوله حسن چون بازآمدن امیر قشتم و لشکر خبردار شد خواهر را در قلعه ابلال گذاشته خود از قلعه بیرون آمده بری شتابید امیر قشتم قلعه ابلال را مسخر کرده دختر اصفهبد را که خواهر علاء الدوله حسن باشد دستگیر نمود و تاج الملوک فرستاده آن دختر را از امیر قشتم گرفته نزد خود برد اصفهبد شاه غازی پسر تاج الدین توران شاه ابن زردستان چنانکه ذکر در قلعه بود ایشان بطور گروگان نداشت از بیرون قلعه آواز کردند که ماده فرا که ببدو تیز غاد مید و مقصود این بود که دختر شاه غازی را بگیرند و پسر توران شاه را بدهند بحال عز الدین حسن کلانام نزد اصفهبد شاه غازی رفته گفت کرهم باریوگار بخت و اقبال را از تو باز گرفته مردی تو را که از تو نگرفته است بفرما پسر توران شاه را گردن بزنند و سر او را از بالای قلعه بزیر اندازند اصفهبد همچنین کرد و این کار بیشتر اسباب خشم و عداوت لشکر ترک که با امیر قشتم بمازندران آمده بودند شده آنها مدت هشت ماه در این مملکت بماندند و قلعه را نیز در بند محاصره بود و سپاهیان مشغول بغارت و خراب کردن مازندران آخر الامر کار بجائی کشید که ترکان بتنگ آمدند و تاج الملوک را هیچ کار از پیش نرفت مردم مازندران چون چنین دیدند رضا نزد اصفهبد شاه غازی فرستادند و گفتند خطا و گناهی کرده ایم و از برای دادن جریمه حاضریم که اصفهبد از سر تقصیر ما بگذرد اصفهبد گفت گذشتم و با خدای خود عهد کرده ام که هیچکس را بدین گناه نگیرم و عفو بنمایم و در صدد انتقام و کینه جوئی بر نیایم اسفندیار کبکاوس و حرزبان لاریجان نیز کس فرستادند و گفتند ما با هم وصلت نموده ایم و خویشی کنیم و از سرما رفع کدورت و نقار بیشود بدین موجب با هم عهد بستند و قولنامه دادند که رفتند و از مرداویج و امیر قشتم برگشتند و جدا شده هر یک بولایت خود رفتند امیر قشتم که از پیش فی الجمله با سیصد حاصل کرده بود از دیدن این حال بکلی مایوس گردید و بالضروره کوچ کرده از نومی گذشت و برفت چون اصفهبد خود را از شر دشمن ایمن یافت از قلعه بیرون آمد و بحال اصلاح کار مملکت و رفع خرابی آن افتاد و از جمله کارهای پسندیده که کرد این بود که مدت سه سال تمام رعیت مازندران را از دادن مالیات و هر گونه عوارض معاف نمود تا جائی گرفتند و باز ملک رو بآبادانی گذاشت

چون سال عمر اصفهبد شاه غازی بشصت رسید چنین احساس کرد که وقت بدرود زندگانی در رسیده لهذا در روز نوروز اول فروردین ماه تعلیم تمام عساکر و لشکریان خویش را در شهر ساری در میدان تیراندازی احضار و جمع نمود و فرمود تا گوی و چوگان آوردند و گوی را خود بدست چوگان بگرفت و گفت ای سال شصتم بیماری را آمد با مرا او بگیر گوی بزد و چوگان بینداخت بعد از آن لشکریان رخصت داد تا باجماع گوی زدند و چوگان بازی کردند و پس از مدتی گوی و چوگان بازی اجازه انصراف یافتند

عجب آنکه در همان چند روز اصفهبد شاه غازی بیمار شد و شفا پذیر نمود و در روز هشتم فروردین ماه از سال پانصد و پنجاه و هشت هجری ماه جهان چاره را بدیگری گرفت و قدم از این عالم بیرون نهاد انا لله و انا الیه راجعون و در مرثیه او گفته اند

دو سپهبد بهر زد نام و ننگی بردن کاندرو زمانه رستم ماندند مازندران غماند ای بر ده دار نده فر یعقل کباریش بر تخت علم بن علی خاندنه

فصل

فصل پنجم در حکومت علاء الدوله حسن بن رستم

علاء الدوله حسن بن رستم اصفهبد شاه غازی هشت سال و هشت ماه بعد از پدر حکمرانی کرد وقتیکه خبر وفات شاه غازی باو رسید وی نیز بیمار بود در کوه سوار شد که بساری برود در راه برادر کیکاوس ناصر الملک را با پنجاه نفر از خاصگان فرستاد تا کیکاوس ناصر الملک را بقتل رسانند و او در نزد شاه غازی اعظم رجال و اقدم مقربان حضرت بود ناصر الملک چون برادر خود را بدید و وضع او را مشاهده نمود ملتفت شد که درباره او سوء قصدی دارد گفت مگر شاه غازی مرد که نشسته ای ادرش گفت آری ناصر الملک گفت بد آن پادشاه زنده که فی بر تو حرام است هر چه میخواهید و قصد کرده اید بیا مرا بکنید که مرا بروانی نیست رجال ناصر الملک را آویختند و سرش را از بدن جدا کردند و نزد علاء الدوله حسن بردند پس علاء الدوله حسن مامور فرستاده بود که عمش حسام الدوله شهریار علی را بقتل رسانند مسئله معلوم و آشکار شد و بحسام الدوله شهریار خبر دادند او راه فرار پیش گرفت و به فیروزکوه رفت شمس الدین کلاکه کوتوال قلعه فیروزکوه بود در بروی او گشود و حسام الدوله در قلعه پناه یافت اما چون علاء الدوله حسن از گریختن عم خود خبردار شد پانصد نفر مرد از عقب او روانه کرد که او را هر جا یابند بیاورند و جاسوسان از پیش بیرون کنند آنها بپای قلعه فیروزکوه رفتند و بر شمس الدین کلای کوتوال معلوم شد که بزرگان و اعیان مازندران با علاء الدوله حسن بیعت کرده اند ترسید که بواسطه راه دادن حسام الدوله شهریار نزد علاء الدوله مقصر شود خیالی کرد که گفت مر حسام الدوله را برای آن راه دادم که بجای دیگر نرود بالجمله حسام الدوله را شمس الدین کوتوال بماموران تسلیم کرد آنها وی را از فیروزکوه بیرون بردند چون بر و بهر رسیدند به ملک الموت سپرده و سر او را از تن جدا نمود و برداشتند مجموع علاء الدوله حسن رسانیدند مختصر در عهد حکمرانی این حکمران کارهای بد در مازندران اتفاق افتاد و حکمهای زشت صادر شد از جمله اصفهبد شهریار را که عمزاده او بود بکشت و سابق الدوله قزوینی را که ندیم نظام الملک خوانده و ولایات بسطام و دامغان و جاجرم را بوی داده و از برای تعزیت مرگ شاه غازی و تهنیت تاج و تخت علاء الدوله حسن آمده بود خواست بگیرد نظام الملک از قصد و نیت علاء الدوله خبردار شده جز فرار چاره ندید و بعد از آنکه بر عقب سواران تا هزار جریب زعقب او فرستاد آنها رفتند و نظام الملک را گرفته آوردند علاء الدوله حکم بحبس او داد و آنقدر چندان در بند و زندان بماند تا بمرد

اما سایر کارهای علاء الدوله حسن باید دانست که او بعد از استقرار و استقلال پسر بزرگ خود برادر دیگر را که بنام گرد بازو نیز معروف بود دولتشاه خوبتر کرده و خواهر یا حرب لاریجانی را برای او بخواست و در آمل با تفصیل و تشریفات تمام عروسی شد آنگاه عروس را بخانه آوردند بجهت پسر میانین خود که ملقب و موسوم بحسام الدوله اردشیر بود دختر رستم کبود جامه را خواست کشور رجال النکاح مدد آورد و در راه بود در قلعه عروسی را بخوبی کردند و آرم را بدو داد و خود به استراباد رفت و جوانان را از اهل استراباد که از عصیان و خلاف از ایشان مشاهده یا استنباط کرده بود نفر هم بود تا آنها را در میدان گردن زدند نیز از اتفاقات آنکه سنقر اینانج از ری که بجنگ نزد علاء الدوله حسن آمد را با دو سه هزار سوار در تیره کلاده فرود آورد و ضیافتی کرد که کمتر نظیر آن دیده شده و همت و وسعت نظر علاء الدوله بکمال بود و عالی همم

او

او در غیبت آمد و در سیاست و تنبیه نیز شهرت داشت و بیشتر سیاست و تنبیه او بزدن چوب بود و سخت بلیغ بزد چنانکه چوب
حسنی در مازندران نادره گشته بطور ضرب المثل مذکور میشد و میگفتند فلان چوب حسنی میخواهد و حکم قتل نیز بسیار میداد
چنانکه در مدت چند روز که در محلی اقامت میکرد قبرستانی از مقتولین پدید می آمد

بعد از آنکه علاء الدوله حسن دختر سنقر اتابک را برای پسر خود بزنی گرفت سنقر از علاء الدوله خواهش کرد که وی را مدد دهد
تا بری رود و با ایلدگز مصاف دهد علاء الدوله چهار هزار مرد از سوار و پیاده باو داد و او بری آمد و در حرب خان نادره فقال التقی (?)
یافت و در آن معرکه ایلدگز کشته شد و محمد اتابک رسید ندانسته او را دستگیر کرد سنقر گفت وی را رها کنید که او هنوز کودک است
و از کارهای علاء الدوله آنکه قلعه طبرک را عمارت فرمود و در آن استکی آنرا اهتمام نمود و در آن اوان مردم لارجان از کفر و بدعت
و اعمال شنیعه باحرب لارجانی بستوه آمدند چه آن ناپاک کافر بود و کارهای بسیار زشت میکرد و زنان مسلمانان را بمجلس شراب
میبرد و آنها را در زیر بار اقربان میخواباند و خود بر پشت ایشان میخفت و اکراه آنها یکی از آن زنان کلمه ای گفت که بوی کراهت از آن
آمد بفور احکم میکرد شمع افروخته در نفت آن فرو میبردند ... و باو گوش مردم بیگناه را میبرید چون ظلم
بسیار کرد نوبت انتقام و مجازات شد و وقتی در شکارگاه حوالی لار غلامان او را تنها یافتند از اسب بزیر کشیدند و دست
و پای او را ببریدند و ... او ... و گریخته بعراق رفتند و از آن وقت لارجانیها از ظلم آن ملعون خلاص شدند چه بعد
از آن ملک در آن خاندان نماند والملک یبقی مع الکفر و لا یبقی مع الظلم مصداق خود را ظاهر ساخت تبیین این مقال آنکه
باحرب لارجانی ... دار بوار پیش گرفت وارث و پسری یکساله بود که پسر خواهر ... که بایست ملک لارجان او را باشد چون خبر
کشته شدن باحرب بکرسی لارجان رسید امیر علی که سپهسالار باحرب بود کینه خواه و یکساله را با اسند حکومت نشانید و گفت
من اتابک اویم علاء الدوله حسن چون این واقعه بشنید برای امیر علی پیغام داد و گفت تو در این میان چکاره و چه دخلی بتو
دارد باحرب خدمتگار من بود و پسرش خواهرزاده من است ولایت را من ضبط میکنم و چون پسر خواهر من بزرگ شد باو میسپارم
همینکه این پیغام به امیر علی رسید و این سخن بشنید جمله خزاین و دفاین و اموال و نفایس باحرب را برداشت و بری رفت و بخدمت
اتابک ایلدگز پیوست و مردم لارجان بخدمت علاء الدوله حسن آمدند و قلعه ها را بعمال او سپردند و او مشغول
و فتق و نظم و نسق ولایت لارجان گردید

بعد از آن سلطان محمود از خوارزم فرار نمود و با مادر خود به بسطام آمد و سه چهار هزار نفر از لشکریان خوارزم و غیره با
او بودند سلطان محمود نزد علاء الدوله فرستاد و پیغام داد که سابقه دوستی آبا و اجداد ما و ... موافقت و یگانگی
که با یکدیگر داشتند معلوم است و کسی نیست که آن داستان نداند اینک ما بدین حدود آمده ایم اگر شما هم بسیره اسلاف
خویش بر زحمت کشیدن و مدد فرمودن و یاری ما دادن نزد ما بیایم والا فلا

اصفهبد علاء الدوله حسن از شنیدن این سخنان کلان گفت لشکر را خبر کردند و اعلام نمودند که در ری حاضر شوند مدت
یکماه انواع اطعمه و حلواها و اصناف آنها ترتیب میدادند و حاضر میکردند و جمع میشد و حکم کرد از ... تا ... راه خوان
و خوانچه نهند و خیمه و خرگاه و ... و سراپرده ... آورده اند آنگاه حسام الدوله اردشیر را باستقبال فرستاد و بنیاد غریبی
برای مهمانی نهاد در خلال این حال موید آبه واقعه را استماع نمود با یکصد نفر سوار به بسطام شتافت و گفت من بنده

توام و کمر عبودیت و طاعت بر میان دارم زینهار زینهار بجانب مازندران نروید که ترک هرگز ... نتوان اعتماد نمود قاصد
نزد سلطان محمود آمد و پیغام موید آبه را رسانید و از عقب او قاصد موید آبه در رسید و در کار سلطان ... گفتنیها
بگفت و او را برداشته بخراسان رفتند

و از سوانح آن زمان آنکه گردباز پسر ولیعهد علاء الدوله حسن از ... و مردم مازندران باو میلی مفرط داشتند
چه دارای جمال صورت و کمال معنی بود و در پیش ... طبری ... که او کشیده
در تمام ولایت عراق و خراسان ... و از اطوار و اعمال او معلوم میشد که بعدل و نصفت راغب است و محب اهل فضائل
طالب بود که هر کس یک نظر او را میدید شیفته ظاهر و باطن او میگردید و توجه قلوب سبب شد که اکثر مردم مازندران
با او بیعت کردند و پسران امیر شجاع هم که بوصف جلادت و شهامت موصوف و در طبرستان بمردی و دلیری معروف
شده بودند خدمت گردباز را موافقت نمودند علاء الدوله حسن را این داستان مسموع گردید و زاید الوصف متغیر
شد حکم کرد پسران امیر شجاع را هلاک کردند و جمله خدم و حشم پسرزاد را بجملگی بکشتند و چهره غلامان را قطع نمودند
گردباز را ز مشاهده این سوانح بیمار شد و علت دق پیدا کرد و با وجود این بیماری علاء الدوله حسن همیشه او را با خود
همراه داشتی و از بیست روز بیست روز بیماری گردباز زیاد میشد

هم از وقایع آن اوقات آنکه موید آبه با لشکر خراسان در خدمت سلطان محمود متوجه طبرستان گشته به بسطام آمد
و چهل روز آنجا را محاصره کرد و در آن وقت پادشاه مبارز الدین در جاسف بود آنجا کمین کرد و ... خواستند بجاسف وند
پادشاه مبارز الدین از کمینگاه بیرون آمد و بر آنها تاخت و دمار از روزگار آنها برآورد و اکثر مقتول شدند و معدودی
بزحمت و جهد تمام از آن ورطه هایل بیرون رفتند و در آن باب گفته اند

در آن مصاف گدای تو روزی نماید   حسود را نبود بیش جز قفا خوردن

موید آبه بعد از آن بساری رفت و در آنجا آنچه مقدور میآمد خرابی کرد چنانکه در تمام آن شهر سرایی نماند که کسی
در زیر آن قرار گیرد اصفهبد علاء الدوله حسن انتهاز نمود که بر هم رود و چون ... رسید موید آبه برادر خود
که قوشتم نام داشت فرستاد که سرراه بر او بگیرد و باو حمله نماید ... در سر راه ایستاده گوسفندی چرانید قوشتم را با لشکر
بدید ترسید که آنها بعلاء الدوله حسن رسند و او بیخبر باشد و چشم زخمی باو رسد گوسفندان خود را بگذاشت و بسرعتی
که میتوانست دوید و خود را به اصفهبد رسانید و بیچاره ... تا که بعلاء الدوله رسید ... نفس داشت که بگوید لشکری
همین یک کلمه را گفت و افتاد و مرد علاء الدوله حسن ... همراه خود گفت مردی که ... این کرد ادب باید
در این صفت از و کمتر نباشید و کار خود را تمام کرد حالا نوبت شماست ببینم چه میکنید ... لشکر زمین بوسیدند
و ثنا گفتند و عرض کردند محال است در رکاب اصفهبد از جان ... پس از بزرگان جوق جوق
دسته دسته چون قوشتم و سپاه او ... علاء الدوله رسیدند لشکر اصفهبد که از خطابه او سرتا پا هیجان و غیرت شده
بودند مانند شیر ژیان از هر طرف بآنها حمله نمودند و ایشان را زیر و زبر و تار و مار کردند قوشتم با سه چهار هزار نفر سوار ...
... و زحمت خود را بساری رسانید موید آبه که حال آنها را بدید در حال ... شد و سلطان شاه را نیز برداشته

وباتفاق گرگان رفتند علاء الدوله حسن گرد بازو را با آنکه بیمار بود بپای قلعه دارا فرستاد و طبیب با او همراه کرد که بمعالجه
او مشغول باشد در منزل معروف بچمکاه حج که آنرا بنجاه هم گویند گرد بازو را بحمام بردند در گرمابه علت صرع او را عارض
شد و در همان بخار زندگانی را بدرود گفت و راه بجای سرای آخرت کرد بیت

بباز ار دهقان بر آمد شکست — نگهبان گلبن در باغ بست
چو باغ ندباغ او زرخ دلکشان — نه آواز بلبل نه از گل نشان

اصفهبد علاء الدوله حسن از ساری کوچ کرده بر تمیشه رفت و فرمود گلها و درختها آوردند و در آنجا غرس کردند و بعد از
آتش زدن تمیشه شرحی که در فوق مسطور شد آن سرزمین بی گل و گیاه مانده بود بعد از آن لشکر را امر سوار جامگی داد و گفت
همه باید چهار اسبه آماده و حاضر شوید و پادشاه ارجاسف و اصفهبد شهریار و قطب الدین برسق و تغاتیمور را
فرمود اکنون باید دو اسبه بخراسان تازید و آن ولایت را آتش زنید و چنان بسوزانید که خلائق را آنجا نماند و هر کودکی
شیرخواره که بیابید بکشید چون لشکر را روانه کرد بدو روز پیشان آمده به بیکه هوا اکرم شد بزادم رفت و روز و شب مشغول شرب
گشت و اگر کسی سخنی گفتی که ملایم طبع او نبودی او را بکشتی و چهار صد غلام سیاه داشت که مباشر کار سیاست بودند غافل
مردم بتنگ آمده با هم متفق شده شبی که در قصر را دم شراب صبوح زده بهای قتل او شدند و چون بخفت غلامان شمشیر کشیده
بخوابگاه او رفته پاره پاره اش کردند و بیرون آمده گفتند اصفهبد میگوید نگذارید کسی داخل شود بعد از آن بر اسبهای
خود سوار گشته رفتند و شبهای دیگر که بخفت اگر کسی بخانه خود میرفت و او خبردار میشد گردن او را میزد

هر که تیغ ستم کشد بیرون — فلکش هم بدان بریزد خون

شاه اردشیر چون خبر یافت خواست با پنجاه سوار قاتلین را تعاقب کند بزرگان مصلحت ندیدند تا بعدها بعضی از آنها
در دهی خراسان و خوارزم گرفته آوردند و شاه اردشیر تیرباران و سنگسار کرد و اصفهبد را چهار پسر بود یزدگرد
و علی که در حیات او بمردند و حسام الدوله شاه اردشیر و فخر الملوک که بعد از وی بماندند

فصل ششم در حکومت حسام الدوله شاه اردشیر

حسام الدوله دارای خصایل حمیده و شمایل مرضیه بود و بحشمت و کمال آراسته و آراسته بملک سی و چهار سال و هشت
ماه در خوار کسری دوست نوازی و دشمن گدازی و عدل و رافت نظیر نداشت بعد از عزای پدر بعماد الدین ارجاسف
نوشت تا لشکری که امام و سوخی خراسان بوده باز آورد و امراء و عمال با اطراف فرستاد مثلا اصفهبد ارجاسف را بکشوار
فرستاد و تمام اختیار آن ملک را بدو داد و امیر آخور برعش را مامور بسطام نمود و امیر هنکو زاده را دامغان و طغاتیمور را
بولایت و بیهود و ماوند و سمنان و سید ابو القاسم جلال الدین را باستراباد حاکم کرد و داروغه گری نیشابور و اختیار فیروزکوه را
بمهر ابن داراداد و سرداری لارجان را با اصفهبد ابوجعفر اسب بخشید و تاج الدین شهریار ابن خورشید مامطیری را
بآمل روانه کرد و با سلطان تکش بنای دوستی و مخالصت نهاد و بعد خبر رسانید که یوسف صلاح الدین برسل و رسایل در میانه
آنها مشغول بود و صلاح الدین ایوب با او بنای موقت محکم نمود و در آن زمان الناصر لدین الله خلافت داشت با او هم

طریقه موالات مرعی داشت چنانکه اگر در دار الخلافه بر کسی طرف بی عنایتی میشد بشفاعت اردشیر نجات مییافت
روزی امرا بعرض شاه اردشیر رسانیدند که چون دوستی با سلطان تکش بکمال است و دختر او را سابقا نامزد شاه کرده بودند
اگر این عقد و وصلت منعقد کرده شود با مآل اندیشی مناسب است و جمیع ارکان دولت باتفاق کردند مگر علی کابی فیروزکوهی
که صلاح ندید و گفت پیوند ترک و تازیک کاری مشکل است و غالبا این خویشی و دوستیها مبدل بدشمنی شده خصوص که طرف
مقابل را قوت و شوکت زیادتر باشد اردشیر قول سایر را ترجیح داده یکی از امرا را برای انجام این کار با مال بسیار بدربار سلطان
تکش فرستاد و سلطان حکم بتهیه جهیز داد و گفت هشت ماه دیگر او را با مادر خواهم فرستاد و در این اثنا ملک دینار غز از کرمان
بگرگان آمد و هفتصد سوار همراه داشت باردشیر پیغام داد که برای بندگی و خدمت شما آمده ام اگر اجازت باشد مشرف
شوم اردشیر فرمود آنها را علوفه دهند و پذیرائی کنند و بگویند تا عمارتی نسازند ندران در آیند و وزرا ملک دینار را گفتند که بهتر آنست که از رندان
دفع مخاصمه کرد اشت بیرون آید ملک دینار از خیال اطاعت اردشیر منصرف شد و ولایت را تاراج کرد لشکر اصفهبد
رسیدند اما از عهده ملک دینار بر نیامدند و سواران ملک تا حد گنجه تاخت میکردند و در این وقت عز الدین گرشاسف
سپهسالار کشواره بود سلطان تکش چهار صد سوار بنزد اردشیر فرستاد و پیغام داد که تو از آن طرف لشکر بر سر ملک دینار فرست
منهم از بیشتون روانه کنم و آنها را در میان گیریم چنانکه یکی جان بدر نبرد و گرنه چون تو تنها با آنها تاب نیاری از طرف دیگر
بدر روند چهار صد سوار را مددان ملک دینار بدر راه گرفتند و کاغذ را از او اخذ کرده خواندند و از مطلب خبردار گشتند
و از آن ولایت کوچیده بمرو و سرخس رفتند بعد از هفت روز چون سلطان تکش بگرگان رسید آنها رفته بودند از این طرف
اصفهبد اردشیر چون از قدوم سلطان تکش آگاه شد اصفهبد شهریار مامطیری را با تحف و هدایای بحد فرستاد و ترکان
از شوکت و شکوه مامطیری تعجب کردند چه در شجاعت و گوی و چوگان بازی و سواری در طبرستان مانند او نبود سلطان تکش
بمامطیری گفت چنانچه اردشیر بنزد گرگان را بما واگذارد و مدد دهد تا حصار دارا بر دارم و ترکان با غیر هر لحظه بخوانند
آهنگ آنجا کنند و اسباب خرابی ولایت شما شوند شاه اردشیر گفت ملک جهان را از خدام سلطان مضایقه نیست تا گرگان
چه باشد بعمال با اقبال او واگذارد و بجهت برای مدد بر استراباد و کبود جامه حکام صادر شد سلطان تکش پسر خود علیشاه را
بدهستان نشاند و گرگان را بعد سپرده و بخوارزم رفت و دختر را با تجمل بسیار بطبرستان فرستاد و چهار ماه سور و سرور در
اطراف فرح و نثار بود و بموافقت سلطان تکش الغ تا اردشیر جهان آرمیده گشت و مخالفان در سوراخ خزیدند بعد از مدتی سلطان
تکش به بسطام آمد و دامغان و بسطام را بیرباد رکنی نام امیری داد و بخلاف شاه اردشیر امر کرد و امیر صوناش و کبود جامه بحضور
با لشکر خراسان گفت داخل تمیشه شوند و بتسخیر طبرستان پردازند و اصفهبد رستم بود کلاه آنوقت ندا آمد و اخبار داشت
او را بیرون کرده در پناه بقلعه آلمن برد لشکر پای قلعه جاشک رفتند و قلعه را بعهد و میثاق گرفتند و در سال پانصد
هفتاد و هشت بساری آمدند و جمله قصرها را سوختند و ولایت را غارت کردند و اصفهبد چون تاب مقاومت نداشت
بر لپور رفت بعد از بیست و سه روز تاخت و تاز دیگر ما ندران لشکر خوارزم از تمیشه خارج شده آهنگ بازگشت نمودند
بعد از چند سال نوبت دیگر سلطان تکش باین طرف نهضت کرده و بفیروزکوه آمد کوتوال قلعه چون حشمت و دستگاه سلطان
بدید بی جنگ و جدل قلعه را تسلیم کرد سلطان تکش از آنجا بپای قلعه استوناوند رفت علی کابی نامی که اردشیر او را رئیس

شبانان کرده وگله و رمه بسیار از شاه و معارف طبرستان نزد او بود تمامی را برداشته نزد سلطان برد سلطان
از آنجا کوچ کرده بپای قلعه فلول فرود آمد و حصن را بغلبه گرفت
هم در این وقت جمیع ارکان دولت اردشیر با پسر میانین او که شمس الملوک رستم نامیده میشد و او را شاه غازی هم میگفتند
بیعت کردند و بمخالفت پدر آغاز نهادند و الحاح میخواستند که شاه اردشیر را بکشند شمس الملوک گفت این صواب نیست
از پدر ملک گرفته به آمل میبریم و آنجا او را خود سری پیش میگیریم و چنین کردند یعنی شاه اردشیر گفت رخصت ده به آمل روم و
کلهای خود را ببینم چون شمس الملوک رستم روانه شد امیر علی و سنکور در خلوت قصه ایشان عرض کردند خاص فهد تعاقب را
سوار شد شمس الملوک رستم و جمعی که با او بیعت کرده بودند گریختند شاه از عقب ایشان لشکر روانه نمود که در بابانیان
رسیدند و شمس الملوک را گرفته پیش پدر آوردند و همراهان او را نیز محبوسا بخدمت شاه رسانیدند جمعی خویشان را حکم بقتل
داد و پسر را نیز بقلعه دارا فرستاد و فرزند مهتر او شرف الملوک با خدم و حشم بخوارزم بود با بتوناش نام امیری
با لشکر جرار از راه استراباد بساری آمد و یاقوش و علی کابی که از لارجان با آمل آمدند لشکر رویان بکمک هم آمده علی
کیا را بیرون کردند چون شاه خبر شد متوجه آمل گشت و گفت شور حرکت کنند بعضی از خوارزمیان بی خبر را گرفتند و بی خبر
کنجبر را دکر دیده کر بیخشند و قالنجه پیاده که از سرداران آنها بود به رستمدار آمده ملک بیستون او را با همراهانش بکشت شاه
بر آبسکون رفته سپاه اردشیر متجدد در آمل نشست و گفت با ملک بیستون که آنها را روانه کرده مصادقه بیستون بکرمج
و بکلاسراه رفت و شاه بکجور آمد بعد از چند ماه شرف الملوک را از خوارزم نزد پدر فرستادند تا دختری اکر بنی باو
داده بودند بخوارزم بازداشتند پس از سالی سلطان تکش درگذشت و در کجور خبر وفات او به اردشیر رسید بکروز با کلا
آمد و روز دیگر بساری رسید و پادشاه مکرها سعی را مجرب فرمود تا میر اوامرای خوارزم فرستاد و اعتبر و زدانه مرسات
اصفهبد باستراباد رفت و قلعه بالمرجحیه را بقهر و غلبه مسخر کرد و از جرجان تا ری مسخر شاه اردشیر گشت قلعه
فیروزکوه را نیز بگرفت و بیرون عنبه قلعه تصرف سنگ را بنیاد نهاد و در بنوقت زمان استیلای سلطان محمد خوارزمشاه
بود و دو بار اردشیر منشور فرستاد که بیرون عنبه و فیروزکوه او را باشد بعد از آن چون عراق اتابک ابوبکر را مسلم
رسول نزد اردشیر فرستاد و از و طلب موافقت نمود اردشیر فرمود قلعه استوناوند ملک من است باید برای من مسلم
کنی و تسلیم نمائی تا موافقت صورت پذیر شود اتابک گفت تو آن قدر قوت داری که آن قلعه باز ستانی بستان که اجازت است
شاه اردشیر فرستاد و آن قلعه را بگرفت و آخر الامر در سال ششصد و دو آن پادشاه دعوت حق را اجابت نمود و شرف الملوک پسرش
نیز همان ایام درگذشت اعیان و ارکان طبرستان بقلعه دارا رفتند و شمس الملوک را بیرون آوردند و بر تخت نشاندند و نثار کردند

فصل هفتم در حکومت شمس الملوک رستم ابن اردشیر

وقتیکه شمس الملوک از قید رها شد منجمان گفتند برای تخت نشستن امروز ساعت خوب نیست او قبول نموده جلوس کرد و
باطراف ممالک عامل فرستاد و برادری که داشت رکن الدوله قارن نام او را بخوارزم نزد محمد شاه رفت و بعوض
... شد آنچه ... شرف الملوک متوفی بود ... و جمیع ... گشت اما بعد از شاه

اردشیر ملاحده اسمعیلیه در طبرستان دست یافتند و ملوک باوند را چندان اختیاری نماند و خلاف و جدال با
ملاحده در میان آمد و رکن الدوله قارن را کشتند بعد سید ابو الرضا حسین ابی الرضا العلوی الماطیری را در شوال
ششصد و شش بعد از شمس الملوک مقتول نمودند و در بنوقت دولت خوارزمشاهیان بسر رسیده و نوبت چنگیزیان
شد لشکر مغول بولایات استراباد و مازندران و رستمدار آمدند و خرابیهای بسیار کردند و بافراط خون ریختند و آباد
خرابه ها بماند و بعد از آن هیچ صاحب فرمانی در ملک عجم خاصه در طبرستان نماند

فصل هشتم در استیلای آل باوند نوبت دیگر به مازندران

چون کار مازندران بسبب سوانح مذکوره از نظم افتاد ملک حسام الدوله اردشیر ابن کین خوار ابن شهریار ابن کینخوار
ابن رستم ابن فناوا ابن شهریار معروف بابو الملوک در سنه ششصد و سی و پنج خروج کرد و اطراف مازندران را بتصرف
خود در آورد اما چون مملکت بواسطه فتنه مغولان بی رجال شده منتظم کردن آن متعذر بود حسام الدوله بعدل و سعی
نمود و اکثر ولایات را آباد کردانید و با ملوک رستمدار موافقت کرد و چون آمد و شد لشکر مغول بساری بود بآمل
آمده در آنجا توطن نمود که آمل را از تعرض مغولان حفظ کند تا بقا تخت ملوک باوند در ساری بود بعد از موافقت
وصلت با ملوک رستمدار باهم قرب جوار ظهر رسانیدند حسام الدوله در سنه ششصد و چهل و هفت درگذشت و پسر بزرگش
شمس الملوک محمد جای او بگرفت و در بنوقت منکوقاآن بر تخت جهانبانی نشست و برادر خود هلاکوخان را برای استیصال
ملاحده با یران فرستاد و او در این سرزمین تمام قلعه ها ملاحده را مسخر کردانید و خور شاه ابن علاء الدین ملحد را در
الموت بگرفت و بکشت اما گردکوه را مغان در تصرف ملاحده مانده بود و قصه محاصره گردکوه که استندار و شهرآگیم و
شمس الملوک باهم مامور بمحاصره آن شده بودند بانشرح وافی در تاریخ طبرستان نگاشته شده است
در سال ششصد و شصت و پنج امرای قاآن ملک شمس الملوک را بکشتند و برادر او علاء الدوله علی را بحکومت نشاندند
و در زمان او امرای مغول را استیلای تمام بود و از مازندران دخل زیاد حاصل کردند و چند نوبت ملوک را با مغول
جنگ اتفاق افتاد و مقاومت نتوانستند و ملتجی برستمدار و ملوک کاوباره شدند تا در سنه ششصد و هفتاد و پنج
علاء الدوله علی نیز در گذشت و بعد از و ملک تاج الدوله یزدجرد ابن شهریار ابن اردشیر مالک الملک گشت و تمکن تمام
در مازندران بهم رسانید و جمله مملکت را تا حد عنبه ضبط کرد و طور بکیبک پیاده تمام مالیات مازندران را تحصیل
میکرد و در زمان او شهر آمل باز آباد شد چنانکه در هفتاد مدرسه درس میگفتند و سایر عمارات و آبادانیها بر این قیاس
بود و عدل و داد میفرمود ملک تاج الدوله با استندار شاه غازی موافقت داشت آخر الامر در سال ششصد و نود و هشت
بدار بقا رفت و پسرش نصر الدوله شهریار بعد از و حاکم طبرستان شد و در بنوقت آل باوند بکرهشوکی ندا نشسته نصر الدوله
در سنه هفتصد و چهارده بمرد و پسر تاج الدوله رکن الدوله شاه کیخسرو حکومت یافت و او بسبب آمد و شد لشکر ترک و
استیلای ایشان کوچ و بنه خود را برستمدار فرستاد و قریه بیمت را در رستمدار بخرید و اولاد باوند تا دیر گاه در آنجا زندگی
کردند رکن الدوله شاه کیخسرو در هفتصد و بیست و هشت بمرد و فرزندش شرف الملوک ابن شاه کیخسرو حکومت یافت و چون

شش سال حکمرانی نمود در هفتصد و سی و چهار درگذشت بعد از وی برادرش ملک سعید شهید فخر الدوله حسن بحکومت نشست
واو آخر ملوک باوندست و در زمان او واقعه مسعود سربدار واقع گشت و آن در سال هفتصد و چهل و سه بود از آن پیش که او
در آمل بیرون نمود و بسیاری از آبا و اجداد و فرزندان ملک فخر الدوله بدان علت بمرض چنانکه او باد و نفر کودک کهین
او بودند تنها بماندند و عمزادان در باره کیا جلال که رکن اعظم دولت فخر الدوله بود سعایت نمودند فخر الدوله را چون بخت برگشته
بقتل وی فرمان داد و پسرهای کیا جلال که از عظمای طبرستان بشمار میآمدند و با بالت و سرداری ساری منصوب بودند از آن
خائف گشتند و فخر الدوله کرد و دمار از کیایان جلالی دشمن بود بضرورت با ابطالیه (؟) بساخت و زمام اختیار ولایت را
بایشان نهاد و میان کیا افراسیاب چلاوی و کیایان جلالی خصومتها در گرفت و بدین سبب در مازندران فتنه و تفرقه پدید شد و بعد از آن
زمان سید معظم الهادی الی طریق الرشاد سید قوام الدین حرکت و گوشه نشینی اختیار کرده و درویشی بنیاد نهاد و کیا افراسیاب
چلاوی مرید سید گشت و ملک را نیز دعوت بدان میکرد و کیایان جلالی چون چنان دیدند رجوع برستمدار کردند و در آن زمان
ملک معظم ملک جلال الدوله اسکندر حکمدار رستمدار از جد و دیلمان تا مازندران لشکر بیاراست و بجانب شهر آمل فرود
آمدند ملک فخر الدوله و کیا افراسیاب پای اقامت ننمود کیایان چلاوی ملک را گذاشته از شهر بیرون شدند و ملک فخر الدوله
با دو سه سوار بلشکرگاه ملک رستمدار رجوع نمود و با همان حسن اعتقاد که ظاهر ساخت نزاع ایشان بصلح مبدل شد و بعد از آن
کیایان چلاوی با کیایان جلالی بالفطره (؟) براه آشتی رفتند و کینه شاه مازندران در دل گرفتند و کیا افراسیاب چلاوی حاجب
اختیار ملک فخر الدوله بود و خواهر او را ملک در حباله نکاح داشت و آن زن را از شوهر دیگر دختری بود مشهور شد که
ملک بربیبه خود نظر نامشروع دارد لهذا افراسیاب چلاوی از علما و فقهای آمل فتوای قتل ملک را حاصل کرد و بدستان
سید قوام الدین علیه الرحمه موشح گردانید روز شنبه بیست و هفتم محرم سال هفتصد و پنجاه ملک فخر الدوله بحمام رفته بود
کیا افراسیاب چلاوی دو پسر داشت یکی علی کیا و دیگری محمد کیا و هر دو جوان خوش آواز بودند ملک شخصا ایشان را شاهنامه تعلیم
میداد چون آن روز از حمام بیرون آمد گفت آنها را از سر گرمابه آورده دو شاهنامه پیش ایشان نهادند و ملک خنجر خود را
کشیده روی سطر شاهنامه گذاشته بود و بیت بیت بآنها تعلیم میداد یکی از آن دو خنجر را برداشت و بر سینه ملک زد و او را
بقتل آورد سید ظهیر الدین مؤلف تاریخ طبرستان گوید من آن شاهنامه را که چهار ورق (؟) از آن بخون ملک فخر الدوله آلوده
شده دارم باد بیدام (؟) و میگوید از شومی چلاویان و آن حرکت بد افرا که بر ملک سعید شهید گشتند در مدت سیزده سال
یکباعث مازندران از قتل و غارت خالی نبود و چند هزار خون ناحق ریخته شد و چندین خانواده قدیم خراب گشت و اکثر
مردم باطراف و جوانب افتادند خلاصه چون ملک فخر الدوله کشته شد فرزندان او طفل بودند و در مازندران ماوا و
ملجائی نداشتند ناچار رجوع بملک معظم جلال الدوله اسکندر حکمران رستمدار کردند و هیچ آفریده را مجری (؟) الاثر از آن
خاندان پدید نشد چه تمام اهل ولایت از آنها برگشته و قصد مال و ملک و عرض ایشان کرده بلکه دل بهلاک آنها نهاده بودند
فرزندان ملک فخر الدوله چهار پسر بودند شرف الملوک و شاه غازی و شمس الملوک و یزدگرد از همه ملک کاوس ...
حکمران رستمدار درباره آنها رحمت فرمود و از مال و ملک مضایقه ننمود و تربیت و رعایت و ... شباب ...
ملک رستمدار با ایشان نسبت قرابت بتقدیم رسانید و در این مدت چلاویه در آمل باستقلال حاکم گشتند چون اولاد

ملک فخر الدوله مستعد ملک شدند ملک رستمدار برای اولاد ملک مازندران اهتمام فرموده با لشکر جرار متوجه
آمل شد و در قریه سیرانه (؟) نزول کرده و همان روز خواست عزیمت آمل نماید چون مردم مازندران از جلادت رستمدار نیک
متنبه بکیفیت شده بودند افراسیاب چلاوی و سید قوام الدین را همراه آورده و کیایان جلالی هم موافقت کرده لشکر
خود را از شهر بیرون آوردند و اتفاقا با ملک رستمدار در زمیرانه (؟) مصاف دادند در اول حال از طرف مازندرانیها فرزند
افراسیاب چلاوی محمد کیا که قاتل ملک فخر الدوله بود کشته شد و چند نفر دیگر نیز مقتول گردیدند اما در آخر لشکر رستمدار
شکست خورد و سیصد نفر از آنها طعمه شمشیر شد مع ذلک در حشمت و شوکت ملک رستمدار نقص و خللی وارد نیامد ملک ...
از مقاومت و مخاصمت دست کشیدند و سلسله نسب آل باوند را از قرار ذیل ضبط کرده اند
ملک فخر الدوله حسن بن شاه کیخسرو ابن یزدجرد ابن شهریار ابن اردشیر ابن کینخوار ابن شهریار ابن اردشیر ابن کینخوار ابن
شهریار ابن کینخوار ابن رستم ابن دارا ابن شهریار ابن قارن ابن سرخاب ابن شهریار ابن دارا ابن رستم ابن شروین ابن
رستم ابن سرخاب ابن قارن ابن شهریار ابن قارن ابن شروین ابن سرخاب ابن باو ابن شاپور ابن کیوس ابن قباد ابن
فیروز ملک عجم جد انوشیروان عادل

ملوک قارنوند

ملوک قارنوند را لقب قدیم جرشاه است و آنها را اوندادیان (؟) و سوخرائیان هم خوانده اند و وجه تسمیه آنها با بن المحال (؟)
معلوم خواهد شد باید دانست که پس از باوندیان در هیچ طبقه را آن اختصاص بولایت سوادکوه نیست که این
طبقه را چه غالبا این ناحیت ضمیمه قلمرو مخصوص و از قرب تصرفات ایشان محسوب میشده و در میان ملوک مازندران
و تواریخ طبرستان از حکمرانی ابن شعبه قدیمتری نیست زیرا که حکمرانی آنها همان است که از اجداد جسنفشاه برای خود
او مختلف شده و بعد از انقراض ایشان باین سلاله انتقال یافته (؟) پس تاج و تختی که قارنوندان داشته اند تا عهد
کیان هیچوقت منقطع نبوده اگرچه بدست دو دومان افتاده یکی جسنفشاهیان دوم سوخرائیان
شریف اجل ملکزاده مورخ شهیر ظهیر ابن سید نصیر طیب الله رمسه بتفاریق احوال این شعبه را از شعبه هانکاری (؟)
طبرستان بیان فرموده ملخص سخن او اینکه جسنفشاه و اولاد او تا عهد قباد ابن فیروز حاکم طبرستان بوده اند و ملک تمام
ممالک فرشوادگر از عهد وی الی هذین الزمان نباد در حیطه تصرف ایشان بوده اگرچه احیانا بعضی از ولایت باستیلای غلبه
غیری از ایشان مسلوب گشت طبرستان از همیشه حاکم و اولو الامر بودند چون شاه فیروز ابن یزدجرد ابن بهرام گور ابن
یزدجرد بجهانداری نامزد گشت و صاحب بخت و تاج شد و لوای اعلام دولت و بلند آمد پادشاه هیاطله خشنواز
که ایشان را اصفانیان گویند و از سلاطین توران بشمار میآید بجدال او برخاست و مدتی با هم جنگ کردند و عاقبت بصلح
انجامید که رود جیحون و آب بلخ که ایران زمین است در تصرف فیروز باشد و مدتی کار برین قرار بود بعد از آن خشنواز
بر نقض عهد جرأت نمود و با لشکر جرار بولایت فیروز آمد و تاراج کرد منهیان صورت حال را بر شاه عرض کردند
فیروز شاه با عدتی تمام بجهت جنگ خشنواز قیام نمود خشنواز بر لشکر فیروز شبیخون آورد و سپاه او را منهزم ساخت و
فیروز شاه را با تمامی فرزندان و امرا و ارکان دولت دستگیر کرده و پادشاه را بدین رنگ بکشت و تاج را با تمامی ...

بود پادشاه ایران را در مداین نایبی بود از فرزندان کاوه معروف به سوخرا ابن قارن ابن سوخرا و او مردی صاحب
رأی شمرده میشد از کمال عقل و زیرکی و حق شناسی مدد از اطراف خواست و مال بسیار خرج کرده و بعد از یکسال با لشکری
از مردم ایران از آب جیحون گذشت و احوال پادشاه هیاطله دانسته مرد فرستاد [illegible] از در صلح در آمد و تمام فرزندان
و اموال و اسباب فیروز را با اکابر ایران که در بند داشت نزد سوخرا فرستاد و بر کشتن فیروز شاه تأسفها خورد و اظهار
ندامت کرده و عذرها خواست سوخرا مراجعت باز گشت موبدان و بزرگان ایران بسبب این مهم خطیر که باهتمام سوخرا
انجام پذیر شد با و اصفهبد لقب دادند و این لقب تا این وقت خاص سلاطین بود بالجمله از فیروز شاه سه پسر مانده بود
قباد و بلاش و جاماسب بلاش را بپادشاهی نشاندند و جاماسب برادر کوچکتر او موافقت کرده و مدد حال او گشت
اما قباد پادشاهی برادر را نخواست بگذاشت و بخراسان رفت و از آنجا بخاقان پیوست تا با مداد او بر برادر غالب
آید خاقان لشکری گران با او همراه کرد چون بشهری رسیدند خبر وفات بلاش را شنیدند و در بیوقت [illegible] سال از
سلطنت بلاش گذشته بود سوخرا از اکابر و اشراف برای قباد بیعت گرفته نزد او فرستاد که حاجت بلشکر ترکان نیست
ایشان را باز گردان که معونت ایشان [illegible] و خود بزودی بیایید قباد لشکر خاقان را گسیل کرده و با کسان
خویش بسوخرا پیوست سوخرا او را به سلطنت نشانید و کمر بندگی او بر میان بست [illegible] جاماسب
چون بیشتر با بلاش موافق و با قباد مخالف بود بگریخت و [illegible] در آن وقت نایب قباد که در دربند بود
با پادشاه خزر مصاف میداد با و خبر رسید که شاهزاده جاماسب می آید خیلی مشعوف شد و گمان کرد بمدد او آمده چون
حال معلوم نمود بجاماسب گفت صلاح در آن می بینم که حالیا توقف فرمایی و [illegible] ناموس خود در جنگ هر آنگه فانی
که بنظام مهمات و این جدال را بسهل وجوه بانتها رسد بعد از فتح بنده ضامنم که بدرگاه روم و طریقه را بجهت شاهزاده معین کنم
و دنبال آن [illegible] که خاطر برادر را بر جانب جاماسب [illegible] و براندازد [illegible] لشکر خزر و صقلاب را متفرق کرد و آن
نایب بعهد خود وفا کرده و مطلب را بدرگاه اعلی عرضه داشت قباد بعد از مشاوره ولایات تبریز و دربند و ارمنیه را
بجاماسب تفویض کرد بعد از آنکه جاماسب بارمنیه در آمد در مقام ساختن بحریه و صقلاب تاخت و آن نواحی را مستخلص
گردانید و آنجا متأهل شد و فرزندان آورد

از اینطرف چون قباد با سداد سوخرا قوتی تمام یافت بعضی غمازان با او بی لطف شده و [illegible] از بزرگی و نیابت
و شاه بودن بجای او برداشت و در عرب مثل شد که خدمت ریح سوخرا و هبت [illegible] ریح [illegible] در آن باب مجال
سخن [illegible] گشته هر روز چیزی از سوخرا بشاه گفتند و مهر وی از دل شاه سرد کردند سوخرا از این حال آگاهی یافته
داشته همه را بر گرفت و بطبرستان پناه آورد قباد جمعی را گماشت تا او را بعد از [illegible] بکشتند فرزندان سوخرا چون آنحال دیدند
ببدخشان رفتند در آنجا املاک خریدند و اسباب [illegible] ده ساکن گشتند قباد بعد از چهل سال پادشاهی
از جهان رخت بر بست و انوشیروان عادل پسر قباد بجای پدر نشست و او همیشه متألم بود که چرا پدرش با سوخرا
چنین نمود و حق خدمت او نشناخت و باطراف بطلب فرزندان سوخرا مسرعها فرستاد در عهد انوشیروان خاقان ترک
بخراسان و طبرستان تاخت انوشیروان لشکری عظیم تجهیز کرده بدفع او قیام نمود چون دو لشکر روبروی هم صف

کشیدند ناگاه چند هزار سوار آراسته با علمهای سبز و آلات و اسلحه و برگستوانهای زرین و جامهای نفیس همه سبز پوش
بر کنار لشکر انوشیروان گذر کرده و مقابل ترکان ایستادند [illegible] که اینها از کجا آمده اند از هر دو جانب آمدند و
پرسیدند شما کیستید هیچ جواب ندادند تا بکمر تیر ترکان حمله کردند و خود را بر قلب لشکر خاقان زدند انوشیروان چون
چنان دید لشکر خود را بمتابعت ایشان فرمان داد ترکان هزیمت یافته گریختند چون کار جنگ بآخر رسید آن جماعت
جمع شده از همان راه که آمده بودند برگشتند شاه انوشیروان با تنی چند از عقب آنها براند و سلاح خود را باز کرده و
آواز داد که منم انوشیروان آخر بگویید شما کیستید و مرا از حال خود آگاه سازید تا اگر آدمی اید حق شما بشناسم و اگر جن
هستید بعضو شما را از این زحمت بدانم و اگر فرشته اید بر سپاس [illegible] یزدان بیفزایم چندانکه فریاد نمود و این سخنان
بگفت التفات نکردند تا ایشان را به یزدان و پیغمبران سوگند داد که روی بمن نمایید ایشان روی بشاه کردند انوشیروان از اسب
فرود آمده پیش ایشان رسید [illegible] تحیه کردند و گفتند پادشاها ما بنده زادگان توایم ما فرزندان سوخرا
هستیم انوشیروان ایشان را بنواخت و اکرام بسیار نمود و با خود همراه کرد [illegible] چون کار خراسان و ماوراء النهر
بساخت فرمود مراد خویش بخواهید اگر وزارت خواهید میدهم اگر اصفهبدی است میدهم گفتند ما را بمنزلت نخواهیم
مگر چون پدر گرفتار [illegible] حاسد شویم شاه فرمود طرفی از اطراف ممالک اختیار کنید تا شما مخیم و فرزندان شما را
مسکن و ماوی باشد زرمهر که برادر مهتر بود زابلستان را اختیار کرد و قارن که برادر کهتر بود طبرستان را برگزید
کوه مسکن ساخت و آن کوهستان را بدین مناسبت جبال قارن خواندند و قارن را اصفهبد طبرستان نام نهادند و مدتی
اولاد او در آن کوهستان حکومت کردند تا در همه حال اولاد و نوادها مهتر خود میدانستند

چون قارن درگذشت پسری داشت الندا نام که او بهتری اولاد قارن قیام نمود و از وی فرزندی بوجود آمد سوخرا نام
که حکومت وراثت بعد از سوخرا اصفهبد ونداد هرمز [illegible] قارن [illegible] یافت و او مردی [illegible] بود و در همه کارها
زبردست و بخصال نیک آراسته بود در آن ایام نواب خلیفه در طبرستان تسلطی تمام داشتند و اهالی را کلیة از ظلم و جور
خود ستوه آورده بعد از نزد ونداد هرمز رفتند و گفتند اگر خروج کنی و همت نمایی ما همه جانفشانی کنیم تا از ظلم این جماعت
خلاص شویم و تو نیز بر ملک موروثی خود متمکن گردی ونداد هرمز فرمود نخست باید با اصفهبد شروین باوند مشورت
کنیم و او در فریم بود و مصمغان ولاش [illegible] بود با هر دو مشورت کردند و آن هر دو صلاح دانستند بلکه بخروج ترغیب
نمودند و عهد کردند و با استندار شهریار ابن بادوسپان گاوباره که بطلحه کلار بود و در رویان [illegible] تصرف داشت
نیز پیمان بستند و مجموع یکدل و یکزبان شدند و از تمامی مردم طبرستان و رویان در نهانی بیعت گرفتند و روز معین کردند
که هر کجا نایب خلیفه باشد بیجا بکشند روز موعود ونداد هرمز خود را بر سپاهی که قوی تر بود و نایب بزرگتر زد و
همه جا اصحاب خلیفه را در شهر و بازار و حمام و مسجد و خانها بکشتند حتی زنان طبرستانی که از مردم خلیفه شوهر داشتند
آنها را میگرفتند و [illegible] دادند و ایشان آنها را هلاک میساختند [illegible] کلار [illegible]
خلیفه دمار برآوردند و در اینوقت عمر و ابن العلی با ششهزار مرد در رویان بود و [illegible] عمران با پانصد مرد در کلار
آباد [illegible] و عمر و ابن [illegible] با پانصد مرد دیگر ببهرام آباد ساکن و علی ابن حسان با پانصد نفر دیگر [illegible] و لاش جرد مقیم

وسپید

وسعید بن دعلج با یکهزار مرد در سعید آباد شوقت و فضل ابن سهل ذو الریاستین با پانصد مرد در جالوس متمکن و حرم السعدی با پانصد نفر در کلار رستاق که اول دیلمان است حاضر مختصر چون بنا شد طبرستان را از کاشتکان خلیفه خالی کنند تمام این سران را با اتباع بکرفتند و همه را بکشتند مکر عمرو ابن العلا که از خلیفه آزرده خاطر بود و سعید آباد را دعلج ساخته و با اهل رویان نماز جمعه داشت و عمارت مذکور را سعید بن دعلج تمام کرد و پس از خرابی دیرگاهی بنا و پشته آثار بنا دیده میشد و مزاری در سعید آباد بود که مردم باسم مقبره عمرو ابن العلا زیارت مینمودند بالجمله چون دفع شر نواب خلیفه شد طبرستان با اهل طبرستان منتقل کردید و حالت استقلال طبرستانیه با اصفهبد شروین باوند پادشاهی یافت و ونداد هرمز صاحب الجیش کشت و در این ایام خلیفه مهدی بود و چون این خبر بشنید و خاطر تیز از جانب سادات بپرداخته داشت سالم فرغانی که معروف به شیطان فرغانی بود و در عرب و عجم بشجاعت و شمشیر مشهور با سپاه بسیار بمامور طبرستان نمود ونداد هرمز در صحرای اهلم با او مصاف داد سالم تیر بینی ونداد حواله کرد و ونداد سپر کلی در سر کشید تیر بر سپر زد و پاره کرد و ونداد هرمز را اسبی سیاه بود با زین مرصع اسب را زین کرده حاضر ساخت و کفت این اسب از آن کسی است که سر سالم را پیش من آورد سه نوبت کفت هیچکس جواب نداد تا سه بار ندا داشت و ونداد ابرد نام که او را اصحاب کالالک می کفتند روی به ساعت و نزد پدر آمده کفت من این کار بکنم پدر کفت کار تو نیست بسیار اصرار کرد ناچار قوهیار نام را با او فرستاد تا محافظت و معاونت او نماید چون برفتند در آن نواحی کاروانی بود اردشیرک ما بلوچ نام او را از پیش روانه کردند تا خبر دهد اردشیرک ابتدا از پیش اهسته بر سر سالم برد چون سالم آواز لشکر شنید بر حال سوار شد و روی به ونداد نهاد قوهیار برنده کفت من بن نیزه او را بسپر رد کن و چون رد شد کار او را با شمشیر بساز ونداد چنان کرد و شمشیری بر میان سالم زد و او را از اسب بینداخت سالم مقتول شد و لشکر منهزم کشتند آنکاه بتعجیل مژده برای پدر فرستاد و ونداد هرمز چون سوار را از دور دید خیال بد کرده ملول کردید چون خبر فتح شنید زیاده از حد شاد کشت و ما المامسحقان رسانید همینکه خبر بخلیفه رسید فراشه نام امیری را با ده هزار سوار روانه کرد فراشه از راه آرم بطبرستان آمد و ونداد بر اصفهبد شروین ملک الجبال پیوست و با هم قرار دادند هیچکس را بر سر راه فراشه نفرستند تا او دلیر کردد و آنها بر کولا شدند و در کوه بند ساختند و چهارصد طبل و بوق و چهار هزار حشر با تبر و تیشه از دور بداشتند و خود با چهارصد مرد بر ابر ایستادند چون فراشه با لشکر خود در رسید و عدد دشمن را کم دید روی بآنها تاخت اصفهبد شروین و ونداد روی بکریز نهادند و خصم آنها را تعاقب کردند چون همه بکوه بند رسیدند و ونداد و اصفهبد باز کشتند و طبل و بوقها زدند و بر تبرها و خنجرها درختان را بریدند صداها در هم افتاد و فراشه جوش و خروش لشکر بدید و بشنید هراسیده کشت و منهزم شد اصفهبد و ونداد او را تعاقب کردند و فراشه را کرفته کردن زدند و بسیاری از همراهان او را بکشتند بعد از مدتی خلیفه روح ابن حاتم را بطبرستان فرستاد و او مردی ظالم و متعدی بود از این جهت معزول کشت پس از او خالد بن برمک را مامور کردند وی با اصفهبد صلح کرد و کوهستان را باو واکذاشت چندان نکذشت که او هم عزل شد و تمیم ابن سنان آمد بعد از وی یزید بن مزید و ... مطلب را فرستادند و ابن حلیه با اصفهبد صلح داشتند آنکاه خلیفه پسر خود هادی را بکرکان روانه نمود ونداد هرمز باو پیوست و ببغداد رفته ملازم درکاه شد

کویند

کویند روزی خلیفه قهر کرد و بعربی حرفهایی تند بکفت ونداد هرمز بفارسی بیکی از امرای عرب کفت من بان خلیفه را نمیدانم که با ما سخن بقهر میکوید این قهر و غضب در وقتی بجا بود که من در میان ندان در مقام خود بودم آن وقت که بود بیامد خلیفه را بیم قتی است کاه لطف است باری ونداد هرمز ملازم درکاه بود تا مهدی خلیفه درکذشت و هادی بجای وی نشست ونداد هرمز را برادری بود ونداد اسفان نام او نایب خلیفه را در طبرستان کردن زد خلیفه خواست ونداد هرمز را دعوی بکشد وی پیغام داد که برادر من دشمن من است و همین آرزو را بکار کرده اکر خلیفه مرا بطبرستان فرستد سر برادر را بدرکاه آدم اما کفته این جریمه با خدمت کرده و آنچه میکوید راست است خلیفه قبول نموده او را سوکند داد و خلعت بخشید و بطبرستان فرستاد چون بمازندران آمد تمرد کرد و نواب خلیفه را بکشت

بابد دانست که نواب خلفا آمل و ساری را داشتند و اصفهبدان ملک الجبال بودند و در آن زمان که هادی خلیفه بود ملک الجبال کاهی با او موافقت و زمانی مخالفت داشت و از اتفاقات آنکه در یکشب هادی را اجل در رسید و هارون الرشید بخلافت نشست و مامون از مادر بزاد هارون ابو الملوک شهریار پسر اصفهبد شروین ملک الجبال را برسم کروکان بکرفت همچنین قارن پسر ونداد هرمز را و چون خلیفه بخراسان آمد آن هر دو پسر را نزد پدر ایشان فرستاد و خود بطوس رفت و در آنجا فرمان یافت بعد از مدتی مامون در مازندران ملاکی چند بخواست بخر و چون بری رسید اصفهبد بدیدن او آمد و خلیفه با اصفهبد کفت بعضی املاک بابد بخلیفه بفروشی اصفهبد جواب داد نه و ما ملک فروختن عادتی شنیع است بعد چند روز مامون برای اصفهبد آمد و چون تجاره بنو سپید با رحبه براز کوه و دشت بخلیفه هدیه داد و قباله هبه کرده آن را نوشت و تقدیم کرد و ونداد هرمز در عهد مامون درکذشت و این خلیفه اول نایبی که بطبرستان فرستاد سلیمان ابن منصور بود و او بعد از هشت ماه عزل شد و هانی ابن هانی بجای او آمد و هانی مردی صالح بود و با اصفهبدان صلح داشت پس از وی عبدالله ابن قحطبه را فرستادند و او بانی مسجد جامع آمل است و بعد از وی سعید ابن مسلم ابن قتیبه را مامور کردند و او از کابر عرب بشمار میآمد و شش ماه حکمرانی کرد آنکاه از پس آن عبدالعزیز بن حماد عبدالله را فرستادند و هم شش ماه والی بود پس از وی حجاج یکسال و چهار ماه حکومت داشت بعد از وی عبدالملک قعقاع یکسال که عمارت شهر آمل را او کرد و آن عمارت را امامان خراب نمود بعد از عبدالملک عبدالله ابن حازم بمازندران آمد و او در آمل سرای خانه ساخت و حازمه کوی در آمل بنام او معروف است و در عهد عبدالله ابن حازم مردم چالوس خروج کردند و سالم نام که شیخ حازم را کله سیاه مردم لقب داشت از ولایت بر انداختند و باد با لود در ساختند

چون ونداد هرمز بمرد اصفهبد قارن ابن ونداد هرمز بجای پدر نشست و اصفهبد شروین نیز درکذشت و از وی دو پسر ماند یکی قارن که پدر شهریار است و او قبل از پدر وفات کرد دیکری شاپور و قارن بن ونداد هرمز نیز باندک زمان بجهان دیکر رفت و از وی پسری ماند مازیار نام که بجای پدر کرفت و او مردی شجاع و دلاور بود چون مدتی بکذشت اصفهبد شهریار با ونداد امید مازیار را عاجز نموده مزاحم احوال او میشد تا تمام ولایت مازیار بتحت وی افتاد مازیار نزد پسر عم خود ونداد امید ابن ونداد اسفان رفت اصفهبد شهریار نزد ونداد امید فرستاده کفت باید مازیار را بتحت الحفظ نزد من فرستی ونداد امید چون چاره نداشت مازیار را بند کرده نزد اصفهبد فرستاد و او از بند اصفهبد بکریخت بعراق رفت و از آنجا متوجه بغداد شد و بمامون پیوست

واسلام

واسلام قبول نمود و بود تا شهریار وونداد هرمزد طبرستان در گذشت تا مأمون ولایت کوهستان را بر مازیار داد و سفارشنامه
در باب موسی ابن حفص که در طبرستان نایب بود نوشت مازیار بکوهستان آمد و شاپور را که حاکم کوهستان با توابع جبل
بگرفت و بکشت و چهار سال حکومت کوهستان نمود تا موسی ابن حفص بمرد و حکومت مازیار را تمامت استقلال حاصل آمد
و سلوک در تراز وی پسر موسی ابن حفص که محمد نام داشت ننهاد آل باوند با مازیار بخصومت برخاستند و مردم طبرستان از ظلم
مازیار بخلیفه شکایت کردند خلیفه منشوری باحضار مازیار فرستاد او تعلل نمود و از آمل برویان آمد و از معارف تجار گروگان
گرفت و بر ظلم و تعدی افزود خلیفه جمعی را مأمور طبرستان فرمود مازیار برای آنکه خصم بخرج مأمورین خلیفه هلاک در رویان
در آن زندان هر کس میتوانست زر و غنیمت بدست کرده جمع کرده و فرمود فرستادگان خلیفه را از راه رویان که پیاده بجهد عبور توانند
کرد ایشان را از راه سوانکوه وارد کرد تا بجان گذاشتند بار آمل نشر پیچ کرده و بعد از آن بجهد واندانه با آنها احترام نمود و قاضی آمل
و رویان را بدار الخلافه فرستاد چون قضاة بحضرت خلیفه رفتند حال مازیار را از ایشان پرسید طاعت و سلام او را ظاهرا
عرضه داشتند و قاضی آمل پنهان نزد یحیی اکثم که قاضی بغداد بود رفت و خبث عقیده و کفر مازیار و ظلم او را اظهار نمود و گفت او
برهمان آیین آتش پرستی است قاضی این جمله را بعرض خلیفه رسانید خلیفه گفت حالا که عازم غزو روم هستم بعد از معاودت
فکری برای این کار خواهم کرد قاضی آمل گفت اگر مازیار را تدبیری نیندیشیده بگذاریم با تکیم خلیفه گفت عیبی ندارد بعد از آنکه
قاضی به آمل آمد و مازیار خبردار شد که خلیفه بطرف روم رفته است مانند سبع ضاری بجان خلق افتاد و هیچ از یک ظلم فروگذار
نکرد قاضی آمل بمردم گفت من بر دفع مازیار از خلیفه اجازه حاصل کرده ام مردم چون این بشنیدند بجبال فدا بی افتادند بعضی
اهل آمل و رویان باهم اتفاق کرده نزد محمد ابن موسی که نایب خلیفه بود رفتند و قرار دادند هر کجا نایب مازیار را ببینند بکشند
قاضی رویان نیز آنچه از قاضی آمل شنیده بود بعمال مازیار بگفت مازیار بترسید و نزد خلیفه فرستاد و بدفع گفت محمد ابن موسی را
طغیان میباید و با علویان ساخته است بلشکر باوی کارزار مقاومتم و عنقریب خبر فتح را خواهم فرستاد و مدت هشت ماه
آمل را محاصره و بکلی خراب کرد و خلیل و نداسفان و ابو الاحمد القاضی را گرفته کشت و محمد ابن موسی را بند نهاد و بر رویدشت
فرستاد و حصارهای آمل و ساری را بکلی خراب نمود و آنوقت که شهر بند آمل را خراب میکردند بر سر دروازه لوحی نوشته یافتند
که در او این چند کلمه مسطور بود (بنیان نکند عیان نکند و هر کو این لوح را بکند سال را بسر نبرد) و فی الحقیقه چنان بود که سال
بسر نرسیده مازیار را گرفته بقتل آوردند و صاحبان خبر را اندکه این مرد ظالم در کوهستان قلعه ها ساخته و خندقها کنده
دیده بانها نشانده که در هر جا خود را حفظ کند و کسی بی رخصت او از مملکت خارج نشود و خبر ظلم او بخلیفه نرساند
چون مأمون در گذشت و برادر او معتصم بخلافت نشست اهل آمل با ابو القاسم هرون ابن محمد متفق شده و از رفتار و حال
مازیار بخلیفه نوشتند همینکه معتصم از حال مازیار خبردار گشت نامه بعبد الله ابن طاهر نوشت و باو فرمان داد که بطبرستان
رود و مازیار را دستگیر کند عبد الله ابن طاهر عم خود حسن ابن حسین را بدفع مازیار فرستاده درخواست نمود که برای انجام
این مقصود از طرف عراق او را مدد دهند محمد ابن ابراهیم را با لشکر عراق همراه عم عبد الله ابن طاهر فرستادند آنها چون
رسیدند لشکر عبد الله کوهستان را گرفته بودند چون هر دو لشکر بهم رسیدند حصنها را آراستند و بر سر مازیار تاختند
بعد از زد و خورد بسیار که مازیار در آن جنگ نمود دستگیر شد و او را زنجیر کردند و عبد الله ابن طاهر وی را در سند در قید

وبر استری نشسته بطرف بغداد روان شد و در بین راه از میان صندوق مکاری را صدا کرده گفت من موی خربزه کرده ام
مکاری این بعبد الله گفتند عبد الله رفت کرده فرمود او را از صندوق بیرون آوردند و بمجلس وی حاضر ساختند و خربزه ای
خربزه پیش او نهادند و باو گفت خلیفه حرمت ترا نگاه میدارد و مرا وقت شفیع میشوم تا از کار تو در گذرد مازیار گفت فتا الله عنه
تو خواسته شود عبد الله تعجب کرد که او در حالتی است که باید بقتل خود یقین داشته باشد این سخن از چه روی میگوید پس گفت خواهش
کسی کردند و شراب آوردند و کاسه های گران بمازیار پیمودند تا مست لایعقل شد آنگاه از وی پرسید که امروز گفتی عفو تو خواسته
شود یعنی آن مدا است گرم را درست بر حقیقت حال مطلع سازی فتنه ها فرو ننشیند مازیار گفت چند روز دیگر بر تو معلوم
میشود عبد الله در تفتیش اصرار کرد و قسم داد مازیار سر خود را فاش نموده گفت من و افشین و حیدر ابن کاوس از دیرگاهی با هم
عهد کرده ایم که دولت را از عرب بستانیم و بخاندان کسری نقل کنیم بر این روز در فلان محل قاصد افشین سپهبد پیغام داده بود که
در فلان روز معتصم را با فرزندان که واثق و متوکل باشند همه را در خانه خود ببرم و هلاک میکنم عبد الله مازیار را بیشتر شراب
داد تا بیشتر خراب شد آنگاه بفرمود وی را در همان موضع که بود ببرند و حال الشرح حال را برای معتصم خلیفه نوشت چون نوشته او
بخلیفه رسید بیقین پیوست که افشین خیانت میکند بهمان روز که خلیفه را دعوت نموده معتصم گفت واثق و متوکل خیلکی را
اتا من خود میآیم و با جماعه سوار بر نفت افشین سرای او را آراسته و چند غلام سیاه مسلح در خانه پنهان کرده که چون معتصم بنشیند
از جوانب در آیند و او را هلاک نمایند معتصم چون بدر سرای سپهبد افشین رفت گفت تقدم با سیکه معتصم توقف کرده و گفت ای
فلان و فلان شما پیش بروید چون آنها پیش رفتند یکی از هندوان عطسه زد معتصم را آن سخن محقق شد فی الحال دست دراز کرد
ریش افشین را بگرفت و آواز داد که الذهب الذهب هندوان از خانه بیرون جستند خلیفه فرمود تا سرای افشین را آتش زدند
و خود او را بند بر نهادند و چندان نگاه داشتند که مازیار را بیاوردند و پرسیدند چرا خلع طاعت کردی گفت شما مرا
طبرستان دادید و هم فرمان نبردند و عصیان کردند بعرض رسانیدم در جواب گفتید با آنها جنگ کن خلیفه گفت آن جواب
که فرستادم مازیار گفت افشین بعد از آن خلیفه فقها و صلحا و قضاة را احضار نمود و فتوای قتل افشین و مازیار را گرفت
و هر دو را بکشت و حکومت خانواده قارنوندان از سوء عمل مازیار در زوال یافت
بعد از کشته شدن مازیار پسر عبد الله ابن طاهر را بحکومت طبرستان فرستادند و او یکسال و سه ماه حکومت کرد تا
پدرش در خراسان در گذشت وی برادرش محمد را بحکومت طبرستان نصب نموده خود بخراسان رفت و بعد از مدتی
برادر دیگرش سلیمان والی طبرستان شد و محمد ابن عبد الله ببغداد رفت پس از چندی سلیمان هم معزول شد و محمد ابن اوس را
فرستادند محمد پسر خود احمد را در آنجا لوس نمود و کار آن را به بیدیر و خود در رویان نشست و بشدت بنای ظلم را
گذاشت سالی سه روپایان خراج میگرفت یکی برای خود یکی برای پسرش و یکی برای مجوسی که وزیر او بود و کار را از بغداد
میگذشت تا معتصم در گذشت و متوکل بجای او نشست و او مردی بدسیرت بود و مخصوصا با آل رسول صلی الله علیه
و آله عداوت داشت و وزیری خارجی مذهب اختیار کرده و او همیشه بر سفک دماء آل رسول وی را تحریض میفرمود متوکل
شب و روز بخمر و نغم مشغول بود و بیشتر اوقات خود را بمسخره میگذرانید و بخورش از حد میگذشت و او دست که شهید
حضرت سید الشهداء سلام الله علیه را خراب کرده و آب بست و آب چون بروضه نزدیک شد ایستاد و چون بر زاستان

در دهنها افتاد متوکل خائف گشت و باز اذن داد که عمارت کنند و مسلمانان بزیارت روند و آنمقدار که آب بدان نرسید
باسم حایر معروف است و مشاهد طالبیه در عهد متوکل خراب بود در روزگار منتصر خلیفه که دعوی تشیع مینمود داعی
محمد ابن زید از طبرستان مالی فرستاده آن مشاهد را عمارت کردند و امیر عضد الدوله فنا خسرو از آل بویه مشهد مبارک حضرت
امیر المؤمنین علی علیه السلام را در نجف و مشهد حضرت امام حسین علیه السلام را در کربلا و مشهد حضرت موسی و حضرت جواد را
در بغداد و مشهد حضرت عسکری را در سر من رای عمارت فرمود و بر در مشهد حضرت علی ابن ابیطالب علیه السلام نام خود را نوشت
و در آنجا ثبت نمود که کلبهم باسط ذراعیه بالوصید و خود در عاشورا و غدیر و سایر مواقیت در مشاهد حاضر شدی و
بر رسمی که شیعه راست قیام نمودی و خاک او در نجف اشرف است و مولانا اولیاء الله صاحب تاریخ منسوب بمن بدانجا رسیده
و زیارت کرده ام و ناصر خلیفه و پدرش مستنصر امامی مذهب بوده اند و نامهای ایشان بر در آن عمارت مکتوب است غرض
چنانکه پادشاهان را ابتکار و گوی نکو بهره باشد متوکل را بر هلاک آل رسول هوس بودی و قاتل امام علی ابن محمد النقی اوست

ملوک بادوسپان

پوشیده نماند که ملوک بادوسپان شعبه بزرگ از دو شعبه بزرگ ملوک گاوباره میباشند و شعبه دیگر را ملوک دابو
گویند دابویه و بادوسپان پسران جیل ابن جیلان اند و جیل مذکور در طبرستان بلقب گاوباره اشتهار یافت و
پادشاهی طبرستان را با گیلانات ضمیمه کرد ملوک بادوسپان را بجهه داشتن ولایت استندار بلقب استندار نیز میخوانده اند
و بواسطه اینکه ملک اصلی ایشان رستمدار بوده ملوک رستمدار هم گفته اند اگرچه ظهور این سلسله در رستمدار و رویان و نور
و کجور و مضافات آنها بوده ولی تواریخ ایشان را بکوهستان که بر سواد کوه نیز منطوی و مشتمل است ارتباط و اختلاط بحد
کمال میباشد

در کتاب تاریخ طبرستان که سید ظهیر الدین انار الله برهانه در تاریخ هشتصد و هشتاد و یک هجری از روی اسناد صحیح
تالیف نموده چنین بنظر رسیده که جاماسب برادر قباد ساسانی عم انوشیروان را دو پسر بود یکی را نام نرسی و دیگری
موسوم به هواط چون جاماسب درگذشت نرسی بجای پدر نشست و در سیاست بر ملوک کاد و بسیاری از ممالک بر
منصرفات پدر افزود و او را صاحب حروب رنجه گویند و در عهد شاه انوشیروان برای او جنگها کرد و فتح مواضع
نمودی مدت سیزده سال در حد دربند برزم اشتغال داشت و سدی که نسبت با نوشیروان میدهند او ساخته
و از هواط پسری آمد سرخاب نام که جد خاقان شروان است و نادر بر اولاد او حاکم آن ولایت بوده اند و نرسی را پسری
آمد موسوم بفیروز که در جمال از حضرت یوسف درگذشت و بمردی با رستم زال دعوی برابری میکرد چون دوران
زندگانی نرسی سپری گشت فیروز بجای پدر گرفت و در تمام اراضی روس و خزر و صقلاب سروری نمود که حلقه اطاعت او
در گوش بکرد و بقهر و غلبه تا حد گیلان استیلا بهم رسانید و مردم گیلان طوعا کرها او را مطیع شدند و از شاهزادگان
گیلان زنی خواست و از وی پسری آمد که گیلانشاه نام نهاده شد و منجمان و فیلسوفان گفتند از نظرات کواکب چنین معلوم
میشود که گیلانشاه را پسری باید و او پادشاه مستقل باشد فیروز از این جهت خرم گشت و بعد در گیلان بسر برد چون

نوبت تاجداری به گیلانشاه رسید تمامی ممالک پدر خاصه جیل و دیلم مسخر او گشت و منجمان و فیلسوفان اتفاق کردند
که طبرستان نیز از آن وی خواهد بود تا این دعوی در دماغ او قرار گرفت و خواست از حال طبرستان وقوفی حاصل کند
بعد از تامل برا این شد که نایبی بجای خود در گیلان گذارد و خود متوجه طبرستان گردد چنانکه غیری واقف نباشد بنا براین چند
راس گاو و گلی را بار کرده در پیش انداخت و مثل کسیکه از ظلم و تعدی جلای وطن نماید پیاده بطبرستان رفت و با مردم
این ولایت صحبتها کرد و با ملوک و حکام آنسرزمین چون خاص و عام از وی بزرگی و علو همت میدیدند با وگرویدند و او را
گاوباره لقب دادند و از بسیاری ترش در وقایع و حروب که برای حاکم طبرستان اتفاق میافتاد تدبیرهای صائب میکرد
و در هنگام جدال شجاعت مینمود تا در طبرستان مشار الیه و معتمد علیه گشت تا بیک کسری در طبرستان آنوقت شخصی بود
آذر ولاش نام گاوباره را بدرگاه خواند و بملازمت اشتغال فرمود و از آنجا که لشکر عرب از اطراف دست در آورده و
پادشاهان فارس پریشان حال گشته ترکان از خراسان بطبرستان تاخت می آوردند اتفاقا آذر ولاش بجنگ ترکان بجرجان
انهاض نموده چون از دو جانب لشکر آراسته شد گاوباره اسب و سلاح خواست و خود را آراسته در میان هر دو صف بایستاد
و مبارز خواست و جولانها نمود و خود را بر قلب لشکر ترکان زد و آنها را منهزم ساخت از این جهت آوازه شجاعت او تمام
طبرستان را بگرفت و مرتبت او زیاده شد تا روزی نزد آذر ولاش آمد و گفت اجازت میخواهم که بگیلان بروم و اسبابی که
آنجا دارم نقل کنم و باز مانده کار بر ذات سند زود بخدمت رسم آذر ولاش رخصت داد گاوباره بگیلان آمد و لشکر بارا
و گیل و دیلم را جمع کرد و بعد از یکسال رو بطبرستان نهاد آذر ولاش از این حال آگاهی یافت در حال چهار سواری بعد این فرستاد
و کسری یزدجرد را که آخر ملوک عجم بود از آنحال آگاه کرد یزدگرد در جواب گفت باید تفحص کرد و دانست این شخص از کجا
و نبیره کیست و او کدامین قوم است آذر ولاش گفت مردی مجهول است پدران او از ارمنیه آمده و در گیل و دیلم حاکم گشته
و شرح حال او و پدران او باز نمود کسری موبدان را طلبید از او استفسار کرد کتابی که از آن تاریخ وقوفی داشتند بوی
بشناختند و دانستند نسب و نیکی با یکدیگر گفتند این مرد نبیره جاماسب است و از بنی اعمام اکاسره میباشد کسری در حال
نامه به آذر ولاش نوشت که معلوم شد این مرد از بنی اعمام است و بی تامل حکومت طبرستان را با و وا گذار و تسلیم فرمان او شو
آذر ولاش نامه بخواند با ملک رویان نزد تسلیم او کرد گاوباره بی منازعت همت رفعت نیز برفت و ممالک طبرستان
بتصرف او در آمد و در سوم بخف و هشتم نامه بدرگاه کسری فرستاد کسری فرشوادجر شاه در لقب او بنهاد
این حال سی و نهم از تاریخ عجم بود که تازه بنا نهاده بودند و طبرستان را در قدیم فرشوادجر لقب بوده چنانکه پیش ذکر
شد مختصر گاوباره در ممالک گیل و دیلم و رویان حاکم گشت و از لیاه گیلان تا گرگان تصرفها ساخت و قلاع و حصون بنا
کرد انا ذا الملک او در طبرستان بود و مدت پانزده سال در طبرستان بحکمرانی گذرانید و در سنه خمسین از تاریخ عجم
درگذشت و از وی دو پسر ماند یکی را نام دابویه و دیگری موسوم به بادوسپان دابویه بزرگتر بود بجانشینی پدر گشت و او مردی
عظیم و با هیبت و سیاست بود و زلات مردم را عفو نمیفرمود بادوسپان برادر کهتر در رویان قرار گرفت و او خلقی نکو
داشت و در موقع جزا از گناهکاران میگذشت و توبه مردم را قبول میکرد و بی وسیله شفیع بخاص و عام سلوک مینمود
از این جمله معلوم شد که اول مقام ملوک استندار در رویان از عهد یزدجرد ابن شهریار که آخرین پادشاه عجم است بوده

اما دابویه چون درگذشت پسرش فرخان که او را ذو المناقب گفتندی در طبرستان حکومت یافت و فرخان بزرگ از
گیلان لشکر بطبرستان آورد و تا نیشابور برفت و آن ممالک متصرف شد و شهر ساری بنیاد نهاد و طبرستان در دولت
او چنان معمور گشت که محسود سایر بلاد گردید و ترکان را از طبرستان طمع منقطع شد بعد از آن مردم دیلمستان بدو عاصی گشتند
و از آمل تا دیلمستان را بر اصطخر و خندق و غیرها محکم نمود چنانکه حربیانه را راه عبور نبود آنگاه مصقلة بن هبیرة الشیبانی
بطبرستان آمد و دو سال با فرخان بزرگ جنگید پس از آن قطری بن الفجاءة المازنی که از گردنکشان عرب و از خوارج بود
بطبرستان آمد و بعد از او سفیان را فرستاد در این زمان در عهد حجاج بود و حجاج در عقب او لشکر شام و عراقین را فرستاد تا
قطری خارجی را دفع نمایند اصفهبد فرخان در آن وقت بدرمان بود سفیان گفت تو اگر متعرض و لا ینهی من شتوی من
قطری را هلاک کنم سفیان قبول کرد و فرخان از عقب قطری بسمنان رفت و در مصاف او را بکشت و سرش را نزد سفیان فرستاد
سفیان بتعجیل سواری نزد حجاج روانه کرد خبر فتح را رسانید حجاج دو خروار زر و دو خروار خاکستر حمل کرده گفت اگر
سفیان بمدد اصفهبد فرخان این فتح کرده زر را باو دهند و الا خاکستر را در مجلس بر سرش ریزند چون رسول آمد بحقیقت
مسئله نمود زر را باصفهبد داد و خاکستر را بر سر سفیان ریخت و قبل از نوبت خلافت سلیمان بن عبد الملک رسید
یزید بن مهلب که امیر خراسان و ماوراء النهر بود بجنگ اصفهبد فرخان مامور شد یزید بر طمیشه آمد و بدان ممالک
مستولی شد فرخان به بیشها و کوهستان رفت چند اگر یزید بهامون بیشد اصفهبد در مقابل او پیشستی ما بینشان تا آنکه
بساری رسید در آنجا او را شکست داد پانزده هزار لشکر مدد او را گردن زدند بعد از هزیمت یزید فرخان باز ولایت خود را
آباد کرد مدت ملک فرخان هفده سال بود

بعد از فرخان پسرش دادمهر بن فرخان دوازده سال پادشاهی کرد و منازعی نداشت و تا آخر عهد بنی امیه کسی بطبرستان
نیامد چه دولت بنی امیه متزلزل بود و در دوران دادمهر ابو مسلم در مرو خروج نمود چون دادمهر درگذشت پسری از او ماند خورشید
نام که هنوز بحد بلوغ نرسیده بود و کار سلطنت از وی بر نمی آمد تا برادر دادمهر که جیل و صیت برادر خود ساروبه را که شهر
ساری بدو منسوب است ولیعهد قرار داد و گفت چون خورشید بکمال رسد رشد سلطنت و مملکت را باو سپار بعد از آنکه
ساروبه هشت سال حکمرانی کرد خورشید بحد بلوغ رسید ساروبه بعهد برادر وفا نموده مقالید سلطنت را بدست
برادرزاده خود اصفهبد خورشید داد و خود و خویشان با او بیعت کردند بعد از آن ولیعهد منصور که در ری بود نزد
اصفهبد فرستاد که امسال لشکری و معسکر خراسان پیدا شده چون عزم خراسان داریم اگر اجازت باشد بعضی از عساکر
از کنار دریا عبور نمایند اصفهبد اجازت داد و مهدی ابو الخصیب مرزوق سندی را از راه زارم و شاه کوه روانه کرد و ابو عون
ابن عبد الملک را براه گرگان فرستاد تا بوقت خاصی از آن راه بمازندران در آید و به ابو الخصیب گویند و اصفهبد گفته
حصار از افزود که کوهها و بندها از عبور لشکر و تحفی بآنها وارد نیاید و بندهات قصد ایشان قلع و قمع خود داوست
عمرو بن العلاء که قصابی در گرگان یکی را کشته بود و پناه باصفهبد برده مدتها در حمایت وی در آن ولایت بسر برده و ضمنا
از آنجا حدود و معابر و مسالک اطلاع کامل حاصل کرده در این وقت بلشکر خلیفه پیوست قاید لشکر ابو الخصیب با هزار مرد به آمل
تاخت و مرزبان آمل را که از جانب اصفهبد بود در جنگ بکشت و در آمل نشسته تا ابجدل و دعوت باسلام نمود مردم

چون از اصفهبد استمزاج و استخفاف دیده بودند فوج فوج و قبیله قبیله آمده مسلمان میشدند و از آن بر شنیع عمل و
سپهبد گفت چون عمرو بن العلاء در آمل باستقلال تمام نشست اصفهبد خورشید را آن خبر رسید و او قلعه او را الامت
ممکن نیست جمله عزیزان و اولاد و ازواج خود را با اموال و ذخایر و عبید و اماء خود بقلعه الای برد که از راه زارم بیرون بود
آنجا کهفی و طاقی بود که آن را بعد ها عایشه کرگیل گفتند و گویند در آنجا دری از سنگ تراشیده بودند که پانصد نفر از خاصان
بر سبیل ... میماندند و العهدة علی الراوی چون اصفهبد خورشید اولاد خود را در آن طاق نشانید خود چند خروار
زر برداشت و از راه لارجان بدیلمستان آمد لشکر اسلام او را تعاقب کردند و بعضی از اموال او بدست گرفتند مختصر چون اصفهبد
از میان بدر رفت باز آمد عساکر اسلام دو سال و هفت ماه آن طاق را که اولاد اصفهبد در آن بودند در بند محاصره داشتند
آخر الامر در آن طاق وبا افتاد و چهارصد نفر بمردند تا آنجا که ممکن بود اموات را بجایی برده دفن کردند همه را در محلی دفن
ریختند و این فقره اسباب شد که محصورین امان طلبیده بیرون آمدند لشکریان مسلمان داخل آن کهف شده هفت شبانروز
از آن اموال و اسباب بیرون می آوردند حرم اصفهبد را ببغداد نزد خلیفه بردند و از جمله دختران اصفهبد یکی را خلیفه سلیمان
گرفت و دیگری را بحباله نکاح خود در آوردند چون اصفهبد خورشید احوال آن طاق و اموال و اولاد شنید گفت بعد از این عمر را لذتی
نیست زهر بخورد و بمرد پس از حکومت جیل بن جیلانشاه تا فوت اصفهبد خورشید صد و نوزده سال بوده و ترتیب
آنها از این قرار است اصفهبد خورشید بن دادمهر بن فرخان بن دابویه بن جیلانشاه

سلطنت اولاد بادوسپان ابن جیل در رستمدار

پیش گفتیم از جیلانشاه معروف بگاوباره دو پسر بوجود آمد بزرگتر دابویه که شرح سلطنت او و اولادش نگاشته شد
اما برادر کوچکتر بادوسپان که در رویان قرار گرفت اول شخص از ملوک رستمدار است و اولادش تا دیر زمانی استقلال
بوده اند و اگر گاهی دیلمان را و رویان را بعضی اوقات امرای عرب و یا اعیان و امرای خراسان تصرف میکردند کوهستان
ناحیه بلستان همیشه در تحت حکومت آل بادوسپان بود و بزرگان دیلم و حکام جیلان اغلب با آنها مواصلت داشتند
آنها که بنگارش تواریخ ابن جیل پرداختند اصفهبد بادوسپان بن جیل را آدم ملوک رستمدار گفته و از عدل و کاردانی
او سخن رانده بر خلاف دابویه برادر مهترش و میگویند اولاد دابویه بجهت ظلم و تعدی در قلیل زمانی دستخوش زوال
گردیدند و چون اولاد بادوسپان با مردم بعدل و رأفت رفتار مینمودند دیر زمانی در حکمرانی بودند

بعد از اصفهبد بادوسپان ابن جیلانشاه پسرش خورزاد ابن بادوسپان حکومت یافت و در سیم وراه پدر را از دست
نداد و پس از وی اصفهبد بادوسپان ابن خورزاد بحکمرانی رسید و او در عدل و کرم و فضل مشهور عالم بود و این
بادوسپان در آخر عهد خود در روز فتنه که ونداد هرمز باتفاق اصفهبد شروین باوند خروج کرده بود پسر خود ملک شهریار را
با آن دو همدست کرده و لشکر داد تا عمرو ابن العلاء را با جمیع امرای عرب که در رویان بودند منهزم کرده و بسیاری از آنها را
کشتند تا مالک آن مملکت شدند

بعد از اصفهبد بادوسپان ابن خورزاد اصفهبد عبد الله ابن ونداد ابن شهریار ابن بادوسپان حکومت یافت و او

اول کسی است که از ظلم محمد اوس و امرای خلیفه در طبرستان رایت تمرد بر افراشت و با قطب الاولیاء سلطان محمد
کیای بن رضا الحانی بیعت کرد و فرستاد عقب حسن بن زید داعی کبیر و او را آورد و داعی در تمام طبرستان چنانکه پیش ذکر شد
مسلط گشت و سلطان محمد کیای بن رضا الحانی را بعدها از کثرت استعمال سلطان کیه و رخواندند و اصفهبد عبد الله
برادرزاده خود محمد بن رستم بن ونداد را گرد را بسپهسالاری و علمداری لشکر داعی نصب کرد و در آن حدود از مزار که
او اثرها بماند

بعد از و حکمرانی اصفهبد بادوسپان بن افریدون بن قارن را شد و در عهد او سلیمان بن عبد الله الطاهر در جنو باداعی
حرب کرد و استندار افریدون او را مدد داعی فرستاد و سلیمان را منهزم ساخت داعی بادوسپان را بر سر اصفهبد قارن
باوند ملک الجبال فرستاد تا جمله ولایت او را بسوخت و تاراج کرد اصفهبد قارن با زعیما جکری بادوسپان با داعی صلح
کرد و پسران خود سرخاب و مازیار را نزد داعی بنوا گروگان فرستاد و این واقعه در سال دویست و پنجاه و دو بود
و پیش ذکر نموده ایم

بعد از اصفهبد بادوسپان اصفهبد شهریار بن بادوسپان حکومت یافت و در عهد او چهل شبانه روز ملک الجبال
اصفهبد شروین بن رستم باوند باتفاق اصفهبد شهریار در تمیشه با داعی ناصر کبیر حرب کردند و چون اصفهبد هارون
ابن تیدای بن شهرزاد بن افریدون با سید حسن قاسم بیعت کرده بود ناصر الکبیر را بند کرده بلاد جان فرستادند مردم
طبرستان از بیعت شوریده شدند او را از و الخلاص کرده بتمکین و اقتداری که داشت وا گذاشتند

بعد از اصفهبد شهریار بن بادوسپان دوران حکمرانی اصفهبد محمد بن شهریار بن جمشید شد و در عهد او داعی صغیر
از لشکر خراسان گریخته پناه بدو برد استندار داعی را گرفته بند نهاده نزد علی بن وهسودان که نایب خلیفه و در ری بود
فرستاد و اصفهبد محمد بن شهریار با اصفهبد شهریار بن دارای باوند خلاف کرده کار آن بجدال کشید اصفهبد شهریار
گریخته نزد حسن بویه رفت و لشکر آورده تمام طبرستان را ضبط کرد استندار اصفهبد محمد بن شهریار و کیا ابو الفضل
هم بیکو بند سید ابو جعفر الثائر بالله را از گیلان باورد که بقوت او کار خود را از پیش برد از آن طرف حسن بویه ابن العمید
با لشکر به آمل فرستاد و آنها در تمیشه با سید مصاف دادند و لشکر حسن بویه منهزم شد و ثائر علوی به آمل آمد و استندار
ابو الفضل بهرمز بالای آمل قرار گرفت بعد از مدتی ما بین ثائر و استندار مخالفت در گرفت و استندار بولایت خود
رفت ثائر نتوانست در آمل اقامت کند بالضروره روانه گیلان شد

بعدها اصفهبد حسام الدوله زرین کمر و ولد او سیف الدوله باحرب و ولد سیف الدوله حسام الدوله اردشیر فخر الدوله
نماور و ولد او عز الدوله هزار اسف حکمرانی یافتند و این جمله از ملوک عظام بشمار می آیند و در تمام نواحی استندار
حکومت داشته و فرمانفرما بوده اند و در دوران حکمرانی آنها آل بویه بر عراق استیلاء داشتند و ملوک مزبوره با آنها
مصالحت و خویشی کرده و باستظهار آنها خود را و ولایت خود را محفوظ و مضبوط میداشتند بعد از استندار شهرنوش
ابن هزار اسف بحکومت پرداخت و او از ملوک عالی همت بود بعد از و برادرش استندار کیکاوس بن هزار اسف جای
وی گرفت و در آن عهد بزرگ غزان با لشکر بر سر سلطان سنجر آمد و بعد از مسلمی بخارا به سنجر دستگیر شد و محبوس کرده بود

سلیمانشاه برادرزاده سلطان سنجر گریخته بشاه غازی مستظهر گشت شاه غازی او را بهمدان فرستاد و بر تخت
نشاند سلیمانشاه ولایت ری را بشاه غازی رستم مسلم داشت و خواجه نجم الدین حسن جمال و شش ماه
بنیابت ملک در ری بود و مالیات را باو میرسانید و از معارف ری قضاة و سادات و اکابر در ساری خدمت
میکردند و در ری در محله زاد مهران صد و بیست هزار دینار خرج کرده برای ملک مدرسه و عمارتی عالی بنا کردند و
هشت قریه معتبر از قرای ری خریده بر آن وقف نمودند و سید بهاء الدین محمود حصبه را که متکلم مذهب امامیه بود و نامش
در قاموس ضبط شده مدرس آن مدرسه قرار دادند و علی ابن بابا متولی شد آخر الامر موید آی به میر خراسان سلطان
سنجر را از میان غزان بدزدید و بر تخت نشانید و غزها بما وراء النهر شدند و استندار کیکاوس در سال پانصد و شصت
درگذشت و برادرزاده اش استندار هزار اسف بن شهرنوش حکمرانی یافت و او مرد سپاهی و مرد دانا نبود و مثل او
سواری و کمانداری در تمام خراسان و عراق وجود نداشت اما با سوء سیرت و عاقبت بدست هزبر الدین کشته شد
شاه اردشیر باوند که از نامادری سلطان تکش خوارزمشاه در طبرستان قدرت و اعتباری عظیم بهم رسانیده ابو الملوک
زرین کمر بن جستان را بر حسب وصیت جدش ملک کیکاوس استندار بتخت رستمدار نشانید و دختر او را در عقد
کرد تا شوکت و استیلاء بنا کاشان نایل شد و او در ششصد و ده هجری درگذشت و بیستون بن ملک زرین کمر بتخت
رستمدار نشست و گیلانها را در تحت تصرف در آورد و در ششصد و بیست هجری او نیز بسرای دیگر رفت و فرزند
او ملک فخر الدوله نماور ابن بیستون جای پدر گرفت و چندانکه بیستون بقهر و غلبه ملکداری میکرد او وفور تحمل
داشت اما از آنجا که مردم از سختی پدرش رنجیده بودند بتمرد و عصیان برخاستند و با ملاحده ساخته آنها را
برو بان خواندند و ملوک باوند بسبب خدعه سید ابو الرضا حسین بن ابی الرضا العلوی مامطیری شمس الملوک (مامطیر را بعدها بارفروش ده میگفتند)
شاه غازی رستم بن اردشیر بن حسن را کشته و ضعیف شده بودند و امرای سلاطین خوارزم در مازندران تسلط
یافته استندار نماور ناچار در سال ششصد چهل و شش بخوارزم رفت و یکسال ملازم درگاه سلطان جلال الدین
محمد بود تا از و مدد گرفته آمد و مخالفین خود را مقهور ساخت و در ملک خود متمکن شد و در آن وقت سلاطین خوارزم را
کار بآخر رسیده و آفتاب دولت چنگیزیان طالع گشته بود و یکی از شاهزادگان سلاطین خوارزم گریخته نزد استندار آمد
و استندار او را زیاده از حد احترام داشت و در خدمت تقصیر نکرد و از و خواهش نمود یکی از دختران خود را باو تزویج
نماید شاهزاده با وجود کراهت خواهری نداشت باو داد و از این زن پسری بوجود آمد اسکندر نام و استندار نماور
بیست سال در رو بان حکومت نمود و گیل و دیلم بفرمان او بودند چون درگذشت فرزند بزرگ او ملک حسام الدوله
اردشیر در حدود گیلان بحکومت نشست و برادرش اسکندر نایل و آن نواحی قرار یافت و در این اوان احوال
ملوک باوند در مازندران اختلال پذیرفت اگر چه حکومت میکردند اما باستظهار سلاطین خوارزم بود و خود استقلال
درستی نداشتند

بعد از آن استندار شهراکیم بن نماور حکومت یافت و او ملکی جلیل القدر بود و در روزگار حکمرانی او موجب فراغت خاطر
اهل مملکت با مردم به عدل و انصاف سلوک میکرد و مدتی یکسال فرمانروایی داشت و با ملوک گیلان در کشمکش

وعاقبت بغلبه طبرستان را از و منتزع نمودند و حربگاه آنها همیشه کار رود بود و چون استندار شهراگیم بدید از عهد
ملوک کیلان برنمی آید آن نمکاوه رود بگذشت و بعد از آن صلح کردند و نمکاوه رود را سرحد قرار دادند
همینکه پانزده سال از حکومت استندار شهراگیم گذشت پادشاهی چنگیزیان بر منکوقاآن قرار گرفت و سلاطین شرق
و غرب منقاد امر او گشتند منکوقاآن کیت بوقا را که امیری صاحب رای بود برای استخلاص قلاع ملاحده بخراسان
فرستاد کیت بوقا هرجا قلعه و حصاری بدیدی گفت و در آن حصار دیوار کشیدند و خندق حفر کردند و لشکر آنجا نشست و در آن
سرزمین از بیرون مسلط میشدند بدین تدبیر در اندک زمان تمام قلعه ملاحده را فتح کرد مگر قلعه گردکوه و تون و قاین
و الموت که بماندا تا در بند محاصره چون هولاکوخان باشارت منکوقاآن از جیحون گذشت و قلعه تون و قاین را بگشود
لشکری جرار بمحاصره گردکوه فرستاد و خود در پای قلعه الموت آمد و در آن وقت رئیس آن قلعه فرزند خداوند علاء
الدین محمد ابن حسن نومسلمان بود و او را طایفه اسمعیلیه القائم بامر الله میگفتند و در آن نزدیکی یکی از نوکرهای او که حسن
مازندرانی نام داشت او را کشته بود و پسرش خداوند رکن الدین خورشاه بجای پدر نشسته و در میان طایفه ملاحده کشته
و قلعه الموت را در تحت تصرف داشت و او کودکی بی تجربه و بی استعداد بود و سلطان الحکما خواجه نصیر الدین طوسی
علیه الرحمه در آن قلعه با ایشان بسر میبرد یعنی اولا او را بقهر نگاه میداشتند و اواخر بسر لطف آمده و وزیر خود قرار داده
بودند خواجه اگرچه بظاهر با آن قوم موافقت مینمود اما باطنا در استیصال آنها ساعی بود خورشاه با او مشورت کرد که
تدبیر چیست خواجه فرمود تو را جنگ کردن با آنها صلاح نیست مصلحت آنکه از قلعه بیرون رویم و پادشاه را ببینیم خلاصه
بکر و نجنک محضری کردند و بعد یکی را نزد هلاکوخان فرستادند که صلح میکنیم هلاکو عهد کرد و صلح شد خورشاه با خواجه
نصیر الدین و اشراف و اعیان از قلعه بزیر آمدند و رسم زمین بوس بجای آوردند هلاکوخان خورشاه را امر فرمودند تا آنها
و نزد منکوقاآن بردند لکن در بین راه او را کشتند و اموال و ذخایری که در این چند سال که در قلعه الموت جمع شده بود تاراج
رفت و قلعه را خراب کردند و خواجه نصیر الدین را چون دانشمند و دانای یگانه عصر است استمالت نموده هلاکوخان
در کمال احترام او را وزیر و مشیر خود کرده اید و متوجه بغداد شد و باز امرا و سلاطین هر ولایت بنوبت گردکوه را
در بند محاصره داشتند تا از جانب هلاکوخان حکم شد ملوک رستمدار بمحاصره قلعه گردکوه و تسخیر آن شتابند
در آن زمان شمس الملوک اردشیر باوند ملک مازندران بود و استندار شهراگیم گاوباره فرمانفرمای رویان و او یکی از
دختران خود را نامزد شاه مازندران که اردشیر باشد نموده ملک باوند گاوباره باهم بامر هلاکو بمحاصره گردکوه رفتند
در آن قلعه را مغان در هزار ابست و سوی منصور آباد دو منزل اودر بمقام چندان نتایجی شرح این مطلب نیست و هرکس
طالب باشد بتواریخ مبسوطه رجوع نماید
بعد از استندار شهراگیم ابن نماور پسرش فخر الدوله نماور ابن شهراگیم قایم مقام پدر گشت آنگاه برادرش ملک شاه
کیخسرو ابن شهراگیم و بعد از و شمس الملوک محمد و نصیر الدوله شهریار و ملک تاج الدوله زیار ابن شاه کیخسرو و ملک
جلال الدوله اسکندر ابن زیار هریک بنوبت در رستمدار و مضافات حکمرانی کرده اند و در زمان اسکندر ابن زیار یعنی
در سال هفتصد و سی و شش سلطان ابوسعید بهادرخان بمرد و دولت چنگیزیان بسر آمد و در کل ممالک ایران آشوب

درگرفت و سربداران سبزوار اقتدار عظیم بهم رسانیدند و طغاتیمور از امرای مغول که سلطنت میخواست با آن جماعت در افتاد
و امیر مسعود سربداری که مستظهر بانفاس شیخ حسن جوری بود و بعد شیخ خلیفه بود با طغاتیمور برابر شد اورا
شکست داد و طغاتیمور فرار کرده ببلاد رستمدار پناه آورد و ملک فخر الدوله شاه مازندران او را بمهمانی خود امید داد
نمود و چون امیر مسعود با لشکری جرار قدم در خاک مازندران نهاد ملوک رستمدار و مازندران برادر تاخته سپاهیان او را
بکباره نابود نمودند و خود امیر مسعود را دستگیر کرده بنزد ملک جلال الدوله اسکندر آوردند و بعد از دو روز امیر بدبخت
در قریه بوئن مقتول شد و جسد او را در سر راه کالجر و دکا را آستانه بطرف شرقی بخاک سپردند
بعد از کشته شدن ملک جلال الدوله شرحی عجیب برادرش ملک فخر الدین شاه غازی بحکمرانی رستمدار و رویان و
کجور که جدید احداث کرده بود نائل گردید و چون تا در سال هفتصد و هشتاد در گذشت پسرش عضد الدوله
قباد بحکمرانی یافت و بعد از و سعد الدوله طوس ابن زیار عم وی حکمران شد و در آنوقت امیر تیمور گورکان بطرف مازندران
انتهاض نموده آن مملکت را متصرف شد و متوجه عراق گردید و ولایت رویان هم ضمیمه متصرفات وی گردید تا روضه ها
در آن فتنا ندو قلاع آن را مفتوح ساخت و کونور الان امیرین برای آنها تعیین کرده و راه آذربایجان پیش گرفت بلی قلعه
نور در تصرف ملک کیومرث باقی ماند و او در آن حصن حصین متحصن گشته بسر میبرد تا امیر تیمور از فتح روم بقراباغ مراجعت
کرده در آنجا باسم قشلاق مینی نماند بی توقف قلعه فیروزکوه بتصرف اسکندر شیخی بود و فرزندانرا در قلعه گذاشته خود
در درگاه امیر تیمور خدمت مینمود چون بقراباغ رسید اسکندر شیخی اجازت حاصل کرده بفیروزکوه آمده یاغی شد
و قلعه را به آذوقه و ما یحتاج انباشت و بطرف آمل رفت که لوازم طغیان خود را تکمیل کند امیر تیمور امیرزاده رستم ابن
عمر شیخ و امیر سلیمان شاه ابن داود را با لشکر جهة دفع او و تسخیر فیروزکوه روانه کرد چون امیرزاده بپای قلعه فیروزکوه
در رسید چندی آن حصن حصین را محاصره کرد و از عهده فتح آن بر نیامد از آنجا از راه لارجان و کیوان پرم عبور نموده بپای
قلعه نور آمد و باستمالت تمام نزد ملک کیومرث فرستاد و در آن زمان ما بین ملک مشار الیه و اسکندر شیخی خلاف و
مخالفت بکمال بود امیرزاده رستم برای ملک کیومرث پیغام داد که اسکندر شیخی سید و لئیم نموده و راه عصیان رفته اگر دولت
تو را رهنمون است بیرون آئی و در دفع اسکندر با ما متفق گردی و بجانب آمل دلیل عساکر ما باشی هرچه آرزوی تو است
بر آورده خواهد شد ملک کیومرث بسخنان امیرزاده اعتماد نموده بیرون آمد و بعد از ادای زمین بوس کلید قلعه را
نزد او نهاد و در مقام فرمانبرداری ثابت قدم گشت و در آن اوان امیر تیمور شاهزاده ابراهیم را هم با قشونی فرستاده و
با امیر سلیمان شاه ملحق گشتند در ولایت نور اقامت داشتند تا اینکه چون ملک کیومرث بیرون آمد کلید قلعه تسلیم کرد
او را گرفته دست و گردن بستند و نزد اسکندر شیخی فرستادند و نامه نوشتند که تو بسبب آنکه خدمت کرده ای امیر تیمور
از تو خیلی راضی است جهت عناد و طغیان معلوم نیست چون ملک کیومرث دشمن شما است او را دست و گردن بسته فرستادیم
تا بدانی که هر گونه عنایتی در باره تو مرعی و مبذول است و بی تکلف فیروزکوه بیرون بیوس تا واصل شوی
چون ملک کیومرث را در آمل نزد اسکندر شیخی بردند در حال او را اسب و خلعت داده گفت هرچه میخواهی امید بر وی بده من
منصور الهوای امیر تیمور را میدانم ملک کیومرث پیش از خدمت شاهزاده تیمور رفت و حال خود بگفت شاهزاده

او را اعزاز نموده تحفه های نیک بداد و بخدمت باز داشت

بباید دانست که چون ملک کیومرث را از نور به آمل بردند کوتوالی برای قلعه نور تعیین کردند و خواهر ملک کیومرث را برای او عقد کردند و فتح قلعه نور را برای امیر تیمور نوشتند اما ملک کیومرث بعد از آنکه تقریبا یکسال در خدمت شاهزاده بود امیر تیمور بطرف ماوراء النهر نهضت نمود و ارباب غرض بسمع شاهزاده رسانیدند که ملک خیال فرار دارد که در آنجا خروج کند و مقارن اینحال خبر وفات امیر تیمور رسید و در عراق و خراسان آشوب در گرفت لهذا ملک را متعهد داشتند کیومرث بعد از چند ماه از حبس بگریخت و با جمعی قلیل که یک بوشیده تا پای قلعه نور آمدند و در بیرون بنیاد نهادند اما کیومرث داخل قلعه نور میشد و گدایی میکرد و کسی او را نمیشناخت چون چند روز بگذشت با دربان قلعه آشنا شد شبی در داخل دروازه در کنجی پنهان گشته دربان غافل از این معنی در قلعه را ببست چون مردم خوابیدند ملک کیومرث که راه آب کنج برج قلعه را میدانست و قرار گاه کوتوال را هم معین کرده بود در رنگ بد انجا رفت و در خانه که کوتوال با خواهر او خفته بود داخل شده شمع میسوخت و خانه روشن چوبی برداشت و کار کوتوال را بساخت خواهرش آگاه شده خواست فریاد کند او را هم فورا بکشت و سر هر دو را برداشته به برج قلعه برآمد و گفت ای قلعگیان من ملک کیومرث ابن بیستون رستمدارم کار کوتوال و زوجه او را ساختم و سر هر دو این است که در دست دارم مردم رستمدار که نوکر زاده من هستید باید که قتل ترکان و مردم اجنبی تقصیر نکنید چون این حرف مکرر با آواز بلند گفت و مردم قلعه شنیدند و بعضی از نوکرهای او دویده پیش وی میبوسیدند و بدروازه قلعه آمده دربان را بکشتند و غوغا در قلعه در گرفت و ترکان بتضرع آمده التماس عفو کردند و رستمداریها بخدمت شتافته ترکان را گرفته نزد ملک می آوردند و او هر کدام را زنده گرفته بودند بوی بخشید و همچنین هر کس از رستمداریها با او بد کرده بودند بعفو نایل شدند و آنها که خدمت کرده مرحمت دیدند و ملک در ملک خود متمکن گشت و در قلیل زمانی تمام رویان و رستمدار را ضبط نموده و مردم رستمدار تا آن وقت بمذهب اهل سنت بودند ملک کیومرث شیعه اثنا عشری شد و اهالی رستمدار نیز او را پیروی کردند مگر مردم قریه کلبر که متعصب در مذهب اهل سنت بوده و در مذهب خود باقی ماندند

چون ملک کیومرث درگذشت پنج پسر داشت بزرگتر از همه ملک کاوس و کوچکتر ملک مظفر و وفات ملک کیومرث بوسرا هزدبان بالاتفاق افتاد چون ملک کاوس نعش پدر را برداشت خواست بکجور برد ملک مظفر تشنیع کرده در قلعه کجور را ببست و نگذاشت نعش را داخل قلعه آرند لهذا ملک کاوس نعش را بیرون قلعه غسل داده در فرهنچ آرمال در مزار امام زاده طاهر و امامزاده مطهر دفن کرده و باز گشته بنور رفت و اکثر مردم رستمدار بر او جمع شدند و او را جانشین پدر خواندند اما تندی و سختگیری و بیمنکذاشت کار او پیش نرفت و مردم با او اطمینان بهم نرساندند از آنجا که ملک مظفر از همه برادران کوچکتر بود کسی بدو رغبت ننمود لکن ملک اسکندر چون مردی سلیم الطبع بود و جرایم مجرمین را عفو میفرمود و شفقت داشت و اخذ اموال مردم نمیپرداخت و با برادران بمهربانی و در فن سلوک مردم بدو بیشتر راغب بودند اما در اول با ملک کاوس بیعت نمودند و او باقتضای فطرت بنای بدرفتاری گذاشت و اهالی مملکت و برادران از وی متنفر شدند و با ملک اسکندر بیعت کردند و فیمابین دو برادر نزاع در گرفت ملک اسکندر چون ولایت لارجان و قلعه کاردر و دعلان را

در تصرف داشت جمعی را جمع کرده و از سید سلطان محمد گیلانی مدد طلبید او فوجی از گیل و دیلم بکمک ملک اسکندر فرستاد و در لارجان با ملک کاوس مصاف داده ملک اسکندر مغلوب و مفقود شد و او را بقلعه نور آورده چند روزی نگاه داشته تعهد ها کردند بشرط اینکه دیگر خیال مخالفت ننماید بعد از چند ماه نقض عهد کرده بنای خلاف را گذاشت و دنباله آن عناد دراز شد و جنگهای بزرگ و داستانهای طولانی کشید تا روز سه شنبه چهاردهم شوال سال هشتصد و هفتاد و یک مطابق اول مهرماه قدیم ملک کاوس بمرد و فرزند بزرگ او جهانگیر بجای پدر بحکومت نشست و چون فیمابین ملک کاوس و ملک اسکندر صفای کلی حاصل نشده بود جهانگیر از عم خود بیم و هراس داشت و در این وقت امنا بدولت سلاطین قراقوینلو و آق قوینلو گذاشتند چنانکه در هشتصد و هفتاد و سه منقرض شدند و سلاطین آق قوینلو مالک ممالک گشتند جهانگیر منوچهر نیز بر شد که در ظل عاطفت آن سلاطین پاره ای تمکن و اقتدار و کشورداری کرد تا رجب سال چند جهانگیر و ملک اسکندر که تمکن داشتند گاهی بصلح و زمانی بجنگ میگذرانیدند تا اینکه در بلده قم بموکب حسن بیک آق قوینلو پیوستند و صورت حال را معروض داشتند او قرار داد که حاکم و والی رستمدار ملک اسکندر باشد و املاک نواحی رستمدار را با برادرزاده قسمت نماید و سال دیگر که از دیوان داخل به حسن بیک رسانند چندی هم برین منوال سلوک کردند تا در سال هشتصد هشتاد باز کار آنها بنزاع کشید لکن بی حرب و ضرب ملک اسکندر بسلطنت رویان برقرار شد و برادرزاده اش ملک جهانگیر در نور تمکن یافت یعنی قرار شد قلعه نور با توابع تا تلار رستاق و دشت رستمدار و قلعه لواسان با مضافات او را باشد و قلعه کجور و توابع و قلعه کارود با مضافات و لارجان و نشتکوه و لارود و قصران و قلعه سکین و توابع و ساوجبلاغ را ملک اسکندر تملک نماید و از بنی اعمام هر کس در دار است در خدمت ملک جهانگیر بسر برد و امور رستمدار بر این منوال ترتیب یافت و در ایام حکومت ملک فخر الدوله شاه غازی که ذکر او رفت در گیلان و مازندران و هزار جریب در مدت ده سال که این سادات خروج کردند و سید قوام الدین در مازندران بنای ارشاد را گذاشت و اهالی او گرویدند و سید علی کیا در گیلان بمذهب بدعوی امامت نمود و اهالی دعوتش را قبول کردند و آن ممالک در قبضه اقتدار او درآمد و سید بحماد در هزار جریب خروج کرد و سکنه بموافقت او پرداختند و بعد از انقلابات اجزای جلاوی را در فیروزکوه قرار بید بیدار آمد و یکی از مورخین مدت ملک ملوک طبرستان و مضافات را و آنهایی را که در این حدود دست شی داشته نگاشته چون خالی از فایده نبود در اینجا درج نمود

جستنفشاه که معاصر اردشیر بابکان بوده و اسکندر کبیر اجداد او را حکومت طبرستان داده آنها دو بیست سال حکمرانی کرده اند از جستنفشاه تا آخر اولاد او دویست و شصت و پنجسال و آخر عهد اولاد او در زمان قباد پدر انوشیروان عادل است و سه سال ایمرک قباد مانده بود که کیوس را بطبرستان فرستاد و اولاد جستنفشاه را بر انداخت از ابتدای دولت کیوس تا هجرت نود دو سال و وفات گاوباره در سنه چهل هجرت بوده بنابر این از ابتدای ایالت کیوس تا وفات گاوباره صد و سه سال میشود بدین تفصیل حکمرانی کیوس هفت سال زرمهر بیست سال دادمهر هفده سال قلاش بیست و پنج سال مهر بن قلاش بیست سال آذر ولاش بیست و پنج سال گاوباره پانزده سال

اولاد دابویه

دابویه شانزده سال فرخان بزرگ هفده سال دادمهر ابن فرخان دوازده سال سارو بن فرخان هشت سال
خورشید ابن دادمهر پنجاه و یک سال

اولاد بادوسپان رستمدار

ابتدای حکمرانی این سلسله از سال چهل و پنج هجری بوده بادوسپان ابن گاوباره سی سال خورزاد ابن بادوسپان سی سال بادوسپان ابن خورزاد چهل سال شهریار ابن بادوسپان سی سال ونداامید ابن شهریار سی و دو سال عبدالله ابن ونداامید سی و چهار سال افریدون ابن قارن ابن سهراب ابن نماور ابن بادوسپان ثانی بیست و دو سال بادوسپان ابن افریدون هجده سال شهریار ابن بادوسپان پانزده سال هروسندان ابن تیدای ابن شیرزاد ابن افریدون دوازده سال شهریار ابن جمشید ابن دیوبند ابن شیرزاد دوازده سال شمس الملوک محمد ابن شهریار دوازده سال استندار ابوالفضل ابن شمس الملوک محمد چهارده سال حسام الدوله زرین کمر ابن فرامرز ابن شهریار ابن جمشید سی و پنج سال سیف الدوله باحرب ابن حسام الدوله زرین کمر بیست و هفت سال حسام الدوله اردشیر ابن سیف الدوله باحرب بیست و پنج سال فخرالدوله نماور ابن نصرالدوله ابن سیف الدوله باحرب سی و دو سال هزاراسف ابن فخرالدوله نماور چهل سال شهرنوش ابن هزاراسف سیزده سال کیکاوس ابن هزاراسف سی و هفت سال هزاراسف ابن شهرنوش بیست و شش سال زرین کمر ابن جستان ابن کیکاوس بیست و چهار سال بیستون ابن زرین کمر ده سال نماور ابن بیستون بیست سال شهرآگیم ابن نماور سی و یک سال فخرالدوله نماور ملقب بشاه غازی سی سال شاه کیخسرو ابن شهرآگیم پانزده سال شمس الملوک محمد ابن شاه کیخسرو پنج سال نصیرالدوله شهریار ابن شاه کیخسرو هشت سال تاج الدوله زیار ابن شاه کیخسرو ده سال جلال الدوله اسکندر ابن تاج الدوله زیار بیست و هفت سال فخرالدوله شاه غازی ابن تاج الدوله بیست و پنج سال عضدالدوله قباد ابن شاه غازی بیست و یک سال جلال الدوله کیومرث ابن بیستون ابن گستهم ابن تاج الدوله زیار پنج سال ملک اسکندر ابن کیومرث که گاهی با برادر خود ملک کاوس مصلح و گاهی در جنگ بود تا ماه جمادی الاولی از سال هشتصد و هشتاد و یک بیست و چهار سال

مدت حکومت آل قارن بطبرستان

ابتدای حکمرانی این طبقه که انوشیروان شهریار کوه و کوه قارن را بقارن ابن سوخرا بخشید تقریبا پنجاه سال قبل از هجرت است و آخر عهد قارنوندان در سال دویست و بیست و چهار از هجرت که کلیة دویست و هفتاد و چهار سال میشود از قرار شرح ذیل

قارن ابن سوخرا که کوه قارن منسوب بدوست سی و هفت سال الندا ابن قارن پنجاه و دو سال سوخرا ابن الندا شصت و پنج سال ونداهرمز ابن سوخرا پنجاه سال قارن ابن ونداهرمز چهل سال مازیار ابن قارن سی سال

مدت ایالت آل وشمگیر

دولت آل وشمگیر شروع میکند بمرداویج ابن زیار در سال سیصد و نوزده و منتهی میشود بوفات گیلانشاه

در سنه چهارصد و هفتاد که تقریبا مدت ملک این سلسله صد و پنجاه و یک سال است از قرار تفصیل ذیل
مرداویج ابن زیار دوازده سال وشمگیر ابن زیار بیست و شش سال قابوس ابن وشمگیر پنجاه و سه سال منوچهر ابن قابوس پانزده سال باکالیجار ابن منوچهر هفده سال کیکاوس ابن اسکندر ابن قابوس بیست و یک سال گیلانشاه ابن کیکاوس هفت سال

مدت حکمرانی آل باوند که مازندران

ابتدای دولت باوند طبرستان در سال چهل و پنج هجری است و منتهی میشود بقتل ملک فخرالدوله حسن در سال هفتصد و پنجاه و این هفتصد و پنج سال منقسم به سه دوره میشود چه بعضی اوقات بسبب تغلب متغلبین دست این سلسله از حکومت کوتاه شده حتی در کوهستان هم حکمی نداشته اند تا دوره اول از ابتدای تسلط باو است در سال چهل و پنج هجری تا قتل اصفهبد شهریار دارا که در سنه سیصد و نود و هفت بدست قابوس ابن وشمگیر کشته شد و آن با هشت سال حکومت ولاش که قاتل باو بود سیصد و پنجاه و دو سال میشود بشرح ذیل

باو ابن شاپور ابن کیوس پانزده سال ولاش قاتل او هشت سال سهراب ابن باو سی سال مهرمردان ابن سهراب چهل سال سرخاب ابن مهرمردان بیست سال شروین ابن سرخاب که تا عهد او ملوک باوند غیر از باویه حاکم کوهستان بوده اند و ایشان را ملک الجبال میگفتند و او با وندادهرمز خروج کرده تمامی طبرستان را بدست آورد و از دست نواب خلفا منتزع نموده بیست و پنج سال شهریار ابن قارن ابن شروین بیست و هشت سال جعفر ابن شهریار دوازده سال قابوس ابن شهریار سی سال رستم ابن سرخاب ابن قارن بیست و نه سال شروین ابن رستم سی و پنج سال شهریار ابن شروین سی و هفت سال دارا ابن رستم هشت سال شهریار ابن دارا سی و پنج سال

دوره دویم از آل باوند از استیلای حسام الدوله شهریار در سال چهارصد و شصت و شش که اولاد او بعد از دوره اول طبرستان و گیلان و ری و قومس حکمرانی کردند تا قتل شمس الملوک شاه غازی رستم که در تاریخ ششصد و شش کشته شد و مدت این دوره یکصد و چهل سال است از این قرار

حسام الدوله شهریار ابن قارن ابن سرخاب ابن شهریار ابن دارا سی و هفت سال نجم الدوله قارن ابن شهریار هشت سال شمس الملوک رستم ابن نجم الدوله قارن چهار سال علاء الدوله علی ابن حسام الدوله شهریار بیست و یک سال شاه غازی رستم ابن علاء الدوله علی بیست و چهار سال علاء الدوله حسن ابن شاه غازی رستم نه سال حسام الدوله شاه اردشیر ابن علاء الدوله حسن سی و چهار سال شمس الملوک رستم ابن شاه اردشیر ملقب بشاه غازی چهار سال

دوره سیم از دولت آل باوند از حکمرانی حسام الدوله اردشیر ابن شهریار ابن کینخوار ابن یزدگرد ابن شهریار که او را ابوالملوک میگفتند بوده تا قتل ملک فخرالدوله حسن که در سال هفتصد و پنجاه اتفاق افتاد و آل باوند منقرض گشتند و مدت این دوره صد و بیست و پنج سال است اما در خلال این مدت متغلبین از نواب خلفا و سلاطین ترک و ولاعیان در تمام مازندران و رویان دخالت داشته بلکه بعضی اوقات تمام آنها حکمرانی را از دست آل باوند میگرفتند

وایشان مطور سپاهبکری در طبرستان مزیسته کاهی نیز حکومت کوهستان تنها را داشته و باسم ملک الجبال مشهور بوده داشت مازندران بمتغلبین مخصوص گشته و آخر الامر تا آخر ایام آل باوند وانقراض این سلسله تفصیل مدت حکمرانی حکمرانان دورهٔ سیم از قرار تفصیل ذیل است

حسام الدوله اردشیر ابو الملوک دوازده سال شمس الملوک محمد ابن حسام الدوله اردشیر هجده سال علاء الدوله علی بن حسام الدوله اردشیر ده سال تاج الدوله یزدجرد ابن شهریار بن حسام الدوله بیست سه سال نصر الدوله شهریار ابن تاج الدوله یزدجرد شانزده سال رکن الدوله شاه کیخسرو ابن تاج الدوله یزدجرد چهارده سال شرف الملوک ابن شاه کیخسرو شش سال فخر الدوله حسن ابن شاه کیخسرو شانزده سال

دولت متغلبین از نواب خلفاء و اعیان

این دوره هم منقسم به سه قسمت است اول از آن وقت که در سال صد و چهل و چهار اصفهبد خورشید در ایام دولت عباسیه خود زهر خورده بمرد و نواب خلفا بطبرستان آمدند تا وقتیکه ونداد هرمزد و اصفهبد شروین ملک الجبال و استندار شهریار ابن باودوسپان موافقت نمودند و نواب امرای خلفا را از طبرستان بیرون کردند و ولایت را متصرف شدند و شرح آن از قرار ذیل است

ابو الخصیب سه سال خزیمه دو سال ابو العباس طوسی یکسال خالد ابن برمک چهار سال عمرو ابن علاء هفت سال سعید ابن دعلج سه سال عمرو ابن علاء نوبت دویم سه سال عبد الحمید مضروب دو سال مدت این قسمت بیست و پنج سال بوده اما قسمت دویم از وقتیکه مازیار را بکشتند و آن در سال دویست و بیست و چهار بود تا وقتیکه داعی کبیر خروج نمود و طبرستان را متصرف گردید و ما بین تاریخ بیست و شش سال میشود و تفصیل والیان آن مدت این است

حسن ابن حسین ابن مصعب عم عبد الله ابن طاهر که والی تمام خراسان و طبرستان بود چهار سال و در بعضی اوقات کوهستان بندار ابن جرین در تصرف داشت طاهر ابن عبد الله ابن طاهر دو سال محمد ابن عبد الله ابن طاهر ابن ادریس هفت سال سلیمان ابن عبد الله طاهر دو سال قسمت سیم از زمان بالنت داعی کبیر است در سال دویست و پنجاه تا آخر عهد داعی صغیر حسن ابن قاسم در سنه سیصد و شانزده که ما بین دو تاریخ شصت و شش سال میشود و شرح آن از این قرار

داعی الکبیر حسن ابن زید بیست سال داعی محمد ابن زید هفده سال داعی الی الحق ناصر الکبیر هفده سال داعی حسن ابن قاسم که او را داعی صغیر میگویند دوازده سال و بعد از آن خروج سید ابی الفضل ابو جعفر الثائر بالله بود و چون او از گیلان آمد و دعوی نمود در آمل چندان نتوانست بماند و بعد از آن تا آخر حکومت فخر الدوله حسن سادات را در طبرستان و مازندران مطور حکومت و ایالت دخلی نبوده تا وقتیکه سید قوام الدین خروج کرد

پوشیده نباشد که چون دولت آل باودوسپان رو بزوال گذاشت و خورشید اقبال ایشان نزدیک باقول شد سلطان محمد در گیلان در ایالت استعلا بر افراشت و حکام دار المرز از آستارا تا استرآباد او را مطیع و منقاد شدند و سلطان محمد را شش نفر اولاد ذکور بود اول میرزا علی که سلطان محمد او را ولیعهد کرده بود دویم سلطان حسن سیم سلطان حسین چهارم

سلطان هاشم پنجم سلطان حمزه ششم سلطان عباس سلطان محمد در هشتصد و هشتاد و سه در گذشت و میرزا علی بجای او سلطنت یافت

نیز باید دانست که چند نفر از سادات در آمل حکمرانی یافتند نخستین آنها سید قوام الدین الحسینی المرعشی است و نسب او را چنین ضبط کرده اند (سید قوام الدین ابن عبد الله ابن صادق ابن عبد الله ابن حسین ابن علی ابن عبد الله ابن محمد ابن حسن المرعشی ابن حسین الاصغر ابن امام الهمام زین العابدین علی ابن حسین ابن علی المرتضی ابن ابیطالب علیهم التحیة والسلام)

سید قوام الدین که در این کتاب مکرر ذکر او شده سید عالم و متورع بود و خلق کثیری باو معتقد گشته آخر الامر در سال هفتصد هفتاد و پنج حکمرانی رسید و بیست و پنج سال حکومت داشت بعد از و سید علی سی و دو سال حکومت آمل میکرد پس از آن سید مرتضی هفده سال بعد سید محمد هیجده سال بعد سید عبد الکریم نیز ... سال بعد سید عبد الله مقتول هفده سال و بعد سید زین العابدین که گاهی او و گاهی سید عبد الکریم ثانی بحکومت می نشستند و شرح حکمرانی این طبقه را سید ظهیر الدین مرعشی که خود نیز از این سلسله است در کتاب تاریخ طبرستان و رویان و مازندران تا سنه هشتصد و هشتاد و یک نگاشته است و بعد در تاریخ خانی تألیف علی ابن شمس الدین ابن حاجی حسین که باسم سلطان احمدخان نوشته ذکر آنها مذکور است

نتیجه این مقدمات آنکه میر عبد الکریم از نبایر سید قوام الدین که بعد از گشته شدن پدرش بسبب آنکه مقتضی تدبیر ملک باشد نرسیده بود لهذا میر زین العابدین از بنی اعمامش حکومت را مالک گشته میر عبد الکریم بواسطه سابقه مودتی که پدرانش با سادات و حکام گیلان داشتند و آن دیار هموده پناه به سلطان محمد برد و میرزا علی پسر او چون حکمرانی یافت میرزا علی سید را از میر عبد الکریم با ورسلیمی گشته میرزا علی او را بجهت تربیت میرف و میر ظهیر الدین را مامور مازندران کرد و میر عبد الکریم را نیز با شش هزار سواره و پیاده روانه ساخت که بقوت سپاهی تمام حکومت آمل را متملک نماید چون آنها بمازندران رسیدند میر زین العابدین خود را بعهد مازندران نتهیه سواد کوه رفت و برادر خود میر شمس الدین را با هدایای بارد رومی بیعقوب بیک فرستاد که از میرزا علی شکایت کند چون یعقوب بیک از ماجرا با خبر شد بمیرزا در فرد مامور تسخیر گیلان کرد سلیمان بیک نام سردار این لشکر بود و وی از راه قزوین به دریاولک رسید در بیوقت میر ظهیر میر عبد الکریم را بتسخیر ساری فرستاده و معارض چون ندید به گیلان مراجعت نمود آن طرف یعقوب بیک بکر بیک نام را که از امرا بود با میر شمس الدین بمازندران فرستاد چون خبر لشکر ترک بمیر عبد الکریم رسید بگیلان باز گشت و میر زین العابدین باز بتخت ساری نشست و در بیوقت که سلیمان بیک در دریاولک و آستارا برود اقامت داشت میر عبد الملک سپهسالار میرزا لشکر کوه و گیلان جلو عساکر سلیمان بیک را داشت و آنها هیچ جا دست نیافته تا شدند بعد از چهل روز اقامت سادات قزوین وسیله صلح شدند و میرزا علی جریه نعل بهائی بلشکر ترک داده رفتند و شرط مصالحه این بود که میر عبد الملک را با دو دو انه تمام و میرزا علی این شرط را بعمل آورد و میر عبد الملک را نیز بسلیمان بیک خدمت میرزا علی آمد

نیز صاحب تاریخ خانی در سوانح سال هشتصد و نود و نه میگوید که قاضی حسن کیا که از مازندران معاودت نموده

سلوک میر شمس الدین و آقا رستم کرد نسبت به سرداران ظهور رسیده از گرفتن زنجیر و کنبها و غیرها بعرض میرزا علی رسانید
میرزا علی گفت عنقریب کیفر آن اطوار داده میشود و خیال میرزا در لشکر فرستادن بمازندران قوت گرفت و سلطان
هاشم را مأمور این یورش نمود و چند سرداری که از جمله میر عبدالملک بود همراه با سپاهی عازم شدند و از استرآباد
بدیع الزمان میرزا که حکومت و سلطنت خراسان داشت لشکری بمدد فرستاد و چهل هزار مرد جمع شدند و متوجه مازندران
گشتند چون آن جیش جرار بمازندران رسید میرزادهها و سران مازندران و هزار جریب بخدمت سلطان هاشم آمدند و
بعواطف او مستمال گشتند میر شمس الدین و آقا رستم که این خیال دیدند بنیان را بقلعه فرستاده خود با پیرمانده ها
سواد کوه رفتند و کسی در مقابل لشکر میرزا علی نماند امرا لوای نصرت در ساری نصب کردند و لشکر را دو بخش ساختند
نمودند که یک بخش با سلطان هاشم و میر عبدالملک بطرف یشم سرسواد کوه که شرق و جنوب مازندران است روند و آن
حدود را مصفا نمایند و بخش دیگر با ارکان محمد و سپهسالار عباس زادند که بهزار جریب که شرقی مازندران است
نزول کنند و مقصود از توجه فریقین احاطه کردن مقام و منزل آقا رستم و میر شمس الدین بود که راه خروج ایشان از مازندران
مسدود باشد میر شمس الدین و آقا رستم از قصد آنها آگاهی یافته از منزل کامرو سیصد نفر را منتخب کرده این جماعت را
میر شمس الدین با خود بقلعه پرسنک برد و آقا رستم با دسته لشکری بکوله دره نزدیک حدود فیروزکوه نزول نمود
در اینوقت میرحسین کیا یکی از سرداران لشکر گیلان جاسوسی فرستاد و جای آقا رستم را معلوم کرد و بسلطان هاشم خبر
داد که اگر خود بر سر او میروید فبها و الا چند سواری بفرستید تا بر سر او رویم که وقت است در این اثنا خرکاری از
فیروزکوه در راه بر آقا رستم رسید آقا رستم از او سراغ گرفت خرکار گفت سیصد سوار سر راه انتظار تو دارند و اگر
منزل تو را تجسس کنند بر سر تو می آیند آقا رستم متوحش شده بطرف لاسگرد سلطان هاشم و میر عبدالملک بمنزل
آقا رستم رفتند و او را نیافتند اسباب و اثاثیه و اسب و رکیب هرچه بدست آمد بردند و منزل او را بسر باز کشتند و از آنجا
سلطان هاشم با ارکان محمد و سپهسالار عباس به ساری نزول کردند و اهالی آن ساحت که آن عدت و شوکت را دیدند بتملق
مرتبت میرزا علی بر آنها معلوم شد آقا رستم هر دو روز یک جای و هر دو شب در یک مکان قرار میگرفت تا اینکه از هجر
نقل نمود و آسایش را بر خود حرام کرد چون امراء گیلان شمس الدین را در قلعه متحصن دیدند صاحبان لواء بشرگاه آمده
چند روزی در آنجا استقامت بخرج دادند و از آنجا بپای قلعه پرسنک آمدند و اهالی را در تنگی محاصره دست بتوه
آوردند تا عباس سپهسالار خیال کرد که اگر لشکریان گیلان باین سهولت فتح کنند به نیرنگی در نظر خواهند آورد
لهذا بر این شد که صورت فتح را بصلح تبدیل کند و در خلوت با میر شمس الدین قضیه مصالحه را بمیان آورد با آنکه
سلطان هاشم و میر عبدالکریم هیچیک راضی بمصالحه نبودند زیرا که آثار فتح نمودار بود عباس همچنان در خیال خود
ابرامی داشت و در میان آنها اختلافی پدید آمد و بدین واسطه مدت محاصره چهل روز شد و سرداران و لشکریان
دور قلعه پرسنک را داشتند آخر الامر چونکه میر شمس الدین از خدا میخواست صلح شود نزد سپهسالار عباس فرستاد
و او را واسطه مصالحه قرار داد از این قرار که بارفروشده را از آن میر عبدالکریم باشد و آمل و ساری متعلق بمیرزا علی
عباس با سلطان هاشم و ارکان محمد در گفتگو بود که نامه از میرزا علی رسید باین مضمون که حسین بیک علیخان باده

هزار مرد بقزوین رسیده متوجه رود بار است طوری کنید که زود برگردید بنابراین خبر تن بمصالحه در دادند میر شمس الدین
خواجه عبدالله ساروی را نزد سرداران فرستاده اظهار مخالصت نمود و بنیان را خلعت داده روانه کرده و بارفروشده را
بمیر عبدالکریم واگذاشت و لشکر گیلان از مازندران باز گشتند در اینوقت میرزا علی در دیلمان بود بطلب سپهسالار عباس فرستاد
و او را بدیلمان آورد و تکریم و مهمانی شاهانه نمود و علاوه بر خلعت و اسب نقد و جنس یک هزار لشکر با و داده و ویرا روانه
بیه پس کردانید و بلشکریان التفات فرموده و مرخص نمود چند روزی خستگی در کنند اگر چه با آمدن حسین بیک این کار
مصلحت نبود

اسکندر بیک منشی ترکمان در تاریخ عالم آرای عباسی در ذیل سوانح سال نهصد و نه مینویسد - چون امیر حسین کیای چلاوی
تمام ولایت رستمدار و جبال فیروزکوه و دماوند و هارود و آنحدود را در حیطه ضبط در آورده و دوازده هزار سوار
جرار و پیاده بیشمار داشت بحصانت قلاع و حصون مستظهر گشته بخیال مخالفت افتاد و بحوالی عراق دست درازی میکرد
نیز جمعی از ترکمانان باینده کرکه در عراق ضعیف شده و سرکرده آنها جهان بیک شاملو بود بجبال رستمدار رو آوردند امیر
حسین کیا را پناه قرار داده و این فقره بیشتر اسباب غرور امیرحسین کردیده با ملازمان شاه اسمعیل بطور بی ادبی سلوک
میکرد شاه اسمعیل در وقتیکه عازم فارس بود الیاس بیک یقوت علی را با جمعی بفتح شتر و نامزد نمود امیر حسین کیا این خبر
شنیده قبل از اجتماع سپاه قزلباش بر سر الیاس بیک یلغار کرده مشار الیه خود را بقلعه ورامین کشید و چلاویان سپاه
قلعه آمده مدتی او را محاصره نموده بالاخره با او در عهد و پیمان در آمدند و بعد آن ترک ساده لوح را با جمعی از همراهانش
در کبود گنبدری بقتل رسانیدند این فقره بعرض شاه اسمعیل رسیده دفع بوستان رستمدار را پیشنهاد فرموده در اوایل
بهار سال نهصد و نه از منزل قم بدانطرف نهضت کرد و اول قلعه گلخندان را که در کمال حصانت بود محاصره نموده گرفت
و قتل عام کرد و از آنجا بقلعه فیروزکوه رفته آن قلعه را نیز مانند گلخندان ساخته میر علی کیای ضابط آنرا که کوتوال قلعه بعد از کوشش
بسیار التماس عفو نمود و با جمعی سالم ماندند بکران بیاسا رسیدند امیر حسین کیا با دوازده هزار سوار و پیاده زیاده بر سر راه
عساکر شاه اسمعیل در کمین نشست که دستبردی نماید تا بعد از شنیدن خبر فتح گلخندان و فیروزکوه دانست کاری از دستش
نمیآید پناه بقلعه استا که محکمترین حصون آن ولایت است برد موکب شاه اسمعیل بپای قلعه رسیده بلوازم قلعه گیری
پرداخت پس از محاربات معلوم شد مردم قلعه را همی از سنگ تراشیده آب بقلعه میبرند شاه اسمعیل حکم کرد راه رود را
با وجود عظمت کردانیدند چلاویان را عطش مجبور کرده قلعه را بتصرف دادند و قلعه استا سی و سه روز در بند محاصره
بود پس از تسلیم باستثنای چند تن از اهل قلم باقی محصورین از خشک و تر با آتش قهر پادشاهی سوختند از جمله کوشت
مراد بیک جهانو ز شاملو را لشکریان شاه اسمعیل کباب کرده خوردند و امیر حسین کیا در قفس آهنین محبوس شده و کلاه
را غافل کرده زخمی بخود زد و بعد از چند روز در یورت کبود گنبد جان بداد و از اتفاق در همان مکان که لشکریان امیرحسین
کیا الیاس بیک و قزلباشیه را بقتل رسانیده بودند بمکافات عمل خود گرفتار شد و کالبد بیجان او چند روز در قفس بماند
و عاقبت سوخته و خاکستر شد

نیز صاحب تاریخ عالم آرا در وقایع سال نهصد و شانزده مینویسد - آقا رستم روزافزون که متغلب بر ولایت مازندران است

یافته نسبت بملازمان درگاه شاه اسمعیل راه خلاف پیموده هیبت میگفت دست من است و دامن شاهی بیک خان در غم
شاه اسمعیل شاهی بیک خان را بکشته بکیسنا و را بریده با یکی از دلاوران بمازندران فرستاد و گفت این دست را بمجلس
آقا رستم میبری و بدامن او میاندازی و میگوئی چون دست تو بدامن او نرسید ما دست او را بدامن تو رسانیدیم پیش او نهاد
و قتیکه آقا رستم با سرداران طبرستان انجمنی عالی داشت بیخوف بر او وارد شده دست را بمیان انداخت و پیام را ابلاغ و باز گشت
آقا رستم زهره اش آب شد و روز بروز بر ضعفش افزود تا درگذشت

نیز همین مصنف در جای دیگر میگوید سلطان محمد والده ماجده اش مهد علیا خیر النساء بیگم نسبت بسید قوام الدین میرسانید
یعنی خیر النساء بیگم دختر میر عبد الله خان والی مازندران است و او از نژاد سید قوام الدین که مشهور به میر بزرگ بوده و
سلسله نسب ایشان از قرار ذیل است

میر عبد الله خان ابن سلطان محمود ابن میر عبد الکریم ابن میر عبد الله ابن میر عبد الکریم ابن سید محمد ابن سید مرتضی ابن
سید علی ابن سید کمال الدین که معاصر امیر تیمور گورکان بود و در قلعه ماهانه سر چنانکه در تواریخ مسطور است
محصور گشته بجنگ و جدل پرداخت و او خلف الصدق میر بزرگ مزبور است و نسب شریف بسید علی المرعشی میرساند
و بدینجهت سادات این سلسله را مرعشی مینامند و سید علی چنانکه در تاریخ جهان آرا مسطور است از احفاد حضرت امام
زین العابدین علیه السلام است بالجمله آنجناب از جمله سادات عظیم القدر حسینی و جامع سلطنت صوری و معنوی و مقامات
علوی و سفلی و کاشف فایق انفسی و آفاقی بوده در اوایل حال بمجاهده و ریاضت پرداخته چون بکمال رسیده انتظام ممالک
طبرستان بحسن توجه عارف معارف ربانی حواله شده در مازندران رحل اقامت انداخته خانقاهش مرجع خاص و عام
گشته والی آن ولایت افراسیاب چلاوی ابتدا در حوزه ارادت او داخل شده بعد از غلو و بسیاری مریدان ترسیده با
آنجناب بنای عداوت گذاشت و بدفع او جازم گشت و با گروهی بر سر خانقاه سید رفت دفع صائل بر سید واجب شد
و در مقام مدافعه بر آمد تیری از شست قضا رها شد بر مقتل افراسیاب رسید و آنجناب بظفر اختصاص یافت و در آن
ملک بسیف خروج کرده سلطنت صوری را با خلافت معنوی جمع نمود و شرح این داستان را سید ظهیر الدین مؤلف تاریخ
طبرستان در کتاب خود نگاشته و خلاصه از آن نیز در حبیب السیر مسطور است

نیز اسکندر بیک در ضمن سوانح سال هفتصد و هشتاد و پنج و بعد در حوادث راجع بطبرستان شرحی ذکر میکند و میگوید
چون در زمان شاه طهماسب مازندران بارث و استحقاق بمیر عبد الله خان والد مهد علیا خیر النساء بیگم والده
سلطان محمد تعلق داشت میر سلطان مراد از بنی اعمام او باشارت الیه آغاز خصومت و دعوی استقلال نمود و جمعی از
مازندرانیها که از میر عبد الله خان فایده نمیبردند دور او را گرفتند و او بدرگاه شاه طهماسب بنای اظهار بندگی گذاشت
و از آنجا که میر عبد الله خان در ادای مالیات گاهگاه تعلل مینمود شاه طهماسب بتربیت میر سلطان مراد پرداخت و او
روز بروز در ترقی بود تا آنکه میر عبد الله خان از کم خدمتیهای خود پشیمان شد و اظهار عجز و بندگی نمود شاه طهماسب
الکای مازندران را میان ایشان قسمت کرده و هر کدام تقبلات کردند و مقرر شد با هم برادرانه سلوک کنند و متعرض
مملکت یکدیگر نشوند اما میر عبد الله خان تاب اعتبار و اقتدار میر سلطان مراد را نیاورده برخلاف رضای پادشاه در

اعتبار او میکوشید و نمیگذاشت استقلال یابد این فقره مکرر بعرض شاه طهماسب رسید و احکام مؤکد باسم هر یک
صادر یافت میر عبد الله خان دست از سرکشی نکشید تا میر سلطان مراد خان بر او مسلط شد و او را از میان برداشته
حکومت کل مازندران بر او مقرر شد اما چیزی نگذشت که درگذشت و بعد از قضیه میر عبد الله خان پسر دیگرش
میر عبد الکریم با میر عزیز برادر و همشیره اش بدرگاه شاهی آمد و منظور عنایت بود که در وزنی تا انفسته تو باک خود و میر
شاه طهماسب بر غایب بازماندگان صبیه او را برای سلطان محمد میرزا بزنی گرفت و فرزندان از او بوجود آمدند و میر عزیز خان
ولد او را در سلک مقربان جا داده و حکومت نصف مازندران که باو تعلق داشت به سلطان محمد میرزا تفویض فرموده و نصف
دیگر را به سلطان محمود میرزا مشهور بمیرزا خان ولد سلطان مراد دادند اما بعد از انتقال شاه طهماسب به بیرون آمدن سلطان
حسین میرزا کل مازندران بسعی شمس الدین دیو بتصرف میرزا خان در آمد و بعد از وفات که خیر النساء بیگم دختر میر عبد الله
خان مادر سلطان محمد ملکه ایران گشت میرزا خان بدرگاه آمده از اعمال بد خود عذر خواست و حکومت مازندران یافت
بشرط حسن سلوک و انقیاد اما متعهدین خاصه شمس الدین که رفقا و رفاه و غاشیه دیدند نسبت به سلسله مهد علیا کرده میرزا
خان را بخود سری وا داشتند مهد علیا طالب خون پدر شده حکومت مازندران را بامیر علیخان از اقربای خود داده و لیخان
ترکمان را که مصاهرت آن سلسله داشت بظاهر نوعی که داشت میر علیخان جوان صالح درویش نهادی بود اما از بی جرأت
آمدن بدرگاه تعلل نموده تا جامه در قلعه فیروز جاه از حصون حصین مازندران تحصن جست و بعضی از ملازمان میرزا خان نیز
با او موافقت کردند با وجود آنکه دست از حکومت کشیده با بودن او کار میر علیخان در مازندران تمشیت نمی یافت و
تسخیر قلعه فیروز جاه نیز آسان نبود عنقریب مهد علیا بمیر محمد خان را که از ارکان دولت بود با قورخمس خان شاملو و بعضی
امراء مأمور فتح حصن فیروز جاه کردند رفتند و خبر فتح نیامد مهد علیا بیتاب شده شاهرخ خان مهردار را تکلیف رفتن
مازندران کرد چون وی رکنی رکین دولت بود شاه نخود را اجل از این کار رها میدانست لهذا گفت بمیر محمد خان که رفته
کفایت کرده کی خواست موفق نیستیم مهد علیا متقاعد نشده سلطان محمد را بانکار وا داشت و آخر الامر شاهرخ خان
باکمال اکراه روانه شد و در پای قلعه فیروز جاه با میر محمد خان و قورخمس خان ملاقات کرده و استعداد قلعه داری
میرزا خان را معلوم نموده دانست تسخیر قلعه بزودی ممکن نیست با میرزا خان بنای مراسله را گذاشت و نصیحت پرداخت
و گفت مقاومت با دولت امکان ندارد و اسباب برافتادن خاندان است بیا تا ما که مقربان حضرت هستیم بدرگاه رویم و
عجز آغاز بکن شاید مهد علیا بر سر رحمت آید و باز حکومت مازندران تو را شود و اگر نشد در جای دیگر توطن اختیار
بنمائی و بعزت میگذرانی میرزا خان اذعان کرد اما گفت اهل مازندران بامن جریمه از خصم با قاتل عم میکنند نه مهد
علیا بعمرا قاتل پدر خود میدانند و البته میخواهند بقصاص مرا بکشند من حفظ جان خود میکنم برای حکومت نه لا ابالی ادعایم
شاهرخ خان و امرا قسم خوردند که نگذارند شاه و مهد علیا قصد خون میرزا خان یا میل کشیدن چشم او یا کشتن اولاد او
نمایند میرزا خان چون مبتلا شد در دیار سلطان محمد کار تنجی مشورت امرای مزبور و فصل ... خشنود و مطمئن شده
قلعه را تسلیم کرده و بیرون آمد امرا بیرا سون اموال او نکشته قلعه را بنگاشتگان مهد علیا سپردند و میرزا خان را همراه برداشته
باستان شاهی آمدند و هیچ گمان نمیکردند مهد علیا التماس آنها را قبول نمینماید لکن شاه و الهها چون ماجرا را شنید

آزرده شد چه مباشر این بود قلعه قهرا مفتوح شود که بعد از گرجیان میرزا خان را ببخشد زاید الوصف ممنون گردد
لهذا برغم امراء عزم خود را در کشتن میرزا خان جزم نمود

چون شاهرخ خان و امرا به کمر سنجی قرچین رسیدند مهدعلیا سی نفر قورچی فرستاد که میرزا خان را از دست امرا گرفته
خود بشهر بیاورند و بآنها سپرد وقت شب بی اطلاع امرا او را هلاک نمایند همینکه قورچیان بامرا رسیده و میرزا خان را
طلب کردند امرا از شبهه افتاده ابتدا از تسلیم نمودن میرزا خان اباء و امتناع ورزیدند قورچیان باصرار برخاستند امرا
مخالفت صریح را جایز ندانسته با کمال کراهت آن بیچاره را بقورچیان سپردند و آنها در همان شب او را براه عدم فرستادند
امرا از این حادثه بنهایت دلتنگ شده کینه را که از مهدعلیا در دل داشتند زیاد نمودند و چون علاجی نداشتند دیگر
از آن مقوله چیزی بر زبان نیاوردند و بعد از آمدن بشهر بخدمت مهدعلیا رفته تعقدی که باید نمودند این حزبه
آن … کشت و هر روز … بجش افزود تا آخر بتحریک محمدخان ترکمان که از حکومت کاشان معزول شده بود بدفع
مهدعلیا جازم گشته و مکنون خاطر خود را بظهور آوردند و قتل میرزا خان که سیدزاده صالح بیگناه بود بهانه
بهم نمود … میرزا علیخان از حکومت مازندران بهره نبرد و … هرج و مرج تمام باحوال مازندران راه یافت
و … ملوک الطوایف … آمد عاقبت قلعه اولاد و نصف مازندران را آقا الوند دیو و نصف دیگر را
سید مظفر مرتضائی که از امرای مازندران بود ضبط کردند و اعیان آن ملک و فرقه … ببعضی با الوند و برخی با سید
متفق گشتند و از کثرت حوادث که در دولت حادث بشد از امرای پادشاهی کسی بحال مازندران نپرداخت

نیز اسکندر بیک منشی صاحب عالم آرا در سوانح سال هزار و پنج میگوید - چون ولایت طبرستان یعنی مازندران ملک
حال اولاد میر عبدالله خان جد مادری شاه عباس است تصرف آن شرعا پادشاه را شایسته باشد خاصه در صورتی که
سید مظفر مرتضائی و الوند دیو و ملک بهمن لاریجانی که هر یک قطعه از این مملکت را متصرف بودند مکرر بی ادبیها با اولاد
میر بزرگ (سید قوام الدین) مینمودند و بعد از ادای خراج تعلل میورزیدند و راه نفاق میرفتند بنا بر این مقدمات شاه
عباس فرهاد خان را بمازندران فرستاد که آن ولایت را مسخر و مصفا نماید و در آن حکومت کند فرهاد خان با لشکر آراسته
بمازندران رفت و استمالت نامها بامرای متغلبه نوشت و همه را بر انقیاد دعوت نمود مردم آن ولایت مخصوصا سید مظفر
حسین که قصد خودسری داشت در آمدن مسامحه میکردند اما بعد از ارسال رسل و مراسلات رام شده آمدند و فرهاد خان ایشانرا
… ملتفت و گفت تا بدرگاه پادشاهی روی سید مظفر راضی شد بشرط اینکه فرهاد خان با او همراه گردد در آستان پادشاه
شفیع او شود و قصه درش اینکه شاه عباس حکومت مازندران را باز باو تفویض نماید فرهاد خان مصلحت را با او بقزوین
آمده و از امرا مشمول الطاف پادشاهی شد لکن در باطن با وی میلی نداشتند و او تقرب ایشان را … کرده که در منزل فرهاد خان با
… سپرد آخر الامر از حکمرانی مازندران مأیوس شده قرار داد با فرهاد خان بآن ولایت رود و مردم آن را سلاحشان را
جمع کند و خود با اهل و کسان بعراق آید و در آنجا متوطن شود چون … رخصت شد و با فرهاد خان بمازندران رفت و آن را
… که ملازمان از قلعه آمل را مستحکم ساخته بقلعه … برد و فرهاد خان بلوازم قلعه گیری شروع نمود ملک
بهمن که در لاریجان بود بحسب ظاهر اظهار اطاعت میکرد و پیغام میداد که … اختیار و نسبت آملیها حکومت قرار دادها

کاره اند و تدبیر باطن طریق خلاف می پیمود و به اهل قلعه که اکثر ملازمان معتمد او بودند پیغام داد که مردانه در محافظه
کوشید توقف فرهاد خان در پای قلعه طول کشید و سید مظفر نیز از اردوی فرهاد خان فرار کرده بساری که در تصرف
گماشتگان او بود رفت و قلعه (اولاد) را که کار را محکم کرده در آن نشست و خلاف خود را ظاهر ساخت چند نفر از بزرگان
مازندران که نزد فرهاد خان آمده بودند اقتدا بسید مظفر کرده هر یک بحکومتگاه خود شتافتند فرهاد خان در تسخیر
قلعه مساعی شده آنرا بگرفت و مفسدانرا از میان برداشت و برای آمل حاکم تعیین کرد و متوجه فتح محال دیگر گشت بزرگان
که فرار کرده بودند … آمده عذر خواستند و فرهاد خان از آنها گذشت و با اقتدار قصد تسخیر قلعه اولاد را که ملجأ و
… نمود … سید مظفر … و وحشت کرده از قلعه بیرون آمده با اضطراب بجنگل گریخت و چون … آورد
… و علاوه بر آن بمرض … ناگزیر … گرفت
بیمار شد و با ضعف و بی اعتباری بخدمت فرهاد خان آمد و مدتی اسودگی نکرده مبتلا باسهال گشته درگذشت بعد از فوت
او فرهاد خان در مازندران استقلال بهمرسانیده اکثر محال را ضبط نمود و الوند سلطان برادر خود را در مازندران گذاشته
بدرگاه شاه عباس آمد و حقایق حالات را بعرض رسانید اما الوند دیو حاکم سوادکوه از شنیدن خبر مرگ سید مظفر ترسید
گرد … که او را کشته اند و بر بی اعتمادی او افزود و ملک بهمن که مردی فتنه انگیز بود مازندرانیان را بر الوند
سلطان بشورانید و میخواست الوند دیو و بزرگان مازندران با لشکر قزلباش آمیزش کنند الوند دیو که چاشنی گیر
… نیز ترک آن برادر دشوار بود و باغوای ملک بهمن اطاعت نمینمود و این معنی بر امنای شاه عباس معلوم گشته
دانستند تا ملک بهمن دفع نشود طبرستان درست در ید اقتدار ملازمان پادشاهی استقرار نمییابد لاجرم فرهاد خان را
بر سر او فرستادند

نیز صاحب عالم آرا در وقایع سال هزار و شش گوید - ولایت رستمدار در میان ولایت مازندران و گیلان واقع شده و
مشتمل بر دشت و جبال است طولش از حدود آمل و مازندران تا تنکابن گیلان عرضش از کوه دماوند تا کنار دریای خزر
در عهد خلفای بنی عباس کل ولایت رستمدار مع مضافات در تصرف اجداد ملک کیومرث بن بیستون بن گستهم مانع بود
که نسبت بجاماسب بن فیروز عم انوشیروان بن قباد ساسانی درست میکرده اند و بتصاریف زمان تخلخل بعضی محال
خصوصا شهرها بان که سابقا ضمیمه رستمدار بوده راه یافته بعض دیگر از ولایت مذکور بتصرف سلاطین ایران درآمده
داخل عراق شده آنچه در تصرف رستمداریان مانده لاریجان و نور و کجور بوده که میان اولاد ملوک انقسام یافته چنانکه
سابق ذکر شد در عهد شاه طهماسب سه طبقه از ایشان بحکومت قیام داشتند ملک بهمن والی لاریجان که در عهد قدیم از توابع
کجور بوده و ملک عزیز والی نور و ملک سلطان محمود والی کجور بود در جلوس شاه عباس ملک سلطان محمود و ملک عزیز
فوت شده پسران ایشان که هر دو ملک جهانگیر نام داشتند هر یک ملک موروثی خود را در تصرف داشتند و وقتیکه موکب
پادشاهی در ییلاق لار بوده هر دو بدرگاه آمده ملازمت حضرت را اختیار نمودند والی نور مراجعت … دوستی
الکای خود را پیشکش کرد بحسب الاستدعا محلی دیگر را باقطاع او دادند و در همانجا بمرد و ملک جهانگیر حاکم کجور در
سلک مقربان منسلک گشت و محسود اقران شد و ملک پدر را در تصرف داشت چون ملک بهمن بجزای اعمال خود رسید

ارشد اولاد دوی ملک کیخسرو که هفده ساله بود با اهل و برادران در قلعهٔ سمنکو مسکن داشت و خزاین خود را بآنجا
نقل نموده ملک بهمن باعتقاد اینکه تا او و اولادش این قلعه را دارند آسیبی بایشان نخواهد رسید امّا ملک کیخسرو بعد از
واقعهٔ پدر از غضب پادشاهی ترسیده جرأت مخالفت نداشت و ملازمان و اتباع ملک بهمن نیز از ظلم و اعمال ناشایستهٔ
او آزرده بودند و عدم او را موجب آسایش خود میدانستند لهذا در مقام حراست قلعه و فرزندان او بر نیامدند و ملک کیخسرو
چاره خود را منحصر بآمدن بدرگاه دیده با چند نفر از ریش سفیدان باستان بوس پادشاهی آمد و متقبل شد که قلاع خود را تسلیم
نماید و محمد بیک بیکدلی از عظمای طایفهٔ شاملو و مقربان حضرت بضبط اموال ملک بهمن و بدست آوردن قلاع و فرزندان
او مامور و روانه آنصوب شد و قلعهٔ لاریجان و سمنکو را که در حصانت شهرهٔ آفاق است متصرف در آورده و اموال ملک
بهمن را از نقود و نفایس اموال و تفنگ و اسلحه براق و اسباب بزرگ ضبط کرده و اولاد و اتباع او را برداشته بقزوین آمد
چون شاه عباس عهد کرده بود که ملک بهمن را با قلاع و فرزندان بدست آرد جمله را بملک سلطان حسین بعهده وفا نمود
الکای لواسان را بملک سلطان حسین داد و لاریجان را بابتول حاکم فرزبا شد و دولت آن سلسله سپری شد گویند ملک بهمن
بمأوف قلبی عظیم داشت و در زندان و اشخاصی بوده اند که بخطای اندک بیست سال و سی سال در حبس مانده از جملهٔ ...
بانتقام پدر او را گرفته چند سال در زندان او بوده تا بمرد آخر مکافات اعمال خود را دید
امّا ملک جهانگیر که در حضرت پادشاهی معزز میزیست و او را دیوانه ساده لوح پنداشته بودند و کمال مرحمت را در بارهٔ او مبذول
میداشتند جهل و جنون او را نفرار و ادار کرده از درگاه شاهی بکجور گریخت و حصون خود را استوار نموده طریق عصیان پیش
گرفت و قورچیان بسرکردگی الله قلی بیک قورچی تیر و کمان ... مامور بدست آوردن او شدند جهانگیر بقلعهٔ ماز انکوه کجور که بحصانت
مشهور است متحصن جست قورچیان آن حصن را محاصره کردند و توپچیان در پای قلعه توپ بقلعه کوب بسته بقلعه بستند
جنگ در گرفت و تا چهار ماه محاصره امتداد یافت و هر روزه جدال بر کار بود در این اثنا واقعهٔ غریبی رخ نمود دو سه نفر
در صدد غدر بر آمدند و شامت آن بایشان راجع گردید تبیین آنکه بزرگان یکی از قلاع قرار دادند قورچی باشی بر دار لشکر
بکشند و محصورین ماز انکوه را نجات دهند نزد قورچی باشی آمدند و در فتح قلعه تعهدات کردند و قورچی باشی مراتب را
باستان شاهی عریضه کرد و خلاع فاخره برای بزرگان آمد امّا شاه عباس بقورچی باشی نوشت که از مکر رستمدار یان ایمن
مباش و احتیاط را از دست مده بزرگان رستمدار یک هر روز بخرگاه قورچی باشی آمده ذکر فتح قلعه تدبیرات اظهار میکردند
و قورچی باشی با کمال عقل فریب ایشان را خورده بقول آنها اعتماد مینمود تا روزی که بحمام رفته بود مسلح بر سر حمام آمدند که غرض
لاز ...ر باب قلعه داریم و میخواستند بعد از اجازه سر حمام قورچی باشی را پاره پاره کنند یکی از ارباب واضعه همان ساعت
خبر داد قورچی باشی قبل از بیرون آمدن فرستاده یوزباشیان را طلبیده حکم کرد آنها را گرفتند و زنجیر کردند و بعد از
تحقیق جمله معترف بسوء قصد خود شدند و تمامی مقتول گردیدند بعد از قتل آن جماعت و تصرف قلعه ایشان ملک جهانگیر
از قلعه ای بتنگ آمده برادران را در قلعه گذاشته خود شبی از قلعهٔ ماز انکوه بیرون آمده بقلعهٔ دیگر رفت در آن قلعه
نیز نتوانست بماند داخل بیشه و جنگل شد هر روز در جائی و هر شب در مقامی بسر میبرد بعد از چند روز قورچیان دانستند
جهانگیر در قلعه نیست چون در میان قلعه چوب بسیار کشیده بود و گلوله توپ خشت و گل بکجا از بروج قلعه را انداخت و چوبها

تمامان شده دو سه نفر از قورچیان در تاریکی شب بپای یکی از بروج آمده با نفت و آتش که همراه داشتند چوبها را آتش زدند
و چند برج سوخت محصورین مضطرب شده فریاد الامان بر آوردند در قلعه را گشودند و قورچیان داخل قلعه شده اند
برادران ملک جهانگیر ملک کاوس را که در قلعه بود گرفتند و برادر دیگر را که ملک اشرف نام داشت و در قلعهٔ ... بود
ابن حسینخان فیروز جنگ حاکم تنکابن دستگیر کرده نزد قورچی باشی آورد و معظم سپاه را بکجور بجز او سر از رسیدند و سایر
مردم در سلک رعایا منسلک گشتند بعد از آن قورچیان بتفحص جهانگیر در بیشه ها متفرق شدند از قضا جمعی از طایفهٔ مرکع
ملازم ولی سلطان حاکم رانکوه که از آن بامر شاهی بکمک قورچی باشی میرفتند در بیابان بیشه ملک جهانگیر و چند تن همراهان او
بر خورده اند ایشان گریختند و آنان تعاقب کرده عاقبت جهانگیر و همراهانش دستگیر گشته آنها را باردوی قورچی باشی آوردند امّا
شبهنگام صوفیان او را از بند خود بدرگاه بردند و قورچی باشی هم فتحنامه فرستاد در وقتیکه رایات اعلی از لرستان بر میگشت
و شاه وردیخان را بدست آورده بود این خبر بسمع شاه عباس رسید چون از ابن حسینخان و مردم او در تسخیر ولایات مزبور
خدمات مناسبی بظهور رسیده در اول حال الکای کجور بجایزه باو مرحمت شد بعد از فتح خراسان ابن حسینخان حاکم سرخس گشته کجور را
بقورچی باشی دادند و برادران ملک جهانگیر و سایر گرفتاران در سه اوج بلاغ بامر اعلی نابود شدند و مرتبه طبقه ملوک
رستمدار هیچ گشت
نیز اسکندر بیک فتح قلعه اولاد را نیز چنین مبسوط نگاشته و مراد قلعهٔ اولاد دیو است که از نقاط مهم و قلاع قدیمهٔ موضوع
این کتاب یعنی ولایت سوادکوه است و طایفه دیو هم از اهالی آن نواحی محسوب چنانکه طایفه روزافزون هم از مردم آن بلوکات
بشمار میآیند و از طایفه دیو اسم جماعتی در کتب تواریخ هست و از طایفه روزافزون نیز محمد دیو که بحکمرانی بالاات و سیعه
طبرستان عموماً و سوادکوه خصوصاً مشهور اند و در کتب اخبار و سیر مسطور خلاصه اسکندر بیک در بیان فتح قلعهٔ اولاد که از
وقایع سال هزار و شش است میگوید از سوانح اقبال که در بینا الظهور رسید فتح قلعهٔ اولاد است از قلاع مشهورهٔ مازندران
تبیین آنکه سال قبل که فرهادخان بمازندران رفته بود اکثر محال آن ولایت را متصرف شده الوند سلطان برادر خود را در
مازندران گذاشته و قلعهٔ اولاد که از آثار قدیمهٔ پادشاهان فرس و محکمترین قلاع طبرستان است در تصرف الوند دیو بوده
دم از خودسری میزد و مفسدان آن ولایت که مثل حکومت نداشتند نیز بتحریک او درست راه اطاعت نمی پیمودند الوند دیو که
صلاح وقت را با الوند بود و آن جماعت مدارا میکرد چنانکه بعضی او را بموافقت یاغیان و خلاف برادر متهم داشتند اگرچه
الوند سلطان اندک جنونی داشت امّا ننها این حرکت مخالف برادر باشد یاری شاه عباس بعد از عود از لرستان فرهادخان
رخصت رفتن مازندران و گرفتن قلعهٔ اولاد داد و او روانه آنصوب شد نخست برادر را که متهم بیاغیگری شده گرفت
و بدرگاه اعلی فرستاد و بر شاه عباس معلوم شد که آن نسبت افترا است و اگر خلافی کرده از سفاهت بوده یا مصلحت را
چند روزی با دشمن مدارا نموده لهذا مطلق العنانش کردند
امّا فرهادخان با اقتدار تمام بانتظام مهام کل طبرستان مشغول شد و نخست با الوند دیو باب مراسلات را گشود و چون
حال ملک بهمن را در نظر داشت از ترس جان علاقات را منع نمی شد فرهادخان مصمم محاصرهٔ قلعهٔ اولاد گشت الوند دیو چون
امید بمعاونت کسی نداشت خود را محصور ساخت و اولاد و اتباع را در قلعه گذاشته خود با معدودی در بیشه جنگل نهاد فرهادخان

قلعه را بند ابیر گرفت و متملکات الوند دیو و اتباع را بدست آورد و شرح این فتح را بدرگاه اعلی عرضه داشت و در آن
وقت که موکب شاه عباس از قزوین باصفهان میرفت خبر فتح قلعه اولاد در کاشان باو رسید و فرهاد خان بخلاع فاخره
و جوایز سرافراز شد و الوند دیو خود در بیشه ها سرگردان میگشت

نیز صاحب عالم آرا در سوانح سال هزار و هفت میگوید — شاه عباس بعد از فراغت از مهام استرآباد بقصد تسخیر
الوند دیو و سایر دیوساران مازندران متوجه آن سامان گشت و مقرر شد که اگر لازم شود زمستان را در مازندران
قشلامیشی کنند تا آن ساحت درست مصفا شود و بجانب عراق نهضت نمایند اعیان طبرستان ملازم بوده و صید مکلف
بسپاه اکرین الوند دیو نمودند و جمعی را از پیش برای انجام این مهم فرستادند الوند دیو که این اخبار شنید بجز استیمان
از حضرت چاره ندید یکی را نزد خواهرزاده خانم عمه شاه فرستاد و پیغام داد که اگر آن معظمه شفیع این گنهکار شوند مستغفر
عفو تقصیرات من کردند باستانبوس درگاه میآیم شاه عباس وقتی این مضمون کرد بدید فرمود که اگر الوند از روی اخلاص بدرگاه
آید جان و مال و عرض و ناموسش در امان است و الا تا دفع شر او را نمائیم از مازندران حرکت نمیکنیم الوند دیو مستظهر
بعاطفت پادشاهی شده خود را بدرگاه رسانید همایون ندانست و نوازش دید و جرایم او را عفو کردند بشرط آنکه هوای [illegible]
سوادکوه را از سر بدر نماید و با اهل و فرزندان بعراق آید و در ظل عنایت شاهانه مرفه باشند و کاری کند الوند دیو از [illegible]
کلاه شادی خود را بر آسمان انداخت و با متعلقان بعراق آمد و بتوطن در شیراز رغبت نمود و در آنجا متوطن شد چون
شاه عباس از این خیال فارغ گشت بگشت و شکار مازندران مشغول گردید و هر کس از طرف طغیان میرفت بعضی را سیاست
کرده برخی را بعراق فرستادند و طبرستان که ارثا این پادشاه را بود در شمار املاک نیز از متملکات بشمار آمد و موکب پادشاهی از راه
دماوند که نهایت صعب است متوجه عراق شد و در نیوفت کوهستان دماوند را پادشاه از برف برف داشت

هم اسکندر بیگ در وقایع سال هزار و بیست و نه گوید — از سوانح غریبه این سال اینکه از جمله چند نفر از شیخان شیاد گیلان
هرچند طبع بشر همواره بوساوس شیطانی فریفته میشود اما گیلانیها را این استعداد بیشتر است و بانحراف زود ترند
میمانند مؤید این معنی آنکه در این سال چند نفر شیخ شیاد بخیالات فاسده افتادند و یکی از ایشان سید محمد نام بود که
خود را رسول و نایب حضرت صاحب الامر عجل الله تعالی فرجه خواند و دو سه نفر دیگر را خلفا و اعیان خود شمرد و [illegible]
دو نفر را برسالت نزد شاه فرستاده و منشوری مشتمل بر نصایح نوشت و بشارت ظهور حضرت را داده اظهار داشت
که من رسول صاحب الامرم و فلان و فلان داعی و خلیفه من میباشند چون این منشور بدرگاه شاهی رسید استیاب
فتنه و استهزای اینان گشت فرستاده سید را باحترام آوردند و نصیحت کردند نشنید و در قول خود ابرام نمود سیاست
نمودند کذب خود معترف شد و جان بدر برد و دعوی سفیهانه گذاشت

نیز همان مولف در سوانح سال هزار و سی و یک شرح جاده عرضه رود و شوسه که شاه عباس کبیر در مازندران در سوادکوه
ساخته میتوسید و میگوید برادر بیا پوشیده نیست که طرق کل دار المرز خصوصا مازندران صعب و تنگ است و گذار
جبال شامخه و کمرهای کوه مشکل و صعود بسوادکوه از مسالک ناهموار بغایت دشوار و در هر قدم از خوف خطر ناچار
پیاده میشدند و گذشتن شتر با کمال آهستگی از آن مسالک محال مینمود و همین جهت اهالی آن ولایت شتر ندیده بودند

و چون دیده بودند بیاندازه تعجب مینمودند بالجمله منتزهات مازندران چون مطبوع طبع همایون شاه عباس بزرگ شد اکثر
اوقات در آن ولایت قشلامیشی و تفرج و شکار مینمود و شهر فرح آباد و قصبه اشرف مقر جلال بود لهذا همت بعمارت
آن نواحی گماشتند و از آنجا که عملهزمین رکاب شاهی و سایر عابرین بواسطه خطر گذارهای جبال و باریکی بسیار و گل
و لای بیاد در مکانهای همواریهای صعب میگذشت و دو چار خسارت میشدند رای همایون چنین اقتضا نمود که بتوسیع طرق
صعبه و تنظیم و ساختن آن اقدام نمایند و شوارع را چنان کنند که شتر از قطار بیرون جست و دهشت عبور نمایند چنین
کاری که بنظر محال می آمد پذیرفته و چنان ترا هی ساخته شود و میرزا تقی وزیر طبرستان مامور انجام این خدمت شد
و جمعی از غلامان خاصه را که رسما بیتی وزیر باشند رهرو نمودند همراه او باشند و هر چه فرمایند اطاعت کنند اخراجات
از مال خاصه سرکار و اهالی مازندران نیز در این کار خیر بهره عمله مدد نمایند میرزا تقی شروع بکار کرده و نهایت
جهد را مبذول داشت و اعظم راهها که با بدساخته شود راه سوادکوه بود که از الکای خوار و هلیرود و فیروزکوه
بمازندران میرفت و راه مترددین اردوی شاهی نیز همان بود و تا فرح آباد قریب هشت منزل و تخمینا چهل و پنج فرسخ
یلکه زیاده است

استادان سنگتراش چابک دست و تبرداران و بنایان و عمله آنکار را جمع آورده و بر سر رودخانه هائی که در راه بود پلهای
محکم بستند و بقعه طغیان آب هر رودخانه را بسنگ و آجر و گچ و آهک ساختند و بند مدید لابهای عظیم کندند و بقوت
بازوی کار از جبال میرزا نقبها کنده و بند مرجا که مظنه آن بود که بمرور از کثرت سیلاب خرابی در راه پدید آید آهک و سنگ
و آجر اسباب استحکام فراهم آوردند و بیرون رودخانه ملحق کردند و در همواری جاها بنا طرح نمودند و آنچه بیشه جنگل بود
تبرداران زده تخته خالی کرده خاک و ریگ از جاهای دور دست آورده ماهی پشت بلند ساختند و در دو طرف جویها کندند
که آب بارانها از شوارع جوی بها رفته برود خانه ها جاری گردد چنانکه در میان راهی که وسعت داده در بعضی جاها جو نما
قوی بلند خیر آنچه سنگ استخاره بود سنگتراشان تراشیده صنایع غریبه بظهور آوردند و در اندک زمانی این کار خیر صورت
انجام یافت و شتران بار دار قطار قطار پهلوی یکدیگر عبور کردند همچنین در کل شوارع مازندران بتوسیع کوشیده
صعبها سهل شد و از اتفاقات حسنه (کار خیر) تاریخ این امر شگرف است

نگارنده گوید تا اینجا خلاصه احوال ملوک طبرستان که موضوع این تاریخ یعنی سوادکوه اختصاص کلی بار ارتباط تام باینها
دارد نگاشته شد بلکه از تواریخ سایر طبقات سلاطین آنچه راجع بموضوع مذکور است محض تکمیل نوشته میشود
مورخ آل سبکتکین ابوالفضل بیهقی در سوانح سال چهار صد و بیست و شش میگوید — در سیزدهم ماه ربیع الاول امیر
(سلطان مسعود ابن سلطان محمود غزنوی) بستار آباد آمد و خیمه بزرگ بر سر بالا زده بودند از شهر بر آنجانب که راه ساری
بود آن برده بود صحت فراخ و بلند و همه سواد ساری زیر آن و جانبی صحت بود و سراپرده و دیوانها همه زیر آن برده زده
بودند و اینجا رسولی دیگر رسید از آنها کالیجار و دیگران و پیغام گذارد که ایشان بندگانند و فرمانبردار و راهها تنگ است
کرانه گیرند که با بعالی بهر تیر خواند و مهر داد که هست گفته آید تا بطاعت و طاقت پیش برند جواب داد که مراد افتاده است
که تا بساری آرد بیائیم تا این نواحی دیده آید و چون بآنجا رسیم آنچه فرمودنی باشد فرموده آید رسولان باز گشتند

و روز نوروز بود و بیست روز مانده از ماه ربیع الآخر امیر از ستارآباد حرکت کرد و بساری رسید روز پنجشنبه
روز مانده از این ماه و دیگر روز آدینه حاجب نوشتکین و ابوالحسن را با فوجی لشکر بدیهی فرستادند که آنرا قلعه بود و در
وی پیری از ایشان اگر گانیان تا آن قلعه را گشاده آید و ابوالحسن دلشاد و پیر را نامزد کردند و صاحب بریدی لشکر و رفت
کاری بود که بوالحسن را فرموده بودند و این قلعه سخت نزدیک بود بساری برفتند و به نیمروز بستدند و زود باز آمدند و
چنانکه بوالحسن حکایت کرد خواجه بونصر را که آنجا بسیار دفاین و بهر هیچ نیفت و چنانکه رفته بود در مجلس عالی باز نمود
و بموقع افتاد و مقرر گشت که وی سدید و جلد است و این پیر را بدرگاه آوردند پیره زنی و سه خر غارت زده و سوخته
شده و امیر پشیمان شد و پیر را بنواخت و از وی بحلی خواست و باز گردانید و خراب و نیست از باز نمودن چنین حالها
که از بن بیداری افزاید و تاریخ بروا مدامست رود که روا نیست بر تاریخ تحریف و تغییر و تبدیل کردن و نوشتکین و بوالحسن
اگر بیگر خود بیچید آن راه بد را و بیا بنخجکرد و روز یکشنبه غره جمادی الاولی امیر از ساری برفت تا بآمل و این راهها
که آمدیم و دیگر کرد فتیم سخت تنگ بود چنانکه دو سوار بیشتر ممکن نشد که بدان راه برفتی و از چپ و راست همه بیشه بود تا همواره
کوه و آبهای در راه چنانکه پل را کناره نبود و هم درین راه پلی آمد چوبین بزرگ و سوری سخت بوالعجب نادر چون
کانی خاخم و سخت فروخ رسید لشکر را تا از آن پل بگذشت و آب رود سخت بزرگ نماشا و بیش چنان بود که هر که بود
که بر روی برخی فروشدی تا گرهن و حصانت آن زمین این است بهجا فرود آمدند که در راه شهر کیاه خورد و بزرگ بود که
ساخت بسیار داشت چنانکه لشکری بزرگ فرود توانستی آمد و از نزدیک ناصر علوی محقق مانی آمل و دعا با سه سوار آمد
و باز نمود که پسر منوچهر و با کالنجار و شهر آکیم و دیگران چون خبر آمدن سلطان سوی آمل شنیدند بتعجیل سوی ناتل و کجور
و رویان رفتند بر آنجمله که بناتل که آنجا مضائق است با لشکر منصور دستی برزنند
و فضل الله رشید الدین صاحب تاریخ غازانی در وقایع سال ششصد و نود و یک هجری مینویسد [illegible]
در حدود سلطان دوین و قراتغان قرمود و امیر نوروز بسملقان و جرمغان بود و غازان خان در آن زمستان بطوس
مجهر و شکار و جانور برانیدی که تدارند چون اول فصل بهار سنه ششصد و نود و دو بنازکی رویی نمود آوازه یاغی منوا آمد شد
و رایات همایون بر صوب جرجان و شهر نو و جوزجانات نهضت فرمود و امیر نوروز در سملقان تشریف بندگی رسید و از
آنجا عزیمت آذربایجان مصمم فرمود و امیر قتلغشاه را بمحافظت دیار خراسان با لشکرها گذاشت و با امرا نوروز و
ستلمش براه مازندران نهضت فرمود و امیر قتلغشاه دختر عموی خود را خواسته بود و در بیشه زفاف کرده مراجعت
نمود و رایات همایون از بیشه روان شد و از دره ها از حدود مازندران بگذاشت و آتش نامی فرسنگ براند
و براه شاه دژ بجانب فیروزکوه بیرون آمد و بدماوند یکهفته مقام فرمود و صاحب سعد الدین ساوجی را با ستلمش آنجا
بگذاشت تا اموال مازندران و قومس و ری ضبط کند
[illegible] احوال آن [illegible] و آن زمستان در مازندران از هیچ طرف فتنه و تشویش نبود و چون بهار سنه
ششصد و نود و سه رخ نمود شهزاده بر صوب اسفان بجانب دماوند نهضت کرد و براه سلطان میدان فیروزکوه
بیرون آمد و بدماوند ییلاق کردند

عبدالرزاق ابن اسحق سمرقندی در مطلع السعدین که تاریخ گورکانیان است در اتفاقات سنه هفتصد و شصت و نه
(ذکر خروج امیر قوام الدین در ولایت مازندران) امیر قوام الدین در حوالی بلده آمل در قریه دابوی زاهد و گوشه
نشین بود جمعی از مازندرانیان معتقد او شدند و ملازم وی گشتند و امیر افراسیاب چلاوی که از آن وقت حاکم
مازندران بود نیز معتقد او شد و بسبب اعتقاد او کار سید رونق یافت و طمع تسخیر مازندران در ضمیر او جای گیر شد
و این را با جمعی از محرمان در میان نهاد چون امیر افراسیاب بزیارت او آمد چند کس که در کمین غدر بودند او را با جمعی
بقتل رسانیدند و مملکت مازندران از شنوران تا رستمدار بر جناب سید قرار گرفت و اتباع افراسیاب چند گاه
جلکای چلاو را از ایشان نگاهداشته جنگها کردند عاقبت تاب مقاومت نیاورده از چلاو جلا شدند و قلعه فیروزکوه
در دست ایشان ماند امیر اسکندر پسر امیر افراسیاب بخراسان آمده با دوست تربیت رکن الدین که خلیفه شیخ حسن جوری بود
اتفاق نمود
هم در مطلع السعدین در ذکر وقایع سنه هفتصد و شصت و یک که خروج امیر ولی و استرداد استراباد از سربداریه
عنوان کرده میگوید امیر ولی پسر شیخ علی هندو بود و حاکم استراباد از امرای معتبر طغاتیمور خان و امیر ولی پرورده
نادب پادشاه و چون شاه بعد سربداران کشته شد امیر ولی با جمعی عازم نسا گشت و حاکم آنجا امیر شبلی جاوز قربانی
خواهر امیر ولی را نکاح کرده امیر ولی با چند سوار معدود بجانب مازندران عود کرد و چون بموضع دهستان و چلاوی
رسید قریب بیست سوار و پیاده از هزاره پدر پیش او جمع آمدند و در آن ایام علی بل قلندر سربدار از قبل پهلوان
حسن دامغانی حاکم استراباد بود و در بیرون شهر در قلعه ساکن چون خبر امیر ولی شنید با پانصد سوار بغرور و غلام [illegible]
بر سر امیر ولی راندند و مردم امیر ولی مستعد حرب گشته حمله کردند و سربداران منهزم شدند و اکثر بقتل رسیدند و از آن
و سلاح ایشان امیر ولی را استعداد کامل حاصل شد و خبر انهزام سربداریه شایع گردید و مردم طغاتیمور که در گوشه‌ها
پنهان بودند پیش امیر ولی آمدند و امیر ولی عازم استراباد شد و ابوبکر شاه سمنانی که از جانب سربداران حاکم شاهان
بود و ظالم و متکبر بیباک چنانکه در یک روز در و قبیله قلعه میساخت چهل نفر از لشکر مغول را پیش او آوردند فرمود
زنده در میان دیوار گذاشتند با دو هزار پیاده و سوار سربدار که بحکم حسن دامغانی در آن دیار بودند با امیر ولی
محاربه کردند و سربدارها گریخته بخراسان رفتند و امیر ولی در استراباد بر سر حکومت متمکن شد پهلوان حسن
دامغانی پنجهزار مرد مقرر کرد که باتفاق ابوبکر شاه سمنانی متوجه استراباد شوند و در منزل سلطان دوین مازندران
فرود آمدند و امیر ولی مردم خود را بیرون آورده در میان ایشان سلاح کم بود چون ساعتی از غایت رعب رو با امیر ولی
داشت فرمود تا سنگها بکرباس و نمد دوخته بر سر چوبها بستند و گلوله‌ها ساختند و عورات دستارها بر سر نهاده سیاهی
لشکر شدند و دعا با از صمیم قلب جانب امیر ولی را داشتند چون صفوف از طرفین آراسته شد از عنایت الهی رعب و وهم
در دل سربداریه افتاد و از طرف امیر ولی فریاد برآوردند که تات قاشتی یعنی تاجیک گریخت سربداران منهزم گشتند و
لشکر امیر ولی در پی آنها رفته ابوبکر شاه سمنانی خواست از آب گرگان عبور کند نتوانست مردم امیر ولی با وی رسیده سرش را
از بدن جدا کردند و از سربدارها هر کس از کشتن نجات یافت بزشت ترین صورتی بخراسان رسید و امیر ولی بضبط [illegible]

نهایت قوی شد و سربداریه مجال انتقام نیافتند امیر ولی پادشاه لقمان را که پسر بزرگ طغا تیمور خان بود طلب نمود
و چون نزدیک رسید محل ثروت حکومت به دامغان و ما نیز حق گذاری و تربیت کرده پادشاه لقمان را اجازه انصراف
داده هر کس با طغا تیمور خان نسبتی داشت از ساحت مملکت دور کرد و چون حسن دامغانی نماند و خواجه علی مؤید که
سربداریه شد امیر ولی بسطام و دامغان را گرفته و به تدریج سمنان و فیروزکوه تا ری و رستمدار را ضبط کرده و صلابت و صولت
او در خواطر و قلوب قرار گرفت و مملکت او بغایت معمور بود

هم عبد الرزاق سمرقندی در طی اخبار سال هفتصد و هفتاد و شش میگوید سابقا مذکور شد که امیر ولی عهد و شرط کرده بود
بر آستان امیر تیمور آید چون وفا ننمود امیر در این سال بجهان پیل عازم مازندران شده از کنار ترمد عبور فرمود و چند روز
بلخ بود تا لشکر جمع شدند و آنحضرت از بلخ بمرغاب آمد و خانزاده که حرم شاهزاده جوانبخت میرانشاه بود استقبال نمود و
شاهزاده جهان خلیل سلطان در دو ماهه بود بانوی کبرای سرای ملک خانم خانزاده را طویها داده بطرف هرات فرستاد و امیرزاده
خلیل سلطان را گرفته عازم سمرقند شد امیر تیمور از برکه تا شوراه سرخس بولایت نسا آمد امرا شیخ علی بهادر و سونجک
بهادر و مبشر بهادر بر رسم منقلای صف لشکر آراسته در موضع کالکوج بقراول امیر ولی رسیدند و جنگ سخت در پیوست
مبشر را تیری بر دهان رسیده دو دندان او را بیخ برآمد با وجود آن زخم خصم خود را بدست آورده سرش را بریده پیش امیر
تیمور آورد امیر بجلادت او آفرین کرده موضع کالکوج را بر رسم سیورغال با اولاد او ارزانی داشت و قلعه درون را بجنگ
گرفته کوتوال آنرا بیاسا رسانیدند و براه چلاوون و دهستان از آب گرگان گذشته در نواحی کبود جامه شادمان نزول
فرمود و احتیاط لشکر را نموده و از امرای صده و هزاره و صده مچلکها (الزام) گرفتند که از دست جات تغیون جدا نشوند و بجای
نروند و الا مستحق قتل باشند و بجویها و آبها پل بسته هر روز مقدار فرسنگی درخت خار و خاشاک راه را پاک میکردند
و قراولان هم رسیده جنگهای مردانه میکردند و تعرضه روز قراولان را قتال بر این منوال بود روز بیستم امیر ولی جلادت
نموده پیش آمد و آنقدر که قوت داشت زد و خورد کرد و عاقبت منهزم گردید امیرانکو تیمور و خدایداد بهادر و شیخ علی
بهادر و عمر بهادر امیر ولی را تعاقب میکردند تا او بر لشکرگاه آمده دست از ملک و مال برداشته کوچ و متعلقان را در
گردکوه دامغان گذاشته عازم ری شد و سپاه امیر تیمور او را تا رستمدار که از تنگنای اشجار و صعبی راه در آن گذار
دشوار است دنبال کردند در آنجا بحمایت جنگل و بیشه از جنگل شیران ظفر پیشه خلاصی یافت و تخت مازندران
مسخر فرمانکشائی امیر تیمور در آمد و ارکان دولت تیموری باحسان فراوان شاد شدند و فتحنامه‌ها باطراف ممالک
ایران و توران فرستادند و این خبر عالمگیر شد

نیز فاضل سمرقندی در ضمن وقایع یورش پنجساله امیر تیمور در مطلع السعدین فتح قلعه ماهانه سر از محافل آمل را عنوان
کرده میگوید امیر تیمور از استرآباد نهضت فرموده بعد از چند کوچ جنگلی عظیم پیش آمد آنحضرت فرمود بیلداران سر راه
بگشایند آنها عرض یک تیر پرتاب راه در میان جنگل و طرفین را برای برانغار و جوانغار گشودند و حکم شد سید غیاث
الدین پیش برود خود سید کمال الدین رود و او را نصیحت کند که لشکر را در آمل تغار دهند لشکر در آمد و غله فراوان و
چهارپایان بغربیر یافتند و بجانب ماهانه سر شتافتند و درختها از بیخ کنده و چوب و خاشاک بر لایها انداخته و عقد و بدک

بر آنها افکنده چنان راه پیدا ساختند که سوار میگذشت و بعضی جاها از روز تا شب تیرپرتاب نیم فرسنگ راه طی
میشد و در فرود آمدن نیز زحمت بود در بیست و پنجم ذیقعده قراولان طرفین جنگ سخت کردند و امیر شیخعلی بهادر
زخمهای دلیرانه نمود عاقبت سید کمال الدین و عماد الدین از قلعه ماهانه سر بیرون آمده امان طلبیدند امیر تیمور فرمود
ملتمس را مبذول میدارم اما چون مهتران این ولایت باغیگری کرده اند باید فرزندان خود را با مالیات چند سال پیش
ما فرستند تا پدران را امان دهیم اهل قلعه این سخن نشنیده فورا نقاره جدال زدند و ماهانه سر قریه‌ایست در چهار
فرسنگی آمل بجانب دریا و نزدیک آن بر بلندی حصن حصین ساخته اند که یکطرف بدریا پیوسته جانبی که مقابل است از موج
دریا پر آب شده حکم دریا داشت نزدیک به میلی چنانکه از جمیع جوانب آب دریا قلعه را احاطه کرده بود و گرد قلعه بیخ چوبها
بلند نزدیک بیکدیگر بهم فرو برده بودند و از شاخها که بر هم بافته بودند درختها را بهم بسته و استوار ساخته حصاری
دیگر برافراخته امیر تیمور و فتوحها ترتیب داده مرزبان جلد با توق و علم نقاره در کشتیها که پیر پادشاه و او عوض شاه و شیخ علی
قراکولی گرفته و با غله که در آن بود آورده نشانه روی دریا از برق شمشیر و سنان با سلاح چون آفتاب میدرخشید و نفیر و
غریو کوس بر پرده گوش میرسید و افواج لشکر چون امواج بحر اخضر اطراف و جوانب حصار را بر اتحاد فروگرفتند و آتش
جنگ شد که زبان از شرح آن قاصر است حصار بیرون مسخر شد و خصمان بقلعه گریختند امیر تیمور در غره ذیحجه فتح قلعه را
جازم گشته لشکریان جنگهای سخت کردند و بعد از هشت روز محصورین عاجز شده اهالی حصار رو بدرگاه فلک اقتدار
نهادند و مخنث سید کمال الدین و سید رضی الدین و فرزندان بیرون آمده در اول ملاقات بواسطه عقایدی که بدیشان
نسبت میدادند امیر تیمور سخنهای درشت با آنها گفت و بعد بحسن اکرام و بذل انعام همه را نواخته فرمود میبایست معتقدات
بد را ترک کرده بر طریقه سنت و جماعت زندگانی کنید و اهل علم را محترم داشته بر تعلیم علوم شرعی ترغیب نمایید ایشان
نصایح قبول کردند و حکم همایون نفاذ یافت که سادات پیش امیر تیمور آمده اسپاهیان و مفسدان و بداعتقادان را بتیغ
بیدریغ گذرانند و شیخ علی بهادر بانتقام پدرش که آنجا بقتل آمده و اسکندر شیخی بخون پدرش از اسباب دیگر خویشان او
که در دست ایشان سید قوام الدین کشته بود در آمل را گرفته قتل و خونریزی بیادی کردند و سید کمال الدین را با متعلقان
بکشتی بخوارزم بردند و فرزندان او سید مرتضی و سید عبد الله را از سمرقند کنده را نیز تاشکند رسانیدند و چون حکام
ساری و آمل هر چه داشتند از ذخایر و نفایس و متمولان آن دیار و تجار که از اطراف بلاد و امصار رسیده بودند باستظهار
مناعت حصار بقلعه در آورده بودند لاجرم غنایمی که از آن بدیوان اعلی رسید نقد هفتصد شتر بار نقره بود غیر طلا و
آلات زر و نقره و درخت زرکار و سقرلاط و غیرها و بعد از آنکه قلعه را بجاروب غارت و تاراج پاک روفته و اطراف آنرا
کوفته بودند با خاک ساختند و در تاریخ فتح قلعه ماهانه سر این رباعی ثبت افتاده

ای آنکه ترا است مکرمت خوی و خصال　　　وز قلعه ماهانه سرت هست سؤال
هشتاد نیمه ذیحجه برو دانی　　　تاریخ مه و سال گرفتن بکمال

هم صاحب مطلع السعدین در سوانح هفتصد و نود و پنج مینویسد امیر تیمور بعد از فتح قلعه ماهانه سر بشادمان آمد
قشلاق نمود و دار و عکی ساری را بجمشید قارن که از قاین قهستان بود تفویض نمود و بیر اسکندر شیخی که پدر او را سادات

آنجا تعبیه کرده بودند و آمل را گرفته و خود او گریخته مدتی بملازمت موکب همایون مشرف بود آمل را ارزانی داشت
و ایلچیان را با تحف و نفایس مازندران بسمرقند فرستاد و خواهش فرزندان را طلب داشته با آنکه میرزا شاهرخ در تجهیز
ذات آنها بر عقب آمده در ولایت بارز بموضع چلاوون رسیدند و امیر تیمور از فرط اشتیاق ایشان را استقبال نموده بدیشان
مبتهج شد و بمازندران آمدند و چند روز در یورت قشلاق گذرانیده اوقات را بشادمانی صرف فرمودند
محرر مطلع السعدین یورش امیر تیمور را بتجدید که در مقام ضبط تواریخ آنجا هستیم در قلم آورده میشود
پیش مسطور شد که امیرزاده رستم و امیر سلیمانشاه بطرف ری رفتند که بخصوص حال اسکندر شیخی را تمام بدهند و چون بری آمده
دانستند که اسکندر شیخی قلعه فیروزکوه را محکم ساخته و پسر و خویشان خود را آنجا گذاشته و خود بکوهستان و جنگل جلاون
و رستمدار گریخته آن شاهزاده و امیر دو فرسخ طهران ری بیست روز نشستند و از بلاد کاشان و قم و آوه و ساوه و سایر
مواضع دو هزار حشم آوردند و در عقب اسکندر برستمدار در آمدند و قلعه نور را محاصره کرده گشادند و ملک کیومرث پیش
آمده چون میان او و اسکندر شیخی بود برای فریب دادن اسکندر ملک کیومرث را گرفته نزد او فرستادند و گفتند اینک دشمن
تو را بتو تسلیم نمودیم تا مطمئن باشی و بی توقف و اندیشه توجه نمائی چون کیومرث با اسکندر رسید اسکندر قوت بازآمدن
در خود ندید با کیومرث صلح کرد و او را بر سر پای نشاند و هر دو بحصانت کوههای سخت و بیشههای پر درخت و ارتفاع قلاع
کوهستانی پناه بردند امیرزاده رستم و امیر سلیمانشاه واقعه را بحضور همایون انها کردند و در کنار آب علق این خبر بسمع
امیر تیمور رسید امیر تیمور انتهاض فرموده از آنجا روان شد و قاصد بخراسان پیش امیر مضراب فرستاد که با سپاه آن حدود
براه آمل و ساری در آید و عزم هزیمت اسکندر کند
(ذکر فتح قلعه فیروزکوه و دیگر قضایا) قلعه فیروزکوه بر قله کوهی بلند و صعب واقع شده اسکندر شیخی آنرا استوار کرده
و پسر خود و جمعی از اقارب بسپرده و سیصد مرد از دلیران مازندران در آنجا گذاشته چنان پنداشت که لشکرهای روی
زمین فتح و تسخیر آن نتوانند کرد امیر تیمور هم در نهضت بآنجا رسیده عساکر او در اطراف و جوانب قلعه دست بکار جنگ شدند
و کورکه زده سورن انداختند و در حمله اول شهربند و شهر ایشان را با زمین هموار ساختند و روی بتسخیر قلعه آوردند و یک
برج قلعه را که در دامن کوه بر سر رودخانه بنا کرده بارویی آنرا تا بالا بر آورده بودند و مردم قلعه آب از آنجا بر میداشتند
دلاوران آب را از پای کوه بگردانیدند و آنچه باقی مانده بپلیدی ملوث کردند و منجنیق و دیگر اسباب قلعه گیری مرتب شد
اهل قلعه را از صلابت لشکر آتش اثر دست و دل از کار رفته دانستند اگر از تیغ امان نجویند دست مجبور بخون خود شویند
بضرورت سروران قلعه از اوج غرور بحضیض عجز و قصور آمدند و طلب عفو نمودند و معفو و مخلع گشته باز گردیدند
و پسر اسکندر و کلانتران قلعه نیز با تیغ و کفن بیرون آمدند و امیر از جرایم ایشان گذشت و هر را بعنایت رعایت فرمود و
لشکریان بقلعه درآمده ساکنان آنجا را با کوچ بیرون آوردند و دهم ماه مذکور فتح قلعه فیروزکوه میسر گشت و چنان قلعه
بیک روز مسخر شد و امیر تیمور کوتوالی قلعه را بامیر زنگی توپچی داد و بعد از فراغ بطرف جلاو نهضت فرمود و در اینجا
بسمع امیر رسید که قرا تاتار بفتنه و شرارت پرداخته اند تفصیل آنکه یک دسته از تاتار که ضبط ایشان بعهده خواجه بکری
برش بود در ظاهر دامغان دست عصیان بر آورده او را چند زخم زده انداخته رفتند و داروغه دسته که از عقب می آمد

لشکری بر سرش از خدا را افتاده و بدو تاخت و چون از جهات متوجه شد و از دامغان آوردند که مقابله کنند
دسته های دیگر شنیده عزم گریز کردند امیر شمس الدین عباس و تلمش و شاه ولی با فوجی اطراف کردار و غیره دسته ها بودند تیغ
در آنها نهاده در اندرون و بیرون دامغان در سه هزار از آنها را بقتل آوردند و چند گروه از آن بیباکان بطرف جنگلهای
استراباد گریختند و دیگران را امیر شمس الدین با خود ببرد چون امیر تیمور از واقعه آگاه شد یان توجین و فاضل را با پانصد
سوار از رفقای گریختگان فرستاده و از عقب آنها امیرزاده احمد بن میرزا عمر شیخ را با امیر برندق نامزد آن طرف فرمود طن
گروه بدامغان آمده چون جمعی از تاتار کشته شده و فوجی گریخته و بیشتر را امیر شمس الدین برده بود از دامغان بازگشته
بموکب معلی پیوستند و گروه اول بجنگل مازندران در آمده بموضع قرابغان کنار دریای خزر بتاتار رسیدند و با آنکه
لشکریان امیر پانصد سوار بودند و عدد تاتار خیلی زیاده از آنها خود را بر ایشان زدند و آنجمله را متفرق ساخته و هزار خانه
بدست آوردند و هزار کس را بکشتند و یان توجین بار دیگر بهمایون آمده صورت حال را عرض کرده و امیر تیمور را خاطر از دغدغه
تاتار جمع شده مجدداً متوجه استیصال اسکندر شیخی عزیمت نمود و امیرزاده شاهرخ را که ملازم رکاب بود و اندک عارضه
بمزاج عارض داشت بجانب هرات فرستاد و با جمعی از خواص مردمان فرمان داد که لشکر با فرش برادری همایون باشند و موکب
اعلی متوجه جلاو شده به چند روز معدود بر سرتاسر جبال الصعود نموده بربالای کوه جلاو بر آمدند اسکندر رو بهزیمت درههای
امیر تیمور روز بیستم ذیقعده بجلاو رسید تا اسکندر و اتباع او گریخته بودند لشکر منصور روز دیگر از آن محل کوچ کرده
و در آن راه دره ایست عمیق و درخت انبوه و پیوسته میغ و باران دارد که در یکجانب آن آب بزرگیست چنانکه تیر که با سنگ و شنا
از آن عبور نتوان کرد و از صعوبت بجهنم دره مشهور است و پلی که بر روی آن آب بسته بودند اسکندر از آن گذشته و
آنرا خراب کرده چون امیر تیمور بآنجا رسیده عبور از آن نتوان دید عزم بود پل بستند و چهل پهلوان در برسم قراولی سر پل گذاشتند
امیر یوسف برلاس در عقب او سید خواجه از رفقای او سلطان حسین و امیر شیخ نورالدین از پل عبور نموده و بربالای
کوه جهنم دره بر آمده درختها بر انداختند و راه بساختند امیر تیمور نیز از آب گذشته بربالای قله کرد درخت نداشت
نزول فرموده و در آن منزل بعرض مقربان رسید که اسمعیل گرسگابی که از قرای ترمداشت بدرگاه آمده و شرف دست بوس یافته و
لشکریان بجستجوی اسکندر بهر طرف میرفتند و سادات مازندران بحرجی بوده و از قراولان دریا قوجین و شاد ملک برلاس
و شیخ درویش اللهی و شیخ محمد قوجین و بیک تیمور قوجین بسخنان وفا در جوی و وفادار در میان جنگل نزدیک بدریای خزر
باسکندر رسیدند و شیخ درویش اللهی واهمه کرده بهانه آوردن یوسف برلاس برگشت و اسکندر با دویست نفر پیاده و چهار
سوار از قبول خود چون شیر زخمدار بیرون آمد و قراولان لشکر امیر زیاده از بیست نفر بودند و شجاعت اسکندر را بارها
دیده و در واقع پهلوانی او را بمیراث رسیده چه او از نسل بیژن بود و بیژن گیو و مادر با نوگشسب دختر رستم چنانکه فردوسی گوید

نیا شیر جنگی پدر گیو گرد | هم اکنون بر بیژن فرو دستبرد

با وجود این قراولان نیز بر او از خواست امیر تیمور دست بتیر و کمان بردند و اسکندر نیز با سواران خود چند نوبت حمله نمود و
آتش جدال اشتعال یافت و اسکندر بعد از کوشش بسیار روی فرار پیش گرفت و قبول خود را گذاشته بجنگل گریخت و قراولان
بجای خود ایستاده ندانستند از کدام طرف رفت در بنوقت یوسف برلاس و حاجی عبدالله عباس و سیف الملوک از عقب رسیدند

وباتفاق قراولان وارد قبول اسکندر شدند مغافرت کرده‌اند و امیر بوسعید که با امیرزاده رستم و امیرزاده ابوبکر و امیر شیخ نقیا
بود بیشتر آمده بقراولان پیوست و از جانب چپ برای جستجوی اسکندر داخل جنگل شدند و بهزاده او طراب سپیدند و
امیر علی پیر اسکندر و دختران و زنان او را اسیر گرفتند و بمیرزا سلطان حسین بقراولان رسید

هم در کتاب مطلع السعدین بعد از جنگ شاهرخ گورکان در مازندران و فتح بالات آن مینویسد چون ممالک مازندران مفتوح
شد حکومت آن بمیرزا عمر بهادر مفوض گشت و زمام حل و عقد تمام ولایت گرگان و دهستان و استرآباد و دامغان بمشار الیه
سپرده شد و اسباب سلطنت مهیا داشت و امرای شجاعت پیشه در سلک ملازمت منسلک شدند و امیر تیمور نصایح ملوکانه
باو نمود و آداب پادشاهی آموخت پس از آن متوجه مملکت خراسان گردید

هم آن مصنف در باب عزیمت شاهرخ بار دیگر بآن ممالک مینویسد میرزا شاهرخ در مازندران قشلامیشی نمود و مرتضی اعظم
سید عز الدین هزارجریبی بسعادت ملازمت مشرف گشت و عنایت آنحضرت که همیشه شامل حال سادات بود بحظ اعلی
تسیورغال باو عنایت فرمود و مقالید اوامر و نواهی جمهور مملکت مازندران را ضمیمه دیگر ممالک نموده در کف کفایت
شاهزاده عالی قدر میرزا الغ بیک گذاشت و عنان بصوب خراسان معطوف ساخت لشکریان را رخصت نموده شکار
کنان از طرف سرخس راه پیموده در هم ذیقعده بکرسی مملکت یعنی دار السلطنه هرات نزول اجلال نمود

هم در مطلع السعدین در عنوان آمدن سید علی از ساری و باز آوردن بولایت ساری رساندن مینویسد حضرت صاحبقران
هنگام مراجعت از روم و شام حکومت آمل و ساری و توابع را بمرتضی اعظم امیر سید علی ابن امیر سید کمال الدین ابن امیر
سید قوام الدین عنایت فرموده بود و بعد از انتقال امیر تیمور میرزا شاهرخ نیز آن ممالک را برو مسلم داشت و در این ایام
که آنحضرت در ماوراء النهر بود امیر سید مرتضی برادر امیر سید علی مذکور بمعاونت سادات هزارجریب که داماد ایشان
بود لشکری جمع آورده قصد برادر کرده و ملتجی بدرگاه شاهی گشت آنحضرت تفقد فرمود که او را بر مملکتش رسانند صاحب
اعظم خواجه شمس الدین محمد شرف سمنانی را مقرر فرمود که همراه امیر سید علی بولایت ساری رفته امیر سید مرتضی را گوید
که حضرت صاحبقران ولایت آمل و ساری را بامیر سید علی عنایت فرموده و ما نیز مقرر داشتیم حالا مسموع میشود که جناب
مرتضوی او را از آن ولایت اخراج کرده این معنی از کجا است و دور مینماید چه غالبا نمیدانند که ما عنایت و رعایت را
در باره ایشان لازم میدانیم و ملتمسات ایشان را بانجاح مقرون میگردانیم و غافل بموجب حضرتی که منبت نهال آمال
او بوده بدل راه ندهد باید که مراسم متابعت بتقدیم رسانند و روی از جاده اطاعت نگردانند و بنابر وثوقی که از ناصیه
روزگار مرتضوی شنیده ایم واثقیم که این سخن را بسمع قبول خواهد شنود و اگر در دل اندیشه فاسده کرده دماغ غرور
باطل مانده بیرون خواهد کرد ما امروز در خراسان که مرکز دایره دولت است با هشتاد هزار سوار مکمل نشسته ایم و نظما
از جوانب جمع داریم و ضبط آن ممالک ظاهرا احتیاج بنهضت کتاب همایون نداشته باشد چه لشکرها که در آن حدود اند
و منتظر اشارت اگر جناب مرتضوی نصیحت و فرمان نشنود باو میشتابند

خواجه شمس الدین محمد و امیر سید علی باسترآباد رسیده خواجه محمد بساری رفت و امیر مرتضی را نصیحت کرده بجانب ترجیه
خواجه محمد باز آمد و امیر علی در استرآباد نوکرهای امیر خضر خواجه و فوجی از مردم ساری را جمع کرده بطور شبخون

باین شهر رفت سید مرتضی را بیرون کرده و مملکت بدو قرار گرفت

نیز صاحب مطلع السعدین در وقایع سنه هشتصد و پنجاه و نه در ذیل عنوان استیلای مازندرانیان بر قلعه عماد میگوید
قلعه عماد که حصانت آن معلوم است کوتوال آن امیر بابا حسن بود و از جانب خود داروغه تعیین نمود و امیر بابا حسن
در ولایت مازندران چند سردار را که سر فتنه داشتند بدست آورده بعضی را کشته برخی را شکسته بریده در قلعه عماد
محبوس کرده بایشان و داروغه آنجا قرار داده بود و هر شب یکی از ساکنان قلعه محبوسین را طعام دهند و بمحافظت نمایند و
اهل قلعه از این جهت بستوه آمده بودند شبی شخصی که پاسبانی زندانیان نوبت او بود سخن بمجبوری ملت آمد خود بمحبوسین گفت
ایشان گفتند که ما از خود نشست اگر با ما یار شوی هیچکس بر تو ابا نباشد در حرمت اتفاق در خروج در میان آمد کلام الله حمایل
کردند و سوگند یاد نمودند که تحال بندها را برگرفتند و بندها را کشیده بر سر داروغه رفتند و او همه شب شراب خورده چون
بخت بد در خواب غفلت غنوده بود ناگاه صدا و همهمه او را متنبه ساخت و خود را در قفای خانه بچهار دیواری انداخت
مازندرانیان بسر وقت او رسیده سرش را گوش تا گوش بریدند و بعضی از نوکرهای او را که بعضی از ایشان میر هفت بقتل رسانیده
و باقی را بیرون کرده قلعه را چنان مضبوط گردانیدند که بدشواری کسی را بدان دست میبود چون میرزا ابو القاسم بابر
شرح واقعه شنید نهایت متحیر گردید اما از فرط وقار چندان التفات ننمود و فرمود که کوتوال آنجا ما نام رها کرده در
حوالی قلعه میباشند بدیر اقامت کرده آه دل مظلومان او را گرفته اکنون میباید کسی را فرستاده مازندرانیان را استمالت
نمود و صاحب اعظم خواجه عماد الدین استرآبادی متوجه این مهم شده با مازندرانیان ملاقات کرده آنها اظهار بندگی
فرمانبرداری نمودند اما کردار را موافق گفتار نبود بعد از آنکه چند ماه قلعه را در تصرف داشتند و حال آنها معلوم شد
آن حصن را عاقبت بجدال از آنها گرفتند بعد از آنکه جمعی مجروح و مطرود شدند

نیز مولانا عبد الرزاق سمرقندی در وقایع سال هشتصد و شصت و دو میگوید (ذکر هزیمت میرزا سلطان ابراهیم بمازندران
و شکست یافتن از ترکمان) چون میرزا شاه محمود از محاربه میرزا سلطان ابراهیم عنان تافت بجانب مشهد عبور نمود
در روزی چند در آن ولایت گذرانید بطرف جرجان و استرآباد روان شد و در آنجا امیر بابا حسن شرایط بندگی و خدمتگذاری
نیکو بجا آورد و میرزا شاه محمود بار دیگر اسباب سلطنت آماده و ابواب دولت گشاده گشت میرزا سلطان ابراهیم
هنگامیکه بر این معنی واقف گردید رایت عزیمت بصوب مملکت مازندران برافراخت و بسرعتی تمام روان شد و از
راه فنا و بار فروش بولایت مازندران در آمده و از آن طرف شاه محمود با جنود نا معدود و سپاه خراسان و گرگان و
لشکر جرجان و مازندران جمع آمدند و از شهر استرآباد جنبش نموده با میرزا سلطان ابراهیم برابر شدند و طرفین مهیای
قتال گشتند در این اثنا واقعه عجیب وقوع یافت یعنی امیر بابا حسن که در آن ولایت حاکم بود و بر تر از تحت خود معاش مینمود
بعد از فوت میرزا ابو القاسم بابر نخوت و عظمت ظاهر گردانید و سرداران مازندران که از وی نهایت آزرده خاطر بودند
همواره میرزا جهانشاه را بتسخیر جرجان تحریض مینمودند و نیز این اندیشه داشته بیوقت که آن دو شاهزاده بهم
نزدیک بودند میرزا جهانشاه فرصت را غنیمت شمرده شیخی امیر نظام الدین سید عبد الکریم که از رفتار و فریب
امیر بابا حسن دلخوش بود داشت فتح مازندران را از اجازم شد و از راه عقبه صندوق شکن که مرغ از فراز کوهسار آن

دشوار میگذشت و صبا از مساحت نالان و بهادران عاجز میگشت بولایت جرجان درآمد شاه محمود از شنیدن این خبر
سراسیمه شد و اضطرارا فرار اختیار کرد و میرزا سلطان ابراهیم آمدن ترکمانان را باور نکرده فرمود تا باحسن مکر میکند و از
همان منزل که این خبر یافت و سپاه یلغار کرده تا یکمرحلگی استرآباد عنان باز نکشید و آنجا هم چند ایام بود و نیکخواهان عرضه
داشتند که میباید توقف کرد تا سپاه و آغرق ملحق شود و خبر ترکمانان محقق کرده بجانب ... رسید و میرزا سلطان ابراهیم چنان
دانست که امرا از بیدلی این سخن میگویند با ترکمانان بکران عزم را جولان داد و جمعی از الوسان را برسم قراولی از پیش
فرستاد و در آن موضع آب و لای و جنگل و تنگنای بمرتبه ایست که در مضبوط طریق آن زیاده از یک سوار بدشواری گذار میکند
و بغیر جاده مستقیم هر طرف که میل کند از صوب صواب دور میافتد و بیشتر آن است که اسب و مرد هلاک میشوند بالجمله
در اثنای راه جمعی از ترکمانان خود را بقراولان خراسان نموده عنان باز کشیدند و بهادران خراسانی دلیرانه بر ایشان
تاختند و اساس دولت میرزا سلطان ابراهیم را ویران ساختند گروهی انبوه از جنگلها بیرون آمده بر سر قراولان ریختند
و غبار پیکار از گذرگاه برانگیختند و در آنجا میرزا سلطان ابراهیم با بدیع زنگشا اکثر امید و بیم بقراولان رسید و در
برابر دشمن صف کشید اما چند بیش نتوانست مقاومت نماید یعنی قراولان را که اصل لشکر بودند مقهور و شکسته
دید عنان اضطرار را بدست فرار داد و روی از ستیز بصوب بیابان گریز نهاد و این واقعه در سه شنبه بیست و پنجم محرم
واقع گردید دلیران ترکمان در قفای الوس جغتای در آمدند و تیغ در ایشان نهادند و آرزوی که سالها در دل
داشتند حاصل نمودند

هم در مطلع السعدین در ضمن سوانح سال هشتصد و شصت و شش مسطور است که حضرت سلطان ابوسعید تمام مملکت
مازندران را چنانچه پیشتر عنایت فرموده بود برسم سیورغال بشاهزاده میرزا جلال الدین سلطان ارزانی داشت
و امرای کبار و سرداران نامدار پیش او گذاشت و ایلچیان که از ولایت ساری و رستمدار و فیروزکوه و گیلان آمده بودند
اجازه مراجعت یافتند و رایات شاهانه بجانب خراسان روان شد

نیز در کتاب مذکور در ضمن وقایع سنه هشتصد و هفتاد و سه مسطور است که سلطان ابوسعید بولایت دامغان آمد بجانب
مزار حبیب عزیمت نمود و آنجا نیز در خلال الحال چند روز نزول اجلال اتفاق افتاد در این اثنا از طرف ولایت ساری
امیر سید عبدالله والده ولد خود را با شصت هفتاد تومان نقود و جواهر و اقمشه فرستاده و تمهید معذرت بر این
تحفه نموده که بنده میرزا است خود متوجه بساط بوس شود اما بواسطه ترددی که از بعض مخالفان سرحد داشت علی الفور
میسر نشد نیز چون ملک اسکندر که حوالی تعاقب ... منتظر بود با تحفه مناسب آمده عرضه داشت که بنده و خدمتکارم و
هرچه اشارت باشد فرمان بردار هم از ولایات گیلان ایلچیان آمده پیشکشها و تحفها آوردند و اظهار بندگی و خدمتگاری
نمودند و در تمام آن ممالک سکه و خطبه بنام و القاب همایون موشح ساخته بودند و آنحضرت ایلچیان را رعایت نموده و استمالت
نامها عنایت فرموده همه را اجازه مراجعت داد و نقوش شفاعت و صور اطاعت بر صحایف خواطر حکام آن ممالک نگاشت
و بعد از چند روز از راه فیروزکوه بری آمد

نیز مولانا عبدالرزاق سمرقندی در ذیل واقعه سلطان سعید شهید سلطان ابوسعید میگوید - و در این روز سلطان

ابوسعید امرا را طلبید و مصلحت وقت را در این دیدند که از بزرگان کسیکه بمزید افتخار اشتهار داشته باشد برای
اصلاح فرستاده شود و رقم اختیار بنام جناب سیادت نصاب میر غیاث الدین محمد ابن میر جلال الدین عبدالوهاب
ابن میر غیاث الدین ابن میر کمال الدین ابن امیر سید قوام الدین که فرزندانش پادشاه ولایت مازندران و ساری بوده اند
بر آمد و او روانه گشت چون باردوی امیر حسن بیک رسید و وی شرایط استقبال بجا آورده از خرگاه بیرون آمد
و جناب سیادت را در آغوش گرفته فرمود هر چند امر اسر مصالحه نبود اما با وجود سیادت مآبی از فرموده بجا و زیادتی خواهد
نمود در این اثنا جناب فضایل مآب امیر صدر الدین سید ابراهیم قمی باتفاق مهد علیا والده میرزا سلطان ابوسعید بالتماس
مصالحه آمده بود و سید اردبیلی که پیشتر امیر حسن بیک برسم رسالت فرستاده بود در این ولا معاودت نموده بموقف
عرض رسانید که لشکر جغتای بغایت ضعیف است و ایشان بخود ویران میشوند بهیچ وجه صلح نمیباید کرد و امیر حسن بیک
این سخن بر حسب گرفت و ایلچیان عرضه داشتند که سلطان ابوسعید میگوید اول تو مصالحه طلبیدی ما اجابت نکردیم تا
ما را این روز پیش آمد و در ماندیم اکنون ما صلح میطلبیم و هر چه صلاح باشد بتقدیم میرسانیم چون آثار ضعف میرزا سلطان
ابوسعید بغایت ظهور بود امیر حسن بیک ملتمس را مبذول نفرمود و گفت کار از آن گذشت و ملک و دولت سلطان
ابوسعید بروز برگشت و با امیر غیاث الدین فرمود شنیده ام میرزا سلطان ابوسعید تو را ولایت ساری وعده داده
و با آنکه قادر بوده نداده آنگاه منشی خود را در مجلس طلبید و نشان همایون نوشته و مکمل ساخته تسلیم مرتضی اعظم نمود

نیز مورخ مشار الیه در ذیل عنوان توجه امیر شیخ زاهد طارمی بجانب مازندران مینویسد میرزا سلطان حسین بعد
از فتح هرات امیر شیخ زاهد طارمی را که از امرای عظام بود بحکومت استرآباد مأمور نمود و او بآن ملک رفته حدود آن را
بواجبی ضبط نمود و میرزا منوچهر برادر اکبر میرزا که سلطان ابوسعید از آذربایجان مجددا بولایت مازندران
رسانید در نواحی ساری و رستمدار رایت عظمت بلند گردانید و داعیه جهانگشائی در خاطرش تمکن گرفت با امیر شیخ زاهد
آن خیال محال بر دماغ او نگذاشت و ناگهان بر سر او تاخت و بدیار عدمش انداخت

هم مولانا عبدالرزاق در بیان وقایع هشتصد و هفتاد و چهار در مطلع السعدین میفرماید میرزا یادگار محمد ولد میرزا
سلطان محمد ابن میرزا بایسنغر ابن حضرت خاقان سعید بود و در آن زمان که میرزا جهانشاه ترکمان تسخیر خراسان فرمود
و بجانب مملکت آذربایجان معاودت مینمود میرزا یادگار محمد را با خود برده در هرات گذاشت و رعایت حقوق حضرت
خاقان سعید نموده چند سال او را معزز و مکرم داشت و بعد از واقعه میرزا جهانشاه امیر حسن بیک نیز نسبت باو اکرام
و احترام مینمود و چون میرزا سلطان ابوسعید بولایت آذربایجان رسید امیر حسن بیک کرات اعلام داد و پیغام فرستاد
که وارث ملک و خلافت میرزا یادگار محمد است و من برای او شمشیر میزنم و چون اساس میرزا سلطان ابوسعید برانداخت
امرا و سپاه خراسان را ملازم رکاب شاهزاده بطرف خراسان روان ساخت و همینکه شاهزاده مجدود بظاهر رسید خبر
تسلط میرزا سلطان حسین را بر خراسان شنید و سپاه او بر اقبال نداشت چنین مصلحت دید که عنان بطرف مازندران معطوف
دارد و بلاد استرآباد را در قبضه اقتدار آرد چون باسترآباد آمد امیر شیخ زاهد طارمی تاب مقاومت نیاورده بدر آمد
و میرزا یادگار محمد امیر ابوالحسن آخان و امیر پیر عثمان ولد امیر احمد هندوکه و امیر فضل الله پیرزاده که از امرای کبار او

بودند و زیاده از طور خود سلوک مینمودند بقتل آوردند میرزا سلطان حسین چون این اخبار شنید عزم یورش مازندران
جزم فرمود و از آنجا که لشکر خراسان را یراق آنچنان نبود که یورش مازندران توانستند نمود امرا بر رعایا مبلغها حواله
داشتند و محصلان بیرحم بر گماشتند و مصادرات بجد واقع شد و امیر ابو اسحق خان بحکومت ولایت بلخ مقرر شده
فرمان صادر که امیر زین العابدین ارلات که در آن ولایت بموجب فرمان حکمران بود بدرگاه آید امیر ابو اسحق متوجه شد و در
اثنای راه شنید میرزا سلطان محمود و امیر زین العابدین در مقام قتال و جدال اند و امیر پیر علی از امرای میرزا سلطان
حسین که حاکم شبرغان بود بقتل رسیده و امیر ابو اسحق ایشان را بهم گذاشته راه بلخ را پیش گرفته از طرف جزودان و
سان و چاریک و دره گز بشهر بلخ در آمد و میرزا سلطان محمود و امیر زین العابدین آن بساط را بقایم پیچیده امیر زین العابدین
عازم هرات شد و میرزا سلطان حسین امیر مبارز الدین ولی بیک را که عمدهٔ دولت بود با جمعی جسیم سنغلانی بجانب
مازندران روان فرمود و میرزا سلطان احمد پدر میرزا کیچک بحکومت دار السلطنه هرات مقرر شد و امیر جنید ارلات
و صاحب اعظم خواجه کمال الدین بامارت و وزارت معین گشتند و در این ولا میرزا سلطان احمد از سمرقند ایلچی فرستاده
اظهار وداد و اتحاد نمود و موکب همایون چهارم ربیع الاول از دار السلطنه هرات حرکت کرده و منزل پل سالار را مخیم
ساخت و جناب خواجه ناصر الدین عبید الله بجناب مولانا جامی مکتوبی باین مضمون نوشت که جمعی از امرای سمرقند بی
اجازت بدین ولایت آمده و کوچهای ایشان در خراسان مانده و پیوسته اسباب تشویش اوقات این فقیر اند امید که
درینباب چیزی نویسند و اگر چه این صورت بحسب عرف نیک نمی آید چون جنت آمده اند تا ایشان نظر بر تقصیر قصور
آن جماعت نفرمایند و آن حضرت مولوی که میرزا سلطان حسین نسبت بآنحضرت قواعد عقاید انعقاد داشت و پیوسته
بمجلس فیض آثار او شرف حضور ارزانی فرموده در جمیع امور استعانت و استمداد مینمود التماس اهتمام فرموده چون
خدمت مولوی را با جناب خواجه حسن ارادت و رابطه تمام واقع بود بنفس شریف عزیمت اردوی معلی فرموده و در
حوالی اردو شنید که بزم عشرت آراسته است و مطرب نشسته و ساقی برخاسته امرای عظام باستقبال آمده مراسم
تکریم بجای آوردند و مولوی عذری که داشت پیغام داد و غزلی در صحبت امرا فرستاد و مراجعت نمود و سه بیت آن غزل این

نه زهد آمد مرا مانع ز بزم عشرت ایشان | غم خود دور میدارم ز بزم عشرت ایشان
بجائی کاطلس شاهان فتاید فرش ره غلمان | چه راه قرب یابد دلق گرد آلود درویشان
ببندم چشم و دعای عمر ازین کان شاه خوبان | مبادا هیچ کم آسیبی ز کید بد اندیشان

چون این درر آبدار از طبع گوهر بار آن لطف را تشوران بمجلس همایون رسید چون کمال صدق بخدمت بود و از آنجا که
طبع سحرانگیز داشت تمام غزل را جواب فرمود و بمجلس فیض بخش جناب مولوی ارسال نمود و سه بیت آن غزل این است

نشاید مجمعی را گفت بزم عشرت اندیشان | که نبود پرتو رویت به بزم عشرت ایشان
بجز تشویش نبود تخت و اطلس شاهی | خوشا کنج فراغ و دلق گرد آلود درویشان
حسینی وار ز بهر عاشقان چو یم قدح باشد | زند در جام جانی بادهٔ لعل جگر ریشان

چون قاصد رسید و جواب غزل رسانید مولوی غزل دیگر باز فرستاد و سه بیت آن این است

رسید قاصد و درجی ز مشک ناب آورد | چه جای درج که درج در خوشاب آورد
خراب بود ز ظلم فراق کشور دل | نشان لطف سوی کشور خراب آورد
سحر بدست بگویم ز شاه کشور ناز | نیاز نامهٔ درویش را جواب آورد

القصه موکب نصرت شعار از پل سالار نهضت نموده در مرغزار رادکان نزول فرموده و امرای اطراف در ظلال خرگاه
عالی جمع آمدند و از طرف مازندران امیر شیخ زاهد طارمی و از جانب سیستان امیر حسن شیخ تیمور بار در دو اعلی پیوستند
در مبادی حال و تغلب کیا افراسیاب چلاوی که والی رستمدار و شوهر همشیره خود ملک فخر الدوله حسن آخر ملوک باوند را
غدرا بکشت و ظلم او را متصرف گردید و تاریخ امیر ظهیر طیب الله روحه چنین بنظر رسیده که کیا افراسیاب چلاوی که
در آنوقت از جمله بزرگان و شجاعان مازندران بود سپهسالاری ملک فخر الدوله اشتغال داشت و بعد از قتل ملک
بمسند حکومت آمل نشست و قلعه فیروزکوه را کیا جلال متمر حاکم و سردار بود و او در مازندران براصالت و شجاعت و
سخاوت اشتهار داشت و معروف ملک سعید شهید و سبب قتل ملک با کیا افراسیاب بطور انتقام سلوک مینمود و
افراسیاب بقصد تسخیر قلعه فیروزکوه چند بار با لشکر آمل رفته و کاری از پیش نبرده بود و یک نوبت که در ره لشکر کیا
ساخته با او محاربه کرده و کیا جلال متمر را منهزم نمود و این دهه موضعی است قریب بقلعه فیروزکوه و قلعه اسکندر کیا جلال
خرابست از جانب میرعلی استرابادی بولایت دفنا نام ترکی حاکم بوده و ولایت دماوند را در تصرف داشت و او هم با کیا افراسیاب
مخالفت مینمود و معاونت مخالفان او میکرد و ولایت سواد کوه را کیا اسکندر سیاوش از قبل ملک مرحوم داروغه بود
و ملک باسم جلوه قتل امیر قتلغ شاه اختیار آن ملک را بتمام متکفل کفایت و منوط گردانیده و کیا اسکندر با افراسیاب
طریق عناد سلوک میداشت و پیرامون وی نمیگردید و سبب قتل امیر قتلغ شاه این بود که امیر مشار الیه چون از جانب حاکم
خراسان داروغه ولایت قومش بود هر سال بنام ییلاق بولایت سواد کوه می آمد و بضرب دست در آن مقام اقامت
مینمود و خاطر ملک را مشوش میساخت و بینکه سواد کوه طلب میداشت و این اسکندر سیاوش مرد سپاهی و کماندار
بود و در ولایت سواد کوه مقیم چون امیر قتلغ شاه در آن سال از برای ییلاق آمد و خیمه و خرگاه برسم امرای ترک آنجا
کرد و باستقلال نشست و مردم ولایت طوعاً کرهاً اسباب مخدوم نکند را بجهت او میرسانیدند و کیا اسکندر مذکور با چند نفر
از اهل ولایت بخدمت امیر قتلغ شاه آمد اتفاقاً امیر در دیوان نشسته بود و گرگی در رمه گوسفندان که در آن الکا چرا
میکردند افتاده و چند سر گوسفند را زخمی کرده و یک راس را ربوده امیر و مردم حاضر جمیعاً از عقب گرگ رفتند و امیر
مشار الیه در زیر سایبان نشسته تنها ماند کیا اسکندر چون آنچنان دید فرصت را غنیمت دانسته فکر مآل آن نکرده تیری بر
سینهٔ امیر قتلغ شاه زده او را بکشت و بر اسپ امیر سوار شده هر طرف میدوانید و بانگ میکرد ای مردم ما کشتیم کین بستید
بیائید که کار بکام شد چون خشم و نوکرهای امیر قتلغ شاه واقف شدند هر کس هر جا بود بنای گریز را گذاشت و کیا اسکندر
و مواضعان او بجمع اموال و دخائر امیر مقتول مشغول گشتند و اسباب و تجملات او را متصرف گردیده نزد ملک مرحوم فرستادند
که این قضیه بی اذن دستور ملک او را طلبیده آن اموال و مواشی را گرفت و او را حبس کرده و اموال را بدار السلطنه
خراسان ارسال داشت و علماء کتاب کیا اسکندر را بالغ وجوه بخواست چون مدتی بر آن بگذشت کیا اسکندر را خلاص کرد

جامه پوشانیدند و اختیار ولایت فیروزکوه را بدو مفوض فرمودند و اهل ظهور امیر معظم سید قوام الدین حسینی
مرعشی و استیلای او بر بسیط مملکت مازندران و عزیمت تسخیر کوهستان طبرستان بنا بر مسطورات سید ظهیر الدین چون
غبار کدورت و ظلم و فسق بر دوران زمان بآب عدل نشست و ارباب و اهالی آن دیار را با اطاعت و موافقت استمالت
فرمود خاطر مایل بتسخیر کوهپایه ها گشت و چنانکه پیش ذکر کرده شد قلعه فیروزکوه بتصرف کیا جلال متمیر بود و کیا اسکندر شیخ کاکی
در سوادکوه دار و غلبه مینمود و سرهنگ کارش با کیا جلال متمیر و مردم کوهستان را بر زهد و ارادت بجانب اهل البیت و
بعضی لباس فقر پوشیده درویش گشته و دیگر از زهد و تقوی و محبت آل رسول ترغیب میکردند و سید کمال الدین لشکر
مازندران را جمع کرده با برادران و دوستان نزد پدر بزرگوار خود رفته استمداد نمود و سوار گشت و بجانب لپور راند
و آن بقعه بردامن کوه سوادکوه است و مردم آن ولایت تابستان در سوادکوه ییلاق میکنند و مرتع چارپایان ایشان
در آن دیار است و مردم سوادکوه را چراگاه گاو و گوسفندان نیز در آن مقام است و تمام اهالی آنجا پیاده رو و کماندار
و شجاعت موصوفاند و کیاپان پیشون که از مشاهیر ولایت ساری اند آنجا میباشند و املاک آنها در سوادکوه و دشت
لپور است سید کمال الدین همه را با اطاعت استمالت کرده چون ایشان فرمان بردار شدند بالضروره مردم سوادکوه نیز
مطیع گشتند و وظایف و نیکخواهی تقدیم میرسانیدند و حضرات سادات بسوادکوه نزول فرمودند و مردم آن دیار را باعتقاد
وافر خورسند ساختند و دختر کیا حسین کیا پیشون را که مهتر جماعت پیشونیان بود در حبالهٔ نکاح سید کمال الدین
در آوردند و کلیدهای قلاع را که در آنجا بود باستثنای قلعه فیروزکوه آورده تسلیم کردند و سکان قلعه را امان و مال الامان
دادند و ذخایر یکی از ایام دولت باوند تا حکومت چلاویان در آنجا جمع شده بود مجموع را ضبط نمودند و برای قلاع
کوتوالان امین معین کردند و بعد جنگ اسپهبد علی تفریه سرهنگان سید رضی فرار ابولایت لپور رفت و کیاپان پیشون
که مادر او از ایشان بود او را دلیل گشته بسوادکوه رسانیدند و در سال هشتصد و بیست و دو هجری که ما بین سید مرتضی
و سید نصیر الدین در موضع سیره جابان جنگ شد سید نصیر الدین منهزم گشت و بار دیگر فرد شده آمد و آنجا لشکر جمع
کرده با ایشان چون سید بدیعی جمعی از مردم مازندران متابعت سید نصیر کرده اند و بدو جمع شده عقب فتنه و بیکار یاد
مصاف دادند و جنگ منحنی شد و باز سید نصیر مغلوب گردید و بآمل آمد و نزد سید علی آملی فرستاد که اکنون چون کار
بانجا رسید شما در چه خیال اید اگر مدد دستگیری میکنید وقت است و اگر نمیکنید بعد لاحظه بگویید سید علی آملی نیز باو فرستاد
پیغام داد که چون سید علی ساری وفات کرد شما نزد من آمده برای سید رضی بیعت کردید و از نسبت بجود مخالفت
مشاهده نکردید خلاف عهد که بر من مشکل است اختیار نزد شما است چون سید نصیر الدین دانست که فایده نمیکند از
راه چلاو بسوادکوه رفت و از آنجا براه دامغان متوجه هرات گشت و بدرگاه میرزا شاهرخ مشرف گشت و ملتمسات خود را
عرض نمود و تقبل مال بابات مازندران کرد که هرسال احمال خروار ابریشم سرخ و سفید بوزن استرآباد بدهد که هر خرواری
چهل من بدیوان اعلی جواب گوید یعنی هر خرواری برای امنای دولت ارسال دارد و هر گاه رایات همایون متوجه عراق و
آذربایجان شود ششصد نفر سپاهی و ششصد خروار شتری غله بر رسم علوفه برساند و بعد موجب حکم نوشتند و بر شیخ
شاه امر موشح ساختند و امیر فیروز شاه را سر لشکر همایون کرده با سید نصیر الدین روانه کردند و فوجی نیز بعقب سوار شده

عازم استرآباد شدند — سید ظهیر الدین در تغاریر سید نصیر الدین با سید مرتضی در لپور میگوید چون سید
نصیر الدین از اردو بیرون آمد و متوجه فیروزکوه گشت از راه داشت کرد اگر بسوادکوه و کوهپایه ها را متصرف شود بعد چند
چه پیش می‌آید چون بسوادکوه رسید مردم آن دیار مجموع بخدمت رسیدند و کیاپان پیشون اتفاق نمودند و کفتند که بهتر
سید علی آملی و سید مرتضی کفت و شنید میرفت و خلاف عهد بظهور رسید اگر معلوم کنند که شما تشریف آورده اید فرصت
غنیمت میشمارند و بخلاف اول با شما موافقت میکنند در حال با او کاغذ نوشتند و قاصد بعجله دوانیدند جواب نوشت که
الحمد لله خلاف عهد از من صادر نشده اما از جانب ساری تکلیف مالا یطاق میکنند و تقبل مالی که بدرگاه اعلی کرده اند هر چند
کفته اند نصف باید داده شود آن نیز تکلیف مالا یطاق است و در ضمیر ایشان است که تمامت از آمل بستانند با وجود
این خلاف عهد است که کرده اند اکنون باید که شما به لپور در آیند از این جانب من نیز سوار شوم و طریق مخالفت ظاهر کردانم و
آنچه دست دهد بکوشم تا خواست خدا چه باشد چون سید نصیر الدین این سخن شنید بلا توقف به لپور آمد و جمعی از مردم
مازندران بر وی جمع شدند همینکه سید مرتضی از این حال خبر شد فی الحال نزد سید علی به آمل فرستاد که اینک من متوجه لپور
آن نواحی میباشم باید بلا تأنی بپای خود حرکت نمائی و نزد ملک کیومرث فرستاد و مدد طلبید چون سید علی تعلل نمود دانست
غرض او چیست چه بدو رسانیده بودند که چون طلب مال مقرری کرده شد سید علی از آن شکوه دارد فی الحال کاغذ داد که
آنچه رسد مال مقرری آمل است بخشیده شد و تعجیل بفرستاد چون سید علی آن کاغذ بستاند سوار شد و چند نفر نوکر
رستمدار که داشت بر داشته متوجه لشکرگاه سید مرتضی شد و در لپور باتفاق با سید نصیر الدین جنگ کردند و محاربه عظیمی
واقع شد و این نوبت شکست بر مردم مازندران شد و از نامداران لشکر آمل بعضی نیز مقتول گردیدند و جنگی که این
نوبت واقع شد شبیه بدو نوبت دیگر که ذکر شد نداشت چون این روز از طرفین جدال سخت شد و سه روز از آن بگذشت
باز هم تاختند و آتش حرب برافروخت و سردار لشکر رستمدار که جلال الدین کاکی نام داشت از اسب انداختند و مجروح
ساختند و بیست نفر از مردم رستمدار کشته شد عاقبت سید نصیر الدین منهزم شد و از راه سوادکوه بدر رفت و از آنجا
عازم کیلان گشت

هم سید ظهیر الدین بعد از شرح فرمودن میفرماید چون سید نصیر الدین بسوادکوه آمد معلوم کرد که عیال و اطفال او
از ساری بیرون آمده و بعد از رسیدن به آمل والده اش وفات کرده و سایر عورات بر رستمدار نقل نموده در آنجا ساکن اند
بنوکرها عنود کفت بودن عیال و اطفال من در رستمدار بمحافظ و معین صورتی ندارد و در آن وقت از مریدان سید قوام الدین
درویشی بود معتقد او و من دو پیشان و قاسم موسی خانم داشت و او با وجود انقلاب مذکور بر رستمدار نقل کرده سید نصیر الدین باو
نامه نوشت که عیال و اطفال اینجانب را با پیچیدن محافظت نماید که من بر سر یم در روز پیش آنچه وظایف خدمت بود بجای آورده
در آن وقت مؤلف حقیر پنج ساله بود و برادر دیگر مرحوم عبدالحی که سه ساله کوچک بود مرحوم زاد بیکرا و لاد بنو یا لفضل ازو اولاد
بود در آمد ملک کیومرث نزد ایشان فرستاد که با وجود عهدی که با سید مرتضی دارم ملاقات با شما متعذر است اما خاطر
وجا از آن شما است هر منزل که میل دارید اقامت کنید
هم ظهیر الدین در ذیل عنوان تعداد اولاد سید زین العابدین میگوید سید زین العابدین را سه فرزند بود یکی سید علی

دویم سید عبدالعظیم سیم سید شبلی سید صاعد ابن اعمام کشتند واو را فرزندی بود سید زین العابدین نام بعد از قتل
پدر بسیاری مدت واوست که بقصاص پدر سید فضل الله را بکشت واز وی سید صاعد بوجود آمد واز سید صاعد سید شبلی
که از ایشان الحال کسی باقیست بعضی بر خراسان وولایت سوادکوه ولپور را بطلب حراست پیلاقات متصرف شده   انتهی

در کتاب احسن التواریخ تالیف حسن بیک روملو در ذیل وقایع هشتصد وچهل وشش مسطور است که در این سال الملک کیومرث
رستمداری سر از طوق فرمانبرداری بیرون نهاد وجمعی مفسدان شهر نور را بتاخت ری ودماوند فرستاد غبار فتنه در آن دیار
بلند شد چون این خبر بسمع پادشاه رسید با سپاه متوجه او گردید بعد از عبور موکب منصور از ولایت نیشابور ملک کیومرث بجهه
اعتذار توسیله پیغام فرستاد که مرا زهره آن نیست که در برابر لشکر پادشاهی آیم ولایت را هرکه عنایت فرماید بسپارم بنا
بر این آنحضرت از کناه وی درگذشته بجانب هرات معاودت نمود

نیز در احسن التواریخ در وقایع سنه نهصد وبیست وسه گوید درینسال الخاقان سکندرشان استماع نمود که والی مازندران
آقا محمد روزافزون سر از ربقه طاعت بر تافته بنا بر این حکم شد که دورمیش خان شاملو با فوجی از دلاوران روانه مازندران گردد
دورمیش خان با لشکر متوجه شد وآقا محمد واقف گشته قلعه اولاد وکلبین را مضبوط ساخت غازیان در پانزدهم ذیحجه سنه ۹۲۳
قلعه کلبین را احاطه نمودند وبعد از سه روز بقهر آنرا گرفتند آنگاه دورمیش خان با سپاه بقلعه اولاد روانه شد قاضی جهان
با مرخان بدرون قلعه رفته بعهد وپیمان آقا محمد را بدر آورد وبجانب خان متوجه ساری شد والی آنجا امیر عبدالکریم بواسطه
خوف وبیم پسر خود سلطان محمد را با ده هزار تومان تبریزی نزد خان فرستاد ومقارن اینحال سید حسن هزارجریبی وحکام
رستمدار وملک کاوس وملک بهمن با پیشکش فراوان باردوی خان آمدند ورعایت دیده باوطان خود مراجعت کردند

حافظ ابرو که از اعاظم مورخین اسلام است وزبدة التواریخ را بنام بایسنغر میرزای گورکانی تصنیف کرده وفراوین نخات آت
در همین کتاب از طبرستان واصقاع آن بسیار یاد نموده اما چون همه موافق است با آنچه ما از کتب دیگر التقاط نموده وثبت نمودیم
از تکرار آنها صرف نظر نمودیم واقتصار میکنیم باین یک نادره که در اخبار سنه دویست وهشتاد ودو از محمد ابن زید آ
آورده ومشتمل است بر منقبتی از آل علی صلوات الله علیهم میگوید درینسال محمد ابن زید العلوی از طبرستان مبلغ سی ودو
هزار دینار بمحمد ابن ورد عطار فرستاد تا بر علویان بغداد ومدینه بخش کند محمد را سعایت کردند وبسرای بدر آوردند که
صاحب شرط بود وبعد از وی پیش معتضد معترف شد وگفت هر سال آن مبلغ بمن میفرستد ومن آن بعلویان میدهم بدینصورت
حال پیش معتضد عرض کردند گفت حالا مرد ومال بدست من است معتضد گفت ای بدر آن خواب که من دیدم وبا تو گفتم یاد نداری
گفت نه یا امیرالمؤمنین معتضد گفت یاد داری که ناصر یعنی موفق مرا بخواند وگفت من میدانم که بکار ما بخواهد رسید بنگر
که با آل علی ابن ابی طالب چگونه باشی پس گفت در خواب چنان دیدم که من از بغداد بیرون آمدمی با لشکر بنهروان بیشدمی و
مردم بر من نظاره بود وتکبیر میزدی گذشتم که بر تلی ایستاده بود ونماز میکرد ومن بنگریدی من عجب داشتمی چون از نماز فارغ شد
مرا گفت بیا من پیشدمی گفت مرا میشناسی گفتم نه گفت منم علی ابن ابی طالب این بیل بگیر وبر زمین زن من بیل برگرفتم وچند بار
بر زمین زدم گفت هر چند بار که تو این بیل بر زمین زدی فرزندی از آن تو بر این کار والی خواهند بود تا بدانکه ایشان را در حق
فرزندان من بخیر وصیت کنی بدر گفت من گفتم بلی یا امیرالمؤمنین یاد دارم ومعتضد گفت مرد را رها کن ومال بدو ده و

بگوی تا بصاحب خود که در طبرستان است بنویسد تا آنچه میفرستد آشکارا بفرستد وابن ورد آشکارا بایشان دهد و
تو که بدین بابکه در هر چه او بتو استعانت کند ایستاده باشی مطاوعت او واجب داری

مرحوم امیر الشعراء علیه الرحمه در روضة الصفای ناصری میفرماید   آقا محمد روزافزون که با میر عبدالکریم ابن میر
عبدالله در ایالت مازندران شرکت داشتند در این ایام بنای مخالفت با دولت ایران گذاشتند لهذا دورمیش خان بحکم
پادشاه دوران بمازندران رفته قلعه کلبین را که در تصرف آقا محمد بود بعد از محاصره سخت بگرفت وآقا محمد که در قلعه اولاد
بود وسایط ووسایل برانگیخت وطالب خدمت شد از قلعه بیرون آمده ملتزم رکاب دورمیش خان گردید امیر عبدالکریم که حاکم
ساری نیز بود موافقت کرده اداى مالیات مقرری مازندران نموده پسر خود را نیز با پیشکش شایان واستعفا بآن روانه درگاه
پادشاهی کرده همانا آقا محمد از مراجعت مازندران ممنوع شد ومیر عبدالکریم صاحب اختیار اغلب مازندران گردید

هم امیر الشعرا مینویسد   مخفی نماند که مازندران مملکتی است مشهور وکوهی در آنجاست مازنام لهذا هر ولایتی وبلادیکه
در اطراف آن کوه است آنرا مازندران خوانند وجهه اینکه اغلب جزء آنها نیز بوده مثل شهرستان نو موسوم شده وطبرستان معرب
آنست وآن ولایت مشتمل است بر قصبات عظیمه وبلاد قدیمه از یکسوی با حدود بسطام است واز جهتی برستمدار که ولایت
نور وکجور توابع آنست واز جهتی باستراباد وگرگان پیوسته لهذا طبرستان را هفت بلوک دانسته اند ودر قدیم الایام
ملوک مازندران از اولاد کیان بوده اند در وقتیکه اسکندر ملوک طوایف را برقرار داد مازندران را یکی از اولاد ملوک
فرس واگذاشت واو واولادش دویست سال در آنجا حکومت کردند پس از آن اردشیر بابکان از آن طایفه انتزاع کرده بجسنفشا
نامی داد که هم از اولاد ملوک عجم بود واو واولادش دویست وشصت وپنج سال حکومت نمودند چون نوبت بفیروز پادشاه
عجم شد حکومت آنجا را به پسر بزرگ خود کیوس داد کیوس اولاد جسنفشاه را از ایران اخراج نمود وخود نیز بعد از هفت سال بقتل
رسید انوشیروان حکومت مازندران را باولاد سوخرا داد پنج تن از آنها صد وده سال حکومت کردند مجملا بعد از آن
جیل ابن جیلانشاه که بگاوباره ملقب است حاکم شد وجمعی از اولاد او حکومت کردند بعد از آنها بسادات زیدیه رسید
بعد بملوک جبال منتقل شد بعد بملوک باوندیه رسید وجمعی بودند بعد از آنها بسادات مرعشیه وسید بعد ملوک
روزافزونیه رسید واولاد آنها حکومت داشتند ودر سال نهصد ونود ودو میر شاهی ابن عبدالکریم حاکم بود آقا محمد
که از طایفه روزافزون بود او را بیرون کرد واو بخدمت شاه طهماسب صفوی آمده دوباره حاکم شد چون بمازندران رسید
مظفر بیک آدم آقا محمد روزافزون میر شاهی را بقتل آورد بعد از وی میر عبدالله پسر زاده میر عبدالکریم بمحاربت آقا محمد حاکم
مازندران شد وآقا محمد بمرد واو مستقل شد وچون خونریز وسفاک بود شاه طهماسب او را معزول فرموده سلطان مراد
خان ابن میر شاهی بحکم شاه طهماسب والی مازندران شد ومیر عبدالله را در قلعه اولاد محبوس ساخت وجمعی بدعوی
خون میر عبدالله را کشتند ومیر مرادخان حاکم بالاستقلال شد بعد از فوت میر مرادخان شاه طهماسب صفوی حکومت نصف
مازندران را بمیرزا خان ولد میر مرادخان داد ونصف دیگر را با آقا محمد روزافزون بود وازو انتزاع یافت شاه طهماسب
بامیرزاده سلطان حسن میرزا ولد نواب سلطان محمد میرزای خدابنده التفات فرمود واو بمازندران رفت ومیرک دیو که
از طایفه مشهوره بود بعقل وکفایت وسیاست شهرت نموده بوکالت ونیابت سلطان حسن میرزا نبیره شاه طهماسب

مشغول بود و ملازمان شاهزاده چنانکه رسم است مخفی بودند که خود دخیل و کفیل در امور معاملات و محاکمات آن ولایت
باشند و پسران سید مظفر که داعیه ریاست داشتند با میرک دیو وظایف دیوان معاند بودند سلطان حسن میرزا بحکم شاه
طهماسب بقتل میرک دیو تن در داد دیوساران مازندران از این امر بیحجب شدند و از وی رمیدند و چون میر عزیز خان ابن میر
عبدالله خان خواهرش در حباله نکاح سلطان محمد ابن شاه طهماسب بود و خالوی حقیقی سلطان حسن میرزا محسوب میشد
شاه طهماسب بمضمون ارباب الدول ملهمون چنان دانست که قتل میرک بتحریک و اغوای میر عزیز خان خالوی میرزاده حاکم بود
علی الغفله کس فرستاده مجموع نوشتجات سلطان حسن میرزا را گرفته آوردند و مطالعه شد نوشته میر عزیز خان در آن
میان بنظر رسید بنابر تسلیه خاطر و تالیف قلوب دیوان مازندران ملازمان قدیمی میرزا را اخراج فرمودند و میر عزیز خان
خال او را مقیدا باصطخر فارس فرستادند و سلطان حسن میرزا بملایمت و مواسات و مدارات حکومتی میکرد در بین فتنه
رزیته شاه طهماسب دعوی نادرو سلطنت بشاه اسمعیل ثانی رسید چون مادر شاه اسمعیل و سلطان محمد یکی بود سلطان حسن میرزا
بامید اینکه عم حقیقی او پادشاه ایران است و او مورد مرحمتها و عزتها خواهد شد و از آنجا که عم مذکور او را فرزندی نکو نیست
بلا اشتباه او را بجای فرزند تربیت خواهد کرد پس بحکومت دیوان دیوانه مازندران چرا با بدفعات خود نیابت سلطنت
و وکالت پادشاه بطریق اولی اوراست بی حکم شاهی پاره اسبهای نا شناسی خیال آمدن داشت در بین میانه دیوان بدنهاد
وارث میرک دیو دیوسار غوغا و غریو بر آورده بر و دهره بدست ازدحام کرده بخانه سرکار میرزای حاکم برادرزاده شاه
اسمعیل ریختند و دو برادر رو پسر سید مظفر را که دخیل در خون میرک دیو بوده از آنجا بیرون آورده بقصاص میرک بقتل
رسانیدند و بهر مقام بخدمت حضرت حاکم بظهور آمد بعد از غلبه دیوساران سید مظفر نیز خواه و نا خواه با آنها
مواصلت کرده نسبت بمیرزا با ایشان زیاده همراهی میکرد میرزای حاکم با عم شدند و نیز بالضروره از مازندران بیرون
آمده روانه خدمت جناب عم کامیاب شد و بطهران رسید

هم در روضة الصفای ناصری است که بحسب امر شاه عباس کبیر دیگر باره فرهاد خان سردار بمازندران رفته که قلعه
اولاد دیو را که در دست الوند دیو از اهالی سوادکوه که مشهور بسوادکوه بود تسخیر کنند الوند را در کمند اطاعت کشند
اما الوند چندی در قلعه ماند بعد قلعه را بکسان خود سپرده ببیشه و کوه گریخت بالاخره قلعه مسخر شد و فی الحقیقه
دارالمرز مازندران و نور و کجور رو گیلان و لرستان در بین سال الصافی مستخلص گردید

هم آن مؤلف محترم در مراجعت شاه عباس ثانی از مازندران بسمت قزوین مینویسند شاه از مازندران بقزوین عزم
کرده ایلچیان پادشاه روس وغیره در هنگام نهضت رخصت یافتند و موکب شاهی از فرح آباد و ساری هم از راه کوش نجمه
هزاردستان و ساری بعقبه بارفروش ده که قریب به بندر دریای خزر است و از سایر بلاد مازندران اشهر و اکبر رفته
بساتین و عمارات دلنشین آنجا را تماشا کرده بعلی آباد برگشت و از راه سوادکوه و فیروزکوه و دماوند آمده و بطهران رسید
پس از سعادت زیارت حضرت عبدالعظیم حسنی و سید حمزه موسوی بقزوین رفته سان عرض سپاهی که از قندهار بازگشته
بودند دیدند

هم امیر الشعراء در ذکر وقایع سال یکهزار و شصت و نه مینویسد شاه بتفرج مازندران عزیمت فرمود و بعد از حرکت

از اصفهان در عمارت نمین کاشان نزول کرده و پس از یکشب از راه قم و طهران تبریزه خوار و از آنجا بفیروزکوه و سوادکوه آمد
شکارگاهان و صیدگاهان در همه راه و راح بیجا و بعیش و عشرت دمساز با خاصان محرم و شاهدان توام مهوش بنفشه طری از
زمینها رسته و سر بفلک بر افراشته و اوراق برگها شسته بود و جویها از طراوت کوثر خبر میداد درختها از رشاقت طوبی حکایت میکرد
قنابل اشجار سرها را از چتر مستغنی داشت و تراکم اوراق پرتو آفتاب را مانع بود هر بقعه چمنش از وفور اشجار و کثرت انهار
معنی جنات تجری تحتها الانهار مجسم کرده و هر قطعه زمینش از خضرت معنی النظر الی الخضراء تزید نور البصر را معاینه نمودی
کوهسارش طیلسان زبرجد بر سر کشیده بود و جویبارش پیراهن پرنیان پوشیده مرغان الوان در هر جنگلی نواهای پهلوی باز کرده
و طیور خوش الحان هر گوشه دستانهای طبری بنیاد نهاده شاخهای آویخته شمشاد از گیسوان بتان نوشاد نمونه بود و درختان
افراخته افراغ از قامت ترکان کاشمر نشانه میداد آزادش سرو آزاد را ببندگی مفتخر بید و نارونش هزار تا بر بهار پیشاه
در مقام بیجوبی عنان میکشید و جاهای مطلبه و در همه جهتی از تحریجاتها لذتی میشمنف و بیاد میکردند و خندان از راه طی
میکرد و کوه و دره بزیر پی در میآوردند تا از بیابان و کوه بصحرای آمل رسید و از آنجا چون سحاب بهاری بساری رفت

و هم مرحوم امیر الشعراء طاب ثراه حادثه تیر تفنگ خوردن نادر شاه را در سوادکوه بر سبیل اجمال در بیان آورده مینویسد
در سال یکهزار و صد و پنجاه و چهار نادر شاه بمازندران آمده در ولایت سوادکوه و حوالی قلعه اولاد دیو گاه سواری از میان
جنگل گلوله تفنگی بوی انداخته شد بازوی دست نادر شاه را خسته و شست چپ او را برده بگردن اسب نشست و زخم شدید
خود را از اسب بزیر افکند که گلوله تواند بیابد و چون بطهران آمد با رضاقلی میرزا نایب السلطنه دل بد کرده افکندن
گلوله را باشارت او دانسته لهذا چشم از نور چشم خود پوشیده حکم بکندن چشم فرزند دلبند کرده او را در طهران گذاشته
راه آذربایجان برگرفته بداغستان لشکر به چار و قلعه رسید

تکمیل

شیخ علی گیلانی که معاصر شاه عباس اول بوده تاریخ مختصری از طبرستان و مازندران در حدود یکهزار و چهل و چهار
هجری برای حاجی محمد علی اشرفی نوشته و ما در صدر این سفینه نام آن کتاب برده ایم از نیات تکمیل را در این جا بسطری چند
از آن نقل مینمائیم

مصنف شار الیه میگوید اصفهبد خورشید از پادشاهان طبرستان بوده است و در آن زمان که مهدی از جانب پدر خود
ابو جعفر منصور دوانیقی والی ری بود اصفهبد شار الیه را فریب داده که لشکری بسمت خراسان بانها مأمور شود و ده هزار
از آن قشون باید از راه مازندران عبور کنند اصفهبد خورشید قبول کرده عمرو ابن علاء سردار این ده هزار قشون بود
بجای اینکه از ساحل قزوین بسمت خراسان رود بغفلة بساری بر سر اصفهبد آمد اصفهبد خورشید عیال و اطفال و مکنت و مال خود را
بمغاره که در راه سوادکوه در کمر کوهی واقع شده فرستاده در دهنه آن مغاره آب و آذوقه در آنجا مهیا کرده و آن چوب بامی که زیاده
از یکنفر از آن عبور نتواند برپا کرده آن کوه بساخت قشون عرب یکسال و چهار ماه در پای آن مغاره نشسته و باقی
در آن مغاره بروز گردید و بسیاری کر مردند بقیه استغاثه نموده فریاد بر آوردند و امان طلبیدند و چون بیرون آمدند
آنها را دستگیر کرده فرستادند بجانب بغداد در سال عموده و ابو جعفر خلیفه خود یکی از دختران اصفهبد خورشید را

در حباله نکاح در آورد و اصفهبد خورشید همینکه این خبر شنید در صورتیکه با پنجاه هزار نفر بطرف دیلمان بجنگ عزیمت
از غایت اندوه زهر خورد و بمرد و ما این داستان را در شرح سلطنت اصفهبد خورشید با اندک تغییری نگاشته ایم
نیز مورخ مشار الیه میگوید تا آوان شاپور که حاکم اصطخر و عراق عجم و آذربایجان بود و بعد از خسرو پرویز قبول خدمت بوزارت خسرو
نکرده بمازندران آمده در آتشکده کوسان در حوالی اشرف مازندران معتکف شد اعیان طبرستان او را از آتشکده بیرون
آورده پادشاه خود ساختند بعد از پانزده سال سلطنت باوید شد یکی از موالی خود موسوم به ولاش کشته شد و سرخاب
نام پسر صغیر او زنده ماند بقوت عزم سوادکوه این طفل بسلطنت رسید و ولاش قاتل پدرش را بمعاونت سوادکوهیان کشت
و طایفه باو از آن وقت موسوم بملک الجبال گشتند و اصل کرسی ایالتشان سوادکوه بود بعضی از ایشان کوه و دشت را متصرف
بودند برخی فقط کوهستان را داشتند تا سلطنت بطایفه سرخاب بن مهرمردان رسید در آن وقت ابوجعفر منصور لشکر
بجنگ او فرستاده تمام قلاع سوادکوه را از و منتزع ساخت و خود او بنهاد در قلعه ماند تا از راه استیصال سم خورده هلاک
شد در زمان باز یار سرخاب و رستم ابن سرخاب هرثمه لشکر بسوادکوه کشید و رستم ذاکر اول سلسله آل این سلسله بود و یکی
از قلاع سوادکوه محبس کرده تا بمرد شروین بن سرخاب در آن وقت که رافع ابن هرثمه از عمرو ابن لیث شکست خورده و مقتول شد
و عمرو نیز مغلوب اسمعیل سامانی گشت بقوت امیر اسمعیل از حبس خلاص گشته و بسلطنت جبال رسید و در عهد الوشمگیر ابن
احمد ابن اسمعیل سامانی بقصد ری از سوادکوه از سمت خراسان بیامد و ملک الجبال پنج هزار دینار از وی گرفت و اجازه
عبور از کوه شلفین بسمت فیروزکوه داد و آن طایفه با آل بویه وصلت نمودند چنانکه سیده زوجه فخر الدوله ابن
رکن الدوله از این طایفه بود
همی گوید وقتیکه سلطان محمد خوارزمشاه از جلو فتون مغول فرار میکرد عیال خود و تمام خزینه و دفینه خود را بقلعه
ایلال که اکنون بقلعه اولاد میگویند و در سوادکوه است فرستاد و خود بقلعه جزیره آبسکون متحصن شد و بعد از دو سال
محصن بمرد و خزاین و دفاین او را بواسطه حصانت قلعه اولاد مغولان نتوانستند تصرف کنند
نیز میگوید اشتهار و اعتبار طایفه روزافزون در اواخر سنه هشتصد و بیست در زمان سید مرتضی ابن سید علی ابن سید
اسکندر تا بی حاصل شده و اسکندر سر سلسله این طایفه و جد الملک سید مرتضی بوده و سلسله روزافزون سوادکوهی
نیز میفرماید میر عبدالله ابن میر سلطان محمود ابن میر عبدالکریم از سادات مرعشیه از بزرگ دولت شاه طهماسب اول
والی سوادکوه و دشت یعنی ساری و آمل و بارفروش گشت و چون نهایت سفاک بود بزودی معزول شد و پسر عمش میرزا
سلطان مراد خان بجای او منصوب گردید میر عبدالله بقزوین آمده مبالغی نقدا بابت سنوات ماضیه متقبل شد علی خان بیک
تکلو را شاه طهماسب مامور کرد که با او رفته وصول بقایا نماید بواسطه سختگیری علیخان بیک میر عبدالله خان توهم نموده
راه فرار پیش گرفت تا گرفتار شد و در قلعه اولاد سوادکوه او را حبس کردند ولی پابهای مازندران هجوم آورده بقلعه اولاد
ریختند میر عبدالله را بقصاص یکی از اقوام ایشان که او کشته بود مقتول ساختند مجددا میر سلطان مراد خان حاکم طبرستان شد انتهی
مرحوم امیر الشعرا طیب الله مضجعه در ذکر مختار بیگ نواب جعفر قلیخان و نواب مرتضی قلیخان دو برادر شاه شهید آقا محمد شاه
قاجار طاب ثراه که در رباط اول فیروزکوه اتفاق افتاده و نواب جعفر قلیخان از تنگه راه سوادکوه بمازندران رفته است

مینویسد جعفر قلیخان که بحکم نواب شهریاری از فیروزکوه بازگشته بمازندران عزیمت داشت در رسیدن مرتضی قلیخان
سر راه بروی گرفته از دخول بمازندران منع کرد تا کار از مقاوله بمجادله کشید در رباط اول فیروزکوه روز جنگ شد بکرات
و چاکران جعفر قلیخان مغلوب شده بقتل رسیدند جعفر قلیخان با وجود شکستی فاحش جنگ کرد و گریزان روی بمازندران کرد
و از کدوک فیروزکوه سرازیر رفته جنگ را بجنگل و بیشه در انداخته خود را بمازندران رسانید و رضا قلیخان و مرتضی قلیخان
بعد از ملاقات بواسطه سوء خلق از یکدیگر رنجیده رضا قلیخان بمحل خود رجوع کرد و مهدیقلیخان که ناچار با رضا قلیخان
در لاریجان بود در مراجعت وی از و تخلف ورزیده با مرتضی قلیخان تا اقکر بیده باسترآباد شد و مهدیقلیخان سوادکوهی
ولد محمد خان حاکم مازندران که در این ایام بدست مرتضی قلیخان گرفتار بود بحیله اندیشیده از وی فرار کرده بسوادکوه رفته
و از آنجا رو به تانبد بار شهریار رسیده نوازش آورده مورد التفات و عنایات گردیدند
مؤلف گوید این بود تاریخ مملکت مازندران از عهدیکه اوراق تواریخ و سیر متوجه ذکر این نواحی شده تا اوایل دولت
ابد مدت سلاطین با تمکین قاجار خلد الله ملکهم که در ضمن تاریخ سوادکوه هم نگاشته شده و تفاصیل احوال خبر تا اندکه از زمان
استقرار این دولت جاوید شوکت ولایات مازندران و گیلان و استرآباد که سوادکوه هم جزئی از مازندران است همیشه
در تحت حکومت کامکاران و چاکران دولت علیه بوده و در این فرخنده عهد فیروزی مهد احدی را از کارگزاران و حکام
ایالات مزبوره راه خودسری نپیموده اسباب که سوار و این ایالات و سایر ولایات ممالک محروسه در ظل رافت
و نصفت شاهنشاه جمجاه اعلیحضرت قوی شوکت شهریار رعیت پناه خسرو عادل باذل کامکار صاحبقران اعظم
سلطان معظم ناصر الدین شاه دام ملکه و عز نصره بنعمت آسایش و رفاه متنعم باشند

تراجم احوال رجال و علمای سوادکوه

اشهر رجال سوادکوه که دارای مقامات عالیه صوری و معنوی و کمالات عقلی و نقلی و علم و عرفان و شهود و ایقان بوده
مرحوم حاجی میرزا صفا روح الله روحه میباشند و شرح حال آن نادره اعصار و یگانه ادوار بطوریکه کافی باستقصا
و تحقیق در روزنامه شریفه شرف نگاشته شده عینا از همانجا نقل مینمائیم

مرحوم مغفور حاجی میرزا صفا

قدوة العرفا و قطب الاصفیا مرحوم حاجی میرزا صفا طیب الله رمسه پسر مرحوم محمد حسنخان ابن محمد خان داود
از اهل سوادکوه من اعمال الطبرستان است و والده آن مرحوم از اهل سمنان در مبادی حال برای تحصیل علوم عزیمت عتبات
عالیات نموده مدتی در آن اماکن فیض مواطن ساکن و در خدمت مرحوم مبرور شیخ محمد حسن صاحب جواهر الکلام اعلی الله
مقامه و بعض علمای دیگر بتحصیل علوم ادبیه و دینیه و الهیه مشغول بودند ضمنا بخدمت و صحبت مردمان بزرگ و اهل
حال نایل شده از فیض ملاقات و مقالات ایشان تهذیب اخلاق و تصفیه ضمیر میفرمودند پس از چند سال از آنجا بطور
درویشی عزیمت زیارت بیت الله الحرام فرموده سالهای سال در خطه حجاز که گاهی در مکه معظمه و گاه در مدینه منوره و گاه

در طائف توقف داشتند ودرگاه وبیگاه با حضور قلب وفراغت خاطر درك فیوضات زیارت آن مشاهد مقدسه را
مینمودند وهمواره در آن اماکن مشرفه بریاضات نفسانی وار بعینها منقطع لذاید وترك حظوظ مشغول بودند مدتی نیز در
بلاد مصر وسودان وسایر نقاط افریقیه واز آن پس چندی نیز در شامات وشهر دمشق وبیت المقدس ساکن ودر کار رشاد
وارشاد طالبان راه حق بودند چنانکه چندین هزار نفس را در آنحدود از مذاهب مختلفه بمذهب وطریقت حقه دلالت وهدایت
نمودند وروزگاری دراز نیز در دار السعاده اسلامبول مقیم وبراشاعه مکارم اخلاق وترویج طریقه حقه دینیه روز میگذرانیدند
چنانکه خلقی کثیر برکت صحبت ایشان از غیاهب ضلالت بمواهب هدایت نائل واز تیه گمراهی بشاهراه شرع الهی واصل شدند
وصیت صفای نیت وخلوص طویت ومناعت مقام ومتانت کلام وطیب انفاس وحسن اخلاق ایشان بتمام آفاق رسید
خلقی حلقه ارادت ایشان بگوش کشیده از دور ونزدیك از پرتو وجود سعادت نمود ایشان استفاضت مینمودند ولی ایشان
همواره از پندار خود بینی وخود پسندی وحب جاه وتمام غاری بودند وجوهر وجود را از اعراض علایق مجرد مینمودند
هیچ جا وهیچکس ایشان را بسته نبود وبر کمال وارستگی روزی چند در هر کجا اقامت فرموده زود بدرود میکردند تا پای ثبت
الفت خلایق وکلفت علایق نگردند وهرگز سوای سرمایه توکل زادی در جیب عنایت حق اعتمادی نداشتند حقا در جلوه صفا
بکا نشدروان ودر قوت زمان خود بودند که گوئی جناب مولوی رومی علیه الرحمه در وصف ایشان سروده است

در زمین مینشد چون بر آسمان	شبروان را کشته زو دوش روان
در مقامی مسکنی کم ساختی	کو دور وز اندر دهی استا ختی
گفت در یك خانه باشم گر دو روز	عشق آن مسکن کند در من فروز

غره المسکن احاذرها انا — انقلی یا نفس سافر للغنا — لم اعود بخلوق (خطا) قلبی بالمکان — کی یکون خالصا فی الامتحان

عجب آنکه در تمام عمر تا هل نفرموده مجرد راه رفت وهفتاد ونه سال عمر گرانمایه را در طلب رضای حق وارشاد سالکین
طریقت صرف نموده پایان حال بدار الخلافه طهران آمده مقارن اوان صدارت مرحوم حاجی میرزا حسینخان سپهسالار
اعظم بود با قبول ارادت والفت مرحوم سپهسالار اعظم آنجناب را در منزل خود نزول داده نادر سال هزار ودویست
نود ویك هجری بروز نهم شهر رمضان المبارك بدرود زندگانی نموده بسرای سرمدی وجوار رحمت ایزدی انتقال فرموده برحسب
استدعای مرحوم سپهسالار اعظم واجازت مخصوص شهریار کامکار اعلیحضرت ناصر الدین شاه غازی خلد الله سلطانه
در کوچه چشمه علی جنب مقبره امامزاده هادی آن مرحوم را دفن نمودند ومقبره عالی وصحن وسیعی بحکم ملوکانه برپا کرده
او با کرده موسوم بصفائیه داشتند که بالفعل خانقاه درویشان ومزار زمره عرفا وجمله متصوفه است مرحوم حاجی میرزا صفا
در مراتب فضل وفقاهت وحکمت متعالیه وفنون ادب مقامی عالی داشت وگاهی از اوقات نیز انشاد شعر مینمود که اشعار
فارسی وعربی خوب از غزلیات وغیره از ایشان یادگار مانده است واکثر ممالك سیاحت فرموده سه وپنج نوبت
سفر حج بیت الله رفته تا غالب اقامتشان در بلاد عثمانی ودار الملك اسلامبول بود سفری نیز بعزم سیاحت با قلیل
قوت در ویشی که از اسلامبول برداشته بودند به ترکستان رفتند

(این شرح حالی است که قطب العرفا حاجی میرزا زاده که سالیان دراز با آن مرحوم مصاحب ودر سفر وحضر رفیق وهمدم

وانیس ومحرم بوده شفاها تقریر نموده اند وبنگارش یافته است)

ملا عباسعلی الاشتی

آخوند ملا عباسعلی سواد کوهی الاشتی از علما وفضلای عصر وزمان شاه شهید سعید آقا محمد شاه قاجار طاب ثراه
بوده ودر اوایل سلطنت خاقان خلد آشیان مغفور فتحعلی شاه وفات نموده ودر جوار امامزاده واجب التعظیم حضرت عبد العظیم
علیه التحیه مدفون ودر جوار او در قریه اکنون بصورت مدرسه بنا شده تکیه وقبه عالم مثال الیه که از عباد زمان خود نیز شمار میآید در ده
اصول یکی طولی داشته ومجرای عوده ودر عنفوان شباب از الاشت مهاجرت کرده بدار الخلافه طهران آمده بعد از
سه سال اقامت در این پایتخت بلده قزوین رفته هفت سال در آنجا بدرس وبحث پرداخته ولی از فرط اهتمام ومواظبت
کاری ساخته آنگاه راه عراق عرب پیش گرفته ودر آستان ملائك پاسبان حضرت خامس آل عبا علیه التحیه والثنا مجاور
گشته ودر خدمت مرحوم آقا سید علی طباطبائی صاحب ریاض اعلی الله مقامه پانزده سال بتحصیل وتکمیل علم فقه واصول مشغول
گشته وبر اقران خود واصحاب سید سند تقدم وتفوق یافته وطرف اعتماد کامل استاد خود گردیده ودارای اجازه اجتهاد
شده آنگاه آقا سید علی نور الله مضجعه او را مامور بمعاودت بلاد عجم وافاضت واضافت در بن اقطار نموده مرحوم آخوند
ناچار امتثال فرموده استاد کرده بدار الخلافه ناصره آمده ودر یکی از خانهای ارك منزل گرفت وپانزده روز بعد از ورود
وقت صبح در مصلای خود بجاذبه داعی حق را لبیك اجابت گفت رحمه الله عمر شریفش چهل وپنجسال واولادی نداشت زیرا
که متاهل نگشته میرزا علی سلطان جد اعلای ابو الحسنخان سرهنگ سواد کوهی برادر آخوند ملا عباسعلی بوده است

ملا جعفر الاشتی

آخوند ملا جعفر سواد کوهی الاشتی عالمی فاضل وصالحی خلیق صبیح المنظر ودر نشانی جلیل القدر ومتقی بوده وفهم و
فطانتی بکمال داشته چنانکه غالبا بمطالعه درس میکفت ودر جواب مسائل تامل نمینموده ودر مجلس درس جز لو ولا
سخن نگفتی ونیز نسبت کرامات باو میدهند از جمله گویند در قریه جلارجی نیز در کوه کندر پهلوی ده اشی است بدو
مردم مشغول درو وگرد کردن غله در خرمن بودند آخوند ملا جعفر نیز آنجا بگذشت در آنحال هوا منقلب شده آثار باران
وسیل ظاهر گشت مردم مضطرب شدند مرحوم آخوند چون اضطراب آنها بدید بر ایشان رحم کرده از اسب سواری خود پیاده شده
دائره دور خرمن کشید ودو رکعت نماز کرده ودست بدعا برداشت بیك اجابت مقرون وسیل باران آمد وسیل جاری شد
اما ندرون آن مکان بلکه در حوالی خرمن یکسره محفوظ ماند سنین عمر مرحوم آخوند ملا جعفر چهل سال وفات او در عهد
سلطنت شهریار مبرور ماضی محمد شاه غازی طاب ثراه وفرزندان او منحصر بدختری که آن نیز در حبالت آخوند ودر کند
دارد معروف بملا احمد علی که از علم بهره ندارد درهذه السنه که موکب منصور اعلیحضرت شاهنشاه صاحبقران
عز نصره از آن حدود بگذشت ملا احمد علی بانعام خسروانی نایل گشت

ملا محمد امین وملا محمد یوسف

آخوند ملا محمد امین و ملا محمد یوسف سوادکوهی الاصل دو برادر بوده اند هر دو بحلیه علم و فضل آراسته و دارای
مسند قضا و حکم و از مشاهیر و معاریف عصر و زمان خود شمرده شده و بر سر امر قضا غالبا دو برادر را یکدیگر نزاع
داشته هر یک تقریبا هشتاد سال عمر کرده و فرزندان از آنها مانده است

ملا رجبعلی

آخوند ملا رجبعلی سوادکوهی الاصل عالمی متورع و پرهیزکار و فاضلی نیکوکار بوده با مر قضا وقت گذرانده و
تقریبا صد سال زندگانی کرده پسری داشته معروف به ملا آقا بابا که او نیز عالمی فاضل و شیخی کبیر بوده است سال عمرش
هشتاد و همان شغل شریف پدر را اشتغال جسته و اولاد او ملا احسن و ملا عبد الوهاب و ملا عبد الرسول اکنون زنده اند

ایضا ملا رجبعلی

آخوند ملا رجبعلی سوادکوهی الاصل عالمی زاهد حافظ قرآن بوده و تمام کلام الله مجید را از بر داشته در خانه
خود مجالس تعزیه داری اشتغال ورزیده و بصیرورت و اتفاق بر مهن می آمده نود سال عمر کرده بود در اوائل این عصر فرزندی پسرا ی قرب
ورا ربقا رفته بود دو پسر از پشت او آمده یکی ملا علی اصغر و دیگری ملا محمد تقی و ملا علی اصغر عالم و فاضل و خوش بیان
و جدلی و منشی بوده و دعوی اجتهاد میمنوده در اشعار و سابقه که موکب معلی بساحت سوادکوه را مزین ساخته ملا علی اصغر
بتوسط مرحوم خلد مکان فردوس آشیان امین السلطان نور الله تربته از آستان مقدس برتبه قضا نایل گردیده
متصدی امور متعلقه باین شغل شاغل رفیع گشت و منتهای اقتدار را در کار خود بهم رسانید و مسلط و متقدر بود
تا در گذشت سنین عمرش هشتاد سال بود دو پسر از او ماندند اما از کمالات پدر بهره حاصل نکردند

ملا محمد تقی

آخوند ملا محمد تقی سوادکوهی الاصل برادر آخوند ملا رجبعلی سابق الذکر فاضل و عالم و با فطانت و ذکا
بوده اما بعد از فراغ از تحصیل بال بشوق صنعت کیمیا نموده آنچه داشته در راه حجر مکرم گذاشت و همت بطلب
گماشت و حاصل آنکه آخر کار سر بکلاه تکشید و بعد از هفتاد سال زندگانی در پریشانی و بینوائی عازم سفر آخرت گردید

ملا مرتضی

آخوند ملا مرتضی سوادکوهی الاصل عالمی فاضل و کریمی باذل بوده محتاط و پرهیزکار و کثیر العباده و صاحب
خلق حسن پس از هفتاد سال زندگانی بجاءة در گذشت و از و چند دختر و یک پسر صغیر بماند

ملا عبد الله

آخوند ملا عبد الله سوادکوهی الاصل عالمی فاضل و زاهدی متورع و متهجدی کثیر البکاء بوده و در کار دنیا و امور
مردم دخالتی نمینموده از مال دنیا هیچ نداشته و بقناعت وقت گذرانیده پس از هفتاد سال کامل زندگانی بجهان
جاودانی شتافت و از زحمت فقر فراغت یافت

ملا محمد یوسف

آخوند ملا محمد یوسف سوادکوهی الاصل عالمی عامل و متورعی فاضل بود در بلده بارفروش در خدمت جمعی

از علمای اعلام تحصیل علم کرده و مقام و مرتبتی یافته اینک شیخی کبیر و قاضی محل خود است سنش بهشتاد رسیده
با وجود این بفضل اسور مردم سیر باز رد و مترافعین را راضی میسازد

ملا عبد الباقی

آخوند ملا عبد الباقی سوادکوهی الاصل از علما و فضلا و پرهیزگاران صلحاست و مشغول شغل قضا . نزد
حجة الاسلام جناب حاجی اشرفی تحصیل کرده است عمرش تقریبا شصت سال

ملا رجبعلی

آخوند ملا رجبعلی سوادکوهی الاصل نیز عالم و فاضل و با تقوی و زهد میباشد وی نیز نزد حجة الاسلام جناب
حاجی اشرفی تحصیل کرده و سال عمرش هم با ملا عبد الباقی چندان تفرقی ندارد

حاجی ملا محمد زمان

الحاج ملا محمد زمان سوادکوهی الاصل عالمی متبحر و فاضلی خبیر و متبحری جامع و متقدمی بارع است در فنون فضائل
و صنوف کمالات و علوم عقلیه و نقلیه و حقائق و دقائق و اسرار حکم و هندسه و حساب فی عصرها قصب السبق او راست
و از مکارم اخلاق و صفات حسنه و تجربه و تقریر در انجمن ها تا بان تحصیلها سفر بار فروش عربیت و ادبیت را تحصیل
و تکمیل کرده پس از آن ببلد الخلافه طهران آمده و در مدرسه سپهسالار طالبت تقریبا جای گرفته ده سال در آنجا و هشت
سال در مدرسه عبد الله خان بسر برده و اصول را نزد حاج ملا هادی طهرانی مدرس اعلی الله مقامه خوانده و علوم
عقلیه را در خدمت دو حکیم بزرگوار یعنی مرحوم آخوند ملا محمد ... روح الله روحه و جناب مستطاب اعلم الحکماء آقا میرزا ابو الحسن معروف
بجلوه دیده و هندسه و حساب را از میرزا حسین سبزواری فرا گرفته از سعادات که آن وجود شریف را شامل شده یکی
این است که سه مرتبه بزیارت مکه معظمه زادها الله شرفا و تعظیما مشرف گشته و یک سال تمام در مدینه منوره بر آستانه
مطهر حضرت خیر الانام فایز آمده بعد بنجف اشرف مجاورت اختیار کرده و در نجف ملازم مدرس
محقق جلیل بوده بعد بسامرا رفته و از محضر امامین همامین سلام الله علیهما کسب فیض نموده
سنین اقامتش در عراق عرب بده رسیده در حجاز معروف و در عراق مشهور در میان خاص و عام شناوائیه و مقبول الکلام
اغلب در صلوة و صیام و قعود و قیام جسد اش ضعیف قلبش قوی و از مشقتها و ریاضتها که متحمل میشود اینکه هر کس زیر بار آن
نخواهد رفت و هنگام خواب و از نکشد جز کفش عربی نپوشد و در زمستان خاصه هم است در پرتقالیه بجز برنجی مرهم فقط
و خوش خوی و مهربان سالک الطریقه حضرت ولی الوحید بن سلام الله علیه عمر شریفش هشتاد و پنج و برادری در سوادکوه دارد
که اهل علم نیست اما برادر دیگرش که در طهران و در مدرسه عبد الله خان مقیم است و اسم شریفش شیخ مهدی عالمی فاضل
و عاملی متورع است و مشغول علوم شرعیه و معارف دینیه خداوند بتوفیق و سعادات هر دو بیفزاید قدر کرد و سر الحاجتین

ملا محمد کاظم و ملا محمد

آخوند ملا محمد کاظم سوادکوهی کارمزدی و آخوند ملا محمد سوادکوهی کارمزدی هر دو از علمای عاملین و فضلای با ...
اهل زهد و تقدس و تقوی و صاحبان خلق مرضی در خدمت علم علما و اعظم پیشوایان عصر مرحوم شیخ مرتضی الانصاری

خاطر ترا بتحصیل علوم دینیه کرده بعد بسواد کوه مراجعت نموده در آبادی و موطن خود متقلد امر قضا گشته و سالهای
دراز برای این کار بعید پرداخته تا خرقه حیات از سر بدر انداخته نزدیک بهشتاد سال زندگانی کرده اند و آخوند
ملا محمد کاظم را پسری است موسوم بشیخ حبیب الله که در نجف اشرف مشغول تحصیل است و صاحب فضل و علم و ورع و تقوی است

ملا محمد قاسم

آخوند ملا محمد قاسم سواد کوهی شیرودباری عالمی ربانی و فاضلی صمدانی بود در علوم شرعیه مجتهد و در ادبیات
عربیات متفرد صاحب تقریر و بیان جدلی و سخن سرای مجلسی مانند عصر و زمان واحد دهر مجال انکار فضل و اجتهاد او
نبود چنانکه در مسافرت بدار الخلافه طهران از جناب حجة الاسلام اشرفی برادر ورود نموده و سه شب در منزل اعلام مشار الیهما
و مناظرات علمیه و مباحثات طولیه در میانه رفت و حجة الاسلام معظم بفضل و ذکاء وی اعتراف فرموده و دعای خیر در حق
او کرده و با سایر علماء عصر نیز گفت و شنیدها داشته و هیچیک براو غالب نیامده همگی در تفوق ملا محمد قاسم براه اذعان
و او را بنیکی سخن گفته اند پس از آنکه مشار الیه در نجف اشرف در خدمت شیخ اعلم اعظم مرتضی الانصاری تغمده الله برضوانه
و رحمته تحصیل خود را بکمال رسانیده بوطن خود باز گشته قلیل زمانی متصدی امر قضا شد و نادر کارهای مرجوم مداخله کرد
در سن پنجاه و پنج بجوار رحمت الهی رفت درجاتش عالی باد

ملا علی

آخوند ملا علی سواد کوهی شیرودباری از علماء و فضلاء و صلحاء و معاصر آخوند ملا محمد قاسم سابق الذکر بود و او نیز
در نجف اشرف خدمت شیخ اجل اعلم اعظم رضوان الله علیه تحصیل نمود و پس از تکمیل بوطن خود باز گشت و متقلد امر
قضا شد و سالهای دراز باین کار و امر نیکو بدین پرداخت و هرگز فسادی از کارهای او ظاهر نشد در زمستانها در نجف اشرف بود
زندگانی کرد اعلی الله مقامه و مرحوم ملا علی را پسری است باسم همنام که جوانی فاضل و صالح پروردگارش توفیق دهاد

ملا علی مردان

آخوند ملا علی مردان سواد کوهی شیرودباری مردی عالم و متورع و حلیم بود و از فضلاء و صلحا بشمار میآمد اما
از آنجا که زیاده شکسته نفس بود از اظهار فضل خود عاجز میشد و مطلقا مراد خود را نمیتوانست بیان کند پس از هفتاد و شش
سال زندگانی بجهان جاودانی رفت

ملا سلیمان

آخوند ملا سلیمان سواد کوهی شیرمستی از علماء و فضلای جدلی صلب بود و بنا بر تقلد امر قضا قطع و فصل کارهای
مرجوم میفرمود پس از هفتاد سال بر حسب حکم یوسف بعد از او پسرش شیخ علینقی در کربلای معلی تحصیل میکرد و در علوم معقول
منقول با فقیر او بمرتبه فراغت نرسیده او هم داعی حق را لبیک اجابت گفت اما پسر دیگر ملا سلیمان که شیخ محسن نام دارد
از صلحای متقین و با ذکاوت و فطانت است هفت سال در دار الخلافه طهران بود و الآن بدیار خویش مشغول درس است و بنا
اولاد آخوند عالم بجا مانند

شیخ ابو القاسم

شیخ ابو القاسم سواد کوهی شیرمستی عالم و فاضل و متورع و پرهیزکار بوده و در نجف اشرف در محضر مبارک شیخ

اعلم انصاری تغمده الله علیه تحصیل نموده بعد از تکمیل بوطن خود باز گشته و منزوی گردیده و در انزوا گذشته مدت عمرش
هشتاد و پنج سال

ملا خداداد

آخوند ملا خداداد شیرمستی سواد کوهی از علمای سالخورده بود و در نجف اشرف تحصیل نمود چون رسید بپایانی که
رسید بوطن خود باز گردید و متصدی امر قضا شد و آنکار میپرداخت تا رخت سرای آخرت انداخت پسرش شیخ
نعمت الله که صاحب ذکاوت و فطانت و در کمال جودت بود بعد از فراغ از تحصیل جای پدر بگرفت و کار قضا میکرد تا
امسال بحکم قضا بار رحلت بخدا بر رحمت کرد و دیگری از وی باقی مانده که صوفی مشرب است

ملا میرزا بابا

آخوند ملا میرزا بابای سواد کوهی اریمی حکیم محقق و متکلم صرف بوده است و از علوم دینیه بهره نداشته در اصفهان
در خدمت آخوند ملا علی نوری قدس سره شاگردی و تحصیل کرده بعد از آن سالیان در وطن خود اقامت داشت پنج
سال از خروج طایفه بابیه علیهم اللعنه در طبرستان در گذشته و مناظرات طولیه او با فرقه ضاله مسطور و بوده آثار
علمیه از وی دیده نشده است

شیخ مصطفی

شیخ مصطفی سواد کوهی بزنقی عالمی اصولی و فقیهی فاضل بوده طبعی موزون داشته و شعر هم میسروده در نجف
اشرف در خدمت شیخ اکمل مرتضی الانصاری طیب الله رمسه تحصیل کرده در فقه و اصول تحریرات دارد قلیل زمانی
در وطن خود بامر قضا اشتغال داشته و در همین اوقات بدعوت بدار بقا قدم گذاشته است رضوان الهی شامل باشد

شیخ علی

شیخ علی سواد کوهی بزنقی از علما و فضلا و شاگردان مرحوم شیخ زین العابدین مازندرانی اعلی الله مقامه بوده
پس از فراغ از کار تحصیل ببلد خود باز گشته و مشغول اصلاح امور اهالی شده اما طولی نکشید که وداع زندگانی
گفته سال عمرش شصت و دو و پسری دارد که اهل علم است و موسوم بشیخ حسین

شیخ غلامحسین

شیخ غلامحسین بزنقی سواد کوهی جوانی فاضل است از اهل صلاح و در نجف اشرف مشغول تحصیل علم است وفقه الله

تتمیم و خاتمه

چون این کتاب بیاری پروردگار و عنایت چنانکه باید و شاید بکمال و تمام ساخته و پرداخته آراسته و پیراسته شد
ما در این خاتمه تتمیم فصلی در مرام را در چند صفحه مجملی از احوال و حرکت مدت سلطنت سلاطین مازندران و گیلان
و گرگان و رویان و هزار جریب و طبرستان را ثبت و ضبط مینمائیم که اسباب مزید بصیرت هم مطالعه کنندگان
این سفینه شود و بعضی تحقیقات انیقه نیز بر آن میافزائیم و اگر در این اوراق مطلبی مکرر ببینند برای توضیح و تأکید
تقریر آنست و سبب تکرار آن نیز را لختر ایم در هر جا ملاحظه بوده و چیزی منظور نموده امید که این اهتمام در تبیین
و تثبیت بزرگان را پسند شود و سعی نگارنده مشکور گردد
باید دانست که برای ملوک الطوایف یا طبقات حکمرانان ولایات واقعه در سواحل جنوبی دریای مازندران که گا

وغیرها تواریخ معتبره و اسناد صحیحهٔ جامع الوجوه مرتب نیست و چند نفر مورخ آن سامان از قبیل سید ظهیر الدین
ابن سید نصیر الدین المرعشی و علی ابن شمس الدین ابن حاجی حسین صاحب تاریخ خانی و محمد ابن حسن ابن اسفندیار مولف
تاریخ طبرستان و شیخ علی گیلانی که نیز راجع بطبرستان تاریخی مدون نموده و عبد الفتاح فومنی صاحب تاریخ گیلان در
انتخاب البهیته وغیره تا از احوال طوایف ملوک مزبوره بدرستی بصیر نمیشد بنابر این نگارنده حتی المقدور اسناد
موجوده بزبان فارسی را با بعضی تواریخ عرب تطبیق و تلفیق نموده و از کتب لاتین و یونانی و فرانسوی و انکلیسی و المانی
استمداد کرده و معلومات بر آن افزوده اسامی این ملوک را مرتب ساخته در اینجا درج و ثبت مینماید که اسباب
مزید بصیرت و آگاهی شود

چنانکه در مقدمهٔ این کتاب ذکر شد سلاطین پیشدادی که باصطلاح مورخین یونان پادشاهان مدیا باشند بر سلاطین
کیان چندان تسلطی در این قسمت مملکت ایران نداشتند اردشیر بابکان سر سلسلهٔ سلاطین ساسانی چون بر سلطنت
مستقل و مسلط شد همان طوایف ملوک قدیم را که تا در آنجا و حکمرانی میکردند هر یک را در جای خود مستقل کرده اند
و این پادشاه ساسانی کلیهٔ ممالک خود را به پنج قسمت عمده منقسم نموده بود قسمت اول خراسان و مضافات دویم طبرستان
و مقصود از طبرستان تمام سواحل جنوبی بحر خزر میباشد از رود خانهٔ اترک تا مصب رود کر و ارس بدریای خزر قسمت
سیم کرمان و فارس و اهواز قسمت چهارم عراق عرب و آنچه بجزیرة العرب یا بین النهرین و مملکت بنی آشور و ارض کلده
معروف و مشهور بوده قسمت پنجم مدیا که آذربایجان و عراق عجم باشد و در هر یک از این پنج قسمت مملکت دو عمارت و
قوهٔ کامل از طرف سلطنت مرکزی معین و برقرار میگشت یکی موسوم باسپهبد که اعراب باصفهبد معرب کرده و آنها را با
قشون ساخلوی یا لشکر را داشتند قوهٔ دیگر حکمرانی کشوری که صاحب این قوه ملقب به پادوسپان بوده و معنی لغت
پادوسپان فرمانفرما است و پادوسپانها از عمل قشونی گذشته تمام مهام ملکی را در تحت اختیار خود داشتند
اسپهبدان طبرستان خیلی وقت قبل از ساسانیان از تمام ریاست لشکری و هم حکومت کشوری را دارا بوده اند و خلفا
بعد سلف حکمرانی مینمودند و آنها را اولاد جسنفشاه گفته اند و تا سنهٔ پانصد و سی میلادی جسنفشاهیان در طبرستان
که مشتمل بر مازندران و گرگان هم بوده حکومت نموده اند در سنهٔ مزبوره که تقریبا نود و دو سال قبل از هجرت است
کیوس یا کاوس پسر قباد اول پادشاه ساسانی بر جسنفشاهیان غالب آمده آنها را بر انداخت و کیوس را نیز خسرو اول
ساسانی در سنهٔ پانصد و سی و هفت از سلطنت خلع کرده و از جانب خود فارن پسر سوخرا را اسپهبد طبرستان نمود و پنجم
نبیرهٔ فارن در سال ششصد و چهل و هفت مسیحی مطابق سنهٔ بیست و هفت هجری بدست گیلانشاه گاوباره از شاهزادهای
ساسانی از نژاد جاماسب از سلطنت افتاد در سال ششصد و شصت میلادی مطابق سنهٔ چهل هجری گیلانشاه گاوباره
مرده پسرش دابویه بجای او سلطنت یافت و پادوسپان یا پادوسبان ملقب بکادوسپا مملکت را تقسیم کرده اولاد
دابویه حکمران گیلان شدند و پادوسپانها که از نژاد کیوس بودند در رویان و رستمدار بسلطنت پرداختند بعد که
سلطنت ساسانیها بدست اعراب منقرض شد اهالی مازندران باوناوند(؟) از اولاد کیوس را سپهبد خود ساختند و او اصل
و ریشهٔ سه شعبه ملوک شد و این سه شعبه رجال الدولهٔ مازندران و طبرستان فرمانروا بودند و آنها را ملوک الجبال گفتند

در سال هفتصد و شصت و شش میلادی مطابق سنهٔ صد و چهل و نه هجری خلفای بنی عباس که قسمتی از طبرستان را در
گیلان و گرگان مسلط شدند و حکام آنها در ساری و آمل قرار گرفتند اما این حکمرانان چندان دوامی نکردند و چند بار
اهالی بلوای عام کرده و بر آنها شوریدند و از سادات علوی نژاد برای خود تعیین حاکم و امیر نمودند و فهرست تاریخ
و سلطنت ملوک و حکمرانان مزبور بعد از استقرار از قرار ذیل است

سلسلهٔ اول آل قارن در طبرستان

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
اول قارن ابن سوخرا سلطنت کرد	در پانصد و سی	تقریبا مطابق نود و شش سال قبل از هجرت	
دویم سرمهر که سال جلوس و وفاتش معلوم نیست			
سیم دادمهر بشرح ایضا			
چهارم داش بشرح ایضا			
پنجم مهر بشرح ایضا			
ششم آذر ولاش که سلطنت داشت	در ششصد و چهل و هفت مسیحی	مطابق بیست و هفت هجری	

سلسلهٔ دویم گاوباره در طبرستان و گیلان

سر سلسله گیل گاوباره ابن گیلانشاه	از ششصد و چهل و هفت مسیحی سلطنت داشت	مطابق بیست و هفت هجری	سیزده سال
	تا سنهٔ ششصد و شصت	مطابق چهل	

اولاد گیل مملکت را دو قسمت نمودند حکمرانان یک قسمت موسوم به پادوسپان شدند و قسمت دیگر با آل دابویه که اصلاً مجوس دابویه است

پادوسپانها که در رویان و رستمدار سلطنت کرده اند

پادوسپان اول	از سنهٔ ششصد و شصت	مطابق چهل	
	تا ششصد و نود و چهار	مطابق هفتاد و پنج	چهارده سال
خورزاد	از ششصد و نود و چهار	مطابق هفتاد و پنج	
	تا هفتصد و بیست و یک	مطابق صد و سه	بیست و هفت سال
پادوسپان دویم	از هفتصد و بیست و یک	مطابق صد و سه	
	تا هفتصد و شصت و چهار	مطابق صد و چهل و هفت	چهل و چهار سال
شهریار اول	از هفتصد و شصت و چهار	مطابق صد و چهل و هفت	
	تا هفتصد و نود و سه	مطابق صد و هفتاد و هفت	
وندا امید	از هفتصد و نود و سه	مطابق صد و هفتاد و هفت	
	تا هشتصد و بیست و چهار	مطابق دویست و نه	سی و دو سال
عبدالله	از هشتصد و بیست و چهار	مطابق دویست و نه	
	تا هشتصد و پنجاه و هفت	مطابق دویست و چهل و سه هجری	سی و سه سال

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
افریدون	از هشتصد و پنجاه و هفت	مطابق دویست و چهل و سه	
	تا هشتصد و هشتاد و یک	مطابق دویست و شصت و هشت	بیست و پنج سال
بادوسپان سیم	از هشتصد و هشتاد و یک	مطابق دویست و شصت و هشت	
	الی هشتصد و نود و نه	مطابق دویست و هشتاد و شش	نوزده سال
شهریار دویم	از هشتصد و نود و نه	مطابق دویست و هشتاد و شش	
	الی نهصد و سیزده	مطابق سیصد و یک	پانزده سال
هروسندان	از نهصد و سیزده	مطابق سیصد و یک	
	تا نهصد و بیست و پنج	مطابق سیصد و سیزده	دوازده سال
شهریار سیم	از نهصد و بیست و پنج	مطابق سیصد و سیزده	
	تا نهصد و سی و شش	مطابق سیصد و بیست و پنج	دوازده سال
شمس الملوک محمد اول	از نهصد و سی و شش	مطابق سیصد و بیست و پنج	
	تا نهصد و چهل و هشت	مطابق سیصد و سی و هفت	سیزده سال
ابو الفضل محمد دویم	از نهصد و چهل و هشت	مطابق سیصد و سی و هفت	
	تا نهصد و شصت و دو	مطابق سیصد و پنجاه و یک	پانزده سال
حسام الدوله زرین کمر	از نهصد و شصت و دو	مطابق سیصد و پنجاه و یک	
	تا نهصد و نود و شش	مطابق سیصد و هشتاد و شش	سی و پنج سال
سیف الدوله باحرب	از نهصد و نود و شش	مطابق سیصد و هشتاد و شش	
	تا هزار و بیست و دو	مطابق چهارصد و سیزده	بیست و هفت سال
حسام الدوله اردشیر	از هزار و بیست و دو	مطابق چهارصد و سیزده	
	تا هزار و چهل و شش	مطابق چهارصد و سی و هشت	بیست و پنج سال
فخر الدوله نماور	از هزار و چهل و شش	مطابق چهارصد و سی و هشت	
	تا هزار و هفتاد و هفت	مطابق چهارصد و هفتاد	سی و یک سال
عز الدین هزار اسب اول	از هزار و هفتاد و هفت	مطابق چهارصد و هفتاد	
	تا هزار و صد و شانزده	مطابق پانصد و ده	چهل سال
شهریوش	از هزار و صد و شانزده	مطابق پانصد و ده	
	تا هزار و صد و بیست و هشت	مطابق پانصد و بیست و سه	دوازده سال
استندار کیکاوس	از هزار و صد و بیست و هشت	مطابق پانصد و بیست و سه	بیست و هفت سال
	تا هزار و صد و شصت و چهار	مطابق پانصد و شصت	

جلوس

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
استندار هزار اسب دویم	از هزار و صد و شصت و چهار	مطابق پانصد و شصت	
	تا هزار و صد و نود	مطابق پانصد و هشتاد و شش	بیست و هفت سال

باوندیان که بعد از بادوسپانان دیگر بار در رستمدار غصباً سلطنت کرده اند

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
	از هزار و صد و نود	مطابق پانصد و هشتاد و شش	
	تا هزار و دویست و نه	مطابق ششصد و شش	بیست سال

بعد باز بادوسپانان مسلط شدند

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
زرین کمر دویم	از هزار و دویست و نه	مطابق ششصد و شش	
	تا هزار و دویست و سیزده	مطابق ششصد و ده	پنج سال
بیستون	از هزار و دویست و سیزده	مطابق ششصد و ده	
	تا هزار و دویست و بیست و سه	مطابق ششصد و بیست	ده سال
فخر الدوله نماور دویم	از هزار و دویست و بیست و سه	مطابق ششصد و بیست	
	تا هزار و دویست و چهل و دو	مطابق ششصد و چهل	بیست سال
حسام الدوله اردشیر	از هزار و دویست و چهل و دو	مطابق ششصد و چهل	
استندار شهر آگیم			
	تا هزار و دویست و هفتاد و دو	مطابق ششصد و هفتاد و یک	
استندار فخر الدوله	از هزار و دویست و هفتاد و دو	مطابق ششصد و هفتاد و یک	
نماور سیم ملقب بشاه غازی	تا هزار و سیصد و یک	مطابق هفتصد و یک	سی سال
کیخسرو	از هزار و سیصد و یک	مطابق هفتصد و یک	
	تا هزار و سیصد و یازده	مطابق هفتصد و یازده	ده سال
شمس الدوله محمد سیم	از هزار و سیصد و یازده	مطابق هفتصد و یازده	
	تا هزار و سیصد و هفده	مطابق هفتصد و هفده	هفت سال
ناصر الدوله شهریار چهارم	از هزار و سیصد و هفده	مطابق هفتصد و هفده	
	تا هزار و سیصد و بیست و چهار	مطابق هفتصد و بیست و سه	هفت سال
تاج الدوله زیار	از هزار و سیصد و بیست و چهار	مطابق هفتصد و بیست و سه	
	تا هزار و سیصد و سی و سه	مطابق هفتصد و سی و چهار	یازده سال
جلال الدوله اسکندر	از هزار و سیصد و سی و سه	مطابق هفتصد و سی و چهار	
	تا هزار و سیصد و پنجاه و نه	مطابق هفتصد و شصت و یک	بیست و هفت سال

فخر الدوله

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
فخر الدوله شاه غازی	از هزار و سیصد و پنجاه و نه	مطابق هفتصد و شصت و یک	
	تا هزار و سیصد و هشتاد و هشت	مطابق هفتصد و هشتاد	نوزده سال
عضد الدوله قباد	از هزار و سیصد و هشتاد و هشت	مطابق هفتصد و هشتاد	
	تا هزار و سیصد و هشتاد و نه	مطابق هفتصد و هشتاد و یک	یک سال

از این سال که هزار و سیصد و هشتاد و نه میلادی است سادات ساری تا هزار و سیصد و نود و یک میلادی
مطابق هفتصد و نود و چهار هجری در این نقطه متغلبا سلطنت کرده اند بعد

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
سعد الدوله طوس	از هزار و سیصد و نود و یک	مطابق هفتصد و نود و چهار	
از خانواده بادوسپان	تا هزار و چهارصد و شش	مطابق هشتصد و نه	شانزده سال
جلال الدوله کیومرث	از هزار و چهارصد و شش	مطابق هشتصد و نه	
	تا هزار و چهارصد و پنجاه و سه	مطابق هشتصد و پنجاه و هشت	چهل و هشت سال

بعد از آن این سلسله دو شعبه شدند شعبه در نور سلطنت کردند بشرح ذیل

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
کاوس بادوسپانی	از هزار و چهارصد و پنجاه و سه	مطابق هشتصد و پنجاه و هشت	
	تا هزار و چهارصد و شصت و هفت	مطابق هشتصد و هفتاد و دو	پانزده سال
جهانگیر	از هزار و چهارصد و شصت و هفت	مطابق هشتصد و هفتاد و دو	
	تا هزار و چهارصد و نود و هشت	مطابق نهصد و چهار	سی و دو سال
بهمن اول	از هزار و چهارصد و نود و هشت	مطابق نهصد و چهار	

چند ماه سلطنت نمود

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
بیستون	از هزار و چهارصد و نود و هشت	مطابق نهصد و چهار	
	تا هزار و پانصد و هفت	مطابق نهصد و سیزده	
بهمن دوم	از هزار و پانصد و هفت	مطابق نهصد و سیزده	
	تا هزار و پانصد و چهل و پنج	مطابق نهصد و پنجاه و دو	سی و نه سال
بهمن سیم	از هزار و پانصد و چهل و پنج	مطابق نهصد و پنجاه و دو	

الی غیر معلوم

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
کیومرث	از هزار و پانصد و اند		
	تا هزار و پانصد و شصت و پنج	مطابق نهصد و هفتاد و سه	
ادریس	از هزار و پانصد و شصت و پنج	مطابق نهصد و هفتاد و سه	
	تا هزار و پانصد و شصت و هفت	مطابق نهصد و هفتاد و پنج	دو سال

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت

حکام صفویه

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
	از هزار و پانصد و شصت و هفت	مطابق نهصد و هفتاد و پنج	
	تا هزار و پانصد و نود و چهار	مطابق هزار و سه	بیست و هفت سال

بعد باز بادوسپانها مسلط شده از قرار ذیل

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
بهمن چهارم	از هزار و پانصد و نود و چهار	مطابق هزار و سه	
	تا هزار و پانصد و نود و شش	مطابق هزار و پنج	دو سال

شعبه دیگر که در کجور سلطنت کرده اند

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
اسکندر بادوسپانی	از هزار و چهارصد و پنجاه و سه	مطابق هشتصد و پنجاه و هشت	
	تا هزار و چهارصد و هشتاد و شش	مطابق هشتصد و هشتاد و یک	بیست و چهار سال
تاج الدوله	از هزار و چهارصد و هشتاد و شش	مطابق هشتصد و هشتاد و یک	
	تا هزار و چهارصد و نود و یک	مطابق هشتصد و نود و هفت	شانزده سال
اشرف	از هزار و چهارصد و نود و یک	مطابق هشتصد و نود و هفت	
	تا هزار و پانصد و هفت	مطابق نهصد و سیزده	شانزده سال
کاوس	از هزار و پانصد و هفت	مطابق نهصد و سیزده	
	تا هزار و پانصد و چهل و سه	مطابق نهصد و پنجاه	سی و هفت سال
کیومرث	از هزار و پانصد و چهل و سه	مطابق نهصد و پنجاه	
	تا هزار و پانصد و پنجاه و پنج	مطابق نهصد و شصت و سه	سیزده سال
جهانگیر اول	از هزار و پانصد و پنجاه و پنج	مطابق نهصد و شصت و سه	
	تا هزار و پانصد و شصت و هفت	مطابق نهصد و هفتاد و پنج	سیزده سال
محمد	از هزار و پانصد و شصت و هفت	مطابق نهصد و هفتاد و پنج	
	تا هزار و پانصد و هفتاد و شش	مطابق نهصد و هشتاد و چهار	ده سال

حکام صفویه

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
	از هزار و پانصد و هفتاد و شش	مطابق نهصد و هشتاد و چهار	
	تا هزار و پانصد و نود و چهار	مطابق هزار و سه	هجده سال

باز طایفه بادوسپانی کجوری مسلط شده

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
جهانگیر دوم	از هزار و پانصد و نود و چهار	مطابق هزار و سه	
	تا هزار و پانصد و نود و هفت	مطابق هزار و شش	سه سال

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت

فی الواقع داد ابن شاه ال باوند و سپاهیان در نور و کجور منقرض شده و شاه عباس
بزرگ بر این نواحی استیلا یافته حاکم مامور و معین کرد

اما سلسلهٔ گاوباره دابویه که در گیلان و طبرستان سلطنت داشته بشرح ذیل در ممالک مزبوره حکمرانی کرده اند

دابویه	از ششصد و شصت	مطابق چهل	
	تا ششصد و هفتاد و شش	مطابق پنجاه و هفت	هفده سال
خورشید اول	از ششصد و هفتاد و شش	مطابق پنجاه و هفت	
	تا هفتصد و شانزده	مطابق نود و هشت	چهل و یک سال
فرخان	از هفتصد و شانزده	مطابق نود و هشت	
	تا هفتصد و سی و سه	مطابق صد و پانزده	هفده سال
دادمهر	از هفتصد و سی و سه	مطابق صد و پانزده	
	تا هفتصد و سی و هشت	مطابق صد و بیست و یک	شش سال
خورشید دوم	از هفتصد و سی و هشت	مطابق صد و بیست و یک	
	تا هفتصد و شصت و شش	مطابق صد و چهل و نه	بیست و هشت سال

از سنه هفتصد و شصت و شش میلادی مطابق صد و چهل و نه هجری گیلان و یک قسمت عمدهٔ طبرستان بتصرف خلفاء عباسی درآمده تا اواسط مائه نهم میلادی که نیز اواسط قرن سیم هجری باشد در آن وقت که وصول ایشان در گیلان نایب خلیفهٔ عباسی بودند دولت علویه در طبرستان شروع شد یعنی حسن بن زید بن اسمعیل معروف بداعی کبیر در سال هشتصد و شصت و چهار میلادی مطابق دویست و پنجاه هجری خروج کرده بر طبرستان و دیلم استیلا یافت و سادات علوی دو شعبه شدند تا نهصد و بیست و هشت مسیحی مطابق سیصد و شانزده هجری در گیلان و طبرستان و دیلم حکومت داشتند بشرح ذیل

علویهای حسنی

حسن بن زید داعی الکبیر	از هشتصد و شصت و چهار	مطابق دویست و پنجاه	
	تا هشتصد و هشتاد و چهار	مطابق دویست و هفتاد و یک	بیست و یک سال
محمد	از هشتصد و هشتاد و چهار	مطابق دویست و هفتاد و یک	
	تا نهصد	مطابق دویست و هشتاد و هشت	هفده سال

حکام سامانی

	از نهصد	مطابق دویست و هشتاد و هشت	
	تا نهصد و سیزده	مطابق سیصد و یک	سیزده سال

علویهای

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت

علویهای حسینی

ابومحمد حسن الاطروش	از نهصد و سیزده	مطابق سیصد و یک	
	تا نهصد و شانزده	مطابق سیصد و چهار	سه سال
حسن بن القاسم	از نهصد و سیزده	مطابق سیصد و یک	
	تا نهصد و بیست و هشت	مطابق سیصد و شانزده	شانزده سال
ابوالحسن احمد	از نهصد و شانزده	مطابق سیصد و چهار	
	تا نهصد و بیست و سه	مطابق سیصد و یازده	هشت سال
ابوالقاسم جعفر	از نهصد و شانزده	مطابق سیصد و چهار	
	تا نهصد و بیست و چهار	مطابق سیصد و دوازده	هشت سال
ابوعلی محمد	از نهصد و بیست و چهار	مطابق سیصد و دوازده	
	تا نهصد و بیست و هشت	مطابق سیصد و شانزده	چهار سال
ابوجعفر	در همان سنه نهصد و بیست و هشت		

در سنه نهصد و بیست و هشت میلادی مطابق سیصد و شانزده هجری سادات حسینی طبرستان و دیلم را طایفه آل زیار کلاً برانداختند اگرچه از نژاد حسن الاطروش تا زمانی بعضی بلوکات کوچک گیلان و طبرستان و دیلم حکومت میکردند

باوندیه

چنانکه ذکر شد باو ابن شاپور ابن کیوس در سنه ششصد و شصت و پنج میلادی مطابق سال چهل و پنج هجری در یک قسمت مازندران بسلطنت منتخب شده و اصل و سر سلسله سلاطین مازندران که معروف بملک الجبال بوده اند
که بعد و فهرست تاریخ سلاطین باوندیه و مدت ملک ایشان از قرار ذیل میباشد

باو	از ششصد و شصت و پنج	مطابق چهل و پنج	
	تا ششصد و هفتاد و نه	مطابق شصت	پانزده سال
بلاش باو که غاصب بود	از ششصد و هفتاد و نه	مطابق شصت	
	تا ششصد و هشتاد و هفت	مطابق شصت و هشت	هشت سال
سرخاب اول ابن باو	از ششصد و هشتاد و هفت	مطابق شصت و هشت	
	تا هفتصد و شانزده	مطابق نود و هشت	سی سال
مهرمردان	از هفتصد و شانزده	مطابق نود و هشت	
	تا هفتصد و پنجاه و پنج	مطابق صد و سی و هشت	چهل سال
سرخاب دوم	از هفتصد و پنجاه و پنج	مطابق صد و سی و هشت	
	تا هفتصد و هفتاد و چهار	مطابق صد و پنجاه و هشت	بیست سال

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
شروین اول	از هفتصد و هفتاد و چهار	مطابق صد و پنجاه و هشت	
	تا هفتصد و نود و هفت	مطابق صد و هفتاد و یک	بیست و چهار سال

توضیح این شروین همان است که اسم خود را بکوه طرف جنوب سوادکوه داده و آن کوه حالا معروف بشلفین میباشد

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
شهریار اول	از هفتصد و نود و نه	مطابق صد و هشتاد و سه	
	تا هشتصد و بیست و شش	مطابق دویست و یازده	بیست و هفت سال
جعفر	از هشتصد و بیست و شش	مطابق دویست و یازده	
	تا هشتصد و سی و هفت	مطابق دویست و بیست و سه	سیزده سال
قارن	از هشتصد و سی و هفت	مطابق دویست و بیست و سه	
	تا هشتصد و شصت و هفت	مطابق دویست و پنجاه و چهار	سی و یک سال
رستم	از هشتصد و شصت و هفت	مطابق دویست و پنجاه و چهار	
	تا هشتصد و نود و پنج	مطابق دویست و هشتاد و دو	بیست و نه سال
شروین دوم	از هشتصد و نود و پنج	مطابق دویست و هشتاد و دو	
	تا نهصد و بیست و نه	مطابق سیصد و هفده	سی و پنج سال
شهریار دوم	از نهصد و بیست و نه	مطابق سیصد و هفده	
	تا نهصد و شصت و پنج	مطابق سیصد و پنجاه و پنج	سی و هشت سال
دارا	از نهصد و شصت و پنج	مطابق سیصد و پنجاه و پنج	
	تا نهصد و هفتاد و دو	مطابق سیصد و شصت و دو	هفت سال
شهریار سوم	از نهصد و هفتاد و دو	مطابق سیصد و شصت و دو	
	تا هزار و شش	مطابق سیصد و نود و هفت	سی و پنج سال

این طایفه که معروف به باوندیه کوسیه بودند در سال هزار و شش میلادی مطابق سیصد و نود و هفت هجری بواسطه آل زیار و گیلان منقرض شدند و بعد در سنه هزار و هفتاد و سه میلادی مطابق چهارصد و شصت و شش هجری از این طایفه باوندیه سلاله دیگر در کوهستان رود گیلان تشکیل یافت

باوندیه سپهبدیه

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
حسام الدوله شهریار	از هزار و هفتاد و سه	مطابق چهارصد و شصت و شش	
	تا هزار و صد و هفت	مطابق پانصد و یک	سی و پنج سال
نجم الدوله قارن	از هزار و صد و هفت	مطابق پانصد و یک	
	تا هزار و صد و چهارده	مطابق پانصد و هشت	هفت سال

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
شمس الملوک رستم اول	از هزار و صد و چهارده	مطابق پانصد و هشت	
	تا هزار و صد و هیجده	مطابق پانصد و دوازده	چهار سال
علاء الدوله علی	از هزار و صد و هیجده	مطابق پانصد و دوازده	
	تا هزار و صد و سی و هشت	مطابق پانصد و سی و سه	بیست و پنج سال
قاضی رستم	از هزار و صد و سی و هشت	مطابق پانصد و سی و سه	
	تا هزار و صد و شصت و دو	مطابق پانصد و پنجاه و هشت	بیست و پنج سال
علاء الدوله حسن	از هزار و صد و شصت و دو	مطابق پانصد و پنجاه و هشت	
	تا هزار و صد و هفتاد و دو	مطابق پانصد و شصت و هشت	یازده سال
حسام الدوله اردشیر	از هزار و صد و هفتاد و دو	مطابق پانصد و شصت و هشت	
	تا هزار و دویست و پنج	مطابق ششصد و دو	سی و چهار سال
شمس الملوک رستم دوم	از هزار و دویست و پنج	مطابق ششصد و دو	
	تا هزار و دویست و نه	مطابق ششصد و شش	چهار سال

در بین سال باوندیه طبقه ثانی معروف بباوندیه سپهبدیه مغلوب متهور ابو الرضا حسین بن ابو رضا از سادات علوی شدند ابو الرضا آنها را از این قطر خارج ساخت تا در هزار و دویست و سی و هفت میلادی مطابق ششصد و سی و پنج هجری مجدداً از این طایفه شعبه باسم کینخواریه در آمل مسلط شدند و سلطنت کردند و کینخواریه شعبه سیم باوندیه میباشند و سنین سلطنت آنها از قرار ذیل است

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
ابو الملوک حسام الدوله اردشیر	از هزار و دویست و سی و هفت	مطابق ششصد و سی و پنج	
	تا هزار و دویست و چهل و نه	مطابق ششصد و چهل و هفت	سیزده سال
شمس الملوک محمد	از هزار و دویست و چهل و نه	مطابق ششصد و چهل و هفت	
	تا هزار و دویست و شصت و پنج	مطابق ششصد و شصت و چهار	هفده سال
علاء الدوله علی	از هزار و دویست و شصت و پنج	مطابق ششصد و شصت و چهار	
	تا هزار و دویست و هفتاد و شش	مطابق ششصد و هفتاد و پنج	یازده سال
تاج الدوله یزدجرد	از هزار و دویست و هفتاد و شش	مطابق ششصد و هفتاد و پنج	
	تا هزار و دویست و نود و هشت	مطابق ششصد و نود و هشت	بیست و سه سال
ناصر الدوله شهریار	از هزار و دویست و نود و هشت	مطابق ششصد و نود و هشت	
	تا هزار و سیصد و چهارده	مطابق هفتصد و چهارده	هفده سال
رکن الدوله کیخسرو	از هزار و سیصد و چهارده	مطابق هفتصد و چهارده	چهارده سال
	تا هزار و سیصد و بیست و هشت	مطابق هفتصد و بیست و هشت	

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
شرف الملوک	از هزار و سیصد و بیست و هفت	مطابق هفتصد و بیست و هشت	
	تا هزار و سیصد و سی و سه	مطابق هفتصد و سی و چهار	هفت سال
فخر الدوله حسن	از هزار و سیصد و سی و سه	مطابق هفتصد و سی و چهار	
	تا هزار و سیصد و چهل و نه	مطابق هفتصد و پنجاه	هفده سال

این طایفه هم که باوندیه کینخواریه باشند در این سال که هزار و سیصد و چهل و نه میلادی و مطابق هفتصد و پنجاه هجری باشد بدست کیا افراسیاب چلاوی که از هزار و سیصد و چهل و نه میلادی تا هفتصد و پنجاه هجری تا هزار و سیصد و پنجاه و هشت میلادی مطابق هفتصد و شصت هجری در آمل سلطنت میکرد منقرض شد

در سال هزار و سیصد و پنجاه و هشت مطابق هفتصد و شصت هجری اغلب بلوکات و نواحی مازندران بتصرف سادات مرعشی در آمد اما باز از این طایفه کیا افراسیاب و بعضی از آبادیهای کوهستانی بر نشستند و گاهگاه بجانب مازندران هم دست تطاول دراز میکردند و چپاول مینمودند و از آنجمله بود کیا فخر الدین در ساری و ملک سکندر شیخی در آمل و آخرین شخص از این طایفه کیا حسین کیا نام داشت که در سال هزار و پانصد و چهار میلادی کشته شد نهصد و ده هجری در گذشت

سادات مرعشی

سادات مرعشی از مرعش بمازندران مهاجرت کرده بودند و ابتدای سلطنت آنها از سال هزار و سیصد و پنجاه و هشت میلادی است مطابق هفتصد و شصت هجری و سر سلسله این طایفه سید قوام الدین که ذکر او مشروحاً در کتاب شده سلاله او در ساری و آمل و میان رود و فیروزکوه و بار فروش و سایر امصار مازندران با اختلاف در کمال تسلط حکومت میکردند و همه از بنی عم خود که در ساری بود تمکین داشتند و فهرست تاریخ آنها از قرار ذیل است

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
سید قوام الدین	از هزار و سیصد و پنجاه و هشت	مطابق هفتصد و شصت	
	تا هزار و سیصد و هفتاد و نه	مطابق هفتصد و هشتاد و یک	بیست و یکسال
کمال الدین	از هزار و سیصد و هفتاد و نه	مطابق هفتصد و هشتاد و یک	
	تا هزار و سیصد و نود و دو	مطابق هفتصد و نود و پنج	پانزده سال

بعد از کمال الدین دو نفر از جانب گورکانیها سلطنت کردند و بعد سادات مرعشی بودند بشرح ذیل

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
جمشید ابن قارن	از هزار و سیصد و نود و دو	مطابق هفتصد و نود و پنج	
	تا هزار و چهارصد و دو	مطابق هشتصد و پنج	ده سال
شمس الدین غوری	از هزار و چهارصد و دو	مطابق هشتصد و پنج	
	تا هزار و چهارصد و پنج	مطابق هشتصد و هشت	سه سال

بعد باز سادات مرعشی بسلطنت برگشتند بشرح ذیل

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
سید علی	از هزار و چهارصد و شش تا هزار و چهارصد و نه	مطابق هشتصد و نه مطابق هشتصد و دوازده	سه سال

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
مرتضی اول	از هزار و چهارصد و نه	مطابق هشتصد و دوازده	
	تا هزار و چهارصد و ده	مطابق هشتصد و سیزده	یکسال
انقضای سید علی که محمد بسلطنت رسید	از هزار و چهارصد و ده	مطابق هشتصد و سیزده	
	تا هزار و چهارصد و هجده	مطابق هشتصد و بیست و یک	هشت سال
مرتضی دوم	از هزار و چهارصد و هجده	مطابق هشتصد و بیست و یک	
	تا هزار و چهارصد و سی و چهار	مطابق هشتصد و سی و هفت	شانزده سال
محمد	از هزار و چهارصد و سی و چهار	مطابق هشتصد و سی و هفت	
	تا هزار و چهارصد و پنجاه و سه	مطابق هشتصد و پنجاه و شش	نوزده سال
عبدالکریم اول	از هزار و چهارصد و پنجاه و سه	مطابق هشتصد و پنجاه و شش	
	تا هزار و چهارصد و شصت	مطابق هشتصد و شصت و پنج	هفت سال
عبدالله اول	از هزار و چهارصد و شصت	مطابق هشتصد و شصت و پنج	
	تا هزار و چهارصد و شصت و هشت	مطابق هشتصد و هفتاد و سه	هشت سال
زین العابدین	از هزار و چهارصد و شصت و هشت	مطابق هشتصد و هفتاد و سه	
	تا هزار و چهارصد و هفتاد و پنج	مطابق هشتصد و هشتاد	هفت سال
عبدالکریم دوم	از هزار و چهارصد و هفتاد و پنج	مطابق هشتصد و هشتاد	
	تا هزار و پانصد و بیست و پنج	مطابق نهصد و سی و دو	پنجاه و یکسال

مقارن این سنوات آقا رستم روزافزون غاصب سلطنت که از هزار و پانصد و ده میلادی مطابق نهصد و شانزده اسمعیلی بانی اسباب اختلال کار حکمرانی سادات مرعشی بود

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
سید شاهی	از هزار و پانصد و بیست و پنج	مطابق نهصد و سی و دو	
	تا هزار و پانصد و سی و دو	مطابق نهصد و سی و نه	هفت سال
آقا محمد روزافزون غاصب که مقتضی از ملک بیارث مرعشی با سلطنت صفوی بود	از هزار و پانصد و یازده	مطابق نهصد و هفده	
	تا هزار و پانصد و چهل و شش	مطابق نهصد و پنجاه و سه	سی و شش سال
سید عبدالله دوم مرعشی	از هزار و پانصد و چهل و شش	مطابق نهصد و پنجاه و سه	
	تا هزار و پانصد و پنجاه و هشت	مطابق نهصد و شصت و شش	سیزده سال
سید مراد	از هزار و پانصد و پنجاه و هشت	مطابق نهصد و شصت و شش	
	تا هزار و پانصد و هشتاد و یک	مطابق نهصد و هشتاد و نه	بیست و سه سال

در اینسال که هزار و پانصد و هشتاد و یک میلادی مطابق نهصد و هشتاد و نه هجری است سلاطین صفویه

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت

بممالک طبرستان و مازندران مسلط شدند و سادات مرعشی را برانداختند

سادات هزارجریبی

سادات هزارجریبی که جمیعا از مرعشیها بودند تا مدتی یک طایفه در سر سلسله هزارجریب فقط سید عماد بود که از طرف امیرتیمور در هزارجریب حکومت یافت اولاد سید عماد بدو شعبه منقسم شدند رضی الدین و جبرئیل و آخر شخص شعبه رضی الدین سید حسین نام داشت که در هزار و پانصد و بیست و دو میلادی مقارن نهصد و بیست و نه هجری بامر پادشاه صفوی مقتول شد اما شعبه جبرئیل سید روح الله در هزار و پانصد و بیست میلادی مطابق نهصد و بیست و هفت هجری در گذشت و پسرش عبدالله نیز در هزار و پانصد و بیست و هفت میلادی مطابق نهصد و سی و چهار هجری راه سرای دیگر گرفت و از این شعبه سید هرون و سید معین الدین و سید هاشم و سید حسن تا هزار و پانصد و شصت و پنج میلادی مطابق نهصد و هفتاد و سه هجری در کار حکومت بوده اند

سلسله طغاتیموری

این سلسله که در بعضی از بلاد ایران مسلط بودند و شیخ حسن جلایر آنها را مقهور نمود و غالبا در زندان پناه بردند و بعد در یک قسمت این مملکت سکنی گرفتند و اغلب با سربداریه هم جنگیدند و الحاصل تا سنه هزار و چهارصد و نه میلادی مطابق هشتصد و دوازده هجری در استرآباد سلطنت داشتند و سر سلسله آنها طغاتیمور بود و فهرست تاریخ سلطنت آنها از قرار ذیل است

طغاتیمور	از سنه هزار و سیصد و سی و هشت	مطابق هفتصد و سی و نه	
	تا هزار و سیصد و پنجاه و سه	مطابق هفتصد و پنجاه و سه	پانزده سال
ولی امیر علی هندو غاصب سلطنت	از هزار و سیصد و پنجاه و سه	مطابق هفتصد و پنجاه و سه	
	تا هزار و سیصد و هشتاد و چهار	مطابق هفتصد و هشتاد و شش	سی و دو سال
پیرک طغاتیموری	از هزار و سیصد و هشتاد و چهار	مطابق هفتصد و هشتاد و شش	
	تا هزار و چهارصد و هفت	مطابق هشتصد و ده	بیست و چهار سال
علی طغاتیموری	از هزار و چهارصد و هفت	مطابق هشتصد و ده	
	تا هزار و چهارصد و نه	مطابق هشتصد و دوازده	دو سال

در این سال گورکانیها بر استرآباد مسلط شدند و طغاتیموریها را برانداختند

سلسله وهسودانی یا جستانی

چنانکه پیش ذکر شد گیلان جزو سلطنت طایفه گاوباره دابویه بود در سال هفتصد و شصت و شش میلادی مطابق صد و چهل و نه هجری گیلان و یک قسمت از طبرستان مطیع سلطنت خلفای بنی عباس گردید در اواسط مائه نهم عیسوی وهسودان سلطنت نمود لیکن سال الجلوسش معلوم نیست و وهسودان سر سلسله طایفه وهسودانیه یا جستانیه بوده و در سال هشتصد و شصت و پنج میلادی مطابق دویست و پنجاه و یک هجری وفات نموده بعد از وی پسرش جستان از سنه هشتصد و شصت و پنج

میلادی

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت

میلادی مطابق دویست و پنجاه و یک هجری تا نهصد و شانزده میلادی مطابق سیصد و چهار هجری تقریبا مدت پنجاه و دو سال سلطنت نمود بعد از او علی ابن وهسودان از نهصد و شانزده میلادی مطابق سیصد و چهار هجری حکمرانی داشت و سال فوتش معلوم نیست بعد از علی ابن وهسودان سه نفر دیگر هم از این سلسله حکمرانی کردند اسامی آنها خسرو فیروز و مهدی بوده اما تاریخ ابتدای سلطنتشان معلوم است نه سال وفاتشان همینقدر معین است که مهدی آخر شخص این سلسله بدست محمد بن مظفر کشته شد

سلسله مظفریه یا سالاریه

محمد بن مظفر	محمد ابن مظفر در نهصد و چهل و یک میلادی مطابق سیصد و سی هجری در گذشت		
سالار مرزبان ابن مظفر	از نهصد و چهل و یک	مطابق سیصد و سی	
	تا نهصد و پنجاه و هفت	مطابق سیصد و چهل و شش	شانزده سال
جستان اول	از نهصد و پنجاه و هفت	مطابق سیصد و چهل و شش	
	تا نهصد و شصت	مطابق سیصد و چهل و نه	سه سال
وهسودان اول	از نهصد و شصت	مطابق سیصد و چهل و نه	
	الی غیر معلوم		
جستان دوم	از هزار و سی و هشت	مطابق چهارصد و سی	
	الی غیر معلوم		

ابو منصور وهسودان دوم — سال الجلوس ابو منصور وهسودان دوم معلوم نیست تا فوتش در هزار و شصت و چهار میلادی مطابق چهارصد و پنجاه و هفت هجری بوده و در اینجا طایفه سالاریه بدست سلاجقه منقرض شدند و یک قسمت از گیلان را سلاجقه متصرف نمودند قسمت دیگر را سامانیها مسخر کردند

سلسله آل زیار یا دیلمی

مرداویج ابن زیار در سال نهصد و بیست و هشت میلادی مطابق سیصد و شانزده هجری بر سادات طبرستان غالب آمده و در سنه نهصد و سی و یک میلادی مطابق سیصد و نوزده هجری جرجان را گرفت و آخر پادشاه جرجان حسن کاکی بود که از نهصد و بیست و دو میلادی مطابق سیصد و ده هجری تا نهصد و بیست و هفت میلادی مطابق سیصد و پانزده هجری سلطنت می کرد و بعد از وی اسفار ابن شیرویه از نهصد و بیست و هفت میلادی مطابق سیصد و پانزده هجری تا نهصد و سی و یک میلادی مطابق سیصد و نوزده هجری در جرجان مسلط بود و از آن پس این ولایت هم متصرف آل زیار در آمد و فهرست تاریخ این طبقه از قرار ذیل است

مرداویج ابن زیار	از نهصد و بیست و شش	مطابق سیصد و شانزده	
	تا نهصد و سی و پنج	مطابق سیصد و بیست و چهار	نه سال
ظاهرالدوله وشمگیر که وشمگیرش هم ضبط کرده اند	از نهصد و سی و پنج	مطابق سیصد و بیست و چهار	سی و سه سال
	تا نهصد و شصت و هفت	مطابق سیصد و پنجاه و هفت	

ظهیرالدوله

جلوس	تاریخ میلادی	تاریخ هجری	مدت سلطنت
ظهیرالدوله بیستون	از نهصد و شصت و هفت	مطابق سیصد و پنجاه و هفت	
	تا نهصد و هفتاد و شش	مطابق سیصد و شصت و شش	نه سال
شمس المعالی قابوس	از نهصد و هفتاد و شش	مطابق سیصد و شصت و شش	
	تا هزار و دوازده	مطابق چهارصد و سه	سی و هفت سال
فلک المعالی منوچهر	از هزار و دوازده	مطابق چهارصد و سه	
	تا هزار و بیست و نه	مطابق چهارصد و بیست	هفده سال
انوشیروان	از هزار و بیست و نه	مطابق چهارصد و بیست	
	تا هزار و چهل و دو	مطابق چهارصد و سی و چهار	چهارده سال
کیکاوس	از هزار و چهل و دو	مطابق چهارصد و سی و چهار	
	تا هزار و شصت و نه	مطابق چهارصد و شصت و دو	بیست و هفت سال
گیلانشاه	از هزار و شصت و نه	مطابق چهارصد و شصت و دو	
	تا هزار و هفتاد و هفت	مطابق چهارصد و هفتاد	هشت سال

بعد از آن سلاطین غزنوی و آل بویه آل زیاد را منقرض ساختند

سلاطین دیلمی از آل بویه اهل دیلم بوده اند و بعقیده بعضی این طایفه باقی مانده سلسله بزرگ کاووس و ترک که ذکر شد سر سلسله این طایفه ابوشجاع بویه در کوهستانهای دیلم و قزوین دست در دامن مکرو و با مرداویج ابن زیاد متحد و یار بلکه در خدمت او مشغول بود چنانکه ابوالحسن پسر ابوشجاع از جانب مرداویج در کرج ابو دلف که از استانهای عراق است حکومت می نمود و ابتداء بروز این طایفه هم از همان کرج شد و از سنه نهصد و سی و دو میلادی مطابق سیصد و بیست هجری عماد الدوله علی ممالک ایران سلطنت داشتند و از سال نهصد و چهل و پنج میلادی مطابق سیصد و سی و چهار هجری دیگر دربار خلفای بغداد لقب امیرالامرائی داشتند و قدرت در این خانواده بود تا سنه هزار و نود و چهار میلادی مطابق چهارصد و هشتاد و سه هجری و آخر شخص این سلسله ابو علی کیخسرو بوده چون اصلا از طوایف گیلان و مازندران و طبرستان بودند مختصر اشاره از آنها رفت و تفصیل آن چون خارج از موضع

مناسب بدان نیز ختم انتهی

تمت تاریخ روز یکشنبه هفدهم شهر صفر المظفر از شهور سنه هزار و سیصد و دوازده

هجری در دار الطباعه و بخط کتبه العبد محمد صادق تویسرکانی

سنه ۱۳۱۲

اخوات سلطنت

نواب علیه عالیه عزة الدوله نواب علیه عالیه عزیز الدوله

اولاد خاقان مغفور

نواب والا اعتضاد الدوله سلطان احمد میرزا نواب والا محمد هادی میرزا نواب والا جهانسوز میرزا امیر تومان حکمران شاهرود و بسطام

امیرزادگان عظام

بنی اخوان ارشد سلطنت

نواب محمد میرزا امیر تومان ولد نواب والا جلال میرزا ملک آرا نواب عین الملک علینقی میرزا امیر تومان ولد نواب والا رکن الدوله امیرزاده نصرالله میرزا ولد نواب رکن الدوله امیرزاده اسدالله میرزا ولد ایضا امیرزاده محمود میرزا ولد نواب ایضا امیرزاده رضاقلی میرزا ولد نواب ایضا نواب عماد السلطنه حسینقلی میرزا امیر تومان ولد نواب والا عز الدوله امیرزاده قهرمان میرزا اجودان حضور ولد نواب والا عز الدوله

شاهزادگان کرام اولاد فرمانفرمایان ماضیه

نواب عماد الدوله بدیع الملک میرزا فرمانفرمای عراق نواب مؤید الدوله ابوالفتح میرزا فرمانفرمای مملکت خراسان نواب محمد حسین میرزای میرآخور نواب ضیاء الدوله انوشیروان میرزا امیر تومان حکمران حشتان و دامغان نواب حشمت الدوله عبدالله میرزا امیر تومان والی لرستان نواب حاجی بهاء الدوله ساسان میرزا امیر تومان نواب عمید الدوله کیومرث میرزا والی استرآباد و گرگان نواب معز الدوله اسمعیل نواب نصرة السلطنه روح الله میرزا نواب حاجی حسام السلطنه ابوالنصر میرزا امیر تومان والی عربستان نواب شعاع الدوله حاجی لهراسب میرزا امیر تومان نواب عزیز میرزا فرما عبدالحسین میرزا امیر تومان پیشکار حضرت ولیعهد نواب حاجی جهام الملک مهدیقلی میرزا نواب سیف الدوله سلطان محمد میرزا آجودان مخصوص حضور مبارک نواب میرزاخان میرزا وجیه الله میرزا امیر تومان حاکم خمسه سرتیپ عباس کرمخس نواب اعتضاد عبدالمجید میرزا عین الدوله امیر تومان امیرآخور حضرت ولیعهد

نواب معتمد الدوله عبدالعلی میرزا امیر تومان نواب سلطان حسین میرزا نیرالدوله امیر تومان حکمران نیشابور و سبزوار و بیرجند و غیره نواب محمدحسن میرزا معتضد الدوله ولد مرحوم مهدیقلی میرزا نواب محمد حسن میرزا معتضد السلطنه امیر تومان پیشخدمت حضور همایون عبدالحسین میرزا آقا شمس الشعراء حاجی ابوالفضل میرزا ولد مرحوم ظل السلطان حاجی جهاندار میرزا ولد مرحوم جهانشاه میرزا حاجی حبیب الله میرزا ولد مرحوم سیف الله میرزا حاجی فریدون میرزا حاجی محمد حسین میرزای حشمت السلطنه امیر تومان خلف مرحوم امام وردی میرزای کشیکچی باشی حاجی محمد مهدی میرزای مؤید السلطنه پسر مرحوم مؤید الدوله حسام الدین میرزا پسر مرحوم محمد رضا میرزا نادر میرزا ولد مرحوم محمد جواد میرزای رکن الدوله علینقی میرزا سرتیپ ولد مرحوم خانلر میرزا اکبر میرزا سرتیپ ولد مرحوم ایضا غلامحسین میرزا سرتیپ ولد مرحوم ایضا اسحق میرزا ولد مرحوم رکن الدوله یحیی میرزا سرتیپ ولد مرحوم سیف الملوک میرزا امیرزاده مرتضی قلی میرزا سرتیپ ولد مرحوم عماد الدوله جلال الدین میرزا ولد مرحوم ایضا امیر محمد الدین میرزا ولد مرحوم ایضا سلطان ابراهیم میرزا مشکوة الدوله ولد مرحوم ایضا سلطان اسمعیل میرزا ولد مرحوم ایضا آقا میرزا ولد مرحوم ایضا محمد باقر میرزا ولد مرحوم معز الدوله فضل الله میرزا ولد مرحوم ایضا محمد کاظم میرزا ولد مرحوم ایضا محمد جعفر میرزا ولد مرحوم ایضا قربانعلی میرزا ولد مرحوم ایضا ارسلان میرزا سرتیپ ولد مرحوم شجاع الدوله میرزا امیر اصلان میرزا سرتیپ ولد مرحوم ایضا ادریس میرزا ولد یحیی میرزا محمد علی میرزا ولد ایضا محمد کاظم میرزا ولد ارسلان میرزا محمد علی میرزا ولد حاجی نصرالله میرزا حسنعلی میرزا ولد ایضا محمد علی میرزای مشکوة الملک ولد مرحوم حاجی خسرو میرزا حاجی مسعود میرزا ولد مرحوم جهانگیر میرزا حاجی محمد میرزا ولد مرحوم ایضا کامران میرزا ولد مرحوم سیف الدوله جلال الدین میرزا ولد مرحوم ایضا وغیره وغیره

شاهزادگان و امراء و خوانین و آقایان ایل جلیل قاجار

که در اداره جناب مستطاب اجل اکرم عضدالملک وزیر حضور همایون هستند

شاهزادگان وغیرهم که در جزو خوانین قاجار منظور شد

نواب محمد شریف میرزا سرتیپ محمد علی میرزا سرتیپ
ولد مرحوم مؤید الدوله محمد جعفر میرزا سرتیپ ولد مرحوم
معز الدوله محمد صادق میرزا حبیب الله میرزا غلامرخ
میرزا فرخ میرزا محمد حسین میرزا عبدالرحیم
میرزا حاجی سیف الله میرزا شجاع الدین میرزا
حسینعلی میرزا ابراهیم میرزا محمد مهدی میرزا
سلطان اویس میرزا جلال الدین میرزا عیسی خان
حیدرخان سرتیپ محمد تقی خان سرتیپ علی اکبرخان
عباس خان علی اصغرخان محمود خان محمد حسن خان

طایفه بنی اعمام قوانلو

خلیل الله خان نیر سرتیپ عبدالحسین خان حاجی مصطفی
خان محمد اسمعیل خان محمد علیخان محمد علیخان محمد حسن خان

طایفه حاجی محمد بیک قلیجخانی

حسینقلی خان میرپنجه مصطفی قلیخان رئیس و سرتیپ علیخان
سرتیپ محمد قلیخان محمد ناصرخان سرتیپ محمد قلیخان
قاضی سلیمانخان سرتیپ صادق خان عبدالله خان
کاظم خان سلیمان خان یوسف خان علی محمد خان

طایفه قزل ایاغ

محمد حسنخان سرتیپ احمدخان رئیس نورالله
خان محمد صادق خان علی محمد خان غلامرضا
خان قربانخان محمد قاسمخان

طایفه دولو

حاجی محمد حسنخان رئیس و سرتیپ محمد خان بهاء السلطنه محمد باقر
خان شهاب الدوله محمد حسنخان محمد خان ابوالحسنخان
مصطفی قلیخان سرتیپ امان الله خان محمد خان سرتیپ یوسف محمد
محمد علیخان عبدالباقی خان عبدالعلی خان ابوالقاسم خان محسن خان

طایفه عز الدینلو

حبیب الله خان محمد قاسمخان محمد کریمخان
غلامحسین خان رحیمخان غلامحسینخان

طایفه شامبیاتی

محمد حسنخان رئیس و سرتیپ امامقلیخان محمود خان
خلیل الله خان حاجی حبیب الله خان ابراهیم خان
سلیمان خان سرهنگ علی محمد خان

طایفه حاجی مشهدی سپانلو

محمد طاهرخان سرتیپ ناظم حسنخان ولد حاجی باشی
محمد رضاخان میرزا باقرخان حکیمباشی میرزا محمد خان
حاجی علیخان ناصرخان رضاخان معتضد الاطباء

طایفه شاه بوداغلو

محمود خان رئیس و سرتیپ حاجی محمد زمان خان
علی محمد خان احمدخان محمد اسمعیل خان

طایفه قاینخلو وغیره

محمد صادقخان رئیس و سرهنگ محمد تقی آقا حاجی محمد خان

طایفه خزینه دارلو

محمد قلیخان رئیس و سرتیپ محمد ولیخان علی اکبر
خان عبدالحسین خان حسینعلی خان

طایفه کرلو

لطفعلیخان نبیخان محمد علیخان عباسخان

سایر

خوانین و آقایان قاجار سیصد و پنجاه نفر

تحویلدار و یساول وغیره

فرج الله خان تحویلدار و سرتیپ امیرخان
یساولباشی احمدخان نایب

سایر یساولان

هشت نفر

دایره دولت

جناب مستطاب اشرف امجد اجل اکرم افخم صدر اعظم دولت علیه ایران امین السلطان آقا میرزا علی اصغرخان

مجلس محترم دار الشورای کبرای دولتی بریاست جناب مجلالتمآب اجل اکرم امین الدوله

اسامی وزراء عظام و اعضاء فخام دار الشورای کبری بعد از شاهزادگان معظم وغیرهم از قرار سنوات ماضیه ثبت و تغییری نکرده
فقط از سنه ماضیه بارس ئیل ۱۳۱۱ تا هذه السنه یونت ئیل ۱۳۱۲ اشخاصی که تازه بعضویت این مجلس محترم نایل شده‌اند از این قبیل

جناب میرزا سید علی اعتماد حضور مستوفی اول

وزارت جلیله جنگ

[illegible]

نواب مستطاب اشرف امجد اکرم والا نایب السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ و رئیس کل قشون ظفر نمون دولت علیه از توپخانه و
قورخانه و قنبورخانه و افواج قاهره و سواره نظام و غیر نظام و پیاده نظام و خارج نظام

جناب جلالتمآب اجل نظام الملک وزیر لشکر — امیرالامراء العظام حسنخان آجودانباشی کل امیر تومان

مجلس محاکمات وزارت جلیله عسکریه

نواب والا حاجی بهاء الدوله امیر تومان رئیس محاکمات عسکریه جناب امیرالامراء العظام میرزا کریمخان منتظم الدوله امیر تومان
جناب حاجی میرزا ابوالقاسم منشی لشکر کاظم خان سرتیپ اول حاجی محمد حسنخان سرتیپ دوم علیخان سرتیپ افشار محمد ابراهیم خان
سرتیپ احمد میرزا نایب آجودانباشی میرزا علی اکبر لشکرنویس نصرالله خان سرتیپ نوه آصف الدوله حسنخان سرتیپ
میرزا مسعودخان سرتیپ آجودان مجلس میرزا کلبعلی منشی یوسفخان نایب آجودانباشی علی عسکرخان نایب میرزا احمد

ارباب قلم دفتر لشکر ملتزمین رکاب مبارک وغیرهم لشکرنویسان عظام

جناب جلالتمآب نصاب میرزا عبدالله خان مدبر السلطنه
لشکرنویسباشی و نایب وزارت جلیله لشکر جناب جلالتمآب
حاجی میرزا محمد تقی کل لشکر جزو وزرای دربار اعظم
جناب میرزا حبیب الله خان مجد الاشراف جناب میرزا
زین العابدین مستوفی نظام جناب میرزا علی ولد مرحوم حاجی
میرزا فضل الله جناب حاجی میرزا ابوالقاسم منشی لشکر جزو
وزرای مجلس شوری میرزا علی ولد مرحوم میرزا موسی وزیر لشکر
جناب میرزا محمود اعتضاد لشکر جناب میرزا حسنعلی معتمد لشکر

جناب میرزا عباس لشکرنویس سررشته دار کل میرزا محمد علی
خان لشکرنویس اشرف الملک حاجی میرزا اشرف خمسه
میرزا حسینخان نواده جناب جلالتمآب قوام الدوله
میرزا حسینعلی ولد مرحوم میرزا نصرالله لاهیجانی حاجی
میرزا حسنخان مستشار لشکر جناب حاجی میرزا سید
مستوفی لشکر حاجی میرزا رضا تفرشی میرزا عبدالمجید
میرزا جعفرخان لشکرنویس پسر مرحوم میرزا عبدالله خان
نوری میرزا هاشم خان اعتماد لشکر پسر
مرحوم میرزا محمد علی اعتماد لشکر میرزا محمد حسین
لشکرنویس پسر مرحوم میرزا یوسف میرزا علی خان
عماد لشکر ولد مرحوم میرزا محمد علی اعتقاد لشکر

میرزا علی اصغر لشکرنویس
میرزا سید تقی خان تفرشی میرزا علی اصغرخان
پسر مرحوم میرزا محمد حسین تفرشی میرزا
تقی خان پسر مرحوم حاجی میرزا اشرف تفرشی
میرزا حسنخان معاون لشکر میرزا آقا
لشکرنویس عمید لشکر میرزا عبدالکریم خان
لشکرنویس احتشام لشکر جناب میرزا
محمد حسین پسر مرحوم معین لشکر میرزا
سید علی لشکرنویس نصیر لشکر میرزا مهدی
علی آبادی میرزا حسین لشکرنویس
میرزا سید جعفر ولد مرحوم میرزا سید کاظم
وزیر الدواب حاجی میرزا عبدالکریم
لواسانی میرزا سید حسین پسر مرحوم
میرزا شفیع مستوفی خزانه میرزا زمان
کرهستانی میرزا ابوالقاسمخان
میرزا اسمعیلخان لشکرنویس میرزا
مهدیخان پسر مرحوم وزیر لشکر میرزا
علیخان منشی باشی وزارت لشکر و لشکرنویس
میرزا حسنخان لشکرنویس پسر مرحوم میرزا
رفیع خان قورخانه میرزا نصرالله لشکر
نویس بقا لشکر سررشته دار شاهی محرمانه
میرزا محمد ولد میرزا عبدالحمید لشکرنویس
حاجی میرزا حسنخان برادرزاده مشیر لشکر
میرزا فرج خان لشکرنویس میرزا علی
ولد میرزا محمد حسین نوری میرزا محمدخان
لشکرنویس فراهانی میرزا مصطفی لشکر
نویس ولد جناب کفیل لشکر میرزا احمدخان
لشکرنویس فراهانی جناب میرزا شفیع
لشکرنویس مدبر لشکر میرزا بزرگ خان
لشکرنویس میرزا جعفر لشکرنویس
میرزا فتح الله خان لشکرنویس میرزا
حسنخان لشکرنویس ولد مرحوم میرزا اسمعیل

میرزا سید احمد لشکرنویس تفرشی
میرزا سید رضا خان لشکرنویس میرزا
محمد کاظم خان لشکرنویس میرزا فضل الله
خان لشکرنویس ولد آقا میرزا علی لشکرنویس
میرزا محمد لشکرنویس میرزا احمدخان
لشکرنویس برادر میرزا محمدخان وکیل
میرزا مصطفی لشکرنویس آشتیانی میرزا حسینخان
لشکرنویس کلیمی الله میرزا یوسفخان لشکرنویس
آشتیانی میرزا اسمعیلخان ناظم قورخانه
میرزا علی لشکرنویس ولد مرحوم حاجی میرزا
اشرف تفرشی میرزا هدایت الله لشکر
نویس پسر مرحوم میرزا اسمعیل لشکرنویس
میرزا احمد لشکرنویس سررشته دار سواره
فوج مخصوص میرزا محمدخان لشکرنویس
ولد میرزا نصرالله میرزا صادقخان
سررشته دار میرزا سید عبدالله سررشته
دار میرزا سید آقا سررشته دار
میرزا مصطفی سررشته دار تفرشی میرزا
محمد سررشته دار میرزا محمد حسین سررشته
دار کرکانی میرزا سید محمد میرزا
محمدخان کرکانی میرزا ابوالفتح خان لشکرنویس

سررشته داران و محررین دفتر لشکر

میرزا حبیب الله خان ولد میرزا احمد نوری
حاجی میرزا محمد ساوجی میرزا لطفعلیخان
سررشته دار پسر مرحوم میرزا غلامحسین
میرزا شفیع لواسانی میرزا محمد علی محرر
میرزا محمود میرزا حسنخان میرزا
فرج الله سررشته دار میرزا سید لطیف
میرزا صادق میرزا فضل الله میرزا
عبدالکریم تفرشی میرزا حسینخان
پسر معاون لشکر میرزا عبدالحسین

میرزا اسمعیل طهرانی سررشته دار
میرزا یوسف سررشته دار تفرشی میرزا
محمد علی شیرازی برادر ابن مرحوم

سررشته داران توپخانه و قورخانه

توپخانه

میرزا سید تقی میرزا عیسی میرزا
علی میرزا آقا سررشته دار توپچیان
نظام جدید میرزا حسن ولد میرزا هادی
میرزا ابراهیم میرزا یوسف کرمانی
میرزا نصرالله خان میرزا علی آشتیانی

قورخانه

میرزا اشرف لشکرنویس میرزا اسدالله
سررشته دار میرزا علی اکبر سررشته دار
لشکرنویس میرزا آقای آشتیانی

زنبورکخانه

میرزا هادی سررشته دار

اداره دار الانشاء وزارت جنگ

جناب فخامت نصاب میرزا محمدخان دبیر لشکر
و رئیس دار الانشاء نظام و غیر نظام
جناب میرزا عیسی خان بنان لشکر منشی
باشی کل نظام میرزا کاظمعلی میرزا
محمودخان منشی مخصوص دبیر نظام
میرزا هدایت الله میرزا کاظم خان
میرزا محمد علی ولد حاجی میرزا عبدالکریم
لشکرنویس

غربان دفتر

میرزا مهدی غرب باشی میرزا علی اکبر
میرزا جعفر میرزا حسن میرزا جعفر
ایضا میرزا مختار میرزا آقا
میرزا حسن میرزا حسن برادر میرزا محمد علی

مامورین ولایات آذربایجان

لشکرنویسان

جناب میرزا محمودخان مشیر نظام میرزا
سید مرتضی لشکرنویس میرزا علی آشتیانی
اعتماد نظام حاجی میرزا کاظم خان لشکرنویس
جناب میرزا اسمعیل بنان السلطنه میرزا
هدایت الله ولد میرزا علی اشرف میرزا آقا
میرزا محمد میرزا سید موسی خان لشکر
نویس معین نظام حاجی میرزا ابوالحسن
لشکرنویس کرکانی

سررشته داران

میرزا علیخان میرزا زین العابدین
میرزا ابراهیم ولد حاجی میرزا یوسف
میرزا ابراهیم گوران میرزا عبدالله
سررشته دار میرزا محمود سررشته دار

منشیان

میرزا محمدخان مجیر الملک میرزا سید رضا
میرزا عبدالحسین خان میرزا احمد
میرزا صادق میرزا مصطفی منشی

خراسان

ارض اقدس

جناب میرزا محمد علیخان ناصر لشکرنویس
دفتر لشکر میرزا احمدخان لشکرنویس
مستشار نظام ولد میرزا سید محمد

سررشته داران

میرزا یوسف میرزا محمد علیخان

فارس

میرزا لطفعلیخان لشکرنویس باشی فارس
قوام لشکر میرزا مرتضی لشکرنویس

اصفهان و غیره

جناب میرزا محمد علیخان لشکرنویس باشی
میرزا محمد لشکرنویس میرزا ابوتراب لشکرنویس

لرستان و بروجرد

میرزا محمدخان لشکرنویس ولد مرحوم میرزا کاظم

عربستان

میرزا اسمعیلخان لشکرنویس

سمنان و دامغان

حسنخان لشکرنویس ولد مرحوم میرزا رفیع خان

عراق

میرزا سید احمدخان سررشته دار
مامور لشکرنویسی عراق

خمسه

میرزا علی سررشته دار برادر معتمد لشکر

قزوین

میرزا سید ابراهیم خان لشکرنویس

مازندران

میرزا علیرضا لشکرنویس میرزا جعفر سررشته دار

گیلان

میرزا یوسفخان لشکرنویس معاون دیوان

استرآباد

میرزا اسمعیلخان لشکرنویس

کرمان

میرزا حبیب الله لشکرنویس میرزا
هدایت الله سررشته دار

کرمانشاهان

میرزا سید علی لشکرنویس نصیر لشکر
میرزا اسمعیلخان لشکرنویس

کردستان

میرزا علینقی کردستانی لشکرنویس

همدان

میرزا علی ولد میرزا محمد لشکرنویس

ملایر و تویسرکان و نهاوند و گلپایگان و کمره

میرزا افلاطون لشکرنویس

اطباء و جراحان نظام

میرزا لقمان رئیس الاطباء حکیمباشی
کل نظام میرزا سید محمد حکیمباشی
توپخانه افتخار الحکماء میرزا فرج
سررشته دار اطباء میرزا شیخعلی
سراج الاطباء

اطباء و جراحان حاضر رکاب

و مامورین ولایات صد و چهار و شش نفر

صاحب منصبان امراء تومانات و تومانات

شاهنشاه زادگان و شاهزادگان و امراء تومان
که سمت وزارت دارند
نواب شرف والا شاهنشاهزاده رکن
السلطنه امیر تومان جناب جلالتماب
اجل عز الدین امیر تومان نواب
اشرف والا شاهزاده جهانسوز میرزا امیر
تومان جناب جلالتماب اجل امیر نظام
حکمران کرمانشاهان و کردستان جناب
جلالتماب اجل مشیر الدوله وزیر عدلیه
اعظم نواب والا حاجی بهاء الدوله رئیس
مجلس محاکمات عسکریه نواب والا نصرة
الدوله حکمران سمنان و دامغان نواب
والا اعتماد الدوله نواب والا مؤید الدوله
فرمانفرمای مملکت خراسان و سیستان
نواب والا احتشام الدوله حکمران لرستان
و کره نواب والا اشجع الدوله سلطان
میرزا نواب والا امیرخان سردار حکمران
ولایات خمسه نواب والا ابرار الدوله
حکمران خمسه و سیستان و بلوچستان و قلات
و غیره نواب والا حاجی حسام السلطنه
والی عربستان نواب والا اعظم
الملک علینقی میرزا نایب الایاله

فارس نواب والا میرزا عبدالحسین
میرزا مامور آذربایجان نواب والا
معتمدالدوله عبدالعلی میرزا نواب والا
محمد میرزا نواب حشمة السلطنه حاجی محمد
حسین میرزا نواب والا امین الدوله سلطان
عبدالمجید میرزا نواب والا معتضد السلطنه
محمدحسن میرزا پیشخدمت حضور مبارک
نواب احتشام الدوله پسر مرحوم معتمدالدوله
نواب میرزاده اعتضادالدوله عباس میرزا
حکمران ولایت کاشان نواب میرزاده
اعتضادالملک مصطفی میرزا نواب میرزا
میرزا ظفرالسلطنه

سایر

چون رعایت ترتیب جمیع اسامی صاحبمنصبان
عظام تولید بعضی اشکالات میکرد و اشتباه
زحمت و گفتگو میشد لهذا اکتفا بهمان صورت
که از وزارت لشکر داده شده نمودیم و هر کرا
حرفی است با آن اداره گفتگو نماید
جناب جلالتمآب امیرالامراء العظام رحمة الله
خان ساری اصلان جناب جلالتمآب
امیرالامراء العظام نظام الدوله امیرتومان
جناب جلالتمآب ساعدالدوله سردار
جناب جلالتمآب سردار اکرم محمدباقرخان
جناب جلالتمآب ظهیرالسلطنه میرزا محمدخان قاجار
جناب جلالتمآب محمدقاسم خان صاحب جمع
جناب امیرالامراء العظام وکیل الدوله سردار
وزیر قورخانه و رئیس مخزن قورخانه عسکریه
جناب جلالتمآب معزالملک امیرتومان جناب
جلالتمآب نظام السلطنه جناب جلالتمآب
والی حکمران ولایات ثلاث جناب جلالت
نصاب مشیر خلوت امیرتومان جناب امیر
الامراء العظام انتظام الدوله میرزا عبدالله خان
والی مازندران جناب جلالت نصاب
فخرالملک امیرتومان جناب امیرالامراء
العظام سعدالسلطنه امیرتومان حکمران
ولایت قزوین جناب جلالت نصاب
محمدحسن خان پیشخدمت خاصه حکمران قم
جناب جلالت نصاب سعدالملک امیرتومان
امیرالامراء العظام ساعدالسلطنه امیرتومان
جناب جلالتمآب حاجی شهاب الملک امیرتومان
جناب جلالت نصاب حسام الملک امیرتومان
امیرالامراء العظام محمدباقرخان سرتیپ
سابق فوج شقاقی امیرالامراء العظام
نصرالملک امیرتومان امیرالامراء العظام
احتشام السلطنه امیرتومان امیر
الامراء العظام محمدتقی خان امیرتومان
امیرالامراء العظام یارمحمدخان سهام الدوله
امیرتومان ایلخانی شادلو و حاکم بجنورد
امیرالامراء العظام حاجی حسام الدوله امیر
آذربایجان امیرالامراء العظام حسینعلی
خان صارم الملک امیرتومان امیر
الامراء العظام آقاخان امیرتومان امیر
الامراء العظام حاجی نظام لشکر جناب
نصرالسلطنه ولیخان امیرتومان جناب
جلالتمآب علاءالملک امیرتومان وزیر مختار
مقیم پطرزبورغ جناب جلالت نصاب
مؤید السلطنه وزیر مختار و مقیم برلن
جناب جلالت نصاب قوام السلطنه وزیر
مختار و مقیم وین جناب جلالت نصاب
یمین السلطنه نظرآقا وزیر مختار مقیم پاریس
جناب جلالت نصاب منتظم الدوله میرزا کریم
خان رئیس مدرسه مبارکه نظامی ناصری
امیرالامراء العظام سهام السلطنه میرزا
حسین خان امیرالامراء العظام نصرة الله خان
عمیدالسلطنه امیرالامراء العظام
حشمة الملک امیرتومان حاکم سیستان
امیرالامراء العظام منصورالملک مصطفی
خان تورت بیگلو جناب فخامت نصاب
میرزا فتح الله بیگلربیگی رئیس گمرکات کل
مازندران و خراسان جناب جلالتمآب
نیرالملک رئیس مدرسه مبارکه دارالفنون
جناب جلالت نصاب مخبرالملک رئیس کل
تلگرافات نواب میرزاده نصرالله خان
تلگرافچی مخصوص جناب جلالت نصاب
نظم الدوله وزیر نظمیه امیرالامراء
العظام علینقی خان پسر مرحوم کاظم خان
امیرالامراء العظام حسینقلی خان ضیاء
الملک رئیس فوج توپچی همدانی امیر
الامراء العظام صادقخان رئیس فوج
اول توپچیان افشار آذربایجانی امیر
الامراء العظام محمدعلیخان ظفرالملک
محمدصادقخان رئیس توپچیان اول افشار
امیرالامراء العظام عباسقلیخان معتمد
نظام امیرتومان جناب جلالت نصاب
نظم الملک کنت دومنت فرنگی جنرال
اجودان مخصوص حضور مبارک

ایضاً اشخاصی که برتبه حمایل و نشان امیرتومانی نایل شده اند

نواب عمادالسلطنه جناب جلالتمآب
قیم الملک جناب جلالتمآب ظهیر
الدوله جناب میرزا محمودخان مشیر
نظام پیشکار قشون آذربایجان میرزا
نصرالله خان دبیرالسلطنه امیرتومان

سرتیپان اول

وزرای اجودانهای حضور همایون

سوای سرتیپان اول که جزو توپخانه و سواره
نوشته شده اند
نواب والا سیف الدوله سلطان محمد میرزا
وزیر اجودان حضور همایون نواب
معتضدالدوله محمدحسن میرزا نواب میرزا تقی
میرزا منصورالسلطنه پسر مرحوم عمادالدوله
نواب جلال الدین میرزا پسر مرحوم عمادالدوله
نواب ارسلان میرزا شجاع نظام حسینعلی
خان قاجار قوانلو میرزا عباسخان نوه
مرحوم صدراعظم عبدالحسین خان افشار
حاجی حسینقلی خان برادر ساری اصلان
نواب میرزاده جلال السلطنه محمد میرزا
میرزا زکیخان علی محمدخان مدیر نظام
برادر حاجی امین السلطنه حاجی عطاءالله
خان عطاءالسلطنه محمدعلیخان ولد
مرحوم اقبال السلطنه محمود میرزا منتظم
السلطنه میرزا احمدخان مستشار
الوزاره خارجه میرزا حسنخان انتظام
الملک محمدعلیخان خازن الملک
حاجی سرورخان آغاباشی اقتدارالحرم
آغابهرام خان اسکندرخان افغان
آقا میرزا محمدخان پیشخدمت خاصه حضور
محمدعلیخان عمادنظام ولد مرحوم حاجب
قنبرعلیخان سعدالدوله امیرزاده غلام
میرزا سرتیپ اول ولد نواب رکن الدوله
امیرزاده اسدالله میرزا ولد نواب ابنا
امیرزاده محمود میرزا ولد نواب ابنا
امیرزاده رضاقلی میرزا ولد نواب ابنا
حسین پاشاخان امیربهادر اجودان باشی آذربایجان
آقا باباخان صاحب اختیار محمدمهدیخان
جهان بیگلو جعفرقلیخان اعتضادنظام
حاجی سعدالدوله محمدکاظم میرزا پسر مرحوم
ظل السلطان میرزا صمصام الدوله علیرضاخان
وزیر اجودان حضور همایون فتح الله
خان ناظم دیوانخانه حسام لشکر میرزا
سید عبدالکریم خان پیشخدمت خاصه
میرزا حسنخان خازن لشکر رئیس ضرب
تدارکات عسکریه آذربایجان میرزا محمد
خان سرتیپ اول توپخانه پسر فیلسوف الدوله
میرزا حسینخان پیشخدمت و رئیس اداره لشکر
محمدحسین خان معروف بحاجی آقا اسمعیل
امیر ارسلان خان پسر حاجی صدرالدوله
رحیمخان پیشخدمت خاصه عزت الله خان
پسر حاجی عطاءالسلطنه افتخار الملک
میرزا مرتضیخان ولد مرحوم میرزا زین العابدین
علی آقاخان پیشخدمت حضور احتشام
نظام حاجی میرزا عباسعلیخان بیوکخان
برادر سردار اکرم محمدحسنخان برادر
سردار اکرم آقا سلطان خواجه امیر
حسینخان شجاع السلطنه پسر سردار اکرم
آقا باباخان مامور کردستان میرزا تقی
خان معین نظام حاجی قلیخان جوانشیر
صمصام لشکر حاجی رستمخان قاجار محمد
باقرخان ضرغام الملک شاهزاده آقا
محمدخان محمدعلیخان سرتیپ فوج توپچیان
اول افشار میرزا ابراهیم خان کلمدان
توپخانه اسمعیل خان ولد مرحوم مصطفی خان کلنل

سرتیپان دوم

سوای آنهائی که جزو افواج و سواره نوشته
شده اند
میرزا اسدالله خان ولد میرعطاءالله خان
میرزا حسنخان رئیس سابق توپخانه آذربایجان
محمدحسنخان شجاع الملک ولد مرحوم عبد
القادرخان شجاع الملک محمدعلی میرزا
میرزا جوادخان میرسلیمانخان ضارم السلطنه
میرزا حسنخان پسر میرزا محسن معاون بود
پیشکار عربستان میرزا محمدخان پسر میر
سید احمد منشی باشی محمدحسن میرزا
میرزا اسمعیل ولد مرحوم صفات باشی
محمدعلیخان ولد مرحوم مهدیقلیخان امیرالامراء
محمدحسینخان برادر سردار اکرم حاجی
حسنخان آقاخان ولد مرحوم سلیمانخان
میرزا سید علیخان پیشخدمت خاصه میرزا
حسنخان ابنا حاجی فضلعلیخان نواده
مشیرالدوله نواب مجدالدین میرزا اسد الله
خان عباسقلیخان برادر جناب مشیرالملک
میرزا محمدخان پسر جناب میرزا محسن معاون
دیوان مصطفیقلیخان پسر ظهیرالملک محمد
حسنخان پسر ساعدالدوله سردار میرزا
اسحقخان شارژدافر مقیم پطرزبورغ
هدایت الله خان میرزا علی اکبرخان کارگذار
سارجبلاغ علی اکبرخان اصفهانی
مرتضیقلی آقا سرتیپ خارج از فوج پنجم شقاقی

سرتیپان سیم

سوای آنهائی که جزو سواره و افواج نوشته
شده اند
نواب کامران میرزا منتظم الملک میرزا محمد
سرتیپ پسر مرحوم صدراعظم میرزا سید محمد
سرتیپ سرهنگ سابق فوج بهادران
محمدعلیخان پسر مرحوم رضاقلیخان قزوینی
سرتیپ دوم میرزا علیخان افشار حبیب
قلیخان هزاره علیقلیخان پسر مرحوم حاجی
بهاءالدوله عباسقلیخان هزاره
عباسقلیخان پیشکرمی سیف الله خان
لاریجانی میرزا نصرالله خان مهندس
مصطفیقلیخان ولد مرحوم صمصام الدوله

حسینعلی خان پسر برادر مرحوم اجودانباشی
حیدر خان پسر مرحوم حاجی سعد الدوله
میرزا عبد الکریم خان میرزا حسینخان ولد
مرحوم میرزا زکی کریمداد خان بجنوردی
یوسفخان سرتیپ سواره افشار اسمعیل خان
ولد مرحوم میرزا محمد خان امیر تومان حاجی
فضلعلیخان شیرازی علیخان ولد مرحوم
نظام الدوله نصر الله خان ماکوئی حبیب الله
خان ولد ابو الفتح خان بختیاری اسد الله
خان فرج الله خان طالش مرتضی قلیخان
میرزا سید علی اصغر کاشانی حسین آقا
افشار حاجی حسنخان مباشر کرمانشاهان
وکردستان میرزا حسینخان قاجار
میرزا مسعود خان فیروزکوهی میرزا
علی مراد خان نواب بهمن میرزا میرزا
مهدیخان کلانتر کرمان میرزا حسینخان
محمد تقی خان پسر مؤید الدوله محمد تقی خان
حکیم اسحق میرزا ولد عماد الدوله
سلطان حسین میرزا آقا جانخان تبریزی
آقا محمد علیخان خواجه نور الدین میرزا
احمد میرزا ولد مرحوم حاجی محمد میرزا
قاسمخان کرد بچه محمد خان افشار
میرزا حسینخان [illegible] امان الله خان
پسر مرحوم ابراهیم آقای ماکوئی مرتضی قلیخان
رئیس تلگرافخانه استراباد آقا سلطان
خواجه آقا مجید خان میرزا عبد الله
خان نائینی میرزا هادیخان نوه جناب
صدیق الملک میرزا حسنخان سرهنگ
فوج خاصه امیرزاده محمد حسین میرزا
معروف بشاهزاده حسین عباسقلیخان
نایب الحکومه سابق ساوه محمد خان پسر
ظهیر الملک حسینخان پسر مرحوم اجودانباشی توپخانه

امیرزاده محمد حسین میرزا

سرهنگان خارج از فوج

کلبعلیخان ولد مرحوم امین نظام عباسقلی
خان ولد مرحوم ایضاً حسینعلی میرزا
جمشید خان ولد حاجی اردشیر خان علیرضا
ولد مرحوم علی اکبر خان سرتیپ رحمت الله
خان شقاقی میرزا بزرگخان پسر [illegible]
قائم مقام کاظم خان پسر مرحوم نظام الدوله
علیقلیخان شقاقی اسد الله خان ماکوئی
امیر اصلان میرزا علینقی خان علی اکبر خان
برادر سالار عباسقلیخان ولد مصطفی
قلیخان جهانبیگلو فتح الله میرزا
زین العابدین خان حسینقلیخان سرهنگ
نایب فوج هشتم شقاقی مهدیخان افشار
عبد العلی خان حسینعلیخان برادر رستم ولد حاجی
فضلعلیخان ابراهیم خان لاریجانی
مظفر السلطنه پاشاخان خمسه محمد حسنخان
دوبری علیقلیخان کرد غلامرضا خان
مافی مرتضی قلیخان ولد مرحوم حاجی میرزا
الملک حسینقلیخان پسر مرحوم ایلخانی
میرزا رضاخان هاشم خان ذو الفقار
خان قاجار ابو القاسم خان خانبابا خان
پسر حاجی فضلعلی حاجی قلیخان محمود میرزا
عبد الله خان پسر محمد ابراهیم خان سردار کلائی
علیرضا خان پسر حسینقلیخان صارم السلطنه
اسد الله خان پسر مرحوم حاجی سعد الدوله
حسنخان برادر مرحوم علیخان قزاق
آقاخان سرهنگ ولد مرحوم مهدیقلیخان
دنبلی میرزا علی اکبر زین العابدین میرزا
فتح الله خان قراگوزلو حسنخان
نواده جناب صاحبدیوان محمد خان
دربندی میرزا محمد علیخان ولد حاجی

میرزا افشار خان کردستانی اکبر خان
پسر مرحوم محمد خان امیر تومان یحیی خان
پسر نصرت الله خان عمید السلطنه بابا خان
عبد الله خان پسر مرحوم محسن خان سرتیپ
منجم مخصوص قنبر علیخان لاریجانی

نایبان اجودانباشی

جلال الدین میرزا احمد میرزا خلف مرحوم
کیقباد میرزا ارسلان میرزا سلطان
مجید میرزا ابو المحمد خان قاسم خان
محمد حسنخان فراهانی محمد قلیخان
مصطفی قلیخان خلف مرحوم منوچهر خان
میرزا علی آقا ناصر قلیخان میرزا فضل الله
خان یوسفخان شقاقی غلامحسین خان
رستمخان کرد بچه سلطان احمد میرزا
علی اکبر خان نواده مرحوم فضلعلیخان
محمد حسینخان نواده مرحوم حاجی خان
خان جهانبیگلو جعفر خان ولد مرحوم
حاجی مهدیقلی خان سرهنگ محمد تقی خان
پسر جمشید خان تیموخان محمد آقا
باقر خان نواده حاجی محمد علیخان
غلامرضا خان حاجی حسینخان
محمد خان پسر ادیب الملک حاجی محمد علیخان
میرزا سید مهدیخان ابو الحسن خان
نوری قلیخان ذوالقدر میرزا حسینخان
میرزا کاظم خان پسر حاجی میرزا احمد خان
میرزا اسکندر خان مهدی بیک غلامرضا
خان [illegible] خان سید حسنخان
فیروزکوهی سید حسینخان ایضاً
حسنخان ولد مرحوم علیقلیخان میرزا
حبیب خان ولد مرحوم عبد الرسول خان
بیوک خان افشار مهدی خان افشار
محمد علیخان ولد هاشم خان سیف الله

ولد ایضاً میرزا احمد خان ولد مرحوم
حاجی شجاع الملک محمد قلی خان عباسعلی
خان افشار داود خان پسر محمد علیخان تبریزی
میرزا حسنخان امیرخان آقا لر خان
پسر جبرئیل خان میچی علی اکبر خان پسر
مرحوم حاجی محمد علیخان سرهنگ احمد
خان حسینخان ولد شکر الله خان
علی آقا ولد محمود آقا اسمعیل خان شقاقی
مرتضی قلیخان کرد مصطفی قلیخان قاجار
محمد علیخان کرد بچه غلام حسینخان ولد
مرحوم محمد علیخان سقزی قاسمخان [illegible]
مصطفی قلیخان کرمانشاهانی علیخان
ولد مرحوم حاجی میرزا صادقخان محمد
حسینخان علیخان مرتضی قلیخان
عراقی میرزا فضل الله خان فیروزکوهی
میرزا تقی خان پسر میرزا اسمعیل لشکرنویس
غلامحسین میرزا اسد الله خان تفرشی
صادقخان منسوب مرحوم وکیل الملک
حسین آقا ولد علی بیک افشار محمد قلیخان
پسر بشیر الدوله سلیمانخان نایب
اجودانباشی ولد مرحوم مهدیقلی خان تبریزی
حاجی محمد علیخان نایب اجودانباشی

درجه دویم

یاوران خارج از فوج

مرتضی قلیخان یوسفخان اسکندر خان
پسر جبرئیل خان رضا قلیخان باغمیشه
اسمعیل خان بادکوبه علیخان کرد بچه
عباس آقا ولد مرحوم بهاء الدین آقا
جعفر قلی بیک کرد بچه محمد یوسفخان مراغه
عزیز محمد خان مراغه رحیم خان کوندکی
خسرو خان خمسه شکر الله خان ایضاً
مرتضی قلی خان قزوینی مرتضی خان ولد

مرحوم مهدیقلیخان سرتیپ نیل عباسعلی
بیک ولد مرحوم جعفر قلی بیک لطفعلی
خان شکر الله خان ولد مرحوم اسمعیل خان
جهانبیگلو

صاحبمنصبان عظام نظامی از رتبه جلیله امیر تومانی تا درجه یاوری که نگارش یافته سوای آنها بیگلربیگی جزو افواج قاهره و سواره و پیاده نظام هستند سایر منصب شرافتی و افتخاری دارند

معلمین ایرانی

کریمخان سرتیپ سیم علی اشرف خان
سرتیپ دویم میرزا عبد الوهاب خان
محمد علیخان عبد الحسین میرزا سرهنگ
میرزا محمد علی محسن خان محمود میرزا

معلمین فرنگی از قدیم و جدید

ژنرال اندرنی موسیو لمر موزیکانچی باشی
ژنرال والگر خان موسیو مرل جراح
استوداخ معلم پیاده نظام موسیو
هربات موسیو مطس کاپیتن کانزلر
معلم پیاده نظام موسیو کارمن موزیکانچی
باشی پیاده نظام [illegible] معلم مدرسه
موسیو ودل نایب اول [illegible]

صاحبمنصبان نظام

طرح جدید بطرز تیپی یکصد و شصت و نه نفر
سرهنگ پانزده نفر
نایب سرهنگ که در جزو آنها یاور اول
ده نفر
سلطان یاور دویم
چهل و دو نفر پانزده نفر

نایب اول نایب دویم
پنجاه و نه نفر هفتاد نفر
وکیل باشی و ژیمان
دوازده نفر

مهندسین و منجمین

احمد خان قاجار سرتیپ اول نواب محمد
حسن میرزا سرتیپ دویم میرزا محمد علی [illegible]

مدرسه مبارکه نظامی موسوم بناصری

بریاست جناب جلالتمآب میرزا کریمخان
منتظم الدوله امیر تومان

صاحبمنصبان و رؤسا و معلمین

جناب حاجی نجم الدوله معلم کل مدرسه
مرتضی قلیخان سرتیپ و ناظم مدرسه میرزا
سید علی اصغر خان سرتیپ اجودان الحکما
مدرسه امیرزاده احمد میرزا سرتیپ
کتابدار مدرسه جناب شیخ احمد فاضل
پیشخدمت مدرسه میرزا هدایت خان
منشی میرزا زکی خان منشی

معلمین فرنگی

دکتر شنیدر معلم طب موسیو کب [illegible]
سرتیپ معلم موزیک دکتر [illegible]
معلمین ایرانی شانزده نفر

شاگردان

شاگردان مهندس	شاگردان توپخانه
پانزده نفر	سی و پنج نفر
شاگردان پیاده نظام	شاگردان طب
چهل و پنج نفر	پانزده نفر
شاگردان نقاشی	شاگردان مقدماتی
ده نفر	ده نفر
شاگردان موزیک	سرایدار
پانزده نفر	چهارده نفر

توپخانهٔ مبارکه

با نظارت و ریاست جناب جلالتمآب امیر
الامراء العظام نظام الدوله امیر تومان
امیر توپخانهٔ مبارکه

عدهٔ نفرات کل توپخانه

هشت هزار نفر

رؤساء

جناب جلالتمآب نظام الدوله رئیس و امیر کل
توپخانه   اشخاصی که در کلیهٔ توپخانه
مشغول و دخیل هستند پنج نفر
میرزا هاشم خان اعتماد لشکر نویسندهٔ کل
توپخانه   میرزا اسمعیل خان آجودانباشی
جنرال واگنرخان معلم   سیف الدین میرزا
مدیر توپخانه   میرزا ابراهیم خان سرتیپ اول
فرمانده رئیس میدان پسر مرحوم میرزا علی
خان آجودانباشی

نفرات افواج و طوایف

شش هزار و پانصد و چهارده نفر
سرتیپان و اطبا و ارباب قلم و اصناف و
سرایدار و موزیکانچی و شیپورچیان
چهارصد و هشتاد و شش نفر

تشخیص افواج توپخانه

کلیهٔ توپخانه صورت بسته شده است
از دو تومان   تومان اول عبارت از
افواج و طوایف آذربایجانی است که
دوازده فوج است که بترتیب فوج و تومان
بندی نوشته میشود

افواج آذربایجانی

از بابت تومان اول   سه هزار و یکصد و [illegible]
فوج بهادران [illegible] محمد تقی خان سرتیپ
اول و [illegible] مرحوم [illegible] خان امیر تومان
[illegible] توپخانه   دویست و [illegible]

فوج اول بهادران جمعی غلام حسین خان
سرتیپ دویم ولد مرحوم صفر علی خان
دویست و پنجاه و پنج نفر   فوج بهادران
افشار جمعی خسرو خان نصر الدوله سرتیپ
اول دویست و پنجاه و پنج نفر   فوج اول
افشار جمعی صادق خان امیر تومان دویست و
پنجاه و یک نفر   فوج دویم تبریز [illegible]
جمعی حاجی نکور خان امیر تومان سیصد و
هفتاد و هشت نفر
فوج سیم اردوبادی جمعی حاجی میرزا فرج خان
سرتیپ دویم   دویست و شصت و نه نفر
فوج چهارم مرندی جمعی میرزا شفیع خان علاء
الملک سرتیپ اول   دویست و هفتاد و چهار
نفر   فوج پنجم خوئی جمعی محمد حسینخان
صد و هشتاد و هشت نفر   فوج ششم الک
جمعی نصرة الدوله صد و نود و هشت نفر
فوج هفتم شقاقی جمعی عسکر خان نصر [illegible]
دویست و چهل و سه نفر   فوج هشتم
خلخالی جمعی فتح الله خان فتح الدوله سرتیپ اول
دویست و پنجاه نفر   فوج مخبران جمعی میرزا
فتح الله خان پسر یوسفخان سرتیپ دویست و
چهل و هشت نفر

افواج عراقی از بابت تومان دویم

سه هزار و سیصد و پنجاه و یک نفر
فوج خمسه جمعی یوسف میرزا سرتیپ دویست و
پنجاه نفر   فوج اول و دویم خرقانی جمعی
اصلان خان شهاب نظام امیر تومان پانصد و
پنجاه نفر   فوج جدید خمسه و کرمانشاهان
و شقاقی جمعی میرزا اسمعیل خان آجودانباشی
و فرج الله خان سرتیپ کرمانشاهانی
دویست و چهل نفر   فوج قره بغی جمعی

علی اکبرخان سرتیپ دویست و چهل نفر
فوج افشار بکشلو جمعی یحیی خان سرتیپ
بریاست محمد حسینخان [illegible]
اصطبل [illegible] شصت و هشت نفر
فوج کرهرودی جمعی علیرضا خان سرتیپ اول
دویست و پنجاه نفر   فوج همدانی جمعی
حسینقلی خان ضیاء الملک امیر تومان
یکصد و چهل نفر   توپچیان قراگوزلو جمعی
نواب عماد السلطنه حسینقلی میرزا یکصد و
پانزده نفر   توپچیان نهاوندی جمعی محمد
حسینخان رئیس اصطبل یکصد و نود و [illegible] نفر
توپچیان مهندس ملایری جمعی سیف الله
خان سرتیپ قلعه بیگی یکصد و پنجاه نفر
توپچیان جدید طرح اطریشی با انضمام
صاحب منصبان یکصد و هشتاد و دو نفر
توپچیان جدید کردستان ابوابجمعی جناب
امیر نظام دویست نفر   توپچیان اصفهانی
یکصد و بیست و پنج نفر   توپچیان شیرازی
و بوالوردی جمعی حاجی عبد الحسینخان
عطاء الدوله امیر تومان یکصد و پنجاه
توپچیان بسطامی جمعی عباس میرزا سرهنگ
یکصد و پنجاه نفر   توپچیان انزلیچی
اشرفی جمعی میرزا محمد خان سرتیپ هفتاد و
شش نفر   توپچیان تنکابنی پسر هنگ آقا
خان سی و شش نفر

عدد نفرات موجودی توپخانه

پانصد و شصت و هشت نفر ارباب مناصب
هستند
از رؤسا و سرکردگان و صاحب منصبان
و ارباب قلم و اطبا که از قرار تفصیل ذیل
تشخیص داده میشوند باینکه پنجهزار و هفتصد

نوزده نفر بدنامی غیر و هشتاد ابر [illegible]

توپچی با انضمام وکیل و سر جوقه

پنج هزار و هفتصد و چهل و دو نفر

موزیکانچی و شیپورچی

هشتاد نفر

اصناف

از حداد و نجار و سراج و خیاط بیست [illegible] نفر

سرایدار و سقا

بیست و هفت نفر

مستمری بگیر

از اولاد صاحب منصبان متوفای توپخانه [illegible]

اسامی صاحب منصبان کل توپخانه

از حاضرین رکاب مبارک و مامورین [illegible]
و متوقفین و مرخصین خانه

امراء تومان و سرتیپان اول و دویم و سیم

امیر الامراء العظام امین نظام امیر تومان
جناب جلالتمآب حاجی شهاب الملک امیر تومان
حاجی نکور خان معتمد نظام امیر تومان
اصلان خان شهاب نظام امیر تومان   حاجی
عبد الحسین خان عطاء الدوله امیر تومان
حاجی میرزا فرج خان سرتیپ دویم
منتظم الملک پسر مرحوم صدر اعظم   خسرو خان
نصر الدوله سرتیپ اول   میرزا فتح الله خان
سرتیپ اول   محمد تقی خان سرتیپ دویم
حسینقلی میرزا عماد السلطنه سرتیپ اول
سیف الله خان قلعه بیگی سرتیپ   یوسف خان
سرتیپ توپچیان خمسه پسر امیر الامراء العظام
امین نظام   صادق خان امیر تومان   عسکر خان
ضرغام السلطنه   محسن خان سرتیپ اول
خرقانی   یوسفخان سرتیپ [illegible]   علیرضا خان
سرتیپ کرهرودی   حسینقلی خان ضیاء الملک

امیر تومان   محمد خان میرزا سرتیپ پسر توپچی
و الاعز الدوله   حسنخان سرتیپ سیم
غلامحسین خان سرتیپ دویم پسر صفر علیخان
حسینخان سرتیپ برادرزادهٔ مرحوم وزیر
نظام   اسمعیل خان سرتیپ قوام نظام
حاجی میرزا خان سرتیپ اول افشار   حسن خان
سرتیپ اردوبادی   قلیخان سرتیپ بیضا [illegible]
محمد علی خان سرتیپ اول افشار   علی اکبرخان
سرتیپ قره بغی   محمد آقای سرتیپ سیم خاجی
امیرخان سرتیپ اول پسر امیر نویان   میرزا
عبد الله خان سرتیپ دویم   امیرخان سرتیپ
موزیکانچیان   احمدخان سرتیپ [illegible]
کرمانی   میرزا محمد خان سرتیپ پسر ملک [illegible]
اسد الله میرزا سرتیپ   مصطفی خان [illegible]
پسر امین نظام   حاجی بکر الله خان   عباس
خان [illegible]   میرزا مصطفی خان   عباسخان
آقاخان   یوسف میرزا سرتیپ   میرزا
نور الله خان سرتیپ   جعفر قلیخان سرتیپ
حمزه خان مرندی   حاجی علی اصغر آقا [illegible]
سرتیپ [illegible]   حاجی حبیب الله خان حاجی
سلیمانخان قاجار   میرزا مهدیخان سرتیپ
سیم پسر جناب میرزا ابو القاسم خان   حاجی
عبد الله خان قاجار سرتیپ سیم   میرزا
شهاب الدین خان سرتیپ سیم پسر مرحوم وزیر
دفتر   حسن خان سرتیپ سیم پسر [illegible]
میرزا علیخان سرتیپ سیم   رضا خان سرتیپ
سیم ملایری   آقا سلطان سرتیپ   [illegible]
سرتیپ   جا محمد خان سرتیپ   [illegible] خان سرتیپ

سرهنگان

محمد یحیی میرزا   حبیب الله خان سرهنگ الغنقا
میرزا علیخان سرهنگ بهارلو   حسینخان
سرهنگ بهارلو پسر الله ویردی خان   شیخعلی خان

سرهنگ افشار   میرزا زین العابدین خان
سرهنگ اردبیلی   میرزا علی خان سرهنگ
تبریزی   فضلعلی خان سرهنگ خوئی
آقا خان سرهنگ شقاقی   بابا خان سرهنگ
شقاقی   حاجی علی اصغر خان سرهنگ شقاقی
غلام حسینخان سرهنگ   محمد کاظم میرزا
میرزا عباس   فتح الله خان قاجار   فتح الله
خان   میرزا مهدیخان پسر مرحوم وزیر لشکر
محمد علی خان پسر مرحوم حاجی لطف الله خان
میرزا علیخان تفرشی   حسن خان   میرزا
مهدیخان   محمد خان   میرزا هاشمخان
آقا سلطانخان   میرزا حسنخان پسر جناب [illegible]
وکیل الدوله   عبد العلی خان پسر [illegible]
عبد الباقی خان قراگوزلو   میرزا سید علیقلی
میرزا حسینخان   عبد العلی خان   فرج
خان سرهنگ طالش   حسنخان سرهنگ
توپخانهٔ طرح اطریشی معلم مدرسهٔ ناصری
محمد علی خان سرهنگ توپخانهٔ طرح اطریشی
میرزا باقر پسر مهندس باشی   میرزا حسینخان
سرهنگ مامور بخود مبارک توپخانهٔ خراسان
حسینخان پسر مرحوم عمید الملک   امان الله
خان سرهنگ   هاشمخان   حاجی محمد [illegible]
محمد ولیخان   عباس میرزا   یوسفخان
کلبعلی خان پسر مرحوم نظام الدوله   محمد
ناصر خان ولد حاجی شهاب الملک   ملکخان
افشار   حسینقلی خان اردوبادی   خانبابا
خان ولد مرحوم حاجی قنبر علی خان   سیف الدوله
غلامحسین خان تنکابنی   محمد باقر خان
فرج الله خان   میرزا رضای شیرازی
میرزا رضای مازندرانی   نصر الله خان
قلیخان همدانی   محمد صالح خان   محمد
ناصر خان   حسن رضا خان کرمانی

آقاخان زرندی قاسم‌خان مامور دخیم
میرزا مهدی‌خان مامور اصفهان میرزا
سید جواد محسن میرزا احمد الخ نایب
اجودانباشی هاشم‌خان بهارلو

نایب‌از اجودانباشی

چهارده نفر

یاوران افواج دویم

پنجاه و چهار نفر

ارباب قلم

میرزا محمود سررشته‌دار وکیل توپخانه میرزا
مرحوم اعتماد لشکر میرزا حسن سررشته‌دار
محرر دفتر توپخانه میرزا علی سررشته‌دار
باقی سررشته‌داران و ارباب قلم سی و چهار نفر

اطباء و جراحان

میرزا سید محمد افتخار الحکما حکیمباشی توپخانه
میرزا محمد حسین طبیب زنبورکچی میرزا محمد
حسین آشتیانی اعتماد الحکما
دوازده نفر

اجزای دار الشفای جدید ناصری

یازده نفر

سایر ارباب مناصب

از سلطان و لجوردان و نایب و غیره
افواج توپخانه هستند چهارصد و نه نفر

اداره اصطبل توپخانه

برات میرآخور عمید الامراء العظام
محمد حسین‌خان پیشخدمت مخصوص همایون

حاضر رکاب مبارک

میرزا علیرضا اعتماد لشکر برات نویس اصطبل
میرزا حسین‌خان امیرآخور میرزا علینقی سررشته
دار میرزا محمود مشرف یحیی‌خان
نایب اول حسن‌خان نایب اول علیخان
ریکوبلند کاظم‌خان نایب بیکار باشی

ولایات و سرحدات

آذربایجان

...خان سرهنگ و امیرآخور
دو نفر جلودار ده نفر

استاد حاجی علی نعلبندباشی نعلبند
اخته‌چی شش نفر جلودار چهارده نفر

سایر ولایات

خمسه

محمد ابراهیم‌خان ریش سفید علمدار نایب اول
نایب اول فتح‌الله‌خان نایب اول حاجی
تقی‌خان نایب اول نظرعلی‌خان نایب اول
نایب دویم هشت نفر جلودار شانزده نفر

ملایر

رستم‌خان نایب اول حسنخان نایب دویم جلودار شش نفر

نهاوند

هاشم‌خان نایب اول آقابابا‌خان نایب اول
غلامعلی بیک علمدار هادی بیک نایب
دویم جلودار هشت نفر

عراق

افراسیاب‌خان نایب اول علیخان ولد نصرالله
خان نایب دویم جلودار شش نفر

ساوه

هدایت‌الله بیک نایب دویم عنایت‌الله بیک
نایب دویم زین‌العابدین بیک علمدار
جلودار دو نفر

خراسان و قاین و سیستان

محمد مهدی‌خان رئیس رشید‌خان نایب اول
موسی‌خان نایب اول جلودار هشت نفر

اصفهان

حاجی قاسم نایب اول نایب دویم نفر جلودار ده نفر

شیراز

عنایت‌الله بیک نایب اول جلودار پنج نفر

عربستان

زمان بیک نایب دویم جلودار دو نفر

لرستان

آقاخان بیک نایب دویم جلودار دو نفر

کرمانشاهان

محمود‌خان نایب اول جلودار شش نفر

کردستان

افراسیاب‌خان نایب اول جلودار دو نفر

استراباد

زین‌العابدین بیک نایب اول جلودار دو نفر

قورخانه مبارکه

ابوالحسن‌خان جلالتمآب امیرالامراء العظام
وکیل الدوله سردار منصب هفت نفر

حاضر رکاب مبارک

چهارصد و شصت و دو نفر

معارف

دویست و پانزده نفر
میرزا مهدی‌خان مستوفی قورخانه و ذخیره
انبار توپخانه میرزا نصرالله‌خان مجاهد لشکر
لشکرنویس مخزن میرزا علی‌اکبر‌خان
لشکرنویس افتخار لشکر

سرتیپان و غیره

عمدة الامراء العظام غلام حسین‌خان موید
نظام سرتیپ قورخانه علی‌اکبر‌خان سرتیپ
سوار شاهسون منصور نظام عبدالله‌خان
سرتیپ زین‌العابدین‌خان برادر جناب
بقایا میرزا حسین‌خان غلامحسین‌خان
مشهور به رات معلم میکانیک قورخانه مبارکه
میرزا رضاخان سرتیپ نوروزعلی‌خان سرتیپ

سرهنگان

هاشم‌خان مباشر کارخانه آتشبازی میرزا
محسن شجاع علی‌خان میرزا حسینخان
میرزا سید حسین مصطفی‌خان نایب
اجودانباشی میرزا مهدی نایب اجودانباشی
حسینخان فرهنگی سرتیپ محمد طاهرخان
و موسی‌خان نواده ... اعظم
نصیرخان فرهنگی سرتیپ

سید علی اصغرخان یوسف‌خان نایب اجودانباشی

لشکرنویس و سررشته‌دار

میرزا اشرف میرزا نصرالله و کیلقی
میرزا اسدالله میرزا علی‌اکبر

حکیمباشی و نقاشباشی

حاجی میرزا رضا طبیب میرزا عبدالرحیم
نقاشباشی میرزا عبدالرحیم طبیب
میرزا مهدی ساعت‌ساز

یاوران

بیست و چهار نفر

سلطان

سه نفر

اصناف صنعتکار

یکصد و بیست و چهار نفر
تفنگ‌ساز و ریخته‌گر و قنداق‌ساز
پانزده نفر درودگر دوازده نفر
توپ‌ریز پنج نفر سراج بیست نفر دواتگر
ده نفر سوهان‌کار ده نفر چاشنی‌ساز
هفده نفر نجار ده نفر حداد ده نفر
نقاش پنج نفر گلوله‌ریز ده نفر

قورخانه‌چی

دویست و بیست نفر کارخانه قشنک

معارف

مسیو توپو معلم میکانیک طهماسب‌خان
ناظم کارخانه سلطان نفر نایب نفر

سایر

بیست و سه نفر

ولایات

دویست و چهل نفر

آذربایجان

جمعی میرزا عبدالله‌خان سرتیپ سی و نه نفر
معارف بیست و چهار نفر سایر با انضمام اصناف

اصفهان

جمعی میرزا حسینخان هفده نفر معارف
پانزده نفر سایر شش نفر

استراباد

جمعی میرزا سلطان ده نفر سلطان نفر
سایر پنج نفر

بسطام

جمعی محمد باقر بیک نایب سه نفر نایب نفر
قورخانه‌چی دو نفر

خراسان

جمعی ابوالقاسم بیک سی و هشت نفر
معارف پانزده نفر سایر با انضمام اصناف
و سرایدار بیست و هشت نفر

بروجرد و عربستان

بروجرد جمعی میرزا ابوالفتح‌خان یاور
دو نفر یاور دو نفر قورخانه‌چی نفر
عربستان جمعی محمد صادق بیک نایب هشت نفر
صاحب‌منصب چهار نفر قورخانه‌چی چهار نفر

فارس

جمعی احمد‌خان سرتیپ پانزده نفر معارف
ده نفر سایر پنج نفر

کرمان

جمعی علی‌اکبر‌خان یاور سی و هفت نفر
معارف چهارده نفر سایر بیست و سه نفر

کرمانشاهان

جمعی محمدعلی‌خان سلطان معارف پانزده نفر
سایر پانزده نفر

لرستان

چهار نفر وکیل دو نفر قورخانه‌چی نفر

کردستان

جمعی غلامحسین‌خان یاور اول هفت نفر
معارف شش نفر سایر پانزده نفر

قزوین

نایب نفر

زنبورکخانه مبارکه

امیرالامراء العظام نصرالله‌خان زنبورکچی
باشی و رئیس زنبورکخانه مبارکه امیرتومان
عبدالحسین‌خان سرتیپ دویم زنبورکخانه
محمدخان سرهنگ زنبورکخانه علیخان
سرهنگ زنبورکخانه عبدالله‌خان
سرهنگ زنبورکخانه

یاوران زنبورکخانه

سه نفر

سایر

صد و چهل و چهار نفر

موزیکانچیان

صاحب‌منصبان

شکرالله‌خان سرتیپ محمد حسین‌خان سرتیپ
نواده مرحوم خانبابا‌خان سردار کل
محمد علیخان سرهنگ موزیکانچی صفرعلیخان
سرهنگ غلامحسین بیک یاور

دسته‌جات موزیکانچی

دسته

موزیکانچیان توپخانه

دسته

ارگ و دو دنباله

دسته

لوزانی و شهرستانکی

دسته

مخصوص نواب اشرف والا نایب السلطنه

دسته

موزیکانچیان قزاقخانه

دسته

ساوه

دسته
سیلاخوری
دسته
موزیکانچیان فوج خرقانی
دسته
موزیکانچیان فوج بهادران
دسته
موزیکانچیان فوج ششم اقبال
دسته
موزیکانچیان فوج قزوین
دسته
موزیکانچیان فوج منصور قراگوزلو
دسته
موزیکانچیان فوج فدوی
دسته
موزیکانچیان فوج کرندی
دسته
موزیکانچیان فوج سوادکوهی
دسته
موزیکانچیان تبریزی مخصوص نواب
اشرف والا ولیعهد

افواج قاهره

فوج بهادران نمره (۱)
ابوابجمعی جناب محمد باقرخان سردار اکرم
فوج اول خاصه نمره (۲)
ابوابجمعی جناب محمد باقرخان سردار اکرم
سرتیپی میرزا حسنخان سرتیپ دویم
فوج سیم اقبال نمره (۳)
ابوابجمعی ایضا سردار اکرم سرتیپی
یوسفخان سرتیپ سیم
فوج دویم نصرت نمره (۴)
ابوابجمعی جناب محمد باقرخان سردار اکرم

سرتیپی محمد قلیخان سرتیپ
فوج دویم خاصه نمره (۵)
ابوابجمعی حسینقلیخان ناظم السلطنه امیرتومان
فوج چهارم تبریزی نمره (۶)
احمدخان سرتیپ
فوج امیریه نمره (۷)
ابوابجمعی احمدخان سرتیپ
فوج مخبران شقاقی نمره (۸)
ابوابجمعی جناب محمد باقرخان سردار اکرم
فوج پنجم شقاقی نمره (۹)
ابوابجمعی سردار اکرم
سرتیپی حاجی محمد علیخان
فوج هفتم شقاقی نمره (۱۰)
جمعی سردار اکرم سرتیپی تقیخان سرتیپ اول
فوج ششم شقاقی نمره (۱۱)
ابوابجمعی نواب عبدالحسین میرزا فرمانفرما
فوج قهرمانیه نمره (۱۲)
ابوابجمعی عزیزالله میرزا ظفرالسلطنه [illegible]
فوج پنجم ایلات نمره (۱۳)
ابوابجمعی نواب مستطاب اشرف والا
اعتضادالسلطنه سردار کل سرتیپی حمید [illegible]
فوج تخته قاپو نمره (۱۴)
نواب اشرف والا اعتضادالسلطنه سردار کل
فوج اردبیل و مشکین نمره (۱۵)
سرتیپی میرزا علیخان قاجار
فوج هفتم خلخالی نمره (۱۶)
عزیزالله میرزا ظفرالسلطنه
فوج مظفر مراغه نمره (۱۷)
ابوابجمعی حاجی قلیخان سرتیپ
فوج سیم مراغه نمره (۱۸)
ابوابجمعی فتح‌الله خان ظفرالدوله سرتیپ اول
فوج چهارم جلیل مراغه نمره (۱۹)

ابوابجمعی حاجی علیخان سرتیپ
فوج هفتم افشار نمره (۲۰)
ابوابجمعی خسروخان سرتیپ سراج السلطنه
فوج هشتم افشار نمره (۲۱)
ابوابجمعی خسروخان سراج السلطنه و سرتیپی لطفعلیخان
فوج جدید افشار نمره (۲۲)
ابوابجمعی میرزا علیخان سرتیپ افشار
پسر مرحوم حاجی ضیاء الملک
فوج نهم خوئی نمره (۲۳)
ابوابجمعی حیدرخان امیرتومان
فوج بهادران خوئی نمره (۲۴)
حیدرخان امیرتومان
فوج مخبران ماکوئی نمره (۲۵)
ابوابجمعی محمد پاشاخان سرتیپ
فوج مخصوص
نواب اشرف والا نایب السلطنه امیرکبیر وزیر جنگ
نمره (۲۶)
ابوابجمعی میرزا محمد علیخان وکیل الدوله
سردار امیرتومان سرتیپی تقیخان
فوج اول طهران نمره (۲۷)
ابوابجمعی ابراهیم خان سردار امیرتومان
فوج مخبران زرندی نمره (۲۸)
جمعی محمد حسنخان سرتیپ
فوج بهادران دماوندی نمره (۲۹)
محمد هاشمخان سرتیپ اول حاجی محمد
حسنخان سرهنگ
فوج دویم خلج ساوه نمره (۳۰)
ابوابجمعی احمدخان سیف الممالک
فوج مخبران خرنی نمره (۳۱)
ابوابجمعی میرزا مصطفی خان سرتیپ
پسر مرحوم قوام الدوله
فوج ششم خمسه نمره (۳۲)

ابوابجمعی مظفرالدوله
فوج دویم خمسه نمره (۳۳)
جمعی علاءالدوله امیرتومان
فوج کروسی نمره (۳۴)
جمعی جناب جلالتمآب امیر نظام
سرتیپی عبدالحسینخان
فوج مخبران کردستان نمره (۳۵)
جمعی محمد علیخان سرتیپ ظهیرالملک
فوج اول قدیم قزوین نمره (۳۶)
ابوابجمعی میرزا اکبرخان منتظم الدوله امیرتومان
سرتیپی هدایت‌الله خان سرتیپ صارم لشکر
فوج دویم جدید ایضا نمره (۳۷)
سرتیپی مصطفی خان شجاع لشکر جمعی ایضا
فوج سیم افشار بکشلو نمره (۳۸)
ابوابجمعی حسنخان امیرتومان اجودانباشی
کل سرهنگی علیخان پسر مرحوم اسدالله خان
فوج ششم خرقانی نمره (۳۹)
ابوابجمعی اجودانباشی کل سرهنگی
سیف‌الله خان
فوج بهادران حشمت نمره (۴۰)
ابوابجمعی آقا محمدخان سرتیپ
فوج هفتم عرب و عجم نمره (۴۱)
ابوابجمعی جناب فخرالملک امیرتومان
فوج مخبران فیروزکوهی نمره (۴۲)
ابوابجمعی میرزا اکبرخان منتظم الدوله
امیرتومان سرهنگی مصطفی خان
فوج هفتم سوادکوهی نمره (۴۳)
ابوابجمعی جناب مستطاب اشرف امجد اکرم
صدراعظم سرتیپی حاجی حسنعلیخان سرتیپ اول
فوج سیم تنکابنی نمره (۴۴)
جناب ساعدالدوله سردار ملقب
فوج سیم تنکابنی نمره (۴۵)

ابوابجمعی میرزا علیخان برادر مرحوم
عبدالحسین خان
افواج ثلثه هزارجریب نمره (۴۶)
ابوابجمعی مصطفی قلیخان سرتیپ
نمره (۴۷) ابوابجمعی محمدخان دودانگه
نمره (۴۸)
ابوابجمعی محمد باقرخان سرتیپ
فوج پشتکوهی
جمعی میرزا فضل‌الله خان سرتیپ دویم
فوج اشرف توابعی جمعی علی اکبرخان
سرهنگ از بابت پیاده اشرفی
فوج بهادران فراهانی نمره (۵۰)
ابوابجمعی امیرخان سرتیپی امان‌الله
خان سرتیپ صمصام نظام
فوج برچلو نمره (۵۱)
محمدخان سرتیپ
فوج مخبران کزازی نمره (۵۲)
جمعی حاجی نظام لشکر حاجی ذوالفقارخان
سرتیپ صمصام الملک
فوج ششم سربندی نمره (۵۳)
جمعی نصرالملک امیرتومان سرتیپی
مصطفی خان
فوج اول خلج قم نمره (۵۴)
سرتیپی جمشیدخان پسر ساعدالدوله
فوج چهارم مکری نمره (۵۵)
جمعی نواب والا احتشام الدوله
سرتیپی ابراهیم میرزا
فوج پنجم گلپایگان نمره (۵۶)
جمعی غلامحسینخان سرهنگ
فوج ششم سدهی نمره (۵۷)
نواب والا جلال الدوله سرتیپ
فوج چهارم فریدنی نمره (۵۸)

سرتیپی حاجی مصطفی قلیخان
فوج ششم چهاردولی نمره (۵۹)
جمعی محمد علی میرزا سرهنگی میرزا عبدالحسینخان
فوج ششم قراگوزلو نمره (۶۰)
ابوابجمعی حسام الملک امیرتومان
سرتیپی فضل‌الله خان
فوج منصور قراگوزلو نمره (۶۱)
ابوابجمعی حسام الملک امیرتومان
فوج بهادران قرقزلی نمره (۶۲)
ابوابجمعی جناب عبدالله خان امیرتومان
ساعدالسلطنه
فوج مخبران قراگوزلو نمره (۶۳)
ابوابجمعی جناب ناصرالملک سرتیپی محمد
فوج دویم ملایری نمره (۶۴)
ابوابجمعی جناب وکیل الدوله سردار سرتیپی
میرزا حسنخان ولد مشارالیه
فوج دویم نهاوندی نمره (۶۵)
ابوابجمعی وکیل الدوله سردار سرتیپی
علی اکبرخان اصفهانی
فوج سیلاخوری نمره (۶۶)
جمعی لطیف خان سرتیپ
فوج چهارم زنگنه نمره (۶۷)
ظهیرالملک امیرتومان محمد حسینخان
سرتیپ سیم
فوج اول گرندی نمره (۶۸)
ابوابجمعی علیمرادخان امیرتومان
نصرالله خان سرهنگ
فوج بهادران قلعه زنجیری نمره (۶۹)
سرتیپی حسنخان سرتیپ اول
فوج سیم کلهر نمره (۷۰)
جمعی جوادخان سرهنگ
فوج لرستان نمره (۷۱)

ابوالجمعی حسینقلی خان والی حکام الملک
سرهنگی غلامرضا خان
فوج امرائی جمعی محمد باقر خان
فوج بهادران فراهانی نمره (۲۲)
جمعی حاجی علینقی خان سرتیپ
فوج مخبران ترشیزی نمره (۲۳)
سرتیپی محمد امیرخان سرتیپ
فوج اول قاینی نمره (۲۵)
ابوالجمعی شوکت الملک امیر تومان
سرهنگی حاجی پرویز خان
فوج دویم جدید ایضا نمره (۲۶)
ابوالجمعی حشمت الملک امیر تومان
حیدر قلیخان
فوج هفتم قایم کرمانی نمره (۲۷)
تقی خان سرتیپ
فوج هشتم شوکت کرمانی نمره (۲۸)
ابوالجمعی سلیمانخان سرتیپ عرب بسطام
فوج نهم جدید کرمانی نمره (۲۹)
سرتیپی زین العابدین خان

سواره
آذربایجانی

دسته
افشار صاین قلعه ابوالجمعی جهانگیرخان سرتیپ
دسته
افشار ارومی ابوالجمعی حاجی عبدالحسین خان
سرتیپ اول سرتیپی باقرخان
دسته
قراداغ آذربایجان از عوض ... اردبیل و مشکین
ابوالجمعی حسین پاشاخان امیر بهادر جنگ
دسته
چهاردولی ابوالجمعی نوروز خان
سرتیپی حسینقلیخان سرتیپ

دسته
جلیلانلو ابوالجمعی حسینخان
سرتیپ دویم و محمود خان سرتیپ
دسته
شقاقی جمعی علیخان ازنابت
شاطرانلو و دنبکانلو
دسته
اینانلو جمعی علیرضاخان صارم الملک
بهارستان جمعی حاجی شهاب الملک امیر تومان
دسته
قراپاپاق جمعی مصطفی خان سرتیپ
دسته
حاجی علیلو سرکردگی رستمخان
دسته
قراسوران راه قراچمن جمعی آقا بیک
دسته
قراسوران جمعی سیف الله خان سرکرده
دسته
قراسوران ارشق و آستارا جمعی امین الدوله
دسته
کلیبری جمعی لطف الله خان
دسته
قراسوران راه مرند جمعی شکرالله خان
دسته
بیگانی جمعی اسفندیار خان
دسته
مقدم جمعی محمد خان
دسته
مکری جمعی عزت الله خان

سرکردگان غلام نصرت

میرهدایت خان میرزین العابدین خان
علیقلی خان حسینخان ابراهیم آقا

سرهنگ اسکندرخان سلیمانخان

خراسانی
غلامان مشهدی

دسته
جمعی ابوالفتح خان کشیکچی باشی
دسته
جمعی حاجی فضل الله خان
دسته
جمعی علی محمد خان ولد حاجی فرامرز خان
دسته
قوچانی جمعی شجاع الدوله
دسته
بجنوردی جمعی سهام الدوله یارمحمد
خان امیرتومان
دسته
سواره کوکلان جمعی سهام الدوله
دسته
قاینی و سیستانی جمعی شوکت الملک
دسته
طبسی جمعی عمادالملک
دسته
درجزی جمعی محمد علیخان بیگلربیگی
دسته
هزاره جمعی اسمعیل خان سرتیپ سرکردگی
محمد عظیم خان

دسته جات

تیموری و جمشیدی
دسته
تیموری جمعی علیمردانخان نصرة الملک
دسته
تیموری جمعی میر اسدالله خان
دسته

جمشیدی ذوالفقارخان و حاجی محمد
امین خان سرکرده

دسته جات

جمعی نواب حاجی محمد میرزای سرتیپ اول
دسته
مرودانی
دسته
مروی سرکردگی ابوالحسنخان و محمد ...خان
دسته
مروی جمعی صید رضا بیک
دسته
مروی جمعی قربانعلی بیک
دسته
چولائی جمعی محمد حسین آقای سرکرده
دسته
طالش جمعی میر محمد علیخان ایشیک آقاسی باشی
دسته
عرب جمعی نصرالله خان
دسته
اردلان جمعی غلامحسین خان سرکرده
دسته
قراسوران جمعی غلامرضاخان و نصرالله خان
دسته
قرائی جمعی محمد خان سرکرده
دسته
نیشابوری ابوالجمعی باقرخان سرتیپ
دسته
عمارلو جمعی محمد رضاخان سرکرده
دسته
نودهی جمعی افراسیاب خان سرکرده
دسته
سبزواری جمعی علی محمد خان سرتیپ پسر حاجی فرامرز خان

دسته
مزینانی جمعی حسینخان سرکرده

پیاده خراسانی

دسته
قاینی و خوافی دسته سیستانی جمعی ... خان
دسته
عملهٔ اول مخصوص یکدسته ... جعفر

استرابادی وغیره
پیاده استرابادی

دسته
میر سعدالله خان سرتیپ ازنابت سواره فندرسکی
دسته
جمعی علی محمد خان سرتیپ ازنابت سواره کتول
دسته
جمعی عبدالصمد خان سرتیپ ازنابت سواره مغضولو
دسته
تمسکینی جمعی محمد خان سرکرده
دسته
ساوری جمعی حسینخان
دسته
شاهکوهی جمعی محمد علیخان
دسته
سدن رستاقی جمعی محمد قلیخان
دسته
انزانی جمعی محمد علیخان
دسته
بلوچ و حاجیلر جمعی علی اصغر بیک
دسته
غلامان استرآبادی جمعی علیخان آقای قاجار
دسته
کلاتخان ریش سفید طایفه جعفربای
دسته

ایل گلدی نظر ریش سفید آتابای
دسته
قلیجخان آتابای یالاورخان
دسته
قوشچی خان آتابای ایل گلدی حاجی جعفربای
دسته
امیرخان آتابای ملاقربانخان
دسته
ایضا نظر ریش سفید آتابای محمد قلیخان
دسته
سواره ترکمن یموت و کوکلان جمعی
حسینقلیخان یوزباشی

گودرزی و بسطامی

ابوالجمعی میرزا محمد خان میرخان ...

کرمانی
افشار کرمانی

میرزا خان سرکرده

شمخالچیان بمی

ابوالجمعی

سواره و جمازه بمی و نرماشیری

اسدالله خان سرکرده عرب بسطامی

سواره و جمازه سواره سیرجانی

وردیکانی مرتضی قلیخان سرکرده

سواره سیستانی

اسدالله خان سرکرده

سواره جدید نرماشیری

محمد قاسم خان سرکرده

رودباری

دراخان سرکرده

سواره و جمازه سواره خبیصی

صادق خان سرتیپ

گیلانی

از بابت سواره گرگان رود و اسالمی
جمعی نصرة‌الله خان عضد السلطنه امیر تومان
مازندرانی
از بابت سواره کرد و ترک و غیره ابوالجمعی
میرزا عبدالله خان انتظام الدوله امیر تومان
میرزا ابوالحسن شرف
سرکردگان
عبدالله خان مدانلو فتح‌الله خان ایضاً
صفی خان ایضاً موسی خان بهاربیگلو
اسدالله خان ایضاً محمد خان ایضاً
حسن خان کرایلی ذوالفقار خان ایضاً
حسن خان اصانلو محمد خان افغان
جماعت خواجه وند
ابوالجمعی جناب محمد قاسم خان صاحب جمع
امیر تومان انتظام الدوله امیر تومان
نعمت‌الله خان حسن خان فتح‌الله خان
کلبادی
ابوالجمعی لطفعلی خان سرتیپ
سواره عبدالملکی
ابوالجمعی میرزا عبدالله خان امیر تومان
سرکردگی عسکر خان
سواره عمرانلو
عیوض خان سرهنگ
عراقی
جماعت زرین کمر
ابوالجمعی امیرالامراء العظام ساری
اصلان امیر تومان حاجی حسینقلی خان
سرتیپ اول علیقلی خان سرتیپ
آقا نصرالله خان سرتیپ توپخانه مبارکه
حاجی محمد باقر خان سرتیپ توپخانه مبارکه
رضا خان سرهنگ عبدالعلی خان سرهنگ
رضا خان سرهنگ غلامان زرین کمر

میرزا محمد ... خان سرهنگ غلامان زرین کمر
سایر
رئیس الکتاب مستوفی دیوان اعلی میرزا
عبدالوهاب خان سرهنگ جزو صاحب منصبان
مکتب مدرسه دارالفنون
جماعت شاهسون افشار
ابوالجمعی جناب محمد قاسم خان صاحب جمع
امیر تومان جهانشاه خان سرتیپ اول
جماعت بختیاری
جمعی محمد حسین خان
جماعت عرب اردستان
جمعی حضرت والا ظل السلطان میرزا
حسین خان سهام السلطنه امیر تومان
میرزا حسن خان سرتیپ دوم
جماعت افشار اسدآبادی
جمعی حسن خان ولد مرحوم صاحب خلد
سرکردگی محمد کریم خان
جماعت خمسه
جمعی ذوالفقار خان سرتیپ اول سهام السلطنه
جماعت شاهسون اینانلو
علیرضا خان صارم الملک امیر تومان
حاجی لطف‌الله خان سرتیپ اول ظفر الدوله
جماعت شاهسون بغدادی
ابوالجمعی جناب کمال الدوله سرباز
علی اکبر خان سرتیپ اسد علیخان سرکرده
اسد خان سرکرده
جماعت شاهسون دوبرن
ابوالجمعی جناب محمد قاسم خان صاحب جمع
امیر تومان آقا خان سرتیپ علاء
خان سرهنگ محمد حسین خان ایضاً
غلامرضا خان سرکرده محمد ولی خان ایضاً
جماعت شاهسون قوجه بیگلو

ابوالجمعی حسینقلی خان منصور الملک امیر تومان
جماعت باجلان
ابوالجمعی حاجی احمد خان سرتیپ
جماعت خرقانی
ابوالجمعی اجودانباشی کل حسن خان امیر تومان
ملیستی خان سرکرده
جماعت بیرانوند
جمعی ابدال خان سرهنگ برادر مرحوم حسن خان سرکرده
جماعت اصانلو
ابوالجمعی جناب محمد قاسم خان صاحب جمع
امیر تومان رحیم خان سرکرده
جماعت افشار ساوجبلاغ
جمعی حسن خان سرتیپ میرزا رضا و طبیب
جماعت کرد بچه
که مشغول خدمت قراسورانی دارالخلافه
هستند جمعی میرزا سید عبدالکریم خان
حسام لشکر میرپنجه سرکردگی خانبابا خان
جماعت هداوند
ابوالجمعی جناب محمد قاسم خان صاحب جمع
امیر تومان سرکردگی رحیم خان
جماعت شاهسونی
که مشغول خدمت قراسورانی دارالخلافه
هستند جمعی میرزا سید عبدالکریم
خان حسام لشکر میرپنجه
سواره جدید اصفهان
ابوالجمعی محمد علی میرزا
جماعت ایلات قزوین
ابوالجمعی سعد السلطنه امیر تومان
جماعت قراچورلوی خوار
ابوالجمعی جناب محمد قاسم خان صاحب جمع
امیر تومان سرکردگی صفرعلی خان
جماعت افشار بکشلو

ابوالجمعی اجودانباشی کل سرکردگی کاظم خان
جماعت چگینی
ابوالجمعی جناب عزیز السلطان امیر تومان
سرهنگی صادق خان
جماعت احمدوند و بهتوئی
ابوالجمعی محمد حسین خان
جماعت کلیائی
جمعی اسمعیل خان سرکرده
سواره کرده برلرستانی
جمعی بابی خان سرکرده
جماعت کرندی کرمانشاهان
سرکردگی محمد حسین خان
جماعت یار احمدی
سرتیپی حاجی احمد خان
جماعت عرب باصری
جمعی محمد حسین خان سرتیپ فتح الملک
جماعت سنجابی
جمعی علی اکبر خان سرهنگ
جماعت فیلی
جمعی کریم خان سرکرده
سواره جدید کرمانشاهان
جمعی عزیز خان سرکرده
جماعت بختیاری
داراب خان سرکرده
پیاده خراسانی
شمخالچیان
ابوالجمعی
جزایرچیان
سرکردگی اشخاص مفصله غلامحسین خان
سرکرده عزیز محمد خان پسر عباس خان
سرتیپ یوسف بیک
استرآبادی

دسته فندرسکی
جمعی میرزا عبدالله خان سرتیپ
دسته کتول
جمعی علی محمد خان سرکرده
دسته مقصودلو
جمعی عبدالصمد خان سرکرده
دسته استرآباد رستاقی
جمعی فضلعلی خان سرکرده
دسته بالا شاهکوهی
جمعی آقا عبدالرحمن خان سرکرده
دسته پائین شاهکوهی
جمعی محمد علیخان سرکرده
دسته سدن رستاقی
جمعی محمد قلیخان سرکرده
دسته انزانی
جمعی محمد علیخان سرکرده
دسته عرب کبی
جمعی محمد قاسم خان سرکرده
دسته ساوری
دسته جمعی جعفر قلیخان دسته جمعی
حاجی آقا رضا
دسته لیوانی و سیاسر
جمعی اسدالله خان سرکرده
دسته بلوچ
علی اکبر بیک
دسته جاگیلانی
دسته سالیانی
جمعی میر یوسف خان سرکرده
سواره اسالمی
ابوالجمعی نصرة‌الله خان عمید السلطنه
سرتیپ اول سرهنگی الله یار خان
دسته انزانی

جمعی جبار قلیخان سرکرده
دسته شفیعی
جمعی علیخان سرهنگ
کرمانی
تفنگچیان اناری
حسینقلی خان سرکرده
تفنگچیان بخو و زراوه
اسمعیل خان سرکرده
تفنگچیان عرب بسطام
ابوالجمعی علیخان سرتیپ سرکردگی کریمخان
تفنگچیان ربعاری
تفنگچیان کوهک و چاهمبا و سفینه
سرکرده
عراقی از بابت پیاده بلوچ
جمعی شیخ میرعلیخان سرهنگ
اداره افواج طرح اطریشی
و سواره طرح قزاق
افواج طرح اطریش
از بابت صاحب منصبان اکثر برقرار هستند
رژیمان اول
از بابت پیاده نظام
رژیمان دوم
از بابت پیاده نظام
شاسور
که عبارت از فوج مخبران باشد
ژنی
که عبارت از فوج مهندس باشد
توپچیان توپهای ته پر اطریشی
فوج
موزیکانچیان
اداره مزبوره

اداره قزاقیه

صاحبمنصبان دویست و نه نفر

فرمانده کل سواره قزاق کلنل کاساکوفسکی
نایب فرمانده کاپیتن داغامویچ معلم
باطری کاپیتن ادانوفسکی سوارقویسه
معین و معلم جزو شش نفر

صاحبمنصبان اتاماژور

پیشسان پنجنفر

رئیس اتاماژور میرزا مادروس خان سرتیپ اول
تحویلدار کل حاجی جلیل خان سرتیپ اول
نایب رئیس اتاماژور نجفقلی خان سرتیپ اول
لشکرنویس کل اداره میرزا شکرالله خان
آجودان اداره اسکندر خان سرهنگ

فرمانده افواج و باطری و غیره هفت نفر

فرمانده اسکادرون صاحبمنصبان علیخان سرتیپ اول فرمانده فوج اول اصغرخان سرتیپ اول فرمانده فوج دویم غلامعلیخان سرتیپ اول فرمانده فوج سیم نصرالله خان سرتیپ دویم فرمانده باطری محمد خان سرتیپ دویم فرمانده اسکادرون گارد غلامحسین خان سرتیپ دویم فرمانده تیمور بیکانیچ غلامرضاخان سرتیپ سیم

مامورین چهل و هفت نفر

خدمت نواب مستطاب اشرف اسعد امجد والا نایب السلطنه وزیر جنگ آقاخان سرتیپ اول و یکنفر
خدمت جناب مستطاب اشرف مجد اکرم صدر اعظم نجفقلی خان سرتیپ اول و یکنفر
مامور تعلیم سواره آذربایجان رحیمخان سرتیپ دویم با پنج نفر مامور تعلیم قزاق سواره کرمان هاشمخان سرتیپ دویم با دوازده نفر برای تعلیم سواره خراسان آقا شجاع الدین با دو نفر برای تعلیم سواره مازندران علیخان مامور سرحدات خراسان ابراهیم جناب امین نظام قاسم آقا سرتیپ سیم با دو نفر مامور تعلیم سواره مامورین فارس علی آقا سرهنگ با دو نفر مامور ذخیره دولتی چهارده نفر

داخله صف نظام و غیره

قشون حاضر رکاب

از پیاده نظام و سواره و توپخانه و غیره یکصد و پنجاه هزار نفر ذخیره پنجاه هزار نفر

اجزاء خزانه مبارکه نظام

حاجی میرزا عبدالرحیم امین صره میرزا محمد علی خان سررشته دار خزانه مبارکه نظام میرزا حسن سررشته دار اطاق نظام میرزا حسن نویسنده و ثبت نویس روزنامه نویس خزانه نظام میرزا حسین نویسنده و منشی خزانه نظام آقا محمد جعفر تحویلدار وجوه خزانه نظام میرزا محمد علی تحویلدار میرزا علی تحویلدار اطاق نظام حاجی احمد تحویلدار اطاق نظام

دار الخلافه طهران

نواب مستطاب اشرف امجد اکرم والا نایب السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ و حکمران دار الخلافه الباهره و غیرها ادام الله اقباله العالی

جناب جلالتمآب صدیق الدوله وزیر دار الخلافه الباهره

اجزاء حکومت جلیله دار الخلافه

جناب مجدت نصاب میرزا محمد باقر خان مستوفی اول نایب الوزاره و مدیر محاسبات دار الخلافه ناصره نواب والا میرزا مقرب الخاقان حبیب الله خان پیشخدمت حضور همایونی میرزا مهدیقلی میرزا محمد علیخان منشی باشی و مدیر کابینه ثبت احکامات دار الخلافه میرزا محمد باقر خان مستوفی سیم و سررشته دار دفتر محاسبات دار الخلافه ناصره میرزا حسن خان باشی کل بلوکات دار الخلافه میرزا باقر خان سرهنگ حاجی بابا خان آقا محمد تقی ارباب مباشر نرخ کل اجناس مهدیخان مدیر خبازخانه میرزا سید مهدیخان منشی غلامعلی خان فراشباشی وزارت دار الخلافه میرزا هاشم خان رئیس میرزا سید احمد مباشر کوه پایجات علیخان امیرخان امیرزاده احمد میرزا میرزا محمد حسین محرر

علمای اعلام دار الخلافه

جناب مستطاب آقا میرزا زین العابدین امام جمعه جناب آقای صدر العلماء میرزا محمد باقر جناب حاجی میرزا حسن آشتیانی جناب آقا شیخ هادی نجم آبادی جناب ملا محمد مجتهد کاشانی جناب آقا شیخ فضل الله نوری جناب آقا سید علی اکبر تفرشی جناب آقا سید عبدالله بهبهانی جناب آقا شیخ جعفر سلطان العلماء جناب آقا میرزا احمد جناب حاجی سید جعفر کاشانی جناب آقا سید مصطفی مجتهد جناب آقا علی اکبر جناب شیخ محمد حسن شریعتمدار جناب آقا شیخ موسی

اعیان و امراء و خوانین و معارف

دار الخلافه از ارباب مناصب غیر هم سوای آنهائیکه اسمشان در روزنامه دولتی گذشته از قرار دستور ماضیه

جناب جلالتمآب میرزا محمد خان نظام العلماء جناب جلالتمآب امیر تومان مستوفی خان معیر الممالک امیر الامراء العظام اعتماد الدوله جناب مجد الملک امیر تومان ولد مرحوم محب خان مشیر الدوله نواب شاهزاده محمد میرزا جلال السلطنه نواب شاهزاده میرزا اعتضاد الدوله امیر تومان حکمران کاشان نواب علیقلی خان اعتضاد الملک امیر تومان پیشخدمت حضور امیر الامراء العظام حاجی بابا خان ولد جناب ظهیر الدوله جناب جلالت نصاب میرزا مصطفی خان مؤتمن الدوله جناب جلالت نصاب بدایع نگار رجوع و فرمایش دربار اعظم و در خانه حضرت والا شاهزاده مسعود السلطنه جناب مجدت نصاب میرزا احمد خان نصیر الدوله جناب مجدت نصاب محمد جعفر خان ملک الشعراء جناب حکیم الهی عمدة الامراء العظام هدایت الله خان اعتماد الملک ناظر باشی حضرت اقدس والا آقای نایب السلطنه موسی خان میر محمد خان

آقای تقیخان پیشخدمت میرمحمد امیر الامراء سلیمان خان ولد مرحوم حاجب الدوله اسمعیل خان مشیر الدوله میرزا محمد خان غلامحسین خان محمود خان محمد خان ولد مرحوم احمد خان نوائی محمد حسن خان ولد ایضا حاجی علیخان ولد ایضا محمد ولیخان ابوالقاسم خان پیشخدمت نواده زینة الدوله عباسقلیخان ولد مرحوم بیگلربیگی هادیخان ولد ایضا محمد خان جعفر خان حسینخان هدایت الله خان علی اکبر خان نجفقلیخان محمد باقر خان امان الله خان و غیرهم و غیره

وزارت نظمیه و پلیس دار الخلافه

جناب جلالت نصاب نظم الدوله امیر تومان وزیر نظمیه میرزا ابوالفتح خان سرتیپ دویم نایب کل وزارت نظمیه عباسقلیخان سرتیپ دویم منشی وزارت نظمیه و رئیس محله دولت میرزا حسن کلانتر سرتیپ رئیس محله عودلاجان میرزا سید احمد خان

سرتیپ رئیس محله بازار میرزا آقاخان
سرتیپ محبوب الدوله کل وزارت نظمیه میرزا
حسنخان سرتیپ رئیس بازار میرزا محمدخان
سرتیپ رئیس دار الانشاء و مخزن ملبوس و
اسلحه پلیس حاجی میرزا محمد علیخان سرتیپ
رئیس محله چال میدان میرزا عبد الغنیخان
سرتیپ مستشار وزارت نظمیه و رئیس
محاکمات و استنطاق مسئول حبس میرزا
سید رضاخان سرتیپ مستشار وزارت
نظمیه احمد میرزا سرتیپ صاحب منصب وزارت
نظمیه مامور ملازمت حضرت مستطاب والا
نایب السلطنه هاشم خان سرتیپ رئیس محله
سنگلج میرزا علیخان صاحب منصب درجه
اول پیشخدمت باشی رئیس سوارهای وزارت
نظمیه میرزا اسمعیل خان منشی مخصوص
وزارت نظمیه میرزا رحیمخان سرهنگ
رئیس افتخاری محله دولت میرزا علینقیخان
سرهنگ رئیس افتخاری محله چال میدان
میرزا جعفرخان سرهنگ رئیس افتخاری محله
بازار غلامحسینخان سرهنگ رئیس افتخاری
محله عودلاجان میرزا حسنخان سرهنگ
رئیس افتخاری محله سنگلج سید علی اکبر
خان سرهنگ رئیس افتخاری بازار
غلامحسینخان سرهنگ اجودان وزارت
نظمیه میرزا محمد آقا دفتردار و مسئول ثبت
و اسم و بلیط عبور و شب نایب مجلس وزارت
نظمیه میرزا مصطفی سررشته دار
منشی وزارت نظمیه

میرزا تقی صاحب منصب مامور ملازمت
حضرت مستطاب والا نایب السلطنه
میرزا محسن صاحب منصب رئیس گردش شهر
میرزا عبد الله حافظ نوشخان و استاد
نواب صاحب منصبان جزو محلات چهل و
دو نفر عده کلیه اجزای پلیس شهر
چهار صد نفر

اداره احتسابیه دار الخلافه

در تحت ریاست و اداره جناب جلالتمآب
فخر الملک امیر تومان پیشخدمت خاصه
حضور همایون و رئیس [illegible] و غیره

اجزاء خیابانهای دولتی

لطفعلیخان نایب کل اداره احتساب
نایب قلی میرزا عباس مشرف احتساب
سایر نایبهای خیابانهای دولتی چهار نفر
فراش و عمله طویله و سقا و سایر
دویست و چهل نفر

اجزاء احتساب داخله شهر دار الخلافه

نواب میرزاده محمد میرزا رئیس کل احتساب
شهر میرزا محمد حسین نایب محمد
کاظم بیک سایر نواب سی نفر فراش
و غیره هشتاد نفر

اسامی کارگذاران و عملجات

مخصوص توپخانه حضرت والا آقای نایب
السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ
جناب جلالتمآب وکیل الدوله سردار رئیس توپخانه
جناب شریعتمآب نظام العلماء حاجی ملا باشی

جناب جلالت نصاب مشیر خلوت امیر تومان
پیشخدمت مخصوص حضور همایون و فراشباشی
حضرت والا نایب السلطنه جناب امیر الامراء
العظام عباسعلیخان اعتقاد نظام امیر تومان
مترجم مخصوص امیر الامراء العظام حاجی
هدایت الله خان اعتماد الملک ناظر باشی سرتیپ

مستوفیان

معتمد السلطان میرزا علیخان مستوفی جبه خانه
مستوفی میرزا محمد حسین مستوفی [illegible]
میرزا حسن مستوفی میرزا محمدخان مستوفی
که حالا جزو اداره نظمیه است

منشیان

میرزا محمدخان دبیر نظام منشی باشی حاجی
میرزا احمد لشکرنویس میرزا شفیعخان
مدیر لشکرنویس میرزا جعفرخان ایضا

پیشخدمتان مخصوص که جزو [illegible]

نواب شاهزاده آقا محمدخان سرتیپ جناب
عمدة الامراء العظام حاجی میرزا عباسعلیخان
احتشام نظام امیرزاده محمد حسین میرزا
نکرانچی معتمد السلطان اکبرخان ناظر
عمدة الامراء العظام محمد اسمعیلخان کشیکچی
باشی سرتیپ اول توپخانه مبارکه معتمد
السلطان حسینخان سرتیپ تفنکدار باشی
معتمد السلطان فضل الله خان پیشخدمت مخصوص
معتمد السلطان میرزا جلیلخان امیر آخور
و سرتیپ معتمد السلطان هاشمخان
پیشخدمت و سرتیپ

وزارت جلیله داخله

جناب جلالتمآب اجل آقا میرزا حسن مستوفی الممالک جناب جلالتمآب اجل آقا میرزا حسین وزیر دفترخانه مبارکه
جناب جلالتمآب حاجی امین السلطنه مدیر دفترخانه مبارکه استیفاء و محصل محاسبات و بقایای ولایتی و غیره

اجزاء خاصه دایره صدارت عظمی

جناب جلالتمآب دبیر الملک
وزیر رسائل خاصه

جناب جلالت نصاب آقا میرزا رضا [illegible]
مستوفی [illegible] رسائل [illegible]
جناب میرزا اسمعیلخان [illegible]
منشی مخصوص رسائل [illegible] و غیره

جناب جلالت نصاب آقا میرزا یحیی
منشی باشی صدارت
میرزا نصر الله خان مستوفی [illegible]
رسائل و غیره و غیره

جناب مجامت نصاب مهندس الممالک میرزا نظام جنرال اجودان مخصوص حضور همایون مامور بخدمت صدارت عظمی
معتمد السلطان محمد حسین خان پسر جناب دبیر الملک وزیر رسائل میرزا سید امین منشی مخصوص اداره وزارت
رسائل خاصه میرزا حسن منشی ایضا میرزا عبد الکریم منشی ایضا میرزا آقا بیخان منشی و غیره و غیره

اجزاء وزارت دفتر استیفا

مستوفیان عظام

مستوفیان عظام که مخصوصا
جنابان افخم [illegible] از اشخاص
که جزو وزرای دربار اعظم و مامور
ولایات یا ادارات یا دفترخانه مبارکه
مشغول خدمت باشند
جناب میرزا ابراهیم معتمد السلطنه جزو
وزرای دربار اعظم جناب میرزا
محمد علیخان معاون الملک جناب میرزا
محمد حسین سررشته دار کل دفترخانه
مبارکه جناب میرزا جواد معاون
السلطنه نایب جناب اجل اکرم آقای مستوفی الممالک
محاسب جنگ و قورخانه مبارکه و کرمانشاهان
و گیلان و خوار جناب حاجی میرزا محمد

مستوفی و محاسب دار السلطنه اصفهان
جناب میرزا هدایت الله لسان الملک ملک
المورخین جناب میرزا سید مصطفی
صدر الملک جناب منشی الممالک
جناب میرزا محمد حسین وقایع نگار جناب
میرزا محمود ولد مرحوم صاحب دیوان جناب
میرزا علی موثق السلطنه محاسب استرآباد
و برات نویس کل وزارت علوم جناب
میرزا فضل الله خان محاسب مملکت خراسان
و غیره جناب میرزا محمد خان مصدق الملک
جناب میرزا حسن وزیر دربار حرم جلال
جناب میرزا مهدی کلانتر ولد مرحوم میرزا
موسی نایب جناب میرزا ابو القاسم

نواده مرحوم وزیر دفتر محاسب کاشان
جناب میرزا سید علی اعتماد حضور محاسب
موزه مبارکه و ضرابخانه و برات نویس
زرگرخانه و غیره و غیره جناب میرزا
محمودخان سراج الدوله محاسب الملک
مازندران و دار النظاره و غیره جناب
میرزا شفیع خان صندوقدار خانه مبارکه
جناب میرزا رضا قلیخان سراج الملک
جناب میرزا زکی مستوفی حضور برات نویس
عمله اسبخانه و غیره جناب میرزا محمد
علیخان مستوفی و محاسب مملکت فارس
جناب میرزا محمد ربیع مستوفی و برات نویس
خادمان حرم جلال و کنیزان و غیره

جناب میرزا طاهر بصیر الملک جناب
میرزا علیرضا محاسب خزانه مبارکه و ضابط
کل اسناد خرج جناب میرزا عباسقلیخان
سپهر وزیر وزارت مجلس دربار مأمور
بتصنیف کتاب مشکوة الادب و شرح حال
ائمه هدی علیهم السلام و اوصاف ناصری جناب
میرزا حسن منشی باشی وزارت جلیله استیفا
جناب میرزا علی محمد خان مجیر الدوله مدیر
روزنامجات دولتی و نایب کل وزارت انطباعات
جناب میرزا عزیز خان و الیجناب اجل وزیر دفتر
جناب میرزا محمود خان و الیجناب معاون الملک
محاسب خلوت خانه و غیره و غیره جناب
میرزا احمد خان ولد ایضاً محاسب طهران
و کرمانشاه و غیره جناب میرزا رضا قلیخان
مجیر السلطنه جناب میرزا کریمخان نایب آن
محاسب اصطبل و توپخانه مبارکه و براتنویس
کل قراسوران جناب میرزا محمد حسین ذکاء الملک
مدیر دار الترجمه دولتی جناب میرزا علی
محاسب بروجرد جناب میرزا محمد مستوفی
تویسرکانی جناب میرزا رضا وزیر معین السلطنه
جناب میرزا رضا قلیخان مدیر رسائل جناب
میرزا حبیب الله خان مجد الاشراف براتنویس
کل خوانین و آقایان قاجار جناب میرزا علی
مشیر دفتر محاسب خزانه نظام و نظم ولایات
و جوشقان و غیره جناب میرزا حسنخان
مستوفی محاسب مملکت آذربایجان
جناب میرزا حسنخان قوام دفتر براتنویس
بنایی و وزارت کل بنا خانه جناب میرزا
حسنخان مجیر الملک براتنویس اداره پلیس
و غیره جناب میرزا علی محمد خان براتنویس
ارباب قلم و تفنگدار خانه و غیره جناب میرزا
علی اکبرخان محاسب مملکت کرمان و غیره

جناب میرزا ابوالقاسم خان نصیر الملک جناب
میرزا هاشم خان امین دربار جناب میرزا رضا
بنان الدوله جزو وزرای دربار اعظم جناب
میرزا محمد خان وزیر پیشکار مملکت آذربایجان
و غیره جناب میرزا ابوطالب خان نوری
نوری ولد مرحوم میرزا ربیع نوری جناب
میرزا ربیع خان محاسب کرمان و گروس جناب
میرزا حسینقلی خان مجیر الوزاره نزد جناب
ظهیر الدوله جناب میرزا اسمعیل ولد مرحوم میرزا
رضا قلیخان مدیر رسائل جناب میرزا رفیع
تبریزی ولد مرحوم حاجی ... باشی جناب
میرزا مهدیخان مستوفی توپخانه مبارکه
جناب میرزا حسنخان معتمد دیوان جناب
میرزا آقا پیشکار رسائل مملکت کرمان جناب
میرزا محسن معاون دیوان نزد نواب حسام السلطنه
جناب میرزا محمود خان مستوفی وظایف

مستوفیانی که در دفترخانه مبارکه نویسنده و خدمت مخصوص دارند

میرزا حسن پسر مرحوم وزیر لشکر محاسب
دار السلطنه قزوین میرزا زکی نوری
محاسب مملکت عربستان میرزا محمد مستوفی
قم و فیروزکوه و غیره میرزا محمد حسین مستوفی
سررشته دار رسد و قورخانه و قنداقخانه و
و محاسب بناهای دولتی میرزا احمد خان
نایب جناب اجل آقای حاجی امین السلطنه
میرزا فتح الله ولد مرحوم میرزا علی ابراهیم
میرزا علی ولد مرحوم قوام الدوله محاسب غله
ولایات و غیره میرزا نور الله ولد مرحوم
میرزا محمد که در مجلس تحقیق مشغول خدمت است
میرزا ابوالفضل ولد مرحوم معین لشکر محاسب
مخزن نظامی میرزا علی آشتیانی نزد جناب
اجل آقای وزیر دفتر میرزا سید مهدی

ولد مرحوم میرزا سید کاظم براتنویس
آبدارخانه و سقاخانه و زنبورکخانه
میرزا سید احمد براتنویس اصطبل مبارکه
و ایلچیان سرکاری و غیره میرزا محمود خان
ولد ایضاً براتنویس کالسکه خانه و غیره
میرزا عبد الباقی ولد مرحوم میرزا سید محمد
محاسب لرستان و طالقان میرزا عبد الجواد
آشتیانی ولد مرحوم میرزا عبد الرحمن میرزا
نصر الله خان نوه جناب جلالتمآب اجل آقای
مستوفی الممالک میرزا شفیع خان نزد
جناب جلالتمآب اجل آقای وزیر دفتر میرزا
عبد الحسین خلف ... براتنویس محبوسین
میرزا فتح الله تویسرکانی محاسب ملایر و
تویسرکان میرزا غلامعلی خان مستوفی
نهاوند میرزا سید کاظم نزد جناب اجل
آقای وزیر دفتر میرزا غلامرضا نزد
جناب اجل آقای وزیر دفتر میرزا جعفر
تفرشی نزد جناب اجل آقای وزیر دفتر
سررشته دار مجلس تحقیق و مهر کننده ...
میرزا علی محمد ... که در اطاق محاسبات
ولایات میرزا عبد الوهاب خان ولد مرحوم
حاجی میرزا حسن آشتیانی نزد جناب اجل
وزیر دفتر میرزا نصر الله خان نواده
مرحوم قائم مقام محاسب همدان میرزا
غلامحسین تحویلدار وجوه خزانه مبارکه
میرزا سید عبد الله نویسنده خزانه مبارکه
مالیه میرزا محمود نویسنده خزانه مبارکه
حاجی رضا خان تحویلدار کل وجوه کرمانشاهان
میرزا مهدی پسر مرحوم آقا هدایت تحویلدار
میرزا شفیع نواده مرحوم صاحب دیوان
محاسب نهاوند میرزا مصطفی خان ولد
جناب معاون الملک مستوفی ضرابخانه مبارکه

۷ جناب میرزا ... [illegible] ... و غیره و غیره

میرزا رضا قلی طغرانویس حضرت اجل صدر
اعظم میرزا اسد الله طغرانویس جناب اجل
مستوفی الممالک میرزا سلیمان طغرانویس
جناب اجل وزیر دفتر میرزا علیرضا خان تفرشی
نزد جناب میرزا فضل الله خان

مستوفیانی که خدمت مخصوص در دفترخانه مبارکه ندارند

میرزا علی محمد خان پسر مرحوم میرزا علی خان
میرزا شمس الدین خان پسر مرحوم وزیر دفتر
میرزا شکر الله نواده مرحوم نصیر الملک
میرزا کاظم نواده مرحوم میرزا رضاقلی تفرشی
میرزا جلیل خان وزیر دفتر مرحوم جلالت
میرزا غلامحسین خان امین العداله میرزا
سید علی ولد مرحوم میرزا کاظم میرزا مستوفی
خان ولد میرزا طاهر بصیر الملک میرزا
زین العابدین خان ولد مرحوم میرزا محمود
وزیر حاجی میرزا محمد خان نزد جناب حاجی
امین السلطنه میرزا طاهر برادرزاده
مرحوم مجد الاشراف میرزا ابوالقاسم خان
نوری حاکم سابق ملایر میرزا ابوالقاسم
خان نزد جناب نظام السلطنه میرزا
احمد خان پسر میرزا هاشم خان امین دربار
میرزا صادق خان پسر جناب میرزا حسن وزیر
میرزا محمود خان دبیر نظام نزد آقای نایب السلطنه
میرزا سید ابراهیم خدمت صدارت عظمی
میرزا آقا خان ولد مرحوم مجد الاشراف
میرزا اسد الله ولد مرحوم مجد الاشراف
میرزا ابوالقاسم خان نزد ناظم خلوت
میرزا ابراهیم خان میرزا سید تقی ولد
حاجی میرزا سید حسین چاپارخانه میرزا
صادق کرکانی نزد میرزا علیرضا ضابط
اسناد خرج میرزا حسن نزد جناب علاء
الدوله میرزا قاسم خان شیرازی نزد

جناب امین خلوت میرزا حسنخان
کاشانی نزد جناب امین خلوت میرزا
حسینخان ولد میرزا حسنخان ایضاً حاجی
میرزا حسین ولد مرحوم حاجی میرزا یوسف
لشکرنویس میرزا عبد الله نزد جناب سراج
الدوله میرزا رضا خان معین العداله
جناب اجل مشیر الدوله میرزا علی محمد خان ولد
مرحوم حاجی میرزا شفیع شیرازی میرزا
حسینخان اصفهانی نزد جناب امین السلطنه
میرزا اشرف نزد جناب معتمد الممالک میرزا
محمد علیخان نزد مرحوم حاجی معتمد الدوله
میرزا غلامرضا نزد نواب عز الدوله میرزا
محمد حسین نزد جناب قوام الدوله میرزا
محمود نزد جناب معاون الملک میرزا علی
نزد جناب معاون الملک میرزا حسینخان
جناب معین السلطنه میرزا باقر خان ولد
معین السلطنه میرزا مهدیخان پسر معین السلطنه
میرزا هادیخان تبریزی نزد جناب ... الملک
میرزا غلامحسین ادیب میرزا فضل الله
خان پسر میرزا محمد مستوفی میرزا بابا خان
خدمت صدارت عظمی میرزا سید احمد
نواده مرحوم میرزا سید بهاء الدین میرزا
رضا خان مؤتمن دیوان میرزا عبد الله
ساوجی نزد جناب ساعد الدوله میرزا
اسمعیل خان ولد جناب حاجی میرزا محمد
میرزا کاظم خان بنان نظام نزد آقای نایب السلطنه
میرزا سلیمان نزد جناب صاحب دیوان
میرزا موسی خان برادرزاده قوام دفتر
میرزا آقا خان نزد جناب میرزا فضل الله
میرزا علی اصغر خان میرزا شفیع خان
میرزا نصر الله خان سوادکوهی نزد جناب
جلالتمآب حاجی امین السلطنه مشغول خدمت

میرزا محمد خان پسر مرحوم میرزا نصر الله
فراهانی میرزا ابوالقاسم مستوفی
میرزا سلیمخان کاشانی نزد جناب مجیر الدوله
میرزا حبیب الله خان قاجار منشی ملک الکتاب
میرزا محمد علی کرکانی میرزا محمود خان
ولد مرحوم حاجی میرزا عباسقلی میرزا
فتح الله کلانی میرزا عبد الغفار آشتیانی
میرزا حسنخان ولد مرحوم مهندس باشی
میرزا هادیخان ... میرزا اسمعیل خان
نزد جناب مجد الملک میرزا سید حسین
نزد جناب مجد الملک میرزا محمد خان پسر
مرحوم میرزا ابوالقاسم خان میرزا محمد
علی ولد مرحوم میرزا نصر الله فراهانی
میرزا اسمعیل خان نزد جناب میرزا حسن
وزیر میرزا احمد کرکانی میرزا محمد حسن
مشیر زاده مرحوم میرزا موسی وزیر لشکر
میرزا سید علی مستخلص الدعوه میرزا
ابوالقاسم تفرشی نویسنده دربار حرم
میرزا سید حسین برادر جناب اعتماد حضور
میرزا سید مهدی برادر اعتماد حضور
میرزا سید محمد برادر اعتماد حضور میرزا
علی مستوفی باشی آقای نایب السلطنه
میرزا علیخان منشی باشی دار السلطنه
میرزا خلیل الله کرکانی میرزا صادق
نزد جناب مجد الدوله میرزا حسنخان
نزد آقای نایب السلطنه میرزا عبد الله
نویسنده مرحوم اقبال السلطنه میرزا
آقا خان میرزا مصطفی پیشکار مستشار
الملک میرزا بزرگ تفرشی میرزا
باقرخان کاشانی میرزا علی اصغر خان
پسر مرحوم میرزا عیسی تبریزی میرزا ابراهیم خان
ولد مرحوم میرزا علی منشی تبریزی

میرزا محمد حسین منشی الکتاب

مستوفیان که مأمور ولایات میباشند

جناب مستشار الملک پیشکار مملکت خراسان
جناب حاجی میرزا علینقی نصیر السلطنه پیشکار
مملکت خراسان میرزا علیخان ولد ناظم الملک
نزد نواب مؤید الدوله میرزا عباسقلی کرمانی
نزد نواب [illegible] الاملاک گیلان میرزا سید رضا
نزد نواب حشمة الدوله لرستان میرزا
ابو القاسم خان مأمور کردستان میرزا احمد خان
نزد نواب حاجی حسام السلطنه عربستان
میرزا اسد الله خان نزد نواب ظل السلطان
اصفهان میرزا افضل الله خان نزد نواب
ظل السلطان اصفهان میرزا نصر الله
خان کرمانی نزد نواب ظل السلطان اصفهان
میرزا ابراهیم نزد نواب حسام السلطنه عربستان
میرزا فرج الله خان نزد نواب حشمة الدوله
لرستان میرزا سید محسن تفرشی نزد نواب
عماد الدوله عراق

سررشته داران و عزبان دفترخانه مبارکه و غیره

سررشته داران

میرزا اسد الله سررشته دار سرکارات

عظام و خادم نان خرم و غیره میرزا
محمود ولد مرحوم میرزا جعفر میرزا
سید محمد شیرازی میرزا رضای
آشتیانی نزد جناب معتمد السلطنه میرزا
رضاقلی نزد جناب سراج الدوله میرزا
اسمعیل خان نزد جناب میرزا فضل الله خان
میرزا علی اصغر نزد جناب معتمد السلطنه
میرزا صادق نزد جناب میرزا محمد حسین سررشته
دار کل میرزا زمان نزد جناب معاون السلطنه
میرزا رضا نزد جناب معاون السلطنه میرزا
محمود سررشته دار شاهرود میرزا محمد علی
همدانی سررشته دار ملایر و تویسرکان
میرزا علی محمد ولد مرحوم میرزا محمد تقی قزوینی
میرزا غلامحسین ولد میرزا جعفر میرزا
علینقی ولد [illegible] میرزا غلامحسین مشغول
خدمت وظایف میرزا اسد الله ولد مرحوم
میرزا حسن ضرب دفتر میرزا علیرضا نویسنده
جناب اعتماد حضور میرزا تقی سررشته دار
عربستان میرزا تقی نزد جناب حاجی میرزا
محمد مستوفی میرزا محمود سررشته دار نزد جناب
موثق السلطنه

عزب باشی و عزبان دفترخانه مبارکه

میرزا فتح الله ولد مرحوم حاجی میرزا عبد الکریم
میرزا علیخان ولد مرحوم میرزا محمد تقی
میرزا محمد میرزا فضل الله میرزا محسن
میرزا فتح الله برادرزاده عزب باشی
میرزا مرتضی میرزا حسین میرزا احمد
میرزا محمد ولد مرحوم میرزا حسن میرزا
رضا ولد میرزا علیخان میرزا مهدی ولد
مرحوم میرزا ابراهیم میرزا حسین ولد مرحوم
میرزا حسن میرزا محمد علی میرزا یوسف
میرزا علی ولد مرحوم میرزا آقا حاجی آقا
میرزا آقای شیرازی میرزا احمد نواده
حاجی میرزا محمد میرزا احمد همشیره زاده
مرحوم میرزا آقای آشتیانی میرزا ابو القاسم
ولد میرزا فتح الله

نایب و فراشان دفترخانه مبارکه

نزد جناب اجل آقای حاجی امین السلطنه که
مشغول جمع آوری استناد خرج ولایات هستند
مشهدی احمد نایب مشهدی کریم یوزباشی
فراش نه نفر
نزد جناب اجل آقای وزیر دفتر
آقا حسن نایب محمد اسمعیل نایب یوزباشی
فراش ده نفر

اداره حکومتها و ولایات ممالک محروسه

مملکت آذربایجان

نواب مستطاب اشرف امجد اسعد اکرم والا شاهنشاهزاده اعظم ولیعهد
جاوید عهد روحنا له الفداء صاحب اختیار مملکت آذربایجان ادام الله
اقباله العالی نواب مستطاب اشرف والا اعتضاد السلطنه پیشکار کل

اجزاء مخصوصه آذربایجان که از جانب حضرت ولایتعهد مشغول خدمات هستند

جناب جلالتمآب اجل نظام مقام پیشکار کل مملکت آذربایجان
جناب جلالتمآب وکیل الملک امیر تومان جزو وزرای دار الشورای
واسطه ابلاغ عرایض حکام و ادارات جناب امیر السلطنه امیر
تومان جناب میرزا ابو الفتح خان ثقة الدوله منشی باشی اول
و منشی باشی میرزا علیخان صدیق الملک منشی مخصوص و مدیر
روزنامه ناصری میرزا موسی خان امین الکتاب میرزا آقا خان
مشیر الکتاب میرزا علیخان میرزا موسی خان میرزا رضا
خوشنویس و رقم نویس میرزا اسمعیل خان و فرزند او میرزا
مصطفی خان ثانی

حکام ولایات آذربایجان

قراجه داغ شقاقی و آلان براغوش در اداره حکومت نواب
اشرف اکرم والا اعتضاد السلطنه پیشکار کل
ارومی در اداره نواب والا شاهزاده فرمانفرما
اردبیل و مشکین و ایلات شاهسون جناب حاجی نظم السلطنه حکمران
ساوجبلاغ مکری - امیر الامراء العظام نصر الدوله امیر تومان حکمران
خوی و سلماس - امیر الامراء العظام محمد صادق خان امیر تومان حکمران
مرند و گرگر - امیر الامراء العظام موثق الدوله امیر تومان حکمران
دهخوارقان و اسکو و مضافات جناب حاجی وکیل حکمران
مراغه - عمدة الامراء العظام صمد خان سعید الملک میرپنجه حکمران
خلخال - معتمد السلطان سلطانعلیخان امین بقایا حکمران
صائین قلعه افشار - عمدة الامراء العظام حبیب خان میرپنجه حکمران
طالش - امیر الامراء العظام میر سلیمان خان صارم السلطنه حکمران
بدوستان و خانمرود - عمدة الامراء العظام مصطفی خان فراشباشی حکمران
سلدوز - معتمد السلطان حبیب خان سرتیپ

هشترود - نواب میرزاده عبد المجید میرزا حکمران
ارونق و انزاب - در اداره جناب حاجی نظم السلطنه

مستوفیان و اجزاء دفترخانه

جناب فخامت نصاب سعید الدوله مستوفی اول و وزیر مالیه
جناب معین دفتر جناب آقا میرزا خلیل مستوفی جزو اداره
جلیله دیوانخانه جناب میرزا رضا مستوفی و وزیر وظایف
جناب اعتماد لشکر محاسب ملازم سرکاری جناب میرزا ابراهیم
مستوفی و محاسب هشترود جناب حاجی میرزا محمد خان مستوفی
سرکارات و محاسب مکری و دهخوارقان جناب مشیر دفتر [illegible]
مستوفی سلماس و غیره جناب مستشار السلطنه میرزا اسحق خان
مستوفی میرزا محمد خان مستوفی ولد مرحوم میرزا علی مستوفی
میرزا علیقلی خان مستوفی و معاون دفتر محاسب شقاقی
معتمد السلطان میرزا عبد الحسین خان مستوفی و محاسب ارومی
و مدیر اداره مالیه معتمد السلطان موتمن دفتر معتمد السلطان حاجی
میرزا ابو القاسم خان مستوفی و محاسب خلخال میرزا
محمود مستوفی و محاسب ساوجبلاغ میرزا علی اکبر خان مستوفی
میرزا موسی خان مستوفی و وکیل دفتر محاسب مراغه میرزا
احمد خان مستوفی میرزا رضاقلیخان ولد مرحوم مستشار
السلطنه میرزا جعفر خان مستوفی صائین قلعه میرزا جعفر خان
موتمن دفتر میرزا حسین خان مستوفی آشتیانی میرزا
ابراهیم خان موید الکتاب منشی باشی اداره مالیه میرزا
ابراهیم خان مستوفی و محاسب قراجه داغ

سررشته داران دفتر

بیست نفر

دفتر لشکر

جناب فخامت نصاب مشیر نظام وزیر دفتر لشکر آذربایجان
امنا و لشکرنویسان و اجزاء دفتر لشکر آذربایجان هم بصورت
جداگانه [illegible]

امراء تومان و سرتیپان و صاحب منصبان نظامی

[illegible]

دیوانخانهٔ عدلیه و ادارهٔ تجارت آذربایجان

بریاست نواب اشرف والا افخم ولیعهد السلطنه

اجزاء دیوانخانه

جناب آقا میرزا تقی صدر جناب حاجی سید حسن آقا عدل الملک معتمد السلطان حاجی محمد صادق خان جناب میرزا رفیع خان مستوفی معتمد السلطان میرزا خلیل مستوفی معتمد السلطان میرزا رحیمخان ناظم دیوانخانه حاجی میرزا علی میرزا مهدیخان امین لشکر میرزا حسنخان مشاور عدلیه میرزا محمودخان معین العداله میرزا حسنخان منشی میرزا حاجی آقا منشی حسینعلیخان نائب میرزا اسدالله نائب

اجزاء حکومت شهر دار السلطنه تبریز

در اداره جناب امیر الامراء العظام مصطفی خان بیگلربیگی امیر تومان حبیب الله خان قلعه بیگی میرزا عبدالله خان معین دیوان وکدخدای محلهٔ ویجویه حاجی محمدتقی خان منتظم الملک دوه چی میرزا نائب احتساب تبریز میرزا ابراهیمخان کلانتر تبریز عباسقلیخان میرزا احتساب باشی شهر میرزا لطفعلی خان نصرة نظام محمد علیخان شحنة السلطنه میرزا اسحق خان کدخدای محلهٔ باغمیشه و شتربان حاجی میرزا موسی خان کدخدای محلهٔ فتح الله خان معین دیوان میرزا نصرالله خان کدخدا باشی آقا صادق کدخدای محلهٔ قراآغاج و نوبر دوه چی و خیابان و امیرخیز زین الدین محمدخان کدخدای محلهٔ امیرخیز میرزا جوادخان کدخدای محلهٔ دروازهٔ سرد و حکم آباد و کوچه باغات کدخدای محلهٔ خیابان فتح الله خان کدخدای محلهٔ سرخاب میرزا علی اکبر خان کدخدای محلهٔ چارمنار میرزا باقر وقایع نگار شهر لطفعلیخان موهنک سرکردهٔ سوار نظمیهٔ شهر

عملجات و خدام مخصوص دفترخانهٔ حضرت ولایتعهد

ملاحظه نمایند . از قرار فرمایش جدید سوای آنها بعضی اجزاء سابق دوازده ایالتی واسود و مودود و آذربایجان بر از هزار و سنوات ماضیه و چون مکرر مقصود از این اجزاء کلیه دولتی هریک در موقع خود ثبت و درج شد احتیاج بذکر آن ها نیست

اصفهان و غیره

نواب مستطاب اشرف امجد اکرم والا شاهنشاهزادهٔ معظم ظل السلطان حکمران مملکت اصفهان و ولایات اصفهان و یزد و گلپایگان و خوانسار و محلات

اجزاء حکومت اصفهان

جناب میرزا سلیمانخان رکن الملک نایب الحکومه جناب میرزا رضا قلیخان سراج الملک مستوفی و رئیس دیوان اعلی بیگلربیگی

[illegible]

یزد

جناب میرزا محمد مستوفی حکمران یزد

گلپایگان و خوانسار

عمدة الامراء العظام میرزا حسنخان انتظام الملک سرتیپ اول حکمران گلپایگان معتمد السلطان میرزا مرتضی قلیخان مستوفی حکمران خوانسار

محلات

نایب الحکومه

فارس

نواب مستطاب اشرف والا شاهزاده رکن الدوله فرمانفرمای مملکت فارس نواب والا امیرزاده عین الملک امیر تومان نایب الایاله جناب جلالتمآب میرزا شفیعخان بیشکار مملکت فارس عمدة الامراء العظام محمد حسنخان عطاء الله وکیل امور ایالت فارس

بنادر

جناب جلالتمآب قوام الملک حکمران کل بنادر و جزایر فارس

خراسان و سیستان

نواب اشرف والا مؤید الدوله امیر تومان فرمانفرمای مملکت خراسان و سیستان و متولی باشی آستانهٔ مقدسه جناب حاجی میرزا علیخان مستوفی بیشکار مملکت خراسان

حکام ولایات جزو خراسان

(سبزوار و نیشابور و تربت و غیره و غیره)

نواب اشرف والا انتظام الدوله سلطان حسین میرزا امیر تومان حکمران

طبس

بعد از فوت عماد الملک هنوز معلوم نیست حکومت با کی است

قاین

امیر الامراء العظام شوکت الملک حکمران قاینات

سیستان

امیر الامراء العظام علی اکبرخان حشمت الملک امیر تومان حاکم سیستان

قوچان

امیر الامراء العظام شجاع الدوله محمدناصرخان ایلخانی زعفرانلو حکمران قوچان

بجنورد

امیر الامراء العظام سهام الدوله امیر تومان ایلخانی شادلو حکمران بجنورد

خواف

عمدة الامراء العظام علیمردان خان نصرة الملک

سرخس

عمدة الامراء العظام محمد یوسفخان سرتیپ

کلات

معتمد السلطان محمد مهدیخان

تربت

امیرزاده حاجی محمد میرزا

شاهرود و بسطام

نواب مستطاب والا شاهزاده جهانسوز میرزا امیر تومان حکمران

سمنان و دامغان

نواب اشرف والا شاهزاده ضیاء الدوله امیر تومان حکمران

کرمان و بلوچستان

جناب جلالتمآب جلیل صاحب دیوان والی مملکت کرمان و بلوچستان جناب جلالت نصاب مؤتمن الملک جناب جلالت نصاب میرزا رضا بنان الدوله وکیل امور ایالت کرمان باقی اجزاء حکومت را چون صورت نداده اند نوشته نشد

گیلان و طوالش

نواب مستطاب اشرف والا شاهزاده ملک آرا امیر تومان والی مملکت گیلان و طوالش نواب والا امیرزاده محمد میرزا امیر تومان باقی اجزاء ایالت را صورت جدید نداده اند

کرمانشاهان

جناب جلالتمآب حسام الملک امیر تومان والی کرمانشاهان و سرحددار عراقین

کردستان

نواب اشرف والا افخم نظام الدوله فرمانفرمای لشکر والی و حکمران ایالت کردستان جناب مشیر دیوان بیشکار

استرآباد و گرگان و ترکمان

نواب اشرف والا عضد الدوله والی استرآباد و گرگان و ترکمان

مازندران

جناب جلالتمآب نظام الدوله امیر تومان والی و حکمران ایالت مازندران میرزا علیخان نایب الحکومه میرزا محمد حسین مستوفی و وزیر

عربستان

نواب اشرف والا حاجی حسام السلطنه امیر تومان والی مملکت عربستان جناب فخامت نصاب میرزا محسن معاون دیوان بیشکار عربستان معتمد السلطان میرزا فرج الله خان نایب الحکومه شوشتر نواب امیرزاده سلطان محمد میرزا نایب الحکومه دزفول

لرستان و گرو

نواب اشرف والا احتشام الدوله تیمور میرزا حکمران لرستان

بروجرد

نواب مستطاب اشرف والا شاهزاده جلال الدوله حکمران بروجرد

عراق

نواب اشرف والا شاهزاده عماد الدوله والی عراق

ملایر و تویسرکان و نهاوند

جناب جلالتمآب آقا علی امیر تومان حکمران ملایر حکیم الممالک نایب الحکومه تویسرکان میرزا احمد نایب الحکومه نهاوند

همدان

نواب مستطاب والا شاهزاده عضد الدوله حکمران همدان

خمسه

نواب اشرف والا امیر خان سردار والی ولایات خمسه

کاشان

نواب والا امیرزاده اعتضاد الدوله امیر تومان حکمران کاشان حاجی میرزا علینقی نایب الحکومه

قزوین

امیر الامراء العظام محمد باقرخان سعد السلطنه امیر تومان حکمران دار السلطنه قزوین میرزا حسنخان امین الوزراء مستوفی دیوان اعلی وزیر میرزا عبدالکریم مستوفی سررشته دار قزوین

قم

جناب جلالت نصاب امیر الامراء العظام محمد حسنخان امیر تومان حکمران قم علی اکبرخان سرتیپ پیشخدمت حضور نایب الحکومه

ساوه و زرند و شاهسون بغدادی

حکومت جناب جلالتمآب وکیل الدوله سردار میرزا فرج الله خان لشکر نویس نایب الحکومه

خرقان

حکومت امیر الامراء العظام ابوالفتح خان کل امیر تومان

فیروزکوه

حکومت جناب امیر الامراء العظام میرزا کریمخان منتظم الدوله امیر تومان

دماوند

عباسقلی خان حاکم دماوند

تنکابن

محمد حسنخان سرتیپ پسر جناب ساعدالدوله
سرتیپ و نایب الحکومه تنکابن

کنگاور

بحکومت جناب امیرالامراء العظام
ساری اصلان امیر تومان

اسدآباد

علیخان پسر مرحوم صاحب اختیار

نطنز

در حیز حکومت نواب والا مؤید الدوله حسام السلطنه
محمد حسینخان حکمران نطنز

جوشقان

بحکومت کاشکان نواب اشرف والا معتزالدوله
خوار میرزا مرتضی خان امیر تومان سرتیپ اول حکمران خوار

زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم علیه السلام

امیرزاده حسینقلی خان ناظم التولیه و حکمران

طالقان

فرخ خان حاکم طالقان

طارم علیا

بحکومت امیرالامراء العظام امین خاقان

وزارت جلیله مالیه و دربار اعظم و اوقاف عالیه

در اداره خاصه جناب مستطاب اشرف امجد اکرم اجل افخم امین السلطان صدراعظم دولت علیه
جناب جلالتمآب اجل امین الملک نایب کل وزارات و ادارات خاصه صدارت عظمی

ادارات متعلقه و امورات راجعه بوزارت مالیه و دربار اعظم

موزه مبارکه کتابخانه مبارکه خزانه مبارکه اندرون ریاست قراولان وجوه مسعود همایون ریاست اردوی همایون خزانه مبارکه خلوت همایون خواجه سرایان صندوقخانه و رختدارخانه مبارکه دارالتناره اطبا خاصه قهوه خانه و ابدارخانه مبارکه قهوه خانه مبارکه کشیکخانه مبارکه ایشیک خانه مبارکه غلامان پیشخدمت و منصور غلامان ناصری فراشخانه مبارکه سرایدارخانه مبارکه شربتخانه و چراغخانه مبارکه اصطبل خاصه زینبدارخانه مبارکه کالسکه خانه مبارکه شاطران کراکخانه ضرابخانه مبارکه ضرب خانه مبارک خالصه طهران غلام مولانا انبار گندم معمارخانه و بناهای املاک

طهران اداره باغات و عمارات سلطنتی کارخانه چراغ گاز و چراغ الکتریسیته کوره پزخانه دارالخلافه ترتیب چراغ

خلوت همایونی

سوای اشخاصیکه بالفعل مامور بخدمات خاصه دارند یا صاحب مشاغل و ادارات مخصوصه مستند که هر یک اسمشان در موقع خود ثبت و نگارش میشود

جناب جلالتمآب امین حضور وزیر رضا
جناب جلالتمآب امین خلوت وزیر مخصوص
و رئیس خلوت همایونی جناب جلالتمآب
صدیق السلطنه خازن رکیبخانه مبارکه
جناب جلالت نصاب محمد حسنخان محقق
جناب جلالت نصاب میرزا مهدیخان مجدالدوله
مخصوص جناب محمد تقی خان احتساب
الملک جناب احمد خان شیر حضور
جناب فخامت نصاب محمد علیخان خازن الملک
عمدة الامراء العظام حسینخان باشی
عمدة الامراء العظام حسنخان نایب

عمدة الامراء العظام میرزا سید محمد خان اجودان حضور معتمد السلطان حاجی حبیب الله خان پیشخدمت معتمد السلطان صدیق خلوت نواب میرزاده متوجه میرزا پیشخدمت حضور نواب امیرزاده حسنعلی میرزا فتح السلطنه پسر نواب والا نیرالدوله معتمد السلطان میرزا محمد تقی خان معتضد الملک عمدة الامراء العظام علی آقاخان پیشخدمت و سرتیپ اول آقا سلیمانخان ناظم خلوت پیشخدمت امیرزاده آقا مسیح پیشخدمت امیرزاده تیمور میرزا پیشخدمت حسینخان صدیق حضور

فراشخلوتان خلوت همایونی

محمد صادقخان فراشخلوت میرزا آقاخان فراشخلوت میرزا هدایتخان فراشخلوت آقا صادق و غیره و غیره آقا سید علی فراشخلوت مامور مجلد صندوقخانه مبارکه

دارالنظاره مبارکه

جناب جلالتمآب امیرالامراء العظام مجدالدوله مهدیقلیخان خوانسالار

اجزاء

چون صورت جدید نداده اند از قرار سنوات ماضیه نوشته میشود
امیرالامراء العظام اکبرخان پیشخدمت سرتیپ اول و نایب النظاره حاجی میرزا محمد رضا میرزا محمد صادق شرف سایر نویسندگان چهار نفر حاجی محمد ابراهیم تحویلدار نقدی و جنسی کارخانه

شربتخانه

میرزا علی اکبر ناظم البکاء شربتدار باشی سایر از قرار سنه ماضیه سی و یک نفر

چوبخانه مبارکه

آقا محمد حسن چوبکچی باشی سایر یازده نفر

آشپزخانه

آقا محمد ابراهیم آشپزباشی سایر بیست و سه نفر

تحویلخانه و وکیل خرج خانه

اجزاء

از قرار سنوات ماضیه است

اداره آبدارخانه و سقاخانه مبارکه

بریاست جناب اعتمادالحضره آقا محمد خان آبدارباشی میرزا ابوالقاسم نایب میرزا غلامحسین سررشته دار میرزا لطیف سررشته دار آبدار حمله آبدارخانه هفده نفر عمله سقاخانه سی و هفت نفر

قهوه خانه مبارکه

در تحت ریاست جناب جلالتمآب امین همایون وزیر سکوکات دولت علیه و سرابدارباشی عمارات مبارکه زین العابدین خان قهوه چی باشی پسر جناب امین همایون آقا جبار قهوه چی و غیره

صندوقخانه و رختدارخانه مبارکه

جناب جلالتمآب اجل حاجی امین اقدس مدیر دفترخانه مبارکه استیفاء و صندوقدار و جامه دار خاصه و خازن مخزن نقدی و کارخانه عسکریه دولت علیه میرزا محمد حسینخان مستوفی دیوان سررشته دار صندوقخانه مبارکه میرزا حسینخان رختدار باقی اجزاء صندوقخانه و رختدارخانه از قرار سنه ماضیه

نقاشخانه مبارکه

جناب میرزا محمد خان کمال الملک نقاشباشی حضور مبارک نقاشان نقاشخانه مبارکه چهار نفر

تفنگدار خاصه

بریاست جناب جلالتمآب امین خلوت وزیر مخصوص میرزا حسنخان مستوفی محاسب مباشر امور تفنگدار خاصه
مصطفی قلیخان اسمعیل خان قزوینی قهرمانخان محمد خان کرجی حاجی تقی خان شاه بلنکخان فتح الله خان پسر مرحوم قهرمانخان هادیخان نوائی پسر مهدیخان طالش آقاخان قراباغی نصیرخان شیرازی حسنخان بنان رضاقلیخان صدتدار حاجی عباسخان ملایری حاجی عباسقلیخان خدابنده لو نصرالله بیک قراباغی آقا بیک بکانلو

کشیکخانه مبارکه

بریاست جناب جلالتمآب امیرالامراء العظام ناظم السلطنه عبدالله خان امیرتومان امیرالامراء العظام حبیب الله خان کشیکچی باشی و سرتیپ اول جناب جلالتمآب حاجی وکیل لشکر

سرتیپان اول و دوم و سوم

موسیخان سرتیپ علی اصغرخان محمد رضا میرزا حیدرقلیخان کلبعلیخان باقرخان باباخان محمد ابراهیم خان عزیزالله خان خانلرخان محمد حسنخان طهماسبقلیخان سعدالله خان محمد جعفر

سرهنگان

یحیی خان میرزا احمد خان عبدالله خان غلامعلیخان نوروزخان هدایت الله خان نورالله خان غلامان شش نفر

غلام پیشخدمتان

یکصد و هفتاد و هشت نفر
درجه اول بیست و پنج نفر درجه دوم هیجده نفر درجه سیم بیست و یک نفر درجه چهارم یکصد و چهارده نفر

ایشیکخانه مبارکه

جناب جلالتمآب ظهیرالدوله وزیر تشریفات و ندیم الخاص دولت علیه
اسامی اجزاء ایشیکخانه مبارکه چون صورت جدید نداده اند از قرار سنوات ماضیه نوشته میشود

نایب ایشیک آقاسی باشی

امیرالامراء العظام محمد ناصرخان خانخانان محمد خان بهاء السلطنه قوربیساول باشی محمد امین خان جارچی باشی نوابزاده الا حسینقلیخان ناظم التولیه نایب ایشیک آقاسی باشی محمد تقیخان قاجار اسدالله خان قاجار جعفرقلیخان قاجار حسینخان

ابوالفتح خان قاجار علیمحمد خان درخونچی
خان درشتر مرحوم مصطفی خان قاجار علیخان
قاجار محمد حسینخان غلام حسینخان
عباسقلیخان مستشار ابنیه کارخانه مبارکه
محمدخان نوائی میرزا سید هاشم محمدعلیخان
کرویی میرزا حسینقلیخان سررشته دار
علیخان دنبلی [illegible] محمدحسینخان شاهسونی
محمدرحیمخان وغیره وغیره

فراشخانه مبارکه

جناب جلالتمآب امیرالامراء العظام حاجب الدوله
جعفرقلیخان امیر الامراء العظام جلال
الملک خان نایب آقا میرزا یوسفخان مستوفی
و پیشکار فراشخانه میرزا رضا برادر میرزا عباس
میرزا حسن لشکرنویس سررشته دار فراشخانه
میرزا سید حسین سررشته دار انبار مبارکه
میرزا سید محمد نایب مستوفی [illegible] فراشخانه

نایبان

درجه اول

نوابزاده [illegible] شاهزاده محمدولی میرزا اسمعیل [illegible]
سرتیپ محمدولیخان سرتیپ سیم میرزا
سید محمدخان سرتیپ اول پسر جناب آقا میرزا
سید احمد منشی باشی موسی خان نواده
حاجی مستشار الدوله علی اکبرخان [illegible]
سرتیپ محمدابراهیمخان کاشانی حاجی
محمدتقی بیک لاهیجی محمدتقی بیک شمیرانی آقا
محمد جعفر تبریزی آقا رضاقلی میرزا
عباسقلی میرزا محمدتقی حسنخان
میرزا عباس میرزا عبدالحمید میرزا
محمد نایب مأمور دیوانخانه

درجه دویم

علیخان احمد آقا آقا رجب محمد
مهدی بیک یحیی خان پسر حاجی رحیمخان

احمدخان پسر ابوالقاسمخان حسنخان
فراشباشی رکن الدوله میرزا جبار
میرزا علی نصرالله خان رئیس انبار مجلس

درجه سیم

نصرالله خان پسر مرحوم حاجی رحیمخان
حسنخان پسر مرحوم خانلرخان علی آقا
ولد محمد حسن بیک حیدرقلیخان محمد [illegible]
خان ولد محمد ابراهیمخان میرزا احمد [illegible]
محمودخان ولد حاجی مهدیخان ابراهیمخان
ولد ابوالقاسمخان ابوالقاسمخان ولد
حاجی مهدیخان محمد آقا بیک ولد آقا علی
محمودخان برادر حاجی خازن الملک میرزا
آقا ولد میرزا ابراهیم یحیی خان ولد مرحوم
آقا مهدی علی آقا ولد کربلائی عسکر
معصوم علیخان فراشباشی نواب علیه [illegible]
اسدالله خان پسر فتح الله خان میرزا محمد
ولد آقا جبار حسن آقا ولد میرزا اسدالله
احمدخان پسر فرج الله خان تفنگدار علیخان
پسر ابوالقاسمخان آقا رضا پسر میرزا
حبیب الله احمد بیک نهاوندی ابوالقاسم
بیک فراشباشی اعتمادالحرم هادیخان
اکبر آقا ولد مرحوم میرزا سید جعفر
یساول چهار نفر یوزباشی چهل و پنج نفر
پنجاه باشی پنجاه نفر دهباشی شصت نفر
فراش چهارصد نفر

فراشان سوار

نواب [illegible] سرتیپ رئیس فراشان
سوار محمد بیک یوزباشی پنجاه باشی
سه نفر سایر چهل نفر

قاپوچیان

ناظم دربار محمد حسینخان قاپوچی باشی
قاپوچی مخصوص ده نفر سایر دوازده نفر

چراغخانه

محمد حسن بیک چراغچی باشی محمد
حسن بیک نایب آقا محمدعلی نایب
سایر دوازده نفر

خبازخانه

حاجی محمد خبازباشی میرزا آقا نایب
سایر سی نفر

فراشان حضور

آقا محمد حسین [illegible] باشی سایر چهارده نفر

سرایدارخانه مبارکه

جناب جلالتمآب امین همایون وزیر دربار و سکوکات
و سرایدارباشی [illegible]
نایب کل سرایدارخانه [illegible]

شربتخانه مبارکه

محمد رحیمخان شربتچی باشی

اداره باغات و قنوات و عمارات دولتی

جناب جلالت نصاب محمدباقرخان ادیب الملک
پیشخدمت خاصه رئیس کل باغات و عمارات
و قنوات دیوانی مهدیخان نایب کل
باغات دولتی محمدباقر بیک باغبان باشی
میرزا عبدالحسین سررشته دار باغات
و قنوات دیوانی میرزا عبدالحسینخان
نایب و پیشخدمت باغبانان و سایر
کل باغات مبارکه دولتی پانصد نفر

اطباء خاصه فرنگی وغیره

جناب جلالت نصاب دکتر طولوزان
حکیمباشی کل حضور (دکتر اشنایدر) طبیب
مخصوص حضور (عمادالاطباء دکتر محمد
حسنخان [illegible]) (مسیو [illegible] خان) [illegible]
السلطنه [illegible] مخصوص

ایرانی

جناب مستطاب [illegible] افضل الحکماء [illegible]
جناب شیخ الاطباء میرزا حسینعلی جناب
ناظم الاطباء میرزا علی اکبرخان جناب
مسیح الملک جناب مؤتمن الاطباء میرزا
زین العابدین خان جناب لقمان الملک
حکیمباشی کل نظام شمس الاطباء میرزا
نصرالله [illegible] میرزا سید حسین [illegible]
میرزا کمال الدین ملک الاطباء ولد [illegible]
شمس الحکماء میرزا سید علی حاجی میرزا
حبیب الله مجد الاطباء

خواجه سرایان از فرار سنوات ماضیه

جناب عمدة الامراء العظام اعتماد الحرم
آقا سرورخان خواجه باشی سرتیپ اول
آقا بهرام خان سرتیپ اول عزیزالله خان
آقا علی آقا رضاخان آقا سید جلیل
آقا فتح الله آقا میرزا احمدخان [illegible]
آقا فرج آقا نوروز وغیره

اطاق موزه مبارکه

جناب فخامت نصاب آقا میرزا سید علی
اعتماد حضور مستوفی اول آقا محمد
نایب آقا محمد مهدی [illegible]

اداره خزانه مبارکه

بریاست جناب جلالتمآب اجل [illegible]
امین الملک جناب جلالت نصاب میرزا
فضل الله خان مستوفی اول جناب شیخ
مرتضی صدیق دیوان ناظم کل خزانه مبارکه
تحویلدار معتمد السلطان میرزا علی اکبر
مستوفی تحویلدار خزانه مبارکه معتمد
السلطان حاجی محمد رضاخان مستوفی
تحویلدار گمرک پسر مرحوم آقا محمدعلی

معتمد السلطان میرزا سید عبدالله مستوفی
معتمد السلطان میرزا محمود مستوفی میرزا
هادیخان سررشته دار میرزا سید جعفر
دفتردار آقا سید جواد محصل وجوه خزانه
آقا علی صراف وغیره

اداره ضرابخانه مبارکه

جناب جلالت نصاب امین همایون وزیر
سکوکات و وزیر مجلس شورای کبری
معتمد السلطان حاجی محمد حسن امین دارالضرب
رئیس جناب میرزا سید علی [illegible] حضور
مستوفی دیوان نویس سایر اجزاء ضرابخانه
از فرار سنوات ماضیه هفتاد نفر

فوج سوادکوه قراول مخصوص

بریاست عمدة الامراء العظام حاجی حسینقلیخان
سرتیپ میرزا سید باقر لشکرنویس

اداره چراغهای خیابانهای دولتی

بریاست عمدة الامراء العظام [illegible] حسینقلیخان
سرتیپ میرزا عباس [illegible] میرزا سید [illegible]

اداره گمرکخانهای ممالک محروسه

بریاست جناب جلالتمآب اجل امین الملک
(فارس و بوشهر و کلیه بنادر فارس) جناب
قوام الملک (سواحل بحر خزر و خراسان)
جناب میرزا فتح الله خان [illegible]
و میرزا صادقخان [illegible]
(همدان و کردستان) حاجی حسنخان سرتیپ
(ملایر و نهاوند) ایضا حاجی حسنخان سرتیپ
(کاشان) میرزا حسینخان
(طهران و خمسه و قزوین) میرزا آقا خان مستوفی
(آذربایجان) جناب معزالملک
(یزد و کرمان) جناب جلالتمآب آقا رضا صاحب دیوان
(کرمانشاهان) جناب حاجی آقا عبدالرحیم [illegible]
(بروجرد) میرزا فرج خان

(گلپایگان) میرزا محمد علیخان

اداره غلات ممالک محروسه

بریاست جناب جلالتمآب اجل امین الملک
(عراق) میرزا فضل الله خان سرتیپ
(ملایر و تویسرکان و نهاوند) حاجی یوسفخان
(خمسه) میرزا جوادخان
(بروجرد و لرستان) بداغخان
(همدان) حاجی اسمعیل خان
(استرآباد) میرزا آقاخان سرهنگ

اداره حکومت و تولیت

زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم علیه السلام
از فرار سنوات ماضیه است
جناب جلالتمآب اجل امین الملک خازن مهر
مقدس جناب آقا میرزا هدایت الله
نایب التولیه غلامرضاخان نایب الحکومه
آقا سید حسن فراشباشی حاجی میرزا
عبدالکریم صدر الحفاظ میرزا حبیب الله
کلیددار میرزا عبدالحسین کشیکچی
میرزا باقر کشیک میرزا کاظم مستوفی
میرزا ولی منشی باشی حاجی آقا محمد [illegible]
نقد و جنس میرزا حسین سررشته دار
خدام بیست و پنج نفر قراء بیست نفر
[illegible] پانزده نفر مؤذن چراغچی
پانزده نفر

اداره صرف جیب مبارک

جناب اعتماد الحضره مرتضی خان آبدارباشی
تحویلدار جناب معاون الملک مستوفی
صرف جیب اجزاء اداره صرف جیب
از فرار سنوات ماضیه است

اداره غلامان مهدیه و منصوره

[illegible] جناب امیر الامراء العظام [illegible]
پانصد و سی و چهار نفر

جناب جلالتمآب حاجی وکیل لشکر
امیر الامراء العظام میرزا حسینخان [illegible]
عمدة الامراء العظام محمد حسنخان حسام لشکر

غلامان مخصوصه

دویست و شصت و دو نفر

سرتیپان

عبد الحسین میرزا شمس الشعراء ملک
ایرج میرزا جهانگیرخان بیوک خان
قاسمخان میرزا تقیخان فتح الله خان
لطفعلیخان

سرهنگان

زین العابدین خان باقرخان زین العابدین خان
سایر دویست و پنجاه و یکنفر

غلامان منصوره

دویست و شصت و هشت نفر

سرتیپان

عبد الحسینخان سهم الملک سرتیپ اول
محمد علیخان سرتیپ اول شعبانعلیخان
سرتیپ اسد الله خان سرتیپ احمد خان
خدامرادخان میرزا احمدخان
عبد المنافخان سرهنگ
سایر دویست و شصت نفر

اداره شترخانه و قاطرخانه

و شتران کلادی و ادارهٔ مکاریان
ممالک محروسه ایران بریاست جناب
جلالتمآب امیر الامراء العظام محمد قاسمخان
صاحب جمع امیر تومان میرزا علی محمد سررشته دار
شترخانه باری میرزا علینقی سررشته دار
قاطرخانه میرزا علیرضا سررشته دار شتر
کلادی علیخان باشی قاطرخانه [illegible]
و سایر شترخانه باری [illegible]
[illegible] کلادی [illegible]

تختخانه مبارکه

بریاست جناب جلالتمآب محمد قاسمخان
صاحب جمع امیر تومان میرزا اسمعیل
سررشته دار سایر پنجاه نفر

اداره سواره دیوانی

بریاست جناب جلالتمآب محمد قاسمخان
صاحب جمع امیر تومان

سواره دوبرن جزو حکومت خمسه

آقاجان خان سرتیپ سایر پانصد نفر

سواره افشار جزو حکومت خمسه

جهانشاه خان امیر تومان رئیس ایل
سواره افشار سایر پانصد نفر

سواره خواجه وند

جزو حکومت مازندران
پانصد نفر

سواره اصانلو

غلامحسین خان سرتیپ سایر دویست نفر

سواره قراچورلو

صفرعلیخان سرکرده سایر صد نفر

سواره هداوند

محمد حسینخان سرکرده سایر صد نفر

اداره ایلات دار الخلافه

در تحت اداره جناب جلالتمآب محمد قاسمخان
صاحب جمع امیر تومان امیر الامراء
العظام مصطفیخان پیشخدمت خاصه
ایلخانی ایلات دار الخلافه
ایل شاهسون دوبرن ایل شاهسون [illegible]
افشار ایل خواجه وند ایل اصانلو
ایل قراچورلو ایل هداوند ایل
[illegible] ایل [illegible] ایل [illegible]
ایل [illegible] ایل [illegible] عرب
[illegible] عرب [illegible] عرب [illegible]

عرب کلکو عرب متفرقه

اداره انبار غله دار الخلافه

بریاست جناب حاجی آقا یوسف [illegible]
میرزا حسن سررشته دار مشرف [illegible]
مباشر و عملجات انبارها و فراش و
غیره ده نفر

اصطبل خاصه همایونی

نواب [illegible] محمد حسن میرزا امیرآخور اصطبل [illegible]

[illegible]

قوشخانه مبارکه

ابراهیم خان قوشچی باشی سایر اجزا
از قرار سنه ماضیه است

زینخانه مبارکه

جناب جلالت نصاب صدیق السلطنه
غلامحسینخان پیشخدمت خاصه خازن
رکیبخانه مبارکه اجزا از قرار سنه ماضیه

کالسکه خانه مبارکه

بریاست عمدة الامراء العظام لطف الله
خان شجاع الملک پیشخدمت خاصه
اجزا از قرار سنه ماضیه است صورت
جداگانه نداده اند

عملجات اصطبل

کالسکه خانه نیز از قرار سنه ماضیه است

شاطرخانه مبارکه

بریاست جناب جلالتمآب بشیر الملک
فضل الله خان امیر تومان از وزراء
حضور همایون

مشرف و نایب) از قرار سنه ماضیه

هفت نفر میرزا مهدی مشرف [illegible]
یاور [illegible] محمد بیک یاور و نایب [illegible]
یاور محسن بیک یاور و نایب

مهدی بیک نایب میرزا ابراهیم نایب

اداره معمارخانه و فخارخانه

جناب فخامت نصاب قوام دفتر میرزا
حسینخان مستوفی صنیع لشکر معمار
نظام استاد حسینعلی معمار عمارات
دولتی محمد تقیخان حاکم فخارخانه
میرزا آقاخان سرتیپ معمار باشی فارس
عباسخان سرهنگ معمار باشی کرمان

حاجی میرزا اسد الله ابو طالب سررشته دار
میرزا علی اکبر سررشته دار میرزا
غلامحسین سررشته دار میرزا آقا
مشرف میرزا حبیب مشرف حاجی
قاسم کدخدای فخارخانه و غیره

اداره راههای شوسه

راه شوسه قزوین سپرده بجناب مجد الدوله
سعد السلطنه امیر تومان حکمران قزوین عملجات

یکصد و هشتاد نفر

راه شوسه قم

سپرده

راه افجه و لورا و فیروزکوه

سپرده بحاجی محمد حسن امین دار الضرب

میرشکار و اتباع

عمدة الامراء العظام علیخان میرشکار و [illegible]
حبیب الله خان غلامحسینخان صادقخان
جهانگیرخان سایر اتباع و شکارچیان بیست نفر

دائره مهر مهر آثار مبارک

در تحت اداره جناب مستطاب اجل اکرم افخم عضد الملک وزیر حضور همایون
جناب جلالتمآب امیر سلیمانخان خازن السلطنه خازن مهر مهر آثار همایون

اجزاء

ارباب قلم

معتمد السلطان میرزا رضاخان مستوفی مهر مبارک
میرزا عبد الحسین و میرزا علیخان سررشته داران مهر مبارک
ثبات و محررین سه نفر

مقرب الخاقان محمد کریمخان حامل مهر مهر آثار همایون
نایب جناب بفراشان مهر مبارک فراشان مهر همایون
پنج نفر قراولان مهر مبارک دو نفر نایب [illegible] قراولان [illegible]

وزارت جلیله خارجه

جناب جلالتمآب اجل قوام الدوله وزیر امور خارجه دولت علیه

جناب جلالتمآب صدیق الملک [illegible]
اداره وزارت خارجه

جناب جلالتمآب مشیر الملک معاون وزارت جلیله خارجه

نایبان وزارت خارجه

جناب منظم السلطنه مستشار وزارت خارجه
جناب [illegible] میرزا عباسقلی خان سپهر نایب اول وزارت
خارجه از وزراء دربار اعظم جناب
معاون الوزاره نایب اول وزارت خارجه
میرزا علی اکبرخان نایب وزارت خارجه جناب

میرزا کاظم خان سرتیپ اول نایب اول وزارت
خارجه حسینعلی میرزا نایب وزارت خارجه
میرزا عبد الحسین خان نایب وزارت خارجه

اداره متعلقه بسفارت انگلیس

باجناب منصور الملک نایب اول وزارت خارجه
میرزا حسینخان منشی اول وزارت خارجه

اداره متعلقه بترجمه خطوط

باجناب مفتاح الملک نایب اول وزارت
خارجه میرزا مسعودخان منشی [illegible]
میرزا نادرخان منشی اول وزارت خارجه

اداره تشریفات

با محمد تقیخان سرتیپ وزارت خارجه

میرزا صادق خان محتشم الملک سرتیپ

اداره تذکره کل ممالک محروسه

با جناب میرزا جعفر خان نایب اول وزارت
خارجه مدیر کل میرزا رفیع خان منشی تذکره
وزارت خارجه میرزا علی اکبر خان منشی
وزارت خارجه میرزا حسین خان سرهنگ
میرزا رضا خان منشی میرزا محمد خان
سررشته دار میرزا عبدالله منشی
مهرکننده تذکرها سرنفر

اداره ثبت و ضبط

با جناب محسن الملک نایب اول وزارت خارجه
میرزا حسین خان ناظم دفتر میرزا علینقی
منشی دفتر وزارت خارجه میرزا اسدالله خان
منشی اول وزارت خارجه صدیق الوزاره
منشی اول وزارت خارجه

اداره متعلقه بسفارت روس

نظارت جناب مشیرالملک میرزا اسدالله
خان منشی اول وزارت خارجه علینقی خان
مترجم خاصه وزارت خارجه میرزا حسین خان
سرتیپ پسر مرحوم میرزا ابراهیم خان نایب الوزاره
میرزا محسن خان منشی وزارت خارجه
میرزا محمد علیخان منشی وزارت خارجه
میرزا حسن خان منشی وزارت خارجه

اداره متعلقه بسفارت عثمانی

با جناب حاجی معین الملک نایب اول وزارت
خارجه میرزا ابراهیم خان منشی اول
وزارت خارجه میرزا ابوالقاسم خان
منشی وزارت خارجه

اداره متعلقه بسفارتخانه دول غیر همجوار

با جناب میرزا حسین خان محتشم السلطنه نایب
اول وزارت خارجه پس از ورود به بمبئی

با جناب میرزا جعفر خان نایب اول وزارت
خارجه است میرزا احمد خان نواده
مرحوم بدایع نگار میرزا حسین منشی
میرزا رضا منشی

اداره محاکمات تجارتی

با جناب میرزا زین العابدین خان نایب
الوزاره میرزا ابوالقاسم خان مترجم
میرزا خلیل خان منشی وزارت خارجه
میرزا حسن خان سرهنگ

اداره محاسبات

با میرزا محمد حسین مستوفی وزارت خارجه
میرزا اسدالله سررشته دار وزارت خارجه
میرزا علی اکبر و میرزا محمد سررشته دار
عربان دفتر

اداره نامجات و فرامین و انشا

با جناب میرزا شکرالله خان نامه نگار نایب
اول وزارت خارجه میرزا اسدالله خان
منشی اول وزارت خارجه میرزا نصرالله
خان راقم نامجات و فرامین منشی اول
وزارت خارجه

صاحب منصبان وزارت خارجه

جناب حاجی میرزا زمان خان جناب اعتضاد
الوزاره سرتیپ اول نایب اول وزارت خارجه
مامور بریاست کمیسیون سرحدی آذربایجان
میرزا ابوالقاسم خان نایب اول وزارت
خارجه جناب محسن الدوله حاجی میرزا
محمد حسین ملک الکتاب میرزا موسی خان
کارگذار خارجه سابق گیلان میرزا
موسی خان کارپرداز سابق نخجوان معاون
کمیسیون سرحدی آذربایجان ناظم الملک
معاون کمیسیون سرحدی خراسان منشی حضور
پسر مرحوم حاجی محسن الملک نایب اول

میرزا اسمعیل خان نایب وزارت خارجه
میرزا حسین خان سرتیپ کارگذار خارجه
سابق همدان میرزا هادی خان سرتیپ نواده
جناب جلالتمآب صدیق الملک میرزا
ابراهیم خان سرتیپ نواده مرحوم
عضدالملک میرزا حسن خان نایب
سابق سفارت وین میرزا اسمعیل خان
سرتیپ میرزا ربیع اخوان وزارت خارجه

کارگذاریهای داخله و مامورین ولایات ممالک محروسه

آذربایجان

جناب جلالتمآب محمد ابراهیم خان معاون
الدوله نایب الوزاره و کارگذار خارجه
آذربایجان صورت صحیح اجزای کارگذاری
خارجه آذربایجان نرسیده

اداره تذکره آذربایجان

با میرزا حبیب الله خان سرتیپ میرزا
اسمعیل خان امین تذکره تبریز

کارگذاری خارجه خراسان و سیستان

میرزا احمد خان سرتیپ مدیر مجد الادبا
معاون کارگذاری میرزا ابراهیم خان
نایب کارگذاری مقصد امور تذکره
ارض اقدس و غیره میرزا سید یوسف
منشی کارگذاری

کارگذاری خارجه بجنورد

میرزا محمد قلیخان منتخب الملک سرتیپ
اول نایب وزارت خارجه امین تذکره

کارگذاری خارجه دره جز و کلات

حاجی میرزا سید رضی خان نایب اول
وزارت خارجه میرزا احمد خان نایب کارگذاری
کارگذاری تربت کارگذار میرزا احمد منشی

کارگذاری سرخس

میرزا حسین خان سرتیپ کارگذار
میرزا علی خان نواده مرحوم میرزا
مهدی خان نایب الوزاره منشی

کارگذاری قوچان

میرزا اسدالله خان سرتیپ کارگذار
میرزا احمد خان منشی

کارگذاری استراباد

میرزا علی اشرف خان سرتیپ کارگذار

کارگذاری مازندران

میرزا ابوالحسن خان کارگذار میرزا
عیسی خان وقایع نگار میرزا علیرضا خان
امین تذکره میرزا فضل الله خان نایب
کارگذاری نوروز خان نایب کارگذار
هادی خان نایب کارگذاری

کارگذاری خارجه فارس

جناب حاجی معززالملک کارگذار خارجه
فارس حاجی وکیل معاون کارگذاری
میرزا محمد علیخان ناظم الوزاره نایب
کارگذاری پسر جناب حاجی معززالملک
حاجی میرزا رحیم خان معززالوزاره نایب
اول کارگذاری حاجی میرزا عبدالحسین
عبدالحسین خان اجودان وزارت خارجه

کارگذاری بنادر فارس

حاجی میرزا عبدالله خان سرتیپ اول
کارگذار خارجه میرزا علی محمد خان نایب
اول کارگذاری امین تذکره

کارگذاری محمره

رحمت الله خان سرتیپ کارگذار

کارگذاری گیلان

میرزا علی اکبر خان سرتیپ نایب اول وزارت خارجه
میرزا حسن خان نایب کارگذاری

میرزا نجم الدین منشی

اداره تذکره گیلان

میرزا امان الله خان سرتیپ میرزا
نعمت الله خان منشی

کارگذاری کرمانشاهان

حاجی محمد صالح خان موید الوزاره سرتیپ
دوم کارگذار میرزا نصرالله خان
سرهنگ نایب اول کارگذاری میرزا
فتح الله خان سرهنگ نایب دوم کارگذاری

سرحد ذهاب

علی اکبر خان سرحددار

کارگذاری بروجرد و لرستان

میرزا آقا خان سرتیپ کارگذار میرزا
مهدی خان نایب اول کارگذاری

کارگذاری کردستان

عبدالله خان کارگذار علی خان امین تذکره

کارگذاری اصفهان

میرزا محمد جعفر خان سرتیپ کارگذار
عبدالرحیم خان نایب اول کارگذاری

کرمان

میرزا حبیب الله خان سرپرست
ملا کتاب میرزا بهرام ملا جمشید
پسر ملا کیخسرو وکلای نیز

سفراء و مامورین دولت علیه در ممالک خارجه

دولت اطریش و هنگری و بلجیک

جناب جلالت نصاب قوام السلطنه
امیر تومان وزیر مختار و ایلچی مخصوص

دولت المان

جناب جلالت نصاب موید السلطنه
امیر تومان وزیر مختار و ایلچی مخصوص

دولت انگلیس

جناب جلالت نصاب علاء السلطنه
وزیر مختار و ایلچی مخصوص

بمبئی و هندوستان

جناب حاجی میرزا حسن خان محتشم السلطنه
جنرال قونسول بمبئی و هندوستان
آقا عبدالحسین ملک التجار حاجی
محمد علی معتمد التجار

دولت بلژیک

جناب جلالت نصاب سعد الدوله وزیر
مختار و ایلچی مخصوص

دولت روس

جناب جلالت نصاب علاء الملک امیر تومان
وزیر مختار و ایلچی مخصوص میرزا
فتح الله خان نایب سفارت

تفلیس

معین الوزاره جنرال قونسول میرزا
محمد دفتردار

حاجی ترخان

میرزا سید محمد خان سرتیپ جنرال قونسول
میرزا فتح الله خان

عشق آباد

میرزا علینقی خان مستشار الوزاره

دولت عثمانی

جناب جلالتمآب ناظم الدوله سفیر کبیر
میرزا حسین خان سرتیپ اول مستشار
میرزا اسمعیل خان نایب اول سفارت
میرزا حسن خان میرزا باقر خان منشی اول

مصر

میرزا اسحق خان جنرال قونسول

وان

میرزا حسین خان نایب وزارت خارجه
جنرال قونسول

شام
حاجی میرزا علی اکبرخان معتمد الوزاره جنرال قونسول

ارض روم
میرزا اسحق خان کارپرداز

طرابزن
حاجی میرزا رضا خان جنرال قونسول

حکاری
حاجی میرزا عبد الحسین خان کارپرداز

عراق عرب
جناب جلالتمآب حاجی صدر السلطنه سرتیپ
وزیر فوائد عامه میرزا طهماسب قلی خان سرتیپ
اول حاجی میرزا ابو القاسم خان سرتیپ
ترک میرزا حسین خان میرزا علی خان
سرهنگ حاجی امین التجار رئیس مجلس
تجارت جنرال قونسولگری

بصره
حاجی محمد رضا خان نصرة الوزاره سرتیپ
دوم کارپرداز بصره

دولت فرانسه
جناب جلالت نصاب نظر آقا یمین السلطنه
امیر تومان وزیر مختار و ایلچی مخصوص

سفرای دول متحابه و صاحب منصبان مقیم دربار دولت علیه و مأمورین دول در ممالک محروسه بترتیب حروف تهجی

سفارت دولت اتازونی
جناب مسیو […] وزیر مقیم
مستر […] قونسول و مترجم
اول سفارت میرزا […] الدین منشی

سفارت دولت اطریش
جناب مسیو […] وزیر
مختار و ایلچی مخصوص دولت امپراطوری
اطریش و مجارستان
مسیو […] نایب قونسول
اطریش و مجارستان آتشه سفارت امپراطوری
در طهران میرزا حسین خان منشی اول سفارت

سفارت دولت آلمان
جناب کنت […] وزیر مختار و ایلچی
مخصوص کنت […]
نایب سفارت دکتر […] مترجم
[…] آتشه حاجی میرزا
رضا خان منشی اول سفارت

سفارت دولت انگلیس
جناب سر مارتیمر دورند وزیر مختار و
ایلچی مخصوص مستر […] نایب اول
کپیتان […] آتشه نظامی مستر […]
نایب دوم نواب میرزا حسنعلی خان نایب
دوم شرقی مستر […] نایب سیم
دکتر […] حکیم سفارت مستر […]
قونسول نواب عباسقلی خان مترجم سفارت
میرزا زین العابدین خان منشی اول
میرزا یحیی خان منشی دوم

بوشهر
کلنل […] قونسول جنرال
مستر […] وایس قونسول

محمره
مستر […] وایس قونسول

اصفهان
مستر […] قونسول

یزد
مستر […] وایس قونسول

مشهد
کلنل […] جنرال قونسول مستر […]

رشت و استراباد
مستر […] قونسول

تبریز
مستر وود قونسول جنرال

شیراز
نواب حیدر علی خان وکیل الدوله

کرمانشاهان
حاجی میرزا عبد الرحیم خان وکیل الدوله

استراباد
محمد تقی آقا وکیل […]

سفارت دولت بلژیک
جناب مسیو […] وزیر مختار
مسیو […] وایس قونسول میرزا
اسمعیل خان مترجم و منشی

بوشهر
مسیو […] قونسول

سفارت دولت روس
جناب مسیو […] وزیر مختار و
ایلچی مخصوص مسیو […] نایب اول
و شارژ دفر مسیو […] نایب دوم
مترجم اول مسیو […] مترجم دوم
مسیو […] آتاشه مسیو
[…] حکیمباشی میرزا مهدی خان
منشی اول میرزا ابو القاسم خان منشی دوم

تبریز
مسیو […] جنرال قونسول […]
نایب جنرال قونسولگری مسیو […]

ارض اقدس
مسیو […] جنرال قونسول مسیو
[…] نایب جنرال قونسولگری
مسیو […] مترجم

گیلان

مسیو […] قونسول مسیو […]
نایب مترجم قونسولگری

استراباد
مسیو […] قونسول مسیو […]
نایب مترجم قونسولگری

سفارت دولت عثمانی
جناب […] غالب بیک افندی سفیر کبیر
حسیب بیک مستشار سفارت کبری
علاء الدین بیک نایب اول سفارت کبری
شکری بیک نایب دوم سفارت کبری
امین بیک آتشه ملیتر میرزا حسن خان
شوکت منشی اول سفارت کبری میرزا
مجید […] میرزا اسمعیل محررهای سفارت کبری

تبریز
احسان […] بیک باش شهبندر دفتردار
میرزا محمد علی منشی

کردستان
حاجی […] بیک باش شهبندر منشی یکنفر

کرمانشاهان
[…] بیک شهبندر منشی یکنفر

همدان
حاجی محمد […] وکیل شهبندر منشی یکنفر

خوی و سلماس
مصطفی بیک شهبندر منشی یکنفر

شیراز
حاجی سید ابراهیم ناظم التجار شهبندر
میرزا سید محمد منشی

بوشهر
میرزا حسین وکیل شهبندر میرزا احمد منشی

ساوجبلاغ
کامل افندی شهبندر […]
نور افندی […] وکیل شهبندر منشی یکنفر

سفارت دولت فرانسه
جناب […] مسیو […] وزیر مختار و
ایلچی مخصوص مسیو […] نایب اول سفارت
مسیو […] مترجم اول و قونسول […]
مسیو […] مترجم دوم دفتردار میرزا
ابراهیم خان منشی مخصوص

تبریز
مسیو […] قونسول مسیو […]
مترجم و دفتردار میرزا محمد حسین منشی

بوشهر
مسیو […] قونسول حاجی میرزا حسین […]
مترجم و منشی

سفارت دولت هلاند
جناب مسیو […] شارژ دفر

وزارت جلیله عدلیه اعظم و تجارت دولت علیه

جناب جلالتمآب اجل حاجی مشیر الدوله وزیر عدلیه اعظم و تجارت کل ممالک محروسه

اعضاء و اجزاء مجالس وزارت عدلیه اعظم
و تجارت که مرکب است از شش مجلس

مجلس مخصوص وزیر عدلیه عظمی و تجارت
جناب حاجی میرزا ابراهیم رکن العداله
جناب حاجی میرزا محمد علیخان مدیر دیوان
پسر مرحوم وکیل لشکر معتمد السلطان
میرزا صادق خان سرتیپ […]
معتمد السلطان میرزا حسنخان […]
مستوفی میرزا اسمعیل خان منشی باشی
کل دیوانخانه نواب حسینقلی میرزا سرتیپ
نواده مرحوم رکن الدوله محمد ابراهیم […]
نواده مرحوم وزیر نظام محمد رحیم خان
سرتیپ نواده مرحوم حاجب الدوله
غلامحسین خان مدیر العداله پسر مرحوم
حاجی عباسقلیخان قاجار میرزا سید کاظم
مستوفی میرزا عبد الحسین مستوفی
میرزا فضل الله خان معین […] گیلانی
میرزا محمد حسین مستوفی منشی مخصوص
دیوان عدالت میرزا عباسخان مستوفی […]

مجلس جناب میرزا شفیع
صدر دیوانخانه که اغلب امور ملکی و شرعیات
با آنجا راجع است

عمدة الامراء العظام فتح الله خان سرتیپ اول
و ناظم دیوانخانه و متصدی […] سواری
میرزا حسینخان مستوفی و نایب الوزاره
برادر جناب سراج الملک نواب محمد […]
نواده همایون میرزا میرزا ابو القاسم
شیرازی که از اعضای قدیم دیوانخانه است
محمد رحیمخان […] میرزا احمد […]
میرزا سید […] منشی اول
میرزا سید محمد علی منشی میرزا ابو القاسم
منشی میرزا حسینخان محرر میرزا […]

مجلس جناب معتمد السلطان
مشیر الوزاره میرزا […]

میرزا ضیاء الدین منشی پسر مرحوم ندیم باشی
قزوینی میرزا محمد حسین نواده مرحوم
قائم مقام میرزا محمود منشی میرزا اسدالله منشی

مجلس جناب معتمد السلطان
خانباباخان مستشار عدلیه

میرزا محمود خان مستوفی نایب اول وزارت
عدلیه میرزا اسمعیل خان مستوفی نایب
مستشار عدلیه میرزا عبدالحسین منشی

میرزا محمد علی نوروز منشی میرزا احمد خان

مجلس اجرای دیوان العدالة

بریاست جناب معتمد السلطان آقا رضا
خان مستوفی معین العدالة و مامورین دیوانخانه
نیز بهر دیوان [illegible] هستند
میرزا احمد خان نواب منوچهر میرزا [illegible]
شجاع الدوله میرزا علی اکبر منشی میرزا
حسن نایب (معتمد السلطان علی عسکر خان

سرتیپ غلامان بیست نفر
میرزا محمد رحیم میرزا علی نایبان فراشخانه [illegible]
فراش بیست نفر

مجلس تمیز بریاست معتمد

السلطان میرزا مسعود خان سرتیپ
میرزا ابوالحسن خان منشی پسر جناب اعتصام الملک
میرزا محمود خان فرزند ارشد [illegible] میرزا عبدالکریم
عریضه نویس میرزا [illegible] مستشار عدلیه
میرزا اسمعیل نایب

اعضاء و اجزای مجلس

تجارت و تجاریکه بحکم قرعه حاضر میشوند
لدی الضروره دعوت و احضار میشوند

مجلس جناب معتمد السلطان

میرزا عبد الخالق خان مستوفی رئیس
محاکمات تجارت
آقا محمد تقی تاجر اصفهانی آقا محمد تقی
تاجر تبریزی میرزا حسن منشی ثبات [illegible]

تجاریکه بحکم قرعه حاضرند

حاجی علی اکبر تاجر شیرازی میرزا
علی اکبر تاجر [illegible] حاجی محمد علی [illegible]
کاشانی پسر مرحوم حاجی علینقی

اشخاصیکه از تجار

لدی الضروره برای مهام امور تجارت
دعوت و احضار میشوند
جناب حاجی ملک التجار معتمد السلطان

حاجی محمد حسن امین دار الضرب
آقا محمد امین ارباب آقا عبد الباقی
ارباب حاجی میرزا ابراهیم امین التجار
حاجی محمد اسمعیل معروف بمغازه آقا
محمد صادق برادر ملک التجار میرزا
عبد المطلب پسر امین التجار حاجی محمد
حسین معروف بعمو حاجی عبد الباقی
اسکوئی حاجی محمد حسین آقا
حاجی میرزا احمد علی شیرازی حاجی
میرزا حبیب الله کاشانی حاجی محمد
حسین کاشانی میرزا علی اکبر اخوی
مشار الیه آقا عبد الحسین کاشانی
حاجی محمد ابراهیم شیرازی حاجی
میرزا عباسعلی پسر مرحوم حاجی ابوالقاسم

مامورین عدلیه اعظم و تجارت [illegible]

نواب اشرف والا نصرة السلطنه مامور

دیوانخانه و تجارت آذربایجان

اصفهان جناب رکن الملک
فارس معتصم الملک
همدان ذوالریاستین
زنجان میرزا حسینخان سرتیپ
ملایر و تویسرکان و نهاوند

حاجی میرزا علی خان سرتیپ

کاشان در اداره حکومت است
بروجرد خداداد خان سرتیپ
عراق میرزا فضل الله خان منشی [illegible]
مازندران و استراباد

حاجی ملا احسن ناظم التجار

بوشهر ملک التجار
کرمان معین التجار در عمل تجارت
قم میرزا محمود خان

سایر ولایات بحکومت از طرف وزارتین
عدلیه اعظم و تجارت تفویض شده

وزارت خالصجات

جناب جلالتمآب اقبال الدوله وزیر خالصجات دیوانی
جناب میرزا محمد [illegible] مستوفی مباشر [illegible] خالصجات میرزا باقر خان مستوفی دیوان منشی مباشر خالصجات
سایر اجزاء [illegible] صورت نداده اند بدرستی معلوم نیست
وزارت

وزارت علوم و تلگراف و معادن ممالک محروسه

جناب جلالتمآب اجل مخبر الدوله وزیر علوم و تلگراف و معادن ممالک محروسه

وزارت علوم
مدرسه مبارکه دار الفنون
رؤسا و مباشرین

بریاست جناب جلالتمآب نیر الملک
عمدة الامراء العظام محمد حسینخان ناظم
و میرپنجه نواب محمد تقی میرزا اجودان
سرتیپ دوم میرزا عبد الوهاب خان [illegible]
میرزا باقر خان سرهنگ سررشته دار اسدالله
خان کتابدار میرزا [illegible] منشی و دفتردار

معلمین ایرانی و فرنگی و السنه خارجه
معلمین ایرانی

جناب حاجی نجم الدوله معلم کل علوم ریاضی
جناب لقمان الحکماء آقا میرزا محمد کاظم
معلم کل حکمت طبیعی حاجی میرزا علی
رئیس الاطباء میرزا علی اکبر خان نقاش باشی
سرتیپ دوم میرزا علیخان طبیب معلم
متعلمین مجانی آقا میرزا احسن ادیب معلم
عربی ملا محمد صادق معلم مقدمات [illegible]

معلمین فرنگی نظامی و غیره

مسیو ویلیه معلم ریاضی و معدن مسیو
فلر معلم توپخانه سرتیپ دوم مسیو [illegible]
معلم پیاده نظام سرتیپ دوم مسیو [illegible]
معلم موزیک سرتیپ اول دکتر بازیل
مسیو دوال معلم موزیک

معلمین السنه خارجه

[illegible] معلم زبان فرانسه سرتیپ اول
نادر و میرزا خان معلم زبان روسی سرتیپ اول
عبد الرحیم میرزا معلم روسی سرتیپ سیم

[illegible] محمد خان [illegible] سرتیپ سیم دکتر
بازیل معلم زبان انگلیسی

صاحب منصبان حاضر خدمت

محمد حسن میرزا مهندس سرتیپ اول علیخان
مهندس سرتیپ دوم سلیمانخان [illegible]
سرتیپ محمد حسین میرزا مهندس سرهنگ
محمد حسینخان قاجار سرتیپ مهندس
میرزا رضا خان سرهنگ توپخانه

معلمین و خلفاء علوم ریاضی

سلیمانخان سرهنگ میرزا اسمعیل خان
سرهنگ علیخان سرهنگ اسدالله خان
سرهنگ محمد صفی خان میرزا نظام خان
اسدالله میرزا

خلفاء طبقات مختلفه

حاجی خان خلیفه زبان فرانسه سرهنگ
یوسف علیخان هندی [illegible] زبان انگلیسی میرزا
رضا خلیفه توپخانه کاظم خان خلیفه پیاده
نظام میرزا محمد خلیفه طب

متعلمین موجودی مدرسه
که مشغول تحصیل هستند

مهندسین ده نفر معدن ده نفر توپخانه
سی و دو نفر پیاده نظام چهل و دو نفر
طب چهل و پنج نفر مقدمات ریاضی
پانزده نفر مقدمات عربی و فارسی
بیست و پنج نفر موزیکانچیان بزرگ
داخل مدرسه سی و پنج نفر موزیکانچیان
کوچک سی و شش نفر مناصب
شش نفر تابین سی نفر

متعلمین مجانی اطاق روسی و فرانسه
انگلیسی پانزده نفر

عکاسخانه و دار النظاره
و دار الطباعه و دواخانه مبارکه

عکاسخانه در اداره عبدالله میرزا
عملجات پنج نفر

دار النظاره

در اداره آقا احمد ناظر میرزا محمد
میرزای طباخ خانه ابدار دو نفر
آشپز پنج نفر شربت دار یا یخچال دار [illegible]

دار الطباعه

در اداره میرزا حسین عملجات پنج نفر

دواخانه

در اداره مسیو [illegible] دو استاد
و غیره چهار نفر

فراشان و قراولان و توپچیان
فراشخانه

غلامحسین بیک نایب دهباشی [illegible] نفر
سرایدار [illegible] نفر فراشان ده نفر

قراولان پانزده نفر
توپچی سه نفر
اجزاء حفظ الصحه
دار الخلافه الباهره

بریاست جناب جلالتمآب نیر الملک
و [illegible] تومان

مریضخانه دار الخلافه
فرنگیها

جناب جلالتمآب [illegible]

مخصوص حرم علیحضرت اقدس همایونی
دکتر شنیدر حکیم حضور و حکیمباشی مخصوص
حضرت والا آقای نایب السلطنه امیر کبیر
وزیر جنگ دکتر بازیل معلم مدرسهٔ مبارکهٔ
دار الفنون دکتر آدلنک حکیم سفارت بهیهٔ
انگلیس

اجزاء اینها که اجزاء مجلس مرکزی میباشند

جناب سلطان الحکماء آقا میرزا محمد کاظم
معلم کل طبیعی حاجی میرزا علی نبیل الاطباء
مؤتمن الاطباء مجد الاطباء شمس الاطباء
معتمد الحکماء میرزا ابوالحسنخان نایب
رئیس مریضخانه میرزا سید حسینخان
دکتر میرزا سید محمد حکیمباشی توپخانه
افتخار الحکماء میرزا سید عبد الرسول
قوام الحکماء میرزا عبدالله طبیب
میرزا نصرت سرهنگ طبیب مریضخانه
دکتر میرزا شیخ محمد خان میرزا نصیر دواساز
سرهنگ میرزا سید محمد ناظم الحکماء نظام

ولایات

خط آذربایجان وغیره

تبریز سیف الاطباء
خوی میرزا علیقلی
مراغه میرزا علینقی
زنجان حاجی میرزا رضا
قزوین میرزا باقر
همدان میرزا اسمعیل
رشت میرزا سید جعفر افتخار الاطباء
کرمانشاهان میرزا ابراهیم
گروس میرزا سید خلیل
کردستان میرزا احمد

خراسان و مازندران

مشهد میرزا حسنخان
سبزوار میرزا اسمعیل
شاهرود میرزا صالح
سمنان میرزا کریم
مازندران میرزا علی اکبر
استراباد میرزا ابوالقاسم

خط فارس و کرمان

شیراز حاجی میرزا جعفر
اصفهان میرزا محمود خان
کاشان محمد رضا خان
قم میرزا علی اکبر خان معتمد الحکماء
لرستان و عربستان
میرزا مصطفی خان سرتیپ
یزد میرزا مرتضی
کرمان میرزا عبد الرضا خان
بوشهر میرزا سید عبدالرضا
ملایر میرزا محمد حسین

اجزاء مریضخانهٔ دولتی

میرزا ابوالحسنخان رئیس مریضخانه
میرزا نصرت سرهنگ طبیب سایر
اطباء سه نفر مباشر نفر میرزا
فرهاد دواساز ناظر و طباخ دو نفر
تحویلدار نفر پرستار مرضی شش نفر
حمامی و دلاک دو نفر رختشوی پنج نفر

وزارت تلگراف ممالک محروسه

جناب جلالتمآب اجل مخبر الدوله وزیر
علوم و تلگراف

اجزاء دار الخلافهٔ طهران

ارباب منصب

جناب جلالتمآب مخبر الملک امیر تومان
رئیس کل نواب نصرالله خان امیر تومان
تلگرافچی مخصوص نواب شاهزاده میرزا
نواب خلیل میرزا سرتیپ نواب محمد
ملک میرزا سرتیپ ناظم محمد رضا خان
سرتیپ محمد تقی خان سرتیپ مرتضی خان
سرتیپ سرهنگ یازده نفر یاور دو
تلگرافچی بیست و چهار نفر

ارباب قلم

میرزا سلیم خان مستوفی محاسب کل میرزا
نصرالله خان منشی باشی منشی و محرر
شانزده نفر

صاحب منصبان خارجه

سه نفر مسیو لستار سرتیپ
دفتردار سرهنگ نفر تلگرافچی نفر

سایر ولایات

چهار صد و نود و هفت نفر

خط فارس

قم پنج نفر میرزا محمود خان سرهنگ
رئیس تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
کاشان هفت نفر میرزا احمد خان
سرهنگ رئیس تلگرافچی سه نفر نویسنده
نفر فراش دو نفر
اصفهان هجده نفر محمد
حسین میرزا میرپنجه رئیس سرهنگ
سه نفر تلگرافچی شش نفر نویسنده
دو نفر غلام نفر فراش پنج نفر
آباده و کازرون
چهار نفر تلگرافچی دو نفر فراش دو نفر
شیراز پانزده نفر میرزا عبدالله
سرتیپ و رئیس میرزا فضلعلی خان نایب
تلگرافچی هفت نفر نویسنده دو نفر
فراش چهار نفر
ابوشهر چهار نفر میرزا آقا خان
سرهنگ و رئیس تلگرافچی نفر فراش دو نفر

براَزجان چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر فراش نفر
بهبهان هفت نفر
میرزا موسی خان سرتیپ رئیس تلگرافچی
نفر غلام و فراش پنج نفر
بندر ناصری پنج نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش چهار نفر
بندر دیلم چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
رامهرمز چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
بندر ریک چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
محمره چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
شوشتر پنج نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش چهار نفر
دزفول شش نفر
عبدالعلی میرزا سرهنگ رئیس تلگرافچی
نفر غلام و فراش چهار نفر
کوپایه سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
نائین سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
اردکان سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
یزد و کرمان ده نفر
میرزا ابوالقاسم خان رئیس تلگرافچی
دو نفر نویسنده نفر غلامان چهار نفر
فراش دو نفر
انار سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
رفسنجان سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
کرمان هشت نفر
میرزا احمد خان سرتیپ رئیس تلگرافچی
دو نفر غلام دو نفر فراش سه نفر

خط آذربایجان

قزوین هشت نفر
اکبر میرزا سرتیپ رئیس تلگرافچی دو نفر
غلام دو نفر فراش سه نفر
زنجان سه نفر
ابوالفتح خان سرتیپ رئیس تلگرافچی نفر
فراش نفر
رشت هفده نفر
محمد حسینخان سرتیپ رئیس تلگرافچی
پنج نفر غلامان شش نفر نویسنده
نفر فراش چهار نفر
منجیل شش نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش پنج نفر
انزلی سه نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش دو نفر
لاهیجان سه نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش نفر
رودسر چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش نفر
تنکابن چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
سفارود سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
آسترا چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
تبریز بیست و پنج نفر
علی اصغر خان مشیر السلطنه رئیس تلگرافچی
یازده نفر نویسنده شش نفر فراش
پنج نفر غلام دو نفر
میانج سه نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش دو نفر
سراب چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
مرند دو نفر تلگرافچی نفر غلام نفر
جلفا دو نفر تلگرافچی نفر غلام نفر
ارومیه پنج نفر
تلگرافچی و نویسنده دو نفر غلام و فراش سه نفر
گوکان سه نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر
مراغه چهار نفر تلگرافچی نفر غلام و فراش دو نفر
اردبیل پنج نفر
تلگرافچی نفر نویسنده نفر غلام
دو نفر فراش نفر
غبین دو نفر تلگرافچی نفر فراش نفر
خوی چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
سلماس هشت نفر
تلگرافچی دو نفر غلام و فراش شش نفر
میاندوآب چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
ساوجبلاغ سه نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش دو نفر

خط خراسان

رباط کریم دو نفر
تلگرافچی نفر غلام نفر
خاتون آباد سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
نوبران سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
زرق سه نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر

همدان سیزده نفر
میرزا اسدالله میر سرتیپ رئیس تلگرافچی
دو نفر غلام چهار نفر فراش شش نفر
اسدآباد چهار نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش سه نفر
کنگاور سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
کرمانشاهان یازده نفر
میرزا علیخان سرهنگ رئیس تلگرافچی
سه نفر نویسنده نفر غلام سه نفر
فراش سه نفر
کرند نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر
سرپل دو نفر تلگرافچی نفر غلام نفر
قصر سه نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر
خانقین دو نفر تلگرافچی نفر فراش نفر
کردستان نه نفر
عبدالجواد میرزا سرتیپ رئیس تلگرافچی
دو نفر نویسنده نفر غلام دو نفر
فراش سه نفر
گروس چهار نفر
میرزا حسنخان سرهنگ تلگرافچی
غلام و فراش دو نفر
قروه چهار نفر تلگرافچی نفر غلام نفر
ملایر هفت نفر
محمدحسین میرزا سرتیپ رئیس تلگرافچی
و نویسنده دو نفر غلام و فراش چهار نفر

نهاوند سه نفر
تلگرافچی نفر غلام و فراش دو نفر
عراق هشت نفر
میرزا طاهرخان سرتیپ تلگرافچی دو نفر
غلام و فراش پنج نفر
زره جرد سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
بروجرد و درازان چهارده نفر
نصرالله خان سرتیپ رئیس تلگرافچی پنج نفر
غلام و فراش هشت نفر
خرم آباد نه نفر
باقرخان سرهنگ رئیس تلگرافچی دو نفر
غلام و فراش شش نفر
خط خراسان
ایوانکیف سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
خوار سه نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر
سمنان پنج نفر
میرزا ابوالحسنخان سرهنگ رئیس غلام
و فراش چهار نفر
فیروزکوه دو نفر تلگرافچی نفر غلام
دامغان سه نفر میرزا علی اکبرخان
سرهنگ رئیس غلام دو نفر
شاهرود هفت نفر
میرزا عبدالحسینخان سرهنگ رئیس
تلگرافچی دو نفر غلام و فراش چهار نفر

میاندشت سه نفر
تلگرافچی نفر غلام دو نفر
عباس آباد سه نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر
سبزوار شش نفر
محمدحسن میرزا سرهنگ رئیس تلگرافچی
نفر غلام و فراش چهار نفر
مزینان سه نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر
نیشابور پنج نفر
داود میرزا سرهنگ رئیس تلگرافچی
نفر غلام و فراش سه نفر
مشهد مقدس بیست و چهار نفر
محمدجعفر میرزا مشیرالملک سرتیپ رئیس
محمدحسینخان سرتیپ ناظم تلگرافچی هشت
نویسنده نفر غلام نه نفر فراش پنج نفر
چناران سه نفر تلگرافچی نفر غلام دو نفر
قوچان پنج نفر حسینعلیخان
سرتیپ رئیس غلام و فراش چهار نفر
سرخس چهار نفر تلگرافچی نفر
غلام و فراش سه نفر
کلات پنج نفر تلگرافچی نفر
غلام و فراش چهار نفر
درجز سه نفر تلگرافچی نفر
غلام دو نفر
استرآباد و قلعه نه نفر
حبیب الله میرزا سرتیپ رئیس تلگرافچی
دو نفر غلام و فراش شش نفر

[illegible] تلگرافچی نفر سه نفر غلام دو نفر [illegible] تلگرافچی نفر غلام دو نفر چهار نفر [illegible] عبدالعلیخان سرهنگ رئیس [illegible] تلگرافچی نفر [illegible] کاشانه [illegible] غلام دو نفر [illegible] تلگرافچی نفر غلام دو نفر

وزارت وظایف و اوقاف ممالک محروسه و غیره

جناب جلالتمآب مجدالملک وزیر وظایف و اوقاف
جناب فخامت نصاب صدرالملک میرزا سید مصطفی مستوفی دیوان اعلی و محاسب کل وظایف

وظایف
دفتر استیفاء
جناب میرزا محمودخان مستوفی میرزا
علی اصغر سررشته دار میرزا عباس
سررشته دار میرزا غلامحسینخان
عرب فرد و سررشته دار
دفتر انشاء
میرزا مهدی منشی باشی نایب الوزاره
میرزا سید حسین مستوفی و منشی
میرزا محمدخان اجودان وزارت وظایف
اجزاء وزارت اوقاف
میرزا اسمعیلخان مستوفی میرزا حسینخان
منشی ملا علی اکبر قاضی میرزا ابراهیم [illegible]

مامورین ولایات
(آذربایجان) میرزا رضا مستوفی
(استرآباد) میرزا یوسف بهاءالاطبا
مازندران میرزا سید عبدالله
شاهرود و بسطام میرزا عبدالله
سمنان و دامغان حاجی میرزا حسین
خراسان میرزا ابوالقاسم
فیروزکوه و دماوند آقا سید
محمد جواد
خمسه میرزا محمودخان
اصفهان میرزا مهدیخان
یزد میرزا حسینخان
کرمان میرزا حسینخان

قزوین میرزا عباس کاشان میرزا مهدیخان
قم میرزا فضل الله
نطنز و جوشقان میرزا مهدیخان
ساوه و زرند میرزا احمدخان
گیلان میرزا جلال الدین همدان میرزا حسین
ملایر و تویسرکان نهاوند میرزا رضا
کرمانشاهان میرزا عبدالرحیمخان
عراق میرزا عبدالله خان
گروس و کردستان میرزا محمدخان
عربستان میرزا طاهر
بروجرد و لرستان رضاقلیخان
فارس میرزا محمد علیخان

وزارت پست ممالک محروسه

جناب جلالت نصاب میرزا محسنخان معین الملک وزیر پست دولت علیه
جناب فخامت نصاب میرزا احمدخان مشیرالدوله رئیس پست

مرکز کل دارالانشاء
میرزا علیخان منشی باشی میرزا محمدخان
منشی میرزا باقر ثبات ذوالفقار
خان دفتردار خارجه
دفتر محاسبات
مستوفی الممالک محاسب کل میرزا علیخان
مترجم میرزا مهدیخان محاسب میرزا
علی محمدخان ثبات
اطاق نوشتجات سفارشی
اسدالله خان محمدرضا میرزا ملا [illegible]

علی اکبرخان
اطاق نوشتجات غیر سفارشی
میرزا ابوتراب خان حسنخان سرهنگ
میرزا سید احمد معین میرزا حسینخان
معین علی اکبرخان ممیز
اطاق مخزنه
ابوالحسن میرزا میرزا علی
اطاق تحویلخانه نقدی
میرزا مطلبخان مستشار تحویلدار کل
میرزا غلامرضا ثبات باقرخان تحویلدار

تحویلخانه ممیز
میرزا مصطفی خان تحویلدار کل میرزا
محمدخان معین
اطاق تحویلداری تمبر باطله
و محاسبات ایرانی
میرزا ابراهیمخان نایب الوزاره میرزا
اسمعیلخان سررشته دار میرزا
نصرالله تحویلدار تمبر باطله
اطاق انبار
میرزا [illegible] انباردار میرزا محمد علی معین

اطاق قبول کردن امانات
آقا میرزا هادی معین الوزاره میرزا فضل‌الله معین میرزا ابراهیم میرزا اوانس مترجم میرزا محمود خان

اطاق واردات
علی اکبر خان رئیس میرزا حسینخان معین

اطاق رد کردن قبوضات
میرزا محمد حسین میرزا حبیب‌الله

فراشان و غلامان
فراشان بیست و چهار نفر غلامان بیست نفر

سایر ولایات

خط آذربایجان
قزوین میرزا علیقلیخان رئیس ابوالقاسم خان منشی غلام دو نفر فراش نفر
زنجان خانبابا خان رئیس میرزا محمد علی منشی فراش نفر
خلخال میرزا بزرگ رئیس فراش نفر
ارومیه میرزا حسنخان رئیس غلام نفر فراش نفر
میانج میرزا یوسف رئیس فراش نفر
اردبیل میرزا حسنخان رئیس غلام و فراش دو نفر
استارا میرزا آقا بالا رئیس فراش نفر
سلماس میرزا احمد خان رئیس فراش نفر
شبستر میرزا حاجی آقا رئیس فراش نفر
قراجه‌داغ میرزا اسمعیل خان رئیس فراش نفر
میاندواب میرزا مهدی رئیس فراش نفر
دهخوارقان میرزا محمد تقی رئیس فراش نفر

ساوجبلاغ میرزا حبیب‌الله خان رئیس فراش نفر
صاین قلعه میرزا غلامعلی رئیس فراش نفر
مرند حاجی میرزا محمود رئیس فراش نفر
مراغه میرزا عبدالحسین رئیس فراش نفر
بناب میرزا شفیع رئیس فراش نفر
خوی حاجی میرزا جبار خان رئیس فراش نفر
خلفا میرزا سید حسین خان رئیس فراش نفر
بایزید میرزا جعفر خان رئیس فراش نفر

مرکز تبریز
عبدالعلیخان سرتیپ رئیس کل غلامحسینخان ممیز کل میرزا مهدیخان گیرنده امانات میرزا اسمعیل خان پاک کیرنده مخابرات فرستنده مخابرات میرزا علینقی میرزا محمد علیخان متصدی نوشتجات خارجه میرزا ابوالحسن مباشر نوشتجات مخابرات خارجه اطاق مخابرات میرزا آقا خان میرزا علی اکبر معین میرزا هادیخان معین اجزا میرزا عباسقلی مباشر تحویل مخابرات و امانات خانبابا خان معین اجزا میرزا حسنخان ناظم غلامان چهارده نفر فراش نفر سرایدار نفر انباردار نفر

خط گیلان
منجیل حاجی میرزا محمد علی رئیس فراش نفر
رشت میرزا نصر کریم خان رئیس منشی نفر فراش دو نفر غلام نفر
لاهیجان میرزا نعمت‌الله خان رئیس فراش نفر
لشت‌نشا میرزا سید جبار رئیس فراش نفر

خط مازندران
دماوند آمل میرزا محمد رئیس میرزا علی اکبر رئیس
بارفروش میرزا اسمعیل خان رئیس فراش نفر
ساری میرزا نعمت‌الله خان رئیس فراش نفر
بندرجز میرزا محمد باقر رئیس فراش نفر

خط خراسان
سمنان میرزا احمد رئیس فراش نفر
دامغان میرزا محمد رئیس فراش نفر
شاهرود محمد رضا میرزا رئیس فراش نفر
استرآباد میرزا علیخان رئیس فراش نفر غلام سوار نفر
سبزوار میرزا فرج‌الله رئیس فراش نفر
نیشابور میرزا محمد حسین رئیس فراش نفر
مشهد حاجی میرزا ابوالقاسم خان رئیس کل میرزا صادق ناظم میرزا اسمعیل گیرنده نوشتجات مخابرات میرزا علی محمد گیرنده مخابرات فراش پنج نفر غلام دو نفر
قوچان میرزا مهدیخان رئیس فراش نفر غلام دو نفر
بجنورد میرزا آقا رئیس فراش نفر
دره‌جز حاجی مرتضی خان رئیس فراش نفر
تون حاجی محمد طاهر رئیس فراش نفر
طبس میرزا احمد خان رئیس فراش نفر
تربت میرزا ابوالقاسم رئیس فراش نفر
ترشیز میرزا سید حسین رئیس فراش نفر
گناباد میرزا محمد حسین رئیس فراش نفر
بیرجند حاجی میرزا شفیع رئیس فراش نفر
نشرویه حاجی میرزا حسین رئیس فراش نفر

خط فارس
قم میرزا فضل‌الله رئیس فراش نفر
کاشان میرزا سید محمد علی رئیس فراش نفر
اصفهان میرزا عبدالوهاب خان رئیس میرزا سیف‌الله خان منشی فراش دو نفر غلام دو نفر
آباده میرزا آقا رئیس فراش نفر
شیراز میرزا محمد علیخان رئیس میرزا محمد خان ممیز میرزا نصر فراش دو نفر غلام سه نفر
بوشهر میرزا آقا خان رئیس میرزا عبدالوهاب خان ناظم فراش دو نفر قاصد چهار نفر
بهبهان میرزا محمد حسین رئیس فراش نفر
داراب میرزا جعفر رئیس فراش نفر
جهرم میرزا محمد خان رئیس فراش نفر
نیریز میرزا محمد رئیس فراش نفر

خط کرمان
نائین میرزا علیخان رئیس فراش نفر
یزد میرزا آقا خان رئیس فراش نفر
رفسنجان میرزا محمد حسین رئیس فراش نفر
سیرجان میرزا محمد خان رئیس فراش نفر
کرمان میرزا حسینخان رئیس احمد خان ناظم میرزا محمد خان منشی فراش دو نفر غلام دو نفر
بندرعباس میرزا حسین رئیس فراش نفر

خط عراق
اشتیان میرزا محمد ابراهیم خان رئیس فراش نفر
تفرش میرزا یعقوب رئیس
سلطان‌آباد میرزا عبدالغفور رئیس فراش نفر
گلپایگان میرزا فتح‌الله رئیس فراش نفر
محلات میرزا حبیب‌الله رئیس فراش نفر
نراق میرزا جواد رئیس فراش نفر

خط همدان
ساوه علی اکبر خان رئیس فراش نفر
نوبران و زرند میرزا علینقی رئیس نوبران حسنخان رئیس زرند
همدان میرزا مصطفی خان رئیس میرزا حسین منشی فراش دو نفر ۷
کنگاور میرزا سید محمد رئیس فراش نفر
کرمانشاهان حسینعلی میرزا رئیس فراش نفر
خانقین میرزا مصطفی خان رئیس فراش نفر
بروجرد میرزا سید جبار رئیس فراش نفر
نهاوند میرزا حسین رئیس فراش نفر
ملایر علی محمد میرزا رئیس فراش نفر
دزفول میرزا آقا کوچک رئیس فراش نفر
شوشتر میرزا آقا شیخ خان رئیس فراش نفر
خرم‌آباد میرزا محمد رئیس فراش نفر
تویسرکان میرزا عبدالمطلب رئیس فراش نفر
نهاوند میرزا آقا رئیس فراش نفر

[illegible]

وزارت انطباعات و دار الترجمهٔ خاصه و غیره

جناب جلالتمآب اجل اعتماد السلطنه مترجم مخصوص حضور همایون و وزیر انطباعات و دار الترجمهٔ مبارکهٔ دولتی

جناب مجدت نصاب میرزا علی محمد خان مجیر الدوله نایب کل وزارت انطباعات و غیره و غیره

دار الترجمهٔ مبارکهٔ دولتی

جناب فخامت نصاب کاشف الملک آقا میرزا محمد حسین [illegible]

مترجمین فرنگی و غیره

عمدة الامراء العظام [illegible] خان سرتیپ و معلم و مترجم زبان فرانسه و جغرافی و لغودان مخصوص وزارت جلیله

عمدة الامراء العظام میرزا نادر [illegible] خان میرپنجه مترجم زبان فرانسه و روسی مأمور بخدمت ترجمانی اداره سواره قزاق [illegible]

معتمد السلطان میرزا [illegible] خان سرتیپ [illegible] مترجم مسیو ریشارخان مترجم و معلم زبان فرانسه

ایرانی و غیره

جناب میرزا عباس ادیب کاشانی منشی و مترجم زبان عربی

عمدة الامراء العظام میرزا علی خان سرتیپ مترجم الممالک

معتمد السلطان آقا میرزا سید حسین خان شیرازی مترجم زبان هندی

میرزا محمد علی مترجم زبان فرانسه و انگلیسی [illegible]

جناب ذکاء الملک میرزا سید عبد الله مترجم زبان عربی و فرانسه

میرزا محمد علی ایضا مترجم زبان فرانسه

میرزا حبیب علی منشی میرزا محمد صادق منشی میرزا محمد منشی میرزا عبد الحسین منشی

وزارت انطباعات و ادارهٔ روزنامجات

جناب آقا میرزا سید حسن مستوفی روزنامجات و دار الطباعهٔ دولتی

میرزا علی محمد منشی دار الطباعه میرزا صادق شمس الکتاب نویسندهٔ روزنامجات ایران و سالنامه و غیره

میرزا زین العابدین کاتب کتب سالنامه مخصوصه میرزا حبیب الله استاد مخصوص دار الطباعهٔ دولتی [illegible]

مباشر کارخانه و دستگاه طبع حروف ملا غلامحسین

متصدی دار الطباعه استاد محمد اسمعیل صحاف دار الطباعه

محمد حسن بیک نایب فراشان وزارت انطباعات آقا سید [illegible]

میرزا یوزباشی ابو القاسم بیک یوزباشی نایب فراشباشی

مباشر نظم باسمه خانه‌های شهر دار الخلافه [illegible]

فراشان و کارگرها بیست و شش نفر

آذربایجان

علی رضا ناصر و باسمه خانه‌های آذربایجان بریاست نواب والا امیرزاده عباسعلی میرزا محرر [illegible] نفر فراش [illegible] نفر

ادارهٔ روزنامهٔ مبارکهٔ ناصری مطبعه تبریز

بریاست جناب آقا میرزا محمد ندیم باشی حضرت ولایتعهد [illegible]

مدرسهٔ مظفریهٔ تبریز جناب صدیق الملک منشی مخصوص حضرت ولایتعهد منشی و مدیر

دار التألیف کتاب مستطاب نامهٔ دانشوران ناصری

جناب آقا شیخ محمد [illegible] شمس العلماء [illegible]

جناب [illegible] میرزا ابو الفضل ساوجی

شیخ محمد مهدی مرحوم ملا آقا میرزا طاهر خوشنویس

کاتب کتاب محرر دو نفر کتابدار [illegible] نفر

ممالک خارجه

اروپ

دولت استریه و مجارستان

امپراطور فرانسوا ژوزف [illegible] در ۱۲۴۶ هجری متولد شده ولیعهد فرانسوا فردیناند شارل لوئی ژوزف ماری [illegible] متولد شده است پای تخت وینه

صدر اعظم و وزیر دول خارجه کنت کالنکی مذهب دولتی کاتولیک و پروتستان هم دارد جمعیت از قرار دو سال قبل تقریبا سی و هشت کرور

دولت اسپانیا

پادشاه آلفنس سیزدهم در [illegible] متولد شده مذهب دولتی کاتولیک جمعیت تقریبا [illegible] و سه کرور و چهارصد و [illegible] چهار هزار و هفتصد و هشتاد و شش نفر پای تخت مادرید

دول معتبرهٔ آلمان [illegible]

[illegible] از قرار [illegible] نود و سه کرور و [illegible] هزار و هشتصد [illegible] مذهب دولتی پروتستان و بعضی کاتولیک هستند

باد

فرمانفرما فردریک گلیوم لوی [illegible] سال [illegible]

ولیعهد فردریک گلیوم لوی لئوپلد اگوست سنش سی و [illegible] سال

پای تخت کارلسروهه مذهب پروتستان

باویر

پادشاه (اتون) [illegible] ولیعهد پرنس لوی پای تخت مونیک مذهب کاتولیک

پروس

امپراطور آلمان و پادشاه پروس گلیوم دوم [illegible] ۱۸۵۹ میلادی متولد شده و در [illegible] ۱۸۸۸ میلادی مطابق شوال ۱۳۰۵ هجری [illegible] امپراطوری آلمان و پادشاهی پروس جلوس نمود ولیعهد پرنس فردریک گلیوم [illegible] ۱۸۸۲ متولد شده سنش [illegible] ساله وزیر اعظم جنرال کاپریوی مذهب دولتی پروتستان و بعضی هم کاتولیک هستند پای تخت برلن

دولت ساکس

پادشاه آلبرت فردریک اگوست سنش شصت و [illegible] سال پای تخت درسد مذهب دولتی پروتستان و مذهبی کاتولیک

ورتنبرغ

پادشاه گلیوم [illegible] جلوس نموده سنش چهل و [illegible] سال پای تخت استوتگارت مذهب [illegible] و مذهبی کاتولیک

دولت انگلستان و ایرلند و اسکاتلند

پادشاه ملکه ویکتوریا الکساندرین در ۱۸۱۹ میلادی متولد شده ولیعهد پرنس آلبرت ملقب به پرنس دوگال سنش پنجاه و [illegible] سال وزیر اعظم مسیو گلادستون پای تخت لندن جمعیت تمام این مملکت از انگلیس و ایرلند و اسکاتلند و جزایر [illegible] از قرار [illegible] سی و [illegible] کرور و [illegible] و جمعیت تمام ممالک متصرفی انگلیس از هندوستان و غیره [illegible] کرور و [illegible] مذهب دولتی پروتستان و مذهب مملکت ایرلند کاتولیک

فرمانفرمای هندوستان لرد الگن

دولت ایطالیا

پادشاه هومبرت اول سنش چهل و نه سال ولیعهد ویکتور امانوئل پرنس ناپل سنش بیست و پنج سال وزیر اعظم مسیو جولیتی مذهب کاتولیک جمعیت از قرار [illegible] سی کرور و [illegible] نفر پای تخت رم

دولت بلژیک

پادشاه لئوپلد دوم سنش پنجاه و [illegible] سال پای تخت بروکسل جمعیت از قرار [illegible] کرور و [illegible] هزار و [illegible] نفر مذهب دولتی کاتولیک

دولت پرتوغال

پادشاه کارلس اول در ۱۸۶۳ میلادی متولد شده ولیعهد

لوی ناپب تولدش در سنه ۱۸۳۵ پای تخت لیزبن جمعیت تقریبا در اروپ نه کرور و یکصد و هشتاد و دو هزار نفر خارج از اروپ شش کرور و دویست و هشتاد و یک هزار نفر

دولت پی با که هلاند نیز میگویند

پادشاه ویلهلمینه دختر گیلیوم سیم در سنه ۱۸۸۰ میلادی متولد شده نایب السلطنه ایشان (اِمّا) والده ایشان است جمعیت از قرار سنه ۱۸۹۱ نه کرور و چهل و هشت هزار و پانصد و نود و شش نفر مذهب دولتی پروتستان

دولت دانمارک

پادشاه کریستیان نهم سنش هفتاد و شش سال ولیعهد کرپرنس فردریک گیلیوم شارل سنش چهل و نه سال پای تخت کپنهاک مذهب دولتی پروتستان جمعیت از قرار سنه ۱۸۹۰ چهار کرور و دویست و نود و هشت هزار و سیصد و شصت و هفت نفر

دولت روس

امپراطور روس الکساندر سیم سنش چهل و نه سال ولیعهد گراندوک نیکلا الکساندرویچ سنش بیست و شش سال مسیو دوگیرس وزیر خارجه جمعیت کلیه ممالک روس دویست و بیست و پنج کرور و چهارصد و بیست و چهار هزار و پانصد و نود و دو نفر مذهب ارتودوکس گرک و مذاهب دیگر هم دارد پای تخت سنت پطرزبورغ

دولت رومانی

پادشاه شارل اول سنش پنجاه و پنج سال پای تخت بوکارست جمعیت تقریبا ده کرور و سیصد و هشتاد و شش هزار نفر مذهب ارتدو دکس گرک

دولت سربی

پادشاه الکساندر اول سنش نوزده سال پای تخت بلگراد جمعیت موافق سنه ۱۸۹۰ چهار کرور و نود و شش هزار و چهل و سه نفر مذهب کاتولیک و گرک

دولت سوود و نروژ

پادشاه اسکار دوم تولدش در سنه ۱۸۲۹ ولیعهد اسکار گوستاو تولدش در سنه ۱۸۵۸ پای تخت استکهلم جمعیت سوود و نروژ در سنه ۱۸۹۰ سیزده کرور و هشتاد و یک هزار و سیصد و نه نفر

دولت سویس

رئیس جمهوری مسیو [illegible] پای تخت برن مذهب نصف پروتستان و نصف کاتولیک جمعیت پنج کرور و چهارصد و سی و چهار هزار و پنجاه و هفت نفر

دولت عثمانی

سلطان عبد الحمید خان سنش پنجاه و یک سال ولیعهد رشاد افندی صدر اعظم جواد پاشا پای تخت اسلامبول مذهب اسلام سنی عیسوی و غیره نیز دارد جمعیت شصت و هشت کرور و سیصد و بیست و دو هزار و هشت نفر که تقریبا نصف این جمعیت رعیت خود عثمانی و نصف دیگر در تحت تبعیت و حمایت عثمانی هستند

دولت فرانسه

رئیس جمهوری کازیمیر پریه پای تخت پاریس مذهب عموما کاتولیک جمعیت هفتاد و شش کرور و دویست و پنجاه هزار و سیصد و سه نفر

ایالت منتنگرو

پرنس نیکلای اول سنش پنجاه و سه سال ولیعهد پرنس دانیلو سنش بیست و سه سال پای تخت ستینیه جمعیت دویست و سی و شش هزار نفر مذهب ارتودوکس گرک و هم کاتولیک و مسلمان دارد

دولت یونان

پادشاه ژرژ اول سنش چهل و نه سال ولیعهد قسطنطین در سنه ۱۸۶۸ متولد شده مسیو [illegible] رئیس شوری و وزیر داخله و جنگ پای تخت آتن جمعیت چهار کرور و صد و هشتاد هزار و دویست و هشت نفر مذهب عیسوی گرک

آسیا

دولت چین

امپراطور گوانکسو سنش بیست و سه سال ولیعهد ندارد شاهزاده ... پای تخت پکن مذهب دولتی بودا مذهب هستند مسلمان و غیره هم دارد جمعیت کلیه هشتصد و پنج کرور و دویست و سی و پنج هزار نفر که هفتصد و شصت و سه کرور و پنجاه و چهار هزار و هفتصد و هفتاد و هفت نفر اهالی خود چین

وما بقی متعلق به منچوری و تبت و مغول و سایر ممالک تابعه هستند

دولت ژاپن

(میکادو) یعنی امپراطور (موتسوهیتو) سنش چهل و دو سال ولیعهد (یوشیهیتو) سنش پانزده سال رئیس شوری پرنس ایتو پای تخت یدو مذهب بودا مذهب جمعیت هشتاد و نه کرور و یکصد و هفت هزار و دویست و سی و چهار نفر

دولت سیام

پادشاه سامدیچ فرا پارا مندر ما ها چولا لانگکرن در سنه ۱۸۵۳ میلادی متولد شده پای تخت بانکک وزیر داخله و امور خارجه (کرم لوانگ دواوونگ سه ادورپراکا) مذهب بودا مذهب جمعیت تخمینا دوازده الی بیست و چهار کرور نفر

افریقیه

ایالت تونس

در تحت حمایت و نظارت فرانسه والی سید علی بیک ولیعهد سید محمد ناصر بیک پای تخت تونس جمعیت سه کرور

دولت حبشستان

از قرار مسموعات ناصبه امپراطور که نگوس میگویند اسم منلیک جمعیت دوازده کرور مذهب دولتی کاتولیک مسلمان و غیره هم دارد

دولت زنگبار

از قرار مسموعات سابق در تحت حمایه دولت انگلیس است سلطان سید حمد بن ثوینی پای تخت بندر زنگبار جمعیت جزیره زنگبار یکصد هزار نفر اما تمام جمعیت آن مملکت مشخص نیست مذهب مسلمان

جزیره ماداگاسکار

در زیر حمایت و نظارت دولت فرانسه پادشاه ملکه (رانا والو مانجکا ۳) سیم در سنه ۱۸۶۱ متولد شده جمعیت دو کرور پای تخت تاناناریو

دولت مراکش

سلطان سید عبد العزیز بن مولای حسن در ماه ژوئن سال ۱۸۹۴ میلادی مطابق سنه ۱۳۱۱ هجری به سلطنت جلوس نمود پای تخت فاس جمعیت تقریبا از ... کرور مذهب مسلمان

ایالت مصر که جزو سلطنت عثمانیه است

خدیو عباس حلمی پاشا سنش بیست سال رئیس الوزراء نوبار پاشا پای تخت قاهره مذهب اسلام سنی جمعیت تمام مصر سیزده کرور و سیصد و هفده هزار و دویست و شصت و نه نفر

امریکا

ینگی دنیای شمالی

جمهوری اتازونی

رئیس جمهوری مسیو کلیولاند پای تخت واشنگتن مذهب اغلب پروتستان و غیره جمعیت در سنه ۱۸۹۰ یکصد و بیست و چهار کرور و چهارصد و هشتاد هزار و پانصد و چهل نفر

جمهوری مکسیک

رئیس جمهوری ژنرال پرفیریو دیاز پای تخت مکسیکو مذهب کاتولیک جمعیت موافق سنه ... بیست و سه کرور و یکصد و یک هزار و سیصد و چهل و هفت نفر

ینگی دنیای مرکزی

جمهوری سان سالوادر

رئیس جمهوری ژنرال ازتا پای تخت سان سالوادر جمعیت یک کرور و صد و شصت و سه هزار و ششصد و سی و نه نفر

جمهوری کوستاریکا

رئیس جمهوری رودریگز پای تخت سان ژوزه جمعیت در سنه ۱۸۸۹ دویست و نه هزار و ششصد و چهل و چهار نفر ...

غیر متمدن دویست و چهارده هزار نفر

جمهوری کواتمالا

رئیس جمهوری (مسونیاربس) پای تخت کواتمالا جمعیت
دو کرور و چهارصد و شصت هزار و هفده نفر

جمهوری نیکاراگوا

رئیس جمهوری (زلایا) جمعیت دویست و هشتاد و دو هزار و
هشتصد و چهل و پنج نفر و بعلاوه سی هزار نفر هم هندی
غیر متمدن دارد پای تخت نیکاراگوا

جمهوری هوندوراس

رئیس جمهوری جنرال لیستا پای تخت کومایاگا

ینگی دنیای جنوبی

جمهوری آرژانتین

نایب رئیس جمهوری پلگرینی پای تخت بوئنس آیرس جمعیت
شش کرور و دویست و سه هزار و هشتصد و بیست نفر

جمهوری اکواتر

رئیس جمهوری فلورس جمعیت دو کرور و دو چهار هزار و
ششصد و پنجاه و یک نفر پای تخت کوئیتو

جمهوری اوراگوئه

رئیس جمهوری (هرایرا اوئین) پای تخت منتویدیو جمعیت
ششصد و چهل و هشت هزار و دویست و نود و هشت نفر

برزیل

رئیس جمهوری پیخوتو پای تخت ریودوژانیرو جمعیت سوای(?)
شش ملیون و هشت کرور و ده هزار و سیصد و سی و پنج نفر
بعلاوه شش صد هزار هم هندی وحشی دارد

جمهوری بولیوی

رئیس جمهوری آرس پای تخت چوکیساکا جمعیت اهالی دو
کرور و دویست و هشتاد و نه هزار و هشتصد نفر هندیهای
وحشی دویست و چهل و پنج هزار نفر

جمهوری پاراگوئه

رئیس جمهوری گنزالیس پای تخت آسمپسیون جمعیت او
قرار شمار سیصد و بیست و نه هزار و ششصد و هشتاد و شش
نفر بعلاوه شصت هزار نفر هم که غیر متمدن و هفتاد هزار نفر
هندی و حبشی و پانزده هزار نفر هم از اهالی خارجه در آنجا
اقامت دارند

جمهوری پرو

رئیس جمهوری کلنل برمودیس پای تخت لیما جمعیت
پنج کرور مذهب کاتولیک

جمهوری شیلی

رئیس جمهوری مُنت

جمهوری دول متحدهٔ کولمبی

رئیس جمهوری فانل نونز پای تخت بگوتا جمعیت کل دول
متحدهٔ کولمبی شش کرور و چهارصد و سه هزار و پانصد و دو نفر

جمهوری ونزوئلا

رئیس جمهوری (سوگراستو) پای تخت کاراکاس
جمعیت چهار کرور و دویست و سی و هشت هزار و هشتصد و بیست و دو نفر

جزایر

جزیرهٔ ساندویج

پادشاه ملکه لیلیوکالانی در ۱۸۳۸ مسیحی متولد شده
پای تخت انولولو

جمهوری دومینیکن

رئیس جمهوری (اولیزیس هرو) پای تخت سن دومنگ
جمعیت چهارصد و هفده هزار نفر

جزیرهٔ هائیتی

رئیس جمهوری (هیپولیت) پای تخت پورت اوپرنس جمعیت
نهصد و شصت هزار نفر

تاریخ تولد و جلوس امپراطورهای معظم و سلاطین و امراء و رؤسای بزرگ ملل و دول ممالک اقالیم خمسهٔ کرهٔ ارض
بر تخت سلطنت و امپراطوری جا بکه و مسند ریاست نشسته اند

دول معظمهٔ اروپا

بترتیب حروف تهجی

المان اعلیحضرت گیلوم دوم امپراطور المان و پادشاه
پروس در بیست و هفتم ماه ژانویه هزار و هشتصد و پنجاه و نه
میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد و شش هجری
متولد شده در پانزدهم ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و هشتاد و
هشت میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و پنج هجری در سن
بیست و نه سالگی بتخت امپراطوری و سلطنت جلوس کردند

اطریش هنگری اعلیحضرت فرانسوا ژوزف اول
امپراطور اطریش و پادشاه مجارستان در هیجدهم ماه اوت سال
هزار و هشتصد و سی میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
چهل و شش هجری متولد شده در دوم ماه دسامبر سال هزار و
هشتصد و چهل و هشت میلادی مطابق سال هزار و دویست و
شصت و پنج هجری در سن هیجده سالگی بتخت امپراطوری و
سلطنت جلوس نمودند

انگلیس اعلیحضرت ویکتوریا پادشاه انگلستان
و امپراطریس هندوستان در بیست و چهارم ماه مه سال هزار و
هشتصد و نوزده میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
سی و پنج هجری متولد شده در بیستم ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و
سی و هفت میلادی مطابق هزار و دویست و پنجاه و سه هجری
در سن هیجده سالگی بتخت سلطنت جلوس کردند

روس اعلیحضرت الکساندر سوم امپراطور کل ممالک
روس در دهم ماه مارس سال هزار و هشتصد و چهل و پنج
میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و دو هجری متولد
شده در سیزدهم ماه مارس سال هزار و هشتصد و هشتاد و
یک میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و هشت هجری در
سن سی و شش سالگی بتخت امپراطوری جلوس کردند

عثمانی اعلیحضرت سلطان عبدالحمید خان دوم
سلطان اعظم کل ممالک عثمانی در بیست و دوم ماه سپتامبر
سال هزار و هشتصد و چهل و دو میلادی مطابق سنه هزار و
دویست و پنجاه و هشت هجری متولد شده در سی و یکم ماه اوت
سال هزار و هشتصد و هفتاد و شش میلادی مطابق سنه
هزار و دویست و نود و سه هجری در سن سی و سه سالگی بتخت
سلطنت جلوس نمودند

فرانسه جناب مسیو کارنو رئیس دولت
جمهوری فرانسه در اواخر ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و نود و چهار

سایر دول ممالک

بترتیب حروف تهجی

اتازونی ینگی دنیا رئیس دولت جمهوری اتازونی
ینگی دنیا جناب میستر کلیولاند در چهارم ماه مارس سال هزار و
هشتصد و نود و سه میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و
ده هجری بریاست منتخب گردید

اسپانیا اعلیحضرت آلفنس سیزدهم پادشاه
اسپانیا در هفدهم ماه مه سال هزار و هشتصد و هشتاد و
شش میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و چهار هجری متولد
شده و از همان سال سلطنت برقرار اند نایب السلطنه اسپانیا
ملکه ماری کریستین در بیست و یکم ماه ژوئیه سال هزار و
هشتصد و پنجاه و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
هفتاد و پنج هجری متولد شده و در بیست و نهم ماه نوامبر سال
هزار و هشتصد و هشتاد و پنج میلادی مطابق سنه هزار و
سیصد و سه هجری نیابت سلطنت اسپانیا یافته است

آنام اعلیحضرت طامطای پادشاه آنام در سی و یکم
ماه ژانویه سال هزار و هشتصد و هشتاد و نه میلادی مطابق
سنه هزار و سیصد و شش هجری بتخت سلطنت جلوس کردند

آنهالت (از المان) گراندوک فردریک

حکمرانی آنجا که در بیست و هفتم آوریل سال هزار و هشتصد و سی و یک میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و هفت هجری متولد شده در بیست و دوم ماه مارس سال هزار و هشتصد هفتاد و یک میلادی مطابق هزار و دویست و هشتاد و هشت هجری جلوس نموده حکمرانی برقرار گردیده‌اند در سن چهل سالگی

ارانژ رئیس ارانژ در بیست و پنجم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و چهل و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و پنجاه و نه هجری متولد شده و در دهم ماه ژانویه سال هزار و هشتصد هشتاد و نه میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و هفت هجری بریاست برقرار گردیده

افغانستان امیر عبدالرحمن خان امیر افغانستان در سال هزار و هشتصد و چهل و پنج میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و دو هجری متولد شده در بیست و دوم ماه نوامبر سال هزار و هشتصد و هشتاد میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و هشت هجری بتخت امارت افغانستان جلوس کرده

آرژانتین رئیس جمهوری آرژانتین در دوازدهم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و نود و دو میلادی که تقریباً دو سال قبل باشد بریاست برقرار گردیده

اکواتور رئیس جمهوری اکواتور که بود در اول ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و نود و دو میلادی که تقریباً دو سال پیش باشد بریاست برقرار گردیده

اوروگوئه رئیس جمهوری اوروگوئه در اول ماه مارس سال هزار و هشتصد و نود میلادی که زیاده از چهار سال پیش بوده بریاست برقرار گردیده

الدانبورغ گراندوک پیر حکمران الدانبورغ در هشتم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و بیست و هفت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و سه هجری متولد شده در بیست و هفتم ماه فوریه سال هزار و هشتصد و پنجاه و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد هجری بحکمرانی برقرار گردیده در سن بیست و پنج سالگی

ایطالیا اعلیحضرت هومبر اول پادشاه ایطالیا در چهاردهم ماه مارس سال هزار و هشتصد و چهل و چهار میلادی

تقریباً مطابق سنه هزار و دویست و شصت هجری متولد شده در نهم ماه ژانویه سال هزار و هشتصد و هفتاد و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و شش هجری بتخت سلطنت جلوس نموده‌اند در سن سی و چهار سالگی

تولد پاپ لئون سیزدهم در دوم ماه مارس سال هزار و هشتصد و ده میلادی مطابق سنه هزار و دویست و بیست و پنج هجری و استقرار ایشان بر مسند پاپی در بیستم ماه فوریه سال هزار و هشتصد و هفتاد و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و شش هجری در سن شصت و هشت سالگی

باد تولد گراندوک فردریک حکمران باد در نهم ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و بیست و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و دو هجری جلوس ایشان بحکمرانی در بیست و چهارم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و پنجاه و دو میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و نه هجری در سن بیست و پنج سالگی

پاراگوئه انتخاب گنزالیه بریاست در اول ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و نود که تقریباً چهار سال قبل باشد

باویر تولد اعلیحضرت اتون اول پادشاه باویر در بیست و هفتم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و چهل و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و پنج هجری جلوس ایشان بتخت سلطنت در سیزدهم ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و هشتاد و شش میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و چهار هجری در سن سی و هشت سالگی

تولد پرنس لوئیت پلد نایب السلطنه باویر در دوازدهم ماه مارس سال هزار و هشتصد و بیست و یک میلادی مطابق سنه هزار و دویست و سی و هفت هجری و استقرار ایشان بنیابت سلطنت در دهم ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و هشتاد و شش میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و چهار هجری

بخارا تولد سید عبدالاحد خان امیر بخارا در سال هزار و هشتصد و پنجاه و نه میلادی مطابق سنه

هزار و دویست و هفتاد و شش هجری جلوس بتخت امارت در دوازدهم ماه نوامبر سال هزار و هشتصد و هشتاد و پنج میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و سه هجری

پرتوغال تولد اعلیحضرت کارلس اول پادشاه پرتوغال در بیست و هشتم ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و شصت و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد هجری جلوس در نوزدهم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و هشتاد و نه میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و هفت هجری در سن بیست و شش سالگی

برزیل انتخاب پیخوتو بریاست جمهوری برزیل در بیست و سیم ماه نوامبر سال هزار و هشتصد و نود و یک میلادی که تقریباً سه سال قبل باشد

پرو انتخاب برمودز بریاست جمهوری پرو در دهم ماه اوت سال هزار و هشتصد و نود میلادی که تقریباً چهار سال قبل باشد

بلژیک تولد اعلیحضرت لئوپلد دوم پادشاه بلژیک در نهم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و سی و پنج میلادی مطابق سنه هزار و دویست و پنجاه و یک هجری و جلوس ایشان در دهم ماه دسامبر سال هزار و هشتصد و شصت و پنج میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و دو هجری در سن سی سالگی

بلغارستان تولد پرنس فردیناند ساکس کوبورگ گتا در بیست و ششم ماه فوریه سال هزار و هشتصد و شصت و یک میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد و هفت هجری و جلوس ایشان در هفتم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و هشتاد و هفت میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و پنج هجری

بلیوی انتخاب باپتیستا بریاست جمهوری بلیوی در سال هزار و هشتصد و نود و دو که دو سال قبل باشد

تنگا (مجمع الجزایر اسپانی) تولد جورج دوم پادشاه تنگا در سال هزار و هشتصد و هفتاد و چهار میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و یک هجری جلوس در هیجدهم ماه مارس هزار و هشتصد و نود و سه میلادی که تقریباً یک سال و نیم قبل باشد

تونس تولد بیک تونس سید علی در سال هزار و هشتصد و هفده میلادی مطابق سنه هزار و دویست و سی و سه هجری جلوس در بیست و هشتم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و هشتاد و دو میلادی مطابق سنه هزار و سیصد هجری

چین تولد اعلیحضرت تسایتیان خاقان چین در دوم ماه اوت سال هزار و هشتصد و هفتاد و دو میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و نه هجری جلوس ایشان در دوازدهم ماه ژانویه سال هزار و هشتصد و هفتاد و پنج میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و دو هجری

خیوه تولد سید محمد رحیم خان خان خیوه در سال هزار و هشتصد و پنجاه و چهار میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد و یک هجری جلوس در سال هزار و هشتصد و شصت و پنج میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و دو هجری

دانمارک تولد اعلیحضرت کریستیان نهم پادشاه دانمارک در هشتم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و هیجده میلادی مطابق سنه هزار و دویست و سی و چهار هجری و جلوس ایشان در پانزدهم ماه نوامبر سال هزار و هشتصد و شصت و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد هجری در سن چهل و پنج سالگی

دومینیکن جلوس هرو رئیس جمهوری دومینیکن در بیستم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و هشتاد و شش میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و چهار هجری

رومانی تولد اعلیحضرت شارل پادشاه رومانی در بیستم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و سی و نه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و پنجاه و پنج جلوس در بیست و دوم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و شصت و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و سه هجری در سن بیست و شش سالگی

روس (از ممالک شمالی آلمان) شعبه ارشد تولد

برنس هانری ... پسر دوم حکمران در بیست و هشتم ماه مارس سال هزار و هشتصد و چهل و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و سه هجری جلوس در هشتم ماه نوامبر سال هزار و هشتصد و پنجاه و نه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد و شش هجری

رُس شعبهٔ عم زاده تولد پرنس هانری چهاردهم حکمران در بیست و هشتم ماه مه سال هزار و هشتصد و سی و دو میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و هشت هجری جلوس در یازدهم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و شصت و هفت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و چهار هجری

ژاپن تولد اعلیحضرت موتسوهیتو امپراطور ژاپن در سیم ماه نوامبر سال هزار و هشتصد و پنجاه و دو میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و نه هجری جلوس ایشان در سیزدهم ماه فوریه سال هزار و هشتصد و شصت و هفت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و چهار هجری

ساکس تولد اعلیحضرت البرت پادشاه در بیست و سیم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و بیست و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و چهار هجری جلوس در بیست و نهم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و هفتاد و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود هجری در سن چهل و پنج سالگی

ساکس آلتانبورغ تولد دوک ارنست حکمران در شانزدهم ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و بیست و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و دو هجری جلوس در سیم ماه اوت سال هزار و هشتصد و پنجاه و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد هجری در سن بیست و شش سالگی

ساکس کوبرگ گوتا تولد دوک آلفرد حکمران در ششم ماه اوت سال هزار و هشتصد و چهل و چهار میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و یک هجری جلوس در بیست و پنجم ماه اوت سال هزار و هشتصد و نود و سه که تقریباً چهارده ماه قبل باشد در سن چهل و نه سالگی

ساکس مینینگن تولد دوک ژرژ دوم در نهم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و بیست و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و دو هجری جلوس در بیستم ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و شصت و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و سه هجری در سن چهل سالگی

ساکس ویمار تولد گراندوک شارل الکساندر حکمران در بیست و چهارم ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و هیجده میلادی مطابق سنه هزار و دویست و سی و چهار هجری جلوس در هشتم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و پنجاه و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد هجری در سن سی و پنج سالگی

سامُس تولد پرنس الکساندر کاراتئودوری در بیستم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و سی و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و نه هجری جلوس در سال هزار و هشتصد و هشتاد و پنج میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و سه هجری

سالوادُر انتخاب ازِتا رئیس جمهور در اول ماه مارس سال هزار و هشتصد و نود و یک که مدت حکمرانی چهار سال می‌شود

ساموا جلوس پادشاه مالیه توا لااوپا در دهم ماه دسامبر سال هزار و هشتصد و هشتاد و نه میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و هفت هجری

سِربی تولد پادشاه الکساندر اول در چهاردهم ماه اوت سال هزار و هشتصد و هفتاد و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و سه هجری جلوس در ششم ماه مارس سال هزار و هشتصد و هشتاد و نه مطابق سنه هزار و سیصد و هفت هجری در سن سیزده سالگی

سوازیلاند تولد پادشاه اونگوان در سال هزار و هشتصد و هفتاد و هفت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و پنج هجری جلوس در سال هزار و هشتصد و نود میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و هفت هجری

سوئد و نروژ تولد اعلیحضرت اسکار دوم پادشاه

سوئد و نروژ در بیست و یکم ماه ژانویه سال هزار و هشتصد و بیست و نه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و پنج هجری جلوس ایشان در هیجدهم ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و هفتاد و دو میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و نه هجری در سن چهل و سه سالگی

سوئیس انتخاب برنز رئیس جمهور در هفتم ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و نود و دو که تقریباً دو سال و چهار ماه قبل باشد

سیام تولد اعلیحضرت شولالونگ کورن پادشاه سیام در بیست و یکم ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و پنجاه و سه میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هفتاد هجری جلوس در اول ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و شصت و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و پنج هجری

شِمبورغ لیپ تولد پرنس حکمران در دهم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و چهل و شش میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و سه هجری جلوس در هشتم ماه مه سال هزار و هشتصد و نود و سه میلادی که تقریباً هفده ماه قبل باشد در سن چهل و شش سالگی

شوارزبورغ رودلستاد تولد پرنس گنتر در بیست و یکم ماه اوت سال هزار و هشتصد و پنجاه و دو میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و هشت هجری جلوس در نوزدهم ماه ژانویه سال هزار و هشتصد و نود میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و هفت هجری در سن سی و هفت سالگی

شوارزبورغ سوندرس هاوزن تولد پرنس شارل در هفتم ماه اوت سال هزار و هشتصد و سی میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل و شش هجری جلوس در هفدهم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و هشتاد میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و هفت هجری در سن چهل و نه سالگی

شیلی انتخاب مُنت رئیس جمهور شیلی در بیست و ششم ماه دسامبر سال هزار و هشتصد و نود و یک که تقریباً سه سال قبل باشد

کامبُژ جلوس نرودم پادشاه در سال هزار و هشتصد هشتاد و چهار میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و دو هجری

کُره تولد اعلیحضرت لی هوئی پادشاه کره در بیست و پنجم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و پنجاه و یک میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و هشت هجری جلوس در ماه ژانویه سال هزار و هشتصد و شصت و چهار میلادی مطابق سنه هزار و دویست و هشتاد و یک هجری

کستاریکا انتخاب رُدریگز رئیس جمهور کستاریکا در هشتم ماه مه سال هزار و هشتصد و نود که تقریباً چهار سال و نیم می‌شود

کُلُمبی نایب رئیس جمهور کارو در هفتم ماه اوت سال هزار و هشتصد و نود و دو که تقریباً دو سال و سه ماه قبل باشد انتخاب شده

کُنگو (از افریقا) متعلق به لئوپلد دوم پادشاه بلژیک تولد پادشاه معظم در لغت بلژیک نوشته شده است ایشان سلطنت کنگو در سی ام ماه آوریل سال هزار و هشتصد و هشتاد و پنج میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و دو هجری قبول نمودند

گواتِمالا سو و باریِنس به دیکتاتوری جمهوری باست گواتمالا در سال هزار و هشتصد و نود و سه که یک سال قبل باشد برقرار شد

لوکسامبورغ تولد گراندوک آدلف حکمران در بیست و چهارم ماه ژوئیه سال هزار و هشتصد و هفده میلادی مطابق سنه هزار و دویست و سی و سه هجری جلوس در بیست و سیم ماه نوامبر سال هزار و هشتصد و نود میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و هشت هجری در سن هفتاد و سه سالگی

لیپ تولد پرنس ولدمار دتمولد در هجدهم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و بیست و چهار میلادی مطابق سنه هزار و دویست و چهل هجری جلوس در هشتم ماه دسامبر سال هزار و هشتصد و هفتاد و پنج میلادی مطابق سنه هزار و دویست و نود و دو هجری در سن پنجاه و یک سالگی

لیختن اشتاین تولد پرنس ژان دوم در پنجم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و چهل میلادی مطابق سنه هزار و دویست و پنجاه و شش هجری جلوس در دوازدهم ماه نوامبر سال هزار و

مشتصد و پنجاه و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
هفتاد و پنج هجری در سن هجده سالگی

لیبریا برقراری جمهوریت آن بیست و دوم ماه ژانویه
هزار و هشتصد و نود و دو که تقریباً سه سال قبل باشد

ماداگاسکر تولد ملکه رانا والو مانژاکای دویم
سال هزار و هشتصد و شصت و دو میلادی مطابق سنه
هزار و دویست و هفتاد و نه هجری جلوس در سیزدهم ماه ژوئیه
سال هزار و هشتصد و هشتاد و دو میلادی مطابق سنه هزار و
سیصد هجری

مراکش جلوس اعلیحضرت سید عبدالعزیز بر تخت
سلطنت مراکش در ماه ژوئن سال ۱۸۹۴ میلادی مطابق سنه ۱۳۱۱ هجری

مصر تولد خدیو عباس پاشای دویم در چهاردهم ماه
ژوئیه سال هزار و هشتصد و هفتاد و چهار میلادی مطابق سنه
هزار و دویست و نود و یک هجری جلوس در هشتم ماه ژانویه
سال هزار و هشتصد و نود و دو که قریب به سه سال میشود

مکزیک انتخاب بازبریاست جمهوری مکزیک در اول
ماه دسامبر سال هزار و هشتصد و نود و دو که نزدیک بدو سال میشود

مکلامبورغ استرلیطس تولد گراندوک فردریک
گیلیوم در هفدهم ماه اکتبر سال هزار و هشتصد و نوزده میلادی
مطابق سنه هزار و دویست و سی و پنج هجری جلوس در ششم
ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و شصت میلادی مطابق
سنه هزار و دویست و هفتاد و هشت هجری در سن چهل سالگی

مکلامبورغ شورین تولد گراندوک فردریک
فرانسوای سیم در نوزدهم ماه مارس سال هزار و هشتصد و
پنجاه و یک میلادی مطابق سنه هزار و دویست و شصت و
هشت هجری جلوس در پانزدهم ماه آوریل سال هزار و هشتصد و
هشتاد و سه میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و یک هجری در سن
سی و دو سالگی

موناک تولد پرنس البرت در سیزدهم ماه نوامبر سال
هزار و هشتصد و چهل و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
شصت و پنج هجری جلوس در دهم ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و
هشتاد و نه مطابق سنه هزار و سیصد و هفت هجری در چهل و یک سالگی

منتنگرو تولد پرنس نیکلا در هفتم ماه اکتبر سال
هزار و هشتصد و چهل و یک میلادی مطابق سنه هزار و
دویست و پنجاه و هفت هجری جلوس در چهاردهم ماه اوت سال
هزار و هشتصد و شصت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
هفتاد و هفت هجری در سن نوزده سالگی

نپال تولد [illegible] پادشاه نپال در سال هزار و
هشتصد و هفتاد و چهار میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
نود و یک هجری جلوس در سال هزار و هشتصد و هشتاد و چهار
میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و دو هجری

نیکاراگوا انتخاب زلایا بریاست جمهوری در سال
هزار و هشتصد و نود و سه که دو سال قبل باشد

والدک تولد پرنس فردریک در بیستم ماه ژانویه سال
هزار و هشتصد و شصت و پنج میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
هشتاد و دو هجری جلوس در دوازدهم ماه مه سال هزار و هشتصد و
نود و سه میلادی که تقریباً یک سال و نیم قبل باشد در سن بیست و هشت سالگی

وورتامبرغ تولد پادشاه گیلیوم دویم در بیست و پنجم
ماه فوریه سال هزار و هشتصد و چهل و هشت میلادی مطابق سنه
هزار و دویست و شصت و پنج هجری جلوس در ششم ماه اکتبر سال
هزار و هشتصد و نود و یک میلادی که تقریباً سه سال قبل باشد

ونزوئلا انتخاب کرسپو بریاست در سال هزار و هشتصد و
نود و سه که تقریباً دو سال قبل باشد

هائیتی انتخاب هیپولیت بریاست جمهوری در پانزدهم ماه مه
سال هزار و هشتصد و نود میلادی که تقریباً چهار سال و نیم قبل باشد

هس تولد گراندوک ارنست لویی در بیست و پنجم ماه نوامبر
سال هزار و هشتصد و شصت و هشت میلادی مطابق سنه هزار و
دویست و هشتاد و پنج هجری جلوس در سیزدهم ماه مارس سال
هزار و هشتصد و نود و دو که تقریباً دو سال و هشت ماه قبل باشد
در سن بیست و سه سالگی

هلاند تولد اعلیحضرت ویلهلمینا ملکه هلاند در سی و یکم
ماه اوت سال هزار و هشتصد و هشتاد میلادی مطابق سنه هزار و
دویست و نود و هشت هجری جلوس در بیست و سیم ماه نوامبر سال
هزار و هشتصد و نود میلادی مطابق سنه هزار و سیصد و هشت هجری در سن ده سالگی

تولد

تولد ملکه نایب السلطنه هلاند در دوم ماه اوت سال هزار و هشتصد و پنجاه و هشت میلادی مطابق سنه هزار و دویست و
هفتاد و پنج هجری برقراری بنیابت سلطنت در هشتم ماه دسامبر سال هزار و هشتصد و نود میلادی مطابق سنه هزار و
سیصد و هشت هجری **هندوراس** انتخاب واسکز بریاست در ماه سپتامبر سال هزار و هشتصد و نود و سه
میلادی که تقریباً یک سال قبل باشد **یونان** تولد اعلیحضرت ژرژ اول پادشاه
یونان در بیست و چهارم ماه دسامبر سال هزار و هشتصد و چهل و پنج میلادی
مطابق سنه هزار و دویست و شصت و دو هجری جلوس ایشان
در ششم ماه ژوئن سال هزار و هشتصد و شصت و
سه میلادی مطابق سنه
هزار و دویست و هشتاد
هجری در سن
هفده سالگی

بسم الله الرحمن الرحیم

دعاء الحفظ قال رسول الله صلی الله علیه و آله من اراد ان یحفظ علم الاولین و الآخرین فلیقرء قبل طلوع الشمس عشر مرات بسم الله الرحمن الرحیم
ففهمناها سلیمان وکلا آتینا حکما و علما و سخرنا مع داود الجبال یسبحن و الطیر وکنا فاعلین یا رب سلیمان و داود و رب عیسی و یا رب ابراهیم
و یا رب محمد صلی الله علیه و آله اخرجنی من ظلمات الوهم و اکرمنی بنور الفهم افتح علی ابواب رحمتک و انشر علی خزائن علومک یا ارحم
الراحمین ۲ / جهت قوت حفظ این آیه را بر نان [illegible] نوشته بخورد فافهمناها سلیمان [illegible] ۲۲
هر که [illegible] نور را بر صحف داند [illegible] بخوانند و بخورد [illegible] حفظ کند هر چه [illegible]
[illegible] فراموش نکند ان شاء الله اللهم نور بکتابک بصری و اشرح به صدری و اطلق به لسانی بحولک و قوتک و لا حول و لا
قوة الا بالله العلی العظیم برحمتک یا ارحم الراحمین / قال النبی صلی الله علیه و آله من اراد ان یکون حافظا
فلیکتب هذه الآیات علی سبعة قطاع من الخبز فلیکتب علی الاول فتعالی الله الملک الحق و لا تعجل
بالقرآن من قبل ان یقضی و علی الثالث فقل رب زدنی علما و علی الرابع لا تحرک به لسانک لتعجل به
و علی الخامس ان علینا جمعه و قرآنه و علی السادس سنقرئک فلا تنسی و علی السابع انه یعلم الجهر و ما یخفی
فلیاکل کل قطعة فیصیر حافظا بقدرة الله تعالی

هو الله تعالی

کتاب

التدوین فی احوال

جبال شروین از مؤلفات جلیله

جناب جلالتماب اجل اکرم آقای اعتماد

السلطنه محمد حسن خان وزیر انطباعات دارالخلافه

همایون و مترجم مخصوص حضور باهر النور اقدس

دامت افاضته قیمت

دوازده

هزار [illegible]

سنه ۱۳۱۱